
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
23 B
29

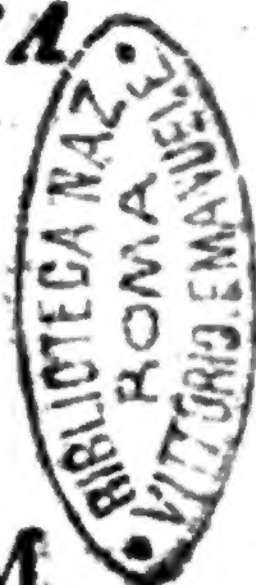
CVRSVS PHILOSOPHICI

Ex doctrina sapientissimi Mag.

FR. DOMINICI DE SOTO ORD. PRAED.

collecti

PER FR. COSMAM DE LERMA eiusdem Ordinis Sacræ Theologiæ Magistrum.

TOMVS SECVNDVS.

VNIVERSAM LOGICAM comprȩhendens.

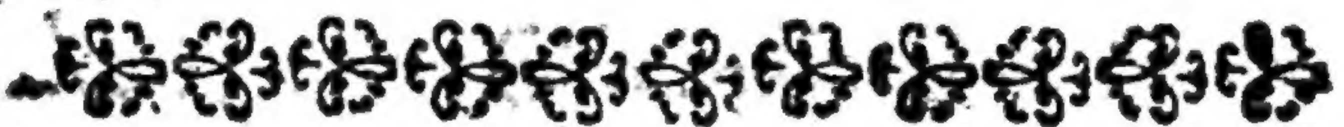

R O M AE,
Typis Nicolai Angeli Tinassij
M. DC. LIX.

Superiorum permissu.

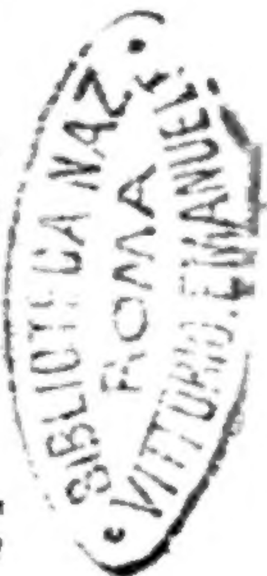
Ad Lectorem.

EN iam (studiosè Lector) vt stemus promissis, Logica prodit Sapientissimi Magistri Fratris Dominici de Soto per omnia eius doctrinæ conformis, breuitati tamen, & maiori distinctioni reducta; plura enim, quę sapientissimus Magister vnica, et eadem quęstione perstringit, vt distinctione clariora fiant, hic diuersis quęstionibus pertractantur. Nec potui aliqua quandoque non addere, vt diuersis, quę quotidie oriuntur, sententijs, illarumque fundamentis occurrerem. Ab Auctorum tamem nominibus referendis abstinui, quia passim in recentioribus inueniuntur, et ne opus istud prolixius euaderet. Illud statim sequetur Philosóphia, quę eodem studio elaborata, iam typis mandatur. Interim commentaria in libros de generatione, et libros de anima elaborare contendam, vt statim post Philosophiam in lucem prodeant. Faxit Deus, vt omnia in studentium cedant vtilitatem.

Imprimatur,

Fr. Raymundus Capisuccus Sacri Palatij Apostolici Magister Ord. Præd.

INDEX QVÆSTIONVM,

Quæ in hoc tomo continentur.

Cap.

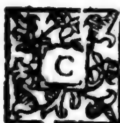
Quæst.

pro-

LI-

LIBER PRIMVS DE PROOEMIALIBVS LOGICÆ.

VM ad quamlibet ſcientiam quæſtiones aliquas oporteat præmittere proœmiales, illas merito ad Logicam præmittit ſapientiſsimus Magiſter Soto. Quas etiam & nos illius ſicut & in omnibus aliis doctrinam explicantes in hoc primo libro, maiori qua potuerimus diſtinctione, & claritate diſputare conabimur. Et ea quæ aliquando ſapientiſsimus Magiſter vnica quæſtione per diuerſarum concluſionum diſtinctionem perſtringit, maioris claritatis cauſa diuerſis quæſtionibus explicabimus.

QVÆSTIO I.

Vtrùm Logica ſit hominibus ratione eorum propriæ formæ neceſſaria?

CVM Logica a Græco nomine *Logos*, quod ſermonem ſignificat, deriue-

tur,

tur, ſcientia ſeu ars dicitur ſermocinandi: & vt ſic Grammaticam etiam, Rhethoricam amplectitur, & poœſim. Sed de illa nunc loquimur magis ſtricte, vt à prędictis artibus condiſtincta, & vt (teſte Iſidor. 2. ethimologiarum) eſt ſcientia definiendi, inquirendi, & diſſerendi, docens verum à falſo dijudicare. Poteſtque Logica ſic accepta in naturalem diuidi, & artificialem: naturalis Logica eſt quædam poteſtas intellectus ad inquirendum, & aliqualiter diſſerendum, quantum naturale intellectus lumen non excedat. Artificialis autem Logica eſt habitus quidam acquiſitus ad artificiosè inquirendum, & diſſerendum, & omnia quæ ad demonſtrationem eiuſque proprietates pertinent, cognoſcendum. Et de hac artificiali Logica inquirimus, an ſit hominibus ratione eorum propriæ formæ neceſſaria. Vt tamen de qua neceſſitate loquamur, intelligatur, eſt aduertendum, aliquid poſſe eſſe alicui neceſſarium, vel ab intrinſeco, ratione videlicet ſuæ propriæ formæ, qualiter homini eſt neceſſarium eſſe diſcurſiuum, vel ratione materiæ, vt homini eſt neceſſarium eſſe mortalem, quia ex materia non ſatiata forma componitur: aut poteſt aliquid alicui eſſe neceſſarium in ordine ad aliquem finem. De hoc autem ſecundo modo neceſſitatis quæſtione agemus ſequenti. Nunc vero inquirimus, an Logica artificialis ſit hominibus ab intrinſeco ratione eorum propriæ formæ

neceſ-

necessaria. Et denique, cum id quod alicui ratione suæ formæ est necessarium, vel sit vt propria illius passio, vel vt terminus naturalis illius inclinationis; qualiter centrum licet non sit propria passio grauis cum absque illo possit consistere, est illi necessarium vt terminus naturalis illius inclinationis: de artificiali Logica inquirimus, an sit hominibus necessaria vt propria illorum passio; an vero vt terminus naturalis illius inclinationis.

2 *Resolutorie est dicendum artificialem Logicam esse hominibus ratione propriæ illorum formæ necessariam, non quidem vt illorum passionem, sed vt terminum naturalis illorum inclinationis.* Conclusio sic explicata intenditur ab Authore quæstion. 1. procemiali conclusione 1. Et prima eius pars patet: quia cum non omnibus hominibus Logica competat artificialis, propria illorum nequit esse passio: hæc enim omnibus habentibus formam, ad quam talis consequitur passio, debet competere. Secunda autem pars conclusionis probatur. Tum, quia cum generaliter omnis homo scire desideret, ad omnem scientiam, vt ad sui perfectionem, ac perinde, & ad Logicam naturaliter inclinatur. Tum etiam, quia cum homo naturaliter sit discursiuus, specialiter ad Logicam, quæ discursus est directiua, propenditur. Tum denique, quia cum ad omnem scientiam, vt diximus, vt ad sui perfectionem homo natu-

raliter inclinetur, & ad cuiuslibet scientiæ acquisitionem (vt quæstione sequenti dicemus) artificialis Logica sit necessaria, vt medium omnem aliam scientiam acquitendi, naturaliter homo ad logicæ scientiam inclinatur; & sic artificialis Logica est hominibus ratione propriæ illorum formæ, tanquam terminus naturalis eorum inclinationis, necessaria.

3 Obijcies primo. Quod si Logica esset hominibus ratione propriæ eorum formæ necessaria, per se competeret illis & per se de illis prædicaretur. Sed non sic illis competit, nec sic de illis prædicatur, nullatenus ergo est illis necessaria. Maior videtur certa, minor probatur: nam hæc prædicatio, homo est logicus, est omnino accidentalis, & quinti prædicabilis: ergo Logica non per se competit hominibus, nec per se de illis prædicatur.

Respondetur, quòd id quod est alicui necessarium, non tanquam eius essentia, aut propria passio, sed solùm vt terminus naturalis illius inclinationis, non oportet, quod ita per se de illo prædicetur, vt propositio sit omnino necessaria; sicut non est necessaria ista, sed quinti prædicabilis, lapis est in centro: quamuis acquisitio centri sit lapidi necessaria, vt terminus naturalis illius inclinationis. Debet tamen, quod sic est alicui necessarium, aliquo modo perseitatis ei competere, & de illo prædicari: & sic esse Logicum

præ-

prædicatur per se de homine, quia soli, licèt non omni & semper, competit homini, & licet quinti prædicabilis, magis per se est ista prædicatio, homo est Logicus, quam ista, homo est albus, vtpotè quæ nullum perseitatis modum habet. Si autem loquamur non de ipso habitu Logicæ, qui (vt diximus) est terminus inclinationis hominum, sed de ipsa inclinatione ad talem Logicæ habitum habendum, talis inclinatio proprissime est passio hominis, (aut saltem creaturæ intellectualis) & est proprium quarto modo hominis, omni, & soli illi, & semper competens.

4 Obijcies secundo. Quod si Logica esset hominibus prædicto modo necessaria, illam naturaliter omnes appeterent homines. Sed non sic omnes naturaliter illam appetunt. Non igitur est prædicto modo hominibus necessaria. Maior patet: quia vnusquisque naturaliter appetit terminum naturalis suæ inclinationis; sicut ea ratione naturaliter lapis suum appetit centrum. Minor autem probatur, quia nec homine; appetunt Logicam appetitu innato, hoc est, quem nulla in appetente præcedit cognitio; nec appetitu elicito, quem habet quis eius quod præcognoscit: Ergo nullatenus homines naturaliter appetunt Logicam. Prima pars antecedentis probatur: quia plures homines logicam de facto non consequuntur: ergo non est illis appetitus innatus

ad illam. Probatur consequentia: nam cum appetitus innatus sit à natura inditus, & nihil communiter natura omnibus alicuius speciei præstet, quod in pluribus talis speciei sit frustrandum; non videtur omnibus hominibus insitum esse à natura appetitum innatum ad logicam; cuius appetitus consecutio in tot hominibus esset frustranda. §. Secunda pars antecedentis etiam probatur; nam plures homines notitiam aliquam, vel confusam habentes logicæ, non solum illam non appetunt, sed eam speciali odio prosequuntur, & ad illius acquisitionem omnino se applicare recusant, non ergo naturaliter homines in logicam appetitu tendunt elicito: ad id enim, quod sic naturaliter quis appetit, post quam illius aliquam habet cognitionem, quoad specificationem saltem ita necessitatur, vt nullatenus illud odio possit habere.

Confirmatur: nam si homo naturaliter inclinatur ad logicam, faciliter & delectabiliter in illius acquisitionem tenderet; Sed experientia constat, non solum eam facilitatem, & delectationem in acquisitione logicæ homines non habere; sed maximam in eo pati difficultatem. Non igitur ad logicæ acquisitionem naturaliter inclinantur. Maior probatur; quia cum quodlibet naturali pondere feratur in terminum suæ naturalis inclinationis, delectabiliter, & faciliter fertur in illum: & non minus facilitatem, & de-

le-

lectationem causat naturalis inclinatio in sui termini acquisitionem; quam habitus in suis operationibus: ergo si homo naturaliter inclinaretur ad logicam; faciliter & delectabiliter illam acquireret.

5 Respondetur ad argumentum negando minorem: ad probationem negatur vtraque pars antecedentis. Omnes enim homines naturali appetitu innato, ante quam videlicet in eis aliquam, vel confusa præcedat scientiarum cognitio, illas, ac perinde & logicam, vt sui perfectionem appetunt. Quod manifeste indicat Diuus Thomas 1. Physicorum lectione 10. dicens: *Verum est bonum intellectus, ad quod naturaliter inclinatur. Vnde sicut res cognitione carentes mouentur ad suos fines absq; ratione, ita interdum intellectus hominis quadam naturali inclinatione tendit in veritatem, licet rationem veritatis non percipiat*. §. Ad impugnationem autem respondetur ex Ferrariensi 1. contra gentes cap. 4. Non esse necessarium, quod appetitus naturalis competens aliquibus ratione specificæ formæ, in omnibus indiuiduis suum sortiatur effectum, sed sufficit, quod in aliquibus illum consequatur. Sicut licet omnis mulier naturalem habeat inclinationem ad prolis conceptionem, plures steriles huiusmodi terminum inclinationis non consequuntur. Talis tamen appetitus, vt non sit frustraneus, sufficit, quod in aliquibus suum sortiatur effectum, quod etiam sufficit, vt appeti-

tus innatus ad logicam, & ad alias scientias non frustra à natura hominibus sit inditus, quamuis plures homines ad logicæ acquisitionem non perueniant. § Ad secundam partem eiusdem antecedentis respondetur, nullum esse hominem, qui habita aliquali, vel confusa cognitione perfectionis logicæ, vel alterius cuiusuis scientiæ, ad illius appetitum elicitum quoad specificationem non necessitetur: quia nullus potest suã perfectionem odio habere, & si aliquis (vt impugnationi huius occurramus) odio videtur prosequi logicam, illamque acquirere recusat; tale eius odium non ad logicam, sed potius ad difficultates illi annexas re vera terminatur: nec hoc tollit necessitatem quoad specificationem appetendi perfectionem logicæ; sicut quilibet homo licet secundum probabiliorem sententiam ad appetendum bonum virtutis, quoad specificationem necessitetur, id non tollit, quod acquirere aliquando virtutem recuset: quia id non est, odio habere ipsam perfectionem virtutis, sed laborem, & difficultates acquisitioni illius annexas.

Ad confirmationem respondetur dupliciter ex eodem Ferrariensi loco proxime citato. Primo, quod cum inclinatio naturalis ad aliquem terminum, in subiecto supponit principium illum habendi, ad quod necessario talis terminus sequatur, facit faciliter, & delectabiliter in talis termini acquisitionem tendere: secus vero quan-

quando tale non supponitur principium, sicut non supponitur in hominibus ad acquisitionem logicæ: & sic non mirum, quod non ita faciliter, & delectabililer in illius acquisitionem tendant; quamuis ad illam naturaliter inclinentur. §. Secundo respondetur, quod licèt naturalis inclinatio ad aliquem terminũ faciat delectabiliter, & faciliter in illius acquisitionem tendere, non minus, quam habitus facit delectabiliter, & faciliter operationem elicere: tamen sicut aliquando in habentibus habitum, videmus, in elicientia operationum facilitatẽ, & delectationem non habere propter difficultates extrinsecas ad elicientiam talium operationum occurrentes: ita etiam quamuis in hominibus inclinatio naturalis ad logicã per se faciat delectabiliter, & faciliter ad logicæ acquisitionem tendere, extrinsecæ tamen difficultates, quæ in tali logicæ acquisitione aliquando solent occurrere, faciunt, quod non ita delectabiliter, & faciliter logica, seu alia scientia acquiratur.

6 Obijcies tertio. Quod si homines naturaliter appeterent logicam; vel appeterent illam omnes æqualiter, ac alias scientias; vel omnes illam appeterent magis, quam scientias alias; vel denique magis omnes homines appeterent alias scientias, quam logicam: appetitus enim naturalis ratione formæ specificæ aliquibus competens, eodem modo omnibus

talis ſpeciei competere debet. Sed videmus, aliquos homines plus appetere logicam, quam alias ſcientias, alios vero è contra plus alias ſcientias appetere, quam logicam. Non igitur appetitus ad logicam, vel ad alias ſcientias eſt hominibus naturalis.

7 Reſpondetur, quod poſſumus loqui de appetitu hominum ad ſcientias, vel qui eis competit ratione formæ ſpecificæ, vel qui eis conuenit ratione ſpecialium conditionum indiduantium. Et hic pro diuerſitate illarum poteſt eſſe in illis diuerſus, & vnus homo magis ad vnam ſcientiam, alter ad aliam magis inclinari Appetitus autem, qui hominibus ad ſciẽtias ratione formæ ſpecificæ competit, eodem modo in omnibus reperitur, omneſque vt ſic magis ad ſcientias perfectiores, vtpotè quæ maiorem ſui intellectus continent perfectionem, quam ad logicam; aliaſque ſcientias minus perfectas ſimpliciter inclinantur. Cum quo tamen ſtat, quod ſecundum quid magis homines appetant logicam, & quia magis expreſſe, quam aliæ ſcientiæ, eſt diſcurſiua, ac perinde magis conuenit eum natura ſpeciali intellectus humani, qui diſcurſiuus eſt; & quia cum logica ſit inſtrumentum generale ad omnium ſcientiarum acquiſitionem; hac ratione homo qui generaliter ſcire deſiderat, ſpecialiter appetit logicam.

QVÆ.

QVÆSTIO II.

Vtrùm logica sit necessaria ad alias scientias?

PRO resolutione est aduertendum, quod duplex (vt diximus) distingui logica potest: Altera naturalis, artificialis altera. Logica naturalis nihil aliud est, quam quædam intellectus potestas ad aliqualiter cognoscendum bonitatem consequentiæ, & aliqua alia principia logicæ, quæ lumine naturali possint attingi. Logica autem artificialis est artificiosa cognitio bonitatis consequentiæ, & aliorum ad demonstrationem pertinentium, quæ solo lumine naturali non possunt attingi, sed vt cognoscantur, requiritur traditio præceptorum, & etiam demonstratio aliquarum proprietatum ipsius demonstrationis, & bonitatis consequentię. In præsenti autem non inquirimus, an logica naturalis, sit necessaria ad alias scientias. Certum enim est, illam saltim esse simpliciter necessariam ad logicæ artificialis, cuiusuisque alterius scientiæ acquisitionem. Et quæstio solum est de necessitate logicæ artificialis ad alias scientias.

2 Supponendum est secundò, quod necessarium ad aliquem finem duplex esse

potest; alterum simpliciter, & alterum secundum quid. Necessarium simpliciter ad aliquid est, sine quo illud, nullatenus consequi potest, qualiter cibus necessarius dicitur ad conseruationem vitæ, quia sine illo nullatenus vita potest conseruari. Necessarium autem secundum quid, & ad melius esse est, sine quo absolute finis consequi potest; melibs tamen cum illo, quam absque illo consequetur: vt equus hoc modo dicitur necessarius ad iter agẽdum. Et hoc genus necessitatis latitudinem habet, vt possit aliquid ad aliquem finem magis vel minus secundum quid esse necessarium.

3 Et quidem certum est, logicam artificialem esse ad minus necessariam secundum quid, & ad melius esse ad acquisitionem omnium scientiarum, dummodo substantiam, & speciem scientiæ sortiantur. Cum enim omnis scientia, si speciem & substantiam obtinet scientiæ, necessario per demonstrationem acquiratur, & demonstrationis natura melius, sine dubio, præuia logica artificiali, quam sine illa cognoscatur, multo ad minus, melius & facilius quælibet alia scientia, præuia artificiali logica, quàm sine illa potest acquiri Logica igitur artificialis ad minus secundum quid, & ad melius esse est necessaria ad omnium scientiarum acquisitionem. Et difficultas solum potest esse an ad id sit simpliciter, & omnibus modis necessaria.

4 VI-

4 Vltimo tandem, & maxime pro resolutione quæstionis est notandum, quod aliqui distingunt scientias in esse perfecto, & esse imperfecto, & dicunt scientias in esse perfecto haberi ab his, qui non solum conclusionibus, ex assensu præmissarum conuicti, assentiunt; sed etiam sciunt easdem conclusiones in sua resoluere principia, & illas ab argumentorum fallacia defendere, ac perinde proprissime, & perfecte sciunt illas se scire: scientias autem (dicunt) reperiri in esse imperfecto, cum assensum quis præbet alicui conclusioni, ex præmissarum assensu conuictus, non tamen scit illam in sua principia resoluere, nec à fallacia argumentorum defendere, vt si logicæ, omnisque scientiæ ignaro fiat ab alio aliqua clarissima demonstratio in Phylosophia (verbi gratia) cuius præmissis, vtpotè naturali lumine notis, assontiens, & euidentiam etiam consequentiæ, vtpotè etiam naturali lumine notam cognoscens, ex tali præmissarum assensu ad assensum conuincitur conclusionis. Et talem conclusionis assensum, vtpotè quem dicunt, certum esse, & euidentem, asserunt, esse quoad substantiam, & speciem scientificum, imperfectum tamen, quia sic prædictæ assentiens conclusioni, vtpotè logica carens artificiali, non scit illam in sua principia resoluere, nec eam à fallacia argumentorum defendere. Sed certe talis couclusionis assensus re vera, nec

est certus, & euidens, neque quoad speciem, & substantiam scientificus; quia licet sic assentiens conclusioni, existimet se ad id ex præmissarum assensu conuinci, & certo, & euidenter conclusioni assentiri; re vera illi non assentitur, nisi nutanter, & formidolose, siquidem nec cognoscit, ita certè, & euidenter necessitatem, & perseitatem præmissarum & bonitatem consequentiæ, quin in eo possit parallogizari, & facillime aliqua argumentorum fallacia ab assensu, quem existimabat certum, dimoueri. Non igitur talis assensus re vera erat certus, & euidens; nec ad substantiam, & speciem scientiæ perueniens, sed incertus, & formidolosus; magisque perinde ad assensum opinatiuum, quam ad scientificum reducendus.

5. Dicendum igitur est logicam artificialem esse simpliciter, & omnibus modis necessariam ad quamlibet adquirendam scientiam, quæ vere ad substantiam, & speciem scientiæ perueniat. Conclusio est expressa nostri Authoris hic qu. 1. concl. 2. & licet oppositum illius plures teneant extra scholam D. Thom. in illa tamen fere recipitur, vt communis, vtpote in eodem Angelico Doctore habens fundamentum. Primò enim post. lecti 1. ita asserit S. Doctor. *Ars quædam necessaria est quæ sit directiua ipsius actus rationis, per quam scilicet homo in ipso actu rationis ordinate, & faciliter, & sine errore procedat:*

dat: *& hæc est ars logica; id est, rationalis scientia*. In quibus verbis licèt ex vna parte videatur D. Thom. solum adstruere necessitatem logicæ secundum quid, & ad melius esse ad scientiarum acquisitionem, quatenus videtur, eam requirere, vt homo ordinate, & faciliter in actibus rationis procedat; re verà quatenus asserit, logicam requiri, vt sine errore homo in actibus rationis procedat; manifestè intendit, illam esse simpliciter necessariam ad omnem actum quoad substantiam, & speciem scientificum: nullus enim talis est, nisi qui omnino liber ab errore procedit. Eandem veritatem perspicuis verbis docuit B. Albertus Magnus 3 c. prædicabilium dicens: *Nesciens logicam, etsi scire aliquid videatur, nescit tamen, cum rationem sui sciti nesciat*. Et ex vtroque adducto testimonio, & ex his, quæ in vltimo notabili aduertimus, efficax conconclusionis deducitur ratio. Nam vt aliquis assensum aliquem quoad substantiam, & speciem habeat scientificum, requiritur necessario, quod talis assensus sit certus, & euidens, & omnis formidinis expers, habeatur per demonstrationem, & quod conclusioni assentiens sciat, se illam scire, & quod ex assensu præmissarum ad illi assentiendum conuincatur: omnia enim hæc non solum ad perfectionem, sed ad substantiam, & speiem pertinent scientiæ. Sed nullum istorum vllatenus haberi potest, sine præuia artificiali lo-

gica-

gica. Illa ergo est simpliciter necessaria ad omnem assensum scientificum. Minor probatur, nam quantumuis alicui ignaro logicæ clarissima aliqua fiat demonstratio, cuius præmissæ & bonitas consequentiæ sint lumine naturali notæ, si prius per logicam non sciat omnia ad demonstrationem prioristica, & posterioristica principia requisita; quamuis ipse prima facie videatur, ex præmissarum assensu ad assensum conclusionis conuinci, facillimum erit illum aliqua fallaci ratione parallogizare, & ab assensu conclusionis dimouere, vel saltem facere, eum de veritate conclusionis dubitare. Signum igitur est, quod licèt existimaret se euidenter conclusioni assentiri, re vera ei non euidenter, & absque omni formidine assentiebatur. Similiter qui sic ex præmissarum assensu ad conclusionis assensum, quasi materialiter perueniret, non cognosceret se conclusioni ex eius causis, vel effectibus assentiri. Ergo talis conclusionis assensus propriè non est per demonstrationem acquisitus; ad id enim requiritur, quod assentiens alicui veritati, cognoscat, se ex illius causis, vel effectibus illi assentiri; per hoc enim assensus scientificus ab alijs assensibus etiam certis, & euidentibus distinguitur. Et denique qualiter se scire aliquid, sciet, qui non scit, id se per veras, & proprias illius causas, vel effectus cognoscere: nec id ad tales causas, aut effectus vllatenus scit reducere; nec præcogno-

cognoscit demonstrationem omnem generare scientiam; vt postea quando in exercitio aliqua demonstratione vtitur, sciat, se scire id, quod media tali demonstratione cognoscit? Absque præuia igitur logica artificiali, quæ docet omnia prioristica & posterioristica, demonstrationis principia, & demonstrat, ipsam demonstrationem generare scientiam; & si quis videatur scientiam habere, profectò scientiam non habet, sed aliquem assensum, & habitum, ex illo genitum, apparenter solum, & similitudinarie scientificum, re tamen vera, opinatiuum, vtpote formidolosum, & errori subiectum. Amplius autem omnia hæc ex argumentorũ, præcipuè quarti, & quinti solutione patefient.

6 Obijcies primo. Logica est habitus: ergo non potest esse necessaria simpliciter ad aliquid sciendum. Probatur consequentia, quia ea est differentia inter habitum, & naturalem potentiam, quod hæc datur ad simpliciter operandum; habitus vero non ad simpliciter operandum, sed ad faciliter, & delectabiliter. Ergo si logica est habitus; non est simpliciter necessaria ad aliquid sciendum, sed solum ad faciliter, & delectabiliter illud sciendum.

Respondetur, negando consequentiam. Et ad probationem dico, quod scire aliquid, non est, illud simpliciter cognoscere, sed illud tali modo, scilicet scienti-

tifi-

tificè attingere. Vndè licet admittamus, nullum habitum dari ad simpliciter operandum (de quo tamen poterat dubitari, quia plures habitus in hoc modum possunt habere potentiæ, cum species intelligibiles sint habitus, & tamen sunt simpliciter necessariæ ad intelligendum) inde solum sequitur, logicam non esse simpliciter necessariam ad aliquid absolute cognoscendum: non tamen sequitur, illam non esse simpliciter necessariam ad aliquid tali modo, scilicet scientifice, cognoscendum.

7 Obijcies secundo. Quod si ad aliquid logica esset ad alias scientias simpliciter necessaria, maximè, vt modum in illis præbeat procedendi. Sed ad id non est necessaria. Ergo: Minor probatur, quia nullus requiritur habitus modum præbens procedendi omnibus habitibus practicis, nec talis est assignabilis habitus. Ergo nec aliquis requiritur habitus modum præbens procedendi omnibus scientijs, & habitibus speculatiuis. Consequentia patet à paritate rationis.

Respondetur, negando minorem. Et ad probationem, licèt posset negari antecedens, quia etiam ad habitus practicos prærequiritur prudentia modum illis saltem quoad circunstantias præbens: tamen quidquid sit de hoc, neganda est consequentia: quia omnes habitus scientifici, immo & omnes speculatiui in eodem conueniunt modo procedendi; & sic necessa-

rio

rio prærequirunt habitum logicæ, qui talem eis modum præbeat. Habitus autem practici non conueniunt in aliquo communi modo procedendi, sed quilibet proprium, & diuersum habet procedendi modum; & sic non habent aliquem habitum, qui talem illis modum præbeat. Sed quælibet ars, & habitus practicus specialem sui modum tradit procedendi.

8 Obijcies tertiò. Præcipuum oppositæ sententiç fundamentum, iam aliqualiter insinuatum, quòd potest quis nullatenus logicam habens artificialem, assensum aliquem habere propriè, & quoad substantiam scientificum, licèt omnem perfectionem scientiæ non habeat. Ergo cum quolibet, vel vnico actu scientifico habitus generetur scientificus, potest quis sine logica artificiali actum habere, & habitum acquirere quo ad substantiam & speciem scientificum: ac perinde artificialis logica non est simpliciter necessaria ad acquisitionem cuiuslibet scientiæ, ita vt sine illa scientiæ aliquæ quoad substantiam saltem, & speciem scientiæ nullatenus possint haberi. Antecedens probatur, quia si non habenti logicam artificialem, fiat aliqua clarissima demonstratio in materia (verbi gratia) Phylosophiæ, assumptis ad id præmissis immediatè lumine naturali notis, illisque dispositis in modo, & figura in aliquo ex primis quatuor modis perfectis syllogismorum, talis

lis verè habebit assensum scientificum, conclusionis: quod sic ostenditur, quia, assentiet conclusioni certo, & euidenter, & vt ex præmissis deductæ. Ergo talis conclusionis assensus erit vere, & propriè, & quo ad substantiam, & essentiam scientificus, & habitus per illum generatus, vere, & essentialiter rationem, & speciem habebit scientię, Consequentia patet. Tum, quia ea est essentia actus, & habitus scientifici. Tum etiam, quia talis actus, & habitus ad aliquam speciem habitus intellectualis debet pertinere, & ad nullam, nisi ad speciem scientiæ pertinere potest; cum ea ratione, qua certus, & euidens est à ratione habitus fidei excludatur, & opinionis: & quatenus non ad conclusionem immediate in se ipsam, sed vt ex principijs deductam terminatur, ad habitum seu lumen principiorum pertinere non possit. Antecedens autem, nempe quod in casu posito assensum habeat talis homo certum, & euidentem ad conclusionem, vt ex principijs deductam terminatam, probatur, nam euidenter cognoscit præmissas, & bonitatem consequentiæ. Ergo ex assensu euidenti præmissarum conuincetur ad conclusionis assensum certum, & euidentem, & omnis formidinis expertem. Antecedens probatur, quia tam præmissæ, quam bonitas consequentię sunt lumine naturali euidenter cognoscibiles. Ergo ad id euidenter cognoscendum non requiritur artificialis

logi-

logica, sed sufficit lumen principiorum: & cognitis euidenter præmissis, & bonitate consequentiæ, nihil deficit, vt ex euidenti præmissarum assensu conuincatur quis ad euidentem assensum conclusionis, vt ex talibus præmissis deductæ.

9 Respondetur iuxta id, quod vltimo notabili, & in probatione conclusionis diximus, quod licet in casu argumenti, sic assentiens conclusioni existimet, se illi certo, & euidenter assentiri, re vera ei non assentitur, nisi nutanter, & formidolose. Cuius signum, (vt diximus) est, quod, vel leui fallacia à certitudine, quam ipse existimabat habere, facillime dimouebitur, & in oppositum deducetur assensum; vel saltem de illo, quem habebat, formidare incipiet, & dubitare. Ex quo colligitur, quod si prius expressam circa talem propositionem non habebat formidinem, immo certitudinem de illa sibi videbatur habere, re vera virtualem, & implicitam formidinem, & dubitationem habebat.

Vndè ad argumentum factum negandum est, in prædicto casu assensum haberi certum, & euidentem conclusionis, propter multa, quæ solutioni faciunt argumenti, & nostram simul confirmant sententiam: Nam in primis non quilibet assensus etiam euidens præmissarum sufficit generare assensum euidentem, & scientificum conclusionis; sed requiritur, quod cognoscatur, præmissas esse necessarias,

& ad

& ad quem modum dicendi per se perti-
neant; & quod sint causæ conclusionis:
quod totum certe lumine solum princi-
piorum non potest cognosci, nisi accedat
cognitio plurium præceptorum logica-
lium circa necessitatem, & perseitatem
propositionum. Nec sufficit etiam ad as-
sensum scientificum quælibet bonitatis
consequentiæ cognitio, sed requiritur, de
illa ex logicalibus preceptis cognoscere,
quibus possit subiacere defectibus, vt co-
gnoscatur, an ab illis sit libera, vel non,
& ad omnia hęc ad minus requiritur lo-
gica artificialis præceptiua. Vnde illam
saltem hac ratione conuincitur, esse sim-
pliciter necessariam ad cuiuslibet scientiæ
adquisitionem. Sed insuper assero, etiam
logicam artificialem, vt scientiam, ad id
esse simpliciter necessariam: quia nullus
potest veram habere scientiam, nisi in
exercitio sciat, se scire; quod fieri non
potest; nisi prius euidenter cognoscat, de-
monstrationem recte factam generare
scientiam, vt postea in exercitio cogno-
scens se per demonstrationem alicui con-
clusioni assentiri, in exercitio etiam co-
gnoscat, se illam scire. Demonstratio-
nem autem generare scientiam, cum sit
quædam passio, saltem quoad nos de ipsa
demonstratione demonstrabilis, non po-
test quis euidenter cognoscere, nec per
lumen primorum principiorum, nec per
logicam solum preceptiuam, sed ad id
requiritur logica vt scientia, vt demon-
strans

ſtrans talem de demonſtratione paſſionem. Vnde qui logicam ſolum habent præceptiuam, quamuis in ea plura habeant requiſita ad ſcientiarum acquiſitionem; non tamen habent omnia neceſſaria, vſque dum ſcientificè, & demonſtratiuè cognoſcant, demonſtrationem generare ſcientiam: vt poſtea quando in qualibet materia aliqua vtuntur demonſtratione, in exercitio cognoſcant, ſe id quod demonſtrant, ſcire.

10 Obijcies quarto difficile, etiam oppoſitæ ſententiæ fundamentum. Quod cum logica, vt poſtea dicemus, ſit etiam ſcientia, ſi ad aliarum ſcientiarom acquiſitionem logica, non ſolum vt præceptiua, ſed vt ſcientia eſt, ſimpliciter neceſſaria, etiam ad ipſam ſcientiam logicæ alia logica, vt ſcienuia deberet neceſſario præſupponi, & ad illam alia, & ſic in infinitum: quod cum dici non poſſit, nec videtur dicendum, quod ad cuiuslibet alterius ſcientiæ acquiſitionem logica, vt ſcientia prærequiratur omnino neceſſariò. Maior probatur, quia non minus per demonſtrationem ſcientia acquiritur logicæ quam quælibet alia ſcientia: ergo ſi ea ratione prærequiritur neceſſariò ad cuiuslibet ſcientiæ acquiſitionem demonſtratiue, & ſcientiſice cognoſcere, demonſtrationem generare ſcientiam; id etiam neceſſario prærequiritur ad acquiſitionem logicæ vt ſcientiæ: & cum talis demonſtratiua cognitio haberi non poſſit, niſi

per

per ſcientiam logicæ, ad vnam logicam vt ſcientiam altera logica vt ſcientia erit neceſſaria, & ad iſtam altera, & ſic in infinitum.

Reſpondetur, omiſſis pluribus, quæ huic argumento aſſignari ſolent ſolutionibus, quod vt quiſque logicæ ſcientiam acquirat, non poteſt incipere à qualibet logicali demonſtratione, ſed ab illa dumtaxat, per quam de ipſa demonſtratione, illam generare ſcientiam, demonſtratur; & quidquid antecedenter ad hoc quis de logica cognoſcat, potius ad logicam præceptiuam, quam ad ipſam vt ſcientiam pertinebit: quando autem quis de demonſtratione demonſtrat, ipſam generare ſcientiam, quia cognitio concluſionis antequam per ipſius concluſionis expreſſum aſſenſum formaliter habeatur, habetur virtualiter in cognitione præmiſſarum: iam ad aſſenſum ſcientificum formalem talis concluſionis, quod demonſtratio generat ſcientiam, præcedit in aſſenſu præmiſſarum virtualis eiuſdem concluſionis cognitio. Quod ſufficit, vt poſtea expreſſa, formalis & ſcientifica eiuſdem concluſionis habeatur cognitio: hoc tamen in nulla alterius ſcientiæ demonſtratione contingit, cum per nullam aliam demonſtretur de demonſtratione, generare ſcientiam, & huius concluſionis formalis, vel virtualis ſaltem cognitio ad omnem aſſenſum ſcientificum eſt neceſſario præerequiſita. Vnde argumentum factum ſolum

pro-

probat, quod ad logicam vt scientiam prærequiritur actus conclusionis logicalis virtualis in asse. su præmissarum assensus, & sic vitatur processus in infinitum, & saluatur, quod ad alias scientias non solum virtualis, sed formalis assensus scientificus logicalis est omnino necessario præ requisitus.

11 Vltimo tandem obijcies, quod logica non requiritur ad alias scientias, nisi tanquam ars, & instrumentum illas acquirendi, sed ars non ita necessario requiritur ad effectum artis, quod aliquis artis effectus ad speciem, & substantiam, licet non ad perfectionem artis perueniẽs, sine arte non possit haberi: ergo & sine logica haberi potest aliquis actus scientificus, qui licet omnimodam perfectionem scientiæ non habeat; scientiæ tamen speciem, & substantiam obtineat. Minor habetur ex Philosopho 9. Metaph. textu 7. dicente: *Quod addiscens artem, operatur actionem artis, sine arte*, & ex Diu. Thom. ibi lect. 2. in fine qui id explicans asserit. *Quia potest homo aliqualiter exire in scientia, & virtutis actum, antequam habeat habitum scientiæ, & virtutis, quo adepto perfecte operatur.*

Respondetur negando consequentiam, effectus enim artis cum non requiratur ad substantiam, & speciem illorum, nisi solum ipsa substantia, & entitas effectus; possunt aliqualiter haberi, sine arte: ad actum tamen quoad substantiam scienti-

ficum, cum non sufficiat ipsa sustantia assensus, sed requiratur, vt diximus, quod assentiens in exercitio sciat se scire, & hoc scire non possit sine præuia logicæ scientia, non potest sine præuia illa aliquis habere assensus quo ad substantiam scientificos: & per hoc patet ad testimonium Philosophi. §. Ad authoritatem autem D.Thom. respondetur, solum intendere, quod actus aliquis scientificus Philosophiæ, sine proprio habitu Philosophiæ possit haberi, quod verissimum, imò necessarium est de omni primo actu, quo aliquis habitus scientificus generatur: non tamen intendit D.Dhom. aliquem actum scientificum haberi posse, sine logicæ scientia.

11 Ex dictis per totam hanc quæstionem colligitur, logicam non solum vt vtentem, sed etiam vt docentem esse necessariam ad omnes alias scientias, quia cum omnes illæ acquirantur per demonstrationem, in qua logica vtens exercetur, ad demonstrationis essentiam, & passiones cognoscendum, non solum ad alias scientias, logica vt vtens, sed etiam vt docens est necessaria: & quamuis finis intrinsecus logicæ docentis, sicut & cuiuslibet alterius scientiæ sit, proprij sui obiecti naturam, & passiones indagare, finis illius extrinsecus est per exercitium logicæ vtentis, inqualibet materia, omnium aliarum scientiarum acquisitioni deseruire.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

Vtrùm logica sit prius, quam omnes aliæ scientiæ acquirenda?

NOn intendimùs, vniuersaliter indagare ordinem quo ad acquisitionem omninm scientiarum inter se; id enim ad metaphysicam spectat, sed solum inquirimus, an logica omnibus aliis scientijs sit prius acquirenda? Quæstio quidem ex dictis in præcedenti facilis, vndè resolutorie est dicendum, logicam prius omnibus alijs scientijs esse acquirendam. Conclusio est expressa nostri authoris sapientissimi Magistri Soto quæst. 1. prooemiali concl. 4. & est communis, tam inter adstruentes necessitatèm simpliciter logicæ ad alias scientias, quam inter eos, qui solùm ad eas logicam asserunt, esse secundum quid necessariam. Non parumque fundamenti habet conclusio in Phylosoph. 2. Metaphysicæ textu 15. dicente absurdum esse, simul quærere scientiam; & modum sciendi. & vt explicant ibi commentator, & D. Thom. nomine modi sciendi intelligit Philosophus logicam, intendens, absurdum esse, quod prius quam quis illam acquirat, aliam, conetur, acquirere scientiam. Et efficaciter ex dictis in præcedentibus probatur: si enim logica, vt diximus, est simpliciter,

& omnibus modis necessaria ad omnium aliarum scientiarum acquisitionem, consequens est, quod vt quamlibet illarum quis possit acquirere, priorem omnibus alijs acquirat logicam.

Confirmatur: nam esto logica ad aliarum scientiarum acquisitionem esset solum secundum quid, & ad melius, faciliusque & absque periculo erroris illas acquirendas necessaria, ordo exigit connaturalis, vt prius quisque logicam acquirat, quam alias conetur acquirere scientias: ergo vel ob hanc logicæ ad alias scientias necessitatem prius, saltem connaturaliter, quam omnes aliæ est acquirenda.

2 Obijcies primo, quod cum à faciliorum cognitione via ad difficiliora cognoscendum, iternatur, à facilioribus semper in scientiarum acquisitione videtur incipiendum. Sed certum est, logicam non de facilioribus, sed multo difficilioribus agere, quam alias scientias, cum res, de quibus logica tractat, propter suam minimam entitatem sint cognitu, vt experientia testatur, difficillimæ: ergo non à logica, sed ab aliqua alia faciliori scientia videtur, in acquisitione scientiarum esse incipiendum.

Respondetur cum D.Tho. in opusc.70. quæst.vlt, art.2, ad 3. dicente: *Quod necessitas requirit, vt in addiscendo incipiamus à logica, licèt non sit facilior aliis scientiis, quia aliæ scientiæ ab ipsa dependent.* Vndè licet admittamus, logicam non solum

solùm non agere de facilioribus; verùm de difficillimis, cum illa sit simpliciter, vel saltem secundum quid necessaria ad alias scientias; à logica in illarum acquisitione est incipiendum. Incipere enim à facilioribus solum oportet, quando alias necessitas, & dependentia vnius scientiæ ab alia ad oppositum non compellit.

3 Obijcies secundò, quod Metaphisica tribuit omnibus scientijs sua principia, vel saltem, (vt testatur Philosophus 4. Metaphysicæ, & D.Thom. 1.par. quæst. 1. artic. 8.) Metaphysica probat, explicat & defendit sua, & omnium aliarum scientiarum principia. Sed quælibet scientia, ac perinde & logica prærequirit ante sui acquisitionem sua, quibus vtatur principia probata, explicata, & defensata; absque hoc enim non videtur possibilis talium principiorum, ad conclusiones vsus: ergo priusquam omnes aliæ scientiæ, ac perinde prius etiam, quam logica videtur acquirenda.

Respondetur cum Ferrariensi 1. contra gentes cap. 4. quod principia cuiuslibet scientiæ præter scientias subalternatas (de quibus nunc non loquor) vt scientiarum acquisitioni deseruiant, sufficienter habentur per lumen primorum principiorum, licet ad conseruationem earundem scientiarum oporteat, quod earum principia aliquando explicentur, & defendantur: quod cum præstet Metaphysica, solum inde deducitur, illam aliqualiter re-

quiri ad sui, & aliarum scientiarum conseruationem; non vero ad acquisitionem illarum: & sic non est prius acquirenda, quam omnes aliæ scientiæ, & multo minus, quam logica, cum ab illa ipsa metaphysica in sui acquisitione simpliciter dependeat.

4. Obijcies tertio, quod obiectum logicæ est ens rationis, & aliarum plurium scientiarum obiectum est ens reale: ergo non logica prius quam aliæ scientiæ, sed potius aliæ, priusquam logica sunt acquirendæ. Consequentia probatur, quia ens reale prius est cognoscibile, quam ens rationis, cum hoc non nisi per connotationem ad ens prius cognitum reale, & per speciem illius possit cognosci: ergo scientia, quæ agit de ente rationis, non est prius sed posterius acquirenda, quam scientiæ, quæ circa cognitionem versantur entis realis.

Dices, ens quidem reale esse prius cognoscibile cognitione absoluta, quam ens rationis, non tamen cognitione scientifica; quia vt intellectus cognoscat ens rationis, per connotationem ad ens reale, sufficit, quod prius aliqualiter sit cognitum ens reale, nec requiritur, quod sit prius scientificè cognitum.

Contra hoc tamen est, quod vt scientificè cognoscatur ens rationis, non quælibet, sed scientifica entis realis necessario debet præcedere cognitio. Nam vt cognoscatur scientifice ens rationis, debent

bent de illo suæ passiones demonstrari (hæc enim est scientifica alicuius obiecti cognitio .) Sed vt quis passiones de ente rationis demonstret , requiritur , quod prius suas de ente reali passiones demonstrauerit : ergo vt quis scientifice ens rationis cognoscat, prius scientifice aliquod ens reale cognoscere debet . Minor , in qua est difficultas , probatur : quia non solum quisque ens rationis ad modum entis realis debet cognoscere , sed & passiones , quæ de ente rationis demonstrat , ad modum passionum alicuius entis realis debet cognoscere . Ergo ad hoc necessarium videtur , quod prius aliquas passiones de ente reali cognouerit , & demonstrauerit : ac perinde quod non qualemcumque , sed scientificam prius alicuius entis realis cognitionem habuerit .

5 Confirmatur : quia vt inter respondendum ad argumentum , conceditur, ens rationis non est primum cognoscibile : ergo ens rationis non est primum scibile , ac perinde scientia , quæ circa cognitionem scientificam entis rationis versatur , non debet esse quo ad acquisitionem prima omnium scientiarum . Prima consequentia probatur . Primo , quia hæc est bona consequentia , ens rationis non est cognoscibile , ergo ens rationis non est scibile . Ergo & consequentia facta , scilicet ista , ens rationis non est primum cognoscibile , ergo ens rationis non est primum scibile , etiam est bona : quia

in hac arguitur, ſicut in illa cum eodem addito antecedentis & conſequentis, & quotieſcumque aliqua conſequentia eſt bona; ſimilis, ſi fiat cum aliquo addito, dummodo additum ponatur idem in antecedenti, & conſequenti, etiam eſt bona. §. Secundo probatur, illam conſequentiam, ens rationis non eſt primum cognoſcibile, ergo non eſt primum ſcibile, eſſe bonam, quia in illa argumentamur à ſuperiori ad inferius negatiuè; cognoſcibile enim, vtpotè abſtrahens à ſcientificè, vel non ſcientificè cognoſcibili, eſt ſuperius ad ſcibile; & ita hæc conſequentia eſt optima, aliquid non eſt cognoſcibile, ergo illud non eſt ſcibile, per locum proculdubio arguendi à ſuperiori ad inferius negatiuè. Ergo hæc conſequentia, de qua loquimur, per eundem arguendi locum eſt optima.

6 Reſpondetur ad argumentum, ſolutionem ibi datam eſſe optimam. Et ad replicam aduerſus illam factam dico, conuincere quidem, quod vt quis cognoſcat ſcientificè ens rationis, ſuaſque de illo demonſtret paſſiones, requiritur, quod prius aliqualiter, aliquo ſibi tradente, cognouerit, aliquod ens reale ſuas habere paſſiones, & connexionem neceſſariam habere cum illis, vt poſtea hoc ſic non ſcientificè, ſed abſolutè, & aliquo id ſibi tradente cognito, & quaſi fide credito, cognoſcat paſſiones entis rationis, & connexionem eorum cum illo ad modum paſ-

passionum, quas absolutè, & non scientificè cognouit entis realis: & hoc sufficit, vt possit tales passiones de ente rationis demonstrare, ipsumque ens rationis scientificè cognoscere prius, quam ad alicuius entis realis scientificam cognitionem perueniat.

7 Ad confirmationem neganda est consequentia. Et ad primam probationem est dicendum, quod quamuis hæc consequentia sit bona, ens rationis non est cognoscibile, ergo ens rationis non est scibile; hæc tamen nullatenus valet, ens rationis non est primum cognoscibile: ergo non est primum scibile, non quidem, (vt aliqui asserunt) quia illud additum *primum* destruit superioritatem cognoscibilis ad scibile. Non enim inuenio, qualiter talem superioritatem destruat: primum enim cognoscibile etiam abstrahit à primo cognoscibili scientificè, & à primo cognoscibili non scientificè. Manet ergo primum cognoscibile semper superius ad primum scibile, non minus, quam cognoscibile superius est ad scibile. Non igitur illud additum vitiat consequentiam, quæ sine illo esset bona, quia tollat superioritatem cognoscibilis adscibile; sed propter aliud accurate explicandum, quia in eo genuina huius, & sequentis probationis solutio consistit. Dico igitur, quod illa consequentia sine addito est bona propter locum arguendi à superiori ad inferius pure negatiue; illud tamen

additum *primum*, quod ponitur in antecedenti, & consequenti secundæ consequentiæ, destruit prædictum arguendi locum: non quidem quia facit, quod non arguatur, cum tali addito à superiori ad inferius; sed quia facit, quod non arguatur pure negatiuè. Hoc enim nomen *primum*, sicut & verbum *incipit* (vt diximus 2. lib. summularum, cap. 28.) exponitur partim affirmatiue, & partim negatiuè. Et sicut hæc propositio, v.g. Petrus incipit esse; quamuis videatur pure affirmatiua, re vera virtualiter est partim negatiua, & facit hunc sensum, Petrus nunc est, & antea non erat: ita & hæc. Petrus est primum cognoscibile, est virtualiter partim negatiua, & facit hunc sensum, Petrus est cognoscibilis, & non est aliud cognoscibile prius quam ille: & sicut hæc, v.g. propositio Petrus nunc non incipit esse, licet videatur pure negatiua, re vera est virtualiter partim affirmatiua, & facit hunc sensum, Petrus nunc non est, vel aliquando ante hac erat: ita hæc propositio, Petrus non est primum cognoscibile est virtualiter affirmatiua, & facit hunc sensum: Petrus non est cognoscibilis, vel aliquid aliud est cognoscibile prius, quam ille. His ergo suppositis, dicendum est, quod vt ab inferiori ad superius valeat consequentia, debet fieri pure affirmatiuè: & vt à superiori ad inferius teneat consequentia, debet fieri pure negatiuè: & cum vt dictum est, propositiones

nes

nes de verbo *incipit*, & de hoc nomine *primum*, quamuis videantur affirmatiuæ, re vera sunt partim virtualiter negatiuę, & quæ videntur negatiuæ sunt partim virtualiter affirmatiuæ; in illis nec valet consequentia à superiori ad inferius, neque ab inferiori ad superius. Et hæc est mala consequentia, ens reale est primum scibile: ergo est primum cognoscibile: sicut & ista, Petrus nunc incipit esse albus: ergo nunc incipit esse coloratus: & similiter hæc consequentia (ratione cuius hæc omnia diximus) ens rationis non est primum cognoscibile, ergo non est primum scibile est mala; sicut & ista, Petrus nunc non incipit esse coloratus: ergo nunc non incipit esse albus: quia in nulla ex omnibus his consequentijs arguitur purè affirmatiuè, nec purè negatiuè, & in omnibus (vt facile est videre) datur; vel potest dari antecedens verum, & consequens falsum. Tota hæc doctrina desumitur ex D. Thom. 3. p. quæst. 16. artic. 9. ad 2. vbi quia ly *incipit* includit esse, & non prius (quod est idem ac dicere quod propositiones de ly *incipit*, quamuis videantur affirmatiuæ, sunt virtualiter partim negatiuæ) asserit, quod in illis non valet argumentum ab inferiori ad superius; & ex eo negat ibi hanc consequentiam, Christus incipit esse homo: ergo Christus incipit esse. Et eadem ratione, si argumento, cui tunc intendebat occurrere, foret necessarium, diceret S Doctor,

quod in propositionibus de *incipit*, non valet argumentum à superiori ad inferius, quia non potest in illis fieri purè negatiuè.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm habitus logicæ Docentis, & vtentis realiter distinguantur?

VNum in hac difficultate supponimus, & aliud inquirimus. Supponimus quidem, logicam diuidi in docentem, & vtentem: & inquirimus qualiter logica docens, & vtens inter se distinguantur. Logica docens est, prout tradit, probat, & explicat omnia logicalia præcepta, & passiones de suo obiecto demonstrat, & alia probabiliter de illo concludit. Logica vero vtens est, quatenus regulis, & definitionibus, & dispositione syllogistica, & alijs quæ per logicam docentem traduntur vtitur quis in materia logicæ, vel in cuiusuis alterius scientiæ materia; & talis vsus non solum in materia logicæ, sed & inqualibet alia, ab habitu logicæ elicitur: cum enim fit demonstratio in philosophia v.g. duplex ibi habitus elicitiue concurrit, habitus videlicet philosophiæ ad eliciendum conclusionis assensum, & habitus logicæ ad eliciendum actum logicæ vtentis, disponendi

di videlicet in exercitio in modo, & figura præmissas philosophiæ ad inferendam conclusionem; & licet logica docens, quatenus modum tradit procedendi in omnibus scientijs, ad omnes illas ordinetur, per illas tamen non diuagatur, diuagatur tamen per ipsam logicam docentem: & per omnes alias sciētias logica vtens, quia in omnibus illis actus exercentur logicæ vtentis. Diuisio huiusmodi logicæ antiqua est, & ab omnibus recepta. Traditurq; pluries à D. Thom. præsertim 4. metaph. lect. 4. & à Scoto q. 1 prædicabilium, & à nostro Authore sapiētissimo Magistro Soto q. 2. prooemiali.

2 Diuiditur autem in docentem, & vtentem logica, non solum prout partem topicam, & probabilem continet (vt aliqui existimant) sed in tota sua latitudine accepta prout partem etiam continet demonstratiuam; nam secundum vtramque talem partem logica docet, & logica vtimur: non minus enim vtimur præceptis traditis demonstratiuè à logica, cum in illa, & in qualibet alia scientia demonstrationes ad aliquid scientificè cognoscēdum, conficimus, quam vtimur præceptis logicæ, cum probabiles, & topicas rationes ad aliquid probabiliter concludendū formamus. Logica ergo in tota sua latitudine accepta in docentem diuiditur, & vtentem.

3 Aduersus hanc veritatē obijcies difficile testimonium D. Thomæ 4. Metaph lect. 4

lect. 4. vbi nullatenus logicæ secundum partem demonstratiuam, sed solum secundum partem topicam, & probabilem in docentem, & vtentem videtur admittere diuisionem; ita enim asserit. *In parte logica, quæ dicitur demonstratiua, sola doctrina pertinet ad logicam, vsus vero ad physicã, & ad alias scientias particulares; pars autem logica tentatiua, & sophistica habent doctrinam & vsum*. Hæc D. Thomas, in quibus manifestè aduersus ea, quæ diximus, videtur negare, logicam quoad partem demõstratiuam diuidi in docentem, & vtentem, sentitque illam dumtaxat esse docentem, & doctrinam solum, nullatenusque vsum in alijs scientijs continere.

Respondetur, quod duplex in alijs sciẽtijs vsus potest logicæ reperiri. Primus & communior, cum in alijs scientijs vtimur demonstrationibus, vel rationibus probabilibus, quantum constructionis formam, & naturam docet logica, prout ad partem demonstratiuam, & probabilem extenditur: & sic vt ab hoc vsu logica denominatur vtens, logica in tota sua latitudine accepta, & prout ad partem non solum probabilem, sed demonstratiuam extenditur, in logicam diuiditur docentem, & vtentẽ, & hoc est, quod in præcedenti diximus notabili; nec oppositum huius vllatenus in testimonio adducto intendit D. Thom. Alter specialis vsus logicæ potest esse in aliis scientijs, quatenus non solum vtuntur ad suas conclusiones modo discurrẽdi, & syllogi-

logizandi à logica tradito, sed etiam ab ipsa logica aliquando accipiunt aliqua principia, ex quibus suas deducant conclusiones: & talia principia, alijs scientijs, quibus illæ vtantur, præbere, solum competit logicæ secundum partem illius topicam, & probabilem, nullatenus autem secundum partem illius demonstratiuam, & ita quatenus ab hoc speciali vsu logica denominatur vtens, solum logica quantum ad partem topicam, & probabilem in vtentem diuiditur, & docentem; & hoc solum in adducto testimonio intendit D. Tho. vt semetipsum de hoc solo vsu loqui, explicat S. Doctor opusc. 70. q. 6. art. 1 in corpore dicens: *Aliquando vtimur logica, prout est docens in alijs scientijs, quia scilicet præbet alijs principia aliqua ad probandum, sicut ex intentionibus generis, aut speciei, vel oppositi probamus aliquid in alijs scientijs.* Et huius exemplum apponens S. Doctor 1. posteriorem lect 20. asserit: *Sicut probamus, amorem, & odium pertinere ad concupiscibilem, quia contraria sunt circa idem; quæ probatio sumitur ex principio logicæ, scilicet ex natura contrarietatis.*

4. His ergo suppositis quod inquirimus est, qualiter logica docens, & vtens inter se distinguantur: pro quo supponere oportet, duplicem esse distinctionem, realem videlicet & rationis. Distinctio realis est eorum, quæ ex se, & antecedenter ad diuisionem per operationem intellectus factam, sunt inter se diuisa, & distincta. Et

hæc distinctio realis subdiuiditur in distinctionem realem entitatiuam, & in distinctionem realem formalem. Distinctio realis entitatiua est eorum quorum entitates sunt materialiter realiter diuersæ sicut distinguuntur: Petrus & Paulus, quia vnus habet suã entitatem, materialiter ab entitate alterius diuisam; & quæ sic realiter entitatiuè distinguntur, possunt simul etiã distinctionem habere formalem, qualiter illam simul cum distinctione entitatiua habent equus & homo. Potest etiam distinctio realis entitatiua absque distinctione aliqua formali reperiri, vt inter Petrum, & Paulum; qui licet entitatiuè distinguantur, cum eiusdem athomæ sint speciei, nullam distinctionem formalem, sed omnimodam vnitatem formalem habent. Distinctio autem realis formalis est, cum in eadẽ materiali entitate duplex formalis ex natura rei, & ante omnem diuisionem per intellectum factam, ratio reperitur distincta, vt in actione, & passione, quæ quamuis in eadem entitate materiali cõueniant, duplex in eadem entitate ex natura rei distincta reperitur ratio & formalitas, altera videlicet eiusdem entitatis, vt ab agente procedit, quæ est formalis ratio actionis. & altera eiusdem entitatis, vt recipitur in passo, quæ est formalitas passionis. Distinctio autem rationis est eorum, quæ absque diuisione per intellectum facta, nullatenus actualiter distinguuntur, per operationem tamen intellectus diuiduntur, distinguuntur,

tur, & separantur. Et hæc distinctio rationis adhuc est duplex, altera rationis ratiocinatæ, cum videlicet intellectus, vt talem efficiat actualem distinctionem, aliquod in ipsa re, quam distinguit inuenit fundamentum, qualiter distinguit intellectus in eadem entitate gradum generi, cum & specificum, & in Deo vnum attributum ab altero. Altera denique est distinctio rationis ratiocinantis, cùm videlicet absq; aliquo in re, quam distinguit, fundamento idem à se ipso intellectus per diuersa solũ nomina, vel conceptus distinguit. Hac ergo solito diffusius explicata distinctionis diuersitate, quia non solum ad hanc quæstionem, sed & ad alias plures maximè est cognitu necessaria: & omissa, vtpotè chimerica omnino, atque fictitia, distinctione rationis ratiocinantis; inquirimus in præsenti, qua istarum trium distinctionum logica vtens, & docens inter se distinguantur.

5. Dico primo. Logica docens, & vtens nõ distinguuntur realiter entitatiuè, sed idem est entitatiuè habitus logicæ vtẽtis, & docentis, qui videlicet regulas tradit, & principia logicalia, & passiones de de suo obiecto demonstrat, & a quo elicitur vsus, quem præceptorum logicæ in ipsa logica, vel in aliqua scientia habemus. Oppositum conclusionis aliquibus tribuitur: sed conclusio fere est omnium communis. Et probatur: nam quando duo actus ordine quodam, & vnus primario, & alter secunda-

cundario eliciuntur, & nouam difficultatē secundarius non addit supra primarium; ab eodem entitatiue habitu procedunt, nec ad illos eliciendos oportet materialiter,& entitatiuè habitum multiplicari. Sed actus logicæ docentis, & vtentis ordine quodā, & primario actus logicæ docentis, secundariò vero actus logicæ vtentis procedit. Ergo ad illos eliciendos non oportet materialiter,& entitatiuè habitus multiplicare, sed ab eodem entitatiue habitu procedunt. Maior pluribus exemplis potest cōfirmari. Actus namque dilectionis Dei,& proximi, quia ordine quodam, & primario Dei dilectio, secundario vero dilectio proximi procedunt, & hæc nouam non addit supra dilectionem Dei difficultatem, ab eodem entitatiuè habitu charitatis eliciuntur: & idē potest dici de actibus sperandi gloriam animæ,& gloriam corporis, qui eo quod vnus consideratur, vt primarius, & alter vt secundarius,& hic supra actum primarium nouam non addit difficultatem; ab eodem entitatiuè spei habitu eliciuntur. Maior ergo in hac ratione assumpta, vtpotè manifestis exemplis confirmata, verissima est. Minor autem probatur: nam actus logicæ docentis primarius est, secundarius autem actus logicæ vtentis: quia quod primo per logicam intenditur, est eius obiecti naturam tradere, & proprietates, & syllogismi, ac demonstrationis formam docere; postea vero quasi secundarius logicæ actus est, demonstratione-

ne

ne vel syllogismis in ipsa logica, alijsque scientijs in exercitio vti: & sciens per logicam docentem naturam, & formam demonstrationis (verbi gratia) & syllogismi, non habet ad talem vsum nouam difficultatem, quia cum talis vsus, & demonstrationis, ac syllogismi constructio, non per alias ab intellectu potentias, sed per ipsũ intellectum sit facienda; facillimè naturã, & formam syllogismi, & demonstrationis sciens, syllogismos & demonstrationes in qualibet materia construere poterit, & formare. Aliquando namque quantumuis quis aliqua calleat arte, quia artis exercitium, non per ipsum intellectum, naturam & regulas artis cognoscentem, sed per exteriores potentias fieri debet, non paruam in tali exercitio inuenit difficultatem, quã vt vincat, præter cognitionem artis, assuefactione opus est.

6. Dico secundo, idem realiter formaliter est habitus logicę vtentis & docentis. Oppositum conclusionis aliqui tenent etiã intra scholam D. Thomæ. Sed in illa conclusio est magis communis, & eadem ferè ratione, qua præcedens, conclusio probatur. Nam idem formaliter habitus sufficit ad actus ordine quodam eliciendos, maximè cum vnus non addit supra alterum nouam difficultatem, vt adductis comprobatur exemplis. Non enim solum idem entitatiuè, sed & idem realiter formaliter habitus charitatis ad eliciẽtiam sufficit amoris Dei, & proximi, & idem realiter for-

maliter

maliter habitus spei ad elicientiam sufficit actus sperandi gloriam animæ, & sperandi gloriam corporis. Ergo, cum (vt diximus) actus logicæ docentis, & vtentis ordine quodam procedant, & actus secundarius scilicet logicę vtentis supra actum logicę docentis nouam non addat difficultatem, idem formaliter habitus sufficit, vt ab illo vterque prędictus eliciatur actus.

7. Dico tertio. Habitus logicę docentis, & vtentis ratione solum distinguuntur ratiocinata. Conclusio est Ss. Magistri Soto hic quæstio: 2. proemiali, & illam docet Flandria 2. Metaph. quęst. 5. art. 2. & plures ex recentioribus D. Thomę discipulis, & quantum ad exclusiuam, quam continet, logicam videlicet vtentem, & docentem non distingui alia maiore distinctione, quam rationis ratiocinatæ, sufficienter manet probata in duabus conclusionibus præcedentibus. Quò ad id vero quod asserit, inter logicam docentem, & vtentem distinctionem saltem interuenire rationis ratiocinatæ, probatur: quia habitus ad diuersa munia, & officia se extendens, & ad elicientiam diuersorum actuum, licet ordine quodam sint eliciendi, ordinatus; licet quia eo ordine, & absque noua difficultate illos elicit, non oporteat illum entitatiuam, aut formalem ex natura rei distinctionem habere: habet tamen distinctionē aliquam ab intellectu; quæ cum sit cum fundamento in re, quia in ordine ad tales suos diuersos actus, diuersaque munia desumitur,

ſumitur, diſtinctio dicitur rationis ratiocinatæ. Sed idem habitus logicæ vt vidimus, ad diuerſos actus, licet ordine quodam ordinatur, diuerſos inquam, quia actus logicæ docentis propriè & in rigore eſt ſciẽtificus, & ſpeculatio, actus vero logicæ vtẽtis eſt conſtructio, & non rigoroſe ſcientificus. Ergo in ordine ad tales diuerſos actus, habitus logicæ vtentis, & docentis diſtinctionem ſaltem inter ſe habent rationis ratiocinatæ. Diſcurſus eſt legitimus: Mino r ſufficienter iam probata eſt, & plus etiam ex ſolutionibus argumentorum comprobanda. Maior autem diuerſis conſtat exemplis; ſatis eſt aptum, quod Ss. affert Magiſter Soto de malleo, quem conficit faber ferrarius, & quo vtitur faber lignarius, qui in ordine ad hæc munia, ſola ad multum gaudet diſtinctione rationis. Et ſimiliter idem realiter intellectus ſolum ratione diſtinctus in ordine ad diuerſos actus ſpeculationis, & operationis dicitur ſpeculatiuus & practicus, vt cum D. Thom. 1. part. quæſt. 79. art. 11. ſentiunt communiter Doctores; aliaq; plurima ad id exempla poſſent adduci.

8 Aduerſus primam, & ſecundam concluſionem poterat obijci, logicam docentem eſſe habitum ſpeculatiuum: logicam vero vtentem habitum practicum: & quod practicum formaliter, & formaliter ſpeculatiuum, non ſolum realiter formaliter, ſed & entitatiuè neceſſario videntur diſtingui. Huius tamen aſſumpti rationes illaſ-

que dissoluere ad quæstionem octauam huius libri remittimus; vbi ostendemus tam habitum logicæ vtentis, quam docẽtis esse formaliter speculatiuum. Vnde hac obiectione, (ne eadem inutiliter repetamus) in eum locum remissa, alias seorsum contra primam, & secundam propositam conclusionem oportet obiectiones proponere.

9 Obijcies ergo. Primo aduersus primam conclusionem, quod habitus distinguuntur per actus. Sed actus logicæ docentis, & vtentis distinguuntur realiter entitatiue, cum aliquando vnus sine altero; & alter sine alio possit reperiri. Ergo habitus logicæ docentis, & vtentis realiter etiam entitatiuè distinguuntur. §. Confirmatur, quia diuersis realiter entitatiuè actibus habitus generatur logicæ docentis, & vtentis. Non ergo eadem entitas habitus vtramque talem rationem continet, sed duplex est entitas realiterq; distincta. Consequentia videtur bona, quia non videtur qualiter eadem numero entitas medijs diuersis casibus possit produci. Antecedens autem probatur. Quia per actus logicæ docentis solum habitus logicæ docentis producitur: quantumuis enim quis actus eliciat, & assensus logicæ docentis; non videtur acquirere habitum, & facilitatem ad ipsius logicæ vsum, & syllogismorum constructionem, sed id solum acquirit per actus, immo & per multiplicatos actus logicæ vtentis. Diuersis igitur entitatiuè a-

ctibus

ctibus habitus acquiritur logicæ docentis, ac habitus logicæ vtentis.

10 Respondetur ad argumentum, negando, quod ex distinctione materiali, & entitatiua, vel aliqua alia in habitibus inferatur distinctio. Cùm indistinctissimus quilibet habitus absque vlla prorsus sui distinctione plures realiter entitatiue actus possit elicere. Vnde ex distinctione reali entitatiua actus logicæ docentis, & vtentis, nulla in habitu, à quo procedunt, distinctio colligitur. §. Ad confirmationem negatur antecedens. Per actũ enim logicæ docentis producitur habitus logicę docentis, qui simul absque aliqua entitate, immo (vt diximus) & absque aliqua reali formalitate superaddita, est potestas, & facilitas ad ipsius logicæ vsum, vtpotè qui nouam non addit diffidultatem. Licet negare non possimus multiplicatis actibus logicæ vtentis prædictam ad vsum logicæ facilitatem aliqualiter augeri.

11 Aduersus eandem primam conclusionem obijcies secundo, posse augeri habitum logicæ docentis, quin augeatur habitus logicæ vtentis: & è contra hic potest augeri, quin habitus logicæ docentis augeatur. Non igitur est eadem entitas habitus: aliàs non posset intelligi in illa reale, & entitatiuum augmẽtum secundum vnam rationem, & non secundum aliam. Antecedens probatur. Quia multiplicatis actibus logicæ docentis, & non multiplicatis actibus vtentis, augetur logica docẽs,

&

& non videtur augeri vtens: & è contra, multiplicatis solum actibus logicæ vtētis, illa solum videtur augeri. Sed certum est multiplicari posse actus logicæ vtentis, nō multiplicatis actibus logicæ docentis, & è contra, istos posse multiplicari, quin multiplicentur & illi. Potest igitur augeri logica docens, quin augeatur, & vtens, & è contra.

Respondetur, quod quamuis non sit impossibile in eadem entitate habitus intelligi augmentum secundum vnam illius rationem, vel formalitatem, & non secundū alteram: sicut enim cum sola distinctione formali, vel rationis potest habitus ad actus diuersæ rationis inclinare: poterit etiā ad actus vnius rationis facilior reddi, quin reddatur facilior ad alterius rationis actus: quod est ipsum habitum secundum vnam formalitatem, vel rationem augeri, quin augeatur secundum alteram. Sed quidquid sit de hoc, non est ad id in præsenti necessarium recurrere: semper enim, quod logicæ habitus augetur vt docens, augetur & vt vtens; & è contra, quia per multiplicatos actus logicæ docentis, facilior redditur quis ad actus logicæ vtentis: & per multiplicationem istorum, magis radicatur in cognitione logicæ docentis, quatenus maiori experientia discit, quod per logicam docentem agnouerat.

12 Tertio aduersus eandem primam conclusionem obijcies, quod de eadē realiter entitate duo contradictoria non possunt

sunt verificari. At si habitus logicæ docentis, & vtentis eadem esset realiter entitas, duo de illa contradictoria verificarētur, esse videlicet scientiam, & non esse scientiā; cum enim logica docens sit scientia, & logica vtens nō sit scientia, de eadem realiter entitate verificarentur esse scientiam & non esse scientiam. Non igitur eadem realiter potest esse entitas habitus logicæ docentis, & vtentis.

Respondetur negando minorem, quia quantumuis logica vtens, non sit scientia, hæc negatiua esset falsa. entitas habitus logicæ vtentis non est scientia, quia non apposita aliqua reduplicatione rationis formalis logicæ vtentis, vtraq; prædicta propositio facit sensum identicum, ac perinde est falsa; & affirmatiua, in eodem sensu identico est vera. Sicut eadem ratione vera est hæc propositio, entitas actionis est passio, & falsa ista, entitas actionis non est passio.

13 Quarto aduersus eandem primam conclusionem obijcies, quod in moralibus, teste D. Thoma 2.2. quæst. 51 art. 2. distinctus habitus, & virtus ponitur Eubuliæ, ac Prudentiæ, quia illa ad consiliandum de opere, Prudentia ad imperandum voluntati circa vsum operis ordinatur. Ergo à simili, distinctus realiter debet esse habitus logicæ docentis, quo de conclusionibus iudicemus, ab habitu logicæ vtentis, qui circa elicientiam vsus, & constructionem discursus versatur.

Respondetur, negando consequentiam, quia cum in moralibus nouam, & maiorem difficultatem supra consilium de opere addat ipsum opus voluntati, quandoque resistenti imperare: & sæpè qui de opere faciendo rectè iudicat, & consiliatur, difficilis ad illud voluntati imperandum inueniatur, merito ad hanc vincendam difficultatem distinctus à Synesi, & Eubulia habitus ponitur Prudentiæ: quia tamen (vt sæpius diximus) habens habitum logicæ docentis], nouam in ipsius logicæ vsu non inuenit difficultatem, non requirit ad talem vsum habitum realiter distinctum, sed idem realiter entitatiuè habitus sufficit ad actus logicæ docentis, & vtentis.

14 Vltimo tandem, & specialiter aduersus secundam conclusionem obijcies. Quod habitus distinctionem saltem formalem sortiuntur per distinctionem formalē suorum actuum, sed actus logicæ docentis, & vtentis realiter formaliter ex natura rei, & ante omnem operationem intellectus distinguuntur. Ergo eadem distinctio realis formalis, esto ab eodem entitatiuè habitu procedant, in tali eadem entitate habitus debet reperiri. Maior videtur certa. Tum, quia habitus specificantur per actus. Ergo à formali diuersitate, vel vnitate actuum, vnitatem, vel diuersitatem formalem habitus accipere debet: omne enim specificatum à suo specificatiuo formalem accipit vnitatem, vel diuersitatem. Tum etiam, quia cum actus eliciantur sub ratio-

ratione formali sui habitus; impossibile omnino videtur, quod actus diuersi formaliter ab eodem habitu secundum eandem rationem formalem eliciantur: ac perinde vt illos eliciat oportet, quod diuersa in illo saltem formalitas realis inueniatur. Minor autem probatur, nam sicut de habitibus diximus, distinctionem vel vnitatem formalem accipere ab actibus, quia ab illis immediatè specificantur; ita & actus vnitatem, vel diuersitatem formalem à suis accipiunt obiectis, quia ab illis specificantur. Sed obiectum actus logicæ docentis realiter formaliter est distinctum ab obiecto actus logicæ vtentis. Ergo ipsi actus logicæ docentis, & vtentis realiter formaliter inter se distinguuntur. Minor poterat probari, quia obiectum actus logicæ docentis est speculatio, & obiectum actus logicæ vtentis videtur esse praxis: sed hoc jam remisimus in quæstionem octauam huius libri, vnde minor aliter sic probatur. Obiectum logicæ docẽtis, vt obiectũ illius, habet aliquam realem formalitatem, quam non habet obiectum logicę vtentis. Ab illo ergo realiter formaliter est distinctum: vnum quodque enim per realem formalitatem, quam habet, realiter formaliter à nõ habente eam, distinguitur. Antecedens probatur. Quia obiectum actus logicæ docentis est scibile, vt scibile: siquidem actus logicæ docentis, vt talis formaliter, est scientificus; obiectum autem logicæ vtentis non est scibile, vt scibile, siquidem

actus logicæ vtentis, vt talis, non est scientificus. Sed scibilitas in obiecto, cui competit, est aliqua realis formalitas. Ergo aliquam realem formalitatem habet obiectũ actus logicæ docentis, quam non habet obiectum actus logicæ vtentis, vt obiectum illius est.

Confirmatur. Quia si habitus logicæ docentis, & vtentis nullam realem, vel formalem distinctionem haberet, sed solum distinctionem rationis; in sensu formali, imò & cum reduplicatione habitus logicæ docentis verè prædicaretur de habitu logicæ vtentis, & è contra & quod vni competit, verè cum eadem etiam reduplicatione prædicaretur de alio; & istæ prædicationes in sensu, non solum identico, sed & formali essent veræ; logica docens est logica vtens: logica vtens est scientia, & etiã cũ reduplicatione: logica docens in quantum docens est vtens: logica vtens in quãtum vtens est scientia. Consequens autem manifestè videtur esse falsum. Ergo & antecedens. Maior seu sequella probatur, quia cum ea quæ solum distinguuntur ratione ratiocinata, non distinguantur ante omnem actionem intellectus, videtur, quod ea quæ ante talem intellectus actionem nõ distinguuntur, possint in sensu formali ad inuicem prædicari, & etiam cum reduplicatione propriæ realis formalitatis illis ex natura rei conuenientis.

15 Ad argumentum (quod re vera in hac parte maiorem ingerit difficultatem) respon-

respondetur dupliciter. Primo distinguendo maiorem: habitus distinctionem formalem, vel vnitatem à distinctione, vel vnitate formali suorum actuum accipiunt: de actibus quidem ex æquo, & absque ordine aliquo ab habitu procedentibus, concedenda est maior: neganda vero est de actibus non ex æquo, sed ordine quodam, primario scilicet, & secundario, ab habitu procedentibus Hoc enim modo ab eodem formaliter habitu aliqui actus, quamuis inter se, & secundum proprias eorum rationes formaliter distincti, possunt procedere: sicut ab eodem formaliter habitu charitatis amor, desiderium, procedit, & gaudium. Quamuis enim isti tres actus inter se secũdum suas proprias rationes formaliter distinguantur: in ordine tamen ad habitum non distinguuntur, quia omnes illi sub eadem ratione formali, & vt actus secundarij ordinati ad primarium, eliciuntur. Ita igitur quamuis admittamus, actus logicæ docentis, & vtentis inter se secundum suas proprias rationes formaliter distingui, tamen quia nõ ex æquo, sed actus logicę docentis primario, & actus logicæ vtentis secundario, & vt ad actum primarium ordinatus, ab habitu eliciuntur; formalis inter prędictos actus distinctio in ipso, à quo procedunt habitu, realem aliquam formalẽ distinctionem non arguit. Secundo ad argumentum respondetur, negãdo minorem. Et ad probationem dico, quod non solum actus logicę docentis, sed & actus logicæ

vtentis terminatur ad ſcibile, vt ſcibile: diuerſimode tamen, quia actus logicæ docẽtis reſpicit illud in recto, vtpotè quia talis actus eſt ipſum ſcire, & ſpeculari; actus vero logicę vtentis in obliquo tendit in ſcibile, quia non eſt ipſum ſcire, eſt tamen conſtructio, & vſus, medio quo ipſum ſcibile cognoſcitur. Et ita licet ex tali tendentia in obliquo ad ſcibile actus logicæ vtentis non dicatur ſimpliciter ſcientificus, poteſt dici reductiuè, & inchoatiuè ſcientificus, quatenus vel in obliquo tendit ad ſcibile, & viam parat ad eliciendum ſcientificum ſimpliciter aſſenſum.

Ad confirmationem reſpondetur, non eſſe inconueniens, in ſenſu non ſolum idẽtico, ſed & formali, illas prædicationes admittere, ſicut quia in Deo iuſtitia (v.g.) nõ ſolum entitatiuè, ſed nec realiter formaliter, ſed ſola ratione ratiocinata diſtinguitur à miſericordia, non ſolum identicè, ſed & in ſenſu formali verè de illa prædicatur. In his tamen, quæ ratione ſaltem diſtinguũtur, non poteſt vnum de altero cum reduplicatione propriæ rationis prædicari: & iſta eſt falſa, Iuſtitia in quantum Iuſtitia, eſt Miſericordia: & iſtæ ſunt falſæ, logica docens in quãtum docens eſt logica vtens: logica in quantum vtens eſt ſimpliciter ſcientia; quia cum huiuſmodi prædicationes fiant per actionem intellectus, quando reduplicatur ratio v.g. docentis, vel vtentis, non reduplicatur ſolum aliqua formalitas à parte rei competens, ſed etiam ſpe-

cialis

cialis ratio, quæ competit per actionem intellectus in ipsa prædicatione, quam format, simul in exercitio talem specialem rationem ab altera distinguentis, separantis, & diuidentis.

QVÆSTIO V.

Vtrùm logica sit scientia?

NOmine scientiæ & actum & habitum possumus intelligere scientiæ, Scientia habitualis, quæ propriè, & formaliter dicitur scientia, est habitus certus, & euidens per demonstrationem acquisitus: actus autem scientificus est assensus certus, & euidens qui per demonstrationem habetur. Et licèt hic tam de habitu, quam de actu scientiæ possimus loqui: loquamur de scientia quoad habitum: inde enim facile, quid sit de actu, deducitur. Præsupponenda etiam est ex dictis quæstione præcedenti distinctio logicæ in docentem, & vtentem: de logica enim secundum vtramque rationem inquirimus, an sit vere & simpliciter scientia.

2 Dico primo. Logica, vt docens, est vere, & simpliciter scientia. Conclusionem præter vnum vel alterum ex Antiquis illam negantem; omnes communiter tenent. Et probatur, quia logica vt docens, est habitus per demonstrationem ac-

quisitus: plurimæ enim in logica sunt demonstrationes, quibus, de his quæ logica tractat, suæ demonstrantur passiones. vt de syllogismo demonstratiuo, quod generet scientiam; de syllogismo topico, seu probabili, quod generet opinionem; de syllogismo sophistico, quod faciat apparentiam. Ergo logica vt docens vere, & propriè est scientia. §. Confirmatur, quia logica per se non agit de hac, vel illa entitate, aut de hoc, vel illo syllogismo, quæ sunt entia contingentia, & corruptibilia, sed agit de intentionibus generis v.g. vel speciei in communi, & de natura illarum omnibus in singulari intentionibus communi, & de ratione communi demonstrationis, & syllogismi, quæ omnia sunt perpetua, necessaria, & incorruptibilia. Ergo est vere scientia, vtpotè de perpetuis, & necessarijs agens, ac de illis suas passiones per demonstrationem deducens.

3 Dico secundo. Logica in quantum vtens, non est simpliciter scientia. Conclusio etiam est communis: & tam hæc, quàm præcedens expræssa nostri sapientissimi Magistri Soto hic quæst.2. proœmiali. Et probatur. Quia logica vt vtens, & vt ad constructionem demonstrationis, vel alterius syllogismi probabilis, vel sophistici inclinat, non procedit modo resolutorio; sed modo compositiuo. Ergo vt sic non est simpliciter scientia; hæc enim modo resolutorio, & conclusiones

dedu-

deducendo ex principijs debet procedere. §. Dixi, logicam vt vtentem non esse simpliciter scientiam; reductiue enim, & secundum quid, etiam vt vtens potest dici scientia. Quia vt q. præcedenti numer.15. explicuimus, quamuis non modo resolutorio, sed compositiuo procedat, adhuc vt sic est via ad assensum scientificum; & vt sic etiam saltim in obliquo respicit scibile, vt scibile; & reductiue, inchoatiue, & secundum quid potest dici scientia. Et in eadem quæstione latè explicuimus, qualiter cum sola distinctione rationis logica vt docens sit simpliciter scientia, non vero vt vtens: vnde in hoc non est in hac quæstione immorandum.

4 Aduersus primam conclusionem obijcies. Primo, quod, vt ex philosopho dicebamus sup. quæst.3. num.1. absurdum est, simul quærere scientiam, & modum sciendi, & vt ibi ex mente Commentatoris & D.Thom. explicuimus, nomine modi sciendi intelligit Philosophus logicam. Ergo illa non est scientia; aliàs addiscens logicam, simul contra præceptum Philosophi quæreret scientiam & modum sciendi.

Respondetur, quod logica vt docens nõ est omnino propriè, & in exercitio modus sciendi, & in exercitio instrumentum aliarum sciẽtiarum (hac enim ratione esse modum sciendi, logicæ solum competit vt vtenti,) sed logica vt docens est modus

ſciendi obiectiuè quatenus naturam illius oſtendit. Vndè cum logica vt docens ſe ipſam quodammodo præcedat vt vtentem, acquirens logicam docentem, quæ ſimpliciter eſt ſcientia, & poſtea illa vtens in alijs ſcientijs; non ſimul quærit ſcientiam, & modum ſciendi. §. Vel facilius dicitur, Philoſophum ſolùm intendere, abſurdum eſſe ſimul quærere ſcientiam, & modum ſciendi, ſcientiam videlicet, quæ ſimul rationem non habet modi ſciendi, qualiter illam non habent aliæ præter logicam ſcientiæ.

5 Obijcies ſecundo. Nam in logica etiam vt docente plures ſunt actus per demonſtrationem non acquiſiti, ſed topicis, & probabilibus rationibus habiti. Ergo vel in logica docente duos habitus formaliter diſtinctos, alterum ſcientificum, & alterum opinatiuum debemus diſtinguere; vel ſi vnum dumtaxat ſpecifice concedimus habitum, ille non erit ſimpliciter ſcientificus, ſiquidem ad plures aſſenſus ineuidentes, & formidoloſos inclinat.

Reſpondetur, quod licet aliqui ſatis probabiliter hoc argumento (quod æqualiter dequalibet alia ſcientia poteſt fieri, in omni enim etiam reperiuntur aliqui aſſenſus probabiles, & ad euidentiam, & certitudinem non peruenientes) exiſtiment concedendum duplicem habitum, alterum, qui ſit proprie ſcientificus, & ad aſſenſus euidentes media demonſtratione

ne

ne eliciendos inclinans, & alterum, qui sit opinatiuus ad alios assensus probabiles eliciendos: verùm non est in qualibet scientia, nec in logica huiusmodi duplicis habitus necessaria distinctio; sed idemmet formaliter indiuisibilis scientificus habitus tanquam ad actus primarios, & à quibus specificatur, ad assensus euidentes, & scientificos inclinat, & ad assensus probabiles, tanquam ad actus secundarios: ad quorum elicientiam, quia nouam difficultatem non addunt supra primarios, & quia aliquando de eadem licet per diuersum medium iudicant conclusione, & semper sub eadem ratione formali eiusdem abstractionis à materia procedunt; non requirunt ad sui elicientiam alium habitum, sed ab eodem habitu scientifico, vt actus illius secundarij, & minus perfecti elici possunt.

6 Obijcies tertio. Quod scientia debet passiones de suo obiecto demonstrare; Sed illas logica de suo non potest demonstrare obiecto. Non igitur est vere & simpliciter scientia. Minor probatur. Nam obiectum logicæ (vt in vltima huius libri quæstione explicabimus) est ens rationis. Sed ens rationis nullas habet passiones, quæ ab illius essentia proueniant, cum ad earum influxum, & causalitatem sufficientem entitatem non habeat. Ergo logica non potest passiones demonstrare de suo obiecto.

Confirmatur, quia passiones & essentia

debent ſimul habere coexiſtentiam. Sed hanc non neceſſario habent cum ente rationis, quæ illius aſſignantur paſſiones. Ergo non ſunt paſſiones illius. Minor probatur, quia cum ens rationis exiſtat per actualem conſiderationem intellectus, poteſt intellectus actu conſiderare vnam entitatem rationis abſque eo, quod actu conſideret alteram rationis entitatem, quæ dicitur eſſe proprietas prioris. Ergo poteſt vna entitas exiſtere, ſine alia.

Reſpondetur ad argumentum negando minorem. Et ad probationem dico, quod licet ens rationis non habeat paſſiones, quas vere, & propriè cauſet, & quæ de illo per propriam cauſam poſſint demonſtrari; poſſunt tamen demonſtrari per aliquid, tanquam cauſam illarum, & per rationem formalem earum, & id ſufficit ad demonſtrationem ſimpliciter ſcientificam. Sicut de Deo ſimpliciter ſcientificè vnum attributum cognoſcimus per aliud, non tanquam per propriam cauſam, ſed per rationem formalem illius.

Ad confirmationem reſpondetur, quod licet paſſiones dimanantes ab eſſentia per naturalem reſultantiam abſque dependentia ab alia alicuius actione, debeant habere mutuam exiſtentiam, non illam neceſſario debent habere paſſiones entis rationis, quæ in ſui exiſtentia ab actione intellectus dependent; ſed ſufficit, vt ſuo modo ſint proprietates entis rationis, quod

ita

ita cum illo sint connexæ, quod essentia vnius exigat positionem alterius.

7 Obiicies quarto, quod obiectum logicæ, vtpotè ens rationis, non est simpliciter scibile. Ergo logica non est simpliciter scientia. Antecedens probatur, quia ens rationis non est simpliciter ens. Ergo non est simpliciter scibile. Consequentia probatur. Tùm, quia videtur esse à superiori ad inferius negatiue: ens enim superius videtur esse ad scibile, sicut ad quamlibet positiuam rationem; cum nulla possit rationem subterfugere entis. Tùm etiam, quia scibilitas videtur esse passio entis. Ergo, quod non est simpliciter ens, non potest simpliciter esse scibile; cui enim simpliciter non competit essentia, nec potest simpliciter talis essentiæ competere passio. Tùm denique, quia quod non est simpliciter ens, nec est simpliciter cognoscibile. Sed quod non est simpliciter cognoscibile, non potest esse simpliciter scibile. Ergo quod non est simpliciter ens, non est simpliciter scibile. Minor cum consequentia patet; & maior probatur. Quia in tantum aliquid est cognoscibile, in quantum est ens, ergo quod non est simpliciter ens, non est simpliciter cognoscibile.

8 Respondetur negando antecedens. Cuius manifestam instantiam in obiecto mathematicarum habemus; vtpote quod cum sit accidens, & illud, teste Philoso-

pho,

pho, non ſit ſimpliciter ens, ſed entis ens, adhuc tamen eſt ſimpliciter ſcibile: ſi quidem abſque controuerſia mathematicæ ſunt ſimpliciter ſcientiæ. Et ratio eſt, quia licet ſcibile rationem ſupponat entis, nec aliquid poſſit eſſe ſcibile, quod rationem non participet entis; ab alio ſumitur ratio ſcibilis, & entis. Ratio enim ſcibilis conſiſtit in connexione illius cum ſuis proprietatibus, quam connexionem ita ſimpliciter poteſt habere, quod tantum ſecundum quid eſt ens, ac quod habet entitatem ſimpliciter: non enim minus neceſſariam connexionem habet accidens, quantitas v.g. cum ſuis proprietatibus, ac cum ſuis habet ſubſtantia, quamuis hæc multo perfectior accidente ſimpliciter ſit ens, non vero illud. Ad primam, ergo prædicti antecedentis probationem, reſpondetur negando, illam conſequentiam propriè eſſe à ſuperiori ad inferius; quia licet ſcibile ſupponat ens: addit tamen aliquam rationem non propriè intrinſece in ente contentam, ſed ab extrinſeco deſumptam, ſcilicet à neceſſaria connexione, quam ſcibile cum ſuis habet paſſionibus: Et vt propriè argumentemur a ſuperiori ad inferius: ratio inferior debet virtualiter intrinſece in ſuperiori contineri, & non in ordine ad aliquid extrinſecum deſumi. Sicut hæc conſequentia non eſt bona, nec propriè à ſuperiori ad inferius, quantitas non eſt ſimpliciter ens: ergo quantitas non eſt ſimpliciter quadrata.

ta. Quia licet esse quadratum rationem entis supponat; ab aliquo extrinseco eius ratio desumitur, nempe à positione æquali quatuor angulorum inter se. Similiter eodem modo procedit hæc consequentia, albedo non est simpliciter ens: ergo non est simpliciter affixa parieti: quia licet, vt affigatur parieti, rationem entis albedo supponat, esse tamen parieti affixam, in aliquo rationi entitatis extrinseco: nempe in minori, vel maiori approximatione ad parietem consistit.

Ad secundam eiusdem antecedentis probationem omissis pluribus, quæ pro solutione illius & sequentis probationis dici solent, respondetur, negando antecedens. Pro quo, & pro solutione sequentis probationis est aduertendum, quod inquolibet ente duplex veritas potest distingui, altera scilicet simplex, & altera complexa, veritas simplex, quæ inquolibet ente est idem, quod verum, vt verum est passio entis; nihil aliud est quam ipsa simplex èntitas, vel ad multum connexio ipsius entitatis cum suis prædicatis essencialibus, non autem cum suis passionibus, aut cum alijs prædicatis; quæ accidentaliter propriè, vel communiter ei possunt aduenire, prout talis simplex entitas, vel essentialis connexio ordinem dicit ad intellectum; sicut & bonum, prout est passio entis, nihil est aliud quam ipsa simplex entitas, prout dicit rationem appetibilis in ordine ad voluntatem. Veritas autem

com-

complexa est connexio prædicatorum, quæ cuilibet accidentaliter competunt rei, siue accidentaliter propriè, vel communiter competant. Et talis complexa veritas non est passio entis, vt pote ab intrinseco prædicto ei competente dependens. Iuxta duplicem ergo prædictam veritatem obiectiuam duplex etiam inquolibet ente distingui potest cognoscibilitas: altera quæ est ens cognoscibile cognitione ad eius simplicem veritatem terminata & hęc passiua cognoscibilitas est passio cuiuslibet entis, & eius entitati proportionata; ita vt solum quod fuerit simpliciter ens, sit simpliciter verum, & simpliciter prædicto modo cognoscibile. Altera est cognoscibilitas complexa entis, quatenus videlicet cognoscibilis est eius veritas complexa. Et hæc cognoscibilitas, sicut & veritas complexa non est passio entis, nec proportionatur cum entitate, sed sicut (vt diximus) ens, quod secundum quid est ens, vt accidens, vel ens rationis, potest habere non minus simpliciter connexionem cum suis v.g. passionibus, quam cum suis ens, quod simpliciter est ens; ita etiam hoc secundo modo cognoscibilitatis potest non minus esse cognoscibile ens, quod solum secundum quid est ens, atque illud, quod est simpliciter ens, scibilitas autem, vtpote in cognoscibilitate connexionis passionum cum essentia consistens, non ad primam, sed ad secundam prædictam cognoscibilitatem pertinet: vndè non

non est passio entis. Et sic licet in eo cui competit, entitatem supponat, cum ipsa entitate non proportionatur, sed ens secundum quid potest esse simpliciter scibile. Et per hoc patet ad vltimam probationem, distinguendum enim est illud antecedens: ens rationis non est simpliciter cognoscibile: & de cognoscibilitate simplici, & ad aliquid extrinsecum non ordinata, & quæ propriè est passio entis, concedendum est antecedens: negandum vero est decognoscibilitate complexa, & ad aliquid extrinsecum ordinata, & neganda est consequentia: ergo ens rationis non est simpliciter scibile: quia scibilitas non ad quamlibet cognoscibilitatem, sed ad cognoscibilitatem complexam, & ad aliquid extrinsecum ordinatam pertinet. Et in idem reddit hæc solutio cum ea, quæ communiter assignatur, quod sunt quædam passiones entis quæ respiciunt aliquid extrinsecum, & hoc modo est entis scibilitas, respicit enim passiones, cum quibus ipsum connectitur ens: & tales passiones non proportionantur entitati intrinsecæ, sed sunt simpliciter tales, si cum illo extrinseco, quod respiciunt, simpliciter habent connexionem, quatenus illam habet cum suis passionibus accidens & ens rationis, quamuis non sit simpliciter ens, & ideò nihilominus est simpliciter scibile.

9 Vltimo tandem obiicies, quod logica est ars, vtpote quę modum tradit operis

ris construendi, faciendi videlicet syllogismos, & demonstrationes: ergo non est propriè, & simpliciter scientia. Probatur consequentia: nam scientia procedit modo resolutorio, & de perpetuis agit, & necessarijs: ars vero procedit modo compositiuo, & (vt ait Diu. Thomas 1.par. quæst.57. art.4. ad 2.) circa contingentia & corruptibilia versatur: ergo habitus, qui propriè est ars, non potest esse propriè & simpliciter scientia.

Respondetur ex sapientissimo Magistro Soto quæstion.2. proœmiali in solutione ad 5. concedendo antecedens, & negando consequentiam; mathematicæ enim sunt simpliciter scientiæ; & tamen verè sunt, & numerantur inter septem artes liberales, quia docent metiri & numerare, vt docet Sanctus Thomas opusculo 70. qu.6. art.1. & 1.2. quæst.57. art.3. ad 3. quamuis enim ibi asserat, mathematicas, imò & logicam esse similitudinariò artes, non intendit eis simpliciter artis negare rationem (hanc enim habent, quia docent, licet modo resolutiuo, qualiter opus sit faciendum: vt logica constructionem syllogismi,) sed solum vocat illas D.Thomas similitudinariè artes in comparatione ad artes mechanicas. Ad probationem autem consequentiæ in argumento factæ: respondetur, quod licet ars, secundum quod de nominat vsum artis, non procedat modo resolutiuo, & circa corruptibilia, & contingentia versetur (& sic intel-

telligitur testimonium ibi adductum Diu. Thomæ) ars tamen, prout docet modum conficiendi aliquod opus, bene potest procedere modo resolutiuo, sicut procedit logica docens, modum tradens conficiendi demonstrationes, & syllogismos, & circa necessaria, & incorruptibilia versatur; quia non de singularibus operibus agit, sed naturam in communi operis conficiendi docet, tradit, & demonstrat; & sic potest aliquis habitus, artis simul, & scientiæ rationem propriè & simpliciter habere.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm logica sit vna scientia specie?

NOn inquirimus de vnitate numerica logicæ; hanc etenim, sicut quodlibet aliud accidens, ab vnitate sui accipit subiecti: & in diuersis numero hominibus diuersi numero habitus logicæ reperiuntur. Neque inquirimus de simplicitate logicæ (de hoc enim quæst. sequenti) quamuis enim scientia non esset vna simplicissima qualitas, sed ex pluribus partialibus habitibus composita; adhuc vnitatem posset retinere formalem, & specificam, & hanc solum in præsenti inquirimus, an habitus logicæ habeat, prout ad omnes suas conclusiones extenditur.

2 Supponendum eſt (vt ex D.Thom. opuſc.70.q.de diuiſione ſcientiæ art.1. noſter aduertit Author q.3.procemiali) quod vnitas,& diſtinctio formalis ſcientiarum, ſicut & potentiarum,ab vnitate, vel diſtinctione ſui obiecti deſumitur,non quidem à quacunque vnitate,vel diſtinctione obiecti, ſed ab vnitate, vel diſtinctione illius formaliter in eſſe obiecti conſiderati. Eadem enim v.g. potentia viſiua ad plures colores in eſſe entis ſpecie diſtinctos abſque aliqua formali ſui diuerſitate terminatur, quia omnes prædicti colores in ratione formali obiecti viſus nullam prorſus formalē habent diuerſitatem. Similiter igitur ſciētiæ,quia in ſua tendunt obiecta ſub ratione formaliter abſtractionis a materia, ab illis ſub hac ratione acceptis, vnitatem & diſtinctionem accipiunt formalem, & quamuis aliqua ſcientia ad plures concluſiones, & obiecta in eſſe entis ſpecificè diſtincta terminetur, ſi in omnia illa ſub eadem abſtractione à materia tendat, abſque aliqua formali ipſius ſcientiæ diuerſitate ad omnia illa terminatur.

3 Reſolutoriè eſt dicendum, logicam eſſe vnam ſcientiam ſpecificè athomiè, & abſque aliqua ſui formali diuerſitate ad omnes illius concluſiones terminari. Concluſio eſt ſapientiſſimi Magiſtri Soto in prædicta quæſt.3. procemiali, & communis. Et probatur, quia obiectum logicæ ſub vnica formali ſpecifica ratione,nempe ſub abſtractione ab omni materia (qualiter

in

in solutionibus argumentorum explicabimus) ipsam terminat logicam. Illa ergo quamuis ad plures conclusiones, etsi specificè in esse entis distinctas inclinet; ad omnes tamen illas, quatenus sub eadem formali athoma specifica ratione sui obiecti, abstractionis videlicet ab omni materia conueniunt, sub omnimoda vnitate formali, & absque aliqua prorsus formali distinctione terminatur.

4 Obijcies primo. Quod in logica plures sunt conclusiones & assensus scientifici, plures etiam probabiles & opinatiui. Sed ad istos & illos nequit aliquis habitus sub vnica ratione formali terminari. Ergo saltem distinguendus est in logica duplex habitus formaliter distinctus, alter qui ad assensus inclinet scientificos; & alter qui ad assensus inclinet probabiles, & opinatiuos. §. Confirmatur, nam etiam inter cõclusiones & assensus scientificos, ad quos logica inclinat, diuersitas reperitur specifica ergo cum habitus immediatè specificetur ab actibus; ab illis logica etiã prout ad actus solum inclinat scientificos, diuersitatem & distinctionem habet specificam, ac perinde non vnitatem athomam habet specificam, sed ad multum vnius erit subalternæ speciei in plures species athomas diuisibilis, Antecedens probatur, nam diuersa specificè videtur esse hæc v. g. logicæ conclusio prædicabile est vniuersale: ab illa demonstratio generat scientiam, & eandem distinctionem plures hebent logicæ conclusio-

clusiones, & illarum assensus: ergo conclusiones & assensus scientifici non omnimoda specifica vnitate, sed potius diuersitate inter se specifica gaudent.

Respondetur ad argumentum, quod satis probabiliter (cum nostro Authore quæst. 3. procemiali in solutione ad 6.) in logica, sicut in qualibet alia scientia duplex habitus formaliter, imò etiam realiter entitatiuè distinctus potest admitti, alter videlicet scientificus, qui media demonstratione ad omnes assensus talis scientiæ inclinet scientificos. Et alter opinatiuus, qui ad assensus probabiles medijs rationibus probabilibus inclinet, quia licet obiectum vtriusque talis habitus conueniat in eadem abstractione a materia: differunt tamen habitus in modo procedendi, vnus videlicet per medium demonstratiuũ, alter per probabile medium, & hoc non derogat vnitati specificæ, quam adstruere contendimus logicæ, vtpotè quæ in hac sententia solum de vnitate logicæ quo ad partem demonstratiuam, non autem de logica prout ad omnia vniuersaliter extenditur, quæ in ea distinguuntur, est intelligenda. §. Probabiliter etiam potest dici, quod licet vt tales assensus probabiles, & opinatiui primario ab aliquo habitu elicerentur, habitus requiratur opinatiuus, nec vt actus primari j ab aliquo habitu scientifico elici possint; tamen vt ad actus secundarios absque aliqua sui formali diuersitate ad illos potest se extendere habitus scientificus. Quia illi (vt quæ-

quæstione præcedenti num. 5. explicuimus) nouam supra actus scientificos primarios non addunt difficulaatem. Si enim quis media demonstratione per habitum scientificum elicit assensum, quod demonstratio v.g. generat sciẽtiam, cur adiuncto ad eandem conclusionem aliquo medio probabili, non poterit per eundem habitum, tanquam actum illi secundarium, assensum probabilem eiusdem conclusionis elicere? Et idem dico de assensu probabili alterius distinctæ conclusionis, quia talis probabilis assensus elicitur ab habitu scientifico, vt actus illius secundarius, & in ordine ad habitum sub eadem ratione formali actus scientifici, quia omnes tales actus eliciuntur ab habitu prout ad obiectum sub eadem ratione formali eiusdem abstractionis à materia terminantur.

Ad confirmationem patet ex dictis in notabili ad conclusionem præsupposito, & in eiusdem conclusionis probatione, quod licet conclusiones logicæ materialiter, & in esse entis specificè inter se differant; formaliter in ratione obiecti, vtpotè quæ sub eadem abstractione à materia attinguntur, nullam habent diuersitatem: & sic nec illā tribuunt habitui, qui ad illas sub ea ratione formali terminatur.

5 Obijcies secundo, nullam posse assignari specialem abstractionem à materia, quæ obiecto logicæ in ratione obiecti vnitatem tribuat formalem. Ergo neque illam à suo obiecto habitus potest accipere logi-

cæ.

cæ. Conſequentia patet,& antecedens probatur. Quia ſi aliqua in obiecto logicæ aſſignari poſſet talis abſtractio, eſſet abſtractio ab omni materia. Sed hæc non poteſt eſſe obiecti logicæ formaliter conſtitutiua ergo. Minor probatur. Nam alias logica nõ diſtingueretur in formaliter à metaphyſica, cuius obiectum per abſtractionem ab omni materia formaliter in eſſe illius obiecti conſtituitur.

Dices, obiectum metaphiſicæ conſtitui in ratione formaliter talis per abſtractionē poſitiuam ab omni materia. Quia quamuis plura, de quibus metaphiſicus agit, in materia realiter ſint, illa vt à metaphiſica attinguntur, poſitiuè ab omni materia abſtrahunt: obiectum autem logicæ abſtrahit ab omni materia negatiuè, quia nullam in ſe materiam includit.

Sed contra eſt, ex eo ſequi obiectum logicæ formaliter in eſſe obiecti ab obiecto non diſtingui ſacræ Theologiæ: ac perinde nec ipſam logicam à Theologia eſſe formaliter diſtinctam. Conſequens eſt falſum: ergo & prædicta ſolutio. Sequella probatur, nam obiectum Theologiæ abſtrahit ab omni materia non poſitiuè, ſed negatiuè: obiectum enim primarium Theologiæ, ſcilicet Deus, nullam in ſe includit materiã, à qua poſſit abſtrahere poſitiuè: ergo ſi ratio ſpecialis obiecti logicæ eſſet abſtractio ab omni materia negatiuè, in ea ratione omnino cum obiecto conueniret Theologiæ.

Reſpon-

Respondetur ad argumentum, solutionē ibi datam esse optimam. Ad replicam autem neganda est sequella: ad cuius probationem dico. quòd licet obiectū Theologiæ, & logicæ conueniant, quòd vtrumque abstrahit ab omni materia negatiuè: differunt tamen, quòd obiectum Theologiæ talem habet abstractionem propter maximam sui perfectionem, & actualitatē: obiectum autem logicę propter sui imperfectionem, & quia eo, quod minimæ entitatis est, nullam concernit materiā, à qua positiuè possit abstrahere. Et hæc est sufficiēs differentia, vt obiectum logicæ, & Theologiæ formaliter differant in esse obiecti.

6 Obijcies tertio, quod intra eandem obiecti logicæ abstractionem à materia, datur diuersa abstractio sufficienter distincta, vt distinctionem formalem specificam causet in habitu: ergo licet habitus logicæ sit vnius speciei subalternæ, in distinctas species athomas est formaliter diuisibilis. Antecedens probatur: nam pars logicæ, quæ agit v.g. de prædicabilibus, distinctam, & maiorem abstractionem habet, quam pars logicæ, quæ agit de demonstratione. Tractatus enim de prædicabilibus abstrahit ab omnibus, a quibus abstrahit tractatus de demonstratione, & insuper abstrahit ab ipsius demonstrationis compositione, siquidē illam non concernit: ergo sufficienter distinctam abstractionem habēt obiecta prædictorum tractatuum, vt faciant vnum ab alio formaliter distingui; Consequentia

probatur: nam ob similem solum diuersam abstractionem intra abstractionem à materia sensibili distinguuntur specie Arithmethica, & Geometria, quia nimirum Arithmethica abstrahit à quantitate continua, à qua non abstrahit, sed illam cõcernit Geometria.

Respondetur, negando antecedens: talis enim diuersitas abstractionis, materialis est & insufficiens formaliter distinguere habitum. Ad probationem autem, omissis alijs, quæ ei adhiberi solent, solutionibus, illisq; alibi ex professo in examen vocandis; dico, quod non est similis diuersa abstractio, quæ inter Arithmethicam, & Geometriam reperitur. Cum enim respectu numeri, quantitas continua se habeat vt materia, abstrahens Arithmethica à continuitate, quam, concernit Geometria, abstrahit ab illa abstractione formali, ac perinde abstractione sufficienter formaliter distincta ad distinctam formaliter specificandam scientiam. Cum tamen prædicabile, & alius quilibet simplex conceptus ad logicam pertinens, non se habeat vt forma, sed vt pars respectu demonstrationis, aut syllogismi, non abstrahit a compositione syllogismi abstractione formali, sed abstractione totali, quæ non est abstractio formaliter se habẽs ad specificationem scientiarum; ac perinde ea solum diuersitas abstractionis non sufficit scientiam formaliter distinguere.

QVÆ-

QVÆSTIO VII.

Vtrum logica sit simplex qualitatis?

QVæstio ista ad metaphysicam spectans, & æqualiter de logica, ac de qualibet alia scientia procedens, disputatur hic ab authore q. 3. procemiali in 2. quæstionis art. Et pro tituli explicatione est aduertendum, ad assensum scientificum concurrere prçter intellectum, species intelligibiles, & habitũ, medio quo assensus elicitur, & de conclusionibus iudicatur: & species ex parte obiecti, habitus vero ex parte potentiæ, concurrunt ad assensum scientificum. Scientiã autem aliqui in collectione specierum; aliqui in habitu solo; & alij in habitu, & collectione specierum existimant formaliter consistere: Et quidem qui scientiam in collectione specierum, vel in illa simul, & habitu formaliter constituunt, consequenter asserunt scientiam esse compositam ex speciebus & habitu, vel saltem ex diuersis speciebus, tanquam ex partibus integrantibus. Sed certè, & secundum D. Tho. 1. 2. q. 54. art. 4. & alibi pluries, & secundum veritatem scientia formaliter consistit in solo habitu, medio quo intellectus de conclusionibus iudicat, quamuis hoc nomen scientiæ quandoque vsurpetur & pro scien-

tia formaliter sumpta, & pro scientia consequenter, vel causaliter accepta: scientia formaliter sumpta (vt diximus) est solus habitus. Scientia consequenter accepta est assensus scientificus, ad quem tanquam ad effectum habitus inclinat. Scientia denique causaliter, & antecedenter sumpta sunt species intelligibiles, & illarum collectio, vt aliquid ad acquisitionem habitus (in quo solum scientia formaliter consistit) requisitum. Et cum D. Thomas collectionem specierum scientiam videtur appellare, loquitur non de scientia formaliter sumpta, sed de scientia inchoatiuè, causaliter, vel antecedenter accepta. His ergo suppositis, quod inquirimus, est, an habitus logicæ (in quo ipsa scientia formaliter consistit) prout ad omnes conclusiones ipsius logicæ terminatur, si omnino simplex, & totius compositionis expers, an vero sit compositus ex pluribus partialibus habitibus, quorum singuli ad singulas conclusiones inclinent, licet sub eadem formali specifica ratione omnes ad illas terminentur.

2 Dicēdum est, logicam, prout ad omnes eius conclusiones terminatur, esse omnino simplicem qualitatem. Oppositum conclusionis cum Scoto q. 3. prologi, & alibi, tenent eius discipuli, & aliqui recentiores, etiam si scientias non in collectione specierum, sed in habitibus formaliter constituant. Sed conclusionem cum communi Thomistarum sententia noster docet author quæst. 3. procemiali art. 2. & est expressa

pressa D.Thomæ 1.2.quæst.54 art.4.& ibidem Caietani; in solutione enim ad tertiũ ait ibi S.Doctor. *Ille qui in aliqua scientia acquirit per demonstrationem scientiam conclusionis vnius, habet quidem habitum, sed imperfectè; cum vero acquirit per aliquam demonstrationem scientiam conclusionis alterius, non aggeneratur in eo alius habitus, sed habitus, qui prius inerat fit perfectior, vtpotè ad plura se extendens, eo quod conclusiones, & demonstrationes vnius scientiæ ordinatæ sunt, & vna deriuatur ab alia.* Hæc D.Thomas, in quibus expresѕè negans, in habente per vnã demonstrationem habitum scientię, per alteram aggenerari nouum habitum, manifestè in scientia quamlibet ex partialibus habitibus compositionem negat, & cum dicit, per secundam demonstrationem habitum perfici præexistentem; non intendit illum per additionem alicuius entitatis perfici (alias nouus partialis aggeneraretur habitus,) sed quod absque aliqua sui additione per extensionem ad nouam conclusionem habitus præexistens perficitur. Nec hanc doctrinam limitat Sanctus Doctor ad scientiam prout ad conclusiones duntaxat terminatur ita inter se subordinatas, vt vna sit passio alterius, sed de scientia loquitur prout omnes conclusiones sub eadẽ attingit ratione formali, eatenusque intendit, eas esse subordinatas, quatenus sub eadem ratione formali specifica attinguuntur.

3 Probatur autem primo conclusio ra-

tione prædicti articuli, sic ad formam reducta. Logica & habitus cuiuslibet scientiæ omnes suas conclusiones materialiter in esse entis, specificè inter se distinctas, sub eadem ratione formali specifica scibilis attingit: ergo ad omnes illas omnino simplex, & absque aliqua sui, vel materiali compositione terminatur. Antecedens in hac quæstione ex præcedenti supponimus (aliàs enim non solum habitus scientiæ nō esset simplex qualitas, sed nec vnus formaliter specifice athomè, & in logica, & in qualibet alia scientia tot formaliter specie distinctas scientias deberemus admittere, quot sunt conclusiones logicales, ad quas logica terminatur) antecedente igitur vt certo supposito; consequentia probatur: quia idem omnino simplex intellectus absque aliqua sui, vel materiali compositione, omnia sua quantumuis inter se distincta attingit obiecta, quia ad omnia illa sub eadem ratione formali specifica ipsius potentiæ terminatur. Ergo & habitus scientificus ad omnia, quæ sub vnica sui ratione attingit formali, omnino simplex, & absque aliqua compositione terminatur. Consequentia probatur: quia habitus est perfectio potentiæ. Ergo ipsi debet proportionari in eo, quod sicut potentia, quia vniuersalior est, & pluribus distinctis habitibus perfectibilis, omnia prædictorum habituum obiectà sub vnica attingit ratione formali specificatiua ipsius potentiæ, scilicet sub abstracta, & vniuersali ratione ve-

ri, &

ri, ad omnia illa absque aliqua sui compositione terminatur: ita & quilibet scientificus habitus, non ad omnia in vniuersum intellectus obiecta; sed ad omnia, quæ sub speciali ipsius habitus ratione attinguntur formali, possit habitus omnino simplex, & absque aliqua sui compositione terminari.

4 Nec valet, huic rationi cum aliquibus dicere, potentiam non generari nostris actibus, & ita per diuersitatem actuum partialem potentiam non acquiri: habitus tamen cum nostris actibus generentur, & quilibet nouus actus, vtpotè eodem modo potens aliquid producere, sicut præcedens, aliquem nouum partialem generat habitũ, qui cum pręcedenti compositionem faciat: licet omnes tales illius partes, seu habitus partiales, quia sub eadem ratione formali specifica scientiæ conueniunt, non plures formaliter scientias, sed vnam specie constituant.

Non inquam, id valet: quia non obstante differentia assignata habitus, & potentiæ, quod hæc nostris non producatur actibus, habitus vero nostris actibus generetur; adhuc semper inter illum & potentiã manet proportio, quod si illa absque aliqua sui compositione potens est ad omnia sua obiecta terminari, quia omnia illa sub eadem ratione formali attingit; potens etiã erit habitus, quamuis nostris actibus genitus, vt absque aliqua sui compositione omnia sua attingat obiecta, quia ad omnia

illa sub ratione eadem formali terminatur. Quare autem secundæ, & aliarum demonstrationum actus, nec habitum partialem, neque aliquid reale in habitu præexistenti producant, in solutione secundæ obiectionis aduersus hanc conclusionem explicabimus.

5 Secundo probatur conclusio. Quia habitus infusi v.g. fidei, vel charitatis (vt etiam contrarij Authores admittunt (absq; aliqua sui, vel materiali compositione in omnia sua tendunt obiecta, quia ad omnia illa sub eadem ratione terminantur formali, quamuis in terminatione ad quodlibet illorum noua aliqua materialis sit vincenda difficultas, vt in assensu noui articuli fidei, & in dilectione inimicorum. Ergo eadem ratione, & habitus scientifici omnino simplices omnia sua attingunt obiecta, quia ad omnia sub eadem ratione formali terminantur. Quod enim habitus scientifici nostris actibus generentur, nõ vero habitus infusi, nulla est ad propositum differentia: si enim absque eo, quod Deus multiplicem, vel partialem fidei v. g. infundat habitum, simplex, quem infundit, potest ad omnia obiecta terminari, quia omnia illa sub eadem cadunt ratione formali: quare etiam simplex habitus scientificus, licet nostris actibus genitus, non sufficiet ad attingendum omnia obiecta, quæ sub eadem steterint ratione formali? §. Confirmatur: nam virtutes morales, quãuis nostris actibus acquisitæ, possunt absque omni sui cõ-

positio-

positione omnia attingere obiecta, quæ sub eadem cadunt ratione formali. Ergo similiter & habitus sciētificus, quamuis nostris actibus generetur. Antecedens licet non omnes, aliqui tamen ex contrarijs concedunt (qui certè nescio qualiter consequentiam possint negare) aduersus illos tamen, qui illud negant. Probatur: si enim temperantia v.g. infusa omnino simplex ad plures actus, pluresque in illis materiales difficultates vincēdas terminatur (maior enim difficultas saltim materialiter est in abstinendo ab vno obiecto delectabili, quam ab alio) cur & eadem omnino simplex tēperantia moralis, quamuis nostris actibus acquisita, non sufficiet ad eliciendos quoslibet temperantiæ actus, & vincendas omnes, quæ in illis, materiales difficultates, inueniantur?

6 Tertio probatur conclusio: quia habitus scientiæ non potest esse compositus ex pluribus partialibus habitibus specifice inter se, nec solo numero differentibus. Nullatenus ergo ex pluribus habitibus potest componi: ac perinde omnino est simplex, & nullatenus potest esse composita qualitas. Antecedens pro vtraq; parte probatur. Pro prima quidem: quia cum eadem sit ratio formalis habitus v. g. logicæ (aliàs non esset vna scientia specie) non est, à quo tales partiales habitus diuersitatem possint habere specificam. Pro secunda parte idem probatur antecedens; quia cum accidentia eiusdem speciei in eadem

formaliter, & virtualiter sint parte subiecti: & omnia in vniuersum accidentia à subiecti vnitate indiuiduationem, & vnitatem accipiant numericam, implicat quod in eodem subiecto plura simul solo numero distincta accidentia inueniantur. Ergo impossibile est, habitum scientiæ ex partialibus habitibus solo numero inter se distinctis componi; siquidem illi simul deberent esse in eodem subiecto. Hanc efficacem rationem, vt magis eius vis innotescat, libet, aliquibus obiectionibus examinare, prius quam alia aduersus conclusionem argumenta proponam.

7 Aduersus præcedentem igitur rationem obiicies primo: Quod, species intelligibiles eidem scientiæ deseruientes, & assensus circa plura eiusdem scientiæ obiecta, solo numero differunt, vtpotè quæ sub eadem sunt ratione formali eiusdem habitus, ac perinde non magis, quam ipse habitus distinctionem formalem possunt habere. Et tamen plures diuersarū eiusdem scientiæ conclusionum assensus, & saltem plures diuersorum eiusdem scientiæ obiectorum species in eadem simul intellectus potentia reperiuntur. Ergo licet partiales habitus, ex quibus habitus componeretur totalis, solo numero essent distincti; id non obstaret quominus in eodē simul intellectu reperirentur.

Dices, quod species obiectorum eiusdē scientiæ, & assensus conclusionum eiusdem scientiæ non differunt solo numero, sed li-

cet

cet in ordine ad habitum sub eadem attingantur ratione formali, à distinctione tamen specifica obiectorum in esse entis distinctionem accipiunt specificam; quia licet omnia prædicta obiecta sub eadem ratione formali attingantur, rationes tamen specificæ eorum in esse entis ab speciebus representantur, & per assensus attinguuntur.

Contra hoc est, quod eadem etiam distinctio specifica ab specifica distinctione obiectorum in esse entis potest in habitu reperiri, siquidem etiam attingit obiecta in esse entis specifice distincta: ergo etiam si plures partiales eiusdem scientiæ sint habitus, illi non solo numero, sed specificè materialiter, & in esse entis distinguentur: ac perinde poterunt simul non minus, quã plures species intelligibiles, & plures assensus diuersorum obiectorum in eodem intellectu reperiri.

Respondetur, solutionem datam esse optimam. Et ad replicam negandum est, distinctionem specificam, quæ materialiter, & in esse entis in speciebus, & actibus circa diuersa obiecta eiusdem scientiæ reperitur, in ipso habitu scientiæ reperiri: quia cum habitus se habeat in ordine ad actus, vt illorum principium, & quæ in effectibus sunt distincta, & diuisa adunentur in principio, non quælibet obiectorum distinctio, quæ actus sufficit specificè in esse entis diuersificare, sufficit distinguere habitum, sicut licet habitus diuer-

sarum scientiarum in eodem intellectu existentes à suis obiectis diuersitatem habeant specificam, intellectus tamen, qui ad eadem obiecta vt principium magis vniuersale comparatur, & omnia illa sub eadem sua ratione formali attingit, nullam a prædictis obiectis accipit distinctionem, aut diuersitatem.

8 Contra eandem rationem obijcies secundo. Quod ea quæ simul numero differunt, & specie (vt actus & species eiusdem scientiæ differre diximus) non obstante sua distinctione numerica, in eodem simul sunt intellectu. Ergo etiam, si solo numero differrent, in eodem simul intellectu esse possent; perperamque perinde in vltima conclusionis ratione dicitur impossibile esse, quod partiales habitus solo numero differentes in eodem simul intellectu inueniantur. Consequentia probatur, nam quæ simul numero differunt & specie, ab eodem principio sumunt distinctionem suam numericam, atque illa, quæ solo numero differunt. Ergo si illa possunt simul esse in eodem subiecto, etiam & ista. Patet consequentia, quia ea ratione dicebamus, accidentia solo numero differentia non posse esse simul in eodem subiecto, quia accidentia à subiecto accipiunt indiuiduationem, vnitatem, & diuersitatem numericam. Ergo si hoc non obstante, accidentia specie simul & numero distincta in eodem simul possunt esse subiecto, etiam illa,

quæ

quæ ſolo numero differunt.

Reſpondetur, negando conſequentiam. Pro quo eſt aduertendum ex Caietano 1. 2. quæſt. 54. art. 4. quod licet intellectus ſit formaliter idem, virtualiter eſt multiplex, pluresque habet virtuales potentialitates, & tales potẽtialitates diſtinguuntur in intellectu in ordine ad formas diuerſæ ſpeciei, vt quælibet intellectus potentialitas omnes formas alicuius ſpeciei reſpiciat, & recipiat, illiſque indiuiduationem, & vnitatem præbeat numericam. Vndè accidentia ſpecie ſimul & numero diſtincta bene poſſunt eſſe ſimul in eodem intellectu, quia in illo ſecundum diuerſas potentialitates recipiuntur; & ab illo ſecundum prædictas potentialitates diſtinctionem numericam accipiunt. Accidentia autem ſolo numero diſtincta nullatenus poſſunt eſſe in eodem intellectu, quia deberent eſſe in eo ſecundum eandem potentialitatem, & ſic non haberent, vnde vllatenus diſtinctionem reciperent numericam.

9 Aduerſus concluſionem autem arguitur primo. Quod habitus eſt diſpoſitio, non quidem diſpoſitione accepta pro ſpecie qualitatis ab habitu condiſtincta, ſed accepta pro qualitate, vt communi habitui, & diſpoſitioni ſpecialiter dictæ. Sed diſpoſitio eſt quid compoſitum ex partibus. Ergo & habitus, ac perinde cum omnis ſcientia ſit habitus, omnis ſcientia ex partibus eſt compoſita. Minor

non probatur ex philosopho 5. metaph. text.24. asserente quod *dispositio est ordo habentis partes*. Sed habens partes, ex illis componitur: ergo dispositio componitur ex partibus.

Respondetur negando minorem, & ad authoritatem Philosophi, omissis alijs explicationibus, dicendum est cum nostro S.Magistro Soto q. vnica de qualitate circa solutionem ad 3. Philosophum intelligi, non quod ipsa dispositio habeat partes, sed quod sit ordo animæ habentis partes, animæ videlicet habentis potentias: vel quod dispositio sit ordo potentiæ in qua recipitur, potentiæ scilicet habentis partes, diuersas videlicet potentialitates inter se virtualiter distinctas.

10 Obijcies secundo. Quod acquisito per primam demonstrationem habitu scientifico, nouus per secundam demonstrationem partialis producitur habitus; & eadem est ratio de alijs demonstrationibus circa alias conclusiones: ergo ex habitu præexistenti, & ijs, qui de nouo acquiruntur vnus totalis componitur habitus, sub eadem ratione formali illum componentibus. Antecedens probatur. Tum, quia vt in testimonio pro conclusione adducto asserit D.Thomas, per demonstrationem secundæ conclusionis habitus præexistens fit perfectior. Maiorem autem perfectionem non videtur habere posse, nisi aliquid reale ei super addatur, nec aliquid ei superaddi posse videtur, nisi

nouus

nouus partialis habitus. Ille ergo ei superadditur, & per secundam demonstrationem producitur. Tum etiam, quia secunda demonstratio eiusdem speciei, imò eiusdem *activitatis* & efficatiæ ad producẽdum habitum videtur esse ac prima: ergo de facto habitum producit partialem. Antecedens probatur: nam si prius talis fieret secunda demonstratio, de facto non minus, quam prima produceret habitum (loquimur enim de demonstrationibus circa conclusiones, quarum ab vna, altera non, vt secunda passio à prima dependet: in his enim demonstratio circa secundam conclusionem forsan necessario præsupponit demonstrationem circa primam, sed de demonstrationibus loquimur circa conclusiones eiusdem sciẽtiæ, hanc tamen inter se dependentiam vnius ab altera non habentes.

Confirmatur, quia multiplicatis circa eandem conclusionem actibus, habitus circa illam intenditur, & per additionem alicuius nouæ entitatis, vel modalis perficitur. Ergo cum præexistens habitus, ad nouam conclusionem distincta demonstratione terminatur, noua ei entitas & habitus partialis superadditur. Consequentia probatur, quia non minor, sed maior forsitan est perfectio habitus extensiua, quam intensiua: ergo si hanc per additamentum nouæ entitatis acquirit habitus, etiam & illam.

11 Respondetur ad argumentum negando

gando antecedens. Et ad primam illius probationem dico, quod licet habitus præexistens, adueniente secunda circa secundam conclusionem demonstratione, perficiatur, hæc tamen perfectio nullatenus est per aggenerationem noui partialis habitus, qui præexistenti superaddatur (hoc enim expressè in allegato testimonio negat D.Thomas) sed talis noua perfectio aduenit habitui per id dumtaxat, quod ille ad nouam materiam applicetur. Sicuti lux perficitur extensiue, cum nouos colores illustrat, non per id quod luci aliquid intrinsecum addatur, sed per id dumtaxat, quod ad nouam materiam se extendat, nouoque applicetur colori. Et anima rationalis, cum nouam absque aliquo sui intrinseco additamento informat materiam, perfectionem per id accipit entensiuam. Eodem igitur modo, & habitus scientificus extensiue perficitur, per id qud solum ad nouam materiam applicetur, & ad assensum nouæ conclusionis inclinet. Et tale illius extensiuum augmentum potest dici fieri per additionem, non quidem intrinsecam ipsius habitus, sed per additionem extrinsecam nouæ materiæ, ad quam de nouo applicatur. Et hoc modo intelligendus est Diu. Thomas 2.2. quæst.24. art.5. vbi insinuat augmentum intensiuum habitus non fieri per additionem, bene tamen augmentum extensiuum illius. §. Ad secundam probationem eiusdem antecedentis negatur con-

consequentia: quia licet secunda demonstratio ex se non minus, quam prima sit sufficiens, habitum generare scientificum, quia tamen illum inuenit per primam demonstrationem productum, nihil de nouo producit, sed solum habitum perficit præ existentem, faciens vt ad nouam materiam, nouasque conclusiones se extendat. Et hoc facere, est nouus effectus talis demonstrationis, non enim omnis actio etiam ex se productiua alicuius termini, oportet quod illum de facto producat, sed quod aliquem alium nouum habeat effectum. Sicut intellectio, quæ ex se est actio productiua verbi, verbum in Beatis de facto non producit, quia obiectum de se est sufficienter proportionatum, sed solum habet effectum vniendi obiectum cum potentia. Similiter licet actio conuersiua ex se sit productiua sui termini; illum de facto non producit, quando terminus supponitur præexistens: sicut quia Christus, terminus conuersionis Sacramentalis, præexistens ad ipsam conuersionem supponitur, nullatenus per illam iuxta probabiliorem sententiam producitur.

Ad confirmationem iuxta sententiam D. Thomæ 2. 2. quæst. 24. art. 5. magis videtur negandum esse, augmentum intensiuum, quam extensiuum habitus fieri per additionem intrinsecam alicuius entitatis ad habitum præexistentem: & ita negari potest antecedens, de quo latè cum de intensione agemus in libris de generatione.

Sed

Sed quidquid sit de hoc, etiam si augmentum intensiuum habitus fiat per additionem intrinsecam alicuius entitatis aut modi, non inde sequitur, per similem additionem intrinsecam habitum augeri extensiue, quia ad id sufficit, quod ad nouam applicetur materiam, & quod per nouum assensum nouam actuet subiecti potentialitatem: in intensione autem, quia habitus quantumuis multiplicatis actibus: non ad nouam, sed ad eandem applicatur materiam, & non distinctam intellectus, sed eandem omnino actuat potentialitatem, nisi ipsi habitui aliquid intrinsecum superaddatur, non habet per quid intensiuum recipiat augmentum, & intensiue perficiatur.

12 Objicies tertio posse contingere, aliquem per assensum scientificum circa primam conclusionem, habitum circa illam habere scientificum, & per assensum erroneum circa secundam, habitum circa illam erroris acquirere: tunc adueniente scientifico per demonstrationem circa secundam conclusionem assensu, habitus praeexistens erroris excluditur. Nouus ergo per talem secundam demonstrationem habitus generatur. Patet consequentia: quia habitus erroneus non potest, nisi per habitum excludi scientificum. Sed non excluditur per habitum praeexistentem per primam demonstrationem generatum siqusdem cum illo compatiebatur: ergo excluditur per habitum per secundam demon-

monstrationem de nouo productum. Et cum ille in eadem ratione formali scientiæ cum habitu per primam demonstrationem acquisito conueniat, ex vtroque, vt ex habitibus partialibus scientia resultabit composita.

Confirmatur primo, quia habens habitum scientiæ circa duas vel plures conclusiones, potest per obliuionem secundæ verbi gratia demonstrationis ad assensum secundæ conclusionis non inclinare, quamuis inclinet ad primam. Non igitur circa easdem conclusiones erat vnicus simplicissimus habitus; alias non posset circa primam manens, deperdi circa secundam, & ad illam non inclinare.

Confirmatur secundo. Quia potest habitus circa primam conclusionem multiplicatis circa illam actibus intendi, & circa secundam, si actus circa illam non multiplicentur, manere remissus. Non igitur circa vtramque conclusionem erat idem realiter habitus: alias eadem entitas esset simul intensa, & remissa, quod videtur esse impossibile.

13 Respondetur ad argumentum, negando consequentiam. Et ad probationem distinguenda est minor, habitus erroris non excluditur per habitum scientificum præexistentem: secundum se sumptum, & vt præcise per primam demonstrationem erat generatus: concedo minorem (vt sic enim vt recte dicitur in argumento, cum habitu erroris compatiebatur)

tur) non includitur per habitum ſcientificum præexiſtentem, vt de nouo per ſecundam demonſtrationem ad nouam materiam applicatum, nego minorem.

Ad primam confirmationem negatur conſequentia. Idem enim entitatiue habitus, qui abſque aliquo ſui intrinſeco additamento, ſolum per applicationem ad nouam materiam, ad aſſenſum ſecundæ concluſionis inclinabat, abſque eo, quod aliquid intrinſecum deperdat, ſolum per id quod talem ad prædictam nouam materiam applicationem amittat, poteſt ad aſſenſum talis ſecundæ concluſionis, non inclinare, licet maneat ei inclinatio ad aſſenſum aliarum concluſionum, ad quas applicationem non amiſſit.

Ad ſecundam confirmationem negatur conſequentia. Sicut enim idemmet habitus ad diuerſas concluſiones applicatus, inclinat, ita etiam vt applicatus ad vnam poteſt intendi, quamuis vt applicatus ad alteram maneat remiſſius. Ad hoc enim non diuerſa requiritur entitas habitus, ſed diuerſa eiuſdem habitus, ſecundum diuerſam illius applicationem ſufficit conſideratio, diuerſuſque illius ad plures concluſiones ſecundum diuerſam ad illas applicationem reſpectus.

14 Obijcies quarto, quod in partialibus eiuſdem ſcientiæ obiectis, & concluſionum aſſenſibus circa illa, quamuis omnia ſub eadem ratione formali attingantur, aliqua noua occurrit difficultas. Ergo

go cum habitus ad vincendas huiusmodi dentur difficultates, circa talia partialia obiecta partialis etiam in eadem scientia construendi sunt habitus. Anteeedens probatur: quia quantumuis, quis assensum habeat circa aliquod scientiæ obiectum, aliquamque de illo conclusionem, experientia constat, nouam inueniri difficultatem in assensu circa alia obiecta, & conclusiones eiusdem scientiæ, cum nouum ad id medium debeat applicare, nouasque ad id demonstrationes conficere.

Respondetur, quod in scientijs, & virtutibus duplex inuenitur difficultas: altera formalis, & essentialis, altera materialis & accidentalis. Prima prouenit ex defectu rationis formalis & inclinationis ad obiectum formale habitus seu virtutis. Et hanc difficultatem habent, qui omnino habitibus carent. Accidentalis autem & materialis difficultas prouenit ex defectu applicationis ad materiam, aut ex defectu exercitij. Et hanc secundam difficultatem, postquam quis habet habitum scientiæ, aut virtutis, potest inuenire circa particularia eiusdem scientiæ aut virtututis obiecta, & ad illam difficultatem vincendam, non requiritur nouus vel partialis habitus, sed solum præexistentis habitus noua applicatio. Sicut licet eandem difficultatem quis in actibus virtutum infusarum inueniat, vt habens habitum Charitatis illam inuenit in dilectione inimicorum, & maiorem, quam in dilectione

ctione amicorum; ad talem difficultatem vincendam non requiritur nouus vel partialis habitus charitatis (vtpote qui in habitibus infusis etiam in opposita non admittitur sententia) sed sufficit eiusdem entitatiue indiuisibilis habitus charitatis noua ad talem materiam applicatio.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm logica sit habitus practicus, an vero speculatiuus?

COnsultò titulum proposuimus quæstionis de habitu, & non de scientia, vt ab ea abstineamus à difficultate an sciẽtia possit esse practica: aliqui enim existimant id esse impossibile, cum proprius sit scientiæ modus procedendi resolutiuus, & talis procedendi modus sit proprius habitus speculatiui, quidquid ergo sit de hoc, ne in illo implicemur, inquirimus, an logica sit habitus practicus, vel speculatiuus. Habitus speculatiuus dicitur à speculatione, seu contemplatione; habitus autem practicus dicitur ab opere: differuntque inter se ex obiecto, ex modo procedendi, & ex fine. Ex obiecto quidem, quia habitus speculatiuus est de re speculabili & contemplabili: habitus vero practicus est de re operabili. Differunt ex fine, quia finis habitus speculatiui est sui obiecti contemplatio: finis vero habitus

pra-

practici est operatio. Differunt denique ex modo procedendi, quia habitus speculatiuus debet procedere modo resolutorio, practicus verò modo operabili. Et finis proprius prædictorum habituum non debet esse extrinsecus finis operantis, sed intrinsecus finis ipsius operis, & habitus: quod enim quis habitum omnino speculatiuum, cuius finis est sui obiecti contemplatio, ex sua intentione ad aliquod etiam exterius ordinet opus: non tollit ab habitu rationem speculatiui, neque illum efficit practicum: quia huiusmodi rationes non à fine operantis, sed à fine operis desumuntur: vt igitur habitus sit practicus, debet esse de re operabili, modo procedere operabili, & ad praxim, & operationem, vt ad proprium finem ordinari.

2 Praxis autem quæ actus habitus practici est, definitur ab Scoto in prologo sẽtentiarum q. vltima: *Quod sit actus alterius potentiæ, quam intellectus, naturaliter posterior intellectione, natus elici conformiter rationi rectæ, vt sit rectus.* In eo tamen imprimis, quod in ea definitione limitatur praxis ad actum conformem rectæ rationi, communiter reijcitur, quia etiam actus rectæ rationi difformis, practicus potest esse: in eo autem quod praxim asserit esse actum alterius potentiæ ab intellectu, si in rigore accipiatur, ita vt omnem actum intellectus omnino à ratione praxis excludat, etiam communiter reijcitur, quia licet a-

ctus

ctus intellectus intra ordinem sui proprij obiecti sistens, rationem praxis non possit habere: bene tamen vt ad aliquam operationem ipsi intellectui extrinsecam ordinatur. Vnde praxis potest describi, quod sit *operatio extrinseca intellectus apta regulari per habitum practicum.* Et per id quod dicitur *operatio extrinseca intellectus*, denotatur, quod non sistat in speculatione (quæ sola est operatio intrinseca intellectus) sed quod sit operatio distincta à speculatione, vel ad aliquid distinctum a speculatione ordinata. Vnde & ipsa speculatio quatenus ex fine ipsius proprio, & non solum ex fine operantis ad finem distinctum à speculatione ordinatur, rationem praxis potest habere. Hinc etiam sumitur descriptio speculationis, quod videlicet sit *actus intellectus ex se non ordinatus ad aliquid extra suũ genus, & ab ipsa speculatione distinctum.*

3 His ergo suppositis, suppositaque ex dictis supra q. 4. distinctione logicæ in docentem, & vtentem, de illa sub vtraque consideratione inquirimus, an sit habitus simul practicus & speculatiuus, vt aliqui volunt; an vero sit habitus solum practicus, vt aliqui de logica tam vt docente, quam vt vtente existimant, & alij de logica solum vtente opinantur: an denique logica secundum vtramque consideratioñe sit habitus speculatiuus, vt communiter defendunt discipuli D. Thomæ.

4 Dico igitur primo. Logica neque vt vtens est habitus simul practicus, & specu-

lati-

latiuus. Conclusio probatur: nam vt colligitur ex doctrina D. Thomæ 1. p. q. 1. ar. 2. practicum, & speculatiuum sunt differentiæ essentiales scientiarum & habituum inferiorum secundum videlicet, quod practicum rationem excludit speculatiui, & speculatiuum rationem excludit practici. Sed logica est vna scientia ex naturalibus, & inferioribus, imò omnium illarum infima: ergo in illa simul non potest ratio reperiri practici & speculatiui, sed necessario per alteram huiusmodi rationem cum exclusione alterius debet essentialiter constitui. Minor cum consequentia patet. Maior autem explicatur simul, & probatur: nam sicut in sensibus particularibus & inferioribus, quia inferiores sunt, reperitur ratio propria vnius specificatiua cum exclusione rationis specificatiuæ alterius, licet huiusmodi rationes possint sine tali exclusione vnius ab altera reperiri in aliqua potentia superiori, vt in sensu communi; ita etiam in habitibus, & scientijs, licet in scientia superiori, vt in scientia diuina & in fide & Theologia, quia sunt speciales participationes diuinæ scientiæ, possit simul reperiri ratio practici & speculatiui absque eo, quod vna ratio excludat alteram: ita videlicet vt eadem scientia sit regula contemplationis, non excludens regulam operis: in habitibus tamen naturalibus & inferioribus non possunt huiusmodi rationes simul reperiri, sed ratio speculatiui vt rationem ex-

cludens practici, & ratio practici vt rationem excludens speculatiui, sunt differentiæ essentiales talium naturalium & inferiorum habituum: ac perinde nulli illorum vtraque talis ratio potest simul competere. Hinc est quod D. Thom. quotiescunque de huiusmodi habitibus inferioribus loquitur; ex differentia penes practicum & speculatiuum differentiam essentialem illorum deducit, vt 6. ethicorum lect. 1. & 3. & 1. 2. quæst. 27. articul. 1. ad 1.

5 Dico secundo. Logica tam vt docens quam vt vtens, est habitus solum speculatiuus: licet illa præcipuè vt vtens, aliquam habeat similitudinem cum habitibus practicis. Conclusionem cum communi Thomistarum docet noster author quæst. 4. procemiali, illamque pluries insinuat D. Thom. præcipue 1. 2. quæst. 57. art. 3. dicens: *Quod etiam in speculabilibus est aliquid per modum cuiusdam operis, puta constructio syllogismi aut orationis congrua aut opus numerandi vel mensurandi, & ideò quicunque ad huiusmodi operationes habitus speculatiui ordinantur, dicuntur per quandam similitudine artes*. Hæc D. Thomas, in quibus habitum logicæ etiam in ordine ad ipsum logicæ vsum & ad actum, qui magis accedit ad praxim, nempe ad constructionem syllogismi, à ratione habitus speculatiui non excludit.

Probatur autem conclusio, nam logica vt docens procedit modo resolutiuo, passio-

passiones demonstrando de suo obiecto, & circa contemplationem sui obiecti versatur, nec ad opus aliquod extra genus ipsius contemplationis, & ab ipsa contemplatione distinctum ordinatur. Etsi aliqualiter logica, etiam vt docens, ad suimet vsum ordinatur, quia talis vsus non est à contemplatione, & speculatione distinctus, logica vt docens nullatenus ob id, à ratione habitus speculatiui excluditur. Logica etiam vt vtens rationem habet habitus speculatiui, quia quamuis modo procedat compositiuo introducendo formam in materia, quia tamen id non facit nisi in materia speculabili, ex tali modo procedendi non excluditur à ratione habitus speculatiui: licet propter illum aliquam maiorem similitudinem (vt in conclusione notanter dixi) habeat cum habitibus practicis, quam alij habitus omnino etiam secundum modum procedendi, speculatiui.

Confirmatur primo, & explicatur hoc, quia, vt diximus praxis proprie licet possit in actibus intellectus reperiri, semper tamen est operatio extrinseca intellectui, hoc est, ordinata ad aliquid extra genus speculationis. Sed actus logicæ vtentis, constructio v. g. syllogismi, quantumuis in modo procedendi similis sit praxi, non ordinatur ad aliud extra genus speculationis, sed potius ad ipsam speculationem, cognitionem, & contemplationem obiecti. Ergo non est propriè praxis, ac per-

inde nec habitus talem regulans actum, est practicus, sed speculatiuus.

Confirmatur secundo, quia logica etiam vt vtens nullo vtitur principio practico: ad constructionem enim syllogismi, qui ex omnibus actibus logicæ magis assimiliatur praxi, vtitur illis principijs *dici de omni, & dici de nullo*; & quod, *quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*. Quæ principia nullatenus sunt practica, sed omnino speculatiua: ergo logica non est habitus practicus; ille enim princicipijs practicis in suis actibus eliciendis vtitur.

6 Obijcies primo, quod D.Thomas artibus omnino practicis, in eo quod practicæ sunt, comparat logicam. Sentire igitur videtur, illam esse artem & habitum practicum. Antecedens probatur: nam in prologo posteriorum ita asserit: *Quemadmodum necessaria fuit ars ædificatoria, aut fabrilis circa ea, quæ ratio de operibus manuum ratiocinatur: ita necessaria fuit ars, quæ sit directiua actuum rationis, vt in illis homo facile, & sine errore procedat, qualis est ars logica.*

Respondetur Diu.Thomam comparare quidem logicam arti fabrili, & ædificatoriæ in eo, quod ad aliquod opus etiam logica ordinatur. Et ob id 1.2.q.57. art.3. ad 3. (vt quæst.5. præcedenti explicuimus) vocat logicam similitudinarie artem, similitudinarie quidem respectu ad artes mechanicas. Differt tamen

ab

ab illis in eo, quod illæ ordinantur ad opus extra genus omnino speculationis: ac perinde sunt propriæ artes practicæ: logica vero quia licet ordinetur ad opus, non ordinatur ad opus extra genus speculationis, sed potius ad ipsam speculationem spectans, non est proprie habitus practicus sed speculatiuus: licet in eo, quod procedit modo operabili, similitudinem aliquam habeat cum artibus & habitibus practicis.

7 Obijcies secundo, quod si logica esset habitus speculatiuus, nobilior esset omnibus habitibus practicis. Consequens videtur falsum: ergo & antecedens. Sequela probatur, quia habitus speculatiuus, vtpotè ad perfectiorem & nobiliorem finem, quam practicus, ordinatus, nobilior videtur esse omni habitu practico. Falsitas autem minoris probatur, quia logica, vtpotè ad infimum obiectum, ens videlicet rationis, terminata, ignobilior videtur esse omnibus habitibus etiam practicis, vtpotè qui ad aliquid reale tanquam ad proprium obiectum terminantur.

Respondetur negando minorem, & ad probationem dico, quod licet inter habitus; qui circa eundem finem versantur, & in eodem modo conueniunt procedendi, perfectio & nobilitas à perfectione obiecti desumatur; non tamen inter habitus qui diuersum finem vel modum habent procedendi; sicut habitus opina-

tus circa obiectum philosophiæ inferior est habitu scientifico circa obiectum logicæ: quia quamuis ille excedat hunc in obiecto in esse entis iste excedit illum in modo procedendi: eodem ergo modo habitus speculatiuus logicæ circa ens rationis absolute est nobilior habitu practico circa ens reale, quia excedit illum in fine, & in modo procedendi.

8 Obijcies tertio. Logicam agere de obiecto à nobis operabili imò & modo operabili, siquidem agit de syllogismis & alijs instrumentis logicabilibus à nobis factibilibus, & tradit modum illa construendi: ergo est habitus practicus.

Confirmatur, quia actus logicæ saltem vtentis est vere & proprie praxis, quia est introductio formæ in materia, in qua fit, vt in materia philosophiæ, vel alia: ergo habitus talem regulans actum est vere, & proprie praxis.

Respondetur ad argumentum, cum sua confirmatione iuxta solutionem sæpius in probatione conclusionis insinuatam, quod licet logica tractet de re à nobis operabili & modo operabili; quia tamen tale opus non est extra genus speculationis, sed potius ad ipsam speculationem spectans, & construere syllogismum est scire, & speculari, vel saltem ad contemplationem, & speculationem obiecti tendere; ideò nec talis syllogismi constructio est propriè praxis, nec habitus illam regulās, est propriè practicus, sed speculatiuus.

9 Sed

9 Sed contra hanc ſolutionem obijcies primo. Quod actus prudentiæ, quo dictat, hic & nunc eſſe aliquid cognoſcendum, vel ſpeculandum, eſt vere & proprie praxis, vtpote ab habitu practico prudentiæ elicitus & regulatus. Et tamen talis actus non circa materiam non ſpeculabilem, ſed circa ipſam ſpeculationem verſatur: ergo quod actus logicæ vtentis non verſetur niſi circa materiam ſpeculabilem, non tollit, quod ſit proprie praxis.

Reſpondetur, quod prudentia verſatur circa ſpeculationem materialiter. quia non dictat modum ſubſtantiæ ipſius ſpeculationis, ſed ſolum circunſtantias loci, & temporis ad ſpeculandum; & tale dictamen in quacumque materia eſt eiuſdem rationis & practicum. Logica vero verſatur circa ſubſtantiam ipſius ſpeculationis, & ita non eſt praxis. Quia hæc tanquam ad proprium finem ad aliquid extra ſpeculationem debet ordinari.

10 Secundo contra eandem ſolutionem obijcies, quod aliquando logica vtens introducit ſuam formam in materia non ſpeculabili, vt cum quis conficit ſyllogiſmum ad demonſtrandum qualiter ſit facienda domus ergo talis ſaltem ſyllogiſmi conſtructio erit proprie praxis, & habitus à quo regulatur, erit propter hunc & alios actus circa materiam ſpeculabilem ſimul practicus & ſpeculatiuus.

Reſpondetur negando antecedens. Ta-

his enim constructio syllogismi, cum ordinetur non ad constructionem domus, sed ad cognitionem & contemplationem modo resolutorio naturæ domus & constructionis illius; versatur circa materiam speculabilem & per accidens erit, quod ex fine operantis talis demonstratiua cognitio ordinetur ad exercitium domus construendæ.

QVÆSTIO IX.

Vtrùm obiectum logicæ sit ens rationis.

PRo explicatione supponendũ est primo, quod cum in obiecto logicę & cuiusuis scientiæ, sit ratio obiectiua scientiæ, & ratio sub qua illã terminat, sicut in metaphisica v.g. obiectum *quod* illius est ens reale & ratio *sub qua* abstractio positiua ab omni materia: nunc non inquirimus de obiecto formali *quo* seu ratione *sub qua* à logica est attingibile suum obiectum (de hoc enim iam insinuauimus quæst. 6. esse abstractionem negatiuam ab omni materia) sed inquirimus de obiecto *quod* logicæ, an illud sit reale, vel rationis.

II Supponendum est secundo, obiectum alicuius scientiæ, alterum esse obiectum attribntionis, seu obiectum formale *quod*, alterum obiectum principalitatis. Obie-

Obiectum attributionis ſcientiæ eſt, cui omnia, quæ in tali ſcientia tractantur, attribuuntur, & ad illud ordinantur, & ideò dicitur obiectum adæquatum, ſicut Deus eſt obiectum attributionis Theologiæ, quia vel agit de ipſo Deo, vel ſi de alijs, ea vt ad ipſum Deum ordinantur, attingit. Obiectum autem principalitatis eſt principalius, & principaliter intentum inter obiecta materialia, illa videlicet, quæ non ratione ſui, ſed vt ad obiectum formale ordinata in tali ſcientia attinguntur & conſiderantur. Nam ſi comparentur ad obiectum attributionis; hoc ſemper eſt inqualibet ſcientia principalius, immo vnicum eius ſpecificatiuum formale. Vnde de obiecto attributionis logicæ præcipue nunc inquirimus: aliquid tamen de illius obiecto principalitatis dicemus.

3 Tertio cum noſtro authore quæſt. 5. procemiali ſupponimus ex Diu Thoma in prologo ſententiarum art. 4. quod tres conditiones, ſeu proprietates obiectum attributionis cuiuſcumque ſcientiæ debet habere. Prima, quod contineat illa omnia, quæ in tali attinguntur ſcientia: ita vt de omnibus illis in recto vel in obliquo prædicetur, quatenus nihil poſſit attingi à ſcientia, niſi quod rationem participet ſui obiecti, vel quia pars illius eſt, vel ad illud ordinatur. Secunda conditio eſt quod principalis, & primarius finis ſcientiæ ſit, tale obiectum attingere, quæ con-

ditio sequitur ex prima, quia si omnia, quæ quælibet scientia attingit, debet ordinare ad suum obiectum attributionis, præcipue ipsiusmet obiecti cognitionem debet intendere. Tertia denique conditio obiecti formalis attributionis cuiuscumque scientiæ est, quod illud formaliter, & vt stat sub ratione *sub qua* terminandi scientiam, illam formaliter specificet, & à qualibet alia scientia distinguat.

4 Vltimo tandem est supponendum ex D. Thom. 1. post. lect. 1. proprium logicæ finem esse opera, & actus rationis dirigere, in ea autem directione interueniunt tanquam illius materia, actus intellectus, voces & conceptus, & illorum obiecta, secundum quod omnia hæc sunt dirigibilia per intellectus actionem: & ipsa actio dirigens, seu directiua, vt ad prædicta dirigibilia terminatur, & illa extrinsece directa denominat: ac denique forma, quæ ex tali directione actiua in ipsis dirigibilibus resultat, per quam quasi intrinsece dicuntur passiue directa. Dixi quasi intrinsece, quia talis forma, cum non sit aliquid reale, nec perinde realiter in ipsis dirigibilibus in hærens, aut illa informans; sed quædam forma rationis, quæ ad modum formæ realis prædictis dirigibilibus competere concipitur, est in illis ad modum formæ intrinsecæ, & ea intrinsece denominat directa, ad differentiam denominationis, quam antecedenter

denter ad hanc formam intrinsecam accipiunt à directione actiua, prout ad ipsa diregibilia terminatur.

5 Hinc ortum habuit sententiarum in hac parte diuersitas. Dum aliqui obiectum logicæ assignant conceptus tam formales quam obiectiuos, prout ab actione intellectus sunt dirigibiles: alij ad conceptus solum obiectiuos prout sic dirigibiles, obiectum limitant logicæ: Alij ipsum constituunt in ipsa directione actiua intellectus, prout ad talia dirigibilia terminatur, & realiter extrinsece illa directa denominat. Et cum omnia hæc sint aliquid reale, omnes isti, licet in assignando in particulari obiectum logicæ, diuersi, conueniunt in eo, quod illud in aliquo reali constituunt. Alij denique in nullo istorum obiectum logicæ formaliter constituentes, sed in sola illa formarationis à directione actiua intellectus in ipsis dirigibilibus resultante, à qua quasi intrinsece denominentur passiue directi, ens rationis asserunt esse logicæ obiectum.

6 Dico primo. Ens reale non potest esse obiectum formale logicæ. Conclusio est communis Thomistarum, & probatur. Vt aliquid sit obiectum formale attributionis, & specificatiuum alicuius scientiæ, debet ab illa sub aliqua ratione formali attingi, sub qua a nulla alia scientia formaliter distincta attingatur (vt ex tertia proposita conditione obiecti deducitur,

citur, & ratio probat manifesta, aliàs scientiæ non haberent, à quo inter se formaliter distinguerentur) sed non potest in ente reali aliqua considerari ratio, sub qua specialiter terminet, & specificet logicam, vt ab omnibus alijs scientijs distinctam: ergo ens reale nullatenus potest esse obiectum formale specificatiuum & attributionis logicæ. *Discursus* est legitimus. Maior (vt vidimus) certa. Minor autem probatur: nam (vt quæst. 6. insinuauimus, pleniusque in libris posteriorum explicabimus) ratio sub qua obiecta terminant & specificant scientias est abstractio à materia. Sed sub nulla speciali abstractione à materia potest aliquod ens reale logicæ scientiam terminare, sub qua aliam formaliter distinctam à logica non specificet & terminet scientiam. Sub nulla igitur ratione formali potest ens reale logicam, vt ab alijs scientijs distinctam, terminare. Minor manifeste probatur, quia omnis abstractio à materia, quæ in ente reali potest considerari, vel est abstractio solum à materia singulari, vel à materia sensibili, vel abstractio positiue ab omni materia. Sed sub prima abstractione ens reale est obiectum formale phisicæ: sub secunda est obiectum formale mathematicarum, & sub tertia formaliter terminat & specificat Metaphisicam: ergo nulla potest considerari abstractio à materia in ente reali, sub qua logicam vt ab alijs scientijs formali-

maliter distinctam, terminet & specificet. Nec potest dici, quod præter istas abstractiones datur abstractio ab omni materia negatiuè; nam vt explicuimus quæst. 6. n. 5. vel hæc abstractio est propter perfectioné obiecti, quia nullam propter maximam sui actualitatem, includit materiam: & hæc negatiua abstractio, licet alicui enti competat reali, competit nimirum soli Deo; de quo non potest esse dubium, quod non sit obiectum logicæ: vel potest esse abstractio negatiuè ab omni materia propter obiecti imperfectionem, quia nimirum ratione suæ minimæ entitatis, nullam, à qua positiuè possit abstrahere, includit materiam. Et hæc imperfectio nulli enti reali, nisi soli enti rationis potest competere. Firmum igitur manet huius rationis fundamentum, quod sub nulla speciali abstractione à materia potest aliquod ens reale logicam vt ab aliis scientijs distinctã, terminare & specificare.

4 Confirmatur, quia si aliquod ens reale esset obiectum logicæ, illa esset nobilior omnibus scientijs naturalibus præter metaphisicam. Consequens est contra communem omnium consensum, cõstituentium logicam omnium scientiarum infimã: ergo obiectum illius nullatenus est ens reale. Sequela probatur, quia si ens reale esset obiectum logicæ, profecto esset obiectum illius sub abstractione ab omni materia. Sed quælibet naturalis scientia præter metaphisicam respicit ens reale vt proprium

obie-

obiectum sub minori aliqua abstractione: ergo cum omnes scientiæ inter se comparentur secundum maiorem, vel minorem perfectionem, quatenus sub maiori vel minori abstractione à materia sua attingunt obiecta, omnes scientiæ præter metaphisicã inferiores essent ad logicam.

7 Secundo probatur conclusio: quia nullius entis realis naturam & proprietates explicat logica: ergo cum quælibet scientia naturam sui obiecti explicet, & proprietates, nullum ens reale est obiectũ logicæ. Antecedens probatur: quia si de aliquibus entibus realibus logica tractat, vt de conceptibus formalibus, & obiectiuis, & etiam de prædicamentis; non tamen explicando eorum naturam aut proprietates de illis demonstrando (id enim facere ad alias pertinet scientias) sed solum logica agit de his rebus, quatenus in illis aliquæ secundæ intentiones rationis fundantur, quæ illas possint denominare.

Confirmatur: nam quæ aliqua scientia attingit, non in illis sistens, sed ea ordinans ad aliud non habent propriam rationem formalem obiecti talis scientiæ, sed solum illam habet id, quod, ad aliud nõ ordinando, attingit, & ad quod omnia ordinat alia. Sed quidquid reale logica attingit, non in illius cognitione sistens, sed ad aliud, nempe ad intentiones rationis, quæ in ipso possunt fundari, illud ordinans, de illo pertractat: ergo nullum ens reale est propriũ specificatiuum obiectum logicæ.

8 Dico

8 Dico secundo, obiectum formale specificatiuum logicæ est ens rationis. Cõclusionem cum communi Thomistarum docet noster author quæstion. 5. procemiali, estque proculdubio iuxta mentem Aristotelis & D. Thomę. Philosophus enim 4. Metaphisicæ, cap. 2. comparat Dialecticum Metaphisico, quod vterque agit de omni ente, quod vtique, vt explicat ibi lect. 4. D. Thomas, verum esse nõ potest, nisi Dialecticus attingat omne ens sub aliqua ratione omnibus entibus communi. Sed hæc ratio non potest esse aliquid reale. Attingit ergo Dialecticus omne ens sub aliqua entitate rationis omnibus entibus communi. Minor probatur, quia omnibus entibus duplicis generis possunt communia prædicata competere: alia videlicet realiter ex natura rei, vt verum, bonum; aliæque reales proprietates, quæ realiter ex natura rei omni competunt enti: alia prædicata possunt omni enti competere per operationẽ intellectus: nullum enim est ens in cuius natura non inueniat intellectus fundamentum ad conficiendum aliquam intentionẽ rationis, eamque illi tribuendum. Sed de prædicatis communibus, quæ omni competunt enti realiter & ex natura rei, agit Metaphisicus; & ob id dicitur de omni agere ente: ergo nulla restat via verificandi dictum Philosophi, quod etiam Dialecticus de omnibus entibus tractat, nisi per id quod agat de illis, vt omnia illa conueniunt in aliqua entitate rationis, quæ omnibus

nibus illis competens, potest illa denominare. Sed id, sub quo omnia quæ tractat, & attingit aliqua scientia, est eius obiectũ formale: ergo secundum mentem Philosophi, ens rationis, sub quo logica de omnibus entibus agit, est illius propriũ, adæquatum, & formale specificatiuum obiectum.

9 D.Thomas etiam perpetuus est in hac sententia, vt ex pluribus eius testimonijs potest videri: sufficiat vnum adducere. Lectione enim 4. super caput 2. libri 4. metaphisicæ ita asserit Sanctus Doctor. *Ens est duplex, ens scilicet rationis, & ens naturæ. Ens autem rationis dicitur propriè de illis intentionibus, quas ratio adinuenit in rebus cõsideratis, sicut intentio generis, speciei & similium, quæ quidem non inueniuntur in rerum natura, sed considerationem rationis consequũtur. Et huiusmodi scilicet ens rationis, est propriè subiectum logicæ. Huiusmodi autem intentiones intelligibiles entibus naturæ æquiparantur, eo quod omnia entia naturæ sub consideratione rationis cadunt: & ideò subiectum logicæ ad omnia se extendit, de quibus ens naturæ prædicatur.* Hæc D.Thomas; quo nihil clarius potuit pro nostra sententia asseuerari. Vnde perperam huiusmodi testimonium ab aliquibus explicatur, quod nomine entis rationis intelligat D. Thomas actus intellectus, qui cum sint actus rationis, entia rationis possunt dici: vel ipsam denominationem extrinsecam, qua conceptus formales vel obiectiui extrinsecè dicuntur à directione actiua intellectus directi,

recti. Hæc enim à parte rei & in rerum natura inueniuntur: & D. Thomas se explicat loqui de entibus rationis, quæ ratio adinuenit in rebus consideratis, & quæ non inueniuntur in rerum natura, sed considerationem rationis consequuntur. Nullatenus igitur nomine entis rationis de aliquo prædictorum, quæ realiter in rerum natura inueniuntur, prædictum D. Thomæ testimonium est intelligendum: sed solum de quadam forma, quæ in rebus ad actionem intellectus consequitur, & in rerum natura non inuenitur, quæ quidem forma rationis est ad modum formæ realis ab intellectu in rebus conficta.

10 Probatur autem primo conclusio indirecte & ex consequenti, quia cum aliquod proprium obiectum logicæ debeamus assignare, & illud, vt conclusione ostendimus præcedenti, non possit esse aliquod ens reale, relinquitur quod sit ens rationis. §. Confirmatur primo, quia cum natura entis rationis non solum vt in ordine ad ens reale & vt secundarium, & materiale obiectum à Metaphisica attingitur, possit etiam primario ab aliqua scientia considerari: & nulla alia ad hoc munus inueniatur præter logicam, illa videtur ad ens rationis vt ad suum formale obiectum specificatiuum terminari. §. Confirmatur secundo, quia enti rationis respectu logicæ, omnes quas prænotauimus, obiecti attributionis competunt conditiones. Ens enim rationis continet omnia, quæ in logica pertractan-

tractantur. Omnia enim illa vel sint entia rationis, vel vt ad ens rationis ordinata, attinguntur (si enim de aliquibus entibus realibus aliqualiter discutit logicus, id facit, vt intentiones rationis, quas possit fundare, in illis agnoscat.) Est etiam perinde ens rationis, cuius cognitio principaliter intenditur in logica, ac denique per ens rationis tanquam per proprium obiectum logica à quacumque alia scientia distinguitur.

Secundo & præcipuè probatur conclusio: nam cum (vt ex D. Thoma ad resolutionem huius quæstionis prænotauimus) logica secundum proprium finem sit directiua rationis, in aliquo ad talem directionem logicæ pertinente, debet ipsius logicę formaliter consistere obiectum. Sed in nullo reali ex his, quæ ad talem directionem concurrunt, potest obiectum consistere logicæ, sed illud dumtaxat in aliqua forma rationis ad talem directionem in rebus resultante consistit. Ergo obiectum logicæ est ens rationis. Minor quoad singulas, quas virtualiter continet partes, seorsum probatur. Nam in primis quamuis ad talem intellectus directionem concurrant ipsa dirigibilia, conceptus videlicet formales, & obiectiui; illi, etiàm quatenus ab intellectu dirigibiles, non possunt esse obiectum formale logicæ; quia sunt materia talis directionis. Eo enim quod lapis v. g. & ligna sunt materia artis domificatoriæ, in qua talis ars suam formam introducat, tales

les lapides & ligna, etiam vt disponibilia in formam domus per artem dimificatoriã non possunt esse proprium obiectum ipsius artis. Similiter ergo quia conceptus formales & obiectiui se habent, vt materia artis directiuæ illorum, in quibus talis ars suam introducat formam non possunt, etiã vt sit dirigibiles, esse proprium & formase talis artis obiectum. Dirigibilitas enim passiua talium conceptuum, quia solum dicit in illis capacitatem passiuam, vt media arte & per formam ab illa in eis introductam, formaliter dirigantur, non facit illos esse obiectum formale talis artis, sed solum esse materiam illius. Sicuti (sistendo in eodem simili) capacitas passiua, quã lapides habent & ligna, vt per artem domificatoriam in formam domus disponantur, non facit illa esse obiectum formale talis artis, sed solum quod sint illius materia in qua ars possit suam introducere formam. Directio autem actiua conceptuum, etiam prout ad ipsos conceptus formales vel obiectiuos terminata, non potest esse obiectum talis artis directiuæ. Actio enim actiua qua quis in materia formam aliquam introducit, etiam vt ad talem materiam terminata, non potest esse obiectum artis, sed illud dumtaxat est forma per talem actionem in materias introducta. Ergo directio actiua conceptuum, etiam vt ad ipsos conceptus terminata, non potest esse proprium & formale obiectum artis taliũ conceptuum directiuæ, qualis est logica; sed

sed obiectum formale illius erit forma, quę per talem directionem actuum in ipsa materia seu conceptibus introducitur. Antecedens inductiuè potest probari in omnibus artibus. Non enim proprium, & formale obiectum artis domificatoriæ est ipsa actio constructiua domus, etiam prout ad materiam terminata, sed obiectum propriũ talis artis est forma domus, quæ per ipsam actionem actiuam in materia domus resultat, & a qua formaliter domus denominatur. Relinquitur ergo, quod obiectum artis logicæ directiuæ operum rationis, sit forma, quæ ex directione actiua intellectus in ipsis conceptibus formalibus, & obiectiuis resultat, & à qua formaliter, & intrinsecè denominantur directi: quia quamuis à directione ipsa actiua intellectus ipsos conceptus dirigentis, illi denominentur extrinsecè conceptus directi à forma ad talẽ directionem actiuam in ipsis resultante; formaliter & intrinsece directi denominãtur, Sed talis forma non est aliquid reale in ipsis conceptibus, sed quædam forma rationis, quæ admodum formæ realis in illis concipitur, & illos denominat: ergo obiectum logicæ est ens rationis.

14 Vltimo tandem probatur cõclusio, quia logica circa cognitionem intentionũ rationis ex proprio suo fine versatur: ergo obiectum formale illius est aliquod ens rationis omnibus prædictis intentionibus rationis commune, Consequentia patet, & antecedens probatur, quia cum logica sit

modus

modus ſciendi, proprius eius finis eſt cognitio diuerſarum intentionum rationis, quibus ſpecies modi ſciendi, & quæ ad earum conſtitutionem concurrunt, conſtituuntur. Qualiter enim naturam quis agnoſcet definitionis, diuiſionis, & argumentationis, niſi cognoſcat in conceptibus formalibus intentionem ſubiecti & prædicati, & in conceptibus obiectiuis diuerſas prædicabilium intentiones, ſecundum quas diuerſimodè poſſunt ad inuicem prædicari? Ad omnia enim hæc tales ſecundæ intentiones rationis ſe habent vt formale conſtitutiuum. Quamuis enim v. g. natura aliqua generica fundamentum in ſe habeat, vt de ſuis ſpeciebus prædicetur; oportet, vt formalis fiat prædicatio, eandem naturam genericam à ſuis ſpeciebus abſtractam ad illas per actionem intellectus comparari, ex qua actione comparatiua (vt lib. ſequẽti dicemus) reſultat in ipſa natura ſecunda, intentio generis, quæ eſt ratio, vt formaliter de ſuis inferioribus prædicetur. Et vt intellectus abſque errore in ſuis actibus, & in talibus prædicationibus procedat; logica docet naturas prædictarum iutentionũ rationis, & quibus ſint attribuendæ, ac perinde circa cognitionem illarum ex proprio ſuo fine verſatur.

12 Dico tertio. Ens rationis in tota ſua latitudine non eſt obiectum logicæ, ſed ſecunda intentio rationis in concreto. Ita tenet Ss. Magiſter Soto cum alijs communiter q. 5. procemiali. Et pro explicatione

ne est supponendum, quod, vt lib. sequenti dicemus, ens rationis diuiditur in negationem & relationem: & hæc in primam & secundam intentionem rationis. Quo supposito, probatur conclusio: quia in logica non agitur de priuatione, & negatione, imò nec de omni relatione rationis: plures enim sunt primæ intentiones rationis, de quibus logica nullatenus tractat; etsi de aliquibus illarum agit, illas non per se, sed vt fundant secundas intentiones rationis, & vt ad illas ordinantur, attingit. Attingit autem logica per se secundam intentionem rationis, totaque est in illius contemplatione, pluresque de illa passiones demonstrat: ergo obiectum formale specificatiuũ logicæ non est ens rationis in tota sua latitudine, sed secunda intentio. Antecedens constat ex omnibus his, de quibus logica tractat. Constat etiam ex testimonio D. Thomæ pro præcedenti conclusione adducto, vbi sanctus Doctor ens rationis, quod assignat obiectum logicæ, manifeste ad secundam limitat intentionem rationis. Constat denique ex Auicena 1. Metaph. dicente, quod logica agit de secundis intentionibus adiunctis primis. Nec per hoc, quod ad secundam intentionem rationis obiectum logicæ coarctetur logicæ ipsius vniuersalitati derogatur; adhuc enim verificatur, quod ex Philosopho in principio præcedentss conclusionis adduximus, quod sicut Metaphisicus agit de omni ente, ita & logicus. Licet enim eius obiectum ad secun-

secundam intentionem rationis limitetur; quia tamen nullum in vniuersum est ens reale vel rationis, in quo aliqua secunda intentio rationis non possit fundari, de omni ente logicus agit, quatenus in illo suas fundat intentiones rationis. Dixi in conclusione, secundam intentionem rationis in concreto esse obiectum logicæ, quia non agit de illa, nisi vt aliquod denominat subiectum: ideoque dixit Auicena, quod agit de secundis intentionibus adiunctis primis. Quid autem sit secunda intentio in concreto, explicabimus infra, cum de definito generis disputabimus; nũc dico quod est secundum intentionatum rationis, quod licet pro materiali possit esse aliquid reale; formaliter tamen semper est aliquid rationis, vtpotè per formam rationis in esse talis formaliter constitutum.

13 Vltimo tandem dico. Inter obiecta materialia logicæ obiectum principalitatis est argumentatio. Ita noster author in prædicta q. 5. procemiali. Et probatur, quia cũ logica sit ratiocinatiua, seu discursiua (ideoque scientia rationalis vocatur) quod principaliter intendit, est naturam argumentationis tradere: ergo argumentatio est obiectum principalitatis in logica. Et cum argumẽtatio plures habeat partes, diuersasque argumentationis contineat species, & inter illas demonstrationem; non inficiabor concedere, quod inter partes assignati obiecti principalitatis principalior sit demonstratio quia tamen in-

intentum præcipuum logicæ est discursum dirigere; quod per quamlibet argumentationis speciem fit, ideò argumentationem in communi assignamus obiectum principalitatis ipsius logicæ, & respectu tractatus specialis de argumentatione demonstrationem dicimus esse obiectum principalitatis. Non tamen argumentatio est obiectum attributionis logicæ; quia illa circa iudicium simplex veritatis, etiam prout non ordinatur ad argumentationem versatur.

14 Obijcies primo, quod logica, vtpotè directiua operationum intellectus, circa triplicem operationem intellectus vt circa proprium suum obiectum versatur. Sed tales tres operationes intellectus sunt aliquid reale, actiones videlicet reales ipsius intellectus: ergo obiectum logicæ est aliquid reale. §. Si dicas tales actiones intellectus materialiter sumptas, non esse obiectum logicæ, sed formaliter prout per modum artificij logicalis disponuntur. §. Cōtra est, nam etiam vt sic dispositiuæ tales actiones sunt aliquid reale: nam per dispositionem actiuam intellectus disponuntur, & extrinsecè realiter denominantur dispositæ. §. Si dicas, quod duplicem denominationem tales actiones intellectus possunt habere; alteram extrinsecam, quam à sola actiua dispositione intellectus accipiunt: alteram intrinsecam à quadam forma, quæ ad modum formæ realis intellectus in prædictis conceptibus & illorum obiectis concipit, à qua intrinsecè, & for-

mali-

maliter denominantur dispositi; & quia logica agit de conceptibus tam formalibus, quam obiectiuis, vt à tali forma rationis denominantur, & vt sic formaliter sunt aliquid rationis, obiectum logicæ formaliter sumptum est aliquid rationis, licet pro materiali sit aliquid reale. §. Contra hoc est nam etiam si talis forma rationis possit in actibus intellectus ad modum formæ intrinsecæ illos denominans considerari; nullatenus tamen requiritur, vt logica circa actus intellectus, tanquam circa suum proprium obiectum versetur; ergo cum absque tali forma intrinseca nihil nisi reale in prædictis actibus reperiatur; in illis, vt intra ambitum entis realis continentur, & ad genus entis rationis non transeunt, proprium, formale, & specificatiuum obiectum logicæ reperitur. Antecedens, in quo est præcipua difficultas, probatur: quia logica respicit suum obiectum, formalissimè vt est instrumentum sciendi. Sed rationem instrumenti sufficientissime habent actus intellectus per id præcisè, quod dispositionem actiuam ipsius intellectus terminet, & ab illa dicantur extrinsecè dispositi: ergo absque eo quod aliqua in illis forma rationis intrinsecè illos dispositos denominans intelligatur, saluatur in illis ratio propria obiecti formalis & specificatiui logicæ. Minor probatur: nam conceptus sic extrinsecè dispositi absque aliqua forma rationis eis superaddita, sufficiunt ad exercitium cuiuscumque muneris logicalis; nã

prædicta forma rationis iuxta probabiliorem sententiam sequenti libro examinandam, actualiter non existit, nisi dum actu consideratur ab intellectu. Sed etiam intellectu talem formam non considerante, prædicti conceptus sua exercent munera logicalia, ergo ratio instrumenti logicalis sufficientissimè in illis antecedenter ad talem formam rationis inuenitur.

15 Respondetur, solutiones ad argumentum & ad replicas vsque ad hanc vltimam assignatas esse optimas. Ad hanc autem vltimam replicam respondetur tripliciter. Primò, quod dato, & non concesso, quod actiones intellectus, vt dispositionem actiuam ipsius intellectus terminant, & ab illa denominantur extrinsece dispositæ, rationem instrumenti logicalis, non solum causaliter, sed formaliter sufficientissimè habeant; adhuc tamen forma rationis, quæ illis potest superaddi, & ad modum formæ intrinsecæ eas denominare, ad obiectũ formale pertinet logicæ, quia ad logicam non solum spectat dirigere, & disponere actiones intellectus, sed præcipuè ad illam pertinet, earundem actionum dispositionẽ cognoscere, & dijudicare, ne intellectus in tali dispositione actiua, & in alijs operationibus ex illa dependentibus, cum aliquo errore procedat. Et cum per dispositionem actiuam nihil reale ponatur in ipsis conceptibus sic dispositis, vt intellectus eorum dispositionem cognoscat, debet, illã ad modum formæ intrinsecæ in prædictis con-

conceptibus considerare; quod est cognoscere in illis formam rationis ad modum formæ realis ipsos conceptus quasi intrinsecè & formaliter denominantem: & talis forma rationis, cuius cognitionem logica intendit, est proprium & formale ipsius logicæ obiectum. §. Secundo respondetur, negando, quod absque tali forma rationis quæ actus intellectus denominet formaliter & intrinsecè dispositos, ipsi cõceptus rationem habeant formaliter instrumenti logicalis, sed fundamentaliter dumtaxat & causaliter: licet hoc sufficiat vt exercere possint munus instrumenti logicalis. Tale enim exercitium huiusmodi instrumentis sæpe competit ratione sui fundamenti. Sicut licet signum ad placitum formaliter in esse signi per relationem rationis ad suum signatum constituatur, quãuis talis relatio, quia actualiter non consideratur formaliter non existat, si tamen existat eius fundamentum, impositio videlicet ad significandum non retractata, id sufficit, vt signum habeat exercitium ducendi in cognitionem sui signati; sic ergo absque illa intentione & forma rationis, instrumẽtum logicale fundamentaliter solum erit instrumentum, & aliquod exercitium instrumenti habebit; non tamen erit formaliter instrumentum logicale, neque rationẽ obiecti logici formaliter habebit: quod logica, vt proprium & formale respicit sui obiectum. §. Tertio denique respondetur: quod non solum actus intellectus abs-

que prædicta forma rationis non habebunt formalissimè rationem instrumenti logicalis; sed plura instrumenti logicalis munera non poterunt exercere. Vt enim quis v.g. prædicet animal de suis inferioribus, oportet, quod prius naturam animalis cōparet ad inferiora; & cum per talem comparationem intentio vniuersalis in exercitio attingatur, & fiat; non possunt tale munus prædicationis conceptus formales, & obiectiui alicuius naturæ exercere, quin perinde intentio in illis resultet generis, speciei, vel alterius prædicabilis: & sic talis intellectus actiones absque ea forma rationis non solum non sunt formaliter instrumenta logicalia, sed nec munia propria instrumenti logicalis poterunt exercere.

16 Obijcies secundo, quod esto in conceptibus obiectiuis aliqua forma rationis possit admitti, in conceptibus tamen formalibus illa non videtur admittenda: quia quidquid eis competit ratione suæ realis naturalis representationis conuenit illis: ergo cum logica pręcipuè circa conceptus formales & eorum directionem versetur, in eo quod vt proprium respicit obiectum, nihil inuenit nisi reale.

Respondetur, quod cum logica etiam circa conceptus obiectiuos, in quibus plures fundat secundas intentiones, versetur, si conceptus obiectiuos, vt substant intentioni rationis, & ab illis denominantur, attingit; iam in illis obiectum logicæ formaliter

liter est aliquid rationis. Sed re vera etiā conceptus formales non secundum illud solum reale, quod habent, attingit logica, sed formaliter secundum quod alicui substant intentioni rationis, à qua denominantur. Assumitur enim conceptus formalis in subiectum vel prædicatum, inuariata eius naturali repreſentatione: ac perinde ratio subiecti vel prædicati nihil reale est in ipsis conceptibus præter denominationem extrinsecam à dispositione actiua intellectus, illos per modū subiecti vel prædicati assumentis, proueniens, cui superadditur aliqua forma rationis ab intellectu ad modum formæ realis concepta, a qua prædicti conceptus formales intrinsecè & formaliter denominationem accipiunt subiecti vel prædicati.

17 Obijcies tertio, quod demonstratio sub obiecto cadit formali logicę, sed demonstratio formaliter sumpta nullam formam rationis importat: ergo obiectum, specificatiuum logicę non est ens rationis. Minor probatur: nam demonstratio formaliter sumpta dicit præmissas, vt dispositas ad causandum scientificum conclusionis assensum. Sed hoc non habent præmissæ per formam rationis: ergo demonstratio formaliter sumpta nullam formam rationis importat.

Respondetur, quod præter quam quod hoc argumentum etiam tenentur soluere, qui obiectum logicæ, ac perinde & rationem demonstrationis in aliqua denomina-

tione extrinseca ab actione intellectus prouenientе constituunt (nec enim minor de illa ac de forma rationis potest esse difficultas, quo modo possit esse ratio , vt præmissæ ad assensum conclusionis phisicè efficienter concurrant) præter hoc : (inquam) respondetur, quod forma rationis præmissas in ratione demonstrationis formaliter constituens, est conditio vt præmissarum assensus ad assensum conclusionis phisicè efficienter concurrant . Benè enim potest id quod virtutem non potest tribuere aliquid realiter causandi., vt conditionem ad causalitatis exercitium requiri : vt applicatio ignis ad comburendum & aliæ plures conditiones , quæ licet non possint esse virtutes aut principia aliquid realiter causandi ; possunt esse conditio ad id necessario requisita.

18 Obijcies quarto , ens rationis non posse esse obiectum alicuius scientiæ. Ergo nec logicæ . Antecedens probari posset, quia ens rationis cum non sit simpliciter ens, nec simpliciter videtur esse scibile : & quia nullum ens rationis videtur habere passiones : sed de 1. diximus supra q. 5. n. 8. & de 2. in eadem q. nu. 6. vnde ne eadem inutiliter repetamus, aliter probatur antecedens . Quia logica est qualitas quædam realis : ergo non potest specificari ab aliquo rationis, ac perinde non potest ad illud vt ad suum proprium obiectum terminari : omnes enim habitus à suo specificantur obiecto . Prima consequentia proba-

tur.

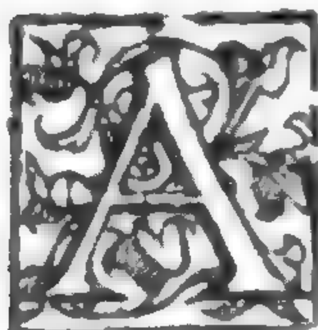
tur. Quia cum specificatum à suo specificatiuo perfectionem recipiat, non videtur qualiter habitus realis ab aliquo rationis possit perfectionem accipere aut specificari.

Respondetur, negando consequentiam. Cum enim habitus ab obiecto extrinsecè solum, intrinsece autem ab ordine ad obiectum specificentur; bene potest habitus realis ab aliquo rationis specificari: quia ordo ad illud est habitus intrinsecus & non minus realis quam ipse habitus, quia cum talis ordo non sit prædicamentalis sed transcendentalis, non obstat eius realitati, quod ad aliquid non reale terminetur.

LIBER SECVNDVS

DE ENTE RATIONIS.

CTVRI libro sequenti in prologum libri prædicabilium de vniuersalibus, quæ in prædicabilia diuiduntur, quia essentia vniuersalis in secunda intentione rationis consistit, non absre erit, quod licet ex professo noster author Ss. Magistor Soto de ente rationis non egerit, aliqua prius de illo, pleniorem illius tractatum ad Metaphisicam remittentes, breuiter in hoc libro explicare conemur.

QVÆSTIO I.

Vtrum detur ens rationis, & quid sit?

VT ad primum, quod inquirimus, respondeamus, necesse est explicare secundum, quid videlicet sit ens rationis. Pro quo dico primo, ens rationis est quod solũ habet esse obiectiuum in intellectu. Conclusio, prædictaque definitio entis rationis colligitur ex D. Thoma 1. part. quęstion. 16. art. 3.

art.3. ad 2.dicente. *Ens rationis est, quod, cũ non sit in rerum natura, accipitur vt ens in ratione*. Idque etiam deducitur ex Philosopho & ex Auerroe 6. Metaph. commento.3. dicentibus, quod ens rationis est ens in anima. Pro quo est supponendum, quod res possunt habere triplicem habitudinem ad intellectum, primo tamquam ad subiectum inhæsionis, qualiter species intelligibiles, verbum, & intellectio respiciunt intellectum, quia in illo realiter subiectantur. Secundum ordinem vel habitudinem res possunt dicere ad intellectum tanquam ad causam illarum efficientẽ, qualiter actio intelligendi respicit intellectum, quia ab illo realiter dimanat, & verbum, quia ab intellectu realiter media actione producitur. Tertio denique modo potest res aliqua respicere intellectum tanquam obiectũ illius, & quatenus illius terminat cognitionem: & hoc modo dupliciter, vel ita videlicet, quod res, quæ obijcitur intellectui, & in illo perinde habet esse obiectiuum, simul habeat esse reale, & ab intellectu independens, qualiter lapis v.g. quamuis terminet cognitionem intellectus, & habeat esse obiectiuè in intellectu, non solum illud habet esse, sed etiam esse reale à parte rei independens ab omni consideratione intellectus. Aliæ vero res sunt, quæ habent esse obiectiuum in intellectu, quod præter tale esse nullum aliud habent, & totum illarum esse, est obijci intellectui, illiusque cognitionem terminare. Hoc ergo suppo-

sito dicimus, ens rationis esse, quod solum habet esse obiectiuum in intellectu.

2 Probatur autem simul, & explicatur cõclusio: nam aliqua sunt quæ cum à parte rei realiter non inueniantur, concipiuntur ab intellectu ad modum alicuius entitatis realis: illaque perinde solum habent esse obiectiuè in intellectu, nullumque præter reale esse obiectiuum habent esse: ergo cũ ens rationis debeat esse quid distinctum ab omni ente reali; illud erit ens rationis, quod solum habet esse obiectiuè in intellectu. Antecedens probatur: nam quamuis à parte rei v. g. sit homo capax potentiæ visiuæ & realiter non habeat illam; tamen à parte rei non habet formaliter cæcitatem: hæc enim est quædam entitas ad modum formę alicui conueniens, & solum datur talis entitas, cum intellectus negationem visus considerat ad modum formæ alicui conuenientis; ergo talis entitas solum habet esse obiectiuè in intellectu, & præter illud nullum esse habet formaliter, sed solũ fundamentaliter, quia homo realiter non habens visum, solum fundamentaliter dicitur cæcus, & solum formaliter cæcus denominabitur, quando intellectus ipsam negationem visus, quæ nihil reale est in homine, ad modum formæ realis illi conuenientis illam concipiet.

3 Dico secundo. Necessarium est concedere, aliqua esse entia rationis. Conclusio est communis, & expressa D. Thomæ pluribus in locis, inter alia illam docet

1.par.

1.par. q.16. art.3. ad 2. & q.28. art.2. in corpore, vbi specialiter docet esse relationem rationis docens: *Aliquando respectus significatus per ea quæ dicuntur ad aliquid, est tantum in ipsa apprehensionis ratione conferentis vnum alteri, & tunc est relatio rationis tantum, sicut cum comparat ratio hominem animali, vt speciem ad genus.*

4 Probatur autem conclusio, primo ex dictis in præcedenti conclusione, quia ens rationis est, quod solum habet esse obiectiuum in intellectu. Sed plura dantur entia, quæ solum habent esse obiectiuum in intellectu: ergo plura dantur entia rationis. Minor probatur, quia vbi nulla est à parte rei forma, concipit intellectus formam, sicuti in homine non habente visum concipit cæcitatem ad modum formæ positiuæ homini conuenientis, & vbi nulla est à parte rei distinctio, concipit intellectus distinctionem, vt inter gradum genericum & specificum: & vbi nullus est à parte rei realis respectus, concipit illum intellectus ad modum respectus realis, sicut concipit respectum animalis ad sua inferiora, ad hominem videlicet, vel equum. Sed talis respectus, talis distinctio, & talis forma, habent esse obiectiuum in intellectu, quatenus ipsius intellectus terminant cognitionem: ergo plura sunt entia, quæ cum non habeant esse à parte rei, illud solum habent obiectiuè in intellectu.

5 Secundo probatur conclusio. Quidquid ab intellectu est cognoscibile, ratione

debet habere entis; quia cum obiectum intellectus sit ens; quod rationem entis non habuerit, non potest cognitionem intellectus terminare. Sed aliqua sunt cognoscibilia ab intellectu; quæ rationem entis realis nullatenus participant: ergo illa habent rationem entis rationis: ac perinde aliqua dantur entia rationis. Minor patet ex dictis, quia intellectus cognoscit priuationem formalem, & respectum formalem naturæ genericæ ad suas species. Sed huiusmodi obiecta, vt ostendimus, non habent rationem entis realis, nec aliud esse præter esse obiectiuum in intellectu: ergo aliqua sunt cognoscibilia, quæ rationem entis realis non habent. §. Confirmatur, quia ens rationis est scibile & de facto sciétiam logicæ terminat: ergo est ens, quia nihil potest esse scibile, sicut nec cognoscibile, nisi in quantum est aliquo modo ens. Et cum alias tale ens; quod est obiectum logicæ, non possit esse ens reale, vt ostendimus lib. præcedenti q vltima, concl. 1. restat, quod illud sit ens rationis condistinctum ab ente reali.

6 Probatur denique conclusio, quia in Deo datur relatio dominij, & relatio creatoris. Sed istæ nullatenus possunt esse relationes reales: ergo sunt relationes rationis. Iam igitur necessario debemus aliqua entia rationis concedere. Maior probatur, quia in Deo intelligimus quendam ordinem, & habitudinem ad creaturam, quatenus illam creat & conseruat: ergo

alis

talis ordo & habitudo concipitur à nobis per modum respectus,& relationis ad creaturam ; & a tali relatione formaliter Deus, & intrinsece denominatur creator , quod autem tales relationes non sint relationes reales, docet D:August.lib.4 de Trinitate cap.vlt.dicens : *Sicut nummus constituitur pretium absque aliqua realitate superaddita ; ita Deus constituitur Dominus absque aliqua entitate reali superaddita per solam relationem rationis .*

7 Obijcies primo , quod omne ens est cognoscibile , sed ens rationis non est cognoscibile : ego nec aliquam habet rationem entis . Minor prob. quia quidquid est cognoscibile , prius intelligitur esse cognoscibile , quam quod actu sit cognitum : cognoscibile enim ad actualiter cognitum comparatur vt in actu , primo ad actum secundum , & prius debet intelligi aliquid in actu primo , quã in actu secundo . Sed ens rationis ante quam actu cognoscatur ab intellectu , non potest esse cognoscibile sicut neque ens ; cum tota illius entitas sit actu cognosci : ergo ens rationis non est cognoscibile .

Respondetur . quod quamuis essentia actualis entis rationis in actuali terminatione cognitionis intellectus consistat, antedenter tamen ad talem actualem cognitionem datur essentia entis rationis vt possibilis, non quidem per aliquam entitatem extra ipsum intellectum , sed per potentiam actiuam intellectus potentis intelligere

gere ens rationis: ficuti antequam effectus aliquis producatur extra causas, talis effectus dicitur possibilis possibilitate desumpta à potentia actiua illum potente producere. Essentia igitur entis rationis prædicto modo vt possibilis intelligitur etiam vt cognoscibilis prius quam actualiter terminet cognitionem, imò cum ens rationis solum sit factibile per cognitionem, eatenus formalissime est possibile & factibile, quatenus est cognoscibile, & sic ad argumentum negandum est ens rationis non esse prius cognoscibile, quam actu cognoscatur.

8 Obijcies secundo, quod quidquid aliqualem habet entitatem præter Deum, debet illam habere ab alio causatam: alias esset Deus, vtpote non ab alio, sed à semetipso habens esse: sed id quod dicitur ens rationis, non habet entitatem ab alio causatam: ergo nullam prorsus habet entitatem; sed est purum nihil: ac perinde nulla dantur entia rationis. Maior prob. quia ens rationis non habet causam efficientem. Sed ablata causa efficiente, omnes auferuntur causæ: ergo nullam prorsus suæ entitatis habet causam. Maior probatur, quia causa efficiens semper causat per influxum realem: sed ad influxum realem semper effectus resultat realis: ergo ens rationis, vt ab ente reali condistinctum nullam potest habere causam sui efficientem.

Confirmatur, quia entis rationis non vi-

videtur assignabilis causa finalis, formalis, vel materialis, ergo neque efficiens, quia nullum efficiens operatur nisi propter finem, & nullus effectus ab efficienti absq; sui causa formali, & materiali potest procedere.

Respondetur ad argumentum, quod sicut ens rationis non est proprie ens, sed admodum entis; ita nec proprie habet causam efficientem, qualiter illam habet omne ens reale: habet tamē causā sui quodammodo quasi efficientem, quia cum intellectus efficienter realiter elicit intellectionem, qua aliquid, cum non sit ens, intelligit ad modum entis, resultat quædam forma rationis, cuius totum suum esse est terminare talem cognitionem. Et hæc ad actionem intellectus resultantia est quædam quasi efficientia prædictæ entitatis rationis, eaque efficientia sufficit ad entitatem ita diminutam: vt talis entitas dicatur quodammodo creatura ad differentiam creatoris, qui suum esse habet omnino a semetipso absque eo, quod illud ab alio per veram efficientiam, aut per aliquam resultantiam causetur.

Ad confirmationem respondetur, ens rationis etiam habere causam finalem, formalem, & materialem. Finalem quidem, quia intellectus non nisi ob aliquem finem, vt ad faciendas aliquas prædicationes, vel ad cognoscendam alicuius rei naturam, vel ob alium finem, ens rationis, illud cognoscendo conficit. Habet etiam ens

QVÆSTIO II.

Vtrùm ens rationis in denominationibus extrinſecis conſiſtat.

VNum ſupponimus, & alterum inquirimus. Supponimus quidem, aliquas eſſe denominationes extrinſecas; inquirimus autem an in iliis eſſentia ſaluetur, & conſiſtat entis rationis. Supponimus inquam, aliquas eſſe denominationes extrinſecas, illas nimirum, quæ ab aliquo dumtaxat extrinſeco deſumuntur: ſicuti à viſione exiſtente in viſu & ad parietem terminata abſque eo, quod aliquid reale ponat in pariete, & antecedenter ad id quod intellectus aliquid per modum formæ in pariete, eo quod viſionem terminat, concipiat: paries extrinſece denominatur viſus. Similiſque extrinſeca denominatio ad terminationem cuiuſcunque actionis in eo quod illam terminat, reſultat, vt ex actione voluntatis obiectum illam terminans denominatur volitum, & ex cognitione lapidis v.g. ipſe lapis denominatur extrinſece cognitus, imò & ab aliquo extrinſeco præter actionem huiuſmodi denomiaationes extrinſecæ poſſunt deſumi, vt denominatio dextri, vel ſiniſtri in columna per hoc ſolum, quod ſit ad dexteram meam, vel ſiniſtram. Ne-

cessarium igitur est, plures denominationes extrinsecas concedere.

2 Sed dubium occurrit, an tales extrinsecæ denominationes sint formales, an vero solum fundamentales? an videlicet v.g. à visione existente in visu & ad parietem terminata antecedenter ad omnem aliam formam quasi intrinsecam in pariete ab intellectu conceptam, paries formaliter denominetur visus: an vero solum causaliter & fundamentaliter? Vtraque enim pars suos habet defensores, suisque fulcitur fundamentis. Prima quidem, quia homo per actionem terminatam ad parietem, formaliter dicitur videns: ergo paries per id præcisse, quod eandem terminet actionem, formaliter, licet extrinsece, denominatur visus: istæ enim denominationes videntur omnino mutuæ, & quod non potest dari formalis denominatio videntis, quin in obiecto correspondeat formalis denominatio visi. Et confirmatur: nam Deus absque aliqua forma reali ei ex tempore superaddita, & antecedenter ad id, quod ab intellectu aliquid per modum formæ intrinsecæ in eo concipiatur, dicitur ex tempore formaliter creator, & formaliter Dominus. Sed huiusmodi denominationes in Deo sunt omnino extrinsecæ, vtpote quæ non ab aliquo intrinseco, sed à relatione in creaturis existente, & ad Deum extrinsecè terminata, prouenit: ergo iam aliquæ dantur denominationes extrinsecæ, per quas

quas non solum causaliter, & fundamentaliter, sed formaliter aliquid denominetur.

3 Ex alia parte videtur, per tales denominationes extrinsecas nihil posse formaliter, sed solum causaliter, & fundamentaliter denominati. Tum, quia denominatio formalis solum potest prouenire à forma intrinseca, vel quasi intrinseca existente in denominato, nec ad id sufficit aliquam extrinsecam actionem terminare. Ex eo namque quod lignum v. g. actionem terminet calefactiuam, solum causaliter, non autem formaliter dicitur calidum vel calefactum, & formaliter solum dicitur tale à forma caloris in ipso ligno per talem actionem introducta. Tum etiam, quia denominatio extrinseca à parte rei reperitur, & aliquid est reale; & si esset denominatio non solum fundamentalis, sed formalis, esset aliquid reale distinctum ab ipsa actione, à qua talis prouenit denominatio, & denominatio v.g. visi si formalis esset, in lapide esset aliquid distinctum à visione, à qua talis prouenit denominatio. Sed non potest esse aliquid reale à visione distinctum: ergo non potest esse denominatio formalis, sed causalis tantum & fundamentalis. Minor probatur, quia talis denominatio non potest esse substantia, neque accidens reale: ergo nihil potest esse reale. Antecedens quoad primam partem patet. Certum est enim, lapidi, per hoc quod videatur,

tur,

tur, nihil substantiale aduenire; quod autem non sit accidens, etiam probatur: quia talis denominatio nulli subiecto realiter inhæret: alias quotiescumque lapis à diuersis hominibus videretur, realiter mutaretur per aduentum realis accidentis illi realiter inhærentis, quod est absurdum.

4 Nihilominus quamuis quæstionem hanc aliqualiter existimem esse de nomine, & si est de re; non multum necessaria, quia dum supponimus huiusmodi denominationes extrinsecas realiter, & ante omnem operationem intellectus reperiri, parum inter est, an illæ sint denominationes formales, an vero solum fundamentales: quia licet hoc secundum daremus, adhuc per tales denominationes absolute & simpliciter denominaretur subiectum, quia non solum formæ formaliter denominantes, sed earum fundamenta sufficiunt; absolute aliquid denominare. Si tamen velimus, circa propositas sententias ferre iudicium, certe existimo, vtramque esse satis probabilem. Et in secunda facile potest dici, non esse inconueniens, quod formali denominationi videntis correspondeat ex parte obiecti solum fundamentalis, licet absoluta denominatio visi, quia huiusmodi denominationes sunt mutuæ solum quoad illarum coexistentiam, non autem quoad modum denominationis, quia denominatio, quæ est in vidente, cum proueniat à forma intrinseca,

cà, ſcilicet à viſione, eſt formalis, imò & intrinſeca denominatio. Denominatio autem, quæ eſt in obiecto, cum deſumatur ab aliquo ei intrinſeco, ſcilicet à viſione, non ſolum non eſt intrinſeca (vt omnes concedunt) ſed & probabiliter poteſt dici, quod non eſt denominatio formalis, ſed tantum fundamentalis: §. Similiter non eſt inconueniens, quod Deus antecedenter ad formam, & reſpectum rationis, qui in illo per modum formæ intrinſicæ ab intellectu concipitur; non denominetur formaliter, ſed tantum fundamentaliter Dominus, & Creator; cum ea denominatio ſit ſufficiens illum abſolute Dominum, & creatorem denominare.

Qui autem primam velit defendere ſententiam, haud difficiliter etiam poterit fundamentis primæ ſatisfacere. Ad primum videlicet dicendo denominationem quidem formalem intrinſecam non poſſe eſſe, niſi à forma intrinſeca vel quaſi intrinſeca in ipſo denominato: denominationem tamen formalem extrinſecam, optime poſſe ab aliquo extrinſeco prouenire, & ad exemplum calefactionis poteſt reſponderi, vel quod calefactio nullatenus denominat lignum extrinſece calefactum, quia cum cauſet in ipſo formam intrinſecam, videlicet calorem à quo lignum formaliter intrinſece denominatur calidum, non habet locum denominatio extrinſeca à calefactione prouenienſ. Actiones

nes tamen, quæ nihil producunt in suo termino, vt visio in obiecto, tribuunt illi denominationem formalem extrinsecam, vtpote quæ non impeditur ab alia denominatione formali intrinseca statim in eodem termino ab aliqua forma intrinseca proueniente. §. Vel potest dici, quod vtramque denominationem formalem simul habet lignum, extrinsecam videlicet à calefactione & intrinsecam a calore in ipso recepto. Quia cum vna sit denominatio intrinseca, & altera extrinseca, licet vtraque sit formalis, sunt simul compatibiles in eodem subiecto.

Ad alterum autem eiusdem secundæ sententiæ fundamentum (quod æqualiter, meo videri, etiam procedit contra admittentes denominationes extrinsecas solum fundamentaliter denominantes, quia etiam illæ sunt reales, & aliqualiter ab actione, à qua proueniunt, distinctæ) est dicendum, quod tales denominationes extrinsecæ, siue formaliter siue fundamentaliter denominent, quamuis sint aliquid reale, nec sunt proprie substantia nec accidens; quia istæ sunt differentiæ entis realis intrinseci, ac perinde nullum petunt subiectum inhæsionis, sed solum denominationis, sicut enim realis moralitas & æstimabilitas, quæ in aliquibus rebus ante omnem operationem intellectus inuenitur, proprie nec est substantia, nec accidens, nec aliquod petit subiectum inhæsionis, sed solum subiectum denominationis, quia

ens

ens quod diuiditur in substantiam & accidens est ens phisicum, non autem morale. Eodem proportionabiliter modo, quia ens quod diuiditur in substantiam & accidens est ens intrinsecum, denominatio extrinseca proprie non continetur sub hac diuisione: ac perinde non est proprie substantia, nec accidens, nec petit subiectum inhæsionis, sed solum exigit subiectum denominationis, respectu cuius ad modum accidentis se habet.

5 His ergo suppositis inquirimus in præsenti, an in prædictis denominationibus extrinsecis ens rationis saluetur, illiusque essentia consistat. Partem enim affirmatiuam tuentur aliqui existimantes omnem denominationem extrinsecam à qualibet actione, intellectus videlicet, vel voluntatis, aut alterius potentiæ interioris, vel exterioris prouenientem, imò vel à quolibet alio extrinseco desumptam esse ens rationis, nec aliud præter has extrinsecas denominationes, ens rationis concedunt. Hanc tamen sententiam limitat Durand. in 1.dist.19. quæst. 4. num. 7. ad denominationem extrinsecam à cognitione intellectus prouenientem; asserens, illam solum esse ens rationis, & quod si proueniat à prima cognitione intellectus, tale esse cognitum est prima intentio rationis, si vero proueniat à secunda cognitione intellectus, denominatio extrinseca cogniti est secunda intentio rationis.

6 Nihilominus dicendum est, deno-

nu-

minationes extrinsecas, siue à cognitione actiua intellectus, siue ab actione alterius potentiæ, siue ab aliquo alio extrinseco proueniant, non esse formaliter entia rationis, sed ens rationis præcise saluari, & consistere in eo, quod solum habet esse obiectiuum in intellectu, in eo videlicet, quod cum nullum esse reale habeat à parte rei, concipitur in aliquo ab intellectu ad modum formæ realis illi conuenientis, ac perinde solum habet illud esse obiectiuum, quatenus talem intellectus cognitionem terminat. Conclusio quoad vtramque illius partem est communis, & quoad vtramque efficaciter hac ratione probatur, quia omnes denominationes extrinsecæ sunt aliquid reale, aliquid extra animam, & aliquid in dependens à cognitione intellectus: ergo in nulla illarum ens rationis formaliter consistit. Patet consequentia, quia vt ex Philosopho, & illius commentatore, atque ex D. Thom. quæst. ostendimus præcedenti; ens rationis formaliter sumptum est ens in anima, idest nullum habens esse extra animam, sed solum habens esse obiectiuum in intellectu: ac perinde totum suum esse est terminare cognitionem intellectus, alias non esset ab ente reali distinctum: ergo si denominationes extrinsecæ sunt aliquid extra animam, & etiam si intellectui obijciantur, suum habent esse reale, in illis nullatenus ens rationis consistit, sed solum in illa forma, quæ cum nihil reale sit, ad modum entis

realis

realis in aliqua re ab intellectu concipitur. Antecedens prob. nam omnino independenter à cognitione intellectus, per id dumtaxat quod visio terminetur realiter ad parietem, vel actus voluntatis ad hominem; paries realiter extrinsece denominatur visus, & homo volitus: ergo tales denominationes extrinsecæ sunt aliquid extra animam, nec habent esse obiectiuum in intellectu, & si aliquando illas intellectus cognoscat, habebunt quidem tunc esse obiectiuum in intellectu, sed non habebunt solum tale esse obiectiuum, sed simul suum esse reale: & id non sufficit, vt sint entia rationis: sicuti quamuis lapis v. g. cognoscatur ab intellectu, ac perinde habeat esse obiectiuum in intellectu, quia tamen totum suum esse non est tale esse obiectiuum, sed præter illud habet suum esse reale lapis non est ens rationis.

7 Si autem dicas cum Durando, quod saltem denominatio extrinseca cogniti, & esse cognitum, quod resultat in aliquo, eo præcise, quod cognitionem terminet intellectus, videtur habere totum suum esse obiectiuum in intellectu, & ita dependere à tali intellectus cognitione vt absque illa nullatenus talis detur denominatio: eaque per inde saltem denominatio formaliter erit ens rationis, esto aliæ denominationes extrinsecæ, quæ ab actionibus aliarum potentiarum, vel ab aliquo alio extrinseco proueniunt, non sint entia rationis.

Contra hoc est, quod talis denominatio non minus realis est, quam aliæ denominationes extrinsecæ, siquidem non minus ab actione reali, quam illæ, procedit: ergo non magis quam illæ rationem habet entis rationis. §. Præterea quia illa exstrinseca denominatio cogniti in lapide v.g. quamuis à cognitione actiua proueniat, & per cognitionem lapis habeat esse obiectiuum in intellectu; ipsa tamen denominatio cogniti non habet esse obiectiuum in intellectu, vsque dum eadem denominatio quasi reflexe ab intellectu cognoscatur, & cum nihil reale intrinsecum ponat in lapide, concipiatur ab intellectu ad modum formæ intrinsecæ in ipso lapide: ergo vsque dum talis denominatio sic concipiatur, manebit intra lineam entis realis, licet extrinseci, & solum ens rationis consistet in altera forma, quæ cum non sit realis nec intrinseca, ab intellectu per modum formæ realis intrinsecæ in lapide consideratur: illa enim solum habebit esse obiectiuum in intellectu, & per illam non tam extrinsece, sed quasi intrinsece & formalissime lapis denominabitur cognitus, & idem dico de alijs denominationibus: lapis enim, qui eo præcisse quod visionem terminabat potentiæ visiuæ, denominabatur extrinsice visus, si ea denominatio per modum formæ intrinsecæ ab intellectu in lapide concipiatur, per talem formam sic conceptam denominabitur lapis formaliter, & intrinsece

ce

ce visus. Et istæ denominationes formales & intrinsecæ sunt maxime necessariæ, vt intellectus cognoscat naturas rerum & cognoscat, quæ denominatio cuilibet competat rei & ideo præter denominationes reales extrinsecas necessarium est aliqua ᵭarientia rationis. Et per hoc patet ad vltimam obiectionem quæstionis præcedentis.

8 Aduersus conclusionem tamen obijcies. Quod Deus ex tempore dicitur Creator a denominatione extrinseca creatoris. Et tamen talis denominatio est in illo formaliter aliquid rationis: iam igitur in aliqua denominatione extrinseca ens rationis formaliter reperitur. Maior probatur, quia antecedenter ad omnem considerationem intellectus Deus dicitur creator, absque eo quod aliquid intrinsecum reale Deo adueniat, vel aliquid per modum formæ intrinsecæ in ipso ab intellectu concipiatur: ergo pro tunc solum potest dici creator á denominatione extrinseca creatoris. Minor autem probatur, quia talis denominatio extrinseca est in Deo formaliter aliqua relatio rationis: cum enim antecedenter ad omnem considerationem intellectus sit in creatura vera relatio realis ad creatorem, debet tunc in Deo aliqua correspondere relatio ipsum Deum constituens in ratione formaliter relatiui. Sed talis relatio non potest esse realis, vtpote quæ Deo ex tempore aduenire nequit: ergo debet esse relatio ratio-

nis. Maior probatur, quia si in Deo tunc nulla corresponderet relatio, esset tunc Deus omnino absolutus, & relatio tunc creaturæ ad aliquid absolutum terminaretur, contra communem sententiam asserentium, quod relatio non potest terminari ad aliquid absolutum. Necessarium igitur est in Deo, vt relationem terminet cseaturæ, aliquam concedere relationem.

Respondetur negando minorem. Ad probationem negatur in Deo tunc reperiri relationem rationis. Hæc enim solum reperitur, cum intellectus in Deo concipit aliquem respectum ad creaturas ad modum respectus & relationis realis; antecedenter tamen ad hoc dicitur Deus solum extrinsece in genere relatiui per relationem existentem in creatura, quæ ipsum Deum, ad quem terminatur, denominat extrinsece relatum. Et hoc sufficit, vt relatio creaturæ etiam pro tunc non terminetur ad omnino absolutum, sed ad extrinsece relatiuum, vt latius Deo dante in capite de relatione explicabimus.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

Vtrum ens rationis solum existat, dum actualiter consideratur ab intellectu.

SVpponimus ex his, quæ in quæstione 1. huius libri circa solutionem ad primum argumentum dicebamus, quod ens rationis proportionabiliter ad ens reale potest considerari vt possibile, & vt existens. Et quod sicut in nullo ente reali præter Deum existentia est de illius essentia, sed antecedenter ad existentiam intelligitur essentia, vt actuabilis per existentiam, & per illam educibilis extra statum possibilitatis: ita etiam existentia entis rationis (quælibet illa sit) non est de illius essentia, sed per illam actuatur essentia, & suo modo extra statum possibilitatis educitur. De existentia igitur entis rationis inquirimus, an illa consistat in sola cognitione passiua, qua ipsum ens rationis, cum non sit vere ens, ad modum entis actualiter cognoscitur ab intellectu: ita vt dum actualiter talis cognitio, ad ens rationis non terminatur, illud actualiter non existat? an vero ante talem actualem considerationem intellectus, per existentiam sui fundamenti, vel per aliquid aliud ens rationis existere possit.

2 Supponendum est autem rem aliquam dupliciter posse existere; formaliter videlicet, vel solum virtualiter, causaliter, seu fundamentaliter. Tuncque aliqua existit virtualiter seu causaliter, cum eius existit causa seu fundamentum, quod vtique propriè non est rem existere, sed potius existere eius causam, seu fundamentum, & quia quælibet res in sua causa, seu fundamento virtualiter continetur, quando existit formaliter eius causa, seu fundamentum, dicitur, & illa virtualiter, causaliter, & fundamentaliter existere. Et quia negari non potest, ens rationis in suo fundamento suo modo virtualiter contineri, eo ipso quod fundamentum entis rationis formaliter existat: existit in illo virtualiter, fundamentaliter, & causaliter ipsum ens rationis. Nec de ista entis rationis virtuali seu fundamentali existentia præsens procedit dubitatio, sed solum de existentia formali entis rationis procedit.

3 Aliqui existimant, omne ens rationis formaliter existere per id dumtaxat, quod illius existat fundamentum. Alij vero ex opposito asserunt, nullum ens rationis existere formaliter per existentiam sui fundamenti, sed omne illud solum formaliter existere per cognitionem, qua ad modum entis actualiter ab intellectu consideratur. Alij autem distingunnt inter entia rationis, & de illis quæ à parte rei etiam proximum habent fundamentum,

tum, vt de priuatione, asserunt per existentiam fundamenti formaliter existere: de entibus vero rationis, quæ à parte rei solum remotum, non autem proximum habent fundamentum, asserunt, formaliter per cognitionem dumtaxat intellectus existere. Alij denique duplicem existentiam formalem asserunt entia rationis habere, alteram videlicet alienam & minus eis connaturalem: & hanc dicunt esse existentiam eorum fundamenti, alteram propriam & omnino eis connaturalem: & hanc existentiam, asserunt, solum entia rationis habere, quando actualiter ab intellectu cognoscuntur.

4 Dicendum nihilominus est, nullum ens rationis existere formaliter, nisi dum actualiter cognitionem terminat intellectus illud ad modum entis realis cognoscentis, & quod passiua terminatio talis actualis cognitionis est in quolibet ente rationis vnica & formalis illius existentia. Conclusio est proculdubio iuxta mentem nostri authoris Ss-Magistri Soto quæst.3. vniuersalium, & est communis. Et manifeste colligitur ex Arist. & Diu. Thoma. Ex Arist. quidem, quia, vt sæpius retulimus, ens rationis asserit esse ens in anima. Sed certe si aliquod ens rationis antecedenter ad cognitionem intellectus haberet existentiam, non solum fundamentalem sed formalem, illud non esset ens in anima, sed ens extra animam, & à ratione & intellectu independens, vt-

pote quod omnia, quæ potest habere vsque ad vltimam sui actualitatem, & vsque ad formalem sui existentiam, habet independenter ab intellectu. Manifeste ergo aduersantur Philosopho, qui alicui enti rationis existentiam formalem independenter ab intellectu concedunt. §. Nec minus contrariantur D. Thomæ nullam existentiam formalem in entibus rationis cognoscenti præter illam, quam habent in intellectu, cum actu ab illo ad modum entis realis considerantur, & licet ad id plurima eiusdem Angelici Doctoris testimonia possent adduci, sufficiat vnum afferre. Opusculo enim 42. cap. 1. asserit S. Doctor. *Tunc effici ens rationis, quando intellectus nititur apprahendere id, quod non est, per modum entis.* Ergo in sententia D. Thomæ antecedenter ad talem apprehensionem & cognitionem intellectus nullam habet existentiam formalem, nec connaturalem, nec alienam, & minus ei con naturalem: quamlibet enim existentiam formalem, quamuis alienam, & minus connaturalem habeat, illa sufficeret, vt ens rationis efficeretur, & extra statum puræ possibilitatis educeretur; sicut existentia Verbi quamuis aliena, & non connaturalis humanitati, fuit sufficiens, illam extra causas & statum possibilitatis educere: ergo cum D. Thomas in prædicto testimonio asserit, ens rationis tunc effici, quando ab intellectu apprehenditur & cognoscitur; omnem existentiam

for-

formalem illi denegat antecedenter ad talem intellectus apprahensionem & cognitionem.

5 Rationibus etiam efficaciter probatur conclusio. Et vt clarius procedamus, prius illam de entibus rationis probemus, quæ non solum remotum, sed & proximum fundamentum habent à parte rei, vt priuatio: & deinde de secundis intentionibus rationis, quæ non habent fundamentum proximum à parte rei eandem conclusionem ostendemus. De entibus igitur rationis primi generis probatur primo conclusio. Quia impossibile est, quod per existentiam realem sui fundamenti ens rationis formaliter existat. Tum, quia vt existeret formaliter ens rationis per existentiam entis realis, deberet illi talis existentia communicari, & in ipso ente rationis recipi: alias non posset illi suum effectum tribuere formalem. Sed ens rationis incapax est recipiendi existentiam realem: ergo illa non potest ei communicari, neque ens rations potest per illam formaliter existere. Tum etiam, quia nulla existentia creata potest alienam naturam terminare, illamque facere formaliter existentem; ad id enim infinitatem debet habere existentia. Ergo existentia realis creata fundamenti entis rationis non potest terminare ipsum ens rationis, neque illud facere formaliter existens, siquidem ens rationis distinctissimam naturam habet à natura sui fundamenti. Tum denique,

que, quia si vel per impossibile existentia realis fundamenti entis rationis, ipsi enti rationis communicaretur, illudque faceret formaliter existere; faseret vtique illud existere realiter: existentia enim realis (vt amplius in sequentibus explicabimus) non potest tribuere nisi effectum realiter existendi. Sed implicat, ens rationis realiter formaliter existere: aliàs non distingueretur ab ente reali. Impossibile iguitur est, quoad ens rationis per existentiàm realem sui fundamenti formaliter existat.

6 Secundo probatur conclusio, quia si ens rationis existeret formaliter per existentiam sui fundamenti, tunc produceretur ens rationis, quando illius producitur fundamentum. Consequens est impossibile: ergo & illud ex quo sequitur. Sequella patet, quia tunc aliqua res producitur, quando ei formalis communicatur existentia. Sed si ens rationis formaliter existeret per existentiam sui fundamenti, tunc ens rationis inciperet formaliter existere, quando eius producitur fundamentum. Ergo tunc ens rationis fieret & produceretur. Falsitas autem minoris probatur, quia quando producitur fundamentum reale entis rationis; non producitur ipsum ens rationis per actionem aliquam ad ipsum primario terminatam, cum nulla talis sit asignabilis actio: nec per actionem productiuam illius fundamenti primario ad illud & secundario ad

ens

ens rationis terminatam, quia si hoc esset, per naturalem resultantiam prodiret ens rationis ad positionem sui fundamenti absque aliqua dependentia ad aliquam vlteriorem actionem intellectus: hoc autem est impossibile, quia iste modus resultandi ad positionem sui fundamenti est proprius relationis realis, ac perinde non potest enti conuenire rationis: ergo impossibile est, quod ens rationis producatur per actionem productiuam sui realis fundamenti.

7 Tertio probatur conclusio, quia si ens rationis antecedenter ad omnem cognitionem intellectus existeret formaliter per existentiam sui realis fundamenti, nullatenus esset ens rationis, nec ab ente condistingueretur reali, quod manifeste probatur, quia non esset ens dependens ab intellectu & ratione, sed omnino ab illa independens; siquidem omnino extra animam haberet suum esse, & formaliter existeret: ergo cum ens rationis vt distinguitur ab ente reali, debeat esse ens in anima, & à ratione & intellectu in suo esse dependens, (ob id enim ens rationis denominatur) tale ens nullatenus erit ens rationis.

8 Quarto specialiter probatur conclusio de secundis intentionibus rationis, quæ in primis intentionibus rationis fundantur, & ostenditur, quod nec illæ possint existere formaliter per existentiam formalem sui fundamenti: sed quod solum for-

maliter existant per cognitionem ad ipsas secundas intentiones terminatam. Nam cum prima intentio rationis, quæ est fundamentum secundæ intentionis, fundetur in aliquo reali, & iuxta sententiam, quam impugnauimus, ipsæ primæ intentiones rationis existant formaliter per existentiã sui realis fundamenti; iam talem existentiam formalem habent antecedenter & independenter ad omnem considerationem & cognitionem intellectus: ergo si secundæ intentiones rationis formaliter existunt per existentiam formalem primæ intentionis, in qua fundantur, ipsæ secundæ intentiones formaliter existent antecedenter, & independenter ad omnem consideratio-nem & cognitionem intellectus: ac perinde tales secundæ intentiones, (vt de alijs entibus rationis præcedenti ratione arguebamus) re vera non erunt entia rationis, sed entia realia.

9 Sed si quis (sicut inter referendum oppositas sententias insinuauimus) diceret, primam quidem intentionem rationis, & quodlibet aliud ens rationis, quod proxime in aliquo reali fundatur, non posse existere formaliter per existentiam sui fundamenti, quia cum talis existentia fundamenti sit realis, non est alicui enti rationis proportionata, nec illi communicabilis: secundas tamen intentiones rationis fundatas proxime in primis intentionibus rationis posse existere formaliter per existentiam formalem talis sui proxi-

mi

mi fundamenti: quia cum illius existentia in illo modo dicendi sit ens rationis, & secundis intentionibus proportionata, per illam possunt formaliter existere.

Fateor quidem, aduersus sic Philosophãtes præcedens nõ procedere argumentum; sed præterquam quod in cõsequenter (meo videri) concedunt, secundas intentiones rationis existere formaliter per existentiam formalem sui proximi fundamenti: & negant, alia entia rationis, quæ in aliquo reali proximè fundantur, existere formaliter per existentiam formalem talis sui realis proximi fundamenti: quia cum non minus proximè, & non minus propriè talia entia rationis in prædictis entibus realibus, quã secundæ intentiones in primis intentionibus fundentur; non est, cur ad istarum formalem existentiam formalis sufficiat existentia sui fundamenti, & non sufficiat existentia fundamenti proximi aliorum entiũ rationis, vt illa formaliter existant.

Sed quidquid sit de hoc, efficaciter etiã de secundis intentionibus probatur, quod non existant formaliter per existentiam formalem primarum intentionum, in quibus proximè fundantur. Quia licet tam primæ, quam secundæ intentiones rationis sint aliquid rationis, & istæ in illis fundentur tamen specificè & formaliter inter se distinguũtur: ergo existentia formalis vnius non potest esse existentia formalis alterius. Patet consequentia, quia existentia semper pertinet reductiuè ad speciem formæ, cuius

est

est existentia: ergo formæ diuersæ speciei nullatenus possunt per eandē omnino existentiam formaliter existere: ac perinde per existentiam formalem primæ intentionis rationis non potest formaliter existere secunda intentio rationis specificè à prima distincta. Et hoc argumentum à fortiori probat, ens rationis in aliquo reali proximè fundatum non posse existere formaliter per existentiam sui fundamenti, vtpote à quo formaliter maxime distinguitur.

10 Vltimo tandem directè de omni ente rationis probatur, illud non posse formaliter existere, nisi per cognitionem actualem intellectus, qua ad modum entis apprehenditur, & consideratur. Quia existentia formalis cuiuscunque rei est vltima illius actualitas, & existentia formalis cuiuscumque entis rationis est vltima actualitas, quam illud suo modo potest habere. Sed vltima actualitas, quam quodlibet ens rationis potest habere, est obiici actualiter intellectui, & illius actualem cognitionem ad modum entis terminare: ergo in eo dumtaxat vnica formalis existentia cuiuscumque entis rationis formaliter consistit. Minor probatur, quia cum esse entis rationis sit esse obiectiuum in intellectu, esse in anima, & esse ab intellectu & ratione dependens; maior & vltima actualitas, quam quodlibet ens rationis potest habere, est actualiter ab intellectu ad modum entis cognosci, & tunc solum & non aliter, formaliter ens rationis existet, quando prædi-

cto

cto modo actualiter illud cognouerit intellectus.

11 Si autem ad omnia, quæ in probatione conclusionis adduximus, quis iuxta aliquorum, quam retulimus sententiam, respondeat, omnia quidem illa probare, quod existentiam propriam, & connaturalem nõ habeat ens rationis, nisi per id quod actualiter ad modum entis cognoscatur ab intellectu, quia huiusmodi actualis cognitionis passiua terminatio est vltima, propria & cõnaturalis actualitas, quam quodlibet ens rationis potest habere; non tamen conuincere, quod præter hanc connaturalem existentiam, non habeat antecedenter ens rationis aliam existentiam formalem: alienam tamen & minus ei connaturalem per existentiam sui proximi fundamenti & ab existentia illius ei communicatam.

Contra hoc est, quod præter quam quod plures ex rationibus factis manifestè probant, existentiam finitam & limitatam fundamenti non posse enti rationis communicari, vt per illam formaliter existat: ex hac solutione sequeretur, posse aliquod ens rationis duplici simul existentia, licet vna aliena, & altera connaturali, formaliter existere. Consequens est impossibile: ergo & antecedens. Sequela probatur, quia existente formaliter fundamento reali proximo alicuius entis rationis, & per illius existentiam, quamuis alienam & minus ei connaturalem, existente formaliter (iuxta eam, quam impugnauimus, sententiam) ipso

ente

ente rationis, poteſt illud ſimul actualiter ab intellectu ad modum entis cognoſci, & per id formalem, propriam, & connaturalē acquirere exiſtentiam: ergo poterit ſimul per duplicem exiſtentiam formaliter exiſtere. Quod autem id ſit impoſſibile, probatur, quia cum exiſtentia ſit vltima cuiuſcumque rei actualitas implicat aliquam rem duplici exiſtentia, licet vna ſibi connaturali & propria, & altera aliena, ſimul terminari, ſimulque per vtramque formaliter exiſtere (hac enim ratione docent cōmuniter Theologi, humanitatem Chriſti terminatam per exiſtentiā increatam Verbi, licet ſibi non connaturalem ſed alienam, non poſſe ſimul per ſibi propriam & connaturalem exiſtentiam terminari & exiſtere. Et etiam ſi admitteretur, naturam aliquam creatam per alienam creatam terminari exiſtentiam; non eſſet compatibilis ſimul cum illa exiſtentia propria & connaturalis talis naturæ; ſiquidem omnino implicat illam duplici adæquato termino ſimul terminari: ergo impoſſibile eſt idem ens rationis duplici prædicta exiſtentia, quamuis vna propria & connaturali & altera aliena ſimul formaliter exiſtere, & terminari.

Confirmatur: nam vel per illam alienā exiſtentiam ſui fundamenti ens rationis ſuo modo educitur extra ſuas cauſas, & extra continentiam virtualem, quam aliqualiter habet in ſuo fundamento; vel omnino illud relinquitur in ſtatu purè poſſibili, nec ex-

trahitur

trahitur à continentia virtuali, quam habet in suo fundamento, nec à continentia virtuali, quam habet in intellectu, vt in causa quodammodo illius efficienti. Si dicatur hoc secundum, talis existentia nullatenus est formalis existentia entis rationis: si vero dicatur primum, iam non restat locus acquirendi aliam formalem existentiam: quia effectus illius est, in genere causæ formalis educere extra causas id, quod per illam existit. Nec potest dici, quod per primam existentiam educitur ens rationis extra causam quasi eius materialem, scilicet extra suum fundamentum; per secundam autem educitur extra intellectum quasi extra causam illius efficientem. Non inquam, hoc potest dici, quia non potest intelligi eductio alicuius extra illius causam materialem, nisi suo modo media actione causæ efficientis.

12 Cum his tamen omnibus stat optime, quod cum huiusmodi entia rationis sint minimæ entitatis, licet in suis fundamentis, vtpote, virtualiter tantummodo existentia, non tribuant denominationes formales, nec à priuatione, verbi gratia visus solum fundamentaliter existente, homo denominetur formaliter cæcus; tribuunt tamen denominationes absolutas, & simpliciter: & homo habens realiter capacitatem ad potentiam visiuam, & realiter nō habens visum, absolutè & simpliciter denominatur cæcus; licet formaliter non denominetur cæcus, vsque dum negatio visus,

visus, quæ in homine nihil reale est, ad modum formæ realis intrinsecę ab intellectu in homine concipiatur, quia, vt dixi, huiusmodi entia rationis, cum minimæ entitatis sint, non solum formaliter existentia, sed existentia solum virtualiter in suis fundamentis, sufficiunt absolutè & simpliciter denominare.

13 Aduersus conclusionem tamen obijcies primo; priuationem esse ens rationis: & tamen per existentiam sui proximi fundamenti ante operationem intellectus formaliter existit. Conclusio igitur non est vniuersaliter vera. Probatur minor, quia ante omnem cognitionem intellectus, homo v.g. denominatur formaliter cæcus: ergo cæcitas, quæ est priuatio, vnumq; ex entibus rationis, formaliter tunc existit. Sed tunc non potest formaliter existere, nisi per existentiam sui proximi fundamenti: ergo per illam formaliter existit.

Respondetur; negando minorem, ad probationem: respondetur iuxta id, quod ad finem conclusionis diximus, à fundamēto proximo priuationis denominari hominem absolutè, & simpliciter cæcum; non tamen formaliter, vsque dum in illo ab intellectu ipsa priuatio per modum formæ intrinsecæ actualiter concipiatur, aut cognoscatur: vsque tunc enim priuatio non existit formaliter; licet, quia minimæ entitatis est, sufficiat, vt existens virtualiter & & fundamentaliter in suo fundamento, absolutè & simpliciter subiectum denominet cæcum.

14 Obij-

14 Obijcies secundo, quod in Deo antecedenter ad actualem considerationem intellectus relatio creatoris formaliter existens ex tempore aduenit. Et tamen illa est relatio rationis: ergo aliquod ens rationis existit formaliter ante actualem considerationem intellectus. Minor patet, quia nulla relatio realis potest Deo ex tempore aduenire. Maior autem probatur. Tum, quia antecedenter ad cognitionem intellectus Deus formaliter denominatur creator: ergo à relatione creatoris formaliter in ipso existente. Tum etiam quia nulla existente actuali cognitione intellectus reperitur formaliter in creatura relatio realis ad Deum: ergo etiam pro tunc correspondet in Deo relatio creatoris formaliter existens: aliàs relatio creaturæ terminaretur ad aliquid absolutum. 15. Confirmatur, quia teste D. Thoma 3. par. quæst. 35. art. 5. in corpore, in Christo relatio filiationis in ordine ad suam sanctissimam Matrem est relatio rationis. Sed illa in Christo formaliter existit, etiam si nullatenus ab intellectu actualiter consideretur. Iam igitur aliquod ens rationis formaliter existit absq; actuali cognitione intellectus. Minor probatur, quia nulla existente actuali cognitione intellectus, Christus dicitur Beatæ Virginis filius, & formaliter terminat relationem realem maternitatis, qua Beatissima Virgo ad ipsum Christũ refertur: ergo formaliter in eo talis filiationis relatio rationis existit.

Respon-

Respondetur ad argumentum negando maiorem: antecedenter enim ad actualem cognitionem intellectus concipientis in Deo respectum ad creaturas ad modum respectus intrinseci & realis, solum talis respectus rationis fundamentaliter existit: licet nō sufficiat, vt absolutè & simpliciter, quamuis non formaliter Deum denominet creatorem. Et per hoc patet ad primam eiusdem maioris probationem. Ad secundam autem dico, quod antecedenter ad cognitionem actualem intellectus concipientis in Deo respectum ad creaturas admodum relationis realis, Deus terminat relationem creaturæ, quatenus ab ipsa relatione existente in creatura extrinsecè denominatur relatus, vel saltim terminans relationem. Et ita relatio tunc creaturæ non terminatur ad Deum, vt omnino absolutum. §. Iuxta hæc etiam dicimus ad confirmationem, quod relatio filiationis in Christo ad Beatam Virginem, dū actualiter non consideratur ab intellectu, solum existit fundamentaliter, licet hoc sufficiat, vt absolutè & simpliciter, quamuis non formaliter Christum Beatæ Virginis denominet filium, & tunc terminat relationem suæ sanctissimæ Matris: quatenus à relatione maternitatis in ipsa existente Christus dicitur extrinsecè relatus, seu terminans relationem. De hoc autem in prædicamēto relationis latius agemus.

15 Obijcies tertio, quod si ens rationis solum formaliter existeret, dum actu ab

intelle-

intellectu cognosceretur, trāsacta tali actuali cognitione, non maneret formaliter existens. Consequens est falsum: ergo. Sequela patet, & minor probatur: nam in signo ad placitum, quod per relationem rationis in esse signi constituitur, etiam actuali non existente talis relationis cognitione, manet formaliter ipsa relatio: siquidem manet formaliter signum, cum actualiter ducat in cognitionem signati.

Confirmatur primo, quia imago, non existente eius prototipo, constituitur formaliter in esse signi per relationem rationis ad illum: siquidem non potest constitui per relationem realem, vtpote quam non potest dicere ad terminum realiter nō existentem. Sed talis relatio rationis existit formaliter in imagine, etiam non existente aliqua actuali cognitione intellectus, quia tunc manet imago formaliter in esse signi, si quidem tunc actualiter ducit in cognitionem signati: iam igitur aliquod ens rationis existit formaliter, non existente actuali circa illud cognitione intellectus.

Confirmatur secundo, quia Sacramenta cum sint signa ad placitum, constituuntur in esse signi: ac perinde in esse Sacramenti per relationem rationis. Et tamen illa existunt formaliter, etiam dum actualiter non considerantur ab intellectu: alias tunc non maneret formaliter Sacramentum: nec Eucharistia, cum nullus intellectus actualiter illius considerat relationem, diceretur formaliter Sacramentum. Quod cum non videa-

videatur dicendum; iam aliqua relatio rationis existit formaliter absque actuali circa illam cognitione intellectus.

16 Respondetur ad argumentum, notando pro illius, & confirmationum solutione, quod signum siue ad placitum, siue naturale potest dupliciter denominari signum, à fundamento videlicet, vel ab ipsa significationis relatione, & vtroque modo denominatur absolutè & simpliciter, licet solum formaliter à formali relatione significationis. Similiter est supponendum, quod signum duplex habet exercitium. Vnum formalius ratione formalis relationis, referendi scilicet ad suum significatum: alterum signi exercitium, quod ei ratione sui fundamenti competit, est, ducere in cognitionem signati: & dixi, hoc exercitium competere signo ratione sui fundamenti, quia eodem modo ducit in cognitionem sui signati imago, quando eius signatum existit, & quando non existit; licet tunc relatio formalis ad signatum constitutiua signi sit diuersa, vtpote ad signatum existens relatio realis, & ad signatum non existens relatio rationis. His ergo suppositis, dico ad argumentum, quod non existente actuali cognitione relationis signi ad placitum, nec ipsa relatio formaliter existit, nec signum manet in ratione formaliter signi, sed solum fundamentaliter, quatenus eius fundamentum, scilicet impositio ad significandum, non retractata, virtualiter manet. Et hoc sufficit vt denominetur absolutè

lutè & simpliciter, licet non formaliter signum, sufficitque, vt eodem modo ducat in cognitionem signati, ac si eius formale, constitutiuum, scilicet relatio rationis ad signatum, formaliter existeret. §. Eodem modo dico ad primam confirmationē, quod licet constitutiuum formale imaginis non existentis prototypi, in esse signi, scilicet relatio rationis ad signatum, non existat formaliter nisi dum actu ab intellectu consideratur; quia tamen existit fundamentum significationis, scilicet proportio naturalis cum signato, id sufficit, vt absolutè, & simpliciter licet non formaliter imago dicatur signum; & vt eodem modo ducat in cognitionem signati, ac si formaliter existeret relatio significationis ad illud. §. Idemque tandem dico ad secundam confirmationem, quod Eucharistia absolutè, & simpliciter, licet non formaliter denominatur Sacramentum, & signum, quando relatio rationis, per quam in esse signi formaliter cōstituitur, etsi eo quod actualiter ab intellectu non cognoscitur, formaliter non existat: quia ad id sufficit quod existat vel virtualiter fundamentum talis significationis, scilicet impositio non retractata, qua Christus tale Sacramentum imposuit, ad significandum.

17 Obijcies quarto, quod ex eo quod ens rationis non existat, nisi dum actualiter ab intellectu cognoscitur, plura videntur sequi inconuenientia: Primum, quod vnū relatiuum formaliter possit existere, altero

corre-

Respondetur, concedendo sequelã quoad vniuersa, quæ in illa continentur. Negamus tamen esse incõueniens, aliquod prædictorum in entibus rationibus admittere; licet esset impossibile, id in entibus realibus reperiri. Quia cum similia entia realia habeant inter se connexionem vel resultantiæ realis vnius ad alterum, vel idẽtitatis vnius cum altero, impossibile est, vnum illorum realiter existere, quin existat & alterum. Tamen sicut ex prædictis etiam entibus realibus, intellectus quia præcisiuus est, potest vnum actualiter cognoscere, quin actualiter cognoscat & alterum: potest etiam ex prædictis entibus rationis vnum actu cognoscere, & non alterum. Et cum aliàs existentia entis rationis sit, actu ab intellectu cognosci; potest quodlibet ens rationis formaliter existere, quin existat formaliter aliquod aliud. Et tota connexio, quæ inter hæc entia rationis potest reperiri, est, quod vnũ quantum est ex se, exigat existentiam alterius: quia tamen hæc dependet ab actuali consideratione intellectus potentis pro applicatione libera voluntatis considerare actu vnum & non aliud, potest alicui enti rationis deficere formalis existentia, quam alterum ens rationis, quantum erat ex se, illud habere exigebat. In ipsa tamen formatione entis rationis, quia non potest eius ratio specifica absq; generica cognosci, non potest existere ratio specifica abs-

que generica, licet bene è contrà possit agnosci, & existere ratio generica absque specifica.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm à solo intellectu ens efficiatur rationis?

AB hac quæstione & sequenti, quia præcisè ad Metaphisicam, & sequens etiam ad Theologum pertinent, breuiter expediemur. Nec inquirimus in præsenti de vera, & propria causa entis rationis. Cum enim, vt diximus in superioribus, illud non sit propriè ens, quod non habet propriè causam sui efficientem, sed quodammodo ad actionem aliquam resultat. De hoc igitur modo resultantiæ inquirimus, an ens rationis resultet solum ad actionem intellectus (vt communiter docent Thomistæ) an vero etiam ad actionem voluntatis & imaginatiuæ (vt sentit Scotus in 1. dist. 45. quæst. vnica) vel ad actionem saltem imaginatiuæ (vt alij autumant.)

2 Resolutoriè est dicendum, ad solam intellectus actionem cognoscentis aliquid ad modum entis realis ens rationis posse resultare, & confici Conclusio est communis Thomistarum, præcipuè Domini Caie-

Caietani 1.par quæst.28. art. 1. & colligitur ex Aristotile, qui (vt sæpius retulimus) ait ens rationis esse ens in anima: & vt cōmuniter illum explicant, per ens in anima intelligit ens in intellectu. Colligiturque etiam ex D. Thoma qui quotiescūque de ente rationis loquitur, asserit, illud esse, quod habet, esse in apprehensione; ex quo saltim excluditur, ens rationis fieri à voluntate aut ab alia potentia non apprehensiua. Et quia apprehensio propriè solum reperitur in intellectu; excluditur etiam, quod non fiat, ab alia potentia inferiori, in qua non ita propriè reperitur apprehensio. Et quia sæpius dixit D. Thomas, ens rationis fieri per cognitionem, qua cognoscitur ad modum entis; & solum intellectus potest cognoscere aliquid ad modum entis: solus ille videtur secundum mentem D. Thomæ, posse conficere ens rationis.

3 Vt conclusionem autem ostendamus, oportet aduertere, quod intellectus inter omnes potentias aliqualiter cognosciuitas cum sit potentia omnino spiritualis, potest supra suam cognitionem reflecti: imò semper in exercitio reflectitur supra illā. Non enim solum intellectus cognoscit se cognoscere, quando alio actu distincto reflectitur supra suos actus, & cognoscit se cognouisse: sed in quolibet actu etiam directo in exercitio aduertit intellectus se cognoscere. Quod nulli aliæ potentiæ etiam aliqualiter cognoscitiuæ competit

§. Supponendum est etiam ex his, quæ in præcedentibus quæstionibus sæpius diximus, ens rationis nihil aliud esse, quàm ipsum obijci & cognosci ad modum entis. Vnde sola illa potentia, quæ aliquid, quod re vera non est verum ens, cognoscit saltim in exercitio se illud cognoscere ad modum entis, propriè & formaliter efficit ens rationis. Sed solus intellectus id cognoscit: ergo solus ille formaliter conficit ens rationis. Minor probatur, quia potentia non cognoscitiua, vt voluntas, nec directè, nec reflexè aliquid cognoscit: aliæ autem potentiæ inferiores intellectu, vt sensus, phantasia, & imaginatiua, licet aliqualiter aliquid cognoscant, non tamen reflexè nec in exercitio cognoscũt] se illud cognoscere: ergo nulla alia potentia prę-ter intellectum potest coguosceere ens rationis eo modo quo requiritur, vt illud formaliter efficiatur. §. Dixi per nullam actionem nisi intellectus posse fieri formaliter ens rationis. Quia fundamentaliter fieri potest per actionem voluntatis, potentiæ visiuæ, & aliarum potentiarum. Etsi loquamur de priuatione, fundamentũ illius absque aliqua actione reperitur à parte rei.

4 Obiicies fundamentum Scoti, vt etiam voluntas possit efficere ens rationis. Quia potentia comparans vnum altori, facit, quod ad talem comparationem relatio & habitudo resultet rationis. Sed volũtas potest comparare, & de facto sæpius compa-

comparat vnum alteri : ergo ad talem eius actionem comparatiuam formaliter resultat respectus, & relatio rationis. Minor probatur, quia voluntas comparat vnum bonum alteri, & vno relicto alterum eligit, & prosequitur.

Confirmatur, quia sæpius voluntas fertur in bonum apparens, illudque, cum non sit bonum, prosequitur, ac si esset bonum: ergo in tali actione conficit ens rationis, facitque aliquid, quod non est bonum, & aliquando neque ens, ad modum entis & boni.

Respondetur ad argumentum, negando minorem. Neque enim propriè voluntas comparat vnum alteri: comparatio enim proprie sumpta est opus rationis: ac perinde voluntati propriè competere nequit. Vnde quando voluntas aliquo bono posthabito, alterum eligit, & prosequitur; comparatio vnius ad alterum non propriè fit à voluntate, sed antecedenter fit ab intellectu proponente volũtati talia obiecta sub inæquali bonitate: & voluntati solum attinet, ex talibus obiectis sic ab intellectu propositis & comparatis vnum illorum eligere. §. Esto tamen quod voluntati competeret vnum alteri comparare; quia tamen voluntas nullatenus cognosceret eam comparationem, quam faceret, per illam nullatenus resultaret ens rationis, vtpote cuius totum suum esse est cognosci; sed solum resultat ad actionem intellectus cognoscentis saltē in exercitio comparationem, à semetipso

 vel

vel à voluntate factam, & illam admodum respectus & habitudinis realis appræhendentis.

Ad confirmationem respondetur, quod cum voluntas fertur in bonum apparens; illa non conficit eius apparentem bonitatem, sed intellectus apprehendens illud ad modum veri boni: conficit eius fictam, & apparentem bonitatem; & sic confictam, vt illam appetat, volūtati proponit: & ita si in eo aliquod resultat ens rationis, illud non voluntatis, sed intellectus actioni correspondet.

5 Obijcies secundo, quod saltem imaginatiua, & phantasia possunt conficere formaliter, entia rationis. Imaginatiua enim teste D. Thoma 1. part. quæst. 1. art. 9. ad 2. ex speciebus montis & auri format speciem montis aurei: ac perinde cognoscit montem aureum. Sed id est, efficere formaliter chimeram, quæ formaliter est ens rationis. Iam ergo imaginatiua conficit formaliter ens rationis. §. Confirmatur, quia phantasia discurrit circa singularia. Sed in tali discursu videntur aliqua interuenire entia rationis, intentiones videlicet subiecti & prædicati, propositionis, & syllogismi. Illas ergo intentiones per talem discursum conficit phantasia: ac perinde aliqua conficit entia rationis.

Respondetur, breuiter ad argumentum (quamuis circa illius, & confirmationis materiam plura possent dici, quæ ad libros de anima spectant) quod imaginatiua ap-

præhen-

præhendit quidem materialiter montem, aureum, non tamen cognoscit, illum non esse vere ens, nec ad modum entis illum attingit, quæ sola cognitio sufficit, facere ens rationis; & hoc modo solum cognoscitur ab intellectu. §. Ad confirmationem respondetur, phantasiam, cum non sit potẽtia spiritualis, nec reflexiuè etiam in exercitio cognoscere: & quamuis discurrat materialiter circa singularia, non tamen vel in exercitio cognoscit in obiectis talis discursus intẽtionem aliquam ad modum subiecti & prædicati, & sic nullam prædictarum intentionum rationis formaliter conficit.

QVÆSTIO V.

Vtrum solus intellectus humanus conficiat ens rationis.

SOlus, inquam, intellectus humanus, idest, non diuinus nec Angelicus. Et licet quæstio ista sit magna ex parte Theologica, & ideo hic breuiter pertractanda, non est omnino aliena huius loci, vtpote cuius resolutio ad pleniorem notitiam naturæ entis rationis non parum conducit, ad dignoscendum videlicet, an per quodlibet actualiter cognosci entis rationis, ipsũ ens rationis formetur. Maioris tamen claritatis causa loquemur prius de intellectu diuino, & postea de intellectu loquemur

Angelico. De intellectu igitur diuino, nō est concors authorum placitum, dum aliqui licet paucissimi, non solum Deum aliquod ens rationis formare, sed & illud vllatenus cognoscere negant. Alij autem concedũt, Deum omne ens rationis cognoscere; negant tamen, aliquod illorum posse formare. Alij denique non solum cognoscere Deum, sed & formare posse, concedunt plura entia rationis, licet formationem aliquorum, quæ specialem imbibit imperfectionem, Deo denegent. Et quamuis vtraque sententia quantum ad formationem entis rationis sit satis probabilis, & in via D. Thom. vtraque defensabilis, quid tamen probabilius iudicem, breuiter explicare conabor.

2 Dico igitur primo. Certum est, Deum omnia entia rationis, vt ab intellectu humano facta vel factibilia, cognoscere. In hac conclusione etiam qui formationem entis rationis Deo denegant, debēt conuenire, & probatur ex D. Thom. 1. par. q. 14. art. 9. vbi ait, quod Deus cognoscit omnia, quæ quocumque modo sunt in potentia creaturæ, siue in eius potentia opinandi, siue imaginandi, vel quocumque modo significandi: & ita concludit Sãctus Doctor dicens: *Quacumque igitur possunt per creaturam fieri, vel cogitari, vel dici, & etiam quæcumque ipse facere potest, omnia cognoscit Deus.* Hæc D. Thom. & cum in potentia creaturæ imaginandi & significãdi, contineantur entia rationis, & ipsa sint

aliqua

aliqua ex his, quæ potest creatura cogitare & facere; intendit procul dubio Diu. Thom. ea etiam, saltem vt sic facta vel factibilia à creatura, ab intellectu diuino cognosci:

3 Ratione autem efficaciter id probatur primo, quia quidquid habet quomodolibet entitatem] & cognoscibilitatem passiuam, cognoscitur à Deo, vtpote qui cum sit infinitæ cognoscibilitatis actiuæ, nihil cognoscibile eius subterfugit cognitionem: & cum ens rationis habeat aliquam entitatem, ac perinde & cognoscibilitatem passiuam, non potest diuinam subterfugere cognitionem. §. Confirmatur, & explicatur hoc. Nam quamuis aliquid, vt cognoscibile à creatura, imbibat ex parte cognoscentis imperfectionem; id tamen tota ea imperfectione ex parte obiecti se tenente, potest Deus absque aliqua imperfectione ex parte Dei cognoscentis attingere: ergo licet intellectus humanus cũ imperfectione ex parte ipsius intellectus cognoscentis cognoscat, & faciat ens rationis, potest Deus ipsum ens rationis, cum ea imperfectione factum vel factibile, absque aliqua imperfectione ex parte ipsius Dei cognoscentis cognoscere. Antecedens probatur. Nam licet in cognitione coniecturali hominis imbibatur imperfectio ex parte ipsius hominis cognoscentis; potest Deus sic coniecturaliter ab homine cognitum vel cognoscibile, absque imperfectione ex parte ipsius Dei cognoscentis cognoscere, quod

est cognoscere coniecturale, non tamen coniecturaliter.

4 Secundo probatur conclusio, quia Deus comprehẽdit omnes actus intellectus humani, omnes enim illi, vtpote actus reales; sunt á Deo compræhensiue cognoscibiles: ergo cognoscit Deus omnium prædictorum actuum obiecta, vt ipsorum actuum obiecta sunt: implicat enim aliquem compræhendi actum cognoscitiuum, quin eius comprehendatur obiectum. Sed inter actus intellectus hominis aliquæ sunt cognitiones entium rationis, ad quas ipsa entia rationis resultant: ergo cognoscit Deus talia entia rationis, vt medijs talibus actibus ab intellectu humano cognoscuntur, & efficiuntur.

5 Dico secundo. Nullum prorsus ens rationis Deus potest facere. Probatur, in cuiuscumque entis rationis formatione imperfectio necessario inuoluitur ex parte intellectus illa cõficientis: ergo nullius entis rationis formatio ab intellectu diuino possibilis potest concedi. Antecedens probatur, ens rationis non per quamlibet fit cognitionem, sed per eam dumtaxat, qua cum non sit vere ens, ex parte cognoscentis admodum entis cognoscitur. Sed cognoscere non solum ex parte obiecti, sed ex modo cognoscendi & ex parte ipsius cognoscentis aliquid ad modum entis, quod re vera non est ens, est imperfectio in ipso cognoscente: ergo conficere ens rationis imbibit imperfectionem in intellectu illud conficiente. [illegible] probatur, quia per eam cognitionẽ,

fit

fit ens rationis, per quam totum suum esse illi communicatur, & ad quam totum esse entis rationis resultat: ergo cum ipsum ens rationis ex se non habeat esse, ad modum entis realis solum habet illud, quia ex parte cognoscentis ad modum entis realis cognoscitur: ergo per eam dumtaxat cognitionem fit ens rationis, per quam ex parte ipsius cognoscentis ad modum entis cognoscitur. Minor autem videlicet quod ita cognoscere ex parte ipsius cognoscentis sit imperfectio in ipso cognoscente, probatur. Quia id est cognoscere ex modo cognoscēdi rem aliter quam sit, quamuis non iudicetur rem ita esse, sicut ex modo cognoscēdi cognoscitur. Sed hoc arguit imperfectionem in cognoscente: ergo. Maior patet, quia est cognoscere id, quod re vera nō est ens admodum entis, quamuis intellectus non iudicet, illud esse verè ens, sed potius illud non esse verè ens: ergo id est cognoscere ex modo cognoscendi rē aliter quam est. Quod autem hoc sit impefectio in cognoscente probatur, nam quantumuis homo cognoscens Angelum ad modum corporis iudicet non esse corpus, ipsum cognoscere Angelum ad modum corporis arguit imperfectionem in cognoscente, quia ex modo cognoscendi tenente se ex parte cognoscentis, cognoscit Angelum aliter quam est: ergo quantumuis cōficiens ens rationis iudicet illud non esse verè ens, id cognoscere ex parte ipsius cognoscentis ad modum entis, est cognoscere illud ex

modo cognoscēdi aliter quam est, & arguit imperfectionem in ipso cognoscente.

6 Obijcies primo, quod vt in prima conclusione concedimus, Deus cognoscit entia rationis, vt ab intellectu humano facta vel factibilia: ergo potest etiam Deus entia rationis conficere. Probatur consequentia, quia nulla maior in isto, quam in illo videtur inuolui in cognoscente imperfectio: ergo si est possibile primum, etiam secundum. Antecedens probatur, nam si cognoscit Deus ens rationis ab intellectu humano factum, cognoscit vtique illud ad modum entis: cum enim tale ens rationis ab intellectu humano factum non habeat aliud esse, nisi esse ad modum entis; implicat quod Deus illud cognoscat, nisi cognoscat illud ad modum entis. Sed ad conficiendum ens rationis etiam antecedenter ab aliquo intellectu non factum; solum requiritur, quod illud cognoscatur ad modum entis: ergo si Deus potest cognoscere ens rationis ab intellectu humano factum vel factibile, potest ens rationis conficere.

Confirmatur, nam eo ipso quod Deus cognoscat ens rationis ab intellectu humano factum vel factibile, iam Deus ipsa tali sua cognitione ens rationis format, & conficit: implicat ergo quod Deus cognoscat ens rationis ab intellectu humano factum, & quod aliquod ens rationis ea ipsa sui cognitione non efficiat. Probatur antecedens; nam eo ipso præcise quod Deus cognoscat ens rationis ab intellectu humano factum,

aut

aut factibile, per id ens rationis, quod in se alias verum esse reale non habet, incipit habere esse obiectiuum in intellectu diuino: ergo per id formalissime fit ens rationis. Consequentia probatur. Quia, (vt diximus quæst. 1. & 3. huius libri) tunc ens rationis formaliter efficitur, cum non habens aliàs esse reale, incipit habere esse obiectiuum in intellectu.

7 Respondetur ad argumentum, negando antecedens, & ad probationem, negatur etiam antecedens; & ad illius probationem dico, quod vt cognoscat Deus ens rationis, vt factum vel factibile ab intellectu humano, sufficit, quod Deus ex parte obiecti cogniti cognoscat illud ad modum entis, id est, quod Deus cognoscat quod tale ens rationis cognoscitur, vel est cognoscibile ab intellectu humano ad modum entis, non autem requiritur, quod Deus ex parte sui intellectus cognoscentis cognoscat tale ens admodum entis, sicuti Deus cognoscit coniecturabile ex parte obiecti, hoc est cognoscit, quod aliquod obiectum est ab aliquo intellectu creato coniecturabile, & cognoscit illud, quatenus à tali intellectu creato coniecturabile est; non tamen illud cognoscit Deus ex parte sui intellectus cognoscētis coniecturaliter: quia id esset, ipsum Deum aliquid coniecturare, & de illo cognitionem fallibilem habere. Ad conficiendum autem aliquod ens rationis non sufficit, (vt in conclusione explicuimus) cognoscere

ſcere illud ſolum ex parte obiecti ad modum entis, ſed requiritur ex parte intellectus ipſum ens rationis conficientis, cognoſcere illud ad modum entis, quod eſt cognoſcere illud ex modo cognoſcendi aliter, quam ſit. Et cum in hoc modo cognoſcendi inuoluatur imperfectio, non poteſt Deus entia rationis conficere, licet poſſit ens rationis, vt ab intellectu humano factum vel factibile, cognoſcere.

Ad confirmationem negatur antecedens, ad cuius probationem dico, non quodlibet eſſe obiectiuum, quod ens acquirit in aliquo intellectu, ſufficere, vt fiat ens rationis, ſed ſolum illud eſſe obiectiuum in quo, quia nullum eiuſdem entis ſupponitur aliud eſſe, totum illius eſſe conſiſtit. Cum autem ens rationis ab intellectu humano factum vel factibile, cognoſcitur ab intellectu diuino, acquirit quidem eſſe obiectiuum in diuino intellectu; non tamen per quod tale ens fiat, quia iam ſupponitur habens eſſe vel actuale, vel poſſibile per ordinem ad intellectum humanum illud cognoſcentem, vel potentem cognoſcere ad modum entis, & ita intellectus diuinus, quando tale ens rationis ſic cognoſcit, non comparatur ad illud vllatenus tanquam ad ſuæ cognitionis effectum, ſed præciſe, vt ad talis ſuæ cognitionis obiectum: ſicuti quando intellectus creatus cognoſcit aliquod ens reale factum vel factibile, quamuis illud [illegible] ea cognitione habeat eſſe obiecti-

uum

uum in tali intellectu, quia præter illud esse obiectiuum, aliud habet esse, non comparatur ad talem cognitionem vt effectus, sed præcise vt illius obiectum.

8 Obijcies secundo, quod priuationem, (quæ est vnum ex entibus rationis) cognoscit Deus etiam ex parte ipsius Dei cognoscentis ad modum entis: ergo illam sic cognoscendo format & conficit. Antecedens probatur, nam non solum ex parte obiecti, sed ex parte ipsius Dei cognoscentis cognoscit Deus priuationem per formam oppositam positiuam, qua priuat, vt cæcitatem per visum, & per lucem tenebras: ergo cognoscit priuationem ad modum formæ positiuæ, qua priuat.

Respondetur, negando antecedens. Ad probationem negatur consequentia. Longe enim diuersum est, cognoscere priuationem per formam positiuam oppositam, ac cognoscere illam ad modum formæ positiuæ subiectum afficientis: primum enim solum est cognoscere, quod subiectum non habet talem formam positiuam: ac perinde quod habet carentiam, seu negationem talis formæ positiuæ: & hoc quidem cognoscit Deus. Aliud vero est, cum talis negatio formæ positiuæ re vera non sit aliqua forma in subiecto, cognoscere illã ad modum formæ in subiecto: & hoc modo saltem ex parte ipsius Dei cognoscentis non cognoscit Deus priuationem, & sic illam cognoscere requi-

quirebatur (vt diximus) vt Deus illam per modum entis rationis conficeret; sed solum cognoscit priuationem ad modum formæ ex parte obiecti, cognoscendo videlicet illam vt cognitam, vel cognoscibilem ad modum entis ab intellectu humano; quod est, Deum cognoscere ens rationis, non tamen illud conficere. Neque illud conficit intellectus humanus per id præcise, quod priuationem cognoscit per formam positiuam, qua priuat; sed per id quod ex parte ipsius cognoscentis negationem ipsam talis formæ positiuæ, cum non sit vere forma, neque aliquod vere ens in subiecto, ad modum entis & ad modum formæ subiectum afficientis agnoscit.

9 Obijcies tertio, quod respectus idæales per quos in Deo diuersæ constituuntur ideæ, sunt respectus & relationes rationis: nullus enim respectus aut relatio realis potest in Deo intelligi ad creaturas. Sed tales respectus idæales ab intellectu diuino conficiuntur. Iam igitur intellectus diuinus aliqua conficit entia rationis. Minor probatur; tum ex D.Thom. 1.par. quæst.15. art.2. ad 3. id expresse his verbis asserente: *Ad tertium dicendum, quod huiusmodi respectus, quibus multiplicantur ideæ, non causantur a rebus, sed ab intellectu diuino comparante essentiam suam rebus.* Tum etiam, quia in 2. & 3. argumento eiusdem articuli asserit Diu. Thomas, diuersas idæas diuersosque re-
spe-

ſpectus idæales illas conſtituentes eſſe in Deo ab æterno, nec id negat, ſed potius virtualiter concedit in ſolutionibus prædictorum argumentorum. Sed ab æterno non potuerunt tales reſpectus cauſari ab intellectu creato, ſuppoſito quod nullus intellectus creatus fuerit ab æterno. Reſtat ergo, quod tales reſpectus fuerint ab æterno ab intellectu diuino cauſati, ac perinde quod ab æterno intellectus diuinus aliqua formauerit entia rationis. Nec poteſt dici, tales reſpectus idæales eſſe ab æterno ſolum fundamentaliter in Deo, & ſolum fundamentaliter ab intellectu diuino ab æterno cauſari: quia D. Thomas ait, prædictos idæales reſpectus ab æterno cauſari ab intellectu diuino comparante eſſentiam ſuam rebus. Sed per talem comparationem intellectus non ſolum fundamdntaliter ſed & formales videntur prædicti fieri reſpectus: ergo formales fiunt ab intellectu diuino.

Reſpondetur, re vera prædictos reſpectus idæales ſolum fundamentaliter proxime ab æterno in intellectu diuino reperiri, quatenus intellectus diuinus ſuam eſſentiam cognoſcit diuerſimode imitabilem à creaturis, illamque vt ſic diuerſimode imitabilem comparat ad creaturas. Quia tamen intellectus diuinus non cognoſcit talem ſuæ eſſentiæ comparationem ad creaturas ad modum relationis & reſpectus ipſi diuinæ eſſentiæ ſuperadditi, & in ea exiſtentis, non conficit formaliter

rer respectum rationis, qui in eo præcise formaliter consistit, quod concipiatur in aliquo ad modum respectus & relationis realis in illo existentis. Per cognitionem tamen, quam ab æterno habet intellectus diuinus comparans essentiam suam rebus; tribuit proximum fundamentum consistens in tali esse cognito, vt intellectus humanus cognoscat in essentia diuina diuersos respectus ad creaturas ad modum diuersarum relationum & respectuum realium; quod est formaliter facere tales respectus & secundas intentiones rationis. Nec amplius probat argumentum, aut amplius in testimonijs adductis intendit D. Thomas, vt semetipsum explicare videtur in 1. distinct. 36. quæstion. 2. art. 2. ad 2. dicens; *Quod ista relationes secundum rationem & intellectum in Deo sunt, quia intellectus diuinus ab æterno fuit intelligens essentiam suam diuersimode à creaturis imitabilem*. Vbi cum non dicat S. Doctor, quod intellectus diuinus fuit ab æterno intelligens, ipsam comparationem suæ essentiæ ad creaturas ad modum respectus & relationis ad illas, non intendit, quod formaliter tales tunc fierent idæales respectus, sed quod solum fierent fundamentaliter, quatenus intellectus diuinus ab æterno intelligens suam essentiam diuersimode imitabilem à creaturis, præbuit proximum fundamentum, vt intellectus humanus ipsam comparationem essentiæ diuinæ ad creaturas posset cognoscere

ſcere ad modum reſpectus & relationis realis.

10 Quia aliquid pro huius complemento de intellectu Angelico dicere promiſimus, breuiter dico, Angelum quidem cognoſcere omnia entia rationis, vt ab intellectu humano facta, vel factibilia. Et ob eandem rationem, ob quam diximus illa ab intellectu diuino cognoſci. Quantum ad formationem autem entium rationis, Angelus non poteſt formare, aut conficere illa, quæ imperfectionem diſcurſus formalis inuoluunt. Quia diſcurſus Angelo non competit formalis; neque etiam poterit formare diſtinctionem rationis inter diuina attributa per cognitionem quidditatiuam Dei: quia vt ſic Angelus, immo homo beatus Deum quidditatiue cognoſcens, non concipit illum pluribus conceptibus. Poterit tamen Angelus eam diſtinctionem rationis formare in cognitione, quam habuerit Dei per ſuos effectus, poteritque alia entia rationis conficere, quæ in ſui formatione non ſupponunt, neque inuoluunt diſcurſum formalem: quia cognoſcere illa ad modum entis etiam ex parte ipſius cognoſcentis, licet importet imperfectionem infinitæ cognitioni non potentem competere; non tamen, quæ non poſſit competere cognitioni creatæ etiam Angelicæ.

QVÆ-

QVÆSTIO VI.

Vtrùm rectè diuidatur ens rationis in priuationem, negationem & relationem?

HAnc quæstionem ex se non multum difficilem, aliquantulum obscuram & difficilem reddiderunt diuersi modi, quibus Authores explicant diuisum & membra diuidentia huius diuisionis. Aliqui enim existimant diuisum esse ens rationis in tota sui latitudine. Alij vero asserunt diuisum esse ens rationis, quod dumtaxat habet fundamentum in re. Aliqui etiam nomine negationis intelligunt solum negationem formæ in subiecto, sub qua non compræhenditur chimera. Alij ex opposito sub nomine negationis solum chimeram, ac alia entia fictitia, quæ nullum habent fundamentum in re, intelligunt compræhendi: & alias negationes complexas formæ in subiecto non apto habere illam, vt negationem visus in lapide, reducunt ad relationem. Alij denique nomine negationis intelligunt tam entia fictitia, quam negationes formæ in subiecto non apto habere illam. Inter hanc tamen sententiarum diuersitatem, quid iudicem probabilius breuiter explicare conabor.

2 Dico primò. Ens rationis in tota sua

sua latitudine diuiditur in ens rationis, quod habet fundamentum in re, & in ens rationis, quod nullum in re fundamentum habet. Pro huius explicatione supponendum est, quod ens rationis habere fundamentum in re, nihil est aliud, quàm quod conformiter ad naturas rerum, aliquid, quod in ipsis vere non reperitur, possit intellectus ad modum entis in illis concipere. Vnde illud ens rationis non habebit fundamentum in re, quod intellectus mere fictitie, & absque conformitate aliqua ad naturas rerum confingit. Et huiusmodi ens rationis ab aliquibus solet appellari negatio, quia negationem dicit omnis illius fundamenti. Et negatio secundum hanc acceptionem, & secundum quod significat negationem formæ in subiecto, est quasi nomen æquiuocum. Ne tamen huiusmodi nominum æquiuocatione halucinemur, nomine negationis solum in sequentibus intelligemus negationem formæ in subiecto. Hoc supposito patet conclusio, quia in vniuersum omne ens rationis conficitur ab intellectu, vel cum aliquo fundamento in re, vel absque illo: ergo ens rationis in tota sua latitudine prædicto modo est diuidendum. Quia tamen ens rationis absque fundamento in re, vtpote omnino fictitium, & ad nullius naturæ cognitionem conducẽs, non est cognitu necessarium, illo relicto, solum de ente rationis habente fundamentum in re, loquuntur metaphisici, illud-
que

que solum diuidere intendunt, illiusque & nos diuisionem explicabimus.

3 Dico secundo. Ens rationis habens fundamentum in re (de hoc enim solum iam loquimur) immediate diuiditur in negationem & relationem. In negationem, inquam, non specialiter dictam, vt condistinguitur à priuatione, sed vt comprahendit negationem formæ in subiecto habente aptitudinem ad illam, & negationem formæ in subiecto illius non capaci. Conclusio colligitur ex D. Thoma quæst. 21. de veritate art. 1. dicente, quod ens rationis tantum est duplex, negatio scilicet & relatio. Et probatur, quia diuisio alicuius diuisibilis in species vel quasi species subalternas, immediatius fit in tales species, quam in species infimas. Sed relatio & negatio sunt species sub alternæ, immediate & adæquate diuidentes ens rationis: ergo in hæc duo membra immediate & adæquate diuiditur. Probatur minor, quia negatio generaliter dicta est communis ad negationem formæ in subiecto apto nato habere illam, quæ dicitur priuatio, & ad negationem formæ in subiecto incapaci illius, quæ est negatio specialiter dicta: vtraque enim conuenit in eo, quod dicit negationem formæ in subiecto, & differunt, quod priuatio dicit negationem formæ in subiecto capaci illius; negatio vero specialiter dicta dicit negationem formæ in subiecto incapaci illius: ergo immediatius diui-

diuiditur ens rationis in relationem & negationem generaliter dictam, quàm in relationem, priuationem & negationem specialiter dictam.

4 Dico tertio. Nihilominus optima est diuisio entis rationis habentis fundamentum in re, in relationem, priuationem & negationem specialiter dictam. Præter quam quod sic fit ista diuisio ab Arist. & D. Thom & communiter ab alijs Doctoribus. Probatur conclusio, nam quotiescumque aliquod diuisum, licet immediatius diuisibile per species subalternas, diuiditur per species athomas, cum illæ totam exhauriant confusionem diuisi, optime & adæquate diuiditur: sicut animal in hominem, equum, & leonem, & alia animalia irrationabilia, si illa omnia facilè possent enumerari. Sed relatio, priuatio, & negatio specialiter dicta totam exhauriunt confusionem entis rationis habentis fundamentum in re, cum nullum in his tribus membris non contentum ens inueniatur rationis: ergo licet immediatius posset diuidi ens rationis in relationem & negationem communiter dictam, optime & adæquatè in prædicta tria membra diuiditur.

Confirmatur, & explicatur: quia sicut qualitatis immediatius membrum diuidēs posset assignari dispositio communiter dicta, vt comprahendens videlicet habitum & dispositionem specialiter dictam: quia tamen poterat esse æquiuocatio, & dubitari

tari an nomine dispositionis, dispositio communiter dicta, an vero dispositio specialiter dicta intelligatur; conueniens fuit, quod licet non ita immediate, diuideretur qualitas in alias species; & in habitum & dispositionem specialiter dictam: ergo à simili conueniens fuit, quod licet non ita immediate, diuideretur ens rationis in relationem, priuationem, & negationem specialiter dictam, quia per id omnis tollitur æquiuocatio: cum enim vnum ex tribus membris talis diuisionis assignetur negatio contra posita priuationi, nomine negationis non negatio generaliter dicta, sed negatio specialiter dicta absque aliqua æquiuocatione intelligitur.

5 Obijcies primo, priuationem & negationem non esse entia rationis. Perperam igitur assignantur inter membra, ens rationis diuidentia. Antecedens probatur, quia à parte rei antecedenter ad omnem operationem intellectus inueniuntur: ergo cum ens rationis solum habeat esse obiectiue in intellectu, priuatio & negatio non sunt entia rationis. Antecedens probatur, quia à parte rei homo habens capacitatem ad visum, potest habere negationem illius, & lapis incapax visus à parte rei habet negationem illius, & antecedenter ad omnem operationem intellectus à parte rei homo denominatur cæcus, & lapis non videns: ergo à parte rei, & independenter à consideratione intellectus reperitur priuatio & negatio.

Con-

Confirmatur: nam priuatio est vnum principium generationis naturalis: ergo cum generatio reperiatur à parte rei independenter a consideratione intellectus, independenter ab illa à parte rei reperitur priuatio.

Respondetur ad argumentum negando antecedens, & ad probationem dico, quod a parte rei solum fundamentaliter reperitur negatio & priuatio; vt enim formaliter sint requiritur, quod cum cuiuscumque formæ negatio nihil sit, nec aliquid ponat in subiecto, ipsa negatio consideretur in illo ab intellectu ad modum formæ realis in ipso existentis. Sufficit tamen (vt sæpius diximus) vt absolute & simpliciter, licet non omnino formaliter & quasi intrinsece, homo denominetur cæcus, & lapis non videns, quod non habeant visum, quod est habere priuationem & negationem solum fundamentaliter. Ad confirmationem respondetur, quod vt priuatio sit principium generationis naturalis, sufficit, quod fundamentaliter existat: immò ad generationem nihil conducit, quod negatio formæ in materia concipiatur ad modum formæ in ipsa materia existentis, sed quod realiter materia non habeat formam, cuius proxime est capax.

6 Obijcies secundo, quod plura dantur entia rationis, sub nullo prædictorum trium membrorum huius diuisionis contenta: ergo diuisio ista est insufficiens. Pro-

batur antecedens, quia non solum potest intellectus aliquid concipere in aliquo ad modum formæ positiuæ relatiuæ, sed etiam ad modum substantiæ, qualitatis, & quantitatis. Sed illa erunt entia rationis, vtpote quæ solum habebunt esse obiectiue in intellectu. Et tamen non erunt relationes rationis, quia, vt supponimus, non concipiuntur ad modum respectus realis; neque erunt priuationes aut negationes, quia non conciperentur remotiones alicuius formæ realis: ergo sub nullo ex prædictis tribus membris talia entia rationis continentur.

Respondetur, quod si intellectus, vbi non est vera substantia, vera qnantitas, nec vera actio, aliquid per modum substantiæ, quantitatis, vel actionis concipiat, id quidem faciet absque aliquo prorsus fundamento in re: nulla enim res est, quæ huiusmodi possit exigere conceptionem, & ita etiamsi aliquod ad talem cognitionem intellectus ens rationis resultet, illud non continebitur sub diuiso huius diuisionis, per quam ens rationis dumtaxat, quod habet fundamentum in re, diuiditur: & sic non mirum quod tale ens rationis omnino fictitium, & absque aliquo fundamento in re sub nullo huius diuisionis membro contineatur.

7 Obijcies tertio, nullum esse ens rationis, quod non sit relatio rationis. Perperam igitur diuiditur ens rationis in relationem, & alia suæ diuisionis membra; siqui-

siquidem omnia illa formaliter coincidunt cum relatione rationis. Antecedens probatur, quia omne ens rationis importat respectum ad intellectum illud conficientem, & ad subiectum quod denominat: ergo cum talis respectus non possit esse relatio realis, erit respectus & relatio rationis ac perinde omne ens rationis formaliter erit relatio.

Respondetur, negando antecedens. Et ad probationem dico, omne ens rationis respicere aliqualiter intellectum, & subiectum quod denominat, non tamen respicit illud, vt purum terminum, quod requireretur, vt esset relatiuum rationis secundum esse, sed intellectum respicit vt sui causam quodammodo efficientem, & subiectum vt sui causam quodammodo materialem: per quod solum colligitur quod ad intellectum, & subiectum dicat omne ens rationis respectum transcendentalem & secundum dici: quod non sufficit vt contineatur formaliter in genere relationis. Sicuti quamuis omne accidens reale dicat respectum transcendentalem ad subiectum, & ad suam causam efficientem, id non sufficit, vt formaliter in genere relationis constituatur. Cum hoc tamen stat, quod cum prædictus respectus transcendentalis entis rationis ad intellectum, & ad subiectum, quod denominat, possit concipi ad modum relationis realis prædicamentalis, potest intellectus formare relationem rationis prædicamentalem;

lem, ad quam alterum ens rationis, & illius respectus transcendentalis ad sui causam efficientem & materialem habebit se vt substractum, & vt subiectum denominationis, quod vtique non est, coincidere formaliter cum relatione omnia entia rationis, sed quod omnia illa vt illius substractum possint ab aliqua relatione rationis denominari.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm prima & secunda intentio sint aliquid rationis?

QVia ex omnibus entibus rationis, quod præcipue pertinet ad logicum est secunda intentio, vtpote quam (vt quæst. vltima præcedentis libri diximus) logica vt proprium respicit obiectum; specialiter natura eiusdem secundæ intentionis rationis in hac, & sequenti quæstione est explicanda. Et quia, vt in sequenti dicemus, secunda intentio rationis in prima intentione rationis fundatur, oportet prius vniuersaliter scire, quid sit prima & secunda intentio, & an vtraque sit aliquid rationis. Quod optime, & omnia quæ ad has intentiones pertinent, explicat noster Author quæst.3. vniuersalium, supponens in primis, hoc nomen intētio quasi æquiuocum esse ad intentionem voluntatis & intellectus, & in ordine ad voluntatem

tatem dicitur intentio actus ille volunta-tis circa finem, exquo ad electionem mediorum voluntas mouetur. Relictaque hac intentionis acceptione, vtpote quæ ad præsens non spectat, de intentione loquimur dumtaxat prout pertinet ad intellectum.

2 Intentio autem tam prima quam secunda, prout pertinet ad intellectum, alia est formalis, alia obiectiua. Prima intentio formalis est primus conceptus, quem intellectus de aliqua re habet id est, conceptus, quem intellectus habet de re, secundum id quod rei ex se ipsa competit. Secunda autem intentio formalis est conceptus, quem intellectus habet de aliqua re secundum illud quod rei competit non secundum se, sed secundum statum quem habet in intellectu. Et quia hic conceptus formalis supponit primum quem intellectus habet de rebus secundum illud, quod eis à parte rei competit, dicitur secundus conceptus, seu secunda intentio formalis. Prima autem & secunda intentio obiectiua nihil aliud sunt, quam obiecta formaliter vt obiecta primæ & secundæ intentionis formalis. Et quidem certum est, omnem primam & secundum intentionem formalem esse aliquid reale, cum sine vel ipsæ reales actiones intellectus, vel terminus intrinsecus talium actionum, verbum videlicet per illas realiter productum, & realiter in intellectu receptum. Vnde præsens difficultas so-

lum procedit de primis & secundis intentionibus obiectiuis, an illæ sint aliquid reale vel rationis.

3 Pro cuius resolutione est supponendum, quod in primis & secundis intentionibus obiectiuis, id est in obiecto primæ & secundæ intentionis formalis, possumus considerare ipsum obiectum pro materiali, & etiam formaliter in ratione obiecti v.g. concipit intellectus lapidem esse visum, obiectum pro materiali est lapis, & formaliter vt obiectum est lapidem esse visum. De primis ergo & secundis intentionibus obiectiuis tam pro formali, quam pro materiali, inquirimus an sint aliquid reale vel rationis.

4 Dico primo. Prima & secunda intentio obiectiua pro materiali & pro substracto abstrahit ab aliquo reali & rationis, à substantia & accidenti: hoc est, quod in omni prædicto genere entium potest reperiri materiale substractum, quod denominetur à prima & secunda intentione obiectiua. Explicatur, & probatur conclusio, quia nullum est genus entium, quod non possit esse materiale substractum alicuius secundæ intentionis obiectiuæ: substantiæ enim reales vt homo, & accidentia realia possunt denominari ab aliqua secunda intentione prædicabilis, & similiter omnia entia rationis. Priuatio enim in ordine ad hanc & illam priuationem, & negatio in ordine ad hanc & illam negationem, & chimera in ordi-

ne

ne ad hanc & illam chimeram, possunt denominari à secunda intentione speciei prædicabilis: & secunda intentio generis in ordine ad hanc & illam secundam intentionem generis, etiam est denominabilis à secunda intentione speciei prædicabilis. Nullum igitur est genus entis, per quod non diuagetur materiale substractum alicuius secundæ intentionis obiectiuæ. Et similiter, cum nullum sit ens, quod non possit habere denominationem esse cogniti, nullum est, quod non possit esse materiale substractum primæ intentionis obiectiuæ. Prima igitur & secunda intentio obiectiua pro materiali abstrahunt ab omni genere entis.

5 Dico secundo, aliquæ primæ intentiones obiectiuæ formaliter sumptæ sunt aliquid reale: aliæ vero aliquid rationis. Prima pars conclusionis probatur: nam cum intellectus prima sua conceptione concipit hominem vel lapidem, homo & lapis secundum suas naturas reales sunt obiectum formaliter terminans primum conceptum intellectus: ergo formaliter vt obiectum illius, sunt aliquid reale; immo ratio quasi materialis & ratio sub qua illius primę intentionis obiectiuę omnino coincidunt. Quia homo secundum illud quod in se, & non per ordinem ad aliquid extrinsecum habet, est formaliter obiectum talis primi conceptus. Iam ergo aliquæ primæ intentiones obiectiuæ, etiam formaliter sumptæ sunt aliquid reale.

le. §. Nec huic obſtat, quod homo terminans primum conceptum formalem intellectus, dicat perinde ordinem tranſcendentalem ad intellectum illum cognoſcentem. Non, in quam, id obſtat, quia eſſe hominis, etiam prout eſt obiectum primi conceptus formalis intellectus, non conſiſtit in eo ordine tranſcendentali, quem dicit ad intellectum, ſed in ſua natura reali ſecundum quam obijcitur intellectui & illius terminat primum conceptum.

Secunda autem pars concluſionis probatur: nam in lapide eſſe viſum v.g. eſt ratio formalis, ſecundum quam terminat primum conceptum intellectus cognoſcẽtis in lapide eſſe viſum ad modum formæ realis in ipſo lapide exiſtentis, cum reuera non ſit aliqua forma realis in illo: ergo lapis conſtituitur formaliter in eſſe obiecti talis conceptus per aliquam formam rationis. Sed illa non poteſt eſſe ſecunda intentio rationis, vtpote quia fundatur proxime in aliquo reali, nempe in viſione reali ad lapidem terminata: ergo eſt prima intentio obiectiua rationis: ac perinde iam aliquæ primæ intentiones formaliter ſumptæ ſunt aliquid rationis.

6 Dico tertio, omnis ſecunda intentio obiectiua pro formali eſt aliquid rationis. Probatur, quia totum eſſe cuiuslibet ſecundæ intentionis obiectiuæ eſt ſolum illud eſſe obiectiuum, quod habet in intel-

tel-

tellectu, vt constabit per singulas secundas intentiones discurrendo. Et patet, quia secunda intentio formalis est conceptus, quem intellectus format de aliqua re, secundum illud dumtaxat, quod habet per ordinem ad ipsum intellectum: ergo ex parte obiecti, seu rationis formalis obiectiuæ solum correspondet aliquid, cuius totum suum esse sit esse obiectiue in intellectu: aliâs si corresponderet aliquid habens aliquod esse præter esse obiectiue in intellectu, iam ille secundus conceptus formalis esset de re secundum illud præcise, quod habet ex se: ac perinde ille, qui dicitur secundus conceptus, re vera non esset secundus conceptus, sed primus conceptus, & prima intentio formals.

7 Dico quarto, omnes primæ intentiones obiectiuæ rationis conueniunt in ordine transcendentali, quem dicunt ad intellectum, illas ad modum formæ realis primo suo conceptu formali cognoscentem, atque illas media tali cognitione conficientem: differunt tamen inter se quatenus sunt respectus ad diuersos speciales terminos. Explicatur & probatur conclusio. Cognoscit v.g. intellectus esse visum in pariete ad modum respectus realis parietis ad potentiam visiuam illum videntem; cum re vera non sit talis respectus realis in pariete; & per eam cognitionem resultat prima intentio rationis obiectiua esse visi in pariete ad modum formæ intrinsecæ parietem afficientis: co-

gnoscit similiter intellectus esse volitum in homine ad modum respectus realis hominis ad voluntatem illum amantem, cum re vera ille non sit respectus realis in obiecto talis amoris, & per eam cognitionem resultat in homine prima intentio obiectiua rationis ad modum formæ intrinsecæ hominem afficientis. Prima igitur intentio rationis in lapide esse visi conuenit cum prima intentione rationis in homine esse voliti in eo, quod vtraque eodem modo dicit respectum transcendentalem ad intellectum illam cognoscentem & illam sua cognitione conficientem. Differt tamen intentio rationis in lapide esse visi ab intentione rationis in homine esse voliti penes diuersos proprios terminos vtriusque relationis seu intentionis, quia per esse visum refertur lapis ad potentiam illum videntem, & per esse volitum refertur homo ad voluntatem illum amantem.

8 Dico quinto, omnes secundæ intentiones conueniunt in eodem ordine transcendentali ad intellectum, illas suo secundo conceptu formali cognoscentem: differunt tamen inter se, quia sunt speciales respectus ad diuersos speciales terminos. Conclusio patet à simili ex præcedenti: quamuis enim secunda intentio v.g. generis & speciei conueniant in eo, quod vtraque eodem modo dicit ordinem transcendentalem ad intellectum, illam ad modum respectus realis ad sua inferiora

ra

ra cognoſcentem: differunt, quia ſecunda intentio generis eſt relatio, per quam genus refertur ad plura differentia ſpecie, & ſecunda intentio ſpeciei eſt relatio, per quam ſpecies ad plura ſolum numero differentia refertur: ergo licet prædictæ ſecundæ intentiones conueniant in eodem ordine tranſcendentali ad intellectum; differunt tamen quatenus ſunt relationes rationis prædicamentales ad ſpeciales & diuerſos ſuos terminos. Ex quo & ex concluſione præcedenti ſequitur, primam & ſecundam intentionem rationis non conſtitui formaliter in eſſe talium per ordinem tranſcendentalem, quem dicunt ad intellectum, ſed quatenus quælibet illarum eſt relatio ſecundum eſſe ad ad ſuos particulares terminos. Et ſolum in hoc poteſt eſſe aliqua æquiuocatio, quando intellectus in lapide v.g. eſſe cognitum, cognoſcit ad modum reſpectus realis lapidis ad intellectum cognoſcentem: talis enim reſpectus in lapide ex cognitione eſſe cogniti reſultans, dicit ordinem tranſcendentalem ad intellectum cognoſcentem eſſe cognitum in lapide, & eſt ordo prædicamentalis, quo lapis refertur ad intellectum cognoſcentem lapidem, non autem ad intellectum cognoſcentem eſſe cognitum lapidem.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm prima & secunda intentio rationis habeant fundamentum à parte rei?

CVm (vt diximus quæstione præcedenti) quidquid terminat primum conceptum formalem intellectus, fit prima intentio & non solum ens reale, sed quodlibet ens rationis primum conceptũ formalem intellectus possit terminare; quodlibet ens rationis hac ratione dici potest prima intentio obiectiua rationis, sed non loquimur de prima intentione rationis ita latè sumpta, sed de primis intentionibus rationis, quæ sunt relationes secundum esse, & condistinctæ à priuatione & negatione, & de omnibus secundis intentionibus, (omnes enim illæ sunt relationes rationis secundum esse.)

2 Cum autem (vt etiam quæst. præcedenti concl.4. & 5. dicebamus) huiusmodi relationes, & intentiones rationis tam primæ quam secundæ dicant respectum transcendentalem ad intellectũ illas cognoscentem & conficientem, & quælibet præter hunc communem transcendentalem respectum, fit respectus & relatio prædicamentalis rationis ad suum specialem terminum, non inquirimus secundum respectum transcendentalem, an habeant fun-

fundamentum (respectus enim transcendentalis propriè non habet fundamentum) sed solum inquirimus de istis intentionibus rationis, secundum quod sunt relationes prædicamentales rationis ad suos speciales terminos, an habeant aliquod fundamentum, proportionabiliter ac aliud habent relationes prædicamentales reales.

3 Pro quo est supponendum, quod in relationibus reperitur subiectũ relationis, fundamentũ remotum & proximum illius, ac denique ipsa relatio ad positionem fundamenti & termini realiter naturaliter resultans. Proportionabiliter ergo inquirimus, an huiusmodi relationes rationis habeant suo modo subiectum & fundamentum proximum & remotum, & quale illud sit? Dixi suo modo, quia certum est huiusmodi relationes rationis non habere subiectum inhæsionis, sed solum denominationis. Similiter est certum quod etiam si habeant fundamentum remotum & proximum, non tamen ita vt ad illud naturaliter & independenter ab omni alio statim ipsa sequatur relatio: semper enim ad id requiritur actio intellectus quasi causa efficiens talis relationis. Vnde fundamentum in his relationibus rationis erit illud, quod quantum est ex se, exigat positionem talis relationis rationis, & quo posito statim possit illam intellectus formare, illamque alicui subiecto præbere.

4 Dico

4 Dico igitur primo. Primæ prædictæ intentiones rationis, quatenus sunt relationes ad suos speciales terminos præter subiectum denominationis, quod in aliquibus est aliquid reale, in aliquibus est aliquid rationis, habent fundamentum tam proximum, quam remotum à parte rei. Dixi subiectum denominationis, in his primis intentionibus rationis (& quantum ad hoc idem est etiam de secundis intentionibus) aliquando esse reale, aliquando aliquid rationis, quia nullum est ens, quod ab aliqua secunda intentione & ab aliqua etiam prima intentione rationis, vt ab intentione esse cogniti, non possit denominari.

5 Hoc supposito probatur conclusio. Et quod istæ primæ intentiones habeant fundamentum tam proximum quam remotum, patet. Quia sunt relationes prædicamentales, & proprium est relationis prædicamentalis, vtrunque fundamentum habere: vt constat in relationibus realibus prædicamentalibus. Quod autem vtrumq; fundamentum habeant à parte rei huiusmodi primæ intentiones rationis, probatur. Tum, quia in eo distinguuntur à secundis intentionibus, quæ (vt videbimus) licet habeant fundamentum remotum à parte rei; fundamentum proximum illarum sunt primæ intentiones rationis. Tum vel maxime, quia si prima intentio rationis non haberet fundamentum proximum à parte rei, deberet proximè fundari in alia prima intentione rationis (non enim potest aliud

pro-

proximum illius excogitari fundamentum) sed id est impossibile: ergo. Probatur minor, nam illius primæ intentionis rationis, quæ esset fundamentum alterius, deberet assignari fundamentum proximum alia prima intentio rationis, & illius alia, & sic in infinitum; vsque dum deueniremus ad aliquam primam intentionem rationis, quæ à parte rei tam proximum, quam remotum habeat fundamentum: & cum non sit quãtum ad hoc maior ratio, de illa, quam de alijs primis intentionibus rationis, dicendum est omnes illas habere tam proximũ, quam remotum fundamentum à parte rei.

6 Inductiuè etiam probatur & explicatur conclusio. Prima enim intentio in lapide esse cogniti habet pro fundamento remoto potentiam cognoscitiuam, & pro fundamento proximo cognitionem actiuã ad lapidem terminatam. Primæ intentionis in homine esse voliti fundamentum remotum est voluntas, & proximum actio voluntatis ad hominem terminata. Primæ intentionis in lapide esse visi fundamentum remotum est potentia visiua; proximum autem visio ad lapidem terminata. Primæ denique intẽtionis in columna esse dextræ, fundamentum remotum est dextera animalis, fundamentum vero proximum est vbicatio realis dexteræ animalis ad situm, vbi est columna, & sic inductiuè de alijs primis intentionibus rationis.

7 Obijcies, quod confundimus fundamentum proximum & remotum istarum

rela-

relationum cum illarum termino. Sed hoc videtur inconueniens: nō igitur rectè fundamentum illarum proximum & remotum assignatur. Maior probatur, quia prima intentio esse visi, est relatio rationis ad potentiam videntem, quatenus intellectus concipit in lapide esse visum ad modum respectus, & relationis lapidis ad potentiam illum videntem: ergo si huius relationis assignamus fundamentum proximum & remotum potentiam visiuam, & illius visionem, confundimus cum termino talis relationis illius fundamentum. Minor autem, quod hoc sit inconueniens, probatur. Quia in omni relatione videtur distinctum debere esse terminū ab illius fundamento, cum fundamentum se habeat, vt id à quo egreditur relatio, & terminus, vt id in quod tendit, & terminatur.

Respondetur, non esse inconueniens in his relationibus quod materialiter sit idem illarum fundamentum & terminus. Quia cum huiusmodi relationes omnes rationis sint quasi reflexiuæ, & illas reflexiuè formet intellectus, comparando videlicet effectum, vel quasi effectum ad suam causam, & illud concipiendo ad modum respectus ad illam; quatenus huius comparationis causa est fundamentum, præbet fundamentum talis respectus, & est terminus illius, quatenus in ordine ad illam fit comparatio.

8 Dico secundo. Secundæ intentiones rationis habent fundamentum remotum à parte rei; proximè autem fundantur in ali-

aliquibus primis intentionibus rationis. Conclusio est communis, & quod tales secundæ intentiones debeant habere vtrunque fundamentum, patet ex proportione ad alias relationes prædicamentales: quod vero vtrunque illarum fundamentum non sit reale, probatur: Quia alias non haberent in quo distinguerentur à primis intentionibus rationis: quod denique fundamentum remotum illarum sit reale, probatur. Quia si secunda intentio fundatur proximè in prima intentione rationis, quod fuerit proximum fundamentum ipsius primæ intentionis fundantis secundam, erit fundamentum remotum secundæ intentionis in prima fundatæ, (licet præter hoc aliud magis remotum fundamentum; vt videbimus, cuiuslibet secundæ intentionis, in ipsa natura subiecti, quod denominat, inueniatur) sed omnis primæ intentionis rationis fundamentum proximum est aliquid reale: ergo omnis secunda intentio fundatur remotè in aliquo ente reali.

9 Exemplo etiam probatur conclusio, nam quamuis in natura v. g. animalis, vt comparabili ad plures species sit remotissimum fundamentum; vt animali tribuatur ab intellectu secunda intentio generis, nunquam intellectus inueniet ad id faciendum proximum fundamentum; vsque dum abstractam ab inferioribus, & ad illa comparatam talem naturam cognoscat, sed ad eam cognitionem cum resultet prima intentio rationis, statim potest intellectus

animali tribuere secundam intentionem generis: ergo antecedenter ad talem primam intentionem rationis non erat fundamentum proximum prædictæ secundæ intentionis, & illius fundamẽtum proximum fuit talis prima intentio rationis, & eodem modo id posset alijs exemplis confirmari.

10 Obijcies primo, quod antecedenter ad omnem primam intentionem rationis, potest intellectus aliquam secundam intentionem formare, illamque alicui tribuere. Non igitur omnis secundæ intentionis fundamentum proximum debet esse aliqua prima intentio rationis. Probatur antecedens, quia postquam quis per intellectum agentem abstrahit naturam humanam v.g. à singularibus, prius quam in illa aliquam primam intentionem rationis ad modum relationis ad aliquem terminum concipiat, potest tali naturæ intentionem tribuere speciei. Et ad minus postquam talem naturam comparauit intellectus ad sua inferiora, prius quam ipsam comparationem agnoscat ad modum respectus ad potentiã comparantem, in quo prima intentio rationis esse comparati consistit; posset intellectus tali naturæ secundam intentionem tribuere speciei: ergo potest secundam intentionem formare, & alicui prębere intellectus antecedenter ad omnem primam intentionem rationis.

Respondetur negando antecedens: & ad probationem patebit ex dicendis in libro sequenti de natura vniuersalis, & per quam opera-

operationem intellectus fit. Pro nunc dico non posse intellectum statim post abstractam naturam per intellectum agẽtem tribuere illi intentionem vniuersalis, vel prædicabilis; vsque dum saltem cognoscat per intellectum possibilem naturam sic abstractam, & cum intellectus in omni sua cognitione sit saltem in exercitio reflexiuus, ea cognitione, qua cognoscit naturam abstractam, cognoscit in illa esse abstractum ad modum respectus ad potentiam abstrahentem, per quod resultat ipse respectus & prima intentio rationis. Et idem dico de intentione esse comparati, quod per ipsam actionem comparatiuam intellectus in exercitio saltem cognoscitur, & formaliter ipsa prima intentio rationis resultat. Vnde numquam intellectus alicui secundã aliquam intentionem tribuit, nisi præcesserit, vt illius proximum fundamentum, aliqua prima intentio rationis.

11 Obijcies secundo. Quod tam prima quam secunda intentio rationis sunt formaliter relationes: ergo vna non potest fundari supra aliam. Probatur consequentia, ex relationibus realibus prædicamentalibus, in quibus nulla relatio est alterius relationis fundamentum: ergo neque id potest contingere in relationibus rationis prædicamentalibus.

Respondetur negando consequentiam, & ad probationem admisso antecedenti, negatur etiam consequentia. Quia cum fundamentum relationis realis sit id, ad quod

per

per realem naturalem resultantiam resultat relatio: ac perinde fundamentum se habet ad relationem realem per modum principij actiui, à quo ipsa realiter emanat relatio: & nulla relatio realis; quia in genere entis realis est minimæ entitatis, potest esse reale principium actiuum alicuius; ideò nulla relatio realis potest esse fundamentum proximum alterius relationis realis. Quia tamen fundamentum proximum relationis rationis, vt diximus, non est à quo realiter emanat relatio, sed solum quod quantum est ex se exigit positionem relationis ab intellectu, hoc modo, fundare relationem rationis, optime alteri relationi rationis potest competere.

LIBER

LIBER TERTIVS

DE VNIVERSALIBVS.

CTVRVS Porphyrius de quinque prædicabilibus, in quæ (vt libro sequenti dicemus) tanquam in species athomas vniuersale diuiditur, in prologo, quem præmisit ad tractatum prædicabilium, aliqua discutis de natura vniuersalis, & an illud sit in rebus, an vero à rebus realiter separatum, vel denique solum in intellectu obiectiuè inueniatur, breuiter insinuauit. De quo tamen latè disputant logici, Et quamuis materia sit magna ex parte metaphisica tamen quia eius cognitio multum conducit ad logicum, vt sciat qualiter vniuersalia de singularibus prædicentur; ideo noster etiam author in prologo prædicabilium aliqua de vniuersalibus disputat, quæ in hoc distincto libro (quem vice prolegi ad prædicabilia præmittimus) breuiter perstringe reconabimur.

QVÆ-

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit vniuersale?

VNiuersale, vt nomen sonat, dicitur secundum quod aliquid ad plura comparatur; ad differentiam singularis, quod in eo quod singulare est, nequit ad plura comparari. Secundum diuersas igitur acceptiones vniuersalis quaduplex (vt quæst. 1. vniuersalium adnotat noster Author) distinguitur vniuersale. Vniuersale videlicet in causando, in representando, in essendo, & in prædicando. Vniuersale in causando est, quod plura potest causare; & sic vniuersalissimus est Deus, vtpote à quo omnia procedunt, & in cuius potentia vniuersa factibilia continentur; & causæ ex inferioribus erunt magis vel minus vniuersales in causando, quatenus ad plures, vel pauciores effectus possunt concurrere. Vniuersale in significando, seu in repræsentando, est vox, seu conceptus aliquam náturam communem significans, seu repræsentans; vt hæc vox homo, & conceptus illi correspondens. Vniuersale in essendo, est id, quod in pluribus existit, & reperitur. Vniuersale denique in prædicando est, quod de pluribus est prædicabile. Et quidem de vniuersali in causando pertinet agere ad Phisicum, qui de causis vniuersalibus & particularibus cuiuslibet causandi generis discutit. De vniuersali autem in signi-

significando seu repræsentando pertinet agere ad Dialecticum. De vniuersali denique in essendo, & in prædicando pertinet agere ad Logicum. Quia cum ad illũ proculdubio spectet agere de vniuersali in prædicando, & (vt videbimus) vt aliquid sit vniuersale in prædicando debet esse vniuersale in essendo, ea vtraque vniuersalis acceptio pertinet ad logicum: & sic de vniuersali secundum eam duplicem acceptionem, alijs relictis, in sequentibus disputabimus.

2 Cum nihil possit prædicari de illis, in quibus realiter non est, & vniuersale logicum (vt diximus) sit vniuersale in prædicando, & prædicabile de multis, necessarium est, quod in his, de quibus prędicatur, realiter sit, ac perinde vniuersale logicum communiter describitur, quod sit *vnum in multis & de multis*. Quæ definitio desumitur ex Arist. 7. metaph. textu 14. dicente vniuersale esse *quod pluribus in esse natum est*. Et prædicta communis definitio optime explicat naturam vniuersalis logici: quia explicat eius fundamentum, relationem vniuersalitatis & proprietatem illius. Explicat quidem fundamentum per illam particulam. *Vnum*, quia in vnitate formali, quam habet natura in pluribus, licet in illis materialiter multiplicabilis, relatio vniuersalitatis fundatur. Ipsam autem vniuersalitatis relationem explicat prædicta definitio per illam particulam, *in multis*, per multa

enim,

enim, in quibus natura est, denotantur eius inferiora, ad quæ tanquam ad proprium terminum relatio vniuersalitatis terminatur. Per illam denique particulã *de multis*, explicatur proprietas vniuersalis, scilicet illius de pluribus prædicabilitas.

3 Aduersus prædictam definitionem primo obijcies, illam competere Deo: Deus enim est vnũ in multis & de multis: vnus etenim Deus in tribus est diuinis personis, & de illis prædicatur. Et tamen Deus non est vniuersalis, siquidem ad nullam ex speciebus quæ adæquate vniuersale diuidunt, pertinet: videtur igitur, prædictam definitionem vniuersalis non esse bonam.

Respondetur, in prædicta definitione *vnum in multis* debere intelligi, quod ita sit in multis quod in illis multiplicetur, & diuidatur; sicut quælibet natura creata in multis, in quibus est, diuiditur, partitur, & multiplicatur. Natura autem diuina, quæ in tribus est diuinis personis, & de illis prædicatur, nullatenus in illis diuiditur aut multiplicatur; & ideo vniuersalis, nec est, nec prædicta ei conuenit definitio.

4 Obijcies secundo, quod ens est vnum in multis & de multis, siquidem in omnibus rebus est, & de omnibus prædicatur. Et tamen non est vniuersale, cum ad nullam speciem vniuersalis pertineat, vt facilè est per omnes illas discurrendo, videre. Ergo prædicta vniuersalis definitio non est bona.

Respon-

Respondetur, quod si in hac definitione describitur vniuersale latè sumptum; talis definitio competit enti; vt recte probat argumentum. Et in ea lata vniuersalis acceptione ens etiam est vniuersale. Si vero accipiatur in ea definitione vniuersale strictè solum, prout est diuisibile in quinque prædicabilia, debet subintelligi in definitione, quod sit vnum in multis, vnum videlicet illis vniuocum, & quod vniuocè prædicetur de multis. Et per id excluditur ens à ratione vniuersalis, quia respectu nullius sibi inferioris est vniuocum, nec vniuoce de illo prædicatur.

Cum totus huius libri scopus & finis sit, naturam vniuersalis logici indagare, & in quo illud fundamentaliter, & formaliter consistat inquirere, & per quam potentiam & actionem fiat vniuersale formaliter, explicare, ac denique an tale detur vniuersale, perscrutari: totum id hoc ostenditur discursu. Necessarium est concedere in rebus naturas vniuersales. Sed non possunt illæ realiter à singularibus esse separatæ: ergo debent esse realiter cum suis singularibus identificatæ. Tunc vltra; non possunt de talibus singularibus prædicari nisi ab illis per intellectum separatæ in ordine ad illa ab ipso intellectu comparentur. Id autem mere fictitiè & absque fundamento in ipsis rebus intellectus facere nequit, Ad id ergo reperitur fundamentum in ipsis rebus, quod est in illis reperiri vniuersale fundamentaliter. Et cum tali fundamento

intellectus abstrahens & comparans naturam ad sua inferiora, facit illam vniuersalem formaliter. En breuem & compendiosum discursum, in quo omnia, quæ in hoc libro dicturi sumus, insinuãtur. Oportet ergo, vt illa patefiant, quod circa eiusdem discursus præmissas in sequentibus quæstionibus disputemus, vt illarum veritas innotescat.

QVÆSTIO II.

Vtrum in rebus dentur vniuersalia?

INdeterminate, & in communi in præsenti inquirimus, an detur in rebus vniuersalia; non inquirentes determinate, & in particulari, an dentur in rebus vniuersalia cum singularibus realiter identificata, an vero, ab illis realiter separata (de hoc enim quæstione sequenti aduersus Platonem disputabimus.) Nec determinatè inquirimus, an dentur in rebus vniuersalia solum fundamentaliter, an vero antecedenter ad operationem intellectus, formaliter dentur in rebus vniuersalia (de hoc namque etiam agemus in sequentibus) sed solũ indeterminate & in communi (vt diximus) in præsenti inquirimus, an dentur vniuersalia in rebus? In rebus, inquam, non vero solum in vocibus, nominibus, & conceptibus

bus formalibus; vt Nominales existimant, nullum ex parte obiecti nominum, & conceptuum formalium communium asserentes correspondere vniuersale. In quo, licet ipsi existiment diuersam tenere sententiam, non multum in re differunt à sententia Heracliti & Cratilli, qui teste Philosopho 4. metaph. tex. 22. asserebant nullum esse in rebus vniuersale, existimantes nihil esse in rerum natura præter singularia, quæ sensibus percipiebant. Et cum hæc experirentur, esse in continuo motu contingentia, & corruptibilia: consequenter negabant aliquam esse scientiam. Quæ sententia etiam communiter tribuitur Epicuro, & illius discipulis. Et licet aduersus illos possemus ex suismet principijs illos redarguere, quod eo ipso quod negabant aliquid esse in mũdo nisi corruptibile & singulare, consequenter tenebantur asserere, hanc veritatem saltem esse infallibilem & necessariam, omnia videlicet esse corruptibilia, ac mutationi subiecta: ac perinde de hac saltem veritate poterat esse scientia. Vnde ex eodem principio quo scientiam esse negabant, scientiam dari posse concedere tenebantur. Sed quidquid sit de hoc, ad quæstionem directè oportet vt respondeamus.

2 Dicendum igitur est, necessarium esse concedere naturas vniuersales esse in rebus. Ita cum communi sententia, docet noster Author quæst. 1. vniuersalium conclusione 2. efficacibusque id confirmat rationibus, & authoritatibus comprobat Ari-

ſtoteles enim in 2. de anima text. 68. ait: *Eadem natura diaphaneitatis, eſt in aere, & aqua.* Sed non poteſt intelligi de eadem natura numerica diapheneitatis, cum impoſſibile ſit, idem numero accidens in diuerſis eſſe ſubiectis. Loquitur ergo de eadem ſpecifice natura diaphaneitatis: conceditque perinde eam naturam ſpecificam, & communem in rebus. Et 7. Metaph. tex. 51. ait idem Philoſophus, quod ratio cõmunis animalis eadem eſt in omnibus ſpeciebus: quod verificari non poteſt niſi per id, quod omnes ſpecies in ratione animalis conuenientes, nec in ea ratione formaliter diſtinctæ, eo ipſo dicuntur habere rationem animalis omnibus illis communem. Ac denique in eodem lib. 7. Metaph. tex. 57. concludit Ariſtot. aduerſus Platonem, quod vniuerſalia non ſunt à rebus ſeparata, ſed ſunt in ſingularibus. Sentit igitur, quod in ſingularibus, quæ à parte rei reperiuntur, ſunt vniuerſalia: vniuerſalia videlicet ſaltem fundamentaliter (non enim poſſumus ab hac veritatis inſinuatione totaliter abſtinere) quatenus videlicet ſingularia in eadem ratione formali ſpecifica vel ſuperiori vnitatem habentia, fundamentum præbent, vt intellectus poſſit ab illis vnam rationem vniuerſalem, & omnibus illis communem abſtrahere; quod eſt vtique in ipſis ſingularibus eſſe vniuerſalia fundamentaliter.

3 Ratione autem probatur concluſio. Primo ex communi modo loquendi & cõcipiendi,

cipiendi, dicimus enim communiter viso aliquo animali; hoc animal inuenitur in tali Insula: & visa aliqua herba; hæc herba nascitur in horreo meo. Sed certum est, nos non loqui de illo numerice animali, nec de illa numerice herba; aliàs propositio tam vocalis, quam mentalis, qua id dicimus, esset falsa: ergo præter illud singulare animal, & singularem herbam aliquid commune concipimus, in quo conueniat illud numero animal cum altero. Nec potest dici cum Nominalibus, quod nihil tunc præter ipsas voces & conceptus formales, commune huic & illi animali concipimus. §. Non, inquam, id potest dici: Tum quia cum nominibus vtamur ad significandas res, non solum ipsa nomina & conceptus formales non vltimati ipsorũ nominum, sed res per nomina & per conceptus significatæ prædictis locutionibus correspondent. §. Tum etiam, quia si nihil aliud præter nomina & conceptus formales prædictis locutionibus responderet; profectò tales locutiones essent falsæ. Nec enim hoc nomen herba, nec conceptus formalis herbæ nascitur in horto, sed res significata per tale nomen & conceptum: ergo cum prædictæ locutiones communiter vt veræ admittantur: necessario præter prædictas voces & formales conceptus aliquid vniuersale & cõmmune per modum conceptus obiectiui prædictis locutionibus correspondet.

4 Secundo probatur conclusio, quia à

parte rei datur definitio, v.g. hominis, animal videlicet rationale, explicans naturam hominis communem omnibus naturæ humanæ indiuiduis: non autem explicans naturam huius, vel alterius indiuidui, quatenus tale indiuiduum est: ergo vel talis definitio est inanis & vacua, si nullum ei correspondet à parte rei definitum, vel si re vera aliquod ei definitum respondet, iã datur à parte rei natura humana, in qua omnes homines formaliter conueniant.

5 Tertio probatur. Vniuersalia sunt realiter in singularibus, sed singularia dantur in rebus: ergo & vniuersalia. Maior probatur, vniuersalia prædicantur de singularibus, sed non possent de singularibus prædicari, nisi in ipsis singularibus essent: ergo vniuersalia sunt in singularibus. Maior patet, quia ista v.g. est vera prædicatio, Petrus est homo, sed non prædicatur (vt Nominales intendunt) hoc nomen homo de hoc nomine Petrus, aliàs propositio esset falsa: ergo prædicatur significatum huius nominis homo, de significato huius nominis Petrus. Sed significatum huius nominis Petrus est natura singularis cum conditionibus indiuiduantibus Petri: ergo in prædicta propositione prædicatur aliquid commune de singulari, & eodem modo potest prædicari de alijs eiusdem naturæ singularibus. Minor autem videlicet, quod non posset prædicari natura communis de singularibus, nisi in illis realiter esset. Probatur, quia nihil potest prædicari,

cari de illo, cum quo realiter non identificatur. Vnde vt album vere prædicetur de homine, debet cum homine realiter idẽtificari, & cũ hoc nomen album sit concretum, supponens perinde pro supposito vel subiecto, vt hæc propositio sit vera, homo est albus, debet, idem esse suppositum hominis, ac subiectum albedinis: quod est idẽ, ac quod communiter dicunt Dialectici, quod vt propositio affirmatiua sit vera, debent extrema supponere pro eodem: & ideò hæc propositio est falsa, homo est albedo, etiamsi homo habeat albedinem, quia cum nomen albedo sit abstractum, ac perinde non supponens pro subiecto, sed pro ipsa forma, & forma albedinis quamuis homini insit, realiter ab illo distinguatur, non potest medio nomine abstracto vere de homine prædicari: ergo vt aliqua natura vniuersalis vere de singularibus prædicetur, debet realiter in singularibus esse, & cum illis realiter identificari. Vnde Philosophus 4. Metaph. tex. 6. aduersus Platonem concludit, vniuersale non esse realiter separatum à singularibus, cum vere de illis prædicetur.

6 Vltimo tandem probatur conclusio, quia certum est, dari scientiam de homine & alijs naturis creatis, cum homo earum naturas, & proprietates naturaliter scire desideret: sed scientiæ sunt de vniuersalibus, tanquam de proprio illarum obiecto. Certum igitur est, dari in rebus vniuersale. Minor probatur. Tum, quia teste Porphirio

cap. de specie, de singularibus non est sciẽtia. Tum etiam, quia asserit Philosoph. 1. posteriorum text. 11. & 2. de anima text. 6, dicens, quod scientia non est, nisi de vniuersalibus. Tum denique quia scientia, vtpote quæ definitur, quod sit habitus certus & euidens, non potest esse, nisi de necessarijs, perpetuis, & incorruptibilibus: de contingentibus enim, & corruptibilibus nulla potest esse certitudo. Singularia sunt contingentia, & corruptibilia; vniuersalia autem sunt necessaria & perpetua, & incorruptiblia: ergo solum de vniuersalibus potest esse scientia.

Confirmatur primo. Quia nulla est scientia, quæ à singularibus in suo obiecto non abstrahat: quæ sub minori enim obstractione inter omnes scientias in suum tendit obiectum, est Philosophia, & hæc abstrahit à singularibus: ergo obiectum specificatiuum cuiuslibet scientiæ est vniuersale: ac perinde cum à parte rei inueniantur scientiæ; vniuersale etiam à parte rei, quod scientias terminet & specificet, necessario debet admitti.

Confirmatur secundo: nam à parte rei dantur sensus, v.g. potentia visiua, quæ vtpotè potentia corporea, licet in exercitio nonnisi ad hunc, vel illum singularem colorem terminetur, eius tamen formale specificatiuum non est hic vel alter singularis color, aliàs non posset extra illum ad aliũ colorem terminari: ergo à parte rei datur color, in quo omnes colores conueniant.

Patet

Patet consequentia, quia si à parte rei datur specificatum; necesse est, quod etiam illius specificatiuum à parte rei inueniatur.

7 Obijcies primo. Quod quidquid reperitur à parte rei est singulare: nullum igitur datur à parte rei vniuersale. Consequentia probatur, quia vniuersale & singulare opponuntur: hoc enim dicit determinationem ad vnum, illud communitatem ad plura: ergo si quidquid est à parte rei est singulare, nullum est à parte rei vniuersale. Antecedens autem probatur; nam quidquid est à parte rei, vel est Deus, vel aliquid à Deo se solo, vel medijs etiã causis secundis productum. Sed Deus singularissimus est, & quidquid est productum est singulare: productio enim non nisi ad singulare terminatur: ergo quidquid est à parte rei est singulare.

Confirmatur, quia vniuersale est vnum in multis. Sed nulla datur à parte rei natura, quæ sit vna in multis præter naturam diuinam; quæ cum non sit partibilis in personis diuinis, quibus conuenit, & in quibus est, non habet (vt diximus) rationem vniuersalis; ergo nullum datur à parte rei vniuersale. Minor probatur, quia quælibet natura creata multiplicatur ad multiplicationem suorum singularium: ergo nulla datur à parte rei natura, quæ sit vna in multis.

Respondetur ad argumentum. Distinguendo consequens: ergo nullum datur à parte rei vniuersale: distinctum quidem

 reali-

realiter, & realiter separatum; à singularibus: concedo consequentiam: cum singularibus realiter identificatum: nego cōsequentiam, quia quamuis nulla sit natura realiter à singularibus separata; tamen quatenus omnia singularia talis naturæ licet quodlibet eorum habeat suam naturam materialiter à natura alterius singularis distinctam, conueniunt in eo, quod natura vnius est eiusdem rationis formalis cum natura alterius (vt late in sequentibus explicabimus) id sufficit, vt detur à parte rei natura vniuersalis fundamētaliter, quia per id datur fundamentum, vt intellectus concipiat naturam, non concipiendo speciales conditiones indiuiduantes, per quas in singulis indiuiduis determinatur, indiuiduatur, & multiplicatur, & eandem naturam in ordine ad omnia singularia, vt illis omnibus communem, comparet & concipiat. Et tale vniuersale fundamentaliter est, quod ostendimus à parte rei reperiri: illud enim sufficit ad omnia, ad quæ in probatione conclusionis intendimus, esse necessarium, vniuersale concedere.

Ad cōfirmationem respondetur. A parte quidem rei non dari formaliter naturā vnam in multis, quia eam vnitatem habet natura per abstractionem intellectus abstrahentis illam à conditionibus indiuiduantibus: reperitur tamen à parte rei fundamentum talis abstractionis: quatenus à parte rei reperitur natura eiusdem rationis formalis in omnibus suis indiuiduis. Et

id

id sufficit, vt à parte rei detur natura vniuersalis fundamentaliter.

8 Obijcies secundo. Quod ex necessitate scientiarum non deducitur, concedendum esse à parte rei aliquod vniuersale. Perperam igitur ob id vniuersale aliquod à parte rei dicitur, esse concedendum. Antecedens probatur, quia etiam de singularibus potest esse scientia, & de facto de Deo, qui singularissimus est, datur scientia. Non igitur ex necessitate scientiarum deducitur aliquod concedendum esse vniuersale.

Dices, quod etiam si de Deo, vtpote immutabili detur scientia, dari non potest de alijs singularibus corruptibilibus, quæ quatenus corruptibilia sunt, etiam sunt contingentia, ac perinde nulla de talibus singularibus vt singularia sunt, potest esse veritas necessaria: & cum scientia, vtpote habitus certus, & euidens, non nisi ad veritates necessarias inclinet, de singularibus corruptibilibus non potest esse scientia.

Sed contra est, quod inde sequeretur, quod non solum de singularibus, sed nec de pluribus naturis, quas dicitur esse vniuersales, de natura hominis v.g. posset dari scientia, quod sic probatur, quia non solum singuli homines, sed homo in communi (si in communi datur) est corruptibilis: ergo si de singularibus, vt de Petro, & Paulo, quia corruptibilia sunt, scientia dari non potest, nec de homine dari poterit. Antecedens probatur: nam

corruptibilitas est passio & proprietas hominis, quatenus essentialiter componitur ex materia & forma, non satiante materiæ capacitatem. Sed proprietas alicuius naturæ non solum indiuiduis talis naturæ, sed primo & per se naturæ omnibus indiuiduis communi competit: ideoque per prius homo, quam Petrus, & Paulus dicitur risibilis; immo ideo Petrus est risibilis, quia homo est risibilis: ergo non solum indiuidua singularia hominis; vt Petrus & Paulus sunt corruptibilia, sed & per prius homo est, & dicitur corruptibilis.

Respondetur, solutionem assignatã esse optimam. Et ad replicam communiter dicitur: hominem quidem esse corruptibilẽ, idest habet potentiam vt corrumpatur: non tamen vt corrumpatur per se, sed vt corrumpatur per aliud, seu per accidens ad corruptionem suorum indiuiduorum: quia licet proprietates, vt dicunt potentiam ad actum, per prius competant naturæ, quam indiuiduis, & ideo competant indiuiduis, quia competunt naturæ; actus tamen & exercitium talium proprietatum per prius competit indiuiduis, quam naturæ: & quia competit indiuiduis, per accidens saltem, idest per aliud competit naturæ, sicuti quamuis ideò verbi gratia, Petrus sit risibilis, quia homo est risibilis, ideò tamen è conuerso homo ridet, quia Petrus & Paulus rident.

9 Sed

9 Sed licet hæc solutio communis sit & verum contineat quantum ad id, quod diuersimode quoad perseitatem asserit cõuenire naturæ & indiuiduis proprietates, & earundem proprietatum actus, seu exercitium; adhuc tamen licet totum hoc sit verum, non videtur, per id sufficienter occurri argumento facto. Nam licet natura verbi gratia humana non possit corrumpi per se, sed per aliud, scilicet ad corruptionem indiuiduorum; tamen si de corruptione, quam prædicto modo per accidens accipit natura ad corruptionem indiuiduorum loquamur, certe natura nullatenus est incorruptibilis. Quia sicut possunt omnia naturæ verbi gratia humanæ indiuidua corrumpti; potest & ipsa natura humana, ad corruptionem omniũ suorum indiuiduorum totaliter corrumpi, & desinere esse. Ob aliud igitur dicitur, naturas esse perpetuas, & incorruptibiles, ac perinde posse terminare scientias, ob incorruptibilitatem videlicet, quæ sub aliqua ratione ita per se conuenit naturis, vt sub ea ratione nec per se, nec per aliud possint vllatenus corrumpi: nẽpè ratione connexionis suorum essentialium prædicatorum; quæ connexio semper manet, & ita est incorruptibilis, vt nec per se, nec per aliud possit corrumpi, & quantumuis omnia indiuidua, quibus aliqua competit natura, corrumpantur, nec per accidens ad corruptionem illorum corrumpitur, aut desinit esse con-

nexio

nexio essentialium prædicatorum talis naturæ. Et cum scientia versetur circa naturas communes, non vt in indiuiduis existentes, & ad corruptionem indiuiduorum corruptibiles, sed vt dicunt connexionem suorum essentialium prædicatorum, sub ea ratione naturæ etiam creatæ attinguntur à scientia, sub qua sunt illæ omnino perpetuæ & incorruptibiles & nec per accidens, aut per aliud possunt ad corruptionem aliorum corrumpi.

QVÆSTIO III.

Vtrum dari possit natura vniuersalis separata ab omnibus singularibus?

CElebris fuit sententia Platonis (vt refert Philosophus 1. Metaph. text. 15. & alibi sæpe) qui vitare cupiens inconueniens non admittendi scientias, quod supra relati Authores existimantes nihil esse in mundo præter singulare admittebant; in aliud incidit extremum, dicens, dari à parte rei naturas vniuersales realiter ab omnibus singularibus separatas, quas ipse vocabat idæas, dicebatque esse vniuersales, quatenus ex illis singularia suas naturas participabant, ad modum quo ex impressione sigilli in cera diuersæ sigillationes ab ipso sigillo realiter distinctæ resultant; & quamuis huiusmodi senten-

tentiam sic explicatam aliqui existiment falso impositam fuisse Platoni ab Aristotele, alienamque omnino esse ab ipsius Platonis mente, solumque concessisse ideas omnium rerum, qualiter illas Theologi in mente diuina concedunt, vt late refert noster Author quæst.1.vniuersalium; tamen quidquid sit in hac parte de mente & vera intelligentia Platonis, de illius relata sententia vt illam ei Aristoteles & alij Authores attribuunt, in præsenti quæstione tam de facto, quam de possibili est disputandum.

2. Dicendum est, omnino esse impossibile, dari naturam aliquam vniuersalem realiter ab omnibus singularibus separatam. Conclusio vt euidens ab omnibus admittitur. & est tertia conclusio nostri Authoris in quæstion.1. vniuersalium: illamque pluribus in locis aduersus Platonem demonstrant Aristot. & D. Thomas. Et probatur primo: nam omnis natura realiter à parte rei existens præter naturam diuinam est realiter producta, aliàs illud esse reale quod haberet, haberet à se & independenter ab omni alio: ac perinde esset Deus, sed nihil potest esse realiter productum; nisi singulare: ergo impossibile est, aliquam naturam vniuersalem realiter à parte rei reperiri ab omnibus singularibus realiter, separatam. Probatur minor, nam productio est singularium & suppositorum, teste enim D. Thom. 1.par. quæst.65. art.4. illius est

pro-

produci, cuius proprium est esse. Sed esse est proprium suppositi & singularis, vt testatur idem Angelicus Doctor quæst.9. de potentia art.5. ad 13. ergo nihil reale producitur nisi singulare. §. Confirmatur nam talis natura realiter separata ab omnibus singularibus, nullatenus posset realiter existere: omnino igitur impossibilia admittit, qui, eam naturam realiter asserit existere, & ab omnibus singularibus realiter esse separatam. Probatur antecedens, nam existentia, (vt proxime dicebamus ex D Tho.) est actus proprius naturæ singularis, quia cum sit vltima actualitas cuius cumque rei, supponit necessario omnem ipsius rei determinationem: ac perinde determinationem etiam per singularitatem: omnino igitur est impossibile, aliquid realiter existere nisi singulare.

Secundo probatur conclusio, quia si aliqua daretur natura vniuersalis realiter a singularibus separata, a qua omnia singularia suas participarent naturas, deberet vtique talis natura de omnibus suis singularibus prædicari. Sed eo ipso, quod ab omnibus singularibus esset realiter separata, implicat, quod de illis prædicaretur. Omnino igitur impossibile est, dari aliquam naturam vniuersalem realiter ab omnibus singularibus separatam. Maior patet: Tum, quia ob id præcipue Plato naturam concedebat realiter ab omnibus singularibus separatam, vt de illis

illis omnibus posset prædicari. Tum etiam, quia cum vniuersale sit vnum in multis & de multis, eo ipso quod admittatur naturam illam esse vniuersalem, consequenter debet dici illam posse de omnibus suis singularibus prædicari. Tum denique, quia de omnibus participantibus aliquam naturam, potest eadem natura formaliter prædicari: ergo cum in sententia, quam impugnamus asseratur omnia singularia suas singulares naturas participare ab illa natura vniuersali, quamuis ab omnibus illis realiter separata, eo ipso tenentur concedere, illam posse de omnibus singularibus prædicari. Minorem autem, videlicet impossibile esse, quod natura realiter à singularibus, separata de illis prædicetur, ostendimus quæstione præcedenti in tertia ratione conclusionis.

3 Obijcies primo, omnia singularia ex participatione alicuius naturæ suas habere naturas singulares: Petrus enim ex participatione naturæ humanæ, & ad exemplar illius est homo, & ex participatione naturæ animalis, & ad illius exemplar est animal: ergo dantur naturæ à parte rei ab omnibus singularibus realiter separatæ, à quibus omnia singularia suas participent naturas. Natura enim singularis Petri à natura singulari v.g. Pauli non potest participari.

Confirmatur, quia nullus effectus potest

test procedere nisi à causa sibi simili, sed videmus aliquos effectus procedere à causis efficientibus sibi non similibus, vt cum Sol generat animalia imperfecta: ergo præter illam causam efficientem debet dari in qualibet specie aliqua natura vniuersalis ab omnibus singularibus separata, à qua quælibet res vt à causa sibi omnino simili suam participet singularem naturam.

Respondetur ad argumentum, dari quidem causam exemplarem cuiuscumque naturæ singularis, ad cuius exemplar omnia singularia producantur talis tamen causa exemplaris nullatenus potest esse aliquid creatum, sed est Idæa diuina in mente diuina existens, essentia videlicet diuina cognita à diuino intellectu, vt diuersimode imitabilis, & participabilis à creaturis. §. Ad confirmationem respondetur, non omnem effectum procedere à causa omnino sibi simili & eiusdem rationis cum illo: id enim solum est proprium effectus causæ vniuocæ, sed sufficit quod causa sit eminenter & virtualiter similis effectui, vt contingit in omnibus causis æquiuocis: aliàs nec Deus posset aliquem producere effectum, cum non habeat eam similitudinem vniuocam cum aliqua creatura.

4 Obijcies secundo, necessario esse concedendum scientias etiam de rebus creatis, & propositiones, & veritates de illis

illis necessarias, ad quas tales scientiæ inclinent; ergo debet dari reale obiectum talium scientiarum, propositionum, & veritatum. Sed illud non potest esse cum aliquo singulari identificatum: ergo debet esse aliqua natura realis realiter ab omnibus singularibus separata. Minor probatur: nam quidquid est singulare est contingens corruptibile, & continuæ mutationi subiectum: ergo non potest esse obiectum alicuius scientiæ, aut propositionis necessariæ. §. Confirmatur primo; nam etiam, nullis verbi gratia existentibus hominibus, hæc propositio, homo est animal, est necessaria: ergo illi non correspondet pro obiecto natura humana in aliquo singulari existens: ergo correspondet illi pro obiecto natura humana realiter existens absque omni singulari. §. Confirmatur secundo; nam cum dico homo est animal, vel concipio aliquid vniuersale, vel aliquid singulare, non aliquid singulare, vt patet: ergo aliquid commune; illud igitur datur à parte rei alias talis conceptio esset falsa chimerica, & fictitia.

Respondetur ad argumentum, negando secundam illius consequentiam, quia etiam si non detur natura realiter existēs ab omnibus singularibus separata; datur tamen realis connexio prædicatorum essentialium cuiuscumque naturæ, cum illa sit omnino necessaria & independens ab existentia: & talis connexio est obiectum propositionis ne-

necessariæ, & ad illud inclinant scientiæ. §. Et per hoc patet ad primam confirmationem; prædicta enim necessaria connexio prædicatorum essentialium cum natura humana reperitur, etiam si à parte rei homines non existant, & ea connexio est obiectum illius propositionis necessariæ,& æternæ veritatis,homo est animal. §. Ad secundam confirmationem respondetur, quod cum dico, homo est animal; non concipio aliquid commune realiter separatum à singularibus, sed aliquid commune cum illis identificatum, quia quamuis natura quam concipio, sit à parte rei identificata cum singularitate; concipio naturam, non concipiendo illius singularitatem. Neque in hoc aliqua falsitas, aut deceptio in tali conceptione intellectus inuenitur: cuius optimum exemplum adducit noster Author ex D.Tho. 1.par.quæst.85. art.2. ad 2. vbi postquam docuerat S.Doctor eam; quam hic tradimus doctrinam, subiungit, dicens. *Hoc possumus videre per simile in sensu, visus enim videt colorem pomi sine eius odore. Si ergo quæratur vbi sit color, qui videtur sine odore, manifestum est, quod color, qui videtur, non est nisi in pomo; sed quod sit sine odore perceptus, hoc accidit ex parte visus, in quantum in visu est similitudo coloris, & non odoris. Similiter humanitas, quæ intelligitur, non est nisi in hoc, vel in illo homine; sed quod humanitas apprehendatur sine indiuidualibus conditionibus (quod est ipsam abstrahi, ad*

quod

quod sequitur intentio vniuersalitatis) accidit humanitati secundum quod percipitur ab intellectu, in quo est similitudo naturæ speciei: & non indiuidualium principiorum. Hæc D. Thom. & certe vt testatur idemmet S.Doctor 1. metaph. lect. 10. tota deceptio Platonis in eo stetit, quod existimauit, non solum obiectum quod cognoscitur ab intellectu, inueniri à parte rei, sed & quod à parte rei inueniatur cum illo etiam modo separationis a singularibus sub quo ab intellectu concipitur. Quod quidem falsissimum est, sicut enim res materialis quantumuis vt cognoscatur ab intellectu, habeat in intellectu modum rei immaterialis, non reperitur, cum tali modo immaterialitatis, à parte rei; ita nec reperitur natura aliqua à parte rei cum modo abstractionis & separationis à singularibus, quem res habet prout est in intellectu, & ab intellectu concipitur.

QVÆSTIO IV.

Vtrum à parte rei detur vnitas formalis minor vnitate numerali?

SVpposito ex præcedentibus dari vniuersale aliqualiter à parte rei, & hoc non consistere in eo, quod detur aliqua natura realiter à singularibus, aliisve suis inferioribus separata: & cum (vt in sequentibus dicemus) vniuersale formali-

ter fiat per operationem intellectus abstrahentis naturam à singularibus, vel alijs suis inferioribus, & illam ad eadem inferiora comparantis; oportet inquirere, quale ad id natura præbeat fundamentum, quod vtique erit à parte rei reperiri vniuersale fundamentaliter. Et ad hoc inquirimus de vnitate formali an detur à parte rei.

2 Pro dicendis autem in hac & sequenti quæstione, est supponendum, quod vnum nihil aliud est, quam ens dicens carentiam diuisionis. Vnde cum carentia per formam positiuam debeat cognosci: qualis, & quotuplex fuerit diuisio; erit & vnitas. Diuisio autem altera est materialis, & altera formalis. Diuisio materialis (quæ materialis dicitur, quia à materia desumitur, & simul appellatur diuisio numerica) est penes principia materialia. Diuisio autem formalis (quæ formalis dicitur, quia à forma desumitur) est penes principia formalia. Et quia principia formalia alia sunt specifica, alia superiora vsque ad superiorissimas entis differentias; latitudinem habet diuisio formalis, & erit maior, quatenus per principia formalia magis superiora contingat. Vt totum hoc exemplo comprobatur; Petrus namque à Paulo, & alio quolibet indiuiduo naturæ humanæ solum habet diuisionem materialem per principia materialia, scilicet per diuersam vtriusque materiam. Et hæc est minima diuisio, quam

Pe-

Petrus ab aliquo potest habere. Habet autem Petrus diuisionem formalem à quolibet; quod non fuerit indiuiduum naturæ humanæ, maiorem tamen vel minorem, quatenus ab illo per principia formalia, magis vel minus superiora diuiditur: à leone enim, quia diuiditur Petrus solum per principia formalia athoma specifica; diuisionem quidem habet formalem maiorem diuisione materiali: minimam tamen in linea diuisionis formalis. Et maiorem diuisionem formalem habet Petrus à planta, & maiorem à lapide, maiorem à substantia spirituali, & maiorem denique, ab accidente, à quo per principia formalia communissima, essendi videlicet per se, vel essendi in alio, diuiditur.

3 Hinc est, quod cum (vt diximus) vnitas sit carentia diuisionis, & vnum sit ens dicens carentiam diuisionis; vnitas altera est materialis, altera formalis. Vnitas materialis est carentia diuisionis per principia meterialia, qualiter Petrus & quælibet res in se ipsa est vna, quia caret diuisione per principia materialia: & hæc est maxima omnium vnitatum, vtpote, dicens carentiam omnis etiam minimę diuisionis. Vnitas autem formalis est carentia diuisionis per principia formalia: & hæc vnitas sicut & diuisio formalis; habet latitudinem, & erit maior vnitas formalis, quatenus fuerit carentia diuisionis per principia formalia magis inferiora, & determinata.

4 Has

4 His ergo suppositis, certum est à parte rei reperiri vnitatem numericam, vt dicit videlicet carentiam diuisionis per principia materialia, & quod ex hac vnitate nullum prorsus sumitur fundamentum vniuersalitatis. Prima pars huius præsuppositi patet, nam à parte rei quodlibet ens siue materiale siue spirituale non habet in se, & à semetipso diuisionem per principia materialia: quia vel nullam habet materiam, si omnino spirituale est; vel vnicam dumtaxat habet materiam, si fuerit ens materiale: ergo non habet principia materialia; per quæ à semetipso diuidatur: ac perinde à parte rei, & independenter ab omni consideratione intellectus habet vnitatem numericam, seu materialem. Secunda autem pars eiusdem præsuppositi, videlicet quod ab huiusmodi vnitate numerica & materiali nullum desumatur fundamentum vniuersalitatis, etiam patet. Quia huiusmodi vnitas fit per contractionem, & determinationem ad vnum: ergo cum ad vniuersale formaliter requiratur communitas, & indifferentia ad plura, ex prædicta vnitate numerica, nullum sumitur fundamentum vniuersalitatis.

5 His igitur certo suppositis, difficultas solum est, vtrum à parte rei reperiatur vnitas aliqua formalis minor vnitate numerali: & non inquirimus in præsenti, an reperiatur à parte rei vnitas formalis communis pluribus, & ab vnitate nume-

rica

rica cuiuscumque indiuidui realiter distincta; an vero reperiatur à parte rei vnitas formalis cum vnitate numerica cuiuscumque indiuidui identificata, & ad multiplicationem vnitatis numericæ multiplicabilis (de hoc enim quæstione sequenti) sed solum in hac indeterminate inquirimus; an detur à parte rei vnitas formalis minor vnitate numerali, ex cuius resolutione videbitur, an detur à parte rei fundamentum vniuersalitatis, quod vtique erit in rebus dari vniuersale fundamentaliter.

6 Resolutorie est dicendum, à parte rei dari in rebus vnitatem formalem minorem vnitate numerali. Conclusio debet esse omnibus communis, & si vnus vel alter illam neget, forsan per id solum intendet negare à parte rei vnitatem formalem distinctam realiter ab vnitate numerica, & quæ à parte rei sit pluribus communis, sed quidquid sit de vnius vel alterius in hac parte sententia, conclusio, vt dixi, ab omnibus communiter amplectitur, & inter alios illam docet D. Caietanus cap. 4. de ente & essentia.

7 Probatur autem primo conclusio, & à priori. Quia vnitas formalis est indiuisio seu carentia diuisionis per principia formalia. Sed à parte rei, & in rebus ipsis antecedenter ad omnem operationem intellectus reperitur indiuisio, seu carentia diuisionis penes principia formalia; ergo à parte rei reperitur vnitas formalis mi-

minor vnitate numerali. Maior est definitio vnitatis formalis: minor autem probatur. Quia Petrus v.g. in ordine ad Paulum à parte rei & antecedenter ad omnem operationem intellectus caret omni diuisione per principia formalia, hoc est, non habet aliquam diuisionem & distinctionem ab illo per principia aliqua formalia: aliàs Petrus & Paulus à parte rei, distinguerentur formaliter, & cum minima distinctionum formalium sit specifica, distinguerentur à parte rei saltem specifice: ac perinde non essent eiusdem athomæ speciei: quo quid absurdius? ergo à parte rei, & in rebus ipsis datur indiuisio per principia formalia: ac perinde & vnitas formalis: & idem argumentum, quod facimus ad probandum, dari à parte rei hanc maximam vnitatem formalem, scilicet specificam, potest proportionabiliter fieri, ad probandum, dari à parte rei alias minores vnitates formales; quia licet à parte rei Petrus differat à Leone v.g. per principia formalia infima specifica; habet tamen à parte rei indiuisionem ab illo per principia formalia specifica subalterna: ergo etiam à parte rei datur inter Petrum & Leonem ea minor vnitas formalis.

Confirmatur, nam à parte rei & ante operationem intellectus datur diuisio formalis inter Petrum v.g. & Leonem, quia à parte rei sunt diuersæ speciei, & habent formas specie distinctas: ergo etiam a parte

te rei datur vnitas formalis. Patet consequentia, quia non minus à parte rei conueniunt inter se specificè Petrus & Paulus, & carent adin vicem distinctione, & diuisione per principia formalia; quam distinguantur à parte rei specifice, & habeāt ad inuicem diuisionem per principia formalia Petrus & Leo. Ergo si à parte rei datur diuisio formalis, etiam à parte rei datur vnitas formalis.

8 Secundo probatur conclusio, quia à parte rei inter Petrum & Paulum datur relatio similitudinis in natura humana. Sed omnis relatio similitudinis fundatur in aliqua vnitate: ergo à parte rei inter Petrum, & Paulum est aliqua vnitas. Non vnitas numerica: *hæc* enim inter Petrum, & Paulum non reperitur; sed potius diuisio numerica, & per principia materialia: ergo à parte rei reperitur inter Petrum & Paulum vnitas formalis.

9 Tertio denique probatur conclusio. Nihil est definibile nisi in quantum est vnum vnitate formali (ad definitionem enim nullatenus pertinet vnitas numerica; cum nihil definiatur, quatenus est singulare.) Sed à parte rei datur definibile; cum dentur à parte rei definitiones, ergo à parte rei datur vnum vnitate formali.

10 Obijcies primo. Si daretur à parte rei vnitas formalis, verbi gratia, specifica, per illam indiuidua eiusdem speciе, verbi gratia, Petrus & Paulus à parte rei essent vnum formaliter. Sed hoc est fal-

necessariæ, & ad illud inclinant scientiæ. §. Et per hoc patet ad primam confirmationem; prædicta enim necessaria connexio prædicatorum essentialium cum natura humana reperitur, etiam si à parte rei homines non existant, & ea connexio est obiectum illius propositionis necessariæ, & æternæ veritatis, homo est animal. §. Ad secundam confirmationem respondetur, quod cum dico, homo est animal; non concipio aliquid commune realiter separatum à angularibus, sed aliquid commune cum illis identificatum, quia quamuis natura quam concipio, sit à parte rei identificata cum singularitate; concipio naturam, non concipiendo illius singularitatem. Neque in hoc aliqua falsitas, aut deceptio in tali conceptione intellectus inuenitur: cuius optimum exemplum adducit noster Author ex D.Tho. 1.par.quæst. 85. art.2. ad 2. vbi postquam docuerat S.Doctor eam; quam hic tradimus doctrinam, subiungit, dicens. *Hoc possumus videre per simile in sensu, visus enim videt colorem pomi sine eius odore. Si ergo quæratur vbi sit color, qui videtur sine odore, manifestum est, quod color, qui videtur, non est nisi in pomo; sed quod sit sine odore perceptus, hoc accidit ex parte visus, in quantum in visu est similitudo coloris, & non odoris. Similiter humanitas, quæ intelligitur, non est nisi in hoc, vel in illo homine; sed quod humanitas apprehendatur sine indiuidualibus conditionibus (quod est ipsam abstrahi, ad*

quod

quod sequitur intentio vniuersalitatis) accidit humanitati secundum quod percipitur ab intellectu, in quo est similitudo naturæ speciei: & non indiuidualium principiorum. Hæc D. Thom. & certe vt testatur idemmet S.Doctor 1. metaph. lect. 10. tota deceptio Platonis in eo stetit, quod existimauit, non solum obiectum quod cognoscitur ab intellectu, inueniri à parte rei, sed & quod à parte rei inueniatur cum illo etiam modo separationis a singularibus sub quo ab intellectu concipitur. Quod quidem falsissimum est, sicut enim res materialis quantumuis vt cognoscatur ab intellectu, habeat in intellectu modum rei immaterialis, non reperitur, cum tali modo immaterialitatis, à parte rei; ita nec reperitur natura aliqua à parte rei cum modo abstractionis & separationis à singularibus, quem res habet prout est in intellectu, & ab intellectu concipitur.

QVÆSTIO IV.

Vtrum à parte rei detur vnitas formalis minor vnitate numerali?

SVpposito ex præcedentibus dari vniuersale aliqualiter à parte rei, & hoc non consistere in eo, quod detur aliqua natura realiter à singularibus, aliisve suis inferioribus separata: & cum (vt in sequentibus dicemus) vniuersale formaliter

ter fiat per operationem intellectus abstrahentis naturam à singularibus, vel alijs suis inferioribus, & illam ad eadem inferiora comparantis; oportet inquirere, quale ad id natura præbeat fundamentum, quod vtique erit à parte rei reperiri vniuersale fundamentaliter. Et ad hoc inquirimus de vnitate formali an detur à parte rei.

2 Pro dicendis autem in hac & sequenti quæstione, est supponendum, quod vnum nihil aliud est, quam ens dicens carentiam diuisionis. Vnde cum carentia per formam positiuam debeat cognosci: qualis, & quotuplex fuerit diuisio; erit & vnitas. Diuisio autem altera est materialis, & altera formalis. Diuisio materialis (quæ materialis dicitur, quia à materia desumitur, & simul appellatur diuisio numerica) est penes principia materialia. Diuisio autem formalis (quæ formalis dicitur, quia à forma desumitur) est penes principia formalia. Et quia principia formalia alia sunt specifica, alia superiora vsque ad superiorissimas entis differentias; latitudinem habet diuisio formalis, & erit maior, quatenus per principia formalia magis superiora contingat. Vt totum hoc exemplo comprobatur; Petrus namque à Paulo, & alio quolibet indiuiduo naturæ humanæ solum habet diuisionem materialem per principia materialia, scilicet per diuersam vtriusque materiam. Et hæc est minima diuisio, quam

Pe-

Petrus ab aliquo potest habere. Habet autem Petrus diuisionem formalem à quolibet; quod non fuerit indiuiduum naturæ humanæ, maiorem tamen vel minorem, quatenus ab illo per principia formalia, magis vel minus superiora diuiditur: à leone enim, quia diuiditur Petrus solum per principia formalia athoma specifica; diuisionem quidem habet formalem maiorem diuisione materiali: minimam tamen in linea diuisionis formalis. Et maiorem diuisionem formalem habet Petrus à planta, & maiorem à lapide, maiorem à substantia spirituali, & maiorem denique, ab accidente, à quo per principia formalia communissima, essendi videlicet per se, vel essendi in alio, diuiditur.

3 Hinc est, quod cum (vt diximus) vnitas sit carentia diuisionis, & vnum sit ens dicens carentiam diuisionis; vnitas altera est materialis, altera formalis. Vnitas materialis est carentia diuisionis per principia meterialia, qualiter Petrus & quælibet res in se ipsa est vna, quia caret diuisione per principia materialia: & hæc est maxima omnium vnitatum, vtpote, dicens carentiam omnis etiam minimę diuisionis. *Vnitas autem formalis est carentia diuisionis per principia formalia*: & hæc vnitas sicut & diuisio formalis; habet latitudinem, & erit maior vnitas formalis, quatenus fuerit carentia diuisionis per principia formalia magis inferiora, & determinata.

4 Hæ

4 His ergo suppositis, certum est à parte rei reperiri vnitatem numericam, vt dicit videlicet carentiam diuisionis per principia materialia, & quod ex hac vnitate nullum prorsus sumitur fundamentum vniuersalitatis. Prima pars huius præsuppositi patet, nam à parte rei quodlibet ens siue materiale siue spirituale non habet in se, & à semetipso diuisionem per principia materialia: quia vel nullam habet materiam, si omnino spirituale est; vel vnicam dumtaxat habet materiam, si fuerit ens materiale: ergo non habet principia materialia; per quæ à semetipso diuidatur: ac perinde à parte rei, & independenter ab omni consideratione intellectus habet vnitatem numericam, seu materialem. Secunda autem pars eiusdem præsuppositi, videlicet quod ab huiusmodi vnitate numerica & materiali nullum desumatur fundamentum vniuersalitatis, etiam patet. Quia huiusmodi vnitas fit per contractionem, & determinationem ad vnum: ergo cum ad vniuersale formaliter requiratur communitas, & indifferentia ad plura, ex prædicta vnitate numerica, nullum sumitur fundamentum vniuersalitatis.

5 His igitur certo suppositis, difficultas solum est, vtrum à parte rei reperiatur vnitas aliqua formalis minor vnitate numerali: & non inquirimus in præsenti, an reperiatur à parte rei vnitas formalis communis pluribus, & ab vnitate nume-

rica

rica cuiuscumque indiuidui realiter distincta: an vero reperiatur à parte rei vnitas formalis cum vnitate numerica cuiuscumque indiuidui identificata, & ad multiplicationem vnitatis numericæ multiplicabilis (de hoc enim quæstione sequenti) sed solum in hac indeterminate inquirimus, an detur à parte rei vnitas formalis minor vnitate numerali, ex cuius resolutione videbitur, an detur à parte rei fundamentum vniuersalitatis, quod vtique erit in rebus dari vniuersale fundamentaliter.

6 Resolutorie est dicendum, à parte rei dari in rebus vnitatem formalem minorem vnitate numerali. Conclusio debet esse omnibus communis, & si vnus vel alter illam neget, forsan per id solum intendet negare à parte rei vnitatem formalem distinctam realiter ab vnitate numerica, & quæ à parte rei sit pluribus communis, sed quidquid sit de vnius vel alterius in hac parte sententia, conclusio, vt dixi, ab omnibus communiter amplectitur, & inter alios illam docet D. Caietanus cap. 4. de ente & essentia.

7 Probatur autem primo conclusio, & à priori. Quia vnitas formalis est indiuisio seu carentia diuisionis per principia formalia. Sed à parte rei, & in rebus ipsis antecedenter ad omnem operationem intellectus reperitur indiuisio, seu carentia diuisionis penes principia formalia; ergo à parte rei reperitur vnitas formalis

te rei datur vnitas formalis. Patet consequentia, quia non minus à parte rei conueniunt inter se specificè Petrus & Paulus, & carent adin vicem distinctione, & diuisione per principia formalia; quam distinguantur à parte rei specifice, & habeāt ad inuicem diuisionem per principia formalia Petrus & Leo. Ergo si à parte rei datur diuisio formalis, etiam à parte rei datur vnitas formalis.

8 Secundo probatur conclusio, quia à parte rei inter Petrum & Paulum datur relatio similitudinis in natura humana. Sed omnis relatio similitudinis fundatur in aliqua vnitate: ergo à parte rei inter Petrum,& Paulum est aliqua vnitas. Non vnitas numerica: hæc enim inter Petrum, & Paulum non reperitur, sed potius diuisio numerica, & per principia materialia: ergo à parte rei reperitur inter Petrum & Paulum vnitas formalis.

9 Tertio denique probatur conclusio. Nihil est definibile nisi in quantum est vnum vnitate formali (ad definitionem enim nullatenus pertinet vnitas numerica; cum nihil definiatur, quatenus est singulare.) Sed à parte rei datur definibile; cum dentur à parte rei definitiones, ergo à parte rei datur vnum vnitate formali.

10 Obijcies primo. Si daretur à parte rei vnitas formalis, verbi gratia, specifica, per illam indiuidua eiusdem speciei, verbi gratia, Petrus & Paulus à parte rei essent vnum formaliter. Sed hoc est fal-

 sum.

lem identificatam cum sua vnitate numerica, & distinctam materialiter ab vnitate formali alterius; non tamen distinctam formaliter à forma & vnitate formali alterius. Et vt non dicerentur Petrus & Paulus vnum formaliter, sed duo formaliter, deberent habere formas & vnitates formales, non solum numerice, sed formaliter interse distinctas. §. Ad confirmationem respondetur, quod natura humana in Petro, & Paulo multiplicatur materialiter: non vero formaliter, & talis multiplicatio non obstat vt sint vnum formaliter.

11 Obijcies secundo, quod omnis vnitas realis est vnitas numerica: ergo à parte rei nulla datur vnitas formalis. Patet consequentia, nam vnitas rationis non reperitur à parte rei, sed solum per intellectum: ergo si vnitas realis solum est numerica, nulla reperitur à parte rei vnitas formalis. Antecedens autem probatur: nam quidquid est reale à parte rei, est singulare: ergo omnis vnitas realis est singularis, sed omnis vnitas singularis est vnitas numerica: ergo omnis vnitas realis est vnitas numerica.

Respondetur, distinguendo antecedens, omnis vnitas realis est numerica: identice & materialiter, concedo antecedens: formaliter, nego antecedens. Nam sicut licet eadem realiter forma à parte rei existens non inueniatur nisi in singularibus, in ea tamen eminenter continentur diuersi

gradus, entis videlicet, substantiæ, corcorporis, viuentis, sensibilis, & rationalis; ideoque ab eadem identice singulari forma sumitur principium diuersæ vnitatis formalis, specificæ videlicet, vel genericæ: eodem modo licet omnis vnitas, quæ est à parte rei, sit realiter singularis, est etiam vnitas formalis secundum quod à diuerso principio desumitur.

12 Obijcies tertio, quod Aristot.5. Metapphysicæ text.7. agens de vno solum enumerauit vnitatem numericam, specificam, & genericam: sed vnitas specifica, & generica non datur à parte rei, sed solum per operationem intellectus. Sentit igitur Aristoteles præter vnitatem numericam nullam aliam vnitatem à parte rei reperiri.

Respondetur, quod nomine vnitatis specificæ, & genericæ compræhendit Aristoteles vnitatem formalem à parte rei existentem, quæ (vt videbimus collorario primo sequenti) est fundamentaliter vnitas specifica, & generica, & id (vt corollario secundo explicabimus) sufficiet vt absolute dicatur vnitas specifica & generica.

13 Ex dictis in hac quæstione infero primo, à parte rei dari in rebus fundamentum vniuersalitatis, intentionis generis, & speciei, & alterius cuiuslibet prędicabilis, quod vtique est dari à parte rei huiusmodi vniuersale fundamentaliter. Patet hoc quia ex eo verbi gratia, quod Petrus,

trus, & Paulus habent à parte rei prædictam vnitatem formalem, inuenit intellectus fundamentum, vt concipiens naturam humanam sine conditionibus indiuiduantibus, & eam comparans ad indiuidua, à quibus eam abstraxit, tribuat ei respectu illorum secundam intentionem, vniuersalis, & speciei prædicabilis. Similiter ex eo, quod à parte rei homo & æquus habeant diuisionem per principia, formalia infima specifica, & vnitatem, formalem in ratione animalis; habet intellectus fundamentum, vt concipiens animal, non conceptis conditionibus indiuiduantibus, immò nec rationibus specificis hominis & equi, vt comparans eandem rationem animalis ad hominem & equum, à quibus eam abstraxit, tribuat illi intentionem vniuersalis & intentionem generis prædicabilis.

14 Secundo infero cum nostro Authore hic quæst. 2. vniuersalium, quòd licèt (vt diximus) à parte rei solum inueniantur vniuersale, genus, & species fundamentaliter, & vniuersalitas, ac secunda intentio generis, aut speciei solum inueniantur in intellectu: adhuc tamen, absolutè & simpliciter dicitur à parte rei esse genera & species. Vt patet ex communi modo loquendi & excipiendi. Et ratio est, quia (vt sæpius diximus) huiusmodi entia rationis, cum sint minimæ entitatis, sufficit vt absolute, & simpliciter denominent, quod existant virtualiter,

causaliter, & fundamentaliter in suis fundamentis. Et ita cum à parte rei inueniatur fundamentum vniuersalitatis, generis, & speciei, id sufficit vt a parte rei absolute, & simpliciter dicatur esse vniuersale, genera, & species, licet formaliter non inueniantur nisi in intellectu & per illius operationem.

QVÆSTIO V.

Vtrùm vnitas formalis identificetur cum vnitate numerica, & ad illius multiplicationem multiplicetur?

DIco primo. Vnitas formalis in eodem supposito realiter cum illius vnitate numerica identificatur: ita vt, quidquid sit de alia distinctione inter prædictas vnitates, illæ ad minus non distinguantur entitatiue, sed eadem sit entitas vnitatis numericæ & vnitatis formalis. Conclusio est omnium communis. Et probatur, quia si in eodem supposito vnitas formalis & numerica non identificarentur, sequeretur, in eodem supposito v. g. in Petro esse duas formas substantiales realiter entitatiue inter se distinctas, & realiter nullatenus identificatas. Consequens nullus admittit, & in libris de anima late ostenditur esse impossibile: ergo

go neque antecedens. Sequela probatur, quia vnitas tam formalis, quam numerica, cùm ſit vnitas tranſcendentalis, debet cum aliqua entitate identificari: vnum enim tranſcendentaliter eſt paſſio entis nullatenus ab ipſo ente realiter diſtincta: ergo ſi vnitas formalis & numerica in Petro realiter non identificantur, in Petro datur vna entitas, & vna forma ſubſtantialis, cum qua eius vnitas numerica identificetur, & altera entitas, ſeu forma ſubſtantialis realiter entitatiue diſtincta, cum qua identificetur vnitas formalis. Patet conſequentia, quia ſi vnitas formalis & numerica cum eadem realiter forma identificarentur, identificarentur etiam realiter ipſæ vnitates inter ſe, quia quæ ſunt eadem realiter vni tertio, ſunt eadem realiter inter ſe: ergo ex oppoſito conſequentis ad oppoſitum antecedentis, ſi prædictæ vnitates inter ſe realiter non identificantur, neque identificatur vtraque realiter cum vna eadem realiter forma, ſed quælibet vnitas cum ſua forma ab altera realiter diſtincta identificatur.

Confirmatur, nam ex oppoſito concluſionis ſequeretur dari à parte rei vnitatem formalem pluribus poſitiue communem, & in illis realiter non multiplicatam; quod re vera eſſet incidere in ſententiam Platonis ponentis naturam aliquam realiter ab omnibus indiuiduis ſeparatam: ſi enim datur aliqua vnitas formalis, & forma creata cum illa realiter identificata,

communis positiue pluribus v.g. Petro & Paulo, & in illis realiter non multiplicata; necessarium est, quod ab vtroque prædicto indiuiduo realiter sit distincta. Sequela probatur, quia si talis vnitas formalis & forma specifica v.g. cum qua identificatur esset distincta realiter ab vnitate numerica non haberet vnitas formalis & forma specifica aliquid per quod multiplicaretur: ergo illa realiter immultiplicata, esset communis positiue pluribus, omnibus videlicet singularibus indiuiduis eandem specificam formam participantibus.

2 Dico secundo, ad multiplicationem vnitatis numericæ multiplicari necesse est vnitatem formalem, hoc est, quod sicut in Petro & Paulo multiplicatur vnitas numerica, & alia materialiter est vnitas numerica Petri, & alia Pauli: ita etiam multiplicatur in illis vnitas formalis, & alia est vnitas formalis Petri, & alia vnitas formalis Pauli: non quidem per id, quod tales duæ vnitates formales essentialiter & formaliter inter se differant, sed quia differunt inter se materialiter. Conclusio, meo videri, ita euidenter & independenter ab omni alia indistinctione inter vnitatem formalem & numericam, sequitur ex conclusione præcedenti; vt existimem inconsequenter procedere, qui admittentes vnitatem numericam & formalem eiusdem suppositi realiter identifica-

ficari, quantumuis aliquam distinctionem actualem formalem, aut ex natura rei inter illas constituentes, negant, vnitatem formalem ad multiplicationem vnitatis numericæ, realiter multiplicari. Quod sic ostendo, quando aliqua duo realiter identificantur, quantumuis inter ea formalis actualis aliqua sit distinctio, implicat vnum realiter multiplicari, quim realiter multiplicetur & alterum: ergo si vnitas formalis & numerica realiter identificantur, etiamsi inter illas formalis aliqua actualis ex natura rei sit distinctio, implicat, quod multiplicetur realiter vnitas numerica, quin & realiter vnitas multiplicetur formalis: aliàs iam non esset vtriusque formalitatis eadem entitas. Et patet exemplo actionis & passionis, inter quas maxima præter distinctionem realem entitatiuam distinctio formalis reperitur; & tamen quia realiter identificantur, non est intelligibile, quod realiter entitatiue multiplicetur passio, quin multiplicetur & actio.

3 Dico tertio. Vnitas formalis & numerica à parte rei distinguuntur virtualiter: actualiter autem solum ratione ratiocinata per intellectum. Oppositum conclusionis tribuitur communiter Scoto pluribus in locis asserenti inter distinctionem realem & rationis dari aliam distinctionem mediam, quam ipse vocat distinctionem formalem ex natura rei, inter ea videlicet, quæ quamuis realiter identifi-

centur, haberet distinctas rationes & definitiones, & vnum saltem illorum essentialiter non includit alterum: & sic asserit in diuinis distingui essentiam ab attributis, & attributa inter se: & in creatis gradum specificum à generico, & formam specificam ab illius singularitate, & vnitatem numericam ab vnitate formali. Et quamuis aliqui conentur explicare Scotum. quod solum intendit, quod inter prædicta sit à parte rei & antecedenter ad intellectum distinctio virtualis: quidquid tamen sit de illius mente, si ille re vera intendit inter actualem distinctionem realem & inter actualem distinctionem rationis aliquam assignare distinctionem mediam actualem, falsum id videtur. Tum, quia distinctio sicut & vnitas sequitur ad entitatem: ergo sicut implicat, dari aliquod ens, quod non sit ens reale, vel rationis, neque aliquod ens medium inter hæc duo potest assignari; implicat etiam, dari distinctionem aliquam actualem, quæ non sit distinctio realis, vel rationis. Tum vel maxime, quia diuisio distinctionis in realem & rationis datur per opposita contradictorie ergo inter illas non potest esse aliqua realis media distinctio, siquidem inter contradictorie opposita nullum medium potest reperiri. Antecedens probatur, quia ea diuisio datur penes esse distinctum actualiter per intellectum, & esse distinctum actualiter non per intellectum, sed à parte rei: quæ differen-

ferentiæ facile ad contradictorias reducuntur.

4 Falsum etiam est (vt conclusionem propositam ostendamus) aliquam actualē distinctionem, nisi solum per intellectum, quæ dicitur distinctio rationis ratiocinatæ inter veritatem formalem & numeralem concedere. Quia licet à parte rei virtualiter distinguantur, quatenus à parte rei est fundamentū, vt intellectus actualiter prædictas vnitates distinguat, in quantum videlicet proueniunt à principijs à parte rei virtualiter distinctis, nempe à forma singulari & specifica; actualiter tamen nonnisi per intellectum distinguuntur: sicut non nisi per intellectum distinguuntur actualiter forma specifica à sua singularitate, & gradus genericus a specifico, vt communiter ostenditur in libris de anima & aliquid dicemus libro sequenti, cum de compositione metaphysica generis & differentiæ loquamur. Eodem ergo solum modo distinguuntur actualiter vnitas numerica, quæ identificatur cum singularitate, & vnitas formalis, quæ cum forma specifica idētificatur.

5 Obseruandum est, quod cum vnitas formalis sit penes principia formalia, & in quolibet indiuiduo non solum virtualiter à parte rei, & actualiter per intellectum distinguatur forma à singularitate, sed & in eadem forma gradus specificus à generico, & genericus ab alijs gradibus superioribus; eodem modo in quolibet indiuiduo distingui

qui possunt plures vnitates formales, vt in Petro vnitas formalis specifica, per quam in esse hominis conueniat cum Paulo: & altera vnitas formalis minor, per quam in esse animalis conuenit cum leone: & altera minor per quam in esse viuentis conueniat cum planta: & alia minor, per quam in esse corporis conueniat cum lapide: & alia minor, per quam in esse substantiæ conueniat cum Angelo: & alia denique vnitas formalis omnium minima, vtpote vnitas analoga, per quam in esse entis conueniat cum accidente.

6 Obijcies aduersus primam conclusionem, quod cum vnitas dicat priuationem diuisionis, eodem modo distinguendas esse, videtur, inter se aliquas vnitates, ac distinguuntur diuisiones, quarum dicunt priuationem: vniuersaliter enim omnes priuationes eodem modo inter se distinguuntur, ac inter se distinguuntur formæ positiuæ, quarum sunt priuationes. Sed diuisio numerica & formalis realiter inter se distinguuntur, ita vt vna non identificetur cum alia: ergo eandem inter se realem habent distinctionem vnitas numerica, & formalis. Consequentia est bona. Maior inter proponendum argumentum manet probata. Minor autem probatur. Quia diuisio formalis & numerica ita se habent, vt ad inuicem possint separari, & vna reperiri sine altera: ergo distinguuntur realiter inter se tales diuisiones, nec vna cum altera realiter identificatur; hoc enim non

potest

potest esse inter ea, quæ ad inuicem possunt separari. Antecedens probatur, quia in Angelis, in Gabriele v.g. reperitur distinctio formalis à quolibet alio Angelo, & nō reperitur diuisio numerica, cum hæc vt à diuisione formali aliqualiter distincta, desumatur à materia, cuius expers est quilibet Angelus. Similiter in Petro in ordine ad Paulum reperitur diuisio numerica, non autem diuisio formalis: ergo diuisio numerica & formalis ad inuicem possunt separari, & vna reperiri sine alia, & è conuerso.

7 Respondetur, primo cum D. Caietano cap. 4. de ente & essentia quæst. 6. ad finē quæstionis, quod cum vnum dicat entitatem, & negationem diuisionis, ex eo quod admittamus diuisionem formalem, & numericam distingui realiter, nec vnam cum altera identificari, solum sequitur, quod vnitas numerica & formalis eiusdem suppositi dicant diuersas negationes diuisionis: vnitas videlicet numerica negationem diuisionis per principia materialia, & vnitas formalis negationem diuisionis per principia formalia: non tamen sequitur quod ipsa entitas vnitatis numericæ distinguatur realiter ab entitate vnitatis formalis: & cum negatio diuisionis, quam vnum seu vnitas importat, possit sumi & fūdamētaliter, & formaliter; & fundamētaliter sit ipsamet entitas, quæ est vna; formaliter autem sit quædam forma rationis ad modum formæ realis considerata ab intelle-

ctu.

ctu, negationes diuisionis, quas dicunt vnitas formalis & numerica si fundamentaliter accipiantur, non distinguuntur realiter, sed vna identificatur cum altera, sicut & entitas ipsarum vnitatum: si vero tales negationes accipiantur formaliter, non identificatur vna cum altera, sed distinguũtur eo modo, quo duo entia rationis possunt inter se distingui.

Secundo respondetur, negando minorẽ, scilicet quod diuisio formalis & numerica realiter distinguantur, magis quam vnitas formalis & numerica, quia etiam diuisio identificatur cum entitate, imò per eandẽ entitatem, per quam aliquid in se est vnũ numericè, diuiditur ab alio materialiter à se distincto: & per eandem entitatem, qua Petrus v.g. est vnus formaliter cum Paulo diuiditur formaliter à leone. Et ad probationem prædictæ minoris dico, quod præterquam quod in illa non probatur, quod reperiatur aliquando diuisio numerica, sine diuisione formali, quia licet Petrus habens diuisionem numericam à Paulo, non habeat diuisionem formalem ab illo, habet tamen diuisionem formalem ab alio, videlicet à leone: & sic numquam in Petro reperitur diuisio numerica, sine diuisione formali: præter hoc, inquam, (quid quid sit de illo) dico, quod vt fiat argumentum distinctionis realis inter diuisionem numericam, & formalem non sufficit, quod in aliquo reperiatur diuisio numerica sine formali, & in aliquo diuisio forma-

formalis ſine numerica, ſed requirebatur, quod cum vtraque diuiſio in aliquo ſimul reperiretur, poſtea poſſent ad inuicem ſeparari,& ſeparatæ permanere,& hoc numquam inuenietur.

8 Aduerſus vltimam concluſionem, obijcies fundamentum Scoti, quod forma ſpecifica & ſingularis, imò & forma generica & ſpecifica à parte rei & ante omnem operationem intellectus diuerſas habent definitiones, & licet forma inferior eſſentialiter includat ſuperiorem, forma ſuperior non includit eſſentialiter inferiorem: ergo a parte rei,& ante omnem operationem intellectus diſtinguuntur. Et eadem ratione à parte rei, & ante omnem operationem intellectus diſtinguetur vnitas numerica à formali, imò & vnitas formalis ſpecifica ab vnitate formali generica.

Reſpondetur, quod cum in re ſit eadem entitas forma ſingularis ſpecifica, & generica & vnitas numerica & formalis; poſſe omnia hæc habere diuerſas definitiones, & rationem vnius non includere eſſentialiter rationem alterius, ſolum arguit hæc à parte rei virtualem inter ſe habere diſtinctionem,& ob id præbet fundamentum intellectui, vt concipiens vnam rationem ſine altera, hæc omnia actualiter diſtinguat: & cum definitiones cuiuſcumque rei, vel rationis formalis non fiant formaliter, niſi media actione intellectus definientis, & diſtinguentis in aliquo definito

finito genus, verbi gratia, à differentia, quæ inter se non sunt à parte rei actualiter distincta, quod aliqua petant diuersas definitiones, solum arguit, quod sint virtualiter distincta, & habeant fundamentum, vt ab intellectu actualiter distinguantur.

9 Aduersus primam simul & secundã conclusionem obijcies. quod in vnitate formali Petri cum Paulo fundatur relatio similitudinis, seu identitatis in natura humana, in vnitate autem numerica ipsius Petri fundatur relatio diuersitatis à Paulo. Sed fundamentum diuersarum huiusmodi relationum non potest esse idem entitatiuè, vel saltem non potest esse idem formaliter à parte rei: ergo vnitas formalis & numerica in eodem supposito distinguuntur realiter entitatiuè, vel saltem realiter formaliter ex natura rei.

Respondetur negando consequentiam. Sufficit enim distinctio virtualis vnitatis formalis & numericæ, vt prædictas diuersas fundet relationes. Sicut eadem, verbi gratia, quantitas bicubita solum cum distinctione virtuali, secundum videlicet, quod ab intellectu potest ad diuersos terminos comparari, & per id actualiter ratione distingui, & sufficiens fundamentum realis relationis æqualitatis ad alteram quantitatem bicubitam, & realis relationis inæqualitatis ad quantitatem tricubitam.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

Vtrum in rebus creatis detur natura aliqua habens à parte rei vnitatem formalem communem pluribus?

QVæstio non procedit, nisi de natura creata; certum enim est, naturam diuinam omnino vnam esse positiuè communem per identitatem tribus diuinis personis, quantumuis inter se realiter distinctis; licet, quia (vt dicebamus quæst. 1. huius libri) in eisdem tribus personis natura diuina nullatenus partitur, aut multiplicatur, ea illius ad tres diuinas personas communitas nō faciat illam vniuersalem. Quæstio igitur præsens non procedit nisi de natura creata.

2 Neque procedit quæstio de vnitate numerica, an detur pluribus communis: certum enim est, in natura creata id esse impossibile, cum communitas dicat indifferentiam & indeterminationem omnino impossibilem competere in creaturis vnitati numericæ. Id enim, quod est vnum numero, habet omnimodam contractionē & determinationem, ac perinde nullam potest illud habere ad plura communitatē. Quæstio igitur solum procedit de vnitate formali, an illam à parte rei possit habere communem pluribus aliqua natura creata.

5 Præ-

3 Præter illa quæ duabus præcedentibus quæstionibus resoluimus, & prænotauimus, quæ omnia ad huius resolutionem maximè conducunt, pro illa & sequenti quæstione est aduertendum primo ex Diu. Thom.cap.4.de ente & essentia, & Caietano ibidem, q. 6. naturam aliquam v.g. humanam in triplici statu posse considerari; videlicet secundum se, in singularibus, & in intellectu: & secundum se solum competũt illi sua prędicata quidditatiua, & proprietates ab essentia dimanãtes, & ad prædicata quidditatiua etiam reducuntur prædicata vniuersalia, & transcendentia, quæ sunt de quidditate cuiuscũque rei, & prædicata negatiua, quæ fundantur in ipsius rei essentia, negationes videlicet formæ incompossibilis cum illa. Vt respectu hominis hæc prædicata non lapis, non equus & similia: quia licet hæc prædicata negatiua formaliter sumpta sint negationes, & entia rationis, quæ solum formaliter habent esse per intellectum; ac perinde formaliter sumpta solum competunt naturæ, vt est in intellectu: ea tamen prædicata fundamentaliter sumpta sunt idem cum prædicatis quidditatiuis positiuis, in quibus prædictæ negationes fundantur: ac perinde non minus, quam ipsa prædicata quidditatiua positiua conueniunt naturæ secundum se prædicta prædicata negatiua fundamentaliter accepta. Et vniuersaliter quodlibet prædicatum, quod naturæ secundum se competit, competit & illi in quocumque

statu

ſtatu cōſideretur ; & oppoſitum talis prædicari in nullo ſtatu nec per ſe,nec per accidens poteſt illi competere : Naturæ autem prout in ſingularibus ſpecialiter competunt prædicata accidentalia realia, vt homini eſſe album, currere,ridere, aut ratiocinari, & alia ſimilia. Naturæ denique in intellectu ſpecialiter competunt illa prædicata, quæ per operationem intellectus illi attribuuntur, vt homini eſſe ſpeciem, animali eſſe genus, & vocibus,& cōceptibus eſſe ſubiectum & prædicatum ; & alia ſimilia prædicata rationis.

4 Secundo eſt aduertendum, quod aliquid poteſt eſſe commune pluribus dupliciter, poſitiuè videlicet & negatiuè. Dicitur aliquid commune pluribus poſitiuè, cũ manens in ſe vnum & indiuiſum, in pluribus reperitur. Dicitur autem aliquid cōmune pluribus negatiuè, cum nulli in particulari eſt appropriatum & ad nullum in particulari & ſingulari eſt determinatũ. Præter hanc autem acceptionem communis negatiuè, poteſt & alia licet minus propria acceptio aſſignari, ſcilicet quod illud dicatur commune pluribus negatiuè, cui non repugnat, pluribus fieri commune. His igitur ſuppoſitis ad quæſtionem tribus concluſionibus reſpondetur.

5 Dico igitur primo. A parte rei vnitati formali cuiuslibet naturæ creatæ, imò & ipſi naturæ creatæ ſecundum ſe,competit eſſe communem pluribus negatiuè, ſecundum quod commune negatiue ſumitur

pro

pro eo, quod alicui non repugnans. Huic conclusioni nullus potest dissentiri, & solū illam intendunt Caietanus in prædicta quæst.6. & noster Author quæst.3. vniuersalium, concedentes naturam humanam secundum se esse communem pluribus negatiuè. Probatur autem, & explicatur cōclusio. Quia naturæ v.g. humanæ specificatiuè in nullo statu existenti repugnat, quod abstrahatur per intellectum à singularibus, & per eam abstractionem fiat pluribus cōmunis: ergo in omni statu est communis negatiuè per non repugnantiam, siquidem in nullo statu rei repugnat transire ad statum in intellectu, & per id fieri communem. §. Confirmatur primo, quia naturæ secundum se competit, eo modo esse communem: ergo id etiam in omni statu illi competit. Consequentia patet, quia, vt diximus, quod competit naturæ secundum se, in quocumque etiam statu ei debet conuenire. Antecedens autem probatur, quia naturæ secundum se non repugnat esse cōmunem: aliàs enim id etiam ei in quolibet statu repugnaret, & non posset fieri communis etiam per intellectum: ergo naturæ secundum se competit esse communem per non repugnantiam, idest competit, quod ei non repugnet esse communem. Confirmatur secundo, quia licet natura in singularibus in sensu composito & prout in singularibus est, non possit esse communis, specificatiuè tamen in sensu diuiso, natura quæ existit in singularibus potest esse communis,

munis, quatenus ei non repugnat, quod à singularibus per intellectum abstrahatur, & fiat communis: ergo in quolibet statu competit naturæ esse negatiuè communem, secundum quod commune negatiuè sumitur pro eo, quod non repugnat esse commune.

6 Dico secundo: Nulla natura creata habet à parte rei, & ante operationem intellectus vnitatem formalem pluribus cõmunem positiuè. Oppositum conclusionis communiter tribuitur Scoto & pluribus eius discipulis. Sed conclusionem cum D. Tdoma, & Caietano prædicto cap. 4. de ente & essentia & cum communi Thomistarum sententia docet noster Authcr q. 2. vniuersalium.

Probatur autem primo conclusio ratione desumpta ex Diu. Thoma in prædicto cap. 4. de ente essentia ad hanc formam reducta: Si naturæ à parte rei conueniret habere vnitatem formalem positiuè communem pluribus, id ei competeret secundum se. Sed scundum se nulli naturæ creatæ id competere potest: ergo nulla natura creata habet à parte rei vnitatem formalẽ positiuè communem pluribus. Consequentia patet, & tam maior, quam minor probatur. Maior quidem, nam hoc non potest competere naturæ, prout est in intellectu (loquimur enim de natura à parte rei, & antecedenter ad statum, quem habet in intellectu) nec potest illi competere prout est in singularibus, natura est omnino determi-

terminata & contracta ad ipsa singularia: ergo cum contractio & determinatio opponatur communitati, quæ dicit indeterminationem & indifferentiam ad plura: naturæ prout in singularibus non potest competere esse communem pluribus positiuè. Minor autem principalis, videlicet quod id non competat naturæ secundum se; Probatur, nam si talis communitas conueniret naturæ secundum se, in quocumque statu deberet illi competere, & in nullo statu posset illam amittere: Sed illam non habet in singularibus, in quibus natura contrahitur, & determinatur: ac perinde non habet esse pluribus positiue communis: ergo naturæ secundum se non competit, esse positiuè communem pluribus, aut habere vnitatem formalem pluribus positiuè communem. §. Confirmatur nam quod conuenit alicui secundum se, non solum in omni statu ei debet conuenire, sed sub nulla ratione ei potest repugnare. Sed naturæ reduplicatiuè; prout est in indiuiduis repugnat esse pluribus communem: ergo id non competit positiuè naturæ secundum se.

Quod si aduersus præcedẽtem rationem obijcias, quantitati secundum se competere esse diuisibilem, quod tamen alicui quãtitati, scilicet minimi naturalis, vt talis quantitas est, repugnat. Non igitur vniuersaliter est verum assumptum præcedentis rationis, quod id quod conuenit alicui secundum se, ei in quocumque statu debet compe-

competere, & sub nulla ratione ei potest repugnare. §. Non inquam id obstat, quia si de diuisibilitate per intellectum signantem vnam partem extra aliam loquimur, diuisibile hoc modo est passio quantitati secundum se positiuè competens, & omni perinde competit quantitati, nullique sub aliqua ratione potest repugnare; & quantitas etiam minimi naturalis est hoc modo diuisibilis. Si autem loquamur de diuisione quantitatis per separationem realem vnius partis ab altera, diuisibilitas in ea acceptione non est passio positiuè competens quantitati secūdum se, sed solum competit illi per non repugnantiam: & quod sub ratione communi non repugnat alicui, potest ei sub aliqua ratione particulari repugnare: qualiter talis diuisibilitas repugnat quantitati minimi naturalis, non quatenus quantitas, sed quatenus realis quantitas est.

8 Secundo ex his, quæ diximus præcedenti quæst. probatur conclusio. Quia dari à parte rei vnitatem formalem pluribus positiuè communem, vt in vltimo notabili huius quæstionis aduertimus, nihil est aliud quam quod vna existens, in pluribus reperiatur. Sed id omnino est impossibile: ergo. Probatur minor, nam vnitas formalis, (vt ostendimus quæstione præcedenti) identificatur cum vnitate numerica, & ad illius multiplicationem materialiter etiam multiplicatur. Sed non datur à parte rei aliqua vnitas numerica positiuè existens in

M pluri-

pluribus, sed in Petro v.g. est sua vnitas numerica realiter distincta ab vnitate numerica Pauli: ergo nec datur a parte rei aliqua vnitas formalis in pluribus existens, sed in Petro est sua vnitas formalis distincta materialiter ab vnitate formali, quæ est in Paulo.

9 Tertio probatur conclusio, quia non potest intelligi naturam aliquam à parte rei habere vnitatem formalem communem pluribus positiuè, quin & ipsa natura sit à parte rei communis eisdem pluribus positiuè; imò ob hoc asseritur vnitas formalis communis pluribus, vt eisdem sit natura communis. Sed non potest à parte rei natura aliqua esse communis pluribus positiuè: ergo nec dari aliqua vnitas formalis communis pluribus positiuè. Minor probatur, quia inde sequeretur, Deum non posse aliquod indiuiduum naturæ, verbi gratia, humanæ annihilare, quin omnia annihilaret indiuidua talis naturæ; nec posset existentibus aliquibus indiuiduis naturæ humanæ, aliquod de nouo creare. Consequens autem non videtur admittendum: ergo nec antecedens. Sequela quoad vtrãque partem probatur. Quia creatio est productio totius esse, nullo videlicet præsupposito illius; quod creatur: & annihilatio est desitio totius esse, nullo relicto illius, quod annihilatur, sed si daretur natura communis, omnibus indiuiduis, v.g. naturæ humanæ, existentibus aliquibus indiuiduis, iam præsupponeretur talis natura

com-

communis ad productionem cuiuslibet noui indiuidui; ac perinde eius productio non posset esse creatio, vtpotè quæ præsupponeret aliquid indiuidui per illã producendi, scilicet naturam humanam communem illi & alijs indiuiduis productis: similiter si aliquibus indiuiduis naturæ humanæ relictis, aliquod à Deo destrueretur, talis destructio non posset esse annihilatio, quia aliquid illius indiuidui destructi; scilicet natura humana illi & alijs communis relinqueretur. §. Nec valet dicere, quod ea natura supponeretur & relinqueretur, non vt erat huius indiuidui, sed vt erat cõmunis aliorum: & ita id non obstaret creationi noui indiuidui, nec annihilationi alterius. Non inquam id valet, quia vt non sit creatio, sufficit, quod aliquid, quod post creationem realiter competit producto, ante creationem supponeretur, licet alteri competens: sicut generatio vermis non est creatio, quia materia prima, quæ post productionem vermis informatur forma vermis, antecedenter supponitur, licet existens sub altera forma: & corruptio vermis non est annihilatio, quia materia quæ informabatur forma vermis, relinquitur, licet sub altera forma succedente existens: ergo eodem modo, si daretur à parte rei aliqua natura communis Petro & Paulo, & alijs indiuiduis, & illa, Petro destructo maneret communis Paulo, & alijs indiuiduis, re vera destructio Petri non esset annihilatio; nec posset esse creatio

productio alicuius indiuidui, si antecedenter præsupponeretur natura cõmunis alijs indiuiduis præexistentibus, & per productionem huius inciperet illi esse communis.

10 Dico tertio, à parte rei non datur aliqua natura habens vnitatem formalem communem pluribus negatiuè, si commune negatiuè sumitur pro eo, quod non appropriatur alicui. Conclusio proculdubio est iuxta mentem nostri Authoris, quia licet quæst. 2. vniuersalium in solutione ad primum concedat, naturam à parte rei esse communem pluribus negatiuè; accipit cõmune negatiuè in eo sensu, quo & nos illud accepimus in prima conclusione. Et probari potest primo, quia si naturæ ea vnitas formalis sic communis à parte rei competeret, competeret illi vtique secundum se. Sed secundum se non potest illi conuenire: ergo nullatenus à parte rei ei competere potest. Maior patet, quia non potest talis vnitas communis competere naturæ, prout est in intellectu (loquimur enim de vnitate conueniente naturæ à parte rei, & antecedenter ad statum, quem habet in intellectu) nec potest naturæ competere prout est in singularibus, quia esse sic naturam communem negatiuè, est esse non appropriatam alicui, & in singularibus est appropriata. Ergo si naturæ competit esse sic communem negatiuè, competit vtique illi secundum se. Quod autem sic illi competere nequeat, probatur, quia si natura secundum se esset communis negatiuè, idest,

esset

esset non appropriata, & non determinata (hæc enim tria in ea acceptione communis negatiuè idem significant) in nullo statu, ac perinde neque in singularibus posset esse alicui appropriata & determinata: oppositum enim illius, quod conuenit alicui secundum se, in nullo statu potest illi conuenire. Sed in singularibus quælibet natura est appropriata & determinata: ergo nulli naturæ secundum se potest competere, esse communem negatiuè, esse non appropriatam; vel non determinatam.

11 Secundo probatur conclusio ratione Domini Caietani, quia nulla res exigēs necessario ad sui existentiam conditionem aliquam impossibilem, potest à parte rei existere. Sed vt à parte rei existat vnitas formalis communis pluribus negatiuè, exigitur aliqua conditio omnino impossibilis: ergo impossibile est dari à parte rei aliquā naturam habentem vnitatem communem pluribus negatiuè. Maior patet, & minor probatur, quia ad id requiritur, quod à parte rei detur natura nulli appropriata. Sed id est impossibile quia impossibile est (vt quæst. 3. huius libri contra Platonem ostendimus) quod à parte rei detur aliquid quod non sit singulare: & natura singularis eo ipso est alicui appropriata. Conditio ergo omnino impossibilis exigitur, vt detur à parte rei natura habens vnitatem formalem communem pluribus negatiuè.

12 Obijcies primo, præcipuum oppositæ sententiæ fundamentum, quod à parte

 rei

rei & ante omnem operationem intellectus Petrus & Paulus sunt vnum formaliter, siquidem à parte rei nullatenus distinguuntur formaliter: ergo à parte rei natura humana habet vnitatem formalem Petro & Paulo communem. Probatur consequentia. Quia id in quo aliqua sunt vnum, debet esse illis commune: alias in illo non conuenirent: ergo si à parte rei Petrus & Paulus sunt vnum in natura humana, datur à parte rei natura humana illis communis, & habens vnitatem formalem ipsis communem.

Respondetur cum Caietano loco citato, negando consequentiam: non enim à parte rei, Petrus & Paulus sunt, & dicuntur vnum formaliter propter aliquam naturã, aut vnitatem formalem à parte rei illis communem; sed quia vterque habet suam naturam & suam vnitatem formalem distinctam realiter materialiter, non tamen distinctam formaliter & essentialiter à natura, & vnitate formali alterius, sed potius gaudentes mutua indiuisione formali: quia quamuis altera sit realiter materialiter natura & vnitas formalis Petri à natura & vnitate formali Pauli (& id sufficit, vt non sit à parte rei aliqua natura & vnitas formalis communis vtrique) in natura tamen & vnitate formali vnius non est aliquod prædicatum essentiale, per quod formaliter & essentialiter distinguatur a natura alterius, & hoc sufficit, vt à parte rei Petrus & Paulus dicãtur vnum formaliter.

Et

Et hæc solutio, quæ vtique optima & vera est, potest etiam explicari, dicendo, quod Petrus & Paulus à parte rei sunt vnum formaliter per conformitatem & similitudinem essentialem duarum naturarum, quia nimirum natura vnius est conformis & similis essentialiter naturæ alterius: non autem sunt à parte rei vnum formaliter per aliquam naturam aut vnitatem formalem à parte rei illis communem. Ac denique (quod in idem incidit) potest dici, quod Petrus & Paulus à parte rei sunt idem formaliter per naturam a parte rei fundamentaliter illis communem: quia quatenus habent duas naturas essentialiter inter se similes & conformes, eo ipso est fundamentum; vt intellectus abstrahens à conditionibus indiuiduantibus vtriusque talis naturæ, concipiat vnam naturam vtrique indiuiduo positiuè communem: & secundū quod à parte rei huius formalis communitatis reperitur fundamētum Petrus & Paulus sunt vnum formaliter.

13 Obijcies secundo: Quod inter Petrum v.g. & Paulum est realis relatio similitudinis, seu identitatis specificæ: ergo à parte rei & antecedenter ad operationem intellectus debet talis relationis reperiri fundamentum. Sed fundamentum relationis similitudinis specificè est vnitas naturæ: ergo à parte rei est vnitas formalis eiusdem naturæ Petro & Paulo communis: in vnitatibus enim formalibus proprijs vtriusque si vna ab altera distinguitur, non

fundatur relatio similitudinis, sed potius relatio diuersitatis.

Respondetur negando secundam consequentiam. Fundamentum enim realis relationis similitudinis, seu identitatis specificæ inter Petrum & Paulum, non est aliqua vnitas formalis illis communis, sed vnitas formalis per conformitatem duarũ naturarum Petri & Pauli, quæ licet inter se materialiter distinguantur, & hac ratione fundent relationem diuersitatis numericæ; quatenus tamen inter se essentialiter non distinguuntur, sed sunt inter se conformes, fundant relationem realem similitudinis, seu identitatis specificæ, imò illam fundare non possent, si per impossibile nõ daretur diuersa realiter natura in Petro ac in Paulo, sed vna esset à parte rei illis natura communis: quia relatio realis non solum debet esse inter extrema realiter distincta, sed & ratio fundandi (quæ & dicitur fundamentum proximum relationis) debet in extremis relationis realiter multiplicari. Hac enim ratione in diuinis inter Patrem & Filium, teste D. Thom. p. p. q. 43. art. 1. ad 4. non est realis relatio æqualitatis, quia licet extrema, Pater videlicet & Filius realiter distinguantur, ratio tamen fundandi talem relationem, scilicet natura diuina, non est in eis realiter distincta, nec realiter in eis multiplicatur.

QVÆ-

QVÆSTIO VII.

Vtrum à parte rei, & antecedenter ad operationem intellectus detur vniuersale formaliter?

HVius quæstionis resolutio facile vt conclusio ex præcedentibus deducitur, aduertendo prius, vt sæpius iam insinuauimus, quod vniuersale potest accipi dupliciter: fundamentaliter videlicet, & formaliter. Et fundamentaliter adhuc dupliciter: fundamentaliter videlicet remotè, & fundamentaliter proxime. Vniuersale fundamentaliter remotè nihil est aliud, quam conformitas & conuenientia pluriū in aliqua ratione, præbens perinde fundamentum, vt intellectus concipiens id, in quo conueniunt, & abstrahens ab his, in quibus differunt, concipiat vnam naturam illis communem, & aptitudinem habentem ad essendum in pluribus, & vt de illis prædicetur. Et sic vniuersale fundamentaliter remote, sæpe iam diximus reperiri à parte rei: & respectu illius vniuersale fundamentaliter proximè dicitur quodammodo vniuersale formaliter, quia licet sit fundamentum secundæ intentionis vniuersalis, in qua formalissimè ipsum vniuersale consistit, & quod dicitur propriè vniuersale logicum (vt quæstione sequenti videbimus) respectu tamen vniuersalis funda-

mentaliter remote, natura vna & communis pluribus, quæ saltem vt sic est vniuersalis metaphisicè, dicitur vniuersale formaliter. Et de hoc inquirimus, an antecedenter & independenter ab operatione intellectus, detur à parte rei: de secunda enim intentione vniuersalitatis, cum sit formalissimè intentio rationis; solumque perinde habens esse obiectiuum in intellectu, certum est à parte rei & antecedenter ad operationem intellectus, formaliter non reperiri.

2 Resolotoriè est dicendum, à parte rei, & antecedenter ad operationem intellectus non dari vniuersale formaliter, sed solum illud fieri per operationem intellectus. Oppositum tribuitur Scotò & illius discipulis, ob id ponentibus à parte rei vnitatem formalem communem pluribus, vt concedant, naturas à parte rei & antecedenter ad operationem intellectus esse vniuersales formaliter. Sed conclusionem cum D.Thoma cap.4.de ente & essentia, & cum communi sententia fere omnium præter Scotistas docet noster Author Sz. Magister Soto quæst.2. vniuersalium. Et deducitur ex Arist.1. de anima tex. 8. aduersus Platonem dicente. *Vniuersale autem nihil est, aut posterius est.* Pro cuius testimonij intelligentia adducit idem noster Author quæstione 1. vniuersalium distinctionem illam de vniuersali ante rem, in re, & post rem vniuersale ante rem, est vniuersale ante singularia, qualiter esset

vniuer-

vniuersalis idæa Platonis ante omnia singularia existens: & hoc modo iam ostendimus vniuersale esse omnino impossibile. Vniuersale in re, est vniuersale fundamentaliter, natura videlicet in singularibus existens, & in illis multiplicata, quatenus natura vnius singularis est conformis naturæ alterius. Vniuersale denique post rem, est natura in intellectu à singularibus abstracta. Hoc ergo supposito voluit in prædicto testimonio dicere Philosophus, quod vniuersale aut nihil est, à singularibus videlicet distinctum; aut posterius est, id est, est post illud, quod conuenit naturæ à parte rei, per illud videlicet, quod naturæ competit per intellectum: ac perinde in sententia Philosophi non datur vniuersale formaliter nisi per operationem intellectus.

3 Probatur autem primo conclusio, quia vniuersale formaliter (vt in prima huius libri quæstione explicuimus) est vnũ in multis & de multis. Sed à parte rei nulla natura est vna in multis, nec de multis est prædicabilis, sed id solum habet per operationem intellectus abstrahentis illã à singularibus: ergo à parte rei nulla natura est vniuersalis formaliter, sed solum per operationem intellectus. Minor probatur, quia vt natura sit vna in multis requiritur, quod vna & eadem natura sit communis pluribus. Sed (vt in præcedentibus ostendimus) à parte rei non datur natura, quæ vna & eadem sit commu-

nis pluribus, sed solum id habet natura per intellectum concipientem naturam specificam, non concipiendo conditiones indiuiduantes, vel concipiendo naturam superiorem, nõ conceptis differentijs specificis: natura enim sic concepta est omnino vna, vtpotè, quia non concipitur aliquid, per quod diuersificetur, aut multiplicetur; & est communis pluribus, quia non concipitur, vt alicui appropriata, potestque ad ea, à quibus est per intellectum abstracta, etiam per intellectum comparari, & de illis prædicari: ergo à parte rei non reperitur natura communis pluribus: ac perinde nec vniuersalis formaliter.

4 Secundo probatur conclusio ratione D. Thomæ in prædicto cap. 4. de ente & essentia sic ad formam reducta. Naturæ à parte rei & antecedenter ad statũ illius in intellectu, non conuenit esse vniuersalem formaliter secundum se, nec prout in singularibus: ergo nullatenus à parte rei id illi competit. Consequentia patet, quia præter hos status in nullo alio potest considerari natura. Antecedens autem quoad secundam partem patet, quia natura prout est in singularibus, est determinata, contracta & singularis: ergo vt in singularibus non est vniuersalis formaliter, cum vniuersale formaliter dicat indeterminationem, indifferentiam, et communitatem ad plura. Prima autem pars antecedentis probatur, quia si naturæ secundum se compete-

peteret esse vniuersalem formaliter, id in quocunque statu deberet illi conuenire, et oppositum in nullo statu ei competere posset. Sed vt in singularibus non competit naturæ, esse vniuersalem; imò competit illi oppositum, esse videlicet singularem: ergo naturæ secundum se non conuenit esse vniuersalem.

5 Obijcies primo Philosophum 1. perihermenias cap. 4. dicentem, rerum aliæ sunt vniuersales, aliæ particulares. Sed particulare datur à parte rei: ergo et vniuersale. §. Confirmatur, quia vniuersale, ut uniuersale est correlatiuum particularis: ergo sicut particulare datur à parte rei: ita uniuersale.

Respondetur ad argumentum explicãdo tripliciter testimonium in illo adductum philosophi primo cum D. Thoma ibi lectione 10. quod cum Philosophus loqueretur tunc de uniuersali et particulari secundum quod significantur per nomina, loquebatur de uniuersali et particulari formaliter sumpto, prout uidelicet utrumque habet suam intentionem uniuersalitatis et particularitatis per intellectum. §. Secundo, quod si loquitur de uniuersali et particulari a parte rei, loquitur de illis fundamentaliter sumptis. §. Tertio, quod etiamsi loqueretur de particulari, ut est a parte rei, potest adhuc intelligi de uniuersali formaliter, et prout est in intellectu: et erit illa diuisio ad modum illius, qua substantia diuiditur in

primam

eius contradictoria, scilicet ista natura secundum se est determinata, est falsa, aliàs natura nunquam posset, nec per intellectum, esse indifferens: ergo prædictum antecedens est verum. Consequentia autem videtur tenere à negatiua ad affirmatiuam, variato prædicato pœnes finitum & infinitum.

Respondetur, negando minorem, & ad probationem negatur etiam minor: natura enim secundum se neque est determinata, nec non determinata, sed vtrumque ei accidit, primum in singularibus, secūdum, vt est in intellectu. Vnde ad probationem prædictæ minoris negāda est illa consequentia à negatiua ad affirmatiuā facta: quia licet absq; appellatione esset bona; cum appellatione tamen nō tenet, sicut nec tenet ista. Petrus essentialiter non est albus, ergo essentialiter est non albus.

7 Obijcies, quod etiam cum appellatione valet consequentia ab affirmatiua ad negatiuam variato prædicato penes finitum & infinitum, vt hæc est bona: Natura secundum se est non determinata: ergo natura secundum se non est determinata; sicut & ista Petrus essentialiter est non lapis: ergo essentialiter non est lapis: ergò cum simili appellatione valebit etiam consequentia à negatiua ad affirmatiuam, variato prædicato penes finitum & infinitum.

Respondetur negando consequentiam: appellationis enim aliquando variatio vitiat

tiat consequentiam, & aliquando illam ædificat: sicuti hæc consequentia, venientem cognosco: ergo cognosco venientem, per variationem appellationis à non appellante ad appellantem, est mala: è conuerso autem hæc, cognosco venientem: ergo venientem cognosco, propter variationem appellationis ab appellante ad nõ appellantem est bona. Ad propositum ergo dicimus, quod consequentia à negatiua ad affirmatiuam, variato prædicato penes finitum & infinitum, cum appellatione proueniente ab illa particula *secundum se*, est mala, quia ob eam appellationem arguitur virtualiter à disiunctiua ad partem: quia cũ illa propositio negatiua, natura secundum se non est determinata, possit indeterminate verificari, vel per id quod natura secundum se sit nõ determinata, vel per id quod natura secundum se nec sit determinata, nec non determinata, prædicta propositio negatiua est virtualiter disiunctiua & est pars illius illa propositio affirmatiua, natura secundum se est non determinata, & ita arguendo ad illam à prædicta negatiua, arguitur virtualiter ratione appellationis à disiunctiua ad partem: & sic ea ibi appellatio vitiat consequentiam: ædificat tamen illam appellatio, quæ est in altera consequentia ab affirmatiua ad negatiuã, quia facit, quod virtualiter arguatur à parte disiunctiuæ ad totam.

8 Obijcies tertio, quod vniuersale est

est obiectum intellectus: ergo debet præcedere omnem intellectus actionem; obiectum enim potentiæ operatiuæ, cum moueat illam ad operandum, præcedit omnem illius operationem: ergo vniuersale non potest fieri per aliquam intellectus actionem: ac perinde à parte rei, & antecedenter ad omnem operationem intellectus debet reperiri.

Confirmaur primo. Nam à parte rei debet dari obiectum specificatiuum potētiæ visiuæ. Sed illud est vniuersale, quia quamuis in exercitio non attingat, nisi determinate hunc, vel illum colorem, non specificatur ipsa potentia ab aliquo colore determinato, sed à colore incommuni: ergo à parte rei datur vniuersale.

Confirmatur secundo. Quia à parte rei dantur scientiæ reales: ergo à parte rei debet reperiri illarum specificatiuum. Sed illud non est aliquid singulare, cum de singularibus non sit scientia: ergo debet esse aliquid vniuersale.

Respondetur ad argumentum, primo cum nostro authore in prædicta quæst. 2. vniuersalium in solutione ad 3. quod vniuersale est obiectum intellectus possibilis, & omnem illius actionem præcedit: non quidem per id quod à parte rei detur vniuersale formaliter, sed per id quod per actionem intellectus agentis abstracta natura à singularibus sit vniuersalis me-

ta-

taphysicè, & obiectum specificatiuum intellectus possibilis.

Secundo respondetur, quod obiectum intellectus est vniuersale fundamentaliter, & existens in rebus, quamuis conditio, vt actualiter ab intellectu attingatur, sit, quod abstrahatur per intellectum agentem à conditionibus indiuiduantibus.

Tertio respondetur, quod etiam si vniuersale logicum formalissime sumptum, esset obiectum intellectus, non tamen esset necessarium, quod præsupponeretur existens ante omnem intellectus operationem, sed sufficeret, quod supponeretur possibile ante omnem actualem actionem intellectus: quia potentia, sicut & ars factiua sui obiecti, non illud ad omnem suam actionem supponit existens: sicut ars domificatoria quia est factiua sui obiecti, ipsius videlicet domus, non supponit ad omnem suam actionem domum existentem, sed solum vt possibilem, & per ipsam sui actionem fit domus.

Ad vtramque confirmationem respondetur. Quod vt potentia visiua & scientiæ habeant sua specificatiua à parte rei, sufficit, quod à parte rei detur vniuersale fundamentaliter remote. Nec amplius probant prædictæ confirmationes, immò nec plura alia argumenta, quæ communiter in hac difficultate congeruntur.

9 Obijcies quarto, quia natura secundum se habet aptitudinem ad essendum in

in pluribus: ergo secundum se est indifferens & inde terminata: ac perinde vniuersalis formaliter. Iam igitur à parte rei & independenter ab actione intellectus datur vniuersale formaliter. Prima consequentia probatur, quia id, quod est aptum esse in pluribus, vt sic non potest esse alicui appropriatum, vt appropriatum enim alicui, non habet aptitudinem ad essendum in multis: ergo si natura secundum se habet aptitudinem ad essendum in pluribus, secundum se est indifferens & non determinata. Antecedens autem probatur: nam natura secundum se non petit determinate esse in hoc, vel illo indiuiduo: ergo secundum se habet aptitudinem vagè ad omnia illa, hoc est, vt possit esse in hoc vel illo indeterminatè.

Respondetur. Quod ad vniuersale formaliter non sufficit, quod natura non petat determinate esse in hoc vel in illo indiuiduo, sed quod vna existens æqualiter respiciat omnia indiuidua; ita vt non solum vage possit esse in quolibet illorum, sed in omnibus, & de omnibus prædicari: hoc autem non habet natura secundum se, sed solum per intellectum, per cuius actionem abstracta à conditionibus indiuiduantibus, vna & eadem natura æqualiter saltē negatiue se habet ad omnia indiuidua, & æqualiter ad omnia illa potest comparari, & de omnibus illis prædicari: & dum natura aliqua ad hunc statum

tum non peruenerit, solum habebit aptitudinem remotam ad essendum in pluribus, quatenus illi non repugnat, quod per intellectum abstrahatur à conditionibus indiuiduantibus & ad talem indifferentiæ, & communitatis statum reducatur.

QVÆSTIO VIII.

Per quam actionem intellectus fiat vniuersale formaliter?

SVpposito ex præcedentibus vniuersale formaliter non reperiri à parte rei, sed ad aliquam actionem intellectus resultare; ad quam intellectus actionem resultet, in hac inquirimus quæstione. Pro quo prius oportet actiones intellectus breuiter enumerare. Postquam enim in sensibus interioribus reperiuntur phantasmata singularium: cum obiectum intellectus sit vniuersale, vt ea, quæ per phantasmata repræsentantur, agnoscat, intellectus agēs abstrahit à phantasmatibus species, per quas natura, quæ per phantasmata (quæ sunt quædam species sensibiles) cum suis conditionibus indiuiduantibus repræsentabatur, repræsentetur, non repræsentando aliquam illius conditionem indiuiduantem. Et dicitur hæc actio intellectus agentis abstractio, quia à singularibus repræsentatis per phantasmata, vt à termino

no à quo abstrahens, format species repræsentantes solum naturas rerum absque aliqua illarum singularitate. Postea vero per primam intellectus possibilis actionē, ad primam eiusdem intellectus operationem pertinentem, media specie impressa ab intellectu agente formata, & in intellectu possibili recepta, cognoscitur natura sic abstracta, non cognitis illius conditionibus indiuiduantibus. Et hæc cognitio dicitur abstractio præcissiua intellectus possibilis, ad differentiam alterius cognitionis, quæ subsequi potest, ad secundam operationem intellectus pertinentis, qua cognoscitur natura remouendo illam ab aliquo, quæ dicitur abstractio negatiua. Hæc tamen cognitio seu negatiua abstractio, præterquam quod non semper subsequitur ad abstractionem præcissiuam, illa etiam quando interuenit, nullatenus spectat ad resultantiam vniuersalis. Postquam autem intellectus sic præcissiue abstractam naturam cognoscit, potest supra illam reflectens, eam à quibus est abstracta, vel ad alia inferiora comparare, potestque deinde eam comparationem sic factam, ad modum respectus & relationis naturæ ad ea, ad quæ fuit comparata, expræsse & in actu signato per reflexionem agnoscere: & tam actio cōparatiua quam cognitio in actu signato ipsius comparationis, pertinet ad primam operationem intellectus, quia licet comparatio sit cognitio vnius in ordine ad aliud

aliud non est compositio, sed dicitur simplex comparatio, ad differentiam alterius actionis intellectus qua natura de suis inferioribus, vel de aliquo altero prædicatur.

2 Ex præfata actionum intellectus diuersitate ortum habuit in hac parte diuersitas sententiarum, nam aliqui vniuersale formaliter, per abstractionem intellectus agentis: alij per abstractionem præcisiuam intellectus possibilis: alij per primam actionem simplicem comparatiuam: & alij per secundam existimant fieri. Et inter eos, qui vniuersale formaliter per comparationem asserunt fieri, aliqui existimant fieri fundamētaliter proxime per abstractionem intellectus agentis, vel per abstractionem præcisiuam intellectus possibilis: alij vero nec fundamentum proximum vniuersalitatis concedunt, nisi per primam simplicem abstractionem comparatiuam. Ac denique inter istos etiam est dissidium, dum aliqui per eam primam actionem simplicem comparatiuam asserunt poni fundamentum proximum vniuersalitatis, & fieri ipsum vniuersale formaliter: alij vero per primam simplicem actionem comparatiuam asserunt solum fieri vniuersale fundamentaliter proxime, & formaliter fieri per subsequentem actionem, qua intellectus cognoscit reflexiue, & in actu signato ipsam comparationem admodum respectus & relationis naturæ ad sua inferiora:

3 Pro

3 Pro resolutione tamen veritatis est aduertendum primo, vniuersale alterum esse metaphisicum, & aiterum vniuersale logicum. *Vniuersale* metaphisicum est natura, prout repræsentatur absque omnibus suis conditionibus indiuiduantibus: ac perinde vt indifferenter se habens ad omnia singularia, & licet positiue illa saltem vt terminum ad quem non respiciens, se habet, vt negatiue communis ad omnia illa; quatenus nullum in particulari singulare respicit, nec vt alicui determinata, aut appropriata repræsentatur. Et natura sic metaphisicè vniuersalis, quamuis respiceret ea à quibus est abstracta, vt terminum à quo; quia tameo vt saltem sic non respicit illa, vt terminum ad quē; non est aliquid relatiuum, sed potius aliquid absolutum. Vniuersale autem logicum est vniuersale relatiuum ad inferiora, natura videlicet respiciens positiue sua inferiora vt terminum, ad quem talis respectus illius terminatur.

4 Secundo est aduertendum, quod vniuersale logicum, cum (vt diximus) sit relatiuum, potest accipi & formaliter, & fundamentaliter. Vniuersale formaliter est, quatenus actualiter, & formaliter dicit ipsam relationem ad inferiora. Vniuersale autem fundamentaliter est, prout dicit fundamentum talis respectus & relationis, & cum relatio habeat fundamentum & proximum, & remotum, vniuersale fundamentaliter, aliud est funda-

damentaliter proxime, aliud fundamentaliter remote. Vniuersale fundamentaliter proxime est, quo posito, statim intellectus potest tribuere intentionem vniuersalitatis. Vniuersale autem fundamentaliter remote est fundamentum quidem vniuersalitatis, non tamen ita completum quod ad positionem illius statim possit poni vniuersalitatis relatio. Et quanto magis vel minus ad huiusmodi complementum accesserit fundamentum vniuersalitatis: dicetur magis vel minus remote vniuersale fundamentaliter. His ergo suppositis, ad quæstionem aliquibus conclusionibus respondetur.

5 Dico igitur primo. Vniuersale metaphisicum fit per abstractionem intellectus agentis: & perfectius atque expressius per abstractionem præcisiuam intellectus possibilis. In hac conclusione omnes debent conuenire. Et id solum intendit noster Author quæstion.3. vniuersalium, asserens, vniuersale fieri per abstractionem intellects agentis. Certum est enim, ipsum non loqui de vniuersali logico formaliter, prout dicit secundam intentionem vniuersalitatis, cum in principio eiusdem quæstionis asseruisset, secundam intentionem rationis, qualis est intentio vniuersalitatis, fieri per cognitionem intellectus. De vniuersali etiam metaphisico loquitur D.Thomas, cum pluribus in locis, vt in solutionibus argumentorum videbimus, expresse asserit, vel insinuat, vniuersale

fieri

fieri per abstractionem intellectus. Prima autem pars conclusionis probatur; quia per abstractionem intellectus agentis natura fit vna, & indifferenter se habens ad plura, & communis saltem negatiue ad illa. Sed per hoc, vt prænotauimus, constituitur vniuersale metaphisicum. Illud igitur fit per abstractionem intellectus agentis. Maior probatur, nam per actionem intellectus agentis fit species impressa repræsentans naturam, & non illius conditiones indiuiduantes: ergo repræsentatur vt vna, si quidem per talem repræsentationem non repræsentatur aliquid, per quod distinguatur aut multiplicetur. Similiter licet natura sic repræsentata non dicat respectum positiuum ad plura, ac perinde vt sic non sit communis pluribus positiue: repræsentatur tamen, vt indifferenter negatiue se habens, quatenus vt nulli appropriata, sed ab omnibus abstracta repræsentatur: ergo natura, vt in tali specie impressa representata, est vna & communis pluribus negatiue per intellectum agentem. §. Confirmatur, quia per speciem ab intellectu agente à phantasmatibus abstractam, fit natura intelligibilis in actu primo, ergo cum obiectum intellectus sit vniuersale metaphisicum, per abstractionem intellectus agentis fit vniuersale metaphisicum.

Secunda autem pars conclusionis probatur, quia perfectiori & expressiori modo reperitur obiectum in specie expræssa,

ac in impressa, ergo si natura in specie impressa, per intellectum agentem formata repræsentabatur vt communis & vniuersalis; perfectius & expressius fit vniuersalis in specie expressa per abstractionem præcisiuã intellectus possibilis producta: ac perinde formalius fit vniuersale metaphisicum per actionem intellectus posibilis, quam per abstractionem intellectus agentis.

6 Dico secundo, Abstrahere per intellectum agentem naturam à conditionibus indiuiduantibus, & illam abstractam cognoscere abstractione præcisiua intellectus possibilis, est aliquid simpliciter necessarium ad vniuersale logicum: per id tamen non solum non fit vniuersale logicum formaliter, sed nec proxime fundamentaliter. Conclusio quo ad suas tres partes est satis communis, & quoad primam manifeste probatur: nam vniuersale logicum formaliter (vt dicemus) fit per comparationem naturæ ad inferiora, ad quod necessario requiritur cognitio eiusdem naturæ. Sed intellectus nihil potest cognoscere, nisi illud per intellectum agentem abstraxerit à singularibus: & hac abstractione in suis operationibus non potest intellectus possibilis vti, nisi prius naturam per intellectum agentem abstractam & in specie impressa ab ipso intellectu agente formata, repræsentatam absque conditionibus indiuiduantibus, intellectus possibilis simplici, & præcisiua cognitione

ne cognouerit: ergo huiusmodi actiones intellectus agentis & possibilis sunt omnino prærequisitæ & necessariæ, vt aliquod fiat vniuersale logicum. Et sic per vtramque talem actionem fiet ad minus vniuersale logicum fundamentaliter, perficiendo fundamentum remotum, quod vniuersalitatis erat à parte rei, quia quanto magis accedit fundamentum ad formam seu relationem quam fundat, magis perficitur in ratione fundamenti: & ita fundamentum vniuersalitatis logicæ perfectius erit per actionem intellectus agentis, quam erat à parte rei; & aliqualiter etiam perfectius erit per abstractionem præcisiuam intellectus posibilis, quam per abstractionem intellectus agentis.

7 Secunda autem pars conclusionis, per abstractionem videlicet intellectus agentis, aut per abstractionem præcisiuam intellectus posibilis non fieri vniuersale logicum formaliter, præter quam quod manifeste deducitur ex his quæ conclusione sequenti adducemus, ad probandum directe, quod vniuersale logicum formaliter fit per comparationem intellectus posibilis, præter id, inquam, quod non fiat formaliter per abstractionem intellectus agentis est manifestum, quia vniuersale logicum formaliter dicit secundam intentionem rationis, intentionem videlicet vniuersalitatis. Sed intentio rationis non habet esse formaliter, nisi per cognitionem intellectus; ergo cum abstractio

intellectus agentis nullatenus fit cognitio, nullatenus per illam fit vniuersale logicum formaliter.

8 Quod autem per talem abstractionem intellectus agentis simul etiam cum abstractione intellectus posibilis non fiat vniuersale logicum formaliter, probatur primo, quia intellectus posibilis cognoscens naturam, vt abstractam per intellectum agentem, cognoscit præcise illam, vt repræsentatur per speciem impræssam ab intellectu agente abstractam, sed per illam repræsentatur natura secundum prædicata sua quiditatiua non repræsentatis singularibus, nec natura, vt dicit ordinem ad illa: ergo per cognitionem abstractiuam intellectus posibilis solum cognoscitur natura secundum sua prædicata quidditatiua, absque aliqua habitudine ad inferiora. Sed vniuersale logicum formaliter (vt statim dicemus) consistit in habitudine & respectu naturæ ad sua inferiora: ergo per talem cognitionem intellectus posibilis non fit vniuersale logicum formaliter.

Confirmatur primo, quia quamuis intellectus agens abstrahat naturam à determinatis singularibus, in quibus à parte rei reperitur, & talia singularia sint termini à quo prædictæ abstractionis, tamen in specie impressa sic abstracta & formata per intellectum agentem præcise repræsentatur natura, non solum non repræsentatis in illa aliqualiter singularibus, sed

nec

nec repræsentando aliquam habitudinem, aut ordinem ipsius naturæ ad singularia, nō solum tanquam ad terminum ad quem, sed nec tanquam ad terminum à quo talis abstractionis: ergo cum intellectus possibilis per primam sui cognitionem præcisiuam solum cognoscat naturam vt repræsentatam per speciem impressam per intellectum agentem abstractam, præcise cognoscit naturam secundum sua prædicata essentialia, & absolutam ab omni prorsus respectu & habitudine ad aliud: ergo cum vniuersale logicum formaliter constituatur per respectum, & relationem naturæ ad sua inferiora, & ipsum vniuersale logicum formaliter sit natura, vt dicens talem habitudinem & respectum ad inferiora: nec per abstractionem intellectus agentis, per quam illius species abstrahitur, nec per cognitionem præcisiuam intellectus possibilis fit vniuersale logicum formaliter. Discursus est legitimus, & antecedens in quo fundatur, manifeste probatur exemplo: nam intellectus abstrahens præcisiue in pomo colorem à sapore, format speciem ita repræsentantem colorem, vt non solum non repræsentet saporem, sed nec repræsentet colorem cum aliquo respectu & habitudine ad saporem, & media tali specie cognoscitur color vt omnino absolutus, & absque aliquo prorsus respectu, aut habitudine ad saporem: ergo à simili cum intellectus agens abstrahit naturam à singula-

gularibus, non solum in specie impressa, quam format, non repræsentantur ipsa singularia, sed nec repræsentatur natura, vt dicens aliquem ordinem aut habitudinem ad singularia, sed præcise cum prædicatis quidditatiuis, quæ natura secundum se habet.

Confirmatur secundo, quia vniuersale logicum formaliter est vnum in multis & de multis cum respectu positiuo ad plura. Sed natura, vt repræsentatur per speciem ab intellectu agente formatam, & vt media tali specie cognita per abstractionem præcisiuam intellectus possibilis, licet sit vna communis negatiue ad plura, quatenus vt nulli appropriata, sic cognoscitur & repræsentatur: tamen non repræsentatur aut cognoscitur, vt vna communis pluribus positiue: ergo per neutram talem actionem efficitur natura vniuersale logicum formaliter.

Tertio denique confirmatur: nam dato, & non concesso, quod natura abstracta per intellectum agentem à singularibus; & sic abstracta repræsentata per speciem impressam, & cognita media ea specie per abstractionem præcisiuam intellectus possibilis, repræsentaretur, & cognosceretur cum aliqua habitudine ad eadem singularia, à quibus est abstracta; talis vtique habitudo naturæ esset ad prædicta singularia vt ad terminum à quo, nullatenus tamen vt ad terminum ad quē (ad hoc enim requiritur, quod per re-
flexio-

flexionem cognoſcatur, naturam eſſe abſtractam à talibus ſingularibus, & comparetur ad illa vt ſibi inferiora, & de quibus poteſt prædicari) ſed vniuerſale logicum formaliter (vt ſæpius diximus) eſt formaliter relatiuum, & conſtituitur formaliter per reſpectum, & relationem naturæ ad ſua inferiora, tanquam ad terminum ad quem: ergo nec per abſtractionem intellectus agentis, nec per cognitionem præciſiuam intellectus poſſibilis fit vniuerſale logicum formaliter.

9 Probatur ſecundo concluſio, quia ad abſtractionem præciſiuam intellectus poſſibilis, non poteſt reſultare ſecunda intentio vniuerſalitatis: ergo nec per illam poteſt fieri vniuerſale logicum formaliter. Antecedens probatur, quia ſecunda intentio vniuerſalitatis, ſicut & omnis alia ſecunda intentio, fundatur in aliqua prima intentione eſſe cogniti. Sed antecedenter ad abſtractionem præciſiuam intellectus poſſibilis non poteſt natura habere aliquod eſſe cognitum; cum talis actio intellectus poſſibilis circa aliquod obiectum ſit prima circa illud cognitio, quia nullam cognitionem poteſt de aliquo habere intellectus, niſi illud prius per intellectum agentem à ſingularibus abſtraxerit, & ſic abſtractum per abſtractionem præciſiuam cognouerit intellectus poſſibilis: ergo ad abſtractionem præciſiuam intellectus nulla poteſt reſultare ſecunda intentio rationis: ac

perinde nec per illam fieri vniuersale logicum formaliter.

10 Tertia denique pars conclusionis, per abstractionem videlicet intellectus agentis & abstractionem præcisiuam intellectus possibilis non fieri vniuersale logicum fundamentaliter proxime, seu (quod idem est) non fieri fundamentum proximum vniuersalitatis, licet plures illam negent, hac ratione, meo videri, efficaciter probatur, quia per illam actionem fit vniuersale logicum fundamentaliter proximè, per quam habet natura, quod immediate possit illi intellectus tribuere determinatam intentionem vniuersalitatis. Sed id per neutram prædictarum abstractionum habet natura: ergo per neutram illarum fit vniuersale logicum fundamentaliter proxime. Maior probatur, quia licet intellectus in intentione rationis iam facta possit præcisiue cognoscere rationem illius genericam, non cognoscendo illius rationem specificam; tamen in productione seu effectione secūdæ alicuius intentionis rationis. v.g. intentionis vniuersalitatis, vt pote quam tribuere debet alicui naturæ determinatæ, debet illam in specie determinata conficere, & ad id proximum determinatum habere fundamentum: sicuti de facto nunquam resultat relatio realis, nisi in specie aliqua determinata relationis, & ad positionem fundamenti proximi determinate aliquam specificam relationem, fundamentis:

tis: ergo per illam actionem dumtaxat fit vniuersale logicum fundamẽtaliter proxime, per quam habet natura quod immediate ei possit intellectus tribuere aliquã specificam determinatam intentionem vniuersalitatis. Minor autem, in qua est difficultas, probatur, quia natura abstracta per intellectum agentem, & sic cognita præcisiue per intellectum possibilem, adhuc est indifferens, vt intellectus hanc vel illam specifice ei tribuat intentionem vniuersalilatis: ergo per eas dumtaxat actiones non habet natura, quod vnam magis quam alteram speciem vniuersalitutis intellectus ei possit tribuere. Antecedens probatur: nam abstracta natura albedinis v.g: à Petro & Paulo, & sic cognita præcisiue per intellectum possibilem, indifferens est, vt ad Petrum & Paulum, vel ad hoc & illud album comparetur: etsi comparetur ad Petrum & Paulum, est denominabilis ab intentione accidentis quinti prædicabilis: si autem comparetur ad hoc vel illud album, denobinabilis est ab intentione speciei secundi prædicabilis: similiter abstracta risibilitate in concreto à Petro & Paulo, indifferens est, vt ad Petrum & Paulum, vel ad hoc & illud risibile comparetur: & comparata ad Petrum & Paulum est denominabilis ab intentione proprij quarti prædicabilis; comparata vero ad hoc & illud risibile, denominabilis est ab intentione speciei secundi prædicabilis: ac de-

nique rationalitas in concreto abſtracta, à Petro & Paulo, indifferens eſt, vt ad Petrum & Paulum, vel ad hoc & illud rationale comparetur: & comparata ad Petrum & Paulum, eſt denominabilis ab intentione differentiæ tertij prædicabilis: comparata autem ad hoc & illud rationale, denominabilis eſt ab intentione ſpeciei ſecundi prædicibilis: ergo natura abſtracta per intellectum agentem, & ſic præciſiue cognita per intellectum poſsibilem, indifferens eſt, vt vnam vel alteram ſpecifice diſtinctam intellectus ei tribuat intentionem vniuerſalitatis.

11 Dico tertio, vniuerſale logicum tam fundamentaliter proxime quam formaliter fit per aliquam actionem comparatiuam intellectus. In hac concluſione, non determinando per quam ex duabus actionibus comparatiuis ſimplicibus intellectus fiat vniuerſale logicum formaliter, & an per eandem actionem comparatiuam fiat vniuerſale logicum fundamentaliter proxime & etiam formaliter, an vero per primam actionem comparatiuam fiat fundamentaliter proxime, & per ſecundam formaliter, de quibus omnibus concluſione dicemus ſequenti. In hac ſic indeterminata conuenire debent omnes, qui præcedentem admittunt concluſionem, & hæc manifeſte deducitur ex illa: nam ſi vniuerſale logicum fundamentaliter proxime & formaliter debet fieri per aliquam actionem intellectus, cum

his

his modis non reperiatur à parte rei; si per abstractionem intellectus agentis, & cognitionem præcisiuam intellectus possibilis non solum non fit vniuersale logicum formaliter, sed nec fundamentaliter proxime; restat, quod vtroque modo fiat per aliquam vel aliquas actiones comparatiuas. Et quod fiat per comparationem, manifeste probatur ex Diu. Thoma pluribus in locis: sufficiat vnum vel alterum illius testimoniũ clarius & expræssius adducere 1. enim part. quæst. 28. art. 1. ita asserit: *Aliquando respectus significatus per ea, quæ dicuntur ad aliquid est tantum in ipsa apprahensione rationis conferentis vnum alteri. Et tunc est relatio rationis tantum; sicut cum comparat ratio hominem animali vt speciem ad genus*, & opusc. 48. cap. 1. expræsse docet secundam intentionem vniuersalitatis fieri per comparationem, qua natura abstracta ab indiuiduis, & sic abstracte cognita. comparatur ad sua inferiora, Ita enim ibi asserit S. Doctor: *Quia intellectus reflectitur supra seipsum, & supra ea, qua in eo sunt, siue subiectiue, siue obiectiue: considerat iterum hominem sic à se intellectum sine conditionibus materia; & videt, quod talis natura, cum tali vniuersalitate seu abstractione intellecta, potest attribui huic & illi indiuiduo: & ideò format secundam intentionem de tali natura; & hanc vocat vniuersale, seu prædicabile.*

12 Ratione autem sæpe iam insinuata probatur conclusio: nam vniuersale logi-

cum formaliter eſt relatiuum, & conſtituitur formaliter per relationem & reſpectum ad ſua inferiora: ergo per illam dumtaxat actionem intellectus fit, per quam in ordine ad ſua inferiora natura aliqua cognoſcitur, & ad illa comparatur. Sed (vt oſtendimus) per nullam actionem præter actionem comparatiuam cognoſcitur natura in ordine ad inferiora, nec ad illa comparatur: ergo per actionem dumtaxat comparatiuam fit vniuerſale logicum. Solumque reſtat difficultas, per quam ex duabus actionibus comparatiuis fiat vniuerſale logicum formaliter: de actione enim comparatiua compoſita, cum illa vt faciens actuales prædicationes, ſupponat iam vniuerſale & prædicabile, non eſt aliqua difficultas.

13 Dico igitur quarto: Per primam actionem ſimplicem comparatiuam fit vniuerſale logicum fundamentaliter proximè & etiam formaliter per ſecundam, autem fit formalius, & expreſſius. Prima pars concluſionis manifeſtè probatur. Quia, vt oſtendimus, antecedenter ad primam comparationem non habet natura fundamentum proximum determinatæ ſpeciei vniuerſalitatis, & illud ſufficientiſſimè habet natura per primam comparationem, quia per illam in ordine ad determinata inferiora natura comparatur: ergo per talem primam comparationem intellectus fit vniuerſale logicum fundamentaliter proxime.

Quod

Quod autem per eandem comparationem fiat vniuersale logicum formaliter, probatur: quia, cum quælibet cognitio intellectus sit saltem in exercitio reflexiua, eadem cognitione, qua comparat intellectus naturam ad sua inferiora, cognoscit in exercitio reflexè ipsam comparationem ad modum respectus & relationis realis naturæ ad sua inferiora, quod est, facere formaliter ipsam secundam intentionem vniuerslitatis. & eam naturæ tribuere. §. Etsi inquiras, qualiter, cum fundamentũ debeat aliqualiter præcedere relationem, possit per eandem numero actionem poni fundamentum proximum intentionis vniuersalitatis, & fieri formaliter ipsam relationem & secundam intentionem vniuersalitatis. §. Respondetur, quod in eadem prima comparatione intellectus possumus distinguere duplicem formalitatem, vnam quodammodo priorem altera, videlicet comparationem naturæ ad sua inferiora, & cognitionem in suo exercitio reflexam talis comparationis & secũdum quod natura comparatur ad sua inferiora determinata, ponitur per talem actionem fundamentum proximum vniuersalitatis: secundum autem quod in exercitio cognoscitur per eandem actionem ipsa comparatio naturæ ad inferiora; fit formaliter ipsa relatio & intentio vniuersalitatis. §. Vltima tandem pars conclusionis, videlicet quod per secundam comparationem intel-

intellectus, qua reflexe, & in actu signato cognoscit comparationem & habitudinem naturæ ad sua inferiora ad modum relationis & respectus realis ipsius naturæ ad talia inferiora, fiat vniuersale magis formaliter, patet: quia cum intentio vniuersalitatis, sicut quodlibet aliud ens rationis, consistat formaliter in esse obiectiuo, quod habet in intellectu; tanto habebit formalius & perfectius esse, quanto expressius, & magis in actu signato ab intellectu cognoscetur: ergo licet, vt fiat, & existat formaliter relatio & intentio vniuersalitatis sufficiat, quod in exercitio cognoscatur per primam comparationem ab intellectu; formalius tamen & perfectus existet, cum expressius & in actu signato per secundam comparationem cognoscetur.

14 Obijcies primo varia testimonia D. Thomæ, quæ ad tria possunt reduci. Primum, quod sæpius sanctus Doctor, & præcipuè 1. part. quæst. 85. art. 1. ad 1. loquens de abstractione præcisiua qua intellectus cognoscit naturam, nō cognitis singularibus, asserit, quod eo modo abstrahitur vniuersale à particulari: sentireque perinde videtur, per eam abstractionem fieri vniuersale. §. Secundum testimoniū D. Thomæ est 1. par. quæst. 79. art. 5. in 2. argumento, & in illius solutione dicentis: *Quod intellectus agens facit vniuersale, quod est vnum in multis*. Sed vniuersale logicū est vnum in multis. Sentit ergo expresse D. Tho-

D.Thomas: quod vniuersale fit per actionem intellectus agentis. §. Tertium denique & difficilius testimonium eiusdem Angelici Doctoris habetur 1.p. quæst.85. art.2. ita asserentis: *quod humanitas apprahendatur sine indiuidualibus conditionibus (quod est ipsum abstrahi, ad quod sequitur intentio vniuersalitatis) accidit humanitati, secundum quod concipitur ab intellectu, in quo est similitudo naturæ speciei, & non indiuidualium principiorum.* Hæc D.Thomas. In quibus cum ad ipsum abstrahi humanitatis à conditionibus indiuiduantibus asserat sequi intentionem vniuersalitatis; videtur manifestè sentire, quod per ipsam abstractionem fit vniuersale formaliter: per illam enim actionem fit vniuersale formaliter, ad quam sequitur intentio vniuersalitatis.

15 Respondetur generaliter ad hæc & omnia alia, quæ ad idem probandum possũt adduci D.Thomæ testimonia, quod cum duplex, vt diximus; sit vniuersale, alterum videlicet metaphisicum, & obiectiuum, & alterum vniuersale logicum; quotiescunque D.Thomas videtur asserere, per abstractionem intellectus fieri vniuersale; loquitur de vniuersali metaphisico; non autẽ de vniuersali logico. Cum enim clarissime in testimonijs pro nostra sententia adductis, & in alijs pluribus asserat, illud fieri per comparationem intellectus comparantis naturam ad sua inferiora,

riora, quæ testimonia, cum non possint intelligi nisi de vniuersali logico, & alia, quæ in oppositum adducuntur, possint explicari de vniuersali metaphisico; de illo sunt intelligenda: ne dicamus, D.Thomã esse sibi contrarium. Et hoc modo proculdubio est intelligendum primum testimonium adductum. De eodem etiam vniuersali metaphisico explicandum est secundum adductum testimonium: & quod cum dicit in illo D.Thomas, quod intellectus agens facit vniuersale, quod est vnum in multis, debet intelligi, quod per intellectum agentem vniuersale fit vnum negatiuè in multis, quatenus natura per intellectum agentem abstracta, & vt nulli applicata repræsentatur, indifferens est negatiuè ad plura, quod est esse vniuersale metaphisicè. Non tamen intendit D.Thomas, quod per intellectum agentem natura sit vna in multis positiuè, nec positiuè indifferens ad plura: id enim solum habet natura per comparationem intellectus cõparantis illam ad sua inferiora: & eo modo naturam esse vnam positiuè, communẽ, & indifferentem positiuè ad plura, requiritur ad vniuesale logicum. Ad vltimum denique adductum D.Thomæ testimoniũ respondetur, quod cum S.Doctor asserit, ad ipsum abstrahi naturam per intellectũ agentem, sequi in illa intentionem vniuersalitatis, non intendit quod sequatur talis intentio ad eam intellectus agentis

ab-

abstractionem ; ita vt ad eam formaliter talis intentio resultet : id enim non potuit intendere D. Thomas, cum sæpius dixerit, quod vniuersalitatis intentio formaliter est aliquid rationis, & quod ens rationis non resultat nisi ad cognitionem intellectus : ac perinde cum abstractio intellectus agentis non sit cognitio, ad illam formaliter non potest resultare intentio vniuersalitatis : immo nec ad abstractionem intellectus agentis, vt ad sui proximum fundamentum, potest vniuersalitatis intentio resultare. Quia, vt diximus, neque per talem abstractionem, nec per cognitionem præcisiuam intellectus possibilis habet natura fundamentum determinatum determinatæ intentionis vniuersalitatis. Solum igitur intendit D. Thomas, quod ad ipsum abstrahi naturam per intellectum agentem, sequitur intentio vniuersalitatis, quatenus ad talem abstractionem & cognitionem naturæ vt sic abstractæ, sequitur actio comparatiua intellectus, per quā & ponitur fundamentum proximum vniuersalitatis, & ipsa intentio vniuersalitatis, in exercitio per eandem actionem cognita, formaliter resultat.

16 Obijcies secundo præcipuum oppositæ sententiæ fundamentum, quod per abstractionem intellectus agentis per quā abstrahitur natura à singularibus, vel ab aliis suis inferioribus fit natura vna in multis, & de multis. Ergo fit vniuersale logi-

logicum formaliter. Patet consequentia à definitione ad definitum: & antecedens probatur. Nam per eam abstractionem natura, quæ in singularibus erat multiplex, diuisa, multiplicata, & determinata, fit vna & indifferens ad plura. Ergo fit vna in multis, & de multis. Prima pars antecedentis patet: quia per intellectum agentem natura abstrahitur à conditionibus indiuiduantibus, per quas multiplicabatur, & diuidebatur. Ergo fit vna, siquidem vt sic abstracta repræsentatur absque aliquo illam diuersificante. Secunda autẽ pars antecedentis, in qua est difficultas, probatur. Nam eo ipso, quod natura per intellectum agentem est à pluribus abstracta, indifferens manet ad omnia illa, aliquamque specialem habitudinem dicit ad illa, quam non dicit ad alia, à quibus non est abstracta. Ergo vt sic abstracta natura non solum manet vna, sed & indifferens ad plura, ad illa videlicet, à quibus est abstracta.

17 Respondetur, quod per abstractionem intellectus agentis natura quidem fit vna (vt rectè quantum ad hoc probat argumentum) non tamen est indifferens ad plura positiuè, sed solum indifferens negatiuè ad illa, quatenus, vt repræsentatur nulli appropriata, æqualiter negatiuè se habet ad omnia. Hæc autem negatiua indifferẽtia, licet sufficiat ad vniuersale metaphysicum, ac perinde vt natura per intellectum agentem abstracta fiat vniuersalis

lis metaphisice, non tamen sufficit ad vniuersale logicum; sed ad illud requiritur positiua indifferentia naturæ ad plura: quam vtique non habet natura per intellectum agentem abstracta, siquidem repræsentatur per speciem, non repræsentatis in actu signato, nec in exercitio conditionibus indiuiduantibus, nec aliqua habitudine naturæ ad inferiora.

18 Contra hanc tamen solutionem, quæ legitima est, obijcies: quod eo ipso, quod natura sit abstracta à talibus indiuiduis, debet repræsentari cum aliqua habitudine ad illa, à quibus est abstracta, saltē vt ad terminum à quo talis abstractionis. Sed eo ipso, quod vt sic repræsentetur, intellectus possibilis cognoscens naturam, media tali specie, cognitione præcisiua cognoscit illam saltem in exercitio, vt dicit habitudinem vt ad terminum ad quem ad illa à quibus est abstracta, nam eo ipso, quod cognoscit intellectus naturam esse abstractam ab aliquibus inferioribus, cognoscit in exercitio, eam dicere habitudinem ad ea, vt ad illa, de quibus potest prædicari: ergo per abstractionem intellectus agentis fit vniuersale logicum formaliter, saltim inchoatiuè: & per primam cognitionem præcisiuam intellectus possibilis fit formaliter cōplere. Maior, in qua est difficultas, probatur: nam si abstracta natura per intellectum agentem non repræsentaretur saltem in exercitio cum aliqua

aliqua habitudine ad ea, à quibus est abstracta: non habebit intellectus possibilis aliquod principium ad cognoscendum & comparandum talem naturam ad ea magis, à quibus est abstracta, quam ad quælibet alia à quibus abstracta non est. Sed etiam in sententia opposita intellectus postea comparat naturam ad ea, à quibus est abstracta: ergo in specie naturæ per intellectum agentem abracta repræsentabatur natura saltem in exercitio, cum aliqua habitudine ad illa, à quibus est abstracta.

19 Aliqui conuicti argumento præcedenti, & replica aduersus solutionem facta, concedunt, per speciem impressam ab intellectu agente abstractam repræsentari naturam cum aliqua habitudine ad ea, à quibus est abstracta, tanquam ad terminũ à quo, & vt sic solum cognosci per primã cognitionem præcisiuam intellectus possibilis; non tamen repræsentari naturam per speciem, aut media illa, cognosci per talem primam cognitionem præcisiuam cum aliqua habitudine ad inferiora, tamquam ad terminum ad quem; sed solum cum ea habitudine cognosci per actionem comparatiuam intellectus, & sic per illam fieri vniuersale logicum formaliter, vtpotè quod formaliter constituitur per relationem ad inferiora tanquam ad terminũ ad quem.

Sed certè si cum ea habitudine ad inferio-

feriora tanquam ad terminum à quo repræsentaretur natura per speciem, & cognosceretur per primam cognitionem, intellectus possibilis, eo ipso in exercitio absque necessitate alterius reflexiuæ comparationis cognosceretur natura, vt dicens ordinem etiam tanquam ad terminum ad quem, ad eadem inferiora, quia non potest cognosci naturam aliquam abstractam, esse ab indiuiduis, quin eo ipso saltem in exercitio cognoscatur, illam esse realiter in indiuiduis: etsi semel admittitur, quod in exercitio cognoscitur, naturam esse realiter in in indiuiduis, etiam in exercitio cognoscitur habitudo illius ad indiuidua, vt in quibus est, & de quibus potest prædicari. Etsi quis dicat, quod id iam, est facere comparationem naturæ ad indiuidua: hoc ipsum intendunt contrarij, quod in prima cognitione intellectus sit necessario imbibita in exercitio comparatio naturæ ad indiuidua: ac perinde quod per eam primam actionem intellectus possibilis, absque eo quod sit necessarium recurrere ad alteram actionem reflexiue, & in actu signato comparatiuam, fiat vniuersale logicum formaliter. Ne igitur hoc compellamur admittere, respõdetur iuxta solutionem datam, nullatenus per speciem per intellectum agentem abstractam repræsentari naturam aut per primam cognitionem intellectus possibibilis cognosci cum aliqua prorsus habi-

tu-

tudine ad ea, à quibus est abstracta, nec tanquam ad terminum à quo, sed præcisè repræsentari & cognosci naturam non repræsentatis nec cognitis singularibus, nec aliqua habitudine naturæ ad illa; sicuti visus in pomo percipit colorem, non solum non percipiendo saporem, sed nec percipiendo colorem cum aliqua habitudine ad saporem, quia per speciem media qua colorem percipit visus, non solũ non repræsentatur sapor, sed nec repræsentatur color cum aliqua habitudine ad saporem. Et eodem modo quantum ad hoc (vt colligitur ex D.Thom. 1.p. q.85. art.2.) se habet species abstracta naturæ per intellectum agentem, & simplex ac præcisiua cognitio illius media' tali specie; quod videlicet solum repræsentantur, & cognoscitur natura, non repræsentatis aut cognitis indiuiduis, aut aliqua prorsus habitudine naturæ ad illa. §. Ad argumentum autem aduersus hoc in replica factum respondetur, quod licet hæc ita sint, postea tamen intellectus possibilis conuertendo se ad phantasmata, à quibus intellectus agens naturam abstraxit, & cõtemplando per reflexionem eadem phantasmata, comparat naturam ad singularia, in quibus realiter est, aut potest esse, & de quibus deinde potest prædicari; & sic conficit vniuersale logicum.

30 Obijcies tertio, quod per contractionem, quam natura à parte rei habet

ad

ad singularia, sit singularis formaliter. Ergo per abstractionem per intellectum agentem naturæ à singularibus, sit natura vniuersalis formaliter. Probatur consequentia: nam non minus efficax videtur abstractio à singularibus ad faciendum vniuersale, quam contractio ad singularia ad faciendum singulare. Ergo eodem modo per abstractionem fit vniuersale, ac per contractionem fit singulare.

Respondetur, quod eodem vtique modo fit vniuersale per abstractionem à singularibus, ac singulare per contractionem: sed per contractionem solum fit singulare metaphisicum & reale: non vero singulare logicum, sed illud formaliter fit per comparationem dumtaxat intellectus cõparantis illud vt inferius ad naturam specificam, & respectu illius est tribuentis intentionem indiuidui subijcibilis, per quã in ratione singularis logici formaliter cõstituitur. Et ita proportionabiliter per abstractionem à singularibus solum fit natura vniuersalis metaphisicè, & per cõparationem illius ad inferiora fit vniuersale logicum.

21 Obijcies quarto, quod natura abstracta per intellectum agentem habet in eo statu quidquid haberet natura à parte rei, si realiter separata à singularibus existeret. Sed tunc esset natura à parte rei vniuersalis; siquidem esset vna indifferenter se habens ad plura. Ergo licet id sit im-

impoſſibile a parte rei, de facto tamen id habens natura in intellectu per actionem intellectus agentis, per illam fit vniuerſalis.

Reſpondetur, conceſſa maiori, diſtinguendo minorem, & de vniuerſali metaphiſico conceditur; negatur tamen de vniuerſali logico. Natura enim realiter ſeparata à ſingularibus à parte rei exiſtens, eſſet quidem vna, & indifferenter negatiuè ſe haberet ad omnia ſingularia non tamen eſſet indifferens poſitiuè ad illa, nec illa poſitiuè reſpiceret, & ſic nō eſſet vniuerſale logicum, ſed vniuerſale metaphiſicum. Et ita natura ſimilem ſtatum habens per intellectum agentem, ſolum per id fit vniuerſalis metaphiſicè. Vel poteſt dici, quod natura realiter ſeparata à ſingularibus, & illa eſſent illius effectus in genere cauſæ realis exemplaris, diceret aliquam habitudinem realem poſitiuam ad illa: & ſic eſſet à parte rei vniuerſalis, eo modo quo nos per comparationem intellectus, per quam natura accipit poſitiuum ordinem ad inferiora, dicimus illā fieri vniuerſalem. Quia tamen natura, vt potè re vera realiter indiſtincta à ſingularibus, non dicit poſitiuum reſpectum ad illa, niſi quatenus per intellectum eam ad illam comparantis, concipitur aliquid, ad modum reſpectus, & relationis ad ſua inferiora, antecedenter ad hoc non fit vniuerſale logicum formaliter.

22 VI-

22 Vltimo tandem specialiter obijcies aduersus vltimam conclusionem, quod vt fiat vniuersale logicum formaliter, non sufficit, comparare naturam ad inferiora, sed requiritur, comparare etiam ipsa inferiora ad naturam vt superiorem: & requiritur insuper cognoscere ipsam comparationem ad modum respectus & relationis comparari ad ea, ad quæ comparatur. Sed totum hoc videtur posse fieri per primam comparationem intellectus, & ad id necessariò videtur requiri alteram actionem reflexiuè & in actu signato comparatiuam. Ergo per primam comparationem non fit vniuersale logicũ formaliter.

Respondetur, quod cum, vt sæpius diximus, intellectus in suis cognitionibus sit saltem in exercitio reflexiuus, eadem prima comparatione, qua cognoscit, & comparat naturam in ordine ad sua inferiora, cognoscit, & comparat inferiora ad naturam, & ipsam vtramque comparationem cognoscit in exercitio: quod sufficit, vt non solum per illam actionem ponatur fundamentum proximum vniuersalitatis, & subijcibilitatis, sed & quod ipsa vtraque intentio formaliter ad talem actionẽ resultet. Licet, vt vltima conclusione fatemur, formalius & expressius tales intentiones fiant, cum per secundam actionem compatiuam magis reflexe, expresse, & in actu signato cognoscuntur.

O LIBER

LIBER QVARTVS

DE PRAEDICABILIBVS.

N hoc libro post duas priores quæstiones quasi ad prædicabilia proœmiales, super singula capita Porphirij, quæstiones, quæ se offerent, exagitabimus. Et cum in qualibet quæstione opus sit, præmittere, quæ in textu asserit Porphirius, & in examen vocantur; ne eadem inutiliter repetamus, in eisdem quæstionibus, in qualibet videlicet, quod ad illam attinet, totam doctrinam Porphirij perstringere conabimur. Omnes tamen quæstiones huius libri eundem inter se ordinem obseruabunt.

QVÆSTIO I.

Vtrum vniuersale adæquatè diuidatur in quinque prædicabilia?

QVamuis in quinque solum prædicabilia, genus, speciem, differentiam, proprium, & accidens Porphirius diuiserit vniuersale; non desunt, qui ob diuersa fundamenta postea proponenda & diluenda,

da, eam diuisionem iudicauerint insufficientem, dum alij plura, alij pauciora quã quinque, asserunt, esse prædicabilia.

2 Pro explicatione veritatis aduertẽdum est primo, quod cum hic non quodlibet, quod potest de aliquo prædicari, diuidatur, sed vniuersale, illud scilicet, quod vt superius de aliquibus vt sibi inferioribus potest prædicari; solum penes diuersum modum prædicandi aliquid vt superius de suis inferioribus, possunt diuersa assignari prædicabilia.

3 Secundo pro eiusdem difficultatis resolutione, & solutione plurium, quæ aduersus sufficientiam huius diuiuisionis poterunt obiici, est aduertendum, vniuersale hic accipi, non pro quocumque etiam vt superiori de aliquibus prædicabili (si enim sic acciperetur, non esset difficile plura, quam præfacta quinque assignare prædicabilia) sed accipitur vniuersale pro eo, quod est vnum in multis, ex quo plures deducuntur ad vniuersale requisitæ conditiones: defectu quarum plura excluduntur ab huius diuisionis diuiso. Prima, quod vt aliquid sit vniuersale, non sit æquiuocum, nec analogum respectu inferiorum. Quia æquiuocum non est vnũ, sed simpliciter plura: Analogum autem non habet vnitatem simpliciter, sed solum secundum quid. Et hac ratione ens, & quodlibet prædicatum analogum, licet vt aliqualiter superius prædicetur de pluribus, non continetur sub diuiso, nec sub

aliquo membro huius diuisionis. Secundo requiritur, quod non sit transcendens: vel quia omnis transcendentia inducit analogiam; vel quia saltem prædicatum transcendens non potest totaliter abstrahi, nec præscindi ab inferioribus. Tertio etiam requiritur, quod non sit prædicatum negatiuum, vt non lapis, non homo. Tum, quia prædicatum negatiuum dicit quodã modo transcendentiam. Tum etiam, quia cum non dicat naturam determinatam; nec de his de quibus prædicatur, quid sint, sed potius quid non sint; non dicit propriè aliquid vnum. Quarto requiritur, quod sit incomplexum: vnum enim non potest esse, nisi excludendo omnem complexionem: complexa enim, cum ex pluribus non solum vocibus, sed conceptibus resultent, non habent vnitatem simpliciter. Et hac ratione excluditur à ratione prædicabilis definitio, & quodlibet aliud prædicatum complexum.

4 His suppositis, dicendum est cum nostro Authore quæst.5. vniuersalium & cum communi sententia optime & adæquatè diuidi vniuersale, tanquam in species athomas in quinque prædicabilia: & quod non sunt plura, nec pauciora quam quinque. Conclusio præter authoritatem Porphirii, quæ in hac parte non est paruipendenda, confirmatur authoritate D. Thomæ opusc.48. cap.1. hanc approbantis diuisionem. Et eius sufficientia duplici ratione à nostro Authore probatur.

tur. Primo proportione sumpta à composito naturali: & his, quæ ipsi competũt. Quinque enim sunt in composito naturali, scilicet, compositum, materia, forma, proprium, quod competit ratione formæ, & accidentia, quæ accidunt ratione materiæ indiuidui. Ad hunc modum in compositione metaphisica est compositũ, puta, species, materia, scilicet genus, & forma, quæ est differentia; & proprium, & accidens: ergo tantum sunt quinque prædicabilia.

Secundo eadem sufficientia, & magis à priori probatur. Nam quidquid vt vniuocum, determinatum, positiuum, & incomplexum de aliquibus prædicatur, vel prædicatur de illis, vt dicens totam essentiam illorum, & sic est species; vel prædicatur, vt dicens partem essentiæ illorũ: & tunc vel dicens partem genericam determinabilem, & sic constituit genus: vel vt dicens partem differentialem & determinantem, & sic constituit differentiam: vel prædicatur vt dicens aliquod accidẽs respectu illorum, de quibus prædicatur, & sic vel dicens accidens aliquod propriũ illis ab eorumque profluens essentia, & tunc est proprium quartum prædicabile: vel dicens accidens commune, & tunc ad accidens quintum prædicabile pertinet: ergo cum nullus alius modus prædicandi excogitari queat, qui vel ad aliquem ex quinque assignatis directè, vel reductiuè non pertineat, diuisionem istam adæqua-

tam : & non plura nec pauciora, quam quinque esse prædicabilia, est asserendum.

5 Obiicies primo ad probãdum, prædicabilia pauciora esse quam quinque. Nam solum dantur quatuor prædicata: ergo quatuor solum prædicabilia. Idem enim posset prædicabile, ac prædicatum. Antecedens colligitur ex Aristotele 1. Top.c.4. vbi numerans prædicata, quatuor solum genus videlicet, definitionem, proprium,& accidens assignauit.

Confirmatur, nam Philosophus etiam lib.3. de partibus animalium cap. 1. ait, quæ communitatem habent, aut esse analoga, aut genera, aut species: ergo cum analoga (vt diximus) non sint vniuersalia, vt hic accipimus vniuersale,secundum mentem Aristotelis, non videtur esse nisi duo prædicabilia, scilicet genera, & species.

Respondetur ad argumentum, negando consequentiam. Diuersa namque ratio prædicati & prædicabilis est: prædicacatum enim respectu speciei dicitur, & in ordine ad illam eius ratio desumitur. Vnde cum ipsa species respectu sui ipsius, prædicatum esse nequeat, tantum dantur quatuor prædicta: differentia enim in definitione includitur. Prædicabilis autem ratio, quia non in ordine ad speciem, sed in ordine ad inferiora est desumenda, & hic ordo non quaduplex tantum,sed quintuplex, vt ostendimus,est; quinque perinde enumerantur prædicabilia.

Ad

Ad confirmationem dicitur, Aristotelẽ in illo loco non numerare prædicata omnia communia, sed ea tantum, quæ ad quæstionem, quid est? pertinent, & ita nõ mirum si analoga solum & genera, & species assignauerit.

6 Obijcies secundo, quod sunt plura, quam quinque prædicabilia. Nam prædicabilia distinguuntur ex diuersis modis, quibus aliquid de inferioribus prædicatur. Sed multo plures, quam quinque modi prædicandi de inferioribus sunt: ergo multo plura quã quinque sunt prædicabilia. Maior est certa, & minor probatur. Diuersus modus prædicandi sumitur ex diuerso modo essendi, quia enim species diuersimode est in indiuiduis, ac proprium diuersum modum habet prædicandi de illis. Sed sunt plures quam quinque modi essendi, decem videlicet decem diuersa constituentes prædicamenta, quæ ex diuersis modis essendi distinguuntur: ergo totidem erunt modi prædicandi, & consequenter prædicabilia.

Respondetur negando minorem. Et ad probationem negatur, plures quam quinque esse modos, quibus vniuersale in inferioribus sit: nam licet decem sint modi essendi entis, decem constituentis prædicamenta, omnes illi materialiter se habẽt ad rationem vniuersalis & prædicabilis, quæ solum formaliter respicit modum essendi in inferioribus essentialem, vel accidentalem. Vnde cum omnia; nouem

prædicamenta accidentis conueniant in hoc, quod est dicere aliquid extra essentiã subiecti, omnis alia differentia inter ipsa reperta, materialiter omnino,& per accidens se habet ad rationem prædicabilis.

7 Tertio obijcies, quod anima & pũctum sunt vere prædicabilia, siquidem anima de hac & illa anima & punctum de hoc & illo puncto prædicatur. Sed non ad aliquod ex quinque prædicabilibus pertinent: ergo sunt plura quam quinque. §. Nec valet dicere. esse entia in completa: ac perinde non posse propriè habere rationem prædicabilis. §. Non, inquam, hoc satisfacit, quia etiam differentia, v.g. rationale, est aliquid incompletum positum non directè, sed ad latus prædicamenti. Et tamen veram habet rationem prædicabilis: ergo hoc non tollit esse aliquid incompletum.

Respondetur ad argumentum, solutionem ibi assignatam esse optimam. Nam si anima & punctum aliquo modo deberẽt de hac & illa anima, & de hoc & illo pũcto prædicari, maximè, vt dicunt totam essentiam illorum. Non enim possunt prædicari, vt dicunt aliquam partem essentiæ,nec per modum accidentis: cum ergo, quia entia incompleta sunt, non propriè dicant aliquam essentiam, non habent propriè rationem prædicabilis,sed solum reductiuè: reducuntur enim tales prædicationes ad speciem, Et per hoc patet ad replicam, diuersa enim est ratio differen-

differentiæ, quia cum dicat partem essentiæ, bene potest esse quid incompletum: præfata autem prædicata, quia non prædicantur vt aliquid, quod dicit partem essentiæ, sed vt dicit totam essentiam, & hanc quia aliquid incompletum sunt, propriè non importent, non pertinent propriè ad rationem prædicabilis.

8 Quarto obijcies, quod indiuiduum vagum v.g. aliquis homo, est vere prædicabile, siquidem prædicatur de pluribus: istæ enim sunt veræ prædicationes, Petrus est aliquis homo, Paulus est aliquis homo, &c. & tamen ad nullum ex quinque assignatis prædicabilibus pertinent: ergo. Minor probatur, si enim ad aliquod pertineret, maxime ad speciem. Sed ad illam non pertinet. Tnm, quia non dicit essentiam hominis, sed modum particularem existendi. Tum etiam, quia diuersæ rationis est hæc prædicatio, Petrus est homo, ab ista, Petrus est aliquis homo: ergo cum illa sit prædicatio speciei, hæc debet esse alterius prædicabilis.

Confirmatur: nam persona, & suppositum de pluribus etiam prædicantur. Et tamen ad nullum assignatum ex quinque prædicabilibus pertinent: ergo.

Ad argumentum (& consequenter eodem modo ad confirmationem) aliqui, teste Caiet. cap. de specie respondent, excludendo indiuiduum vagum à ratione prædicabilis, eo quod sit æquiuocum, & non importet aliquid vnum, sed plures

modos particulares existendi inter se primo diuersos: & aliqui eo, quod saltem, sit analogum: & aliqui denique, eo quod sit prædicatum transcendens. Sed nullum istorum potest stare cum doctrina D.Thomæ, qui q.9.de potentia art.2.ad 1. docet, quod persona & indiuiduum vagum dicit aliquem modum particularem existendi communem omnibus indiuiduis. Et idem habet 1.p.q.30.art.4.in corpore. Et ratio est, quia sicut natura est communis vniuocè omnibus indiuiduis, ita & modus particularis existendi abstrahibilis cum, omnimoda vnitate à modo existendi huius vel alterius indiuidui: ergo indiuiduum vagum, persona, suppositum, & hypostasis, quæ dicunt modum existendi naturæ, aliquid commune vniuocum omnibus indiuiduis important: ac perinde nõ sunt prædicata propriè transcendentia. Tum, quia alias non essent vniuoca. Tum etiam, quia non prædicantur de natura, humana in quolibet statu: si enim daretur realiter separata, vt existamabat Plato; illa non esset aliquis homo, vt asserit D.Thomas loco citato in q.de potentia; nec natura humana, prout est in intellectu abstracta à singularibus, dicitur aliquis homo. Non igitur ob aliquod illorũ indiuiduum vagum, persona, suppositũ, vel hypostasis excluditur à ratione prædicabilis, sed quia non dicit in recto aliquam naturam, vel partem naturæ, nec aliquod accidens illius, sed modum in complexum

naturæ,

naturæ, vel alterius prædicari essentialis, vel accidentalis. Vnde propriè indiuiduum vagum (& idem dico de supposito, hypostasi, vel persona) non pertinet ad aliquod prædicabile, sed reducitur ad illud prædicabile, cuius naturæ modum existendi importat: vt ad speciem, indiuiduum, vagum, specificum, vt aliquis homo; ad genus, indiuiduum, vagum genericum, vt aliquod animal; ad differentiã, indiuiduum vagum differentiale, vt aliquod rationale: & ad proprium, & accidens sua etiam indiuidua vaga, vt aliquod risibile, aliquod album. Et per hæc patet ad omnes probationes argumenti & ad illius confirmationem.

9 Obijcies quinto, quod omnia prædicabilia ad duo tantum possunt reduci, scilicet, ad prædicabile in quid, & prædicabile in quale. Perperam igitur assignantur quinque prædicabilia. §. Si dicas, quod licet possit vniuersale diuidi in duo prædicabilia, prædicabile, videlicet in quid, & prædicabile in quale, tanquam in species subalternas diuisibiles in alias species; hæc tamen diuisio datur vniuersalis in suas species infimas, & sic rectè diuiditur in quinque prædicabilia.

Contra host est. Nam species infimæ prædicabiles, plures sunt quam quinque: datur enim duplex prædicabile differentiæ: ergo cum Porphirius vnum tantum differentiæ prædicabile enumerans, quinque solum prædicabilia assignauerit; plu-

ra quam quinque concedi debent. Antecedens probatur, differentia ſubalterna & differentia athoma, ſenſibile v.g. & rationale, pertinent ad diuerſa prædicabilia: ergo datur duplex prædicabile differentiæ. Antecedens probatur; differentia ſubalterna prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, & athoma de pluribus differentibus numero: ergo pertinent ad diuerſa prædicabilia: hac enim ſola ratione genus & ſpecies conſtituunt duo prædicabilia, quia genus de pluribus differentibus ſpecie; ſpecies autem de pluribus numero differentibus prædicatur: ergo cum hæc eadem diuerſitas inter differentiam athomam & ſubalternam reperiatur; diuerſa itidem conſtituunt prædicabilia. §. Idem prorſus argumentum poteſt fieri de proprio: quia proprium ſpeciei ſubalternæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, & proprium ſpeciei athomæ de pluribus differentibus numero.

Reſpondetur ad argumentum, ſolutionem ibi aſſignatam eſſe optimam. Ad replicam autem reſpondetur negando, duplex eſſe prædicabile differentiæ, ſeu differentiam athomam & ſubalternam in ratione prædicabilis diſtingui eſſentialiter. Sicut enim genus, ſiue ſupremum, ſiue intermedium, ſiue vltimum ſit, in ratione prædicabilis eſſentialiter eiuſdem rationis eſt, quia eundem modum habet prędicandi, ſcilicet vt dicens partem determi-

minabilem speciei, quamuis genus supremum dicat naturam magis determinabilem, quam genus vltimum, vel intermedium; eodem modo licet differentia subalterna dicat gradum differentialem non vltimo determinantem, & differentia athoma importet gradum determinantem, cum vtraque dicat partem essentialem differentialem speciei, non distinguuntur in ratione prædicabilis nisi accidentaliter: ac perinde non constituunt diuersa prædicabilia. Vnde ad argumentum respondetur, quod prædicari de pluribus differentibus specie, vel de pluribus differentibus numero, non est differentia sufficiens, ad distinguendum essentialiter prædicabilia, nisi interueniat alius diuersus modus prædicandi, sicut in genere & specie interuenit, quæ ex eo essentialiter in ratione prædicabilium distinguuntur, (vt docet noster Author cap. de specie, quæst. vnica circa solutionem ad secundum) quia genus prædicatur, vt dicens in actu solam partem essentiæ eorum, de quibus prædicatur, licet in potentia dicat totam eorum essentiam. Species autem prædicatur de indiuiduis, vt dicens in actu totam illorum essentiam, & in potentia rationes indiuiduales illorum, quæ extra essentiam illorum sunt. Et sic quando in definitione speciei, & generis plura diuersa numero vel plura diuersa specie, vt terminus relationis generis & speciei, ponuntur, debent sumi, secundum

dum quod in ipsis terminis hic diuersus modus prædicandi refunditur. Differentia autem athoma & subalterna, quia habent eundem modum prædicandi (vtraque enim prædicatur, vt dicens in actu solam partem essentiæ eorum, de quibus prædicatur) quamuis vna de pluribus differentibus specie, & altera de pluribus differentibus numero prædicetur; non differunt essentialiter in ratione prædicabilis. Et idem dicendum est de proprio: cum enim proprium infimum & subalternum eundem habeant modum prædicandi, quia vtrumque prædicatur, vt dicens accidens profluens ab essentia; non differunt essentialiter in ratione prædicabilis.

10 Vltimo potest aduersus hanc diuisionem obijci, quod omnia membra illius cum vno, videlicet cum specie, coincidunt, omnia enim illa sunt species subijcibiles respectu vniuersalis, immò & species prædicabiles respectu aliquorum inferiorum, vt genus respectu huius & illius intentionis generis, & differentia respectu huius & illius intentionis differentiæ, & sic de alijs. Ergo cum in bona diuisione membra debeant esse inter se formaliter opposita, & vnum non coincidere cum altero, hæc diuisio non videtur bona.

Respondetur, quod in huiusmodi intentionibus rationis, quamuis inter se sint essentialiter distinctæ, quod sufficit, vt diui-

diuisio sit bona; vna intentio potest sub altera denominatiue contineri, & ab illa denominari. Et sic quatuor prædicabilia continentur denominatiue sub intentione speciei, & ab illa denominantur: & id non obstat bonæ diuisioni, solumque illi obstaret, si vnum membrum essentialiter sub alio contineretur.

QVÆSTIO II.

Vtrùm vniuersale sit genus ad quinque prædicabilia.

DIcendum est, vniuersale esse genus ad quinque prædicabilia, non quidem supremum, nec infimum, sed genus inter medium ad illa. Oppositum aliqui tenent existimantes, vniuersale esse analogum ad quinque prædicabilia: & alij, quia existimant, illud includi in differentijs prædicabilium, nec ab alijs posse præscindi. Sed conclusionem cum communi sententia docet noster Author quæst.4. vniuersalium conclus.3. & cap. de genere, quæst. vnica in solutione ad 4. Et prima pars conclusionis probatur. Quia vniuersale est quid essentialiter superius, & vniuocum, & quidditatiuũ omnibus prædicabilibus, & in illorum non inclusum differentijs. Ergo est genus ad illa, consequentia patet. Quia non aliud requiritur ad rationem generis. Antecedens pro-

batur. Quia omnia prædicabilia essentialiter sunt vniuersalia, & simpliciter ratio vniuersàlis cuilibet illorum competit, neque in ratione communi vniuersalis vnum ab altero dependet; & ad quæstionem, quid sit quodlibet prædicabile? optime, quod sit vniuersale, respondetur. Ergo vniuersale est essentialiter superius, vniuocum, & quidditatiuum omnibus prædicabilibus: & cum in conclusione loquamur de vniuersali completo, illud non includitur indifferentijs prædicabilium, vtpotè quæ sunt aliquid in completum: sicut in prædicamento substantiæ, substantiam completam dicimus esse genus, quia illa non includitur indifferentijs, quæ sunt quid incompletum in genere substantiæ. Ergo cum vniuersali omnia prædicta competant ad rationem generis respectu prædicabilium, verè est genus ad illa.

2 Secunda autem pars conclusionis explicatur, simul & probatur: Quia alia genera vniuersali superiora, vt ens rationis, & secunda intentio rationis possunt prædicabilibus assignari. Nec vniuersale in communi est genus infimum ad omnia prædicabilia, quia inter illud & prædicabilia mediat aliud genus, scilicet, prædicabile *inquid*, quod est genus ad duo priora prædicabilia, & prædicabile *inquale*, quod est immediatum genus ad differentiam, & mediatum ad proprium & accidens, quia immediatum genus illorum

est

est prædicabile in quale accidentaliter, diuisibile per prædicabile in quale accidentaliter proprie, & accidentaliter communiter. Restat ergo, quod vniuersale sit genus intermedium ad quinque prædicabilia. Nec interest, quod inter vniuersale & quinque prædicabilia non mediet aliquod genus proximum, in quo conueniant omnia prædicabilia. Hoc enim non requiritur, sed sufficit, quod aliqua illorum habeant aliquod genus proximius, quam vniuersale. Sicut si daretur aliquod genus proximum, in quo omnia volatilia conueniant, & aliud in quo conueniant omnia reptilia; quamuis non daretur aliquod genus proximum omnibus animantibus, non diceretur animal genus immediatum ad illa: ergo eodem modo vniuersale non est genus immediatum ad quinque prædicabilia.

3 Aduersus primam partem conclusionis obijcies primo. Vniuersale esse analogum ad quinque prædicabilia: ergo non potest esse genus ad illa: quia analogia obstat rationi genericæ, ideòque ens rationem generis ad substantiam, & accidens non habet, quia analogum est ad illa. Antecedens posset probari, quia differentia, & proprium; vtpote quæ non in ordine ad immediate inferiora in ratione prædicabilis constituuntur, non videntur, simpliciter habere rationem vniuersalis: sed de hoc in propria eorum prædicabilium materia. Vnde eo ibi remisso,

ali-

aliter probatur antecedens: quia nulla ratio vniuoca potest dari ad prædicari essentialiter, & ad prædicari accidentaliter. Sed aliqua ex prædicabilibus, tria videlicet priora, prædicantur essentialiter, alia vero accidentaliter: ergo nulla ratio potest esse illis superior vniuoce, & consequenter nec ratio vniuersalis. Maior probatur: nam substantiæ & accidenti nihil potest esse commune vniuocum: ergo nec ad prædicari essentialiter (quod est idem ac prædicari substantialiter) & prædicari accidentaliter, potest dari aliquid commune vniuocum.

Respondetur, negando antecedens. Et ad probationem dico, quod cum vt superiora simpliciter prædicentur omnia prædicabilia, omnia illa simpliciter & vniuoce participant rationem vniuersalis. Neque est idem prædicari accidentaliter, seu esse accidens prædicabile, ac esse accidens prædicamentale: immo nec est idem prædicari essentialiter, ac esse substantiam, cum non solum substantiæ, sed & accidentia immo entia rationis prædicentur de aliquibus sibi inferioribus essentialiter. Et ita quamuis non detur aliquid commune vniuocum ad substantiam, & accidens; bene tamen ad prædicari essentialiter & accidentaliter.

4 Obijcies secundo. Si vniuersale esset genus ad quinque prædicabilia, contineretur sub genere, primo prædicabili. Hoc autem non est admittendum: nullum enim

enim superius sub suo inferiori contineri potest: ergo vniuersale non est genus ad quinque prædicabilia. Maior probatur, nam si vniuersale in communi esset genus ad quinque prædicabilia, esset prædicabile *in quid* de pluribus differentibus specie, scilicet de quinque prædicabilibus: ergo contineretur sub genere, primo prædicabili, sub quo omnia prædicabilia *in quid* de pluribus differentibus specie, continentur.

Respondetur, quod ex eo quod vniuersale sit genus ad quinque prædicabilia, solum sequitur, quod contineatur accidentaliter, & denominatiue sub primo prædicabili, tanquam substractum videlicet denominatum ab intentione illius: sicut animal v.g. continetur denominatiue, non essentialiter sub genere: non autem sequitur, quod vniuersale contineatur essentialiter sub genere, primo prædicabili. Hoc autem non est in conueniens; bene enim potest aliquod essentialiter superius contineri sub inferiori denominatiue: immò hoc multoties contingit in istis intentionatis rationis, vt videre est in termino superiori essentialiter ad vniuocum & æquiuocum, qui in sententia probabili, quod vniuoce in terminum vniuocum & æquiuocum diuidatur, sub vniuoco denominatiue continetur.

5 Aduersus hanc tamen solutionem, quæ optime hanc æquiuocationem dissoluit, obijcies, quod sequitur ex illa, vni-

uerſale ſub ſe ipſo denominatiue contineri, & de ſe ipſo denominatiue prædicari. Hoc autem impoſſibile videtur : ergo. Sequela probatur : nam vniuerſale eſt ſuperius eſſentialiter ad genus, primum prædicabile : ergo de quocumque prædicatur denominatiue genus, prædicatur etiam denominatiue vniuerſale. Et conſequenter, ſi de ipſo vniuerſali prædicatur denominatiue genus, de eodem vniuerſali prædicabitur denominatiue ipſum vniuerſale. Prima conſequentia tenet per regulam ante prædicamentalem, cum quidpiam de quopiam prædicatur vt de ſubiecto, de quocumque prædicatur ſubiectum, prædicatur & prædicatum : ſicuti ſi album denominatiue prædicatur de homine, etiam coloratum, quia eſt ſuperius eſſentialiter ad album, prædicatur denominatiue de ipſo homine.

Reſpondetur, vniuerſale poſſe accipi dupliciter, *vt quo*, videlicet, & *vt quod*, vniuerſale, *vt quod*, eſt ipſa intentio vniuerſalitatis, vt eſt ſubſtractum intentionis generis, & vt prædicatur *in quid*, de quinque prædicabilibus, Et ita ſolum ſequitur, quod quia de vniuerſali, vt eſt ſubſtractum intentionis generis, genus prædicatur denominatiue ipſa intentio vniuerſalis ſecundum ſe ſumpta, & vt eſt ratio denominandi omnes naturas vniuerſales, prædicetur de ſe ipſa, vt eſt ſpeciale & particulare ſubſtractum cuiuſdam ſingularis & determinatæ intentionis ge-

neris,

neris, quod in idem incidit, ac quod communiter dicitur, quod intentio vniuersalitatis *vt quo*, & vt denominans naturam in ratione vniuersalis, prædicatur de se ipsa *vt quod*, ideſt, vt eſt ſubſtractum particularis intentionis generis: iſtæ enim mutuæ denominationes neceſſario ſunt concedendæ in his intentionibus rationis, quæ adinuicem poſſunt denominari. Sicuti terminus in communi diuiſus in terminum vniuocum, & æquiuocum, vt eſt ſubſtractum particularis intentionis termini vniuoci, ſub termino vniuoco denominatiue continetur, & de illo terminus vniuocus denominatiue prædicatur: immò & idem terminus in communi ſecundum ſe de ſe ipſo, vt eſt particulare ſubſtractum termini vniuoci, etiam denominatiue prædicatur.

6 Obijcies tertio, quod ſi vniuerſale eſſet genus ad quinque prædicabilia, omnia prædicabilia eſſent ſpecies. Sed hoc eſt impoſſibile: ergo. Maior eſt certa: nam illa, quæ ſub aliquo genere continentur, vere habent rationem ſpeciei. Minor vero probatur, ſi prædicabilia eſſent ſpecies, omnia illa continerentur ſub ſpecie, ſecundo prædicabili, ſub qua omnes ſpecies continentur. Hoc autem eſt impoſſibile, ſiquidem membra alicuius diuiſionis, vnum ſub altero contineri nequeunt: ergo.

Reſpondetur diſtinguendo conſequens. Si vniuerſale eſſet genus ad prædicabilia,

omnia prædicabilia essent species: essentialiter, nego sequelam; essent species accidentaliter, & denominatiuè, concedo illam. Et hoc non est inconueniens: bene enim potest vna species sub altera accidētaliter & denominatiuè contineri, vt patet in termino æquiuoco, qui accidentaliter continetur sub termino vniuoco.

7 Contra hanc tamen solutionem sunt aliquæ obiectiones. Prima: nam genus & differentia essentialiter continentur sub vniuersali; alias vniuersale non esset genus ad illa: ergo essentialiter, & non solum denominatiuè sunt species.

Secunda: nam vna species condistincta essentialiter ab altera, non potest etiam denominatiuè prædicari de illa: ergo si species prædicatur denominatiuè de omnibus prædicabilibus, prædicabilia non sunt essentialiter condistincta. Et consequenter nec vniuersale potest esse genus ad illa.

Tertia: nam sequitur hanc esse prædicationem accidentalem, differentia est vniuersale, & consequenter vniuersale nō est genus ad prædicabilia: alias non accidentaliter, sed essentialiter prædicaretur de illis. Sequela patet: nam vniuersale est superius essentialiter ad speciem: ergo si species prædicatur denominatiuo de differentia, etiam vniuersale prædicabitur denominatiuè de illa.

Sed respondetur ad primam, negando consequentiam: nam quamuis aliqua es-

sen-

ſentialiter ſub aliquo genere contineantur, accidentaliter tamen denominantur ſpecies: ſicuti, quamuis homo & equus eſſentialiter ſub animali contineantur, accidentaliter denominãtur ſpecies, ita vt iſtæ ſint accidentales, homo eſt ſpecies, equus eſt ſpecies: ergo eodem modo dicendum eſt de prædicabilibus.

Ad ſecundam reſpondetur, verum eſſe antecedens de ſpeciebus ſubſtantialibus. Et ita homo, verbi gratia, nec denominatiue poteſt prædicari de equo: ſecus tamen eſt de ſpiciebus accidentalibus in cõcreto, vt patet in hac propoſitione, album eſt dulce, in qua, dulce, ſpecies qualitatis eſſentialiter diſtincta ab albo, denominatiue prædicatur de illo. Et ſic eſt in præſenti; immò potiori iure, cum iſtæ intentiones alijs intentionibus faciliimè ſubſternantur, & vna ab alia denominetur.

Ad tertiam denique reſpondetur, quod ſi differentia ſumatur, *vt quod*, & vt eſt ſubſtractum intentionis ſpeciei, verum eſt, vniuerſale prædicari accidentaliter de illa; quia vt ſic eſt inferior denominatiue ad ſpeciem. Si vero differentia ſumatur *vt quo*, & ſecundum ſe, non prædicatur vniuerſale denominatiue de illa, ſed eſſentialiter: & idem eſt dicendum de reliquis prædicabilibus. Et hoc ſufficit ad hoc, quod vniuerſale ſit ſuperius eſſentialiter ad omnia illa.

CA-

CAPVT de Genere.

QVÆSTIO III.

Quod sit definitum in definitione Generis?

GEnus definit Porphirius, quod sit illud *quod de pluribus differentibus specie in eo quod quid prædicatur*. Quam definitionem quæstione sequenti examinabimus, & explicabimus. In hac autem quæstione, quod sit huius definitionis definitum, inquirimus. Quod vtique æqualiter de definitione cuiuslibet concreti accidentalis realis vel rationis potest inquiri: ac perinde quod de definito huius definitionis dixerimus, proportionabiliter de definito, definitionis cuiuslibet concreti accidentalis est dicendum. Cum autem in quolibet concreto accidentali sit natura ipsa substracta, & forma realis, vel rationis, quæ naturam, vt materiale afficit, seu denominat; vt in albo est materiale, corpus videlicet substans albedini, & albedo ipsa afficiens, & denominans corpus, & in hoc concreto generis est natura substractum, seu materiale denominabile

bile à secunda intentione generis, & ipsa secunda intentio generis illud denominans. Inde ortum habuit sententiarum in hac parte diuersitas, quæ hanc quæstionem, plusquam par erat, difficilem reddidit, & obscuram; cum aliqui asserunt, definitum huius definitionis esse solum naturam vt denominatam à secunda intentione generis: alij, solam ipsam intentionem generis: & alij, aggregatum ex natura & secunda intentione.

2 Pro resolutione tamen veritatis aduertendum est, quod in his definitionibus concreti accidentalis possumus condistinguere definitum *quo*, & definitum *quod*: definitum *quo* (quod in his definitionibus est definitum formale, & principale) est id ratione cuius aliquid definitur, & ei conuenit definitio. Definitum autem *quod* (seu definitum materiale) est illud, pro quo supponit definitio, & de quo definitio verificatur. Vnde in hac quæstione non solum est difficultas in communi, quod sit huius definitionis definitum, sed specialior in assignando illius definitum *quo* & definitum *quod*: in hoc enim variant Authores, dum aliqui (vt Caietanus) existimant, secundam intentionem generis esse non solum definitum *quo*, sed definitum *quod* huius definitionis. Alij vero solum concedunt, secundam intentionem generis esse definitum *quo*. Et licet existimem, forsan inter plures quæstionem esse de nomine, &

in re conuenire, quidquid tamen ſit de illorum ſententia, rem iſtam breuiter aliquibus concluſionibus explicare conabor.

3 Dico igitur primo. Subſtractum, ſeu materiale generis ſecundum ſe non eſt definitum huius definitionis. Dixi, ſubſtractum & materiale intentionis generis ſecundum ſe ſumptum non eſſe definitum, ſcilicet non formaliter vt ſubſtat ſecundæ intentioni generis, & ab illa denominatur: de ſubſtracto enim vt ſic formaliter ſumpto, concluſione vltima dicemus. In hac concluſione ſic explicata omnes debent conuenire, & probatur manifeſte concluſio. Tum, quia ſubſtracta & materialia intentionis generis non pertinent ad logicum ſecundum ſe ſumpta. ſed præciſe vt formaliter accipiuntur, & vt à ſecunda intentione generis denominantur: ergo cum huiuſmodi definitio generis ſit logicalis, & per proprietatem logicalem, ſcilicet prædicari de pluribus, detur, illius definitum non poteſt eſſe aliquod ſubſtractum generis ſecundum ſe ſumptum. Tum etiam, quia per hanc definitionem nullius ſubſtracti generis, nec alicuius communis ad omnia ſubſtracta generis ſecundum ſe natura explicatur: ergo cum omnis definitio explicet naturam ſui definiti, huius definitionis definitum non eſt aliquod ſubſtractum generis ſecundum ſe ſumptum, nec aliquid commune omnibus ſubſtractis ſe-

cundum

cundum se sumptis. Tum denique, quia vt optime probat noster Author quæst. vnica de genere art. 1. definitiones sicuti scientiæ non dantur de particularibus, sed in communi: ac perinde in definitione generis, non hoc aut illud genus, sed genus in communi definitur. Sed non datur aliquid commune omnibus substractis secundæ intentionis, generis, quod possit definiri; ergo definitum huius definitionis non potest esse substractum seu materiale generis secundum se sumptum. Minor patet, nam substracta intentionis generis secundum se sumpta, alia sunt substantiæ, alia accidentia, alia entia realia, alia entia rationis. Sed his omnibus secundum proprias naturas, & secundum se sumptis nihil potest dari commune sufficienrem vnitatem habens, vt definiatur: ergo neque in particulari, neque in communi substractum intentionis generis secundum se sumptum potest esse huius definitionis definitum.

4 Dico secundo. Aggregatum ex substracto, & secunda intentione generis non potest esse huius definitionis definitũ. Explicatur conclusio, nam aggregatum vt aggregatum, importat ex æquo duas diuersi generis naturas: ex æquo, inquam, ita vt vtramque æque principaliter importat: & hoc modo dicimus aggregatum ex substrato & secunda intentione generis non posse esse definitum, quia vt eo modo esset definitum; definitio debebat

æque principaliter explicare naturam vtriusque partis, tale aggregatum componentis: nam si aggregatum vtramque partem importat ex æquo, definitio aggregati, vt aggregati vtriusque partis naturam debet æquè principaliter explicare. Sed hoc est omnino impossibile: ergo impossibile est, quod aggregatum, vt aggregatum ex substracto & secunda intentione generis sit huius definitionis definitum. Minor probatur: quia impossibile est, eandem definitionem explicare naturas diuersas. Sed aggregetum, vt aggregatum, importat diuersas naturas; cum natura intentionis generis sit aliquid rationis, & natura substracti in particulari aliqua sit realis, aliqua rationis, & in communi sit aliquid abstrahens à reali, & rationis: ergo impossibile est, quod aliqua definitio explicet simul & æquè principaliter naturas partium alicuius aggregati.

5 Dices, quod in his concretis accidentalibus, licet sint aggregata ex naturis diuersi generis, non tamen quæ se habent omnino disparate & absque aliquo ordine, sed vnum vt materia, alterum vt forma: & sub hoc ordine concurrentibus bene potest aggregatum, seu compositum ex illis resultans, definiri.

6. Contra hoc est: nam quamuis partes huiusmodi concretorum accidentaliũ, eo ordine ad illud componendum concurrant; vel intenditur definiti vtriusq; partis na-

natura; vt ab altera parte distincta, vel solum intenditur definiri pars materialis, non vt talis est, & vt specialem condistinctam naturam habet à forma, sed præcisè secundum eam formalitatem, quam accipit à forma: si dicatur hoc secundum, illud vtique non negamus, sed potius id in vltima conclusione asseremus; & ideò non est definire aggregatum vt aggregatum, sed definire materiale sub ea præcise ratione quatenus constituitur per formam, quod est definiri ipsam formam in concreto. Si autem dicatur primum, id vtique esset definiri aggregatum vt aggregatum, & id dicimus, esse impossibile; quia impossibile est, eandem definitionem explicare naturas diuersi generis, vt inter se condistinctas, etiamsi vna ad aliquid componendum se habeat vt materia, & altera vt forma, quia si cum hoc ordine tales partes adhuc retinent speciales, & diuersi generis naturas; est impossibile, quod eadem definitione vtriusque partis natura explicetur.

6 Dico tertio. Definitum *quo* formale, & principale huius definitionis est secunda intentio generis. Ita expræsse noster Author in prædicta quæstion. vnica de genere art. 1. conclus. 1; Et patet manifeste, nam illud, vt diximus est definitum formale *quo*, cuius ratio principaliter intenditur in definitione explicari, & ratione cuius definitum materiale definitur, & ei conuenit definitio. Sed in

hac definitione generis, quod intenditur explicari, eſt natura ipſius ſecundæ intentionis generis, & ratione illius definitur ſubſtractum & materiale talis intentionis, & ratione denique illius prædicto materiali & ſubſtracto conuenit definitio: ergo definitum *quo* formale, & principale illius eſt ſecunda intentio generis. Minor quo ad omnes partes probatur: nam per hanc definitionem non intenditur explicari natura ſecundum ſe ſumpta alicuius materialis ſeu ſubſtracti generis, ſed ſolum quod illis competit formaliſſime à ſecunda intentione generis: ergo quod in omnibus materialibus & ſubſtractis generis intenditur explicari, eſt ipſa ſecunda intentio generis: ac perinde ſi per hanc definitionem definitur materiale & ſubſtractum generis, ratione ſecundæ intentionis generis illud denominantis definitur: ac denique ratione eiuſdem intentionis generis materiali & ſubſtràcto hæc competit definitio, & de illo verificatur.

7 Dico quarto. Secunda intentio generis, etiam vt denominans materiale & ſubſtractum generis, non eſt definitum *quod* huius definitionis. Oppoſitum tenet Caietanus in cap. de genere. Sed concluſionem proculdubio cum alijs pluribus tenet noſter Author loco citato concluſ.2. Et probatur, quia, vt diximus, illud eſt definitum *quod* alicuius definitionis, pro quo ſupponit definitio, & de quo

quo definitio verificatur. Sed de secunda intentione generis, etiam vt denominat substractum, & illud in obliquo importat, non verificatur definitio generis: ac perinde nec pro illa supponit; solum enim supponit definitio pro illo, de quo verificatur: ergo secunda intentio generis, etiam vt denominat substractum, non est definitum *quod* huius definitionis. Minor probatur; nam licet secunda intentio generis sit id, quo mediante substracta prædicantur in eo *quodquid* de pluribus differentibus specie, sitque perinde (vt diximus conclusione præcedenti) definitum *quo* formale & principale huius definitionis; non tamen est id, quod prædicatur in eo *quodquid* de pluribus differentibus specie: ergo de illa non verificatur definitio. Antecedens probatur, quia secunda intentio generis non prædicatur huiusmodi prædicatione de substractis generum, nec de secundis intentionibus generum: ergo cum de nullo alio possit prædicari, nullatenus prædicatur *in quid* de pluribus differentibus specie. Antecedens quoad primam partem probatur: nam esto quod secunda intentio generis in concreto prædicetur de substractis generis, vt de animali, colore, & sapore; & hæc specie differant inter se; tamen seconda intentio generis etiam in concreto non prædicatur de illis in *quid*, sed accidentaliter denominatiue: istæ enim sunt prædicationes accidentales, animal est

genus, color est genus, &c. & quamuis secunda intẽtio generis in communi prædicetur in *quid* de hac & illa secunda intentione generis; tamen prædictæ secundæ intentiones non specie, sed solum numero differunt inter se: aliàs si specie inter se differrent, iam genus non esset species athoma, sed subalterna; habens sub se plures intentiones, essentialiter & specificè inter se differentes: & aliàs etiam animal v.g. diuersa essentialiter prædicatione prædicaretur de suis inferioribus, ac de suis prædicaretur color: siquidem non solum numericè, sed specificè esset diuersa intentio generis, media qua animal prædicatur, ab illa media qua prædicaretur color: ergo nulla dantur differentia specie, de quibus secunda intentio generis prædicetur in *quid*: ac perinde de secunda intentione generis nullatenus definitio generis verificatur, aut pro illa supponit; ac per consequens illa non potest esse definitum *quod* prædictæ definitionis.

8 Dices cum Caietano, quod prædicari de pluribus, tripliciter qotest accipi. Primo pro eo, quod est conuenire pluribus; quod vtique est prædicari fundamentaliter de illis. Secundo pro prædicari, idest, affirmari de pluribus, quod est, exercitium extrinsecum relalionis prædicabilitatis. Tertio pro eo, quod est referri ad plura. Et hoc est prædicari formaliter, & est exercitium intrinsecum prædicabilium.

lium, quæ, cum sint essentialiter relatiua, eorum essentia in hoc, quod est referri ad aliud, consistere debet. Hoc ergo supposito, asserit Caietanus; quod prædicari de pluribus in definitione generis, sumitur, non pro affirmari de pluribus; sed pro prædicari formaliter, idest referri ad plura, quia cum in hac definitione definiatur genus formaliter, vt relatiuum; debet dari per exercitium intrinsecum relationis, referendi scilicet ad aliud: & hoc modo intellecta definitio verificatur de secunda intentione generis: ac perinde illa est non solum definitum *quo*, sed definitum *quod* huius definitionis.

9 Aduersus hanc tamen doctrinam, in qua tota sententia Caietani fundatur, plura se offerunt, quæ omnino illam labefactare videntur. Primo, quod licet ingenue fatear, prædicari pro affirmari esse exercitium extrinsecum relationis generis, & exercitium intrinsecum illius esse ad aliud referri; tamen in hac generis definitione prædicari de pluribus, non sumitur formaliter, pro referri ad plura, sed pro affirmari de pluribus: ergo cum, vt ipse Caietanus concedit, sumpto in definitione prædicari de pluribus, pro affirmari de illis, definitio de secunda intentione non verificetur; definitio ista, vt re vera debet intelligi, de secunda intentione generis non verificatur: ac perinde illa non est definitum *quod* huius definitionis. Antecedens, in quo est difficultas,

 pro-

probatur primo, quia generaliter huiusmodi concreta accidẽtalia rationis, quamuis sint formaliter relatiua, non definiuntur per eorum intrinsecum exercitium referendi ad aliud, sed per aliud eorum licet minus intrinsecum, magis tamen notum exercitium, vt patet in signo, quod non per relationem ad signatum, sed per id quod est ducere potentiam in cognitionem signati, definitur: & propositio non per relationem ad signatum totale, sed per significare verum, vel falsum etiam definitur: & sic inductiue constabit in definitione cuiuslibet alterius concreti rationis: ergo & definitio generis, licet possit dari per exercitium formale relationis, per referri videlicet ad aliud de facto tamen, non datur, nisi per exercitium, quamuis minus intrinsecum, magis notum, per affirmari videlicet genus de suis inferioribus: ac perinde prædicari de pluribus in ea definitione, non pro referri ad plura, sed pro affirmari de pluribus, debet intelligi. §. Secundo probatur idem antecedens, nam illa parsicula *in quid*, determinans *prædicari de pluribus*, indefinitione generis, non congruè adaptatur prædicari de pluribus pro referri, sed pro affirmari de pluribus: non enim dicitur aliquid referri ad aliud *in quid*, vel *in quale*, quia istæ non sunt differentiæ relationis: dicitur autem aliquid prædicari, idest affirmari, vel enuntiari de aliquo in *quid*, vel in *quale*: ergo cum in definitione ge-
ne-

neris non ponatur illa particula *prædicari de pluribus*, absolute, sed vt determinata per alteram particulam *in quid*, non potest sine illa intelligi prædicari, pro referri, sed pro affirmari. §. Scio huic responderi, quod ponitur illa particula *in quid*, non vt denotetur, secundam intentionem generis referri *in quid*, ad secundas intentiones speciei, sed vt denotetur fundamentum talis relationis debere esse conuenientiam quidditatiuam inter substracta secundarum intentionum speciei, ad quas refertur secunda intentio gæneris. §. Sed certe nimis impropriè explicatur illa particula *in quid*, cum exprese in hac definitione ponatur, vt determinatio alterius particulæ *prædicari de pluribus*, non autem vt denotans fundamentum relationis: id enim esset definire secundam intentionem generis simul per exercitium referendi, & per fundamentum relationis, & confundere definitiones: cum re vera relatiua debeant definiri, vel per sua fundamenta; vel per exercitium formale relationis, vel per exercitium extrinsecum, licet magis notum ipsius relationis. Tertio denique probatur idem antecedens, quia secunda intentio generis non refertur ad plura differentia specie: ergo in prædicta definitione generis prædicari de pluribus differentibus specie, non potest intelligi pro referri. Antecedens probatur: nam secunda intentio generis solum potest referri ad secundas intentiones spe-

ciei; quibus correlatiua generis denominantur ſpecies. Sed tales ſecundæ intentiones ſpeciei non differunt inter ſe ſpecie, ſed ſolum numero: neque enim diſtincta ſpecifice eſt ſecunda intentio ſpeciei, qua homo denominatur ſpecies, ab illa, qua denominatur leo: alias ſecundum prædicabile ſpeciei non eſſet ſpecies athoma, vniuerſalis, ſed ſpecies ſubalterna, habens ſub ſe intentiones ſpeciei non ſolum numerice, ſed ſpecifice inter ſe differentes: ergo ſecunda intentio generis non refertur ad plura differentia ſpecie. §. Nec valet dicere, quod termini relationis generis differunt ſpecie pro ſubſtractis, ideſt ſunt intentiones denominantes ſubſtracta ſpecie diſtincta. §. Non, inquam, id valet, quia id nimis improprie eſt, terminos ipſos relationis generis differre ſpecie: ergo cum definitiones non ſint cum ea improprietate explicandæ, cum dicitur in definitione generis, quod genus prædicatur *de pluribus differentibus ſpecie*, debet intelligi de pluribus inter ſe, & in ſe ipſis differentibus ſpecie.

10 Secundo & præcipue prædicta ſolutio, & doctrina impugnatur: nam eſto quod non obſtantibus difficultatibus propoſitis, in prædicta definitione *prædicari de pluribus*, intelligatur pro referri ad plura, & ſic intellecta illa particula, adaptetur illi altera particula *in quid*, & de terminis talis relationis verificetur, quod ſint plura differentia ſpecie (quæ omnia, vt vidimus,

mus, verificari est satis difficile) adhuc tamen sic intellecta definitio non verificatur de secunda intentione generis, nec pro illa potest definitio supponere: ergo adhuc secundum eam definitionis explicationem & intelligentiam, secunda intentio generis, non est definitum *quod*. Antecedens probatur: nam secunda intentio generis, est quidem id, quo substractum generis ad suum correlatiuum refertur, & ita in ea definitionis intelligentia secunda intentio generis erit definitum *quo*: non tamen ipsa secunda intentio generis est, quæ refertur: nulla enim relatio refertur, sed est forma & ratio, vt relatiuum referatur ad aliud: ergo secunda intentio generis, etiam secundum eam definitionis intelligentiam, nõ est id, de quo definitio verificatur, ac perinde neque est definitum *quod*: imò eadem prorsus, quãtum ad hoc est difficultas, siue in definitione generis *prædicari de pluribus*, intelligatur pro referri ad plura, siue intelligatur pro affirmari de pluribus. Cum non magis vnum, quam alterum de secunda intentione generis verificetur.

11 Vltimo tandem dico. Definitum *quod* huius definitionis est substractum intentionis generis, non quidem secundum se, & secundum suam naturam, sed formaliter, vt substat intentioni generis, & ab illa denominatur. Conclusio expressa est nostri Authoris, ad finem enim conclusionis secundæ articuli primi quæstionis,

nis vnicæ de genere, postquam hanc statuit, & ostendit conclusionem, his verbis ita concludit: *Itaque vt in summa dicam definiri secundam intentionem, est definiri res, in quantum substant secundæ intentioni.* Sentit ergo Ss. Magister, quod intentum huius definitionis est definire, & explicare naturam secundæ intentionis generis. Quia tamen illa definitur in concreto, definitū *quod*, pro quo definitio supponit, & de quo definitio verificatur, sunt res ipsæ & substractum intentionis generis, non secundum se sumptum, & secundum propriam illius naturam, sed sumptum formaliter, prout substat secundæ intentioni generis, & ab illa denominatur, ac per illam in ratione generis, ac correlatiui speciei formaliter constituitur. Sic igitur explicata cōclusio manifestè sequitur ex præcedentibus. Nam in hac definitione, sicut & in qualibet alia definitione concreti accidentalis, debet assignari non solum definitum *quo*, sed & definitum *quod*, illud videlicet, pro quo supponat definitio, & de quo ipsa definitio verificetur. Sed, vt ostendimus, definitum *quod* huius definitionis non potest esse substractum intentionis generis secundum se sumptum, nec aggregatum ex æquo ex substracto & secunda intentione generis: nec denique ipsa secunda intentio generis in abstracto, nec in concreto, & vt dicens ordinem ad substractum. Restat ergo, quod sit definitum *quod* huius definitionis substractum gene-

generis, non ſecundum ſe, ſed formaliter vt ſubſtat ſecũdæ generis intentioni, & ab illa formaliter denominatur.

Directè autem id probatur. Tum, quia cum logica, teſte Auicena, tractet de ſecundis intentionibus adiunctis primis, id non melius verificatur, quam definiendo ſubſtracta, & materialia ſecundarum intentionum, quæ ſunt primæ intentiones, vt ſubſtant formaliter ſecundis intentionibus, & ab illis formaliter denominantur. Tum etiam, quia cum hic non definiatur hoc vel illud genus, ſed genus in communi: & licet omnia ſubſtracta intentionum generis ſecundum ſe ſint diuerſa; vt denominantur tamen ab intentione generis, omnia illa formaliter conueniunt: vt ſic omnia illa habent formaliter vnam naturam communem vnica definitione definibilem: ergo ſubſtractum in communi generis non dicens ordinem ad ſpeciales naturas cuiſlibet ſubſtracti, ſed vt omnia illa formaliter conueniunt in eo, quod ſecundæ intentioni generis eiuſdem rationis ſubſtent, eſt definitum *quod* huius definitionis.

Confirmatur: nam definitum *quod* in definitione alicuius concreti eſt formaliter conſtitutum ex definito formali *quo*, & definito materiali: ſi enim definitum *quo* eſt ratio definiendi, definitum *quod* erit conſtitutum, vt formaliter conſtitutum ex definito *quo*, & materiali à tali relatione denominato. Sed conſtitutum formaliter

per

per definitum *quo* huius definitionis est substractum, vt substat secundæ intenrioni generis, ad quod constituendum ipsa secunda intentio ingreditur vt *quo*,& vt formale constitutiuum: ergo substractum generis formaliter, vt substat intentioni generis, est definitum *quod* huius definitionis.

12 Aduersus propositas conclusiones, quæ poterant obijci, iam in ipsis conclusionibus sunt insinuata & diluta, & solum aduersus hanc vltimam conclusionem, obijcies. Quod illud est definitum *quod* alicuius definitionis, cui essentialiter competit definitio, sed substracto intentionis generis, etiam ab ipsa intentione denominato, non conuenit essentialiter, sed accidentaliter hæc definitio, sicut illi non, essentialiter, sed accidentaliter competit, quod ab intentione generis denominetur: ergo definitum *quod* huius definitionis nõ est substractum generis, etiam vt secundæ intentioni generis substans, & ab illa denominatum.

Respondetur primo, quod in his concretis accidentalibus, cum forma, sub qua substracta definiuntur, solum competat illis accidentaliter; non inconuenit, quod etiam definitio accidentaliter illis conueniat: nec oportet, quod sit aliquod definitum *quod*, cui essentialiter competat definitio. §. Vel secundo dicitur, quod licet ubstracto denominato ab intentione generis, specificatiuè sumpto, accidentaliter

com-

competat generis definitio, ipsi tamen formaliter & reduplicatiuè, vt subſtat intentioni generis, eſſentialiter conuenit generis definitio: & hæc eſt eſſentialis prædicatio, ſubſtractum generis, vt ſubſtat intentioni generis, prædicatur in quid de pluribus differentibus ſpecie, immo cum propoſitio, in qua prædicatur definitio de definito, quodammodo prædicatum appellet ſupra ſignificatum formale ſubiecti, & faciat ſenſum formalem, etiamſi nō ponatur reduplicatio ex parte ſubiecti in actu ſignato, hæc propoſitio], genus prædicatur in quid de pluribus differentibus ſpecie, eſt eſſentialis, & æquiualet huic, ſubſtractum generis, formaliter, vt ſubſtat intentioni generis, prædicatur in quid de pluribus differentibus ſpecie.

QVÆSTIO IV.

Vtrum definitio generis ſit bona?

GEnus definit Porphirius, quod ſit illud, *quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in eo, quod quid*, & hanc definitionē cum communi ſententia bonam eſſe dicimus, quia in illa ponitur id, in quo genus cum omnibus prædicabilibus conuenit, ſcilicet *prædicari de pluribus*, in hoc enim natura vniuerſalis, vel ſaltem paſſio communis in omnibus prædicabilibus denominatur. Et ponitur in eadem definitio-

na id, per quod genus ab omni alio differat prædicabili, nulli enim alij competit prædicari *in quid de pluribus differentibus specie*, vt ex solutionibus argumentorum videbimus. Vnde ne eadem inutiliter repetamus, hanc generis definitionem aliquibus obiectionibus examinemus, vt ex illarum solutione & bonitas definitionis, & eius explicatio patefiat.

2 Obijcies ergo primo. Quod aliqua præter genus prædicantur *in quid*, non igitur ea est propria generis differentia. Antecedens probatur. Primo, quia ens non est genus, cum includatur in cuiuslibet entis differentijs: etsi esset genus non decem essent genera suprema, sed vnum omnibus superius, videlicet ens. Et tamen ens de quolibet ente prædicatur *in quid*, quia est prædicatum essentiale cuiuslibet entis, & inquirenti, quid sit aliquid, rectè respondetur, quod est ens: ergo aliud à genere prædicatur *in quid*.

§. Secundo probatur idem antecedens, quia definitio de omnibus, quibus competit, prædicatur *in quid*. Et tamen non est genus, cum potius ex genere & differentia componatur: ergo alia præter genus prædicantur *in quid*. §. Tertio probatur idem antecedens, quia differentia prædicatur *in quid*; ita enim asserit Arist. 7.topicorum, cap.3. Et probatur, quia est prædicatum essentiale speciei: ergo de illa & illius indiuiduis prædicatur *in quid*: ac perinde iam alia præter genus prædican-

cantur *in quid* 9. Quarto denique idem antecedens probatur, quia species de indiuiduis prædicatur *in quid*, non ergo prædicari *in quid*, ita est proprium generis, quod alijs à genere competere nequeat.

3 Respondetur, negando antecedens. Et vt explicemus, qualiter specialiter genus præ omnibus alijs prædicetur *in quid*, seorsim ad singulas antecedentis probationes respondeamus. Ad primam igitur, etiamsi concederetur ens, de omnibus rebus prædicari *in quid*, cum illud sit transcendens, analogum, & non simpliciter quid vnum, posset dici, quod ei non competit definitio generis, nec prædicari *in quid*, qualiter in definitione generis subintelligitur nempe per modum vniuersalis: ac perinde vt quid omnino vnum, vniuocum & non transcendens. Sed melius dicitur, quod ens non prædicatur propriè quidditatiuè, quia licet sit prædicatum essentiale respectu cuiuslibet rei, quia tamen est prædicatum transcendens & imbibitum in omni re, siue pertinente ad quidditatem, siue non, cum sit commune quidditati & non quidditati, non potest conceptum quidditatiuum constituere, sed potius præsupponitur conceptus entis ad cõceptum quidditatis; nec minus ad interrogationem *quid* pertinet, quam ad quale. Sicut enim interroganti, quid est homo, rectè dicitur quod sit ens, ita & inquirẽti, qualis sit homo, rectè respondetur, quod est ens.

4 Ad secundam probationem respondetur, quod licet verum sit, quod definitio de his, quibus competit prædicetur *in quid* (imò & proprijssimè prædicatur *in quid*, quia ad quæstionem quid sit aliquid, adæquatè per illius definitionem respondetur) tamen definitio non prædicatur, vt aliquid vnum & incomplexum, nec vt dicens in actu solam partem essentiæ, sed totam essentiam eorum, de quibus prædicatur. Vnde definitio non prædicatur *in quid*, eo modo quo prædicari *in quid* in definitione generis intelligitur, nẽpe vt aliquid vniuersale: ac perinde vt aliquid vnum & incomplexum, & vt dicens in actu solam partem essentiæ eorum, de quibus prædicatur.

5 Ad tertiam probationem respondetur, quod licet differentia secundum rem prædicetur *in quid* de specie & illius indiuiduis, quia re vera pertinet ad essentiam illorum; secundum modum tamen non prædicatur *in quid*, sed potius *in quale*, quia ex modo prædicandi prædicatur ad modum qualitatis: sicut enim per accidentia qualificatur, & determinatur actualiter subiectum, ita suo modo qualificatur, & determinatur essentialiter genus per differentias: genus enim cum sit determinabile per differentias, habet se vt materia respectu differentiæ, quæ cum determinet genus, habet se respectu illius vt forma. Et in hoc sensu explicat noster Author in hoc cap. de genere q. vnica in solutione ad 2.

illud

illud dictum Porphirij, [quod genus sumitur à materia, & differentia a forma, idest, quod genus comparatur materiæ determinabili per formam, & differentia formæ determinanti materiam. Imò & Arist. 5. metaph. cap. 28. ait, differentias esse qualitates generis, quod cum de qualitatibus secundum rem, vel de qualitatibus, quæ propriè dicuntur tales, non possit verificari, dicendum est!, quod habent se ad modum qualitatis: ac perinde, quod secundum modum prædicandi non prædicantur *in quid*, sed *in quale*. Et sic intelligitur, quod Philosoph. in loco in argumẽto allegato 7. Topicorum, cap. 3. asserit, quod differentia prædicatur *in quid*: loquitur enim de prædicari *in quid* secũdum rem, non secundum modum prædicandi: Cum autem 4. Topicorum, cap. 6. & 5. metaph. tex. 19. asserit, quod differentia significat qualitatem, & prædicatur in eo *quod quale*, loquitur de differentia secundum modum illius prædicandi: alias esset sibi contrarius. Genus autem non solum secundum rem, sed secundum modum prædicatur *in quid*, quia significat aliquid per modum determinabilis, & vt fundamentum totius quidditatis rei. Vnde inquirenti, quid sit homo, propriè respondemus per genus, vel per definitionem, quod est animal, vel quod est animal rationale. Inqurrenti vero, quale animal sit homo, respondemus, quod est rationale. In definitione igitur generis (vt ad solutionem denique

nique

nique argumenti deueniamus) prædicari *in quid*, intelligitur & ſecundum rationem & ſecundum modum; & ſic competit differentiæ, quæ ſolum ſecundum rem & non ſecundum modum prædicatur *in quid*.

6 Ad vltimam tandem probationem eiuſdem antecedentis, reſpondetur iuxta ea, quæ proximè dicebamus, quod per prædicari *in quid*, in definitione generis, intelligitur, prædicari *in quid*, non dicendo in actu totam eſſentiam illorum, de quibus prædicatur. Et quia ſpecies prædicatur *in quid*, dicens in actu totam eſſentiam illorum, de quibus prædicatur, non conuenit illi prædicari *in quid* eo modo, quo in definitione generis ponitur, intelligitur, & explicatur.

7 Obijcies ſecundo, quod genus non prædicatur *in quid*, ſed *in quale*. Perperam igitur dicitur in eius definitione, quod prædicatur *in quid*. Antecedens probatur primo. Quia in prædicamento ſubſtantiæ genera & ſpecies vocantur ſecundæ ſubſtantiæ, has autem dicit Philoſophus in cap. de ſubſtantia, tex.7. ſignificare *quale quid*, & addit, quod genus & ſpecies circa ſubſtantiam qualitatem determinant. Ergo genus prædicatur *in quale*. Secundo probatur idem antecedens. Quia genus importat formam ſpeciei: ratio enim generica & ſpecifica componunt formam totalem, quæ materiam compoſiti ſubſtantia'is informat. Ergo vtraque pars talis formæ totalis ſe habet vt forma ſecundum

modum

modum prædicandi, & eadem ratione genus saltem secundum modum prædicatur *in quale*. Tertio denique idem antecedens probatur, quia hæc prædicatio, albũ est coloratum, est prædicatio generis. Et tamen prædicatum prædicatur *in quale* de subiecto. Iam igitur genus prædicatur *in quale*. Minor probatur. Quia subiectum prædictæ propositionis supponit materialiter pro corpore. Sed respectu corporis coloratum dicit qualitatem. Ergo prædicatum prædictæ propositionis prædicatur *in quale* de subiecto.

8 Respondetur, negando antecedens, ad cuius primam probationem dico, quod cum Aristoteles dixit, secundas substantias, genera videlicet, & species significare *quale*, aut esse qualitates, forsan accepit secundas substantias secundo intentionaliter pro ipsis secundis intentionibus generis & speciei: & sic qualitatem significant, & in quale de substractis ipsarum intentionum prædicantur. Si autem loquatur Philosophus de secundis substantijs, de generibus videlicet & speciebus, pro substratis, seu pro formis genericis, & specificis, cum asserit, illa significare *quale*, intelligitur non respectu naturæ, quam cõstituunt, sed respectu primæ substantiæ, vt importat suppositum, quia respectu suppositi omnis forma, quantumuis essentialis, se habet ad modum qualitatis: genus autem, quia in ratione generis non in ordine ad suppositum constituitur, sed

in ordine ad naturam,& in ordine ad illã non importat *quale*, ſed *quid*, optimè per prædicari *in quid* definitur. §. Ad ſecundam probationem dico, quod licet genus dicat formam; quia tamen dicit formam determinabilem, dicit illam ad modum materiæ & per modum primi fundamenti quidditatiuè: ac perinde & quoad rem & quoad modum prædicatur *in quid*, & non ſicut differentia, quæ quia importat formam, per modum determinantis, ſaltem quoad modum prædicatur *in quale.* Ad tertiam denique probationem dico, quod licet coloratum reſpectu materialis, quod connotat album,ſecũdum ſe ſumpti, dicat formam accidentalem, reſpectn tamen albi,formaliter vt album eſt (qualiter ſumitur cum in actu ſignato ex parte ſubiecti ponitur album)dicit formam quidditatiuam & eſſentialem: & ſic iſta prædicatio, corpus eſt coloratum,etiamſi corpus habeat albedinem,vel alium colorem, eſt accidentalis & quinti prædicabilis:hęc autem, album eſt coloratum, eſt prædicatio generis, & prædicatio *in quid*. Vnde cum genus, vt genus prædicatur, ſemper prædicatur *in quid.*

9 Obijcies tertio, quod pluribus alijs. quam generi competit prædicati de pluribus differentibus ſpecie. Pērperam igitur id, vt differentia generis, in illius ponitur definitione. Antecedens probatnr. Quia differentia ſubalterna, vt ſenſibile, prędicatnr de pluribus differentibus ſpecie,

cie,

cie, vt de homine & de equo: & de eiſdem prædicabitur proprium ſubalternũ, quodlibet illud ſit ab ſpecie ſubalterna profluens: ac denique de eiſdem prædicatur accidens; vt ſi dicas, homo eſt albus, equus eſt albus. Sed omnia hæc nec ſunt genera, nec prædicatione generis prædicãtur. Alijs igitur à genere conuenit, prædicari de pluribus differentibus ſpecie.

10 Reſpondetur primo, quod cum in definitione generis ponitur, *prædicari de pluribus differentibus ſpecie*, non debet illa particula intelligi vt ſeparata ab altera, ſed vt determinata per alteram, ſcilicet, per prædicari in quid (differentiæ enim iſtæ, quamuis ſint quid ſimplex, non poſſunt niſi per plura nomina ſignificari) prędicari autem *in quid* de pluribus differentibus ſpecie, nulli prædictorum competit, cum omnia illa prædicentur *in quale*, differentia videlicet *in quale* eſſentialiter & proprium, & accidens *in quale* accidentaliter. Vnde non conuenit illis prædicari de pluribus differentibus ſpecie, vt conuenit generi, & vt in illius definitione debet intelligi. Secundo reſpondetur, quod prædicari de pluribus differentibus ſpecie, cõpetere quidem poteſt alijs à genere prædicabilibus, materialiter tamen & non ſecũdum propriam rationem illorum, quia nec differentia, neque proprium, neque accidẽs petunt ex ſua ratione formali prædicari de pluribus differentibus ſpecie: alias id omni differentiæ, proprio & accidenti competere

peteret,& absque eo ratio differentiæ,proprij, & accidentis saluari nullatenus posset, quod vtique non ita est. Genus autem in eo quod genus, cum vt sic dicat naturã determinabilem per differentias, formalissimè petit prædicari de pluribus differentibus specie, ita vt absque eo aliqua ratio generis nequeat reperiri. Vnde cum in definitione generis ponitur *prædicari de pluribus differentibus specie*, debet intelligi illa particula formaliter,vt aliquid ex propria ratione formali generis petitum, & exactum: & hoc modo prædicari de pluribus differentibus specie nulli alij à genere competit.

11 Obijcies quarto, quod non omni generi competit prædicari de pluribus differentibus specie. Perperam igitur per id definitur genus. Antecedens probatur primo. Nam genus supremum,substantia, v.g.licet mediatè prædicetur de pluribus differentibus specie, de homine videlicet, & equo; immediatè tamen prædicatur de substantia corporea & incorporea, v. g. de corpore & de Angelo,quæ non specie, sed genere differunt. Ergo cum ratio prædicabilis (vt videbimus) non in ordine ad ea, de quibus mediatè, sed in ordine ad illa de quibus immediatè prædicatur, sit propriè desumenda, genus supremum non habet pro termino, in ordine ad quem in ratione generis & prædicabilis constituatur, plura differentia specie, sed potius plura genere differentia. Secundo probatur

tur idem antecedens. Quia animal v.g. prædicatione generis videtur prædicari nõ solum de speciebus, sed etiam de illarum differentijs, vt de rationali & irrationali. Sed differentiæ non differunt specie, sed sunt primò diuersæ. Iam igitur in aliqua prædicatione generis genus non prædicatur de pluribus differentibus specie.

12 Respondetur, negando antecedens. Ad primam probationem dico cum nostro Authore hic in solut. ad 3. quod quamuis genera intermedia respectu specierum inferiorum, quas constituunt, habeãt rationem generis, ipsa vero vt constituuntur per sua propria genera & differentias, habeut rationem speciei subalternæ, & specificè differunt ab altera specie subalterna: & ita cum genus illis superius, de illis prædicatur; verè prædicatur de illis, vt differentibus specie, imò impropriè dicitur aliqua differre genere, quia vel sunt eiusdem prædicamenti, & sic differunt inter se specie athoma, vel subalterna: vel si sint diuersi prædicamenti, non dicuntur differre genere; sed analogicè tantum conuenire. Ad secundam probationem dico, quod genus propriè prædicationis generis de speciebus tantum, non autem de differentijs prædicatur. Quia propria prædicatio generis est directa, & de his, quorum dicit in actu solam partem essentiæ. Et cum differentia sit quid simplex nihil potest dicere in actu partem essentiæ illius: immo cum differentia se habeat

vt forma determinans genus: prædicatio qua genus de differentijs prædicatur non est formalis & directa, sed potius ad modum prædicationis indirectæ: prædicatio autem propria generis debet esse formalis & directa, & ita genus prædicatione sibi propria non prædicatur, nisi de pluribus propriè differentibus specie. Cum hoc tamen stat, quod prædicatio generis, de differentijs, per quas est contrahibilis, reducatur ad prædicationem g neris, quatenus de illis, vt quid essentialiter superius, & essentialiter per illas determinabile, prædicatur, &ad hũc modum reductiuæ prædicationis generis sufficit, quod licet differentiæ, de quibus prædicatur, propriè inter se non differant specie, per illas tamen naturæ, de quibus genus propriè prædicatur, differant specie, quod est idẽ, ac ipsas differentias differre specie vt quo, seu esse principium differendi specie.

13 Obijcies quinto, quod nullum genus potest prædicari de specie, quam constituit. Non igitur potest prædicari de pluribus differentibus specie. Antecedens probatur, quia nulla pars potest prædicari de toto: ergo genus de specie, quam vt pars metaphisica componit, prædicari non potest.

Dices, quod licet pars phisica non possit prædicari de toto, quod componit, bene tamen pars metaphisica, quæ est totum potentiale, & in potentia includit, quid quid includit totum.

Con-

Contra tamen est; nam genus non prædicatur de specie, secundum quod est totum potentiale: ergo solutio nulla. Antecedens probatur, prædicatur de specie, secundum quod componit illam. Sed non componit illam, secundum quod totum potentiale est: ergo nec prædicatur de illa, secundum quod totum potentiale est. Maior est certa, & minor probatur, nam genus componit speciem, secundum quod distinguitur à differentia: aliàs compositio ex genere & differentia non solum non esset realis; sed neque verè compositio. Sed genus secundum quod totum potentiale non distinguitur à differentia, sed potius vt sic includit illam: ergo vt totum potentiale nec componit speciem, nec prędicatur de illa.

14 Respondetur solutionem datã esse optimam: pars enim phisica, cum nullo modo sit totum, & consequenter non includat aliquo modo omnia, quæ in toto reperiuntur, non potest de illo verè prædicari. Pars autem metaphisica, quia simul est totum potentiale, immo esse totum potentiale, est conditio, vt sit pars metaphisica; licet in actu & explicitè non includat quidquid est in toto; includit tamen illud in potentia & implicitè: & consequenter potest optime de toto, quod cõponit, prædicari: sufficit enim, vt prædicatio sit vera, quod prædicatum includat implicitè, & in potentia, quidquid est in subie-

subiecto. Ex quo patet, quid sit dicendum ad replicam: negatur enim, quod pars metaphisica, secundum quod totum potentiale est, non componat speciem. Et ad probationem negatur similiter, quod secũdum quod totum potentiale, non distinguatur ab altera comparte saltem ratione, quod sufficit ad compositionem metaphisicam, nam licet differentia includitur in potentia in gene, non tamen includatur in actu, & consequenter ab illo saltem ratione distinguitur.

15 Vltimo tandem obijcies, quod genus prædicatione formaliter generis prædicatur de pluribus differentibus numero, vt animal de Petro & Paulo. Non igitur est proprium generis prædicari de pluribus differentibus spacie. Antecedens probatur. Tum, quia de Petro & Paulo prædicatur animal *in quid*, & vt dicens in actu non totam illorum essentiam, sed partem solum essentiæ illorum. Tum etiam, quia cum de Petro & Paulo animal, eo qued prædicatur de homine, prędicetur, eodem genere prędicationis de illis, atque de homine prędicatur: ac perinde de illis prędicatur etiam prędicatione generis.

Dices quod de Petro quidem & Paulo animal prędicatione generis prędicatur, non tamen immediatè, sed mediatè: & cum prędicabilia non in ordine ad terminum mediatum; sed in ordine ad terminum immediatum constituantur, optimè genus

in

in ordine ad plura differentia specie, de quibus solum immediatè prędicatur ,] descibitur, & definitur.

Contra hoc tamen est, quod etiam immediatè genus prędicatur de pluribus differentibus numero, vt animal de hoc & de illo animali. Non igitur determinatè debuit definiri in ordine ad plura differentia specie, sed indeterminatè in ordine ad plura siue specie, siue numero differentia.

Respondetur, solutionem datam esse optimam, & ad replicam latè dicemus sequenti quęst. 6. vbi varias illi solutiones assignabimus: pro nunc secundum probabilioré dico, animal, & quodlibet aliud genus de indiuiduis (si illa dantur) non prędicari prędicatione generis, sed potius prędicatione speciei, quia prędicatur vt dicens in actu totam essentiam illorum. Neque hoc, vt ibi explicabimus, est peculiare generi, sed commune omnibus prędicabilibus, quę in ordine ad sua propria indiuidua, quodlibet habet rationem speciei, & prędicatione speciei de illis prędicatur. Vnde non admittimus genus prędicatione generis de pluribus solum numero differentibus immediatè prędicari;

QVÆSTIO V.

Vtrum compositio ex genere & differentia sit vera compositio: & an sit realis vel rationis.

AD inuestigandum, qualis sit compositio ex genere & differentia, oportet præmittere, qualiter partes talis compositionis, genus videlicet & differentia, inter se distinguantur. Loquimur autem de genere & differentia vnius indiuidui: certum est enim genus vnius indiuidui, realiter à differentia alterius indiuidui, imò & à genere alterius indiuidui distingui, & similiter differentia vnius indiuidui à differentia alterius. Vnde solum est difficultas de genere & differentia eiusdem indiuidui, vt de animalitate & rationalitate Petri, qualiter hæc inter se distinguantur ex quo videbitur, qualem hæc compositionem faciant. Aliqui enim existimant, realiter actualiter, saltem formaliter genus & differentiam à parte rei, & antecedenter ad operationem intellectus distingui, & consequenter asserunt compositionem ex genere, & differentia esse realem, ita communiter tribuitur Scoto. Alij vero existimant, genus & differentiam solum distingui à parte rei fundamentaliter, & virtualiter; actualiter autem solùm per operationem intellectus, cum fundamento in

re

re genus à differentia distinguentis; consequenterque asserunt, compositionem ex genere & differentia esse compositionem rationis, veram tamen compositionem, quam sententiam, vt communem & veritati conformem sequemur.

2 Dico igitur primo. Genus & differentia non distinguuntur actualiter à parte rei, sed solum distinctione rationis ratiocinatæ per intellectum. Conclusio est expressa D. Thomæ pluribus in locis, præcipue 1. part. quæst. 46. art. 3. ad 4. vbi ait, quod genus & differentiæ solum differunt secundum diuersas considerationes. Et prima conclusionis pars probatur primo, quia genus & differentia eiusdem indiuidui proueniunt ab eadem forma realiter & formaliter eadem: ergo ipsum genus & differentia non distinguuntur actualiter realiter. Consequentia patet, & antecedens probatur: nam animalitas v.g. & rationalitas Petri prouenit ab anima Petri, quæ secundum quod dat esse intellectiuũ, sensitiuum, & vegetatiuum, eadem formaliter est, vt ostenditur 1. part. quæst. 76. ar. 3. & in libros de anima latius ostendendum remittimus.

Secundo probatur. Si genus à parte rei actualiter distingueretur, realiter formaliter à differentia, non posset formaliter prædicari de illa, nec de specie. Hoc autem est falsum: ergo & antecedens. Maior seu sequela patet: nam si genus distinguitur actualiter formaliter à differentia, non

includit formaliter, quidquid includit differentia & species: ergo non poteſt formaliter prædicari de illis: in prædicatione enim formali prædicatum debet includere formaliter, licet non explicitè, quidquid eſt in ſubiecto.

Secunda autem pars concluſionis manifeſtè probatur. Tum, quia aliqualiter diſtinguuntur genus & differentia, cum diuerſis conceptibus formalibus concipiantur: ergo cum (vt oſtendimus) non diſtinguantur actualiter à parte rei; oportet, quod actualiter per intellectum diſtinguantur. Tum etiam, quia intellectus videns ex diuerſis effectibus reperiri in bruto v.g. viuere & ſentire, non autem intelligere; & videns in homine viuere, ſentire, & intelligere; inuenit ſundamentum, vt in eadem forma indiuiſibili hominis diſtinguat gradum viuendi, & ſentiendi, in quo conuenit cum bruto, & à quo natura generica animalis deſumitur, & gradum intelligendi, ſeu ratiocinandi, in quo homo differt à brutis, & à quo differentia rationalitatis deſumitur: ergo licet hæc à parte rei ſolum fundamentaliter, & virtualiter diſtinguantur; quatenus tamen à parte rei inuenitur fundamentum, vt intellectus hæc diſtinguat, actualiter ab intellectu diſtinguuntur.

4 Dico ſecundo. Compoſitio ex genere & differentia non eſt compoſitio realis, immo nec actualis à parte rei, ſed ſolum fit compoſitio actualis per intellectum.

ctum. Conclusio est expressa D. Thomæ pluribus in locis. Et inter alia quæst. 27. de veritate art. 1. ad 8. expresè vocat hanc compositionem, compositionem rationis, asserens, quod, vt aliquid ponatur in prædicamento accidentis, sufficit habere compositionem rationis ex genere & differentia, & in 3. cap. de ente & essentia §. *Ex hoc patet*, ait, *quod hæc compositio non est sicut ex duabus rebus tertia res, sed sicut ex duobus intellectis tertius intellectus*. Vbi in eo, quod asserit, nõ esse istam compositionem, sicut ex duabus rebus tertia res, negat illã esse realem, & in eo quod dicit, quod est sicut ex duobus intellectis tertius intellectus, innuit illam esse compositionem rationis. Et quidem conclusio quoad omnes suas partes manifestè probatur ex præcedenti. Quia implicat esse compositionem realem, nisi inter extrema realiter distincta; nec potest esse compositio actualis, nisi inter extrema actualiter distincta. Sed vt ostendimus, genus & differentia non solum non distinguuntur realiter, sed nec aliquam distinctionem actualem habent à parte rei, sed solum à parte rei distinguũtur virtualiter, & fundamentaliter: ergo compositio ex genere & differentia, non solum non est realis, sed nec aliquo modo actualis à parte rei, & solum per intellectum fit compositio actualis, quatenus intellectus actualiter distinguens genus à differentia, & concipiens genus vt determinabile per differentiam,

& differentiam vt determinantem genus, facit compositionem actualem rationis ex genere & differentia. Totus discursus est legitimus, & minor manet iam probata. Maior autem etiam est manifesta: nam ad realem compositionem requiritur, quod vnum realiter se habeat vt actus, & alterum realiter vt potentia; & vnum realiter actuetur per alterum. Sed hoc implicat nisi inter extrema realiter distincta: ergo non potest esse compositio realis, nisi inter extrema realiter distincta.

5 Dico tertio. Nihilominus licet compositio ex genere & differentia sit cõpositio rationis: ac perinde minor omni compositione reali: est tamen vera compositio. Probatur conclusio à priori, & à posteriori. A priori quidem ex dictis: quia non solum per intellectum genus & differentia cum fundamento in ipsis rebus actualiter distinguuntur, sed & cum eodem fundamento concipitur genus, vt determinabile per differentiam, & differentia vt determinans genus; & genus non includitur in conceptu essentiali differentiarum, nec differentiæ in conceptu generis: ergo licet compositio ex genere & differentia sit solum compositio rationis, est tamen vera compositio. A posteriori etiã idem probatur, nam talis compositio rationis etiam ex genere & differentia repugnat Deo, & ob id ille nec potest denominari ab intentione speciei, nec in prædicamento collocari: ergo est vera compo-

po-

positio, & non solum secundum modum significandi: alias non esset, cur omnimodæ Dei simplicitati repugnaret.

6 Obijcies primo aduersus nostram primam, & secundam conclusionem, quod de ijs, quæ realiter identificantur, contradictoria simul verificari non possunt. Sed de genere & differentia eiusdem indiuidui contradictoria simul verificantur: genus ergo & differentia eiusdem indiuidui non realiter identificantur, sed realiter potius inter se distinguuntur: perperamque perinde ex defectu distinctionis realis compositionem ex illis realem esse, denegatur. Maior videtur certa; & minor probatur, nam de genere alicuius indiuidui verificatur, quod sit principium conueniendi cum alijs, & quod non sit principium ab alijs differendi: de differentia autem eiusdem indiuidui omnino contradictoria verificantur, nimirum quod non sit principium conueniendi cum alijs, & quod sit principium ab alijs differendi.

Respondetur, quod prædicata aliqua contradictoria, quæ faciunt sensum formalem, qualiter illud faciunt ea, quæ in argumento adducuntur, licet non possint de eodem realiter secundum eandem rationem verificari; bene tamen secundum diuersas rationes. Exemplum est clarum in diuinis: propter distinctionem enim solam virtualem, & eminentem essentiæ diuinæ & Paternitatis v.g. dicimus de essentia, quod est cummunicabilis tribus

per-

perſonis ; quod tamen negamus de Paternitate.

7 Obijcies ſecundo, quod genus & differentia ſunt primo diuerſa, realiter ſaltem formaliter, antecedenter ad omnem operationem intellectus actualiter diſtinguuntur : ergo ſic diſtinguitur genus & differentia : ac perinde compoſitio realis ex illis reſultat. Minor cum conſequentia patet. Et maior probatur, differentia differt à genere per ſe ipſam : ergo eſt primò diuerſa ab illo : ea enim, quæ ſe ipſis differunt, primo diuerſa ſunt : hac enim ratione dicitur, duas differentias eſſe primò diuerſas. Antecedens probatur : nam differentia nõ poteſt differre à genere per aliam differentiam : de illa enim erit eadem quæſtio, per quid differat à genere ; ſi per ſe ipſam, iam aliqua differentia erit primo diuerſa à genere ; ſi per aliam differentiam, dabitur proceſſus in infinitum in differentijs, qui non debet admitti. Dicendum ergo eſt, quamlibet differentiam ſe ipſa diferre à genere.

Reſpondetur, negando maiorem, & ſimiliter negatur, quod differentia differat à genere per ſe ipſam, vel per aliam differentiam, quia ſi accipiantur à parte rei genus & differentia, non differunt proprie, & actualiter, ſed ſolum fundamentaliter : & ita non eſt indagare per quid differant ; Diſtinctionem autem actualem, ſiue differre actualiter, ſolum habent per conſiderationem intellectus.

8 Obij-

8 Obiicies tertio, nam differentiæ non sunt de essentia generis: ergo distinguuntur saltem formaliter ab illo. Antecedens probatur. Tum authoritate Philosophi, qui 3. metaph. tex. 1. ait differentiam esse extra rationem generis. Tum etiam, quia differentiæ diuidentes genus, sunt inter se oppositæ: ergo ambæ non possunt esse de essentia generis, vnde nec altera illarum. Tum, quia non est maior ratio vnius quã alterius. Tum etiam, quia si vna esset de essentia generis, nunquam posset genus per aliam contrahi.

Respondetur, quod de genere possumus loqui dupliciter. Vno modo, vt est à parte rei, & sic plura dantur genera realiter, tot videlicet animalitates, quot sunt indiuidua, & quælibet animalitas cum sua differentia, absque aliqua distinctione actuali inter illa, identificatur. Et hoc modo sumpto genere à parte rei, animalitate v.g. quæ est in Petro, illa realiter distinguitur à differentia Leonis, imò à rationalitate Pauli: inter animalitatem autem Petri. & rationalitatem ipsius Petri à parte rei propriè non est comparatio, an vnum sit, vel non sit de essentia alterius: quia oon est à parte rei actualiter vnum, & alterum. Alio modo possumus loqui de natura generica (& hic est magis vsitatus modus accipiendi genus) prout est per intellectum àbstracta ab omnibus differentijs. Et sic admittimus totum, quod intendit argumentum, quod

nulla

nulla differentia sit de conceptu & essentia generis, sic abstracti. Hoc enim voluit dicere Aristoteles, & ratio ibi adducta conuincit. Cæterum, cùm hæc exclusio differentiarum ab essentia generis sit solum per considerationem intellectus, non arguit, genus & differentiam distingui à parte rei, nisi solum fundamentaliter, & virtualiter; & solum id arguit, quod quia eo modo, quo per intellectum genus & differentia actualiter distinguuntur, vnum non est de essentia alterius, nec vnum includit alterum, & è contra, compositio rationis, quæ fit ex illis, sit vera compositio, sicut & nos in vltima conclusione fatemur.

9 Obijcies quarto, quod genus & differentia eiusdem indiuidui, verbi gratia, Petri, à rebus realiter distinctis desumuntur: ergo ipsum genus & differentia eiusdem indiuidui inter se realiter distinguuntur. Consequentia probatur ex opposito fundamento, quo conclusione prima, ostendebamus, genus & differentiam realiter non distingui: id enim probauimus, quia desumuntur ab eadem realiter forma: ergo si reuera genus & differentia desumuntur à rebus realiter distinctis, illæ etiam inter se realiter distinguuntur. Antecedens autem probatur, quia secundum Porphirii, & commune philosophorum axioma, in substantijs saltem materialibus genus desumitur à materia, & differentia à forma. Sed forma & materia

eius-

eiusdem indiuidui realiter inter se distinguuntur: ergo genus & differentia desumuntur à rebus realiter distinctis. §. Confirmatur: nam in vniuersum omnis compositio ex genere & differentia supponit tanquam radicem, à qua desumatur, aliquam compositionem realē: deffectu enim solum talis compositionis realis non concedimus in Deo compositionem ex genere & differentia, quia non est in quo talis cōpositio fundetur: ergo genus & differentia semper desumuntur à partibus alicuius compositionis realis, ac perinde à rebus inter se realiter distinctis. Vnde & ipsum genus & differentia realiter etiam inter se distinguentur, & compositio ex illis resultans erit compositio realis.

10 Respondetur ad argumentum, genus & differentiam in omnium sententia, proxime saltem non desumi vnum à materia & alterum a forma, sed tam genus quam differentiam desumi proxime à forma secundum diuersos illius gradus: & cum forma etiam secundum omnes suos gradus sit eadem realiter; inde sequitur genus & differentiam esse etiam idem realiter. quia in sua entitate debent proportionari cum identitate principij, à quo proxime, & immediate desumuntur. In explicando vero, qualiter vel remote genus dicatur desumi à materia, & differentia a forma, aliqui plura afferunt, contendentes cum omni rigore verificare, quod in rebus materialibus genus radicaliter du-

desumatur à materia, & differentia à forma: id suo videri ex aliquibus D. Thomæ testimonijs deducentes. Sed in genue fateor me non intelligere, quare id ita rigorose verificetur, nec aliter id commune axioma intelligo, quam vt illud explicat noster Author in hoc capite de genere quæst. vnica in solutione ad 2. quod cum materia sit primum in genere potentialitatis, & determinabilitatis; ad illam vt ad exemplar, omnis potentialitas, & determinabilitas reducitur: & quia genus vt genus dicit potentialitatem & determinabilitatem per differentias, se habet ad illas, vt materia ad formas, & differentiæ ad genus, vt formæ ad materiam: & ob id genus à materia, & differentia dicitur desumi à fdrma. §. Ad confirmationem respondetur, in eo quidem, in quo compositio realis esse & essentiæ non reperitur, non posse nec per intellectum reperiri compositionem metaphisicam, & ob id illam non reperiri in Deo: id tamen non est eo quod proprie compositio metaphisica fundetur, & radicetur in ea compositione reali, nec quod à partibus eius, partes compositionis metaphisicæ, scilicet genus & differentia, proprie radicaliter desumantur; sed quia arguitiue colligitur, quod id in quo non est realis compositio esse, & essentiæ, sed est suum esse, ac perinde est actus purus, non potest conceptus vnius prędicati totaliter pręscindi ab alio: & quia ad compositionem metaphisicam ge-

generis, & differentiæ requiritur non solum distinctio, sed præcisio vnius prædicati ab alio (quia enim conceptus entis hanc præcisionem habere non potest, respectu nullius potest esse genus) ideò optime colligitur, quod in eo, in quo non est compositio realis esse & essentiæ, non potest fieri per intellectum compositio rationis metaphysica ex genere & differentia.

11 Aduersus tertiam autem conclusionem, obijcies primo, quod in omni vera compositione debet se habere aliquid vt determinabile, & aliud vt illud determinans. Sed id in hac compositione reperiri nequit; cum genus & differentia sint idem realiter, & idem non possit determinare se ipsum. Compositio igitur ex genere & differentia non est vere compositio.

Dices, quod licet idem secundum eandem rationem non possit determinare se ipsum, benè tamen secundum diuersam rationem; & quia genus & differentia, licet sint realiter & formaliter idem, distinguuntur tamen per intellectum, bene possunt secundum vnam rationem concipi per modum determinabilis, & secundum alteram per modum determinabilis.

Contra id tamen est, quod determinatio generis per differentiam, si aliqua est, à parte rei & antecedenter ad omnem operationem intellectus reperitur: ergo si a parte rei non datur determinatio gene-

ne-

neris per differentiam ad veram compositionem sufficiens, nullatenus illa debet admitti: ac perinde nec vera ex genere & differentia compositio. Antecedens probatur, quia ante omnem operationem intellectus, immò si nulla esset possibilis operatio intellectus, à parte rei homo vere esset animal: ergo à parte rei habet animal omnem determinationem, quam à rationalitate potest habere. §. Confirmatur, quia tam genus quam differentia se habent, vt forma speciei: ergo compositio in illis non est vera compositio; in omni enim vera compositione vnum se debet habere vt forma, alterum vt materia compositi. Antecedens probatur. Tam animal, verbi gratiâ, quam rationale prædicatur directè de homine: ergo vtrumque se habet vt forma respectu illius, in prædicatione enim directa prædicatum semper se habet vt forma subiecti.

12 Respondetur ad argumentum, solutionem ibi assignatam esse optimam. Determinatio enim generis per differentiam non est realis; ac perinde à parte rei solum fundamentaliter talis determinatio reperitur; solumque fundamentaliter datur à parte rei compositio; & compositum metaphisicum, species fundamentaliter, definitio fundamentaliter, & prædicatio generis de differentia, & generis & differentiæ de specie solum fundamentaliter: & hæc omnia fiunt actualiter &

for-

formaliter solum per operationem intellectus. Vnde ad replicam distinguendum est illud antecedens. Determinatio generis per differentiam à parte rei reperitur: fundamentaliter quidem, concedendum est antecedens: formaliter & actualiter, negatur antecedens: hoc enim modo solum per intellectum fit determinatio generis per differentiam, & id sufficit, vt vera licet non realis ex genere & differentia compositio resultet. §. Ad confirmationem respondetur, negando antecedens: genus enim quamuis vere sit forma compositi, habet modum materiæ & differentia modum formæ, quia sicut materia actuatur per formam, sic potentialitas generis actuatur per diffentiam. Hoc autem non obstat, quo minus tam genus, quam differentia prædicentur directe de specie; quia licet id, quod se habet vt materia phisica, non possit prædicari directe de illo, cuius est materia; bene tamen id quod se habet vt materia metaphisica: quia absolute est forma, licet habeat aliquem modum materiæ.

13 Obijcies secundo. Quod genus & differentia non se habent per modum partium respectu speciei: ergo non solum illam realiter, sed nullatenus vere componunt; in omni enim vera compositione componentia se pebent habere vt partes respectu compositi. Antecedens probatur: quia genus & differentia prædicantur de specie. Sed partes non possunt prædicari

cari

cari de toto, cuius sunt partes: ergo genus & differentia non sunt partes speciei.

Confirmatur, nam vel genus & differentia sumuntur cum præcisione vnius ab altero, vel absque præcisione; si absque præcisione, non possunt habere rationem partium, partes enim componunt vt vna distincta & præcisa ab altera: si autem sumantur cum præcisione, sic non possunt prædicari de specie, genus enim cum præcisione à differentia, nullatenus includit, quidquid includit differentia, ac perinde nec includit, quidquid includit species. Ex quo optimè sequitur, quod nec vt sic potest prædicari de illa.

14 Respondetur ad argumentum iuxta ea, quæ quæstion. præcedenti in solutione ad 5. dicebamus, quod licet partes phificæ non possint prædicari de toto: bene tamen partes metaphisicæ, quia licet vna non includat alteram in actu, includit tamen illam in potentia, quatenus est totum potentiale, quod est ei conditio, vt vna prædicetur de altera, & vtraque de specie, ad quod sufficit, quod quælibet talium partium includat in potentia quidquid includit altera in actu: ac perinde & quidquid in actu includit species.

Ad confirmationem respondetur, genus & differentiam componere speciem non cum præcisione vnius ab altero, sed solum non dicendo genus in actu, sed in potentia, quod in actu dicit differentia & similiter differentia non dicente in actu, sed

lo-

ſolum implicite: & in potentia, quod explicite, & in actu dicit genus, hoc enim ſufficit, vt intellectus genus à differentia diſtinguat: & cum hoc ſtat, quod ad inuicem genus & differentia prædicentur, & vtrumque prædicetur de ſpecie, de qua non poſſent prædicari, ſi vnum extremum compoſitionis ſpecificæ cum omnimoda præciſione ab altero acciperetur. Maxime ſi ea præciſio ponatur in actu ſignato; vt ſi dicas homo eſt animal cum præciſione à rationali, quia eſſet idem ac dicere, quod homo ſit ſolum animal, & non rationalis.

15 Obijcies tertio, quod non ſufficit diſtinctio rationis inter aliqua, vt ex illis vera reſultet compoſitio. Perperam igitur cum ſola diſtinctione rationis inter genus & differentiam, veram ex illis ſaluare, cõtendimus, compoſitionem. Antecedens probatur primo, quia ens ratione ratiocinata diſtinguitur ab omnibus particularibus entibus. Et tamen cum nullius entis differentia veram facit compoſitionem: aliàs rationem generis reſpectu illorum haberet: ergo non ſufficit diſtinctio rationis inter aliqua, vt ex illis per intellectum poſſit fieri vera cõpoſitio. §. Secundo probatur idem antecedens, quia in Deo plura prædicata ratione ratiocinata diſtinguuntur: & tamen ex illis non poteſt fieri etiam per intellectum vera compoſitio, aliàs Deum eſſe ſpeciem compoſitam ex genere & differentia, & in prædicamento poſſe col-

collocari concederemus. Non igitur sufficit, aliqua distingui ratione ratiocinata, vt ex illis per intellectum vera possit fieri compositio.

Confirmatur, quia si ad veram per intellectum compositionem distinctio rationis sufficeret, in homine, verbi gratia, non vna tantum, sed plures possent fieri compositiones, immo & plures quam in lapide, vel alio composito substantiali minus perfecto, quam homine. Consequens autem admittere, videtur inconueniens: ergo. Sequela probatur: nam in homine sunt plura genera & plures differentiæ ratione distinctæ, sunt etenim plura prædicata superiora, substantia, verbi gratia, viuens, sensibile, &c. in quibus singulis propria inueniuntur genera, propriæque differentiæ; immò sunt plura prædicata in homine quam in lapide, qui longe imperfectior homine est: ergo non vna tantum, sed plures erunt compositiones in homine & plures quam in lapide: quod autem hoc admittere videatur inconueniens, probatur: nam sequeretur, quod homo non esset vnum compositum metaphisicum, sed plura, nec esset vna species, sed plures:& quod quanto magis aliquid esset perfectũ, tanto esset minus simplex, tantoque magis compositum.

16 Respõdetur ad argumentum, quod non quælibet distinctio rationis etiam ratiocinata sufficit ad veram per intellectum compositionem, sed ea dumtaxat, in qua

vnus

vnus conceptus non includitur in altero. neque est de essentia alterius, aut è contra. Et per hoc patet ad primam probationem conceptus enim entis, quantumuis à conceptu alicuius rei distinctus, in cuiuslibet rei conceptu includitur: quia de essentia cuiuslibet rei est: ac perinde cum nullius rei conceptu compositionem facere potest: Genus autem, quia quamuis sola ratione distinguatur à differentia, extra conceptum illius formaliter est, (genus enim nō est de essentia differentiarum, nec differentiæ de essentia generis sunt) ideò potest per intellectum veram compositionem facere cum differentijs. §. Ad secundam probationem respondetur, quod etiam si in diuinis propter nostrum imperfectum modum cognoscendi, ratione distinguamus vnum prædicatum ab alio; quia tamen propter omnimodam simplicitatem omnium quę sunt in Deo, & quia omnia in Deo habent rationē actus puri, non possumus ita præscindere vnum ab alio, quin in illo essentialiter, & actualiter non explicite includatur; ideò non possumus inter prædicata diuina veram compositionem etiam per intellectum facere.

Ad confirmationem admittimus, in homine esse multas huiusmodi compositiones & plures quam in alijs compositis imperfectioribus. Nec hoc est inconueniens; imò arguit in illo maiorem perfectionem: cum enim huiusmodi compositiones non reperiantur à parte rei formaliter, sed solum

fundamentaliter, & eminenter: habere plures compositiones, arguit maiorem eminentiam, licet absolute quælibet compositio comparata ad simplicitatem Dei sit imperfectio. Propter hoc tamen non est absolute admittendum, hominem non esse vnum compositum metaphisicum, nec vnam speciem, quia vt absolute denominetur vnum, sufficit vnitas identica & formalis eius formæ.

CAPVT

De Specie.

QVÆSTIO VI.

Vtrum definitio speciei subijcibilis sit bona?

DVplicem respectum dicit species, alterum ad genus, prout illi superius de illa prædicatur, & secundum istum respectum dicitur species generi subijcibilis. Alterum respectum dicit ad indiuidua, quatenus vt superior respicit illa: & vt sic dicitur species prædicabilis. Secundum igitur istum duplicem respectum diuersimode definitur à Porphirio: quatenus species enim subijcibilis definitur sic, species est *quæ subijcitur generi, & de qua genus*

nus in eo quod quid prædicatur, (solum enim hoc ad eandem speciei subijcibilis definitionem pertinere, asserit noster Author in explicatione textus 3. huius capituli de specie.) Iuxta secundum autem respectum, vt prædicabilis videlicet, definitur species à Porphirio sic, species est id, *quod prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quodquid*. Vtramque autem prædictam definitionem, maioris claritatis gratia, diuersis quæstionibus examinabimus, & de prima in hac, de secunda vero in quæstione disputabimus sequenti.

2 Ad id ergo, quod ad quæstionem pertinet: præsentem, dicimus, præfatam speciei subijcibilis definitionem à Porphirio assignatam esse optimam. Quia species in ratione subijcibilis, cum sit generis correlatiuum, non melius, quam per subiectionem ad genus, vt de ipsa *in quid* prædicabile, potest talis eius ratio subijcibilis explicari: ergo cum sic per prædictam definitionem explicetur, optima est talis definitio: quæ non aliter melius, quam ex solutione obiectionum, quæ aduersus illam possunt offerri, defendi poterit, & explicari.

3 Obijcies ergo primo prædictam definitionem conuenire indiuiduis naturæ specificæ, Petro v.g. & Paulo, quæ nullatenus habent rationem speciei. Prædicta ergo definitio speciei subijcibilis, vt pote alijs ab specie competens, non est bona, Antecedens probatur: nam Petrus, verbi

gratia, animali subijcitur, animalque de eo *in eo quodquid*, prædicatur ea ergo definitio, quoad omnes suas particulas Petro & cuilibet alio indiuiduo naturæ specificæ competit. §. Quod si dicas, Petrum mediatè tantum generi subijci, mediatèque genus de illo prædicari; in definitione autem præfata speciei, de subiectione immediata ad genus, & de generis immediata prædicatione sermonem fieri.

Contra, nam indiuidua generica, verbi gratia, hoc animal, hoc corpus, &c. subijciuntur immediate generi, & immediate genus de illis prædicatur *in quid*. Cum ergo talia indiuidua non sint species, restat, prædictam definitionem speciei non rectè esse assignatam. Antecedens probatur: nam certum est, talia indiuidua subijci generi, & genus de illis *in quid* prædicari, sed nec subijciuntur generi mediatè, nec genus mediatè de illis prædicatur. Subijciuntur ergo generi immediatè, & genus immediatè de illis prædicatur. Minor probatur: nam hoc animal v.g. non subijcitur generi mediante aliqua specie: non enim subijcitur animali, medijs omnibus speciebus animalis; quia vnum indiuiduum omnium specierum: ac per consequens non potest medijs omnibus illis, subijci generi: nec subijcitur media aliqua specie determinata, quia non est maior ratio vnius, quam alterius; cum enim hoc animal non sit magis

gis indiuiduum speciei humanæ, quam equinæ, non est, cur magis media specie humana, quam equina generi subijciatur.

4 Respondetur, solutionem datam esse optimam: & ad replicam, quæ est difficilis, multi multa dicunt, & in primis, vt aliqui difficultatem effugiant argumenti, negant, dari indiuidua generica, eo quod indiuidua non reperiuntur, nisi determinata per vltimas specificas & indiuiduales differentias; & consequenter implicatio erit, quod detur hoc animal, nisi per hanc rationalitatem, vel irrationalitatem determinatum. §. Gratis tamen hæc indiuidua generica negantur, & vt existimo, ex æquiuocatione procedunt illa negantes: existimant enim à parte rei non dari huiusmodi indiuidua generica, nisi determinata, per talem vel talem differentiam specificam, hoc enim eorum conuincit ratio, & oppositum nec nos asserimus, nec speciale est in indiuiduis; à parte enim rei non solum indiuiduum genericum sine specifico, sed nec genus sine specie, animal, verbi gratia, sine eo, quod sit contractum per rationale, vel irrationale, reperiri est possibile. Sed quod intendimus, est, quod sicut quamuis à parte rei substantia, corpus viuens, animal, & homo, sint idem realiter & formaliter; possumus tamen per intellectum abstrahere rationem substantiæ, vel animalis ab homine, & hominem à Petro

& Paulo, non concipiendo, nec nominibus explicando aliquid præter naturam, sic abstractam, quamuis illa a parte rei cum alijs rationibus identificetur; & huius abstractionis in re ipsa reperitur fundamentum. Sic similiter licet à parte rei sint idem realiter, & formaliter hoc animal, & hoc rationale; possumus per intellectum, hoc animal abstrahere ab hoc rationali, & animal de hoc animali prædicare; absque eo quod illud de hoc rationali prædicemus: immò cum à longe videmus aliquod animal, quod mouetur, concipimus quidem, illud esse aliquod indiuiduum animalis, non concipiendo, an illud sit indiuiduum naturæ rationalis, vel irrationalis: & ita si à duobus indiuiduis animalis sic in confuso conceptis, vellet aliquis abstrahere naturam communem, solum posset, abstrahere illam vt communem prædictis indiuiduis generis, non autem vt communem prædictis indiuiduis specificis: quia non habuit speciem alicuius indiuidui specifici. Vnde non est, cur hæc indiuidua generica denegentur, nec hac via possit effugi difficultas argumenti.

5 Ad argumentum ergo. Respondent Louanienses, quod in prædicta definitione speciei debet subintelligi vniuersale, ita vt sensus definitionis sit iste, species est vniuersale, quod subijcitur generi, &c. Et quia indiuiduum genericum non est vniuersale, sed potius singulare;

ei

ei præfata non conuenit definitio.

Et si huic solutioni obiiciatur, speciem, vt respicit genus, seu vt subiicibilem generi, quod idem est (secundum quam rationem hic definitur) non esse vniuersalem, vt quæstion. 8. ostendimus. Non ergo debet in hac definitione subintelligi vniuersale: poterunt negare consequentiam, quia quamuis species secundum hanc rationem non sit vniuersalis, eadem tamen secundum alteram rationem vniuersalis est: Et hoc sufficit, vt vniuersale tanquam materiale ponatur, vel subintelligatur in definitione ista speciei.

Nihilominus hæc solutio, quamuis aliquibus aliis placeat, insufficiens est. Nam quamuis aliquid materialiter conueniens definito possit collocari in aliqua definitione; non possunt tamen ea, quæ formaliter separantur à definito, per illud solum ab eius definitione excludi, quod materialiter in illa collocatur, vel sub intelligitur: vt quamuis in definitione albi, materialiter ingrediatur corpus; id quod formaliter ab albo distinguitur, non potest per solam rationem corporis ab eius definitione secludi. Si enim per possibile, vel impossibile, aliquid esset disgregatiuum visus, etiam si non esset corpus; non diceretur illud formaliter à definitione, & essentia albi excludi. Cum ergo indiuidua generica formaliter à ratione speciei distinguantur, non poterunt per aliquod solum materialiter in definitione

ſpeciei ſub intellectum à prædicta definitione formaliter ſeparari.

6 Aliter autem hoc ſoluit argumentum Caietanus in hoc capit. §. *Circa hanc definitionem dubitatur*. aſſerens, quod duplex eſt ſubiectio ad genus. Prima, ita quod ipſa ſubiectio ex ipſo genere oriatur, quia ea, per quæ aliqua generi ſubiecta conſtituuntur, ſcilicet differentiæ ſpecificæ, ab ipſo genere oriuntur: & hæc appellari poteſt ſubiectio formalis & per ſe. Vel poteſt eſſe ſubiectio ad genus; non ex ipſo genere, ſed ab aliquo extrinſeco prouenieńs: quia id quod ſubiecta generi addunt ſupra genus, & à quo determinantur, non ab ipſo genere, ſed aliunde, ab aliquo ſcilicet principio indiuiduali, proueniunt: quæ proprie nuncupabitur ſubiectio materialis & per accidens. De prima autem ſubiectione intelligenda eſt definitio ſpeciei, non de ſecunda. Et licet talis ſubiectio formalis ad genus conueniat ſpeciei, quia ſubiicitur illi per differentiam ſpecificam, quæ ab ipſo genere, tanquam ab aliquo potentiali oritur; non tamen conuenit indiuiduo generico, quod vt ſic nullam explicat differentiam ortam à genere, media qua illi ſubiiciatur, ſed differentiam ſolum explicat indiuidualem ab extrinſeco prouenientem, & conſequenter prædictis indiuiduis genericis ſic explicata iſta definitio ſpeciei nullatenus competit. Et hæc ſolutio, quam (vt ipſe fatetur Caietanus)

ex

ex B. Alberto Magno tractatu 3. in Porphirium, cap. 1. desumpsit probabilis satis atque subtilis est.

7 Aliter tamen ad idem respondetur ad argumentum, quod indiuidua ista generica subiiciuntur generi, non quatenus genus est, (quod requirebatur ad subiectionem in hac definitione speciei requisitam,) sed quatenus species quædam est. §. Pro quo est aduertendum, quod quælibet natura generica, animal v.g. si comparetur ad species & ad indiuidua specifica; comparatur vt genus: quia comparatur vt contrahibilis per differentias, & vt dicens in actu solam partem essentiæ speciei, & indiuiduorum eius: si tamen comparetur ad indiuidua propria & immediata, animal v.g. ad hoc & illud animal; comparatur vt species, quia vt sic formaliter non accipitur vt contrahibile per differentias, & dicit in actu totam essentiam talium indiuiduorum, animal enim actu dicit, viuens, sensibile, quæ est tota essentia explicata huius animalis, in quantum hoc animal est. Nec hoc est peculiare in genere: omnia enim prædicabilia, etiam si secundum aliquam rationem & respectum ad aliquem terminum habeant rationem peculiaris prædicabilis; secundum quod tamen ad propria & immediata indiuidua comparantur, habent rationem speciei, & ab intentione speciei denominantur. Differentia enim, licet in ordine ad speciem, quam constituit,

tuit, vel in ordine ad indiuidua specifica, rationale v.g. in ordine ad hominem, vel ad Petrum & Paulum, denominetur ab intentione differentiæ; in ordine tamen ad hoc & illud rationale habet rationem speciei; sicut risibile in ordine ad hoc & illud risibile & album in ordine ad hoc & illud album: idem ergo non mirum, quod reperiatur in genere in ordine ad sua propria indiuidua. Vnde quando dicitur genus prædicari de indiuiduis genericis, nec genus formaliter in quantum genus intelligendum est prædicari, nec talia indiuidua dici generica, eo quod generi, in quantum genus est, subiiciantur; sed quia id quod de talibus indiuiduis prædicatur, & cui talia subiiciuntur indiuidua, materialiter, & secundum alium respectum est genus.

8 Ex quo colligo, genus etiam vltimum duas dicere relationes, seu respectus essentialiter distinctos; Alterum quidem ad species, & indiuidua specifica, quæ sub speciebus continentur, immediate & primario ad speciem terminatum, mediate autem & secundario ad indiuidua specifica: vtrumque enim inadæquatum terminum adæquatè vnica & eadem relatione respicit, quia sub eadem ratione, scilicet vt dicens actu solum partem essentiæ tam speciei, quam indiuiduorum, quæ specifica nuncupantur, illa respicit, & per hunc respectum genus in esse generis formaliter constituitur. Alterum vero respectum

dicit

dicit ad propria indiuidua (quæ generica diximus nuncupari) distinctum essentialiter à primo, quia illa, vt dicens in actu totam illorum essentiam, respicit, & per hunc respectum talis natura generica in esse speciei constituitur.

9 Obiicies secundo, quod species non potest definiri per genus. Præfata ergo definitio non est bona. Antecedens probatur, genus est quid ignotius specie: alias genus non definiretur per speciem, vt de facto definitur à Porphirio: ergo species non potest definiri per genus, nihil enim notius per aliquid ignotius definiri potest.

Confirmatur, si species posset definiri per genus, species ipsa posset ingredi sui definitionem, quod est contra præcepta definiendi. Sequela probatur, nam teste Aristotele 2. Topicorum, cap. 5. in definitione loco cuiusuis partis licet ponere definitionem illius, vt in definitione hominis, loco animalis, viuens sensibile licet collocare. Licebit ergo hoc in definitione speciei, et si id fiat: definietur sic: species est, quæ subiicitur ei, sub quo collocatur species, & sic species in sui ipsius definitionem ingreditur.

Ad argumentum, omissis alijs, quæ proprius ad materiam de relatione spectant, respondetur cum Caietano hic, quod non est necessarium, quod omnes partes definitionis sint notiores definito, si sint partes extrinsecæ qualiter vnum rela-

tiuum eſt pars definitionis alterius correlatiui; ſed ſufficit, quod ſint æquè & ſimul notæ cum definito. maxime cum vnum relatiuum (vt notauit B. Albertus tractatu de relatione, cap. 9.) non definiatur per aliud relatiuum tanquam per cauſam, ſed vt ad aliud extrinſecum, ad quod dicit habitudinem.

Ad confirmationem ex eodem Caietano reſpondetur, negando quod in definitione relatiui loco alterius correlatiui liceat ponere definitionem eius. Præceptum enim Ariſtotelis de partibus tantum intrinſecis definitionis eſt accipiendum, non de extrinſecis, quale eſt relatiuum in definitione ſui correlatiui.

QVÆSTIO VII.

Vtrum definitio ſpeciei prædicabilis ſit bona?

DIximus quæſtione præcedenti, ſpeciē ſecundum reſpectum prædicabilitatis definiri à Porphirio, quod ſit, *quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid* Hanc autem definitionem eſſe optimam vniformiter omnes admittunt. Et merito quidem: quia cum hic (vt quæſt. ſequenti dicemus) definiatur ſpecies, vt vniuerſalis, optime in ordine ad inferiora, in quo cum omnibus vniuerſalibus conuenit, definitur. Per illam autem particulam *in quid* diſtinguitur ſpecies à tribus ſub-

subsequentibus prædicabilibus, quæ non prædicantur in *quid*, & per eandem particulam & alteram videlicet *de pluribus differentibus numero*, si rectè intelligantur, distinguitur species à genere, quod immediatè non prædicatur de pluribus solo numero differentibus, qualiter ea particula debet intelligi in definitione speciei. Et quia genus non prædicatur, vt dicens in actu totam, sed solam partem essentiæ eorum, de quibus prædicatur; species vero prædicatur de pluribus differentibus numero, vt dicens in actu totam illorum essentiam. Vt autem hæc clariora fiant, aliqua aduersus hanc definitionem speciei possunt obijci.

2 Obijcies ergo primo. Hanc definitionem speciei prædicabilis competere generi. Tum, quia genus immediatè, & *in quid* prædicatur de speciebus, quæ non solum specie, sed numero differunt. Tum etiam, quia *in quid* prædicatur de indiuiduis specificis, vt animal de Petro & Paulo. Tum denique, quia immediatè & *in quid* prædicatur de indiuiduis genericis, vt animal de hoc & illo animali.

Respondetur, negando antecedens. Et ad primam & secundam probationem dicitur primo, quod de speciebus & indiuiduis specificis non prædicatur genus *in quid*, vt dicens in actu totam illorum essentiam, qualiter debet intelligi prædicari *in quid*, in definitione speciei. Et ad primam probationem dicunt secundo, quod species de

quibus

quibus prædicatur genus, licet etiam numero differant, non differunt solo numero, sed etiam specificè, & in definitione speciei debet intelligi, quod de solo numero differentibus prædicatur. §. Ad secundam probationem dicitur secundo, quod genus de indiuiduis specificis prædicatur *in quid* mediatè, & in definitione speciei debet intelligi prædicari immediatè de pluribus differentibus numero. §. Ad tertiam denique probationem respondetur, genus quidem, vt diximus quæst. præcedenti, prædicari de indiuiduis genericis prædicatione speciei, & vt formaliter respectu illorũ est species; & sic non mirum, quod respectu illorum definitio ei competat speciei prædicabilis, quod est, illud competere generi materialiter, non autem formaliter vt genus, sed vt species est; & eodem modo potest eadem definitio competere omnibus alijs prædicabilibus, quatenus in ordine ad sua propria indiuidua rationem habent formaliter speciei prædicabilis.

3 Obijcies secundo; differentiam immediatè prædicari de pluribus differentibus numero *in quid*, vt rationale de Petro & Paulo. Nihil ergo est in prædicta definitione speciei, quod differentiæ non competat, etiam quatenus differentia est: ac perinde talis definitio, vtpotè alijs ab specie competens, non est bona.

Respondetur primo, differentiam prædicari de indiuiduis, vt quid incompletum, & vt solum dicens in actu partem essentiæ illo-

illorum, non quidem partem determinabilem vt genus, sed partem determinantē, actuantem, & constituentem; & per id sufficienter differentia distinguitur ab specie, quæ prædicatur de indiuiduis vt quid completum, & vt dicens in actu totam essentiam illorum: sic enim, vt sæpius diximus, debet intelligi in definitione speciei prædicari in quid de pluribus differentibus numero. Secundo respondetur, quod, vt supra quæst.4. in solutione ad 1. ostendimus, licet differentia de specie, quam constituit, & illius indiuiduis quoad rem prædicetur *in quid:* quo ad modum tamen prædicatur de illis in quale, & ita respectu illorum non competit differentiæ definitio speciei, in qua debet intelligi, prædicari quoad rem, & quo ad modum *in quid*.

4 Obijcies tertio, quod Deus prædicatur *in quid*, de pluribus differentibus numero, scilicet de Patre, Filio, & Spiritu sancto, & tamen non est species, cum non sit compositus ex genere & differentia, ac perinde nec in aliquo prædicamento collocetur. Iam igitur alijs ab specie competit speciei definitio: ac perinde non est bona.

Respondetur, quod præter quam quod, vt ex D.Tom.1.p.q.30. adnotat noster author in hoc cap. q. vnica in solutione ad primam confirmationem secundi argumenti, personæ diuinæ non propriè differunt numero præter hoc, inquam, respondet ibidem Ss.Magister Soto, quod in hac defi-

nitione

nitione speciei, cum definiatur species formaliter, vt est vniuersalis, debet subintelligi genus scilicet vniuersale, & quod species vt quid vniuersale formaliter prædicetur de pluribus differentibus numero; quod vtique naturæ diuinæ non competit, quia licet prædicetur de pluribus diuinis Personis; non tamen prædicatur de illis vt vniuersalibus, quia non prædicatur, vt realiter in illis partibilis, diuisibilis, & multiplicabilis, sed vt omnino realiter eadem in omnibus illis existentis.

5 Obijcies quarto, quod punctum, anima, & indiuiduum vagum, vt aliquis homo, prædicantur *in quid*, de pluribus differentibus numero. Et tamen nullum istorum est species: quia dicunt aliquid incompletum. Iam igitur hæc definitio alijs à specie competit: ac perinde non est bona.

Respondetur, iuxta ea quæ quæst.1. in solut.ad 3.& 4. diximus, quod omnia hæc non sunt propriè species: quia non dicunt aliquid completum: reductiuè tamen sunt species, & sic reductiuè eis solum competit hæc definitio; vtpotè in qua prædicari *in quid* per modum alicuius essentiæ completæ cum proprietate debet intelligi.

6 Vltimo tandem obijcies, aliquam dari speciem, quæ de pluribus non possit prædicari, species videlicet angelica, cui plura habere indiuidua, de quibus prædicetur, repugnat. Non igitur omni speciei competit prædicari de pluribus. Sed

de

de hac obiectione, quia ſpecialem exigit difficultatem, in ſpeciali infra quæſtione diſputabimus.

QVÆSTIO VIII.

Qualiter in ſpecie reſpectus ſubijcibilis & prædicabilis inter ſe comparentur, & ſecundum quem illorum ſit vniuerſalis?

CVm ſpecies duplicem reſpiciat terminum, genus videlicet vt ſibi ſuperius, & cui ſubijcitur, & indiuidua, in quibus determinatur; & multiplicatur, & de quibus prædicatur; duplicem ipſa ſpecies habet reſpectum, ad genus videlicet vt ſubijcibilis, & ad indiuidua, vt prædicabilis. Et difficultas eſt, an ſecundum vtrũque illum reſpectum ſit vniuerſalis & qualiter iſti duo reſpectus ad inuicem comparentur. Ad quod, omittens diuerſitatem referre ſententiarum, breuiter aliquibus concluſionibus reſpondetur.

2 Dico igitur primo. Species formaliter, vt ſubijcibilis, non eſt vniuerſalis vniuerſalitate logica; neque ab illa ratio ſubijcibilitatis dimanat: ſupponit tamen in ſpeciebus ſaltẽ in diuerſis indiuiduis multiplicabilibus vniuerſalitatem metaphiſicam, vt fundamentum remotum ipſius ſubijcibilitatis. Prima pars concluſionis eſt communis. Et probatur, nam vniuer-

sale logicum constituitur formaliter per respectum formalem naturæ ad inferiora, in quibus est. Sed species, vt subijcibilis, non dicit respectum ad inferiora, in quibus sit. Ergo species formaliter vt subijcibilis non est vniuersale logicum. Minor probatur. Species formaliter vt subijcibilis solum respicit genus seu genera, quibus subijcitur. Sed hæc non respicit, vt inferiora in quibus sit; sed potius vt superiora, quæ in ipsa sunt; quia inferiora non sunt in superioribus, sed potius superiora in inferioribus sunt: ergo species formaliter, vt subijcibilis, non respicit aliqua vt sibi inferiora, & in quibus illa sit.

3 Secunda autem pars conclusionis, nempe rationem subijcibilis in specie non dimanare à ratione vniuersalitatis, probatur. Nam, vt diximus, ratio subijcibilis est respectus speciei ad superiora, & speciei vt inferiori competens: ratio autem prædicabilis est respectus speciei ad inferiora, & ipsi speciei vt superiori conueniens. Sed isti respectus sunt diuersi, imò quodammodo oppositi: ergo vnus non dimanat ab altero.

4 Tertia autem pars conclusionis, nimirum quod in specie saltem multiplicabili per indiuidua ad rationem subijcibilis supponatur vt fundamentum remotum, illam esse vniuersalem metaphisicè, probatur: quia non competit naturæ saltem multiplicabili per plura indiuidua ratio speciei subijcibilis, nisi vt per intellectum abstra-

abstractæ ab indiuiduis. Sed vt sic abstracta natura est vniuersalis metaphisicè, vt ostendimus libro præcedenti quæst. 8. conclus. 1. Ergo, vt naturæ saltem multiplicabili per plura indiuidua competat ratio speciei subijcibilis, requiritur saltem, vt fundamentum remotum, quod illa sit vniuersalis metaphisicè. Maior probatur, quia non potest competere ratio speciei subijcibilis naturæ vt limitatur in diuersis singularibus: ergo solum potest competere illi vt à singularibus abstractæ. Antecedens probatur, quia ratio speciei subijcibilis consistit in immediata subiectione ad genus, & fundatur proximè intentio subijcibilitatis in comparatione naturæ ad genus, vt immediatè sibi superius. Sed natura vt in singularibus limitata, non potest comparari ad genus, vt immediatè illi superius, aut immediatè de illa prædicabile: ergo naturæ vt limitatæ in singularibus, non potest competere ratio speciei subijcibilis.

5 Dico secundo, species formaliter vt prædicabilis, est vniuersale logicum: & sub hac ratione constituit secundum prædicabile. Prima pars conclusionis probatur. Quia vniuersale logicum constituitur formaliter per respectum ad inferiora, in quibus est; & ita quælibet species vniuersalis per specificum distinctum respectum ad inferiora debet constitui. Sed species vt prædicabilis dicit specialem respectum

ad

ad inferiora: ergo formaliter vt sic sub ea ratione est vniuersalis.

Inde etiam patet secunda pars conclusionis: nam cum prædicabilia sint membra, in quæ vt in proprias species diuidirut vniuersale, sub ea ratione, qua specialem dicunt rationem vniuersalitatis, in specie prædicabile, & speciale membrum prædictæ diuisionis constituentur: & ita sub speciali respectu, quem vt superius, & vt prædicabile dicit ad sua inferiora, constituitur in ratione secundi prædicabilis.

6 Dico tertio. Licet intentio speciei subijcibilis, & prædicabilis materialiter in eadem specie inueniatur, vna non oritur ex altera, neque è conuerso: prius tamen connaturaliter intelligitur intentio subijcibilis, quam prædicabilis. Prima pars conclusionis iam manet insinuata in secunda parte primæ conclusionis: & probatur. Quia isti duo respectus in specie, non solum sunt diuersi, sed quodammodo oppositi; vtpotè alter respectus naturæ ad sibi superius, & alter habitudo naturæ ad sibi inferiora: ergo vnus istorum respectuum propriè non oritur ex altero, neque è conuerso.

Confirmatur exemplo: nam quando in eodem materiali, vt in eodem homine, reperitur relatio filiationis ad suũ patrem tanquam ad sui causam, & relatio filiationis ad suum filium vt ad sui effectum; quia istæ duæ relationes habent terminos

non

non solum diuersos, sed quasi oppositos; istæ relationes non solum sunt diuersæ, sed proprie vna non oritur ex alia, neque è conuerso: ergo similiter respectus subijcibilitatis & prædicabilitatis, qui in eadem specie reperiuntur.

7 Secunda autem pars conclusionis explicatur, & simul probatur. Nam species respicit superius vt aliquid sibi intrinsecum, & intrinsecam partem suæ essentialis constitutionis; inferiora autem, scilicet indiuidua, respicit species vt aliquid sibi extrinsecum; & à quibus extrinsece denominatur, & limitatur. Sed connaturaliter prius est, vt comparetur species ad sibi intrinsecum, quam ad extrinsecum, sicut prius intelligitur, illam in se esse essentialiter constitutam, quam ab extrinseco determinari, & limitari: ergo naturaliter prius reperitur in specie ratio subijcibilitatis, quam prædicabilitatis, siquidem ipsa species prius intelligitur, vt comparabilis ad sibi superius, quam vt comparabilis ad sibi inferiora.

8 Vltimo tandem dico. Hoc nomen species est æquiuocum ad speciem subijcibilem & prædicabilem. Hoc patet ex dictis: nam cum ratio subijcibilis, & prædicabilis nihil habeat commune præter nomen, vtrumque talem respectum significans, æquiuocum est ad vtramque rationem. Et si inquiratur, quid sit species? non absolute, sed sub distinctione est à quocumque respondendum, & aliter de

spe-

ſpecie ſubijcibili, aliterque de ſpecie prædicabili eſt loquendum.

9 Aduerſus ea, quæ in his concluſionibus diximus, nulla alicuius momenti offertur obiectio, quæ in ipſis concluſionibus inſinuata, & diluta non maneat. Et ſolum circa id, quod in tota hac quæſtione videtur ſupponi, ſemper videlicet in eodem materiali coincidere intentionem ſpeciei ſubijcibilis, & prædicabilis, dubitari poteſt, an id vniuerſaliter ſit verum. Pars enim negatiua videtur vera, quia immediate ſubijcitur generi. Et tamen ſecundum probabilem ſententiam non eſt ſpecies prædicabilis, quia ei repugnant plura indiuidua, quæ vt inferiora reſpiciat: iam ergo datur in aliquo ratio ſpeciei ſubiſcibilis abſq; ratione ſpeciei prædicabilis. Similiter ſubſtantia in ordine ad ſua propria indiuidua generica, vt ad hanc & illam ſubſtantiam, eſt ſpecies prædicabilis, quia de illis prædicatur, vt dicens in actu totam illarum eſſentiam, quā ipſa indiuidua explicant, & tamen ſubſtantia nullatenus eſt ſpecies ſubijcibilis. Quia nec mediate nec immediate alicui generi ſubiicitur: ſolum enim ſubiicitur vt ſibi ſuperiori enti, quod reſpectu illius rationem generis habere nequit. Iam igitur intentio ſpeciei prædicabilis datur in aliquo, in quo intentio ſpeciei ſubiicibilis nullatenus reperitur.

10 Ad hoc tamen reſpondetur primo, quod huc vſque non diximus, rationem ſpe-

ſpeciei ſubiicibilis & prædicabilis eſſe ita vel naturaliter connexas, quod nunquam vna ſine altera poſſit reperiri: ſed ſolum explicuimus qualem ordinem, & reſpectum inter ſe huiuſmodi rationes, & intentiones obſeruare debeant, cum vtraque (vt communiter contingit) in eodem materiali reperitur.

Secundo reſpondetur, quod nulla reperitur ſpecies ſubiicibilis, quæ ſimul non ſit ſpecies prædicabilis: quæſtione enim 10. huius libri oſtendemus, ſpeciem angelicam etiam habere rationem & intentionem ſpeciei prædicabilis. Subſtantia autem licet non poſſit eſſe proprie ſpecies ſubiicibilis, quia cum ſit genus ſupremum, nullum habet genus, cui ſubiiciatur; & ita cum dicitur omnem ſpeciem de aliquibus prædicabilem debere eſſe reſpectu alicuius ſubiicibilem; ſi de ſubiicibilitate propria & in ordine ad genus id intelligitur, ſolum eſt verum, in ſpeciebus athomis vel ſubalternis, non autem in genere ſupremo, quod licet in ordine ad ſua propria indiuidua poſſit habere rationem ſpeciei prædicabilis, reſpectu nullius generis poteſt habere intentionem ſpeciei proprie ſubiicibilis. Poteſt tamen eſſe minus proprie ſpecies ſubiicibilis reſpectu entis, quia illi licet non vt generi, (ens enim non poteſt eſſe genus, quia non eſt vniuocum) vt ſibi tamen eſſentialiter ſuperiori ſubiicitur.

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

Vtrum genus in vnica specie, & species in vnico possit saluari indiuiduo?

VTrumque, membrum huius difficultatis in hunc locum pertractandum distulimus, vt cognita generis & speciei natura vnum ad alterum possemus comparare, & inquirere, an æquiparentur genus & species, in hoc, quod genus in vnica specie, & species in vnico indiuiddo possit conseruari; an vero in hac parte discriminentur. Et vt in hac difficultate, in qua aliqui diuersas generis, & speciei acceptiones confundentes, subobscure loquuntur, clarius procedamus, aliqua prius notanda, & certa ab incertis separanda, duximus,

2 Est ergo supponendum, genus & species sumi posse dupliciter, vel pro natura substracta, vel propria generis & speciei intentione: & natura substracta tam generis quam speciei, adhuc dupliciter potest accipi; vel vt totum actuale, vel vt totum potentiale. Vt totum actuale, secundum videlicet illud, quod dicit actualiter & essentialiter, verbi gratia, homo secundũ quod dicit animal rationale; & animal secundum quod dicit viuens sensibile. Vt totum vero potentiale, se,

cun-

cundum illa, quæ in potentia includit: verbi gratia, homo, secundum indiuidua, quæ aliqualiter in potentia (vt postea explicabimus) includit; & animal secundum omnes species, quas potentia claudit, rationale videlicet, & irrationale.

3 Quo supposito, certum in primis apud omnes debet esse, quod si genus & species logice, seu secundo intentionaliter accipiantur, plures, genus, vt suæ relationis terminum, exigit species; pluraque species, vt suæ relationis terminum, exigit indiuidua: siue plures tales species, & indiuidua debeant esse saltim possibilia; vt aliqui autumant: siue sufficiat, quod sint plura conditionaliter ab intellectu concepta, vt in sequenti questione explicabimus (de hoc enim modo non discutimus,) sed solum asserimus, genus & speciem logice, & secundo intentionaliter accepta, conuenire in hoc, quod vtrumque requirit plura, genus videlicet, plures species, & species plura indiuidua; quod ex ipsis generis & speciei definitionibus plane colligitur.

4 Vt certum etiam ab omnibus admittitur, si genus & species pro substracto, vt tota quædam actualia accipiantur genus vnica specie, immò in vnico indiuiduo; & speciem in vnico saluari indiuiduo: si enim de illo solum loquamur, quod actualiter animal, v.g. includit, quis dubitet, totũ illud in hominis, immò & in Petro saluari, in quo vera ratio viuentis sensibi-

lis reperitur? Sicut in eodem indiuiduo totum, quod actualiter species v. g. homo includit, ratio videlicet animalis rationalis, saluatur. In vnico ergo indiuiduo, ne dicam in vnica, specie, genus vt totum actuale poterit reperiri: & de facto post resurrectionem vniuersalem, natura animalis, vt totum actuale in vnica reperietur specie: & in vnico dumtaxat indiuiduo species fuit humana, in parua illa temporis mora post formatum Adamum ante formationem Euæ.

5 Tota ergo præsens difficultas debet esse circa genus & speciem, si vt totum potentiale accipiantur; an videlicet vt sic genus in vnica specie, & species in vnico possit conseruari indiuiduo. Aliqui enim vtrumque concedunt. Alij vtrumque negant, & alij denique concedentes, speciem in vnico posse conseruari indiuiduo, negant, genus in vnica specie posse conseruari.

6 Et quidem statim se offert ratio dubitandi. Quia sicut species respicit indiuidua, sic genus respicit species: ergo æqualiter de vtroque, vt totum potentiale est, videtur in hac parte dicendũ, & quod si species vt totum potentiale in vnico, potest saluari indiuiduo, etiam genus vt totum potentiale in vnica possit saluari specie, vel si genus vt totum potentiale in vnica specie non possit conseruari, nec species vt totum potentiale in vnico possit conseruari indiuiduo. §. Confirmatur,

quia

quia genus, etiam vt totum potentiale, nõ diſtinguitur realiter ab ſpecie. Ergo ſi vnico induiduo conſeruetur vt totum potentiale ſpecies; in illo etiam dumtaxat (ne dicam in tota vna ſpecie) genus vt totum potentiale cõſeruabitur. Antecedens probatur, quia potentialitas generis non diſtinguitur realiter ab ipſo genere. Sed genus ſecundum totum actuale, quod dicit, non diſtinguitur ab ſpecie: ergo nec ſecũdum quod eſt totum potentiale. Vniformiter igitur & abſque aliquo diſcrimine videtur, in hac parte de genere & ſpecie eſſe loquendum.

7 Pro reſolutione igitur veritatis dico primo. Potentialitas generis ad diuerſas ſpecies eſt illi intrinſeca, & ſecundum ſuã eſſentiam conueniens, potentialitas autem, ſeu (vt melius dicam) multiplicabilitas ſpeciei ad indiuidua eſt illi extrinſeca, & ab extrinſeco prouemens. Hanc concluſionem, quæ expreſſa eſt noſtri Authoris in hoc cap. quæſt. vnica, circa primam confirmationem ſecundi argumenti, & abſque dubio eſt ſententia Ariſtotelis & D. Thomæ, non melius, quam illam explicando, probabimus. Pro quo eſt aduertendum, quod generis potentialitas ad diuerſas ſpecies, nihil aliud eſt, quam quod per diuerſos gradus eius eſſentia contrahatur, & in multis ſpeciebus eſſentialiter per diuerſum gradum determinata diuidatur. Quia ergo iſti gradus, per quos generica natura eſſentialiter contrahitur, & diui-

ditur intrinsecè, sunt in ipsa potentialitate generis, hinc est, quod hæc potentialitas, seu diuisibilitas generis ab intrinseco ipsi generi competat. Species vero, quia est vltimo essentialiter contracta, & determinata, non est essentialiter vlterius contrahibilis & determinabilis, sed solũ multiplicabilis ab extrinseco ratione diuersæ materiæ: ratio enim hominis nihil essentiale habet in Petro, verbi gratia, quod non habeat in Paulo, sed solum per diuersam materiam ipsi extrinsecam, humanitas in illis multiplicatur. Vnde vt bene notauit Sapiẽtissimus Magister Soto ex Auicena, species non tam proprie dicitur diuidi, quam multiplicari in indiuiduis. Ex quo manifestè colligitur secunda pars nostræ conclusionis, potentialitatem videlicet speciei, qualis illa sit, (propriè enim non debet dici potentialitas, sed multiplicabilitas) non esse intrinsecam speciei, nec illi ab intrinseco prouenire, sed extrinsecã illi esse, vtpotè ab aliquo ipsi speciei extrinseco prouenientem.

8. Dico secundo. Genus, secundum quod totum potentiale, non potest saluari in vnica specie, idest genus suaptè natura, & secundum sibi intrinseca petit plures species, omnes videlicet illas, quas potest habere, & nisi in illis omnibus sit, nõ erit intrinsecè adæquatè perfectum. Hæc conclusio sic intellecta, est expressa nostri Authoris loco citato. Et probatur, genus secundum sibi intrinseca dicit potentialitatem

tem ad omnes ſpecies, quas poteſt habere: ſed potentialitas non perficitur adæquatè niſi per ſibi adæquatum actum: ergo niſi genus ad omnes, quas poteſt habere ſpecies, ſi contractum, non erit intrinſecè adæquatè perfectum. Minor probatur, quia enim potentialitas materiæ primæ eſt ad omnes formas, tanquam ad ſuum actum adæquatum, & illi intrinſeca; dum omnes tales formas non habet, manet ſemper materia intrinſecè imperfecta: ergo potentialitas aliqua intrinſeca non perficitur intrinſecè adæquate, niſi per ſibi adæquatũ actum.

9 Dico tertio. Licet multiplicabilitas ſpeciei nõ exhauriatur niſi in omnibus indiuiduis, per quæ ab extrinſeco poteſt ſpecies multiplicari; ſpecies tamen ſecundum omnia ſibi intrinſeca in vnico tãtum indiuiduo ſaluari poteſt. Prima pars concluſionis, meo videri, eſt certa; & forſan illam tantum Authores oppoſiti intendũt. Et probatur manifeſtè, nam quantumuis ſpecies aliqua humana, verbi gratia: in Petro & Paulo multiplicetur, ſi aliàs eſt multiplicabilis, per aliàs materias & conditiones indiuiduantes, eius multiplicabilitas non exhaurietur, ſed poterit amplius, & amplius in alijs indiuiduis ſimiliter ab extrinſeco multiplicari: multiplicabilitas ergo illius non niſi in omnibus poſſibilibus indiuiduis eſt exhauribilis; quæ cum infinita ſynchategorematicè ſint, nunquam de facto exhaurietur.

Secunda autem pars conclusionis ex prima conclusione manifestè colligitur. Nam species in vnico indiuiduo, secundū omnia quæ actualiter includit, saluatur; & alias nullam potentialitatem, seu diuisibilitatem ab intrinseco dicit (vt ostendi in prima conclusione:) ergo species secundum omnia sibi intrinseca in vnico saluatur indiuiduo.

10 Ex dictis colligitur primo, discrimen inter genus & speciem versari in hoc, quod genus secundum sibi intrinseca dicit potentialitatem ad species: & quia hæc potentialitas non nisi in omnibus speciebus potest exhauriri; genus secundum sibi intrinseca non nisi in omnibus speciebus conseruari potest. Species autem secundum sibi intrinseca nullam dicit potentialitatem: & consequenter quando dicitur, quod species, vt totum potentiale potest reperiri in vnico indiuiduo; debet accipi in vi huius negatiuæ, quod species secundum potentialitatem ab intrinseco ipsi conuenientem, nō exigat plura indiuidua, quia talis potentialitas ab intrinseco ei nullatenus competit: & ita negatiua erit vera, quia quoad id quod subiectum dicit potentialitatis intrinsecè, est de subiecto non supponente.

11 Secundo colligitur, hanc resolutionem absque dubio esse de mente Aristotelis & D. Thom. vt expresse asserit Ss Magister Soto loco citato. Aristoteles enim in 4. Topicorum cap. 3. expresse ad rationem

nem generis plures exigit ſpecies: & ſimiliter D.Thom.in 4.diſt.9. q.4.art.2. quorũ authoritates, ſi ad præfatum explicentur ſenſu, optimam habent intelligentiam.

12 Colligitur tandem facilis ſolutio ad rationem à principio poſitam, dubitandi: dicimus enim, quod licet genus & ſpecies ſi ſecundo intentionaliter accipiãtur, omnino æquiparentur, quod ſicut genus reſpicit ſpecies, ita ſpecies reſpicit indiuidua; ſi tamen primo intentionaliter accipiantur; genus vt totum potentiale, tanquam intrinſece in eius potentialitate contentas, *reſpicit ſpecies*: ac perinde quoad totum intrinſecum potentiale, quod dicit, non niſi in omnibus illis ſaluari poteſt: ſpecies autem non reſpicit indiuidua, vt in aliqua ſua intrinſeca potentialitate contenta, ſed vt extrinſeca ipſius naturæ additamenta, per quæ ab extrinſeco ipſa natura ſpecifica poteſt determinari, limitari, & multiplicari: & ita totum intrinſecum, quod dicit ſpecies, in vnico poteſt ſaluari indiuiduo, quia præter actuale, quod dicit, nihil dicit intrinſecum potentiale.

Ad confirmationem autem reſpõdetur, quod potẽtialitas generis formaliter ſumpta non conuenit illi, niſi prout in intellectu abſtracta ab omnibus ſpeciebus, inuenitur, & vt ſic indifferenter ſe habet ad omnes differentias, & per omnes illas eſt contrahibilis: & ita vt à parte rei natura generica per aliquam differentiam con-

tracta & determinata, non habet potentialitatem ad plures differentias, sed potius determinationem ad vnam: & solum per plures differentias diuersas realiter materialiter natura generica à parte rei contracta; habet potentialitatem fundamentaliter, quatenus in diuersis speciebus eiusdem rationis in natura generica, & distinctis essentialiter secundum proprias earum differentias, & fundamentum à parte rei, vt intellectus abstrahens talem naturam genericam à differentijs specificis, faciat illam formaliter potentialem, indifferentem, & contrahibilem per plures differentias. Vnde si de potentialitate formali naturæ genericæ loquamur, talis potentialitas non identificatur cum specie, sed est aliquid naturæ genericæ, per intellectum ab speciebus abstractæ, conueniens. Et ita quamuis omne intrinsecum, quod dicit species, saluetur in vnico indiuiduo; non tamen intrinsecum, quod dicit genus: quia dicit intrinsecè illam potentialitatem fundamentaliter quidem secundum se illi conuenientem, & formaliter vt per intellectum abstrahitur.

QVÆ-

QVÆSTIO X.

Vtrùm natura creata cui plura habere indiuidua repugnat, possit esse species prædicabilis.

IN triplici differentia naturas inuenimus creatas plura non habentes indiuidua. In specie auis, quæ Phenix vocatur (si naturalibus credimus) plura nunquam simul inueniuntur indiuidua, sed successiuè ex cineribus demortuæ Phænicis alia numero diuersa Phænix renascitur: de hac autem Phænicis natura non est dubium, quod intentionem possit habere speciei prædicabilis, siquidem non solum ad plura possibilia, sed ad plura futura, licet nõ simul existentia indiuidua potest comparari. Aliæ sunt naturæ incorruptibiles, vt Sol, Luna, & alia astra cœlestia, in quorum qualibet specie non solum plura simul nec successiuè dantur indiuidua, sed nec dari naturaliter possunt; absolutè tamẽ sunt possibilia. Et de his etiã naturis licet aliqui dubitent, commune est; illas posse denominari ab intentione speciei prædicabilis: quia ad plura indiuidua realia, illis absolutè possibilia, possunt cõparari. Aliæ denique sunt naturæ materia omnino expertes, vt naturæ angelicæ, quæ quia non à materia indiuiduantur, non solum plura in qualibet specie non

possunt naturaliter inueniri indiuidua, sed iuxta communiorem & probabiliorem Thomistarum sententiam super art.4. quæstionis 50. primæ partis, plura eisdem speciebus habere repugnat. In hac ergo hypothesi de prædictis naturis Angelicis procedit difficultas, an illæ rationem & intentionē possint habere species prædicabilis.

2 De intentione quidem speciei prædicabilis in prædictis naturis est solum difficultas: certum est enim, quamlibet illarum intentionem posse habere speciei subijcibilis, cum qualibet talis natura, vtpotè compositionem realem habens ex esse & essentia composita sit ex genere & differentia, & immediatè sub genere omnibus naturis Angelicis communi & de omnibus illis *in quid* prædicabili collocetur, & directè in prædicamento substantiæ qualibet illatum ponatur. Dubium igitur solum de intentione speciei prædicabilis in talibus naturis procedit: immo quia certum est, illas posse habere intentionem speciei subijcibilis, & sub lite est, an etiam habere possint intentionem speciei prædicabilis, præsens difficultas sub alijs terminis solet proponi, an videlicet omnis species subijcibilis possit etiam esse species prædicabilis.

3 Pro resolutione tamen quæstionis, & sententiarum diuersitatis intelligentia supponendum est, adhuc inter eos qui in qualibet specie angelica plura indiuidua omnino repugnare conueniunt, circa indiui-

diuiduationem angelorum esse disidium: dum aliqui existimant, angelos non solum per eandem formam realiter in sua specie constitui, & indiuiduari, sed quod in illa, vt est principium constitutionis specificæ, & indiuiduationis, nulla sit prorsus à parte rei aliqua actualis modalis, vel formalis distinctio, ac perinde, quod in Angelo, si quidditatiue, & vt est in se cognoscatur, non potest cognosci natura specifica, quin cognoscatur, & vt singularis. Alij vero singularitatem Angeli extra illius existimant esse essentiam, & quod licet idem realiter sit principium constituendi angelum in esse specifico & indiuiduali; formaliter tamen est distinctum saltim ratione, quatenus eademmet specifica differentia angeli secundum diuersos conceptus adæquatos est conceptibilis. Et secundum vnum constituit speciem, & secundum alterum indiuiduum.

4 Hinc ortum habuit non solum inter Thomistas, & extra scholam D. Thomæ, sed ipsorum Thomistarum sententiarum diuersitas. Aliqui enim, vt communiter recentiores extra scholam D. Thomæ, asserunt, angelum quomodolibet, quidditatiue videlicet vel ad modum rerum materialium cognoscatur, non posse esse speciem prædicabilem, nec ab intentione speciei prædicabilis denominari. Aliqui vero Thomistæ extremè opposite defendunt, naturas angelicas non solum vt ad modum rerum corporalium pro hoc statu

à nobis cognoſcuntur, ſed etiam vt quidditatiue cognitas poſſe eſſe ſpecies prædicabiles, & ab intentione ſpeciei prædicabilis denominari. Alii denique Thomiſtæ media via procedentes, & exiſtimantes, quemlibet Angelum eſſentialiter eſſe ſingularem: ac pērinde quod ſi quidditatiue cognoſcatur, non poſſit abſque ſingularitate cognoſci, aſſerunt, naturam angelicam, vt quidditatiue cognitam, non poſſe denominari ab intentione ſpeciei prædicabilis, bene tamen quatenus connotatiue ad modum rerum materialium a nobis pro hoc ſtatu cognoſcitur.

5 Dico igitur primo, natura cuiuslibet Angeli, natura verbi gratia Gabrielis (de hac enim claritatis cauſa in tota hac quæſtione loquemur) ſecundum quod à nobis pro hoc ſtatu ad modum rerum materialium cognoſcitur, vere poteſt eſſe ſpecies prædicabilis, & ab intentione ſpeciei prædicabilis denominari. Concluſio, vt dixi, eſt communis Thomiſtarum: & merito quidem, cum illam ſatis perſpicue pluribus in locis inſinuet Diuu. Thomas, præcipue 1.part. quæſtion. 13. art.9. in corpore: vbi hanc concluſionem non ſolum aperte videtur docere ſanctus Doctor, ſed & præcipua illius inſinuat fundamenta. Ita enim aſſerit: *Ad ſciendum autem, quæ nomina propriæ ſunt communicabilia, conſiderandum eſt, quod omnis forma in ſuppoſito ſingulari exiſtens, per quod indiuiduatur, communis eſt multis, vel ſecundum*

dum

dum rem, vel secundum rationem saltem; sicut natura humana communis est multis secundum rem, & rationem, natura autem Solis non est communis multis secundum rem, sed secundum rationem tantum: potest enim natura Solis intelligi vt in pluribus suppositis existens. Et hoc ideò, quia intellectus intelligit naturam cuiuslibet speciei per abstractionem à singulari, vnde esse in vno supposito singulari, vel in pluribus, est præter intellectum naturæ speciei. Vnde seruato intellectu naturæ speciei potest intelligi vt in pluribus existens, & post pauca subdit S. Doctor. *Formæ vero, quæ non indiuiduantur per aliud suppositum, sed per se ipsas; quia scilicet sunt formæ subsistentes, si intelligerentur, secundum quod sunt in se ipsis, non possent communicari nec re, nec ratione: sed forte per similitudinem, sicut dictum est de indiuiduis. Sed quia formas simplices per se subsistentes non possumus intelligere, secundum quod sunt, sed intelligimus eas ad modum rerum compositarum, habentium formas in materia; ideò, vt dictum est, imponimus eis nomina concreta significantia naturam in aliquo supposito. Vnde quantum pertinet ad rationem nominum, eadem ratio est de nominibus, quæ à nobis imponuntur ad significandum naturas rerum compositarum, & de nominibus, quæ à nobis imponuntur ad significandum naturas simplices subsistentes.* Hæc Diuo Thomas in quibus in eo; quod in communi docet, quod quia in intellectus noster concipit naturam cuius-

libet speciei per abstractionem à singulari esse naturam in vno singulari, vel in pluribus, est præter rationem ipsius naturæ sic à singularibus abstractæ, & conceptæ, & conseruata natura specie, sic intellecta potest intelligi, vt in pluribus existens: manifeste insinuat S.Doctor præcipuum nostræ conclusionis fundamentum, nempe quod natura quælibet specifica, vt à nobis per abstractionem à singulari cognita, potest comparari ad plura singularia; etiam si illa non habeat, nec illa possit habere, quia ex vitalis abstractionis, cum nulli singulari concipiatur appropriata; indifferenter se habet ad omnia singularia, quomodolibet concipiantur. Et descendens Sanctus Doctor in particulari ad naturas simplices (quales sunt Angelicæ) & immateriales, docensque illas cognosci à nobis ad modum rerum materialium & compositarum; sentit perinde illas à nobis cognosci per abstractionem à singulari: & consequenter ad ea, quæ antecedenter dixerat, sentit etiam quod tales naturæ sic per abstractionem à singulari cognitæ in differenter, se habent ad omnia singularia, quæ ab intellectu possũt concipi: ac perinde ad omnia talia singularia possunt prædictæ naturæ sic cognitæ ab intellectu comparari; potestque in ordine ad illa intellectus naturis sic cognitis, & comparatis intentionem tribuere speciei prædicabilis.

6 Vnica, meo videri, efficaci ratione

ne ex prædicta doctrina D. Thomæ deducta, conclusio probatur, quia naturam angelicam Gabrielis, saltem vt illam pro hoc statu ad modum rerum compositarum materialium cognoscimus, ita concipimus, vt concipiamus naturam, non concepta eius singularitate: ergo natura prout sic concepta, se habet vt nulli appropropriata: ac perinde ex vi talis conceptionis vt indifferens negatiue ad plura. Et quamuis id solum constituat talem naturam vniuersalem metaphisice, postea tamen intellectus naturam sic conceptam potest comparare ad plura indiuidua, & sic comparatæ illi tribuere rationem vniuersalis logici, & speciei prædicabilis. Quod sic ostendo, nam natura sic abstracta à singularibus, concepta ab intellectu, ita se habet vt non magis singulare, in quo realiter est, quam aliquod aliud respiciat, & eodem modo ac de illo de quibuslibet alijs, si illa esset posset prædicari: ergo intellectus naturam sic abstracte conceptã potest comparare ad indiuiduũ, quod realiter habet &ad alia sub cõditione, si illa eiusdẽ rationis cũ altero essent, & respectu illorum tali naturæ potest tribuere intentionem speciei prædicabilis.

Confirmatur primo, nam si per possibile, vel impossibile, plura indiuidua naturæ Gabrielis realiter ponerentur; eodem modo natura ab omnibus illis abstracta, ad omnia illa se haberet, & ad omnia illa posset comparari: ergo quamuis

uis re vera talia plura indiuidua ſint impoſſibilia; intellectus tamen poteſt naturam ſic abſtractè conceptam, ad plura indiuidua, ſub conditione, ſi illa eſſent, comparare, & ei reſpectu illorum intentionem ſpeciei prædicabilis tribuere.

Confirmatur ſecundo: quia indiuiduo naturæ Angelicæ v.g. huic Angelo non repugnat habere plura indiuidua ratione ſuæ naturæ ſpecificæ, ſed ratione ſuæ indiuiduationis, & quia hic Angelus eſt: ſed vt à nobis concipitur natura Gabrielis, non concipitur ſub conceptu indiuidui, ſed præciſe ſub conceptu naturæ, quia, vt oſtendimus, concipitur per abſtractionem à ſingulari: ergo natura Gabrielis, vt ſic à nobis concepta, non dicit repugnantiam ad plura indiuidua: ac perinde vt ſic cognita poteſt comparari ad plura indiuidua ſub conditione concepta, & cognoſci, quod ſi illa darentur, de illis eſſet talis natura prædicabilis. Conſequentia videtur bona, minor iam (vt diximus) manet probata. Maior autem eſt expreſſa D.Thomæ q. de ſpiritualibus creaturis art.8. ad 4. ita dicentis: *ſicut hæc albedo non prohibetur habere ſub ſe multa indiuidua ex hoc quod eſt albedo, ſed ex hoc quod eſt in hoc, pertinet ad rationem indiuidui, ita natura huius Angeli non prohibetur eſſe in multis ex hoc quod eſt natura in tali ordine rerum, quod pertinet ad rationem ſpeciei; ſed ex hoc quod non eſt nata recipi in aliquo ſubiecto, quod pertinet ad rationem in-*

indiuidui. Hæc D. Thom. cuius doctrina maxime pro solutione argmentorum est annotanda.

Confirmatur tertio: quia indiuiduum cuiuslibet speciei Angelicæ ponitur directe in prædicamento substantiæ. Et non immediatè sub specie: ergo species de illo formaliter prædicatur: ergo vt quid superius ad illud, quia non prædicatur vt quid æquale: aliàs non esset prædicatio formalis, sed quasi identica. Tunc vltra, sed non prædicatur talis species de indiuiduo Angelico, vt genus, quia non prædicatur vt determinabile per differentias, nec vt differentia, vt patet: restat ergo quod prædicetur *in quid*, & vt dicens in actu totam eius essentiam: ac perinde quod prædicetur prædicatione speciei prædicabilis, & quod habeat intentionem speciei prædicabilis.

7 Dico secundo si natura angelica sit essentialiter singularis, non poterit quidditatiue absq; singularitate cognosci: ac perinde vt sic quidditatiue cognitæ nō poterit ei intentio tribui speciei prædicabilis, si vero natura angelica, quamuis à materia nō indiuiduetur, nō sit essentialiter singularis, sed ab aliquo distincto formaliter à principio specifico indiuiduationem accipiat, poterit etiam quidditatiue absque singularitate cognosci, poteritque per inde illi sic quidditatiue cognitæ intētio tribui speciei prædicabilis. Conclusio sic conditionaliter posita, quoad vtramque

par

partem videtur certa, quia quælibet res poteſt quidditatiue cognoſci, abſque eo quod non eſt de ſua eſſentia, non vero abſque eo quod eſt ſibi eſſentiale: ergo ſi ſingularitas ſit de eſſentia naturæ angelicæ, abſque ea non poterit quidditatiue cognoſci. Sed naturæ vt cognitæ cum ſingularitate non poteſt tribui intentio vniuerſalis vel prædicabilis; & cognitæ abſque ſingularitate poteſt talis intentio illi tribui: ergo vtraque conditionalis pars noſtræ concluſionis eſt vera: ſi autem inquiras, quid abſolute & ſine conditione in hac parte ſit dicendum; id certe non eſt huius loci examinare. Angelicus tamen Doctor manifeſte in teſtimonio primæ partis pro noſtra concluſione adducto inſinuat, naturas ſimplices immateriales & ſubſiſtentes, quales ſunt naturæ angelicæ, non poſſe ſecundum ſe & quidditatiue abſque ſingularitate cognoſci: ac perinde vt quidditatiue cognitis non poſſe illis intentionem communitatis, vniuerſalitatis, aut prædicabilitatis atribui. Et quia hæc ſententia maiorem huic quæſtioni addit difficultatem, illam vt probabiliorem ſupponimus, & in illa argumentis contrariorum ocurrere conabimur.

8 Obijcies primo contra primam concluſionem: quod natura angelica, verbi gratia, Gabrielis, etiam vt concipitur à nobis admodum rerum materialium, concipitur cum poſitiua repugnantia ad plura indiuidua: non igitur concipitur vt indif-

differens ad plura non solum positiue, sed nec negatiue. Antecedens probatur à tota ratione, qua re vera & à parte rei naturæ Gabrielis repugnant plura indiuidua, est illam esse formam irreceptibilem in materia. Sed etiam prout à nobis concipitur, concipitur vt receptibilis in materia: ergo concipitur cum positiua repugnantia ad plura indiuidua: minor probatur, quia esse formam irreceptibilem in materia, est prædicatum essentiale naturæ Gabrielis & secundum se illi competens: ergo etiam si concipiatur natura Gabrielis ad modum rerum materialium, debet cõcipi, vt irreceptibilis in materia, quia non potest concipi, etiam inadæquate, absque prædicato essentiali: aliàs non esset concipi naturam Gabrielis.

Confirmatur: nam esse formam irreceptibilem in materia, est prædicatum genericum commune omnibus Angelis: Sed non potest concipi, etiam ad modum rei materialis natura Gabrielis absq; sui prædicato generico; aliàs non conciperetur natura Gabrielis: ergo debet necessario concipi, vt forma irreceptibilis in materia.

Respondetur ad argumentum, quod licet re vera esse formam irreceptibilem in materia sit prædicatum essentiale naturæ angelicæ, quia vt vltima conclusione diximus, probabilius est, singularitatem esse de essentia cuiuscumq; Angeli, & ideo natura quælibet angelica est essentialiter sin-

ſingularis, quia eſt forma irreceptibilis in materia; tamen ſicut ipſa ſingularitas non eſt prædicatum naturæ, ſed indiuidui, ita & naturam angelicam eſſe formam irreceptibilem in materia, non eſt prædicatum pertinens ad naturam, ſed ad ſingularitatem: ita enim expreſſe docet D.Thom. in allegato loco quæſtionis de ſpiritualibus creaturis, dicens, quod naturam angelicam non eſſe natam recipi in aliquo ſubiecto (quod eſt idem, ac illam eſſe irreceptibilem in materia) non pertinet ad rationem naturæ, ſed ad rationem indiuidui: vnde cum à nobis natura angelica concipitur inadæquatè, vt natura videlicet, & non vt ſingularis & indiuidua, non cõcipitur vt forma irreceptibilis in materia: quia ſolum concipimus tunc prædicata eſſentialia, quæ naturæ angelicæ per modum naturæ, & non per modum ſingularitatis conueniunt, & vt ait D.Thomas, in eodem loco, naturæ angelicæ non repugnant plura indiuidua, quia natura eſt; ſed quia talis natura ſingularis eſt. Ideo concepta à nobis inadæquatè natura angelica per modum naturæ, & non per modum ſingularis; non ſolum; vt ſic concepta non dicit repugnantiam ad plura, ſed ex modo ſic illam concipiendi, concipitur vt in differens ad plura. Vnde ad argumentum in forma (quia eſt vnum ex præcipuis oppoſitæ ſententiæ) reſpondetur, negando antecedens: & ad probationem negando minorem, & ad illius probationem diſtinguen

guendum eſt illud antecedens, eſſe formam irreceptibilem in materia, eſt prædicatum eſſentiale naturæ Gabrielis, eſt quidem illi prædicatum eſſentiale, per modũ naturæ; negatur antecedens: per modum ſingularitatis, aut principij ſingularitatis, & indiuiduationis; conceditur antecedens. Et quia concipitur à nobis inadæquatè natura angelica per modum naturæ, & nõ per modum ſingularis, in tali inadæquato conceptu non concipitur vt forma irreceptibilis in materia.

Ad confirmationem reſpondetur, eſſe formam irreceptibilem vt materia non eſſe prædicatum genericum proprie, conſtituens naturam angelicam in eſſe naturę, ſed quoddam principium commune omnibus Angelis ratione cuius omnibus illis competit eſſentialiter eſſe ſingulares, & ita quamuis ea ratione qua eſt quid commune, competens omnibus Angelis habeat ſe ad modum rationis genericæ; quia tamen re vera magis pertinet ad indiuiduationem & ſingularitatem, quam ad naturam, non eſt proprie prædicatum genericum: ac perinde cum concipitur à nobis inadæquate natura angelicæ per modum naturæ, & vt non ſingularis, non requiritur, quod vt ſic concipiatur explicite, vt forma irræceptibilis in materia. Sicuti in ſubſtãtijs corporeis etiam diuerſarum ſpecierum, eſſe indiuiduales per quantitatem eſt quidem aliquid commune omnibus illis; & tamen, quia id non pertinet

tinet ad constitutionem naturæ, aut speciei alicuius illarum, sed ad earum indiuiduationem; id proprie non est respectu illarum prædicatum genericum, sed prædicatum quodam commune; ad earum pertinens indiuiduationem.

10 Obijcies secundo, quod, vt probabilius admittimus, natura quælibet angelica est essentialiter singularis: ergo in nullo statu, etiam prout est in intellectu, potest concipi absque singularitate, & multo minus, vt vniuersalis & prædicabilis: ac perinde impossibile est, illi etiam vt à nobis cõceptę intentionem tribui vniuersalitatis & speciei prædicabilis. Consequentia probatur, quia teste D. Thom. 4. cap. de ente & essentia, id quod essentialiter & secundum se alicui conuenit, semper & in quocumque statu debet ei conuenire, & oppositum in nullo statu potest illi competere (& hac ratione probat ibi Sanctus Doctor, naturam humanam non esse secundum se essentialiter singularem, quia alias etiam in statu, quem habet in intellectu esset singularis, & neque in illo statu oppositum singularitatis, videlicet esse vniuersalem posset ei conuenire) Ergo si natura angelica essentialiter & secundum se est singularis, inquocumque statu etiam prout est in intellectu, est singularis; & etiam prout in intellectu non potest esse vniuersalis.

Confirmatur primo, quia nulli naturæ potest tribui ab intellectu intentio speciei ab-

absque fundamento in re: siquidem intentio speciei est relatio rationis in ipsis naturis rerum habens fundamentum. Sed nullum est fundamentum in natura Gabrielis, vt illi intellectus intentionem tribuat speciei prædicabilis. Non potest igitur intellectus eam illi tribuere. Minor probatur quia natura Gabrielis, cum essentialiter sit singularis, non potest aliquod tribuere fundamentum iutentionis vniuersalitatis, qualis est intentio speciei prædicabilis.

Confirmatur secundo, in Petro, quia singularis est, non est fundnmentum ad hoc, qnod Petro vt Petro tribuatur intentio vniuesalis: ergo cum Angelus sit essentialiter singularis; in illo non est fundamentum vniuersalitatis.

11 Respondetur ad argumentum, solum probare, quod si natura angelica concipiatur quidditatiue, non possit concipi vt vniuersalis. Illa enim propositio D. Thomæ, quod id quod conuenit naturæ secundum se, in quocumque statu, etiam prout in intellectu debet illi conuenire, verificatur, sit talis res adæquate & quidditatiue concipiatur, non autem si concipiatur inadæquate, qualiter pro hoc statu concipitur à nobis natura angelica, concipiendo videlicet illam vt naturam & non vt singularem, etiam si singularitas essentialiter & secundum se illi competat.

Ad primam confirmationem respondetur,

tur, quod licet in natura angelica ſecundum ſe non ſit fundamentum vniuerſalitatis, aut intentionis ſpeciei prædicabilis; in illa tamen ſecundum quod propter ſui perfectionem, & imperfectionem noſtri intellectus eſt a nobis pro hoc ſtatu cognoſcibilis ad modum rerum compoſitarum & materialium, eſt fundamentum, vt concipiatur, vt natura, non concipiendo eius ſingularitatem; quod eſt fundamentum attribuendi illi intentionem vniuerſalitatis, & ſpeciei prædicabilis.

Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, quod Petrus, vt ſignificatur per hoc nomen Petrus, quia eſt proprium nomen indiuidui, non poteſt concipi vt vniuerſalis: nec poſſet vt vniuerſalis concipi Angelus vt ſignificaretur per aliquod nomen proprium indiuidui, aut per hoc nomen hic Angelus; bene tamen, vt ſignificatur per nomen naturæ, quia licet naturæ ſignificatæ eſſentialiter comperat ſingularitas, poteſt intellectus vt ſic ſignificatam concipere illam vt naturam, & non vt indiuiduum, & ſingularem.

12 Obijcies tertio. Natura Gabrielis non poteſt habere relationem ſpeciei prædicabilis: ergo non poteſt denominari ſpecies prædicabilis. Conſequentia patet, nam ſpecies prædicabilis à relatione prædicabilitatis denominatur. Antecedens vero probatur, relatio ſpeciei prædicabilis eſt relatio ad plura indiuidua. Sed natura Gabrielis non poteſt habere plu-

plura indiuidua, ad quæ referatur: ergo non poteſt habere relationem ſpeciei prędicabilis. Probatur minor, non poteſt referri, natura Gabrielis ad plura indiuidua realia exiſtentia, nec poſſibilia, (quia ſupponimus, ila neque exiſtere, neque eſſe poſſe) neque ad plura indiuidua rationis, ſeu conficta per intellectum: ergo non poteſt referri ad plura indiuidua & conſequenter nullatenus habet relationem ſpeciei prædicabilis. Prima conſequẽtia probatur, nam nulla alia imaginari poſſunt indiuidua, niſi realia exiſtentia, vel poſſibilia, vel conficta per intellectũ. Antecedens autem quoad ſecundam partem, naturam videlicet Gabrielis non poſſe referri ad plura indiuidua rationis, probatur manifeſte. Primo, quia de illis indiuiduis rationis, non poteſt natura Gabrielis formaliter & eſſentialiter prædicari: ergo ad illa relatione ſpeciei referri non poteſt: ſpecies enim formaliter, & eſſentialiter prædicatur de illis, ad quæ eius relatio terminatur, vt homo formaliter prædicatur de Petro & Paulo, ad quos relatione ſpeciei refertur. Antecedens vero probatur, natura realis, qualis eſt natura Gabrielis, non poteſt formaliter prædicari de aliquo rationis, non ergo poteſt formaliter prædicari de illis indiuiduis confictis ab intellectu, quæ aliquid rationis ſunt. Secundo probatur idem antecedens. Species debet de omnibus indiuiduis, ad quæ eius relatio termina-

tur, aliquam dicere rationem communem vniuocam, vniuoce quæ de omnibus illis prædicari. Sed natura Gabrielis indiuiduo reali, quod habet, & illis indiuiduis nullam poteſt dicere rationem communem vniuocam, vniuoce que de illis prædicari: ergo nullatenus ad illa relatione refertur ſpeciei. Minor patet, nam enti reali & rationis nihil poteſt dari commune, vniuocum, nihilque poteſt de illis vniuoce prædicari.

Reſpondetur, negando antecedens. Et ad probationem diſtinguendo maiorem. Relatio ſpeciei eſt ad plura indiuidua exiſtentia & poſſibilia ſolum: nego maiorem. Exiſtentia, poſſibilia, vel ſub conditione concepta. Concedo maiorem, etſi loquamur de indiuidui exiſtentibus, vel poſſibilibus, admiſſo, quod illa non habeat natura Gabrielis: negatur, quod non habeat indiuidua ſub conditione concepta: Intellectus enim concipiens naturam Gabrielis abſque ſingularitate, concipit ſub conditione, ſi eſſe poſſint aliqua indiuidua eiuſdem rationis cum illo, quod actualiter exiſtit, & naturam ſic conceptam ad illa indiuidua comparat, & tribuit illi intentionem ſpeciei, media qua ad illa indiuidua ſub conditione concepta refertur. §. Ad probationem reſpondetur: quod licet natura angelica non poſſit referri ad plura indiuidua realia, exiſtentia, vel poſſibilia; poteſt tamen referri ad plura indiuidua ſub conditione conce-

pta,

pta, quæ licet non ſint aliquid reale abſolutum ſunt tamen aliquid reale ſub conditione conceptum: ſicuti quamuis in communiori ſententia, finis debeat eſſe aliquid reale, ſtat quod aliquis ex errore appetat, quod nullam exiſtentem, vel poſſibilem habeat bonitatem, tunc licet non finalizet illum actum aliqua bonitas realis exiſtens, vel poſſibilis; finalizat tamen illum bonitas realis ab intellectu concepta, & ſubiecto, quod appetitur, falſo applicata. Sic ſimiliter licet illa indiuidua ad quæ natura angelica refertur, non ſint realia exiſtentia, vel poſſibilia: ſunt tamen indiuidua realia ſub conditione concepta. Probationes autem ibi factæ, cum procedant ad probandum, quod ſpecies non poſſit referri ad plura indiuidua, quæ ſint aliquid rationis, quod nos libenter fatemur; non eſt neceſſarium illas ſoluere.

13 Obijcies quarto: quod ſi naturæ angelicæ, vt à nobis pro hoc ſtatu concipitur, intentionem poſſumus tribuere ſpeciei prædicabilis, etiam illam poſſemus tribuere naturæ diuinæ vt à nobis etiam pro hoc ſtatu ad modum rerum materialium concipitur; conſequens autem vt falſum communiter ab omnibus negatur: ergo nec antecedens debet admitti. Sequela probatur, quia eadem ratione, ſi naturam angelicam, quantumuis eſſentialiter ſingularem, quia illam concipimus ad modum rerum materialium, concipimus

eam vt naturam & non vt indiuiduã; possemus naturam diuinã vt naturã, & non vt indiuiduam & singularem concipere: ergo cum talis modus cõcipiendi naturã angelicam, assignetur vnum fundamẽtum indifferentię illius ex tali modo concipiendi ad plura indiuidua, & comparandi illam ad plura indiuidua sub conditione concepta, si darentur, tribuendique perinde illi intentionem vniuersalitatis, & speciei prædicabilis; eodem fundamento hæc omnia posset facere intellectus circa naturam diuinam per modum naturæ, & non per modum indiuiduæ & singularis conceptam. §. Nec valet dicere, quod naturam diuinam, cum sit purus actus, nec ex nostro modo concipiendi, possumus concipere, vt aliqualiter potentialem & determinabilem per plura indiuidua; bene tamen naturam angelicam, vtpote quæ cum creata sit, non ita repugnat illam concipi ad modum potentialis & determinabilis. §. Non, inquam, id valet. Tum, quia sicut non obstat, naturam diuinam & angelicam, quamuis vtraque incorporea sit, ad modum naturæ corporeæ cognoscere, dummodo ipsis naturis angelicæ, & diuinæ rationem corporis non tribuamus; ita nec repugnabit concipere naturam diuinam ad modum determinabilis per plura indiuidua, dummodo vera potentialitas & determinabilitas illi non tribuatur.

Tum vel maxime, quia licet naturæ an-

angelicæ non repugnet omnis potentialitas, repugnat tamen illi potentialitas per plura indiuidua: ergo quantum ad repugnantiam huiusmodi potentialitatis, & determinabilitatis ad plura indiuidua, conuenit angelica natura cum diuina: ergo si ea repugnantia in natura angelica, non obstat, quo minus concipiatur per modum naturæ vniuersalis, & illi sic conceptæ intentio vniuersalitatis & speciei prædicabilis tribuatur; nec obstabit repugnantia naturæ diuinæ ad plura indiuidua, vt concipiatur per modum naturæ vniuersalis, & sic conceptæ intentio vniuersalitatis, & speciei prædicabilis illi tribuatur.

Ad argumentum, omissa solutione ibi assignata (quia vt ingenue fatear, non video facile in eo discrimen inter naturam diuinam & angelicam) respondetur, quod etiam natura diuina, vt à nobis concipitur pro hoc statu: concipitur vt natura, & non vt indiuidua, & singularis: ac perinde vt sic concipitur vt indifferens & communis ad plura indiuidua naturæ diuinæ, si essent: & ita naturæ diuinæ sic conceptæ potest intellectus tribuere intentionem communitatis, imò & aliqualis vniuersalitatis. Hoc enim toto suo discursu concludit D. Thomas in art. 9. q. 13. ex 1. part. à nobis pro prima nostra conclusione adducto, & hoc idem concedit Cai. c. 5. de ente & essentia, quæst. 9. ad 2. vbi postquam dixit, quod natura angeli-

ca est prædicabilis de pluribus, vt obiecta intellectui, subdit, *quinimmò ipsa quidditas diuina, hoc modo communis & vniuersalis est*. Cum hoc tamen assero cum communi sententia, naturæ diuinæ vt sic etiam à nobis conceptæ non posse tribui, nec accomodari intentionem proprijssimam, vniuersalitatis: proprijssimam, inquam, & quæ diuiditur in quinque prædicabilia, quia nulla intentio prædicabilitatis ex illis quinque potest illi attribui: non enim aliqua ex quatuor præter speciem, quia ad id intellectus, nullum in natura diuina, etiam vt sic concepta, inuenit fundamentum: nec intentionem illi potest tribuere speciei prædicabilis, quia ad huiusmodi intentionem requiritur, vt fundamentum in natura ab illa denominabili, compositio ex genere & differentia, & hæc, vt ostendimus, nec per intellectum fieri potest in natura diuina; bene tamen in omni natura creata etiam angelica: ideoque naturæ diuinæ vt sic à nobis conceptæ intentio non potest tribui speciei prædicabilis, sed solum, vt dixi, intentio communitatis, & vniuersalitatis late sumptæ, non autem illius vniuersalitatis, quæ in quinque prædicabilia diuiditur.

QVÆ-

QVÆSTIO XI.

Vtrum definitiones indiuidui à Porphirio assignatæ sint bona?

CVm indiuiduum sit correlatiuum speciei, merito in capite de specie hæc inferatur quæstio. In qua breuiter definitiones indiuidui à Porphirio assignatas, explicabimus. Definit enim Porphirius indiuiduum. Primo, quod sit illud, *quod de vno tantum prædicatur*. Secundo, *cuius collectio proprietatum in vno reperta, in alio reperiri non potest*, & de bonitate vtriusque definitionis dubitamus.

2 Pro explicatione autem veritatis dico primo. Indiuiduum logicum dicit relationem subiicibilis ad speciem: & relationem prædicabilis ad se ipsum: & hoc nomen *indiuiduum* æquiuocum est respectu indiuidui subiicibilis & prædicabilis. Conclusio, quoad omnes suas tres partes facilè intelligitur proportionabiliter ad ea, quæ de specie subiicibili, & prædicabili quæst.8. huius libri diximus. Et prima quidem pars conclusionis patet: quia species dicit relationem prædicabilis ad indiuiduum: ergo indiuiduum debet dicere relationem etiam ad speciem non relationem prædicabilis, quia. Non prædicatur de illa: ergo relationem subiicibilis respectu illius.

Confirmatur, quia indiuiduum immediate subijcitur speciei, sicut species immediate subijcitur generi: ergo sicut ex immediata subiectione speciei ad genus colligitur relatio subijcibilis in specie, sic similiter ex immediata subiectione indiuidui ad speciem infertur relatio subijcibilis indiuidui respectu speciei. Et secundum hanc rationem licet non definierit indiuiduum Porphirius, potest proportionabiliter ad definitionem, quam tradit speciei subijcibilis, indiuiduum vt subijcibile sic definiri: indiuiduum est, *quod immediate subijcitur speciei, & de illo species in eo quod quid prædicatur*.

Secunda pars conclusionis etiam est certa. Nam indiuiduum, vt postea explicabimus, prædicatur de se ipso: ergo dicit relationem prædicabilis ad se ipsum, non quidem relationem prædicabilis, quæ est passio vniuersalitatis & quam in quinque diuisit prædicabilia Porphirius (hæc enim est prædicabilis de pluribus) sed relationem prædicabilis de vno tantum, & secundum hanc rationem definiuit illud Porphirius in prima definitione assignata.

Tertia denique pars conclusionis videlicet, quod hoc nomen *indiuiduum* sit æquiuocum ad indiuiduum subijcibile & prædicabile, patet, eadem ratione, qua in prædicta quęstione ostendimus hoc nomen *species* esse æquiuocum ad speciem subijcibilem, & prædicabilem.

3 Dico secundo. In prima definitione

tione Porphirij definitur indiuiduum secundo intentionaliter sumptum: in secunda autem definitione primo intentionaliter acceptum: & vtraque definitio est bona. Conclusionem docet noster Author in cap. de specie, quæstion. vnica in solutione ad 5. & 6. argumentum. Et prima pars conclusionis probatur. Quia in prima definitione definitur indiuiduum per prædicabilitatem, quæ illi, vt stat sub secunda intentione, competit. Secunda autem pars conclusionis etiam est certa. Cum enim omnes illæ proprietates, de quarum collectione loquitur Porphirius, sint proprietates reales, vt patet per illas discurrendo, consequens est, vt per illam definitionem indiuiduum realiter, & primo intentionaliter definiatur. Tertia denique pars conclusionis præter authoritatem Porphirij eas definitiones tradentis, & communem eius interpretum consensum, non aliter melius probabitur & explicabitur, quam easdem definitiones aliquibus argumentis examinando.

4 Aduersus vtramque simul definitionem obijcies primo, quod indiuiduum non potest definiri. Vtraque ergo asignata definitio, imò & quælibet alia indiuidui asignetur, non potest esse bona. Antecedens probatur. Quia indiuiduum est singulare. Sed de singularibus teste Philosopho 7. metaph. cap. 15. nec datur scientia, nec definitio: ergo indiuiduum non potest definiri.

Reſpondetur, quod licet quodlibet ſingulare in particulari non ſit ſcibile, nec definibile (hoc enim ſolum intendit Philoſophus in adducto teſtimonio) ratio tamen communis indiuidui omnibus indiuiduis competens, ab omnibus illis abſtrahibilis, bene poſeſt definiri: & ſic definiuit rationem communem indiuidui in vtraque prædicta definitione Porphirius: immò & D.Thomas rationem communẽ indiuidui primo intentionaliter ſumptam; ſeu indiuiduum in communi, vt ab hoc & illo particulari, indiuiduo abſtrahit, definiuit 1.par. quæſt.29. art.4. per id, quod indiuiduum ſit indiuiſum in ſe, & diuiſum à quolibet alio.

5 Secundo ſpecialiter contra primam aſsignatam indiuidui definitionem obijcies. Quod illa non competit indiuiduo vago, vt aliquis homo, nec indiuiduo ex ſuppoſitione; hæc enim indiuidua nec ſunt ſimpliciter indiuidua, nec de vno tantum, ſed de pluribus prædicantur, nec conuenit indiuiduo determinato: ergo prædicta definitio, vtpote nulli competens, non eſt bona. Antecedens quoad vltimam partem, de qua eſt difficultas, probatur. Quia indiuiduum determinatum v.g. Petrus, non prædicatur de alio à ſe diſtincto, vt patet; nec de ſe ipſo, quia ſolum de ſe ipſo poteſt prædicari prædicatione identica, vt ſi dicas, Petrus eſt Petrus: quæ non eſt propriè prædicatio: ergo de indiuiduo determinato proprie non verificatur,

tur,

tur, quod de vno tantum prædicetur.

Respondetur, negando antecedens pro vltima illius parte: ea enim definitio competit indiuiduo determinato, siue illud significetur per nomen proprium singulare, siue per nomen commune cum pronomine demonstratiuo; siue sit indiniduum substantiæ, siue accidentis, vt hæc indiuidua, Petrus, hic homo, hoc album: omnibus enim illis competit, prædicari de vno tantum, siue prædicatione identica & non artificiali, vt cum per nomen proprium indiuiduum prædicatur de se ipso, vt si dicas, Petrus est Petrus: siue prędicatione minus idẽtica, & magis artificiosa, vt cum de singulari substantiæ per nomen proprium prædicatur singulare demonstratiuum, vt si dicas, Petrus est hic homo: siue prædicatione formali; vt cum de indiuiduo substantiæ prædicatur indiuiduum accidentis, vt si dicas, Petrus est hoc album, vel hic homo est hoc album: quia licet prima prædicatio, videlicet identica omnino non sit artificiosa, hæc definitio indiuidui omnem prædicationem indiuidui de vno tantum compræhendit, vt excludat ab indiuiduo omnem prædicationem de pluribus: quod est intentum præcipuum huius definitionis.

6 Tertio specialiter obijcies aduersus secundam assignatam definitionem indiuidui: nam cum in illa dicitur, quod indiuiduum est, *cuius collectio proprietatum in vno reperta in altero non reperitur*, vel est

ſermo de proprietatibus ſecundum ſpeciē, vel proprietatibus ſecundum numerum: non primum, nam omnes proprietates ſecundum ſpeciem in vno indiuiduo repertæ, poſſunt & in altero reperiri: non enim inconuenit, quod habeat Petrus omnia accidentia eiuſdem ſpeciei, quæ habet Paulus; nec poteſt intelligi definitio de proprietatibus eiſdem ſecundum numerū: nam ſi de illis loquamur, non ſolum omnes, ſed nec aliqua in vno indiuiduo reperta, in altero inueniri poſſunt: idem enim numero accidens in duplici eſſe ſubiecto repugnat.

Reſpondetur in primis, collectionem proprietatum in prædicta definitione indiuidui nō eſſe intelligendam de proprietatibus propriè ſumptis, prout ſunt idem, quod propriæ paſſiones, quia vnum indiuiduum non habet alias proprietates, præter illas quas habet omnia indiuidua eiuſdem ſpeciei, ſed intelligendā eſſe de quibuſdam accidentibus indiuidualibus, quorum quamuis aliqua in vno indiuiduo reperta, poſſint eſſe in altero, non ſolum eadem ſpecie, ſed etiam eadem numero; quia aliqua eorum ſunt accidentia extrinſeca, ſeu denominationes extrinſecæ, vt puta, eſſe talis patriæ, habere talem patrem, &c. quæ cum non ſubiectentur in ſubiecto, nō inconuenit, quod tale idem numero accidens, ſeu eadem numero denominatio duplici indiuiduo conueniat, omnia tamen accidentia, ſeu collectio omnium acciden-

tium

tium in vno indiuiduo reperta, licet secundum speciem possint in altero reperiri, nõ tamen omnia eadem numericè: Et hoc sufficit ad verificandam secundam indiuidui definitionem.

C A P V T
De Differentia.

QVÆSTIO XII.

Vtrum diuisio differentiæ in communem, propriam, & propriissimam: & aliæ differentiæ diuisiones sint bonæ?

IN hoc capite de differentia duo facit Porphirius. Primo quasdam differentiæ diuisiones assignat: deinde diuersas differentiæ traddit definitiones. In hac igitur quæstione diuisiones, quas Porphirius assignat differentiæ, proponemus, & explicabimus, vt circa illas in hac & sequenti quæstione disputemus. Et in quæstione 14. definitiones, quas Porphirius traddit differentiæ, proponemus, vt illas in eadem quæst. 14. & quæst. 15. disputationibus examinemus.

2 Ad primum igitur deuenientes, primo

mo diuidit Porphirius differentiam in tota sua latitudine in differentiam communem, propriam , & proprijssimam . Differentia communis est accidens separabile , per quod aliquid à se ipso , vel ab alio differt : verbi gratia sedere est differetia communis Petri , quia est aliquid separabile ab ipso , & per quod Petrus sedens à Paulo non sedente , immo à semetipso , quando non sedet,accidentaliter differt . Differentia propria est accidens inseparabile , per quod aliquis differt ab alio , vt nasi curuitas,vel cæruleus oculorum color. Et denique differentia proprijssima est, per quam vnum essentialiter differt ab alio: vt rationalitas , per quam homo essentialiter differt ab equo .

3 Secundo diuidit Porphirius differẽtiam etiam in tota sua latitudine acceptam in differentiam , quæ facit differre per accidens , & in differentiam , quæ facit differre per se . Et sub primo huius diuisionis , membro continentur differentia communis & propria ; sub secundo autem differentia proprijssima, quæ solà facit differre per se, & facit aliud : omnis enim differentia (ait Porphirius) facit diuersum, differentia autem proprijssima facit aliud quia facit aliud in essentia; & differentiæ , quæ faciunt aliud (ait etiam Porphirius) diuidunt genus & constituunt speciem : ac perinde id solum differentijs proprijssimis competit .

4 Tertio differentiam etiam in tota

sua

sua latitudine diuit Porphirius inseparabilem, & inseparabilem, & sub secundo membro continetur differentia propria, & proprijssima. Differentiam autem inseparabilem subdiuidit Porphirius in differentiam, quæ inest per se, & in differentiam, quæ inest per accidens, idest, in differentiam proprijssimam, quæ conuenit per se, & in differentiam propriam, vel communem, quæ conuenit per accidens. Subditque Porphirius, quod differentia quæ in est per accidens suscipit magis ac minus, vnusque homo est magis albus, & magis nasi curuus quam alter; differentia autem, quæ inest per se, non suscipit magis ac minus, nec vnus homo est magis rationalis quam alter.

5 Subdiuidit denique Porphirius differentiam, quæ inest per se, scilicet differẽtiam proprijssimam, in differentiam, quæ diuidit genus & in differentiam, quæ constituit speciem, & vt adnotat noster Author textu 3. huius capitis, hæc diuisio potest esse aut diuisio rerum, aut rationum, tantum: quod est dicere, possint membra huius diuisionis significare diuersas differentias, aut solum rationes diuersas eiusdẽ differentiæ, quæ sub diuersis rationibus est diuisiua, & constitutiua. Et vtriusque sensus subiungit Porphirius exempla. Eiusdẽ enim generis subalterni aliæ sunt differentiæ constitutiuæ, aliæ vero diuisiuæ, verbi gratia, corporis differentia constitutiua, est *corporeum*; differentiæ vero diuisiuæ eius

sunt

ſunt *animatum*, *& inanimatum*: & viuentis differentia conſtitutiua eſt *animatum*, diuiſiuæ vero ſunt *ſenſibile*, & *inſenſibile*, atque adeo animalis differentia conſtitutiua eſt *ſenſibile*, diuiſiuæ vero *rationale*, *& irrationale*; ita vt quodcumque iſtorum generum in quantum eſt ſpecies, habet vnam differentiam conſtitutiuam, quæ eſt ſecum conuertibilis, quatenus vero eſt genus, habet duas differentias diuiſiuas inferiores ſe. At vero ſi eandem concipias differentiam, tunc in ordine ad ſuperius genus erit diuiſiua, & in ordine ad inferiorem ſpeciem, erit conſtitutiua, vt rationale eſt differentia diuiſiua animalis, & conſtitutiua ſpeciei humanæ; & ſecundum vnam rationem & reſpectum conuenit illi diuidere genus, & ſecundum alteram ratione, & reſpectum ei conuenit conſtituere ſpeciem.

6 Explicatis igitur huiuſmodi differentiæ diuiſionibus à Porphirio aſſignatis, difficultas eſt de ſufficientia illarum, & præcipuè de prima & principali diuiſione in differentiam communem, propriã, & proprijſſimam. Et quidem prædictarum diuiſionum ſufficientia præter authoritatem Porphirij & omnium eius interpretũ, non aliter melius, quam eaſdem diuiſiones aliquibus obiectionibus examinando, poteſt probari.

7 Aduerſus primam igitur diuiſionem obijcies primo. Genera ſuprema differunt inter ſe: & non per aliquam ex aſſignatis

gnatis differentijs : ergo diuisio est insufficiens. Maior videtur certa : nam genera suprema formaliter distinguuntur. Et mi-minor probatur,& in primis, quod non differant per differentiam propriam, vel communem,certum est : nam illæ solum faciunt differre accidentaliter, genera autem essentialiter distinguuntur;nec possent differre per differentiam proprijssimam; nam illa, teste Porphirio,componit & cõstituit speciem : differentia autem generis supremi non constituit aliquam speciem, quia ipsum genus nec est species athoma; nec subalterna.

Respondetur, genera suprema propriè non differre, sed esse primo diuersa, quia se totis distinguuntur; & in nullo, nisi in gradu communissimo entis conueniunt, & sic non mirum, quod per nullam ex assignatis differentijs differant.

8 Obijcies secundo. Propria passio est verè differentia, siquidem per illam vnum differt ab alio,homo,verbi gratia,per risibilitatem ab equo, & tamen neque est differentia communis, quia non est separabilis; nec differentia propriissimam, quia nullam constituit speciem;nec est differentia propria, quia licet differentia propria sit accidens inseparabile, est tamen prouenìens à principijs indiuidualibus : propria autem passio prouenit à principijs essentialibus, & specificis, & non suscipit magis ac minus, qualiter suscipere magis & minus

minus differentiam propriam, asserit Porphirius.

Respondetur: quod licet propria passio non pertineat directè ad aliquam ex his differentijs; reducitur tamen, vel ad differentiam propriam, vt aliqui volunt, vel, quod verius est ad proprijssimam, quia quamuis non faciat differre essentialiter, nec constituat speciem; dimanat tamen ab essentia & à differentia proprijssima, & consequenter sicut illa non nisi inter indiuidũa diuersæ speciei distinctionem facit, sic etiam, & propria passio non nisi inter indiuidua diuersæ speciei facit diuersitatẽ; quod non habet differentia propria, quæ vnum indiuiduum ab altero eiusdem speciei facit differre.

9 Obijcies tertio. In hac diuisione membra non distinguuntur. Insufficiens ergo est. Antecedens probatur, nam eadẽmet differentia est communis, propria & proprijssima, disgregatiuum enim visus est differentia communis hominis, ab illoque separabilis, sicut ipsa albedo & est differentia propria cygni, & proprijssima albi: ergo membra prædictæ diuisionis non distinguuntur.

Respondetur: quod licet aliquando membra huius diuisionis in eodem materiali coincidant, vt contingit in exemplo in argumento allato, formaliter tamen distinguuntur, quatenus in ordine ad diuersa comparantur, idem enim disgregatiuum visus,

visus, secundum quod respicit hominem, cygnum, & album, diuersam habet formalitatem; & sic non inconuenit, quod secundum singulas formalitates, seu respectus, diuersas differentiæ rationes obtineat, & hoc sufficit, vt diuisio sit bona: ad hoc enim sat est, quod membra diuidentia suis rationibus formalibus distinguantur & opponantur.

10 Obijcies quarto, quod differentiæ priuatiuæ, vt *inanimatum*, *irrationale*, & similes, sunt diuisiuæ generis. Et tamen non sunt constitutiuæ inferioris speciei: ergo male in vltima diuisione insinuat Porphirius, omnem differentiam superius aliquod genus diuidentem, constituere inferiorem speciem. Probatur minor, differentia constituit speciem, addendo nouum gradum perfectionis generi. Sed priuatio non dicit perfectionem aliquam: ergo differentiæ priuatiuæ non sunt constitutionæ speciei.

Respondetur cum nostro authore hic q. vnica in solutione ad 4. quod licet differentiæ priuatiuæ, vt priuatiuæ nullam addant perfectionem supra genus, ac perinde nullam speciem constituant; ponuntur tamen loco vnius, vel plurium differentiarum positiuarum, quæ nobis sunt ignotæ: vel non facilè numerari possunt, quæ tamen re vera genus diuidunt, & speciem vel species constituunt. Dixi, quod ponuntur loco vnius, vel plurium differentiarum, quia aliquando differen-

tia

tia priuatiua loco vnius tantum differentiæ ponitur, vt cum diuitur substantia in corpoream, & incorpoream, sub illa differentia priuatiua incorporei vnica tãtum differentia positiua scilicet substantia intellectualis intelligitur. Aliquando vero sub differentia priuatiua plures differentiæ positiuæ intelliguntur, vt cum diuiditur animal inrationale & irrationale, non vna tantum differentia positiua omnibus animatibus irrationabilibus communis, sed plures differentiæ positiuæ immediate genus diuidẽtes sub irrationali intelliguntur, licet aliquæ illarum constituant species athomas animalium, aliæ vero species sub alternas aliquibus animatibus cõmunes; vt erit forsam differentia constituens speciem sub alternam ceruorum in plures species athomas diuisibilem.

11 Vltimo tandem obijcies contra secundam diuisionem; non esse proprium differentiæ proprijssimæ facere aliud: ergo male dicit Porphirius; quod sola differentia propijssima facit aliud. Probatur antecedens, vnum indiuiduum est aliud ab indiuiduo eiusdem speciei, vt Petrus est aliud indiuiduũ à Paulo, & tamen non differunt proprijssima differentia nam talis non est nisi specifica ergo non sola differentia specifica facit aliud.

Respondetur: quod sola differentia proprijssima (vt inquit Porphirius) est illa, quæ facit aliud saltem inter illa, quæ sunt in eodem prædicamento. Et ratio est; quia

quia differentiæ proprijssima est, quæ constituit essentiam, risibile vero aut nasi curuum, & à fortiori alia accidentia aduenunt essentiæ constitutæ: & ideò negatur, quod Petrus sit aliud à Paulo: quia aliud substantiue dicit aliud in essentia, alius autem dicit aliud in persona; vnde in diuinis conceditur, quod filius est alius à patre, negamus tamen, quod sit aliud à patre, nisi ly *aliud* sumatur adiectiue, vt si dicas, filius est aliud suppositum a supposito patris.

QVÆSTIO XIII.

Vtrum diuisio differentiæ in communem, propriam, & proprijssimam sit analoga?

DIuisio hæc quoad diuisum & membra diuidentia potest accipi primo intentionaliter, pro substractis videlicet secundæ intentionis differentiæ; & secundo intentiobaliter, pro ipsa secunda intentione differentiæ. Et non est, cur immoremur in qua harum acceptione differentiam diuiserit Prophirius; probabile enim est illum in vtraque acceptione de de differentia fuisse locutum. Sed quid quid sit de hoc, de diuisione ista differentiæ secundum vtramque acceptionem inquirimus, an sit vniuoca, vel analoga.

2. Et certum est, differentiam primo in-

intentionaliter acceptam pro subſtractis in eſſe entis materialiter ſumptis, analogam eſſe ad omnes differentias vtpote quæ poſſunt in eſſe entis aliæ eſſe ſubſtantiæ; aliæ accidentia; aliæ entia realia: aliæ entia rationis; & omnibus his in eſſe entis nihil poteſt dari vniuocum. Nec hoc eſt peculiare in differentia: propter eandem enim rationem genus primo intentionaliter non poteſt eſſe vniuocum ad omnia genera in eſſe entis pro ſubſtractis, & materialiter ſumpta: ſed difficultas ſolum eſt de differentia primo intentionaliter, formaliter tamen in eſſe differentiæ accepta, prout differentia facit differre, an vniuoce, vel analogice indifferentiam communem propriam & propiſſimam diuidatur.

3 Dico primo. differentia primo intentionaliter ſumpta, formaliter in ratione differentiæ accepta, analogice diuiditur indifferentiam communem, propriam & propijſſimam. Concluſio eſt communis: & probatur, quia facere, differre, in quo ratio differentiæ primæ intentionaliter, formaliter conſiſtit, ſimpliciter conuenit differentiæ proprijſſimæ, & ſolum ſecundum quid differentiæ propriæ, & communi; ſiquidem quæ differunt per differentiam propriſsimam, ſimpliciter differunt; & ſolum ſecundum quid, quæ differunt per differentiam propriam, vel communem: ergo differentia primo intentionaliter, formaliter ſumpta, analogice

in

in prædicta tria membra diuiditur.

4 Dico secundo, differentia secundo intentionaliter accepta, etiam analogice diuiditur incommunem, propriam, & propriissimam. Oppositum aliqui existimant: sed conclusio est magis communis. Et probatur primo: quia cum secundæ intentiones rationis sint relationes; eodem modo conueniunt inter se, qualiter conueniunt inter se earum fundamenta, quatenus formaliter fundamenta illarum sunt. Sed fundamenta intentionum differentiæ communis, propriæ, & propriissimæ non solum in esse entis, sed formaliter in ratione fundamenti, scilicet prout faciunt differre, analogice, vt ostendimus, conueniunt inter se: ergo ipsæ secundæ intentiones differentiæ communis propriæ, & propiissimæ analocam solam conuenientiam habent inter se. §. Confirmatur, quia secunda intentio differentiæ est, qua aliquid prædicatur de pluribus secundum quod per illud, quod prædicatur, ab alijs differunt, vt quæstion. 4. explicabimus: ergo secunda intentio, qua aliquid prædicatur de pluribus, faciens illa simpliciter ab alijs differre, participat simpliciter rationem secundæ intentionis differentiæ: quod cum solum competat intentioni differentiæ proprijssimæ, illa cum secundis intentionibus differentiæ communis, & propriæ analogicè cõuenit.

5 Secundo probatur conclusio. Quia sola secunda intentio, quæ denominat diffe-

ferentiam proprijſsimam, participat ſimpliciter rationem tertii prædicabilis; ſola enim illa eſt ratio prædicandi *in quale quid*, in quo tertium prædicabile ab omnibus aliis differt: ergo ſola ſecunda intentio denominans differentiam proprijſſimam, eſt ſimpliciter intentio vniuerſalis: ergo cum hic diuidatur ſecunda intentio, quatenus vniuerſalis, eſt, analogice diuiditur in intentionem differentiæ proprijſsimæ & intentiones differentiæ communis, & propriæ. §. Confirmatur, & explicatur hoc: nam licet differentia communis & propria, quatenus dicunt aliquid accidētaliter conueniens pluribus; ſubinduant intentionem accidentis quinti prædicabilis, & ſub hac ratione ſint ſimpliciter vniuerſalia, & prædicabilia; formaliter tamen, vt faciunt differre propriè, vel communiter, denominantur à quadam intentione differentiæ, quæ ſolum ſecundum quid, & reductiue participat rationem tertij prædicabilis: ergo differentia ſecundo intentionaliter, accepta analogicè diuiditur in differētiā communem, & propriam, & proprijſſimam.

6 Obijcies aduerſus hanc ſecundam concluſionem: quod licet genus primo intentionaliter prò ſubſtracto acceptum, ſit analogum ad omnia ſubſtracta generis, quia aliqua illorum ſunt ſubſtantiæ, & aliqua accidentia, & aliqua entia realia, alia vero entia rationis; tamen ſecundo intentionaliter ſumptum, vniuoce in omnia gene-

genera diuiditur: ergo licet differentia primo intentionaliter sumpta, analogicè diuidatur in cōmunem, propriam, & proprijssimam; non inde sequitur, quod differentia secundo intentionaliter accepta, sit analoga ad communem, propriam, & proprijssimam.

Respondetur, negando consequentiam, quia genus etiam primo intentionaliter & pro substracto acceptum, solum materialiter & in esse entis dicitur analogicè de omnibus substractis generis; non autem formaliter, vt formaliter est substractum, & fundamentum intentionis generis; quia vt sic omnia genera, quantumuis in esse entis analogicè distincta, vniuocè conueniunt in eo, videlicet, quod omnia illa æqualiter dicunt rationem essentiæ iter cōtrahibilem, siue illa sit accidens, siue substantia, siue aliquid reale, siue aliquid rationis: & ita non mirum, quod intentio generis in hac ratione fundata vniuocè omnibus intentionibus generis competat. Quia tamen differentia in ratione formali differentiæ, & vt fundat intentionem differentiæ analogicè dicitur de differentia communi, propria, & proprijssima; ideo talis analogia illius primo intentionaliter acceptæ infert analogiam differentiæ, etiā secundo intentionaliter sumptæ, immo stat optime, aliquas differentias in ratione entis vniuoce conuenire, vt si omnes illæ sint eiusdem prædicamenti, & in ratione formaliter differentiæ analogari, vt cum

vna illarum eſt differentia proprijſſima, & altera differentia communis & propria: & è conuerſo, duæ differentiæ proprijſſimæ, quarum vna illarum eſt ſubſtantia, & altera accidens, in ratione entis analogātur, & in ratione formaliter differentiæ vniuoce conueniunt.

QVÆSTIO XIV.

Vtrum definitiones differentiæ à Porphirio aſſignatæ ſint bonæ?

PLures in ſecunda parte huius capituli aſſignat Porphirius differentiæ definitiones, quas in hac, & ſequenti quæſtione examinare contendimus, ad quod operepretium eſt aduertere, differentiam triplicem actum habere, ſcilicet, diuidere genus, conſtituere ſpeciem, & diuidere, ſeu diſtinguere vnam ſpeciem ab alia: & ſecundum illos diuerſos actus diuerſimode Porphirius definiuit differentiam. Prima ergo definitio explicans, quo modo ſpecies differant à genere, eſt, quod differentia ſit, *qua ſpecies genus excedit*. §. Secunda definitio differentiæ in ordine ad inferiora, & vt prædicabilis, eſt, differentia eſt, *quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in eo quod quale*. §. Tertia definitio differentiæ eſt, quod ſit, *quod ſuapte natura ſeparat ea, quæ ſunt ſub eodem genere*, vt rationale ſeparat hominem ab equo, vel leone, non

autem

autem ab albo, quia equus homo, & leo sunt sub eodem genere: non autem homo & album. §. Quarta definitio differentiæ, quod sit, *qua differunt inter se singula*, vt rationale est differentia, qua differt homo ab equo. §. Vltima tandem &, vt asserit Porphirius, ex acta definitio differentiæ, vtpotè in qua non est necesse, sicut in alijs aliquid subintelligere, ea est, *quod sit constitutiua essentia*.

Omnes istæ definitiones si rectè intelligantur, optimæ sunt, & præter authoritatem Porphirij, & communiter eius interpretum, non aliter melius quam illas aliquibus obiectionibus examinando, possumus defendere, & explicare.

Aduersus primam igitur assignatam definitionē differentiæ obiicies primo. Quod differentia, quam habet species, etiam continetur in genere. Male igitur in prima assignata definitione differentiæ dicitur, quod per illam species excedat genus. Antecedens probatur primo: quia genus est totum potentiale respectu speciei: ergo continet quidquid continet species: ac perinde continet & illius differentiam; alias non posset genus formaliter de specie prædicari.

§. Secundo probatur idem antecedens, quia si differentia, quam habet species, nō contineretur in genere; illam haberet species ex nihilo: quia si homo rationalitatem ab animali non habeat, non est vnde illam habeat: ergo differentia, quam ha-

V 2 bet

bet ſpecies, continetur in genere:ac perinde per illam ſpecies non excedit genus.

Confirmatur: quia in prædicta definitione, ſicut in omnibus alijs, quas aſſignat Porphirius, cum per illas definiat differentiam ſecundum tres, actus, diuidendi genus, conſtituendi ſpeciem, & diſtinguēdi vnam ſpeciem ab alia, qui ſolum competunt differentiæ proprijſſimæ, videtur ſolum definire differentiam proprijſſimam; alijs differentijs omiſſis. Sed prædicta prima definitio conuenit alijs à differentia proprijſſima. Illa igitur non eſt bona. Minor probatur: quia non ſolum per differentiam proprijſſimam, ſed per multa alia ſpecies excedit genus, vt homo excedit genus per riſibilitatem, & per actualiter ridere, & per eſſe bipedem, & alia, quæ non ſunt differentiæ proprijſſimæ hominis.

Ad argumentum, quod ſibimet obijcit Porphirius, late ex ipſomet Porphirio: reſpondet noſter Author in explicatione tex.6. huius cap. & quæſtione vnica ſuper hoc cap. in ſolutione ad 5. quod differentia quæ conſtituit ſpeciem, & actu continetur in ſpecie, continetur quidem in genere; non tamen actu, ſed ſolum in potentia, quia cum genus ſe habeat vt materia & differentia vt forma; ſicut in materia, licet non contineantur in actu, continentur tamen in potentia omnes formæ: ita etiā ſuo modo omnes differentiæ continentur in potentialitate generis. Et per hoc patet ad primam probationem. Et ſicut cum

ammsı. gene-

generatur aliquid materiale, forma non fit ex nihilo, sed ex potentia materiæ; ita suo modo species non habet differentiam ex nihilo, sed ex potentialitate generis, nō quidem quod genus cum omni proprietate sit causa materialis differentiarum, ex cuius potentialitate illæ ita propriè educantur, sicut formæ educuntur ex potentialitate materiæ: nam genus cum vt abstractum per intellectum habet illam continentiam, illa non est potentialitas realis, & ita differentiæ solum educuntur ex genere ad modum causę materialis.

Ad confirmationem respondetur, quod sicut aduertimus ex Porphirio in vltima definitione differentię, in omnibus alijs debet aliquid subintelligi: & in prima, quod per differentiam species excedat genus, idest, quod excedat illam essentialiter, aliquam essentialem perfectionem habens sup ra id, quod actu includit genus; & hoc nulli alij pręter differentiam proprijssimā competit.

4 Obijcies secundo contra secundam definitionem differentię, quod prædicari in quale de pluribus differentibus specie, etiam competit proprio, & accidenti, quæ cum sint qualitates, prædicantur in quale. Non igitur ea definitio, vtpotè alijs à differentia competens, potest esse bona. §. Respondetur, quod cum in hac definitione, dicitur, quod differentia prædicatnr in quale, debet intelligi, in quale

essentialiter : vt per id differat differentia à proprio & accidenti.

QVÆSTIO XV.

Vtrum definitio differentiæ prædicabilis omnibuscompetat differentijs?

DIfferentia vt prædicabilis definitur, quod sit illud, *quod prædicatur in quale quid de pluribus differentibus specie.* Et de hac definitione inquirimus, an omnibus competat differentijs: difficultasque solum procedit supponendo, omnes terminos præfatæ definitionis ad ipsam definitionē pertinere: non enim est aliqua difficultas, si ad definitionem solum pertineat, quod prædicetur in quale essentiale de plutibus, & illa particula *differentibus specie*, non vt pars definitionis, sed vt exemplum definitionis ponatur; vt haud obscurè insinuat Porphirius dicens, *differentia est, quæ prædiratur in quale de pluribus, & differentibus specie*: vbi per illam coniunctionem, & insinuare videtur, illam particulam, *differentibus specie*, non vt partem definitionis, sed vt exemplum definitionis apponi. Difficultas ergo solum procedit, supponendo omnes terminos in prædicta definitione positos ad ipsam pertinere.

2 In hac autem difficultate vnum suppo-

poni-

ponimus, & alterum inquirimus. Supponimus quidem, non solum dari differentias subalternas, sed athomas speciei infimæ & specialissimæ constitutiuas; illasque verè & propriè esse differentias, & cum differentijs subalternis vniuocè conuenire. Hoc ergo supponimus, & inquirimus, an prædicta definitio omnibus differentijs etiam athomis competat.

3 Statim autem se offert ratio dubitãdi, cum differentiæ athomæ, vt rationale, non habeant aliqua sibi inferiora, quæ differant specie: ac perinde non possint de pluribus differentibus specie prædicari. Non igitur videtur, qualiter illis competat prædicta differentiæ definitio.

4 Duplex autem in hoc inuoluitur quæstio: altera, an omnem differentiam per prædictam definitionem Porphirius intenderit definire: altera, an prædicta definitio omnibus differẽtijs re vera competat, siue illam solum pro differentijs subalternis, siue pro omnibus tradiderit Porphirius. Et quidem circa primum (cuius resolutio non multum affert vtilitatis) facilè crediderim; Porphirium solũ differentiam subalternam definisse: non quia existimauerit, non esse differentias athomas, aut illas non esse proprie differentias; sed quia definita solum, vt magis nota differentia subalterna, facilè definitio differentiæ athomæ,& definitio differẽtiæ in communi poterat assignari. Sed vt dixi non multum interest, mentem in hac

parte Porphirij indagare; & ita quidquid ille intenderet, ad alteram quæstionem, an videlicet prædicta definitio possit explicari, vt omnibus competat differentijs, accedamus.

5 Partem negatiuam plures tuentur. Aliqui tamen defendunt partem affirmatiuam, qui in duos modos explicandi eam definitionem differentiæ, vt omnibus differentijs competat, diuiduntur; Caietanus namque, cui plures subscribunt, in hoc capit. de differentia, §. *Occurrit autem* 10. asserit, quod prædicari de pluribus differentibus specie in prædicta definitione debet intelligi, non positiuè, sed negatiue, & per non repugnantiam, vt sit definitionis sensus, quod differentiæ, in quantum differentiæ, non repugnat prædicari de pluribus differentibus specie. Sic enim intellecta definitio omni differentiæ competit. Nam licet differentiæ athomæ, in quantum athoma est, repugnet prædicari de pluribus differentibus specie; id illi nō repugnat, in quantum differentia est: aliàs id omni repugnaret differentiæ. Hoc igitur modo per non repugnantiam intellecta definitio omni competit differentiæ. Et hoc modo aliquid optimè posse definiri, probat Caietanus exemplo: cum enim quantum definitur à Philosopho, quod sit diuisibile in partes eiusdem rationis: ibi *diuisibile*, non sumitur positiuè, sed negatiuè, seu per non repugnantiam; aliàs prædicta definitio non competeret omni

quanto,

quanto, siquidem non competeret cœlo, aut minimo naturali: quia licet vtrumque sit quantum, neutrum potest diuidi. Sumitur ergo in ea definitione *diuisibile*, vt omni competat quanto, non positiue, seu negatiuè, seu per non repugnantiā: id est, quod quanto in eo, quod quantum est, non repugnet esse diuisibile in partes eiusdem rationis: hoc enim modo definitio competit omni quanto, quia licet quatenus talē habent quantitatem, diuisibilitas eis repugnet, non tamen, vt quanta sunt: aliàs omni quanto id repugnaret.

6 Secundus modus explicandi eam definitionem differentiæ, vt omnibus competat differentijs, est, quod in ea definitione particula *de pluribus differentibus specie*, non intelligatur de pluribus differentibus specie inter se, sed ab alijs. Et hoc modo etiam differentijs athomis competit, quæ licet de pluribus solo numero inter se differentibus prædicentur; prædicantur tamen de pluribus differentibus specie ab alijs: ipsa enim indiuidua, de quibus differentia athoma prædicatur, differunt per ipsam differentiam ab alijs specifice, ab indiuiduis videlicet alterius speciei. Aliquos pro hac sententia suppresso nomine refert Auicena, illamque plures recentiores defendunt.

7 Pro veritatis explicatione dico primo. Non potest in definitione differentiæ intelligi, prædicari de pluribus differentibus specie, per non repugnantiam.

Probatur primo, definitiones dantur ad explicandas essentias rerum: ergo non possunt dari per aliquid, quod definitis competat solum per non repugnantiam: ergo differentia non potest definiri per prædicari de pluribus differentibus specie, solum per non repugnantiam illi conueniens. Antecedens est certum, & prima consequentia probatur; nam illud, quod alicui conuenit tantum per non repugnantiam, siue per id tantummodo, quod illi non repugnat, non explicat, quid illud sit; sed solum dicit, quid ei non repugnet: sicuti per hoc quod homini non repugnet, esse album, v.g. non innotescit nobis, quid sit homo, immò nec an sit albus: ergo cum definitiones dentur ad explicandam naturam definiti, non possunt dari per id, quod definito non repugnat, sed per illa quæ ei positiue conueniunt.

8 Secundo probatur. Si vt aliquid recte definiatur, sufficeret, quod definito solum per non repugnantiam illi competeret; sequeretur, definitionem hominis, scilicet *animal rationale*, conuenire equo, & per illam optime equum posse definiri. Consequens est absurdum, & quod nec Authores contrarij concedunt: ergo. Sequela probatur: nam licèt esse rationale repugnet equo, in quantum tale animal non tamen in quantum animal est: ergo sicuti, quamuis differentiæ athomæ in quantum tali repugnet, prædicari de pluribus differentibus specie, quia id non

non repugnat illi in quantum differentia est, potest dici, quod illi conuenit præfata definitio differentiæ; dici potest similiter, quod definitio hominis competat equo.

Confirmatur, nam eadem ratione sequeretur, præfatam definitionem differentiæ omni prædicabili conuenire, siquidem quamuis illis generi v.g. vel speciei in quantum talia prædicabilia sunt, repugnet prædicari *in quale quid* de pluribus differentibus specie; id non repugnat illis, in quantum vniuersalia, & prædicabilia sunt: aliàs in omni prædicabili repugnaret: ergo.

9 Tertio probatur. Differentia vt sic abstrahit à prædicabilitate de pluribus differentibus specie, & à prædicabilitate de pluribus differentibus numero. Ergo non potest definiri per prædicabilitatem determinate de pluribus differẽtibus specie. Consequentia patet, nam nihil potest definiri, nisi per id, quod determinate sibi conuenit. Antecedens autem probatur. Differentia vt sic abstrahit à differentia athoma, & differentia subalterna. Sed differentia subalterna dicit determinate prædicabilitatem de pluribus differentibus specie; differentia autem athoma prædicabilitatem de pluribus differentibus numero: ergo differentia vt sic abstrahit à prædicabilitate de pluribus differentibus specie, & à prædicabilitate de pluribus differentibus numero.

10 Dices ad omnia hæc cum aliquibus defendentibus,& explicantibus Caiet. sententiam, quod differentiæ positiuæ cõpetit prædicta definitio quoad essentialia quæ includit, scilicet quoad actum primum prædicandi de pluribus differentibus specie, licet illa quoad accidentale, scilicet quoad actum secundum prædicandi de pluribus differentibus specie, solum per non repugnantiam conueniat differentiæ: quia in quantum differentia est nulli differentiæ talis actus secundus repugnat, licet alicui differentiæ, vt tali est differentia, repugnet: & quod vt definitio aliqua sit bona, sufficit, quod quoad essentialia competat positiue definito, licet ei quoad aliquid accidentale, quod dicit, solum competat per non repugnantiam.

11 Sed contra hoc est, quod nec actus primus prædicandi de pluribus differentibus specie, competit positiue differentiæ vt sic: nam si ille differentiæ in communi essentialiter positiue competeret, nulli differentiæ sub aliqua ratione repugnaret. Sed talis actus primus repugnat differentiæ athomæ, vt athoma est: ergo non conuenit positiue differentiæ in communi. Consequentia patet. Maior probatur, nam quod conuenit positiue, & essentialiter alicui superiori, licet non sub omni ratione inferiori ei conneniente, debeat ipsi inferiori competere; sub nulla tamen ratione potest inferiori repugnare

gnare; ſicuti quia animali eſſentialiter & poſitiue competit eſſe ſenſibile; licet id non oporteat, quod ſub omni ratione alicui animali competat, animali enim albo non competit, ſub ratione albi eſſe ſenſibile: alias id omni competeret albo, ſub nulla tamen ratione, quantumuis alicui animali accidentaliter conuenien te, poteſt illi repugnare eſſe ſenſibile: ergo ſi differentiæ in communi, vt eſt eſſentialiter omni differentiæ ſuperior, eſſentialiter & poſitiue competeret actus primus prædicandi de pluribus differentibus ſpecie; talis primus, ſeu prædicabilitas nulli differentiæ ſub aliqua ratione quantumuis ei accidentali poſſet repugnare. Minor autem, quod differentiæ athomæ ſub ratione athomæ, quæ eſt ſpecialis illius ratio, per quam accidentaliter ab alijs diſtiuguitur differentijs, repugnet actus primus prædicandi de pluribus differentibus ſpecie, probatur, quia cui ſub aliqua ratione aliquis actus ſecundus repugnat, ſub eadem ratione illi repugnat etiã actus primus ad talem actum ſecundum per ſe ordinatus: ſicuti cui ſub aliqua ratione repugnaret actus ſecundus ridendi, ſub eadem ratione & actus primus, ideſt riſibilitas ad actum ſecundum ridendi per ſe ordinata repugnaret. Sed differentiæ athomæ, vt athoma eſt, repugnat actus ſecundus prædicandi de pluribus differentibus ſpecie: ergo etiam illi, vt athoma eſt, repugnat prædicabilitas, potentia,

ſeu

seu actus primus prædicandi de pluribus differentibus specie.

14 Ad exemplum autem, quod pro sua sententia de definitione quanti adducit Caietanus, respondetur, quod diuisibilitas, quæ ponitur in definitione quanti (vt docet noster Author 1. Phisicorum quæstion. 1. art. 2. ad 1. argumentum Scoti contra primam conclusionem, immò vt docet ipse Caietanus 1. part quæstion. 7. articul. 3. §. *Ad rationem ergo Scoti,*) non est diuisibilitas per separationem realem vnius partis quantitatis ab alia (ea enim diuisibilitas, nec est de essentia quantitatis, nec de illa definitio quanti potest intelligi: & sic non est inconueniens, quod alicui quanto quatenus tali quanto repugnet) sed diuisibilitas, quæ est quantitati essentialis, & quæ in definitione quanti innelligitur, est diuisibilitas mathematica, qua per intellectum potest vna pars quantitatis ab alia distingui & designari: & hæc diuisibilitas omni quantitati, & omni quanto positiue competit, & nulli quanto etiam cœlo, aut minimo naturali etiam sub aliqua ratione, quantumuis quantitati accidentali, repugnat.

13 Dico secundo. Probabiliter potest hæc definitio differentiæ, vt omnibus competat differentijs, explicari quod illa particula *de pluribus differentibus specie*, non de differentibus speciei inter se, sed differentibus specie ab alijs, intelligatur. Conclusio est satis communis. Et pro illiius

lius probatione & explicatione suppono, quod licet differentia tres habeat actus, diuidere genus; constituere speciem, & facere differre vnam speciem ab alia, & isti actus inter se habeant connexionem; tamen intentio differentiæ vt prædicabilis fundatur in illa, secundum quod facit differre; & non secundum quod facit differre propriè, vel communiter, sed secundum quod facit differre proprijssime, & essentialiter: & quamuis fundamentum relationis alicuius secundæ intentionis nõ debeat poni expresse in ipsius secundæ intentionis definitione; optimus tamen est illam definiendi modus per ordinem ad suum fundamentum: ex qua doctrina sic formatur ratio pro ista conclusione.

14 Si in prædicta definitione differentiæ; illa particula, *de pluribus differentibus specie*, intelligatur non inter se, sed ab alijs, hæc definitio omni competit differentiæ: & aliàs si ita intelligatur illa particula, non inepte per illam, sed potius magis iuxta suam naturam differentia definitur. Probabile ergo est, ita accipi posse prædictam definitionem. Consequentia est bona: Maior certa, siue enim differentia subalterna sit, siue athoma, prædicatur de illis, quæ ab alijs specifice per talem differentiam differunt. Minor autem probatur ex præfato fundamento: nam sic intellecta definitione, explicatur essentia differentiæ in ordine ad suum fundamentum: ergo cum istæ secundæ inten-

tionis

tionis non aliter à nobis innotescant, quam per sua fundamenta, optime definitur differentia per hanc definitionem sic intellectam, in qua ordo ad suum fundamentum explicatur.

15 Aduersus hanc tamen conclusionem, vt magis explicetur, obijcies. Primò, quod de differentia athoma nunquam verificatur, quod prædicetur de pluribus differentibus specie: rationale enim v.g. prædicatur de Petro & Paulo, de quibus non verificatur, quod differant specie, vt patet per exponentes huius verbi *differt*, quæ istæ sunt, Petrus est alicuius speciei, & Paulus est alicuius speciei, & Petrus non est eiusdem speciei, cuius est Paulus, quarum exponentium tertia exponens manifeste est falsa.

Respondetur, hoc argumento solum probari, quod si verba definitionis, vt iacent, & sine aliqua explicatione accipiantur, illa particula, *de pluribus differentibus specie*, intelligitur de pluribus differentibus specie inter se, & sic illi prædictæ correspondent exponentes: non tamen probatur, quod si dicta particula intelligatur de pluribus differentibus specie ab alijs, prædicta definitio non competat omni differentiæ & sic intellecta illa particula, non debent propositiones de verbo, *differt* exponi per prædictas exponentes, sed solum per id, quod illa, de quibus prædicatur differentia, differant per eandem differentiam ab alijs, de qui-

quibus talis differentia non prædicatur.

16 Obijcies secundo. Differentia hic definitur, vt vnum ex quinque prædicabilibus: ergo illa particula, *de pluribus differentibus specie*, eodem modo accipienda est, ac in definitione aliorum prædicabilium, in qua ponitur. Sed in definitione aliorum prædicabilium intelligitur de differentibus specie inter se: ergo eodem modo intelligenda est in hac definitione.

Respondetur, quod licet differentia sit vnum ex quinque prædicabilibus; quia tamen habet specialem rationem prædicabilis fundatam specialiter in ipsa differentia, secundum quod facit differre specificè ea, quorum est differentia ab alijs; potest definiri in ordine ad sua inferiora, secundum quod ab alijs specifice per ipsam differunt. Et alia prædicabilia non faciunt sua inferiora specie ab aliis differre, nec perinde aliquid ad rationem illorum conducit, quod sua inferiora differant, vel non differant specie ab aliis, & ideò sola differentia potest definiri per ordinem ad sua inferiora, prout specie ab aliis differunt.

17 Obiicies tertio, nam si ita hæc posset explicari definitio differentiæ, sequitur quod possit etiam differentia definiri per prædicari de pluribus differentibus genere. Consequens nulius admittit: ergo. Sequela probatur, nam ea de quibus prædicatur differentia, non solum dif-

differunt ſpecie ab aliis, ſed etiam genere: Petrus enim v.g. & Paulus non ſolum differunt ſpecie ab aliis, ſed differunt etiã genere ab aliis, vtpote ab albedine, relatione, quantitate, &c. quia ab illis differunt prædicamento, & quæ differunt prædicamento, differunt genere: ergo ſicut, quia inferiora differentiæ differunt ſpecie ab alijs poteſt definiri differentia, per *prædicari de pluribus differentibus ſpecie*; quia eademmet inferiora differunt genere ab aliis, poterit ſimiliter differentia definiri per prædicari de pluribus differentibus genere.

Reſpondetur, negando ſequelam: quia nulla differentia facit, aliquid ab alio differre genere, ſed ſpecie. Nam quæ differunt ſpecie athoma, certum eſt, quod non differunt genere: & quæ pertinent ad diuerſa genera intra idem prædicamentũ non differunt inter ſe genere, ſed ſpecie ſubalterna, quia genus intermedium licet in ordine ad ſua inferiora dicatur genus, in ordine tamen ad aliud genus, à quo diſtinguitur; non genus, ſed ſpecies ſubalterna debet appellari: & ita quæ ſunt ſub vno genere, ab his quæ ſub alio genere ſunt, non generice, ſed ſpecifice ſubalternẽ differunt: Quæ autem ad diuerſa prædicamenta pertinent, non proprie dicuntur differre, ſed eſſe primo diuerſa; & etiam ſi minus proprie & vulgariter dicerentur differre genere, non differunt per ſuas differentias, ſed per diuerſos mo-

dos

dos entis. Vnde nunquam differentia prædicatur de aliquibus, quæ per ipſam differentiam differant genere ab aliis. Et ſic non poteſt definiri differentia per prædicari de pluribus differentibus genere, bene tamen per prædicari de pluribus differentibus ſpecie: quia ea de quibus differentia prædicatur, per ipſam differtntiam differunt ſpecie ab illis.

18 Obiicies quarto, nam hæc definitio etiam ſi iſto modo intelligatur, eſt propria differentiæ ſubalternæ, vt ſubalterna eſt; immò videtur propria diffecentiæ athomæ, vt athoma eſt: nulla enim ſpecialior definitio in hoc modo dicendi poteſt aſſignari differentiæ athomæ, & ſubalternæ, quam iſta: ergo talis definitio ſic intellecta non eſt propria differentiæ in communi patet conſequentia, nam differentiæ inferiores addunt aliquid ſaltem accidentale ſupra differentiam in communi: ergo ratione illius, quod addunt, debent habere diſtinctas proprias definitiones: ergo ſi hæc definitio ſic intellecta eſt propria alicuius differentiæ inferioris, vt talis differentia eſt, non poteſt eſſe propria differentiæ in communi.

Reſpondetur, negando antecedens, immò hæc definitio ſic explicata propria eſt differentiæ, vt ſic: quando enim diximus, intelligendam eſſe, quod differentia ſit, *quæ prædicatur in quale eſſentialiter de pluribus differentibus ſpecie ab alijs*, non eſt ac-

ci-

cipiendum determinate de pluribus differentibus ab aliis specie athoma, nec determinate specie subalterna, sed abstrahēdo ab vtroque modo differendi inferiorum. Et sic accepta definitio, non est propria differentiæ athomæ, nec subalternæ; sed propria differentiæ in communi, vt ab vtraque abstrahit. Etsi velimus definire differentiam subalternam possumus sic differentia subalterna est, *quæ prædicatur in quale essentialiter de pluribus differẽtibus ab alijs specie subalterna*, & differentia athoma, *qua prædicatur de pluribus differentibus ab alijs specie athoma*. Vel possumus illas aliter sic definire: differentia subalterna est, *qua prædicatur in quale essentialiter de pluribus ab alijs, & inter se specie differentibus*, vbi prædicari de pluribus ab aliis specie differentibus, erit essentiale differentiæ vt sic: quod autem illa plura inter se specie differant, erit accidentale differentiæ vt sic, & proprium subalternæ, vt subalterna est. Et differentia athoma erit, *qua prædicatur in quale essentialiter de pluribus ab alijs specie, & inter se solo numero differentibus*. Vbi quod illa, de qnibus prædicatur, inter se solo numero differant, erit accidentale differentiæ in communi, & proprium differentiæ athomæ, vt athoma est.

C A-

CAPVT.
De Proprio.

QVÆSTIO XVI.

Vtrum diuisio proprij, & illius definitio recte assignentur à Porphirio?

QVatuor acceptiones proprii Porphirius enumerat, scilicet, quod conuenit soli, & non omni; vt esse Geometram respectu hominis. Quod conuenit omni, & non soli; vt esse bipedem respectu hominis: Quod conuenit omni & soli, non tamen semper; vt respectu hominis canescere, quod licet omni, & soli homini competat; non tamen semper, sed determinato solum tempore senectutis. Ac denique quod conuenit omni soli, & semper; vt respectu hominis esse risibile. Et de proprio hoc quarto modo accepto asserit, quod conuertitur cum specie, à qua dimanat. Illud etiam sic definiuit Aristoteles 1. Topicorum cap.4 *Proprium est, quod non indicat quid est esse rei, soli autem inest, & conuersim prædicatur.* De hac autem Porphirii definitione, & illius di-

diuisionibus breuiter in præsenti est disputandum.

2 Dico igitur primo. Adæquata; analoga tamen est prædicta diuisio proprij. Prima pars conclusionis præter authoritatem Porphirij facilè probatur. Quia, cum proprium condistinguatur ab accidenti communi,& præter accidentia communia, omne accidens, quod alicui competit, aliquo ex his quatuor modis competere debeat: nec aliud sit assignabile: adæquata est prędicta proprij diuisio.

3 Secunda autem pars conclusionis, videlicet, quod illa sit analoga, etiam est manifesta. Quia solum proprium quarto modo est simpliciter proprium, non itidē alia, sed quodlibet illorum à ratione simpliciter proprij deficit: ergo prædicta diuisio est analoga, & sic proprio in triplici priori acceptione prætermisso, solum proprij quarto modo accepti definitionem, explicabimus, quia solum illud rationem quarti prædicabilis obtinet; alia autem, propria, quia simpliciter, licet non formaliter sub ratione proprij, sunt accidentia; ad rationem accidentis quinti prædicabilis simpliciter pertinent: licet, vt aliqualiter propria sunt, possit dici, quod etiam, aliqualiter, vt propria sunt, pertinent ad quartum prædicabile, quamuis eius rationem simpliciter non participent.

4 Dico secūdo, per definitionem proprij assignatā ab Aristotele, definitur proprium,

prium, vt quartum prædicatum, non autē vt quartum prædicabile; per definitionem autem assignatam à Porphirio definitur proprium, vt quartum prædicabile: clarius tamen vt sic communiter definitur, *quod prædicatur de pluribus accidentaliter inseparabiliter*. Prima pars conclusionis probatur, nam proprium, vt quartum prædicabile (sicut omne aliud vniuersale) cōstituitur per aliquem specialem ordinem ad sua inferiora, ideoque (vt quæstione sequenti ostendemus) proprium in ratione prædicabilis non per ordinem ad speciem, à qua dimanat, & cum qua conuertitur, sed per ordinem ad sibi inferiora constituitur. Sed in definitione assignata ab Aristotele nullus ordo proprij ad sua inferiora, sed solum ad speciem cum qua conuertitur, explicatur: ergo per eam definitionem non definitur proprium, vt quartum prædicabile est, sed vt quartum est prædicatum, cuius ratio non in ordine ad inferiora, sed in ordine ad speciem desumitur.

5 Secunda autem pars conclusionis probatur, explicando definitionem Porphirij: cum enim in illa dicitur, quod proprium *conuenit omni*; non intelligitur quod conueniat omni speciei: alias ea definitio non competeret proprio speciei infimæ, cum sola sit vnica species, cui tale competat proprium; sed intelligitur, quod conueniat omni indiuiduo speciei, à quo proprium dimanat; & cum dicitur, quod

pro-

proprium *conueniat soli*, etiam intelligitur conuenire indiuiduis, non quidem determinatè vni vel alteri, sed omnibus & solis indiuiduis speciei, à qua proprium dimanat, itaut sensus definitionis sit, proprium est, quod conuenit omnibus inferioribus speciei; a qua dimanat, & solis illis, ac semper illis. Sic autem explicata definitione, per eum optimè definitur proprium, vt quartum prædicabile, quia per illam explicabitur illius ordo ad sua inferiora, & quod inseparabiliter illis cōpetit, clarius tamen (vt dixi in 3. part. cōclusionis) essentia proprij, vt quarti prædicabilis per eam communem definitionē explicatur: quia non solum explicatur ordo proprij ad sua inferiora, sed & specialis modus, quo præ alijs prędicabilibus de illis prædicatur: in eo enim quod dicitur, quod prædicatur de illis accidentaliter; distinguitur proprium à tribus prioribus prædicabilibus, quæ de suis inferioribus non accidentaliter, sed essentialiter prædicantur. In eo autem quod dicitur proprium, non quomodolibet accidētaliter, sed accidentaliter inseparabiliter de pluribus prædicatur; distinguitur proprium à quinto prędicabili, quod (vt capite sequenti explicabimus) accidentaliter separabiliter prędicatur. Clarior igitur, & melior ea est definitio proprij, vt quarti prædicabilis, vtpote clarius, & expressius illius naturam explicans. Vt tamen quę in his conclusionibus diximus,

magis

magis innotescant, ea aliquibus obiectionibus breuiter examinemus.

6 Aduersus diuisionem igitur proprij obijcies. Primo, quod Aristoteles tres tantum enumerat acceptiones proprij. Perperam igitur Pnrphirius quatuor enumerauit. Antecedens probatur: nam Aristoteles 1. Topicorum cap. 4. solum assignauit proprium per se, proprium semper, & proprium aliquando.

Respondetur negando antecedens. Nam Aristoteles per proprium aliquando, intellexit proprium, quod in aliqua parte tantum temporis competit, & quod aliquibus & non omnibus alicuius speciei conuenit, in quo iam duas proprij acceptiones ex assignatis à Porphirio comprahendit; nempe quod conuenit omni, non soli; & quod conuenit omni, & soli, non tamen semper: & cum præter has acceptiones alias duas enumeret, totidem in re assignauit, ac Porphirius.

7 Obijcies secundo contra primam acceptionem proprij. Quia si aliquod diceretur proprium primo modo, maxime respectu hominis esse Medicum, vel Geometram, (hæc enim exempla huius primæ acceptionis adhibet Porphirius) sed id non est proprium eo primo modo: nullum igitur tale datur. Minor probatur. Nam esse Medicum, siue Geometram, vel accipitur pro capacitate hominis ad eas scientias, vel pro ipsis habitibus talium scientiarum; si primum, est proprium

quarto modo, vtpote competens omni soli, & semper homini: capacitas enim & inclinatio ad omnes scientias, est propria passio hominis; si autem accipiatur pro ipsis habitibus talium scientiarum, illi sunt accidentia omninò communia hominis: ergo in nulla acceptione habet respectu illius eam rationem proprij.

Respondetur, negando minorem. Et ad probationem dico, quod non accipitur esse Medicum, vel Geometram, cum adhibetur, vt exemplum proprij primo modo, pro inclinatione, & capacitate ad eas scientias, quæ omni homini ratione suæ naturæ specificæ competit, (ea enim capacitas, & inclinatio, vt recte probat argumentum, est proprium quarto modo respectu hominis) sed accipitur, vel pro speciali inclinatione indiuiduali, quæ solis hominibus, non tamen omnibus competit, ad eas magis quam ad alias scientias; vel pro ipsis habitibus earum scientiarum, vtrumque enim est proprium primo modo respectu hominis, & non accidens omnino commune, vtpote non competens alijs præter hominem, & aliquo modo per se hominibus, vt specialis illorum inclinatio, vel vt terminus naturalis eorum inclinationis competens.

Eodem modo respondetur ad aliud argumentum, quod obijcit noster author aduersus exemplum proprij tertio modo, quod specialis qualitas, quæ est causa hominibus canescendi, & ipsa actualis canities,

ties, sunt proprium tertio modo hominis, quia omnibus & solis illis competunt (alia enim animalia licet aliquando habeant pilos albos, proprie non dicuntur canescere) & id non semper, sed determinato tempore senectutis hominibus cōpetit.

8 Obijcies tertio, quod visus & auditus habent rationem proprij respectu hominis, cum ex illius essentia dimanent. Et tamen ad nullam ex quatuor prædictis acceptionibus proprij pertinent: ergo insufficienter illæ assignantur. Minor probatur, quia non pertinent ad aliquam ex tribus prioribus, cum sub nulla formalitate sint accidentia communia, nec accidentaliter separabiliter de hominibus prędicentur: & (vt diximus) proprium in triplici priori acceptione, licet in ratione proprij non pertineat ad accidens commune & quintum prædicabile, semper tamen sub aliqua formalitate ad illud pertinet. Nec possunt prædicti sensus habere rationem proprij quarto modo respectu hominum, vtpote qui licet conueniant omnibus hominibus, non tamen solis.

Confirmatur, nam esse bipedem, ponitur à Porphirio pro exemplo proprij secundo modo. Et tamen nullo modo videtur esse proprium, cum respectu nullius speciei athomæ, aut subalternæ proprium sit, & omne proprium respectu alicuius speciei in esse proprij debeat constitui.

ſtitui. Perperam igitur id vt exemplum proprij aſſignauit Porphirius.

Reſpondetur ad argumentum, quod cum proprium quarto modo dimanet à natura ſpecifica, & non ſolum ſint naturæ ſpecificæ athomæ, ſed ſubalternæ; ab illis etiam ſua propria dimanant, & ſic viſus & auditus eſt proprietas, non ab ſpecie humana, ſed ab ſpecie ſubalterna animalis dimanans, & omnibus ſemper, & ſolis animalibus competens. Ad confirmationem reſpondetur, quod ſolum proprio quarto modo competit, dimanare ab aliqua determinata ſpecie athoma, vel ſubalterna, non autem proprio in alijs acceptionibus, præcipue in ſecunda, cum illud ſit accidens commune pluribus ad diuerſas ſpecies pertinentibus.

9 Obijcies quarto aduerſus definitionem proprij quarto modo accepti, à Porphirio aſſignatam, quod illa competit differentiæ, vt rationali reſpectu hominis, ſiquidem illa competit omnibus, & ſolis hominibus, & ſemper illis. §. Confirmatur primo, nam altera definitio proprij quarti prædicabilis, ipſi proprio non competit, quia illud, cum profluat ab eſſentia, videtur eſſentialiter prædicari. §. Confirmatur ſecundo, quia vtraque ea definitio competit colorato reſpectu corporis: omne enim & ſolum corpus, & ſemper eſt coloratum, & coloratum accidentaliter inſeparabiliter prædicatur de corpore. Et tamen coloratum reſpectu cor-

corporis, nec est proprium, nec prædicatur per se de illo: ergo ea vtraque definitio est mala. Minor probatur, quia nulla species colorati prædicatur per se de corpore, vt patet: ergo nec coloratum: quia cum aliqua ratio communis conuenit alicui per se, media aliqua ratione specifica sui debet illi per se competere.

10 Respondetur ad argumentum, negando antecedens. In ea enim, immò in vtraque prædicta definitione proprij debet intelligi, quod illud profluat à principijs essentialibus speciei: Differentia autem cum non profluat à principijs speciei, sed potius speciem essentialiter constituat, non conuenit illi definitio proprij. §. Ad primam confirmationem respondetur, negando antecedens, immò eo quod proprium profluit ab essentia alicuius speciei, non prædicatur de illa; nec de suis indiuiduis essentialiter, quia solum prædicatur de aliquo essentialiter, quod illud essentialiter constituit; non autem, quod ab ipso sic constituto, vel ab eius constitutiuo profluit; id enim solum facit, quod illud prædicetur inseparabiliter. §. Ad secundam confirmationem, quæ aliqualem habet difficultatem, respondetur. Quod coloratum non est proprium respectu corporis, vt rectè probat argumentum; quia nulla species colorati est propria corpori, nec de corpore in communi, aut de omnibus corporibus per se prædicatur, licet alicui corpori in parti-

 culari

culari aliqua species coloris, scilicet albedo, sit propria passio: quod non sufficit, vt respectu corporis coloratum sit propria passio: quia ad id requirebatur, quod respectu cuiuslibet speciei corporis aliqua species coloris esset propria passio. Vnde dicendum est, quod quia coloratum non profluit à principijs essentialibus, sed à principijs indiuidualibus corporis; quamuis conueniat omnibus & solis corporibus, & semper illis, & prædicetur accidentaliter inseparabiliter de corpore: quia tamen; vt diximus, in vtraque prædicta definitione debet intelligi, quod proprium procedat ab essentia illius, cuius est proprium; neutra talis definitio sic intellecta conuenit colorato respectu corporis, immò nec conuenit illi respectu corporis prædicari inseparabiliter eo modo, quo debet intelligi in definitione proprij, vt capite sequenti explicabimus: quia salua essentia corporis, potest intelligi, illud non esse coloratum, seu quod etiam si non esset coloratum, adhuc saluaretur essentia corporis.

QVÆ-

QVÆSTIO XVII.

Vtrùm proprium & differentia constituantur in ratione vniuersalis per ordinem ad speciem, an vero per ordinem ad indiuidua.

HVcusque vtrumque membrum huius difficultatis distulimus: nam licèt id specialiter in capite præcedenti dubitari posset de differentia, quia tamen eadem est fere difficultas de illa, ac de proprio; ne eadem inutiliter repetamus, vtrumque simul in hoc loco disputare volumus, vt cognita iam natura proprij & differentiæ, de vtroque videamus, an in ratione vniuersalis, & in ratione talis vniuersalis, differentia videlicet in ratione tertij prædicabilis & proprium in ratione quarti prædicabilis, in ordine ad speciem, quam differentia constituit, & à qua proprium dimanat, an vero in ordine ad indiuidua talis speciei constituantur.

2 Nec inquirimus, an differentia & proprium in ratione tertij & quarti prædicabilis constituantur per ordinem ad sua propria indiuida per nomen ipsius differentiæ, & proprii significata, vt rationale in ordine ad hoc & illud rationale; & risibile per ordinem ad hoc & illud risibile:

le: iam enim sæpius diximus, in ordine ad hæc indiuidua non constitui in ratione specialis prædicabilis condistincti ab specie, sed respectu suorum hoc modo indiuiduorum quodlibet prædicabile habere formaliter rationem speciei: quia rationale v.g. non prædicatur *in quale* de hoc & illo rationali, sed *in quid*, & vt dicens in actu totam essentiam, quam explicat hoc & illud risibile. Ergo nec rationale constituitur in ratione tertii prædicabilis in ordine ad hoc & illud rationale; nec risibile constituitur in ratione quarti prædicabilis in ordine ad hoc & illud risibile: sed vtrumque prædicatur de prædictis indiuiduis prædicatione speciei. Vnde in ordine ad prædicta indiuidua non procedit difficultas, sed in ordine ad indiuidua propria speciei, quam differentia constituit, & à qua proprium dimanat; an videlicet in ordine ad illa; an vero in ordine ad speciem constituantur differentia & proprium in ratione vniuersalis, & in ratione tertii aut quarti prædicabilis.

3 Supponendum est autem, quod differentia & proprium possunt esse, vel differentia athoma constituens athomam speciem, vt rationale; & proprium athomum ab specie infima & athoma dimanans, vt risibile; vel differentia subalterna speciem subalternam constituens, vt sensibile, & proprium subalternum; ab specie subalterna dimanans, vt auditiuum, & quidem de differentia & proprio subalterno est

dif-

difficultas, an constituantur in ratione vniuersalis in ordine ad speciem subalternam, quam constituit differentia, & à qua proprium dimanat; an vero in ordine ad species inferiores talis speciei subalternæ; & de differentia & proprio athomo; an constituantur in ratione vniuersalis in ordine ad speciem athomam, quam differentia constituit, & à qua proprium dimanat; an vero in ordine ad indiuidua talis speciei: vt rationale & risibile, an constituantur in ratione vniuersalis & tertij, ac quarti prædicabilis in ordine ad hominem, quem rationale constituit, & à quo risibile dimanat, an vero in ordine ad propria indiuidua specifica hominis, & quod dixerimus de differentia & proprio athomo, proportionabiliter dicendum est de differentia & proprio subalterno. Vnde maioris claritatis causa solum de differentia athoma & de proprio athomo loquemur.

4 Dicendum igitur est, differentiam & proprium non constitui in ratione vniuersalis, & tertij ac quarti prædicabilis in ordine ad speciem, quam differentia constituit, & à qua proprium dimanat; sed in ordine ad indiuidua. Oppositum cum Caietano cap. de differentia plures defendunt, & vt probabile illud admittit noster author in hoc cap. quæst. 1. in 2 solutione ad 5. sed conclusionem cum eodem nostro authore ibi in 2. solutione ad id argumentum communiter plures defendunt.

Et probatur. Quia vniuersale constituitur formaliter in ratione vniuersalis per ordinem ad plura, quæ vt sibi inferiora respicit. Sed speciem, qnam constituit & à qua proprium dimanat; non respiciunt differentiæ & proprium, vt sibi inferiorem, sed vt omninò æqualem, & illa est vna tantum & non plures, indiuidua autem sunt plnra, & illa respicit differentia, & proprium vt sibi inferiora: ergo differentia & proprium non in ordine ad speciem, sed in ordine ad indiuidua in ratione vniuersalis constituũtur. Maior præterquam, quod ex ipsa definitione vniuersalis, quod est *vnum in multis, & de multis*, colligitur, manifeste etiam probatur: quia vniuersale dicitur respectu particularis: ergo respectu sibi inferiorum, & ad quæ comparantur vt superius: & a quolibet illorum abstrahit, & cum nullo illorum in particulari dicitur ad conuertentiam. Minor autem est manifesta: nam species, quam differentia constituit, & à qua proprium dimanat, est vna & non inferior, sed æqualis cum differentia, & proprio, & cum illis dicitur ad conuertentiam: bene enim valet, est homo: ergo rationalis, & risibilis; & è contra, est rationale & risibile: ergo est homo: & indiuidua sunt vere inferiora proprio & differentiæ, & ab illis propriũ, & differentia abstrahunt, & cum nullo in particulari eorum proprium, & differentia dicuntur ad conuertentiam: licet enim
bene

bene valeat, est Petrus: ergo rationalis, & risibilis; non tamen è contra. Minor ergo quo ad vtramque illius partem est vera.

Confirmatur, nam vniuersale, formaliter est vniuersale, & superius respectu eorum dumtaxat, à quibus abstrahitur abstractione totali; cum respectu solum eorum sit totum potentiale. Sed differentia & pooprium non abstrahuntur ab specie abstractione totali; bene tamen ab indiuiduis: ergo habent rationem vniuersalis respectu indiuiduorum, non vero in ordine ad speciem.

5 Dices, quod cum differentia, & proprium prædicantur de specie; quia prædicantur de illa, vt totum potentiale est, & vt in potentia continet indiuidua, virtualiter prædicantur de ipsis indiuiduis, & virtualiter perinde prædicantur de pluribus. Et licet in ordine ad speciem secundum se proprium & differentia non se habeant, vt superius; in ordine tamen ad speciem, vt totum potentiale est, & vt continet indiuidua, proprium & differentia habent eandem superioritatem, quam habent in ordine ad indiuidua; & aliàs de specie immediate prædicantur, mediate autem de indiuiduis in se ipsis: ergo in ordine ad speciem & non in ordine ad indiuidua constituuntur in ratione vniuersalis.

6 Contra hoc tamen est primo, quæ licet species; quam differentia constituit,

& à qua proprium emanat, ſit totum potentiale, & virtualiter contineat indiuidua; differentia tamen & proprium non prædicantur de illa, vt totum potentiale eſt. Falſum igitur eſt præcedentis ſolutionis fundamentum. Antecedens probatur; quia differentia prædicatur de ſpecie, vt illam conſtituit, & componit. Sed conſtituit, & componit illam in ratione totius actualis: ergo ſolum prædicatur de illa formaliter, vt totum actuale eſt. Et proprium dicitur de ſpecie, vt ab illa dimanat. Sed dimanat ab illa formaliter, vt totum actuale eſt in ſua eſſentia conſtitutum, ad quæ materialiter ſe habet, quæ reſpectu indiuiduorum ſit totum potentiale. Ergo tam proprium, quam differentia prædicantur de ſpecie, vt illa totum actuale eſt, non vero, vt eſt totum potentiale.

Confirmatur, nam ſicut de ratione prædicati alicuius propoſitionis eſt, quod contineat in potentia, quidquid eſt in ſubiecto; ita de ratione ſubiecti ſolum eſt; quod includat quidquid in actu, vel in potentia dicit prædicatum, & omnis virtualis continentia aliorum materialiter ſe habet ad rationem ſubiecti. Ergo cum proprium & differentia de ſpecie prædicantur, continentia virtualis indiuiduorum in ſpecie materialiter ad id ſe habet, & ſolum formaliter proprium & differentia prædicantur de ſpecie, vt illa eſt totum actuale.

7 Se-

7 Secundo eadem solutio impugnatur: nam dato, & non concesso, quod differentia & proprium prædicarentur de specie, vt totum potentiale est, adhuc id non sufficeret, vt in ordine ad illam constituantur in ratione vniuersalis. Ergo etiam si id prædictæ solutioni admittatur, adhuc illa est insufficiens. Antecedens probatur. Nam species, etiam vt totum potentiale, & vt virtualiter continens indiuidua, est formaliter vna, & non formaliter plura. Sed terminus, in ordine ad quem aliquid constituitur vniuersale, debet esse formaliter plura, sicut ipsum vniuersale est formaliter vnum. Ergo differentia & proprium non constituuntur in ratione vniuersalis per ordinem ad speciem, etiam si illam vt totum potentiale respicerent.

Confirmatur: nam species, etiam vt respectu indiuiduorum est totum potentiale, non est inferior, sed æqualis cum proprio & differentia: quia etiam vt sic conuertitur cum illis. Sed vt diximus, differentia & proprium, sicut & quodlibet aliud vniuersale, debet formaliter constitui in ratione vniuersalis per ordinem ad sibi inferiora. Ergo non potest constitui differentia, & proprium in ratione vniuersalis per ordinem ad speciem, etiam si in ordine ad illam vt ad totum potentiale comparentur.

8 Obijcies primo, quod proprium & differentia immediate prædicantur de spe-

ſpecie, mediate autem de indiuiduis. Sed vniuerſale conſtituitur in ratione prædicabilis in ordine ad terminum, de quo immediate prædicatur. Ergo proprium & differentia conſtituuntur in ratione vniuerſalis & prædicabilis per ordinem ad ſpeciem, & non per ordinem ad indiuidua. Minor probatur, ea enim ratione diximus, quod licet genus prædicatione generis prædicetur de indiuiduis ſpecificis: tamen quia de illis ſolum prædicatur mediatè; non per ordinem ad illam, ſed per ordinem ad ſpecies, de quibus immediatè prædicatur in ratione vniuerſalis & primi prædicabilis formaliter conſtituitur. Maior autem probatur. Quia rationale v.g. & riſibile immediate prædicantur de ſpecie, ſcilicet de homine, & mediate de illius indiuiduis, Petro videlicet & Paulo: ideo enim Petrus eſt rationalis & eſt riſibilis, quia homo eſt rationalis, & homo eſt riſibilis: ergo immediate prædicantur proprium & differentia de ſpecie, & mediate tantum de eius indiuiduis.

Reſpondetur: quod indiuidua ſunt, de quibus immediate, vt ſuperius proprium & differentia prædicantur; quia non habent alium immediatorem terminum, de quo vt ſuperiora prædicentur; ſi enim immediatius, quam de illis prædicantur de ſpecie, non prædicantur vt ſuperiora, ſed vt æqualia de illa; nec in ratione prædicabilis, ſed, vt dicemus, in ratione prædi-

dicari: & vniuerſale in ratione talis conſtituitur per ordinem ad terminum, de quo immediate, vt ſuperius prædicatur. Et ita quia genus, etiam vt ſuperius non prædicatur immediate de indiuiduis, quia etiam vt ſuperius prædicatur immediatius de ſpeciebus, non conſtituitur in ratione vniuerſalis, & primi prædicabilis per ordinem ad indiuidua, ſed per ordinem ad ſpecies. Proprium autem & accidens per ordinem ad indiuidua conſtituuntur, quia vt ſuperiora immediate de illis, & ſuperiora de nullo alio immediatius prædicantur.

19 Obijcies ſecundo differentia & proprium vere prædicantur prædicatione vniuerſalis de ſpecie; & alias immediatius prædicantur de illa, quam de indiuiduis: ergo per ordinem ad illam, & non per ordinem ad indiuidua in ratione vniuerſalis conſtituuntur. Conſequentia probatur: quia vt in ſolutione præcedentis obiectionis admittebamus, vniuerſale ex illis terminis, de quibus, vt vniuerſale prædicatur in ordine ad illum debet conſtitui de quo immediatius in ratione vniuerſalis prædicatur: ergo ſi differentia & propriũ non ſolum de indiuiduis, ſed de ſpecie, vt vniuerſalia prædicentur, cum alias certum ſit immediatius de illa, quam de indiuiduis prædicari; in ordine ad illa & non in ordine ad indiuidua formaliter in ratione vniuerſalis conſtituentur. Antecedens autem, in quo eſt difficultas, probatur

batur primo. Quia proprium & differentia directè, & formaliter, & tanquam quid vnum, & vniuocum prædicantur de specie: ergo prædicatione formaliter vniuersalis, & alicuius prædicabis: omnis enim prædicatio formalis & directa ad aliquod prædicabile videtur pertine re. §. Secundo probatur idem antecedens. Quia eadem relatione refertur proprium & differentia ad speciem, & ad indiuidua: sed ad indiuidua refertur relatione vniuersalis: ergo similiter ad speciem: ac perinde vt vniuersalia de illa prædicantur. Maior probatur, quia quotiescumque aliquid ad aliquid immediate, & ad aliud mediate refe tur, eadem relatione refertur ad vtrumque: sicuti genus, quia immediatè species, & mediate indiuidua respicit, non diuersis relationibus, sed vnica & eadem relatione ad species & indiuidua refertur. Sed proprium & differentia immediate speciem, & mediate indiuidua respiciunt. Non igitur diuersis relationibus, sed vnica, & eadem relatione ad speciem & indiuidua referuntur. §. Tertio denique probatur idem antecedens, quia differentia & proprium prædicantur de specie, & species de indiuiduis: ergo eodem genere prædicationis, quo proprium & differentia prædicantur de specie, prædicantur de indiuiduis. Sed de indiuiduis prædicantur prædicatione vniuersalis: ergo etiam de specie. Prima consequentia patet per regulam ante prædi-

dicamentalem, *cum quidpiam de quopiam prædicatur, &c.* quæ iuxta communiorem intelligentiam debet intelligi, quod cum aliquid prædicatur de aliquo, eodem genere prædicationis, quo de illo prædicatur, debet prædicari de his de quibus prædicatur subiectum: ergo si proprium & differentia prædicantur de specie, eodem genere prædicationis, quo de illa prædicantur, debent etiam prædicari de indiuiduis de quibus prædicatur species.

10 Respondetur, negando antecedens quia, vt ostendimus, differentia & proprium non prædicantur vt superiora, sed vt æqualia de specie: ac perinde non prædicantur formaliter de illa prædicatione vniuersalis. Et ad primam probationem antecedentis dico: quod licet prædicatio proprij & differentiæ de specie, sit formalis & directa; non tamen est prædicatio vniuersalis, nec sub intentione prædicabilis prædicatur proprium aut differentia de specie, sed sub intentione tertij aut quarti prædicati. §. Ad secundam probationem eiusdem antecedentis respondetur, negando maiorem, quia non quotiescunque aliquid respicit vnum mediate, & alterum immediate, refertur ad illa eadem relatione, sed solum, cum sub eadem ratione respicit vtrumque, proprium autem, & differentia vt æqualia respiciunt speciem, & vt superiora respiciunt indiuidua, & ita quamuis immediate respiciant speciem, & mediate indiuidua, non

non eadem relatione ad ſpeciem, & indiuidua referuntur, ſed ad ſpeciem relatione prædicati, ad indiuidua autem relatione vniuerſalis, & prædicabilis, imò vt ad præcedentem obiectionem diximus, licet abſolute dicantur proprium & differentiam reſpicere mediate indiuidua, vt ſuperiora tamen ſunt non mediate, ſed immediate indiuidua reſpiciunt, quia non habent alium immediatiorem terminum, quem vt ſuperiora reſpiciant. §. Ad tertiam denique probationem eiuſdem antecedentis reſpondetur, quod ex eo, quod proprium & differentia prædicantur de ſpecie, & ſpecies de indiuiduis; ſolum ſequitur, quod eodem genere prædicationis eſſentialis, vel accidentalis, quo proprium & differentia prædicantur de ſpecie, prædicantur etiam de indiuiduis: nec aliud ad ſummum conuincit prædicta regula antepredicamentalis; non tamen ſequitur, quod ſi de ſpecie prædicantur proprium, & differentia, vt æqualia: ac perinde non ſub intentione prædicabilis, ſed ſub intenntione prædicati; ſub eadem intentione prædicentur diuiſiue de indiuiduis: quia cum quodlibet illorum ſit inferius ad ſpeciem, etiam eſt inferius ad differentiam & proprium; & ita non prædicantur differentia & proprium de illis, vt æqualia, ſed vt ſuperiora: ac perinde non ſub intentione prædicati, ſed ſubintentione prædicabilis & vniuerſalis.

11 Obijcies tertio, quod differentia

&

& proprium, cum non habeant rationem vniuersalis in communi, sed determinatam rationem vniuersalis ad determinatas species prædicabilis pertinentem; in ordine ad illum terminum constituuntur in ratione vniuersalis, in ordine ad quem constituuntur in ratione specialis prædicabilis, differentia videlicet in ratione tertij prædicabilis, & proprium in ratione quarti prædicabilis. Sed in his rationibus constituuntur in ordine ad speciem: ergo in ratione vniuersalis. Minor probatur; quia differentia, in quantum differentia propriissima, & proprium in quantum quarto modo proprium, constituuntur in ratione tertij ac quarti prædicabilis, cum nec ad tertium prædicabile pertineat formaliter differentia communis & propria, nec ad quartum prædicabile proprium in tribus prioribus acceptionibus. Sed differentia est differentia propriissima in ordine ad speciem, quam constituit, & proprium est propriũ quarto modo in ordine ad speciem à qua dimanat: ergo differentia & proprium constituuntur in ratione tertij, & quarti prædicabilis in ordine ad speciem.

Confirmatur, quia proprium constituitur in ratione quarti prædicabilis in ordine ad illum terminum, cum quo dicitur ad conuertentiam. Sed cum indiuiduis diuisiue sumptis non dicitur ad conuertentiam: non enim valet, aliquid est risibile: ergo est Petrus: & dicitur ad conuer-

uertentiam cum specie : ergo in ordine ad speciem & non in ordine ad indiuidua constituitur in ratione quarti prædicabilis. Maior probatur, quia Aristoteles definiuit proprium per id, quod conuersim prædicetur, in quo insinuauit propriũ debere conuerti cum illo, de quo vt proprium prædicatur.

12 Respondetur ad argumentum, negando minorem. Et ad probationem dico, quod licet differentia & proprium in ratione tertij & quarti prædicabilis constituantur per ordinem ad indiuidua, quia solum in ordine ad illa habent rationem superioris; fundamentum tamen prædicabilitatis in ordine ad indiuidua, sumitur ex ordine, quem habent ad speciem, quia differentia, quatenus constituens speciem, refertur ad talis speciei indiuidua: & proprium quatenus dimanat ab specie, refertur ad talis speciei indiuidua, & ita ratio differentiæ proprijssimæ, quæ sumitur in ordine ad speciem, est fundamentum illius vniuersalitatis in ordine ad indiuidua. Et in proprio ratio proprij quarto modo, quæ sumitur in ordine ad speciem, est fundamentum illius vniuersalitatis in ordine ad indiuidua. Vnde cum in argumento dicitur, quod differentia in quantum differentia proprijssima constituitur in ratione tertij prædicabilis, & proprium in quantum proprium quarto modo constituitur in ratione quarti prædicabilis, verum id quidem est, si ly *in quan-*

quantum dicat rationem fundandi eas relationes prædicabilium, non antem si dicat rationem formalem relationis: hæc enim sumitur in ordine ad inferiora, quamuis cum præsuppositione talis fundamenti, quod in ipsa relatione refunditur, vt diuersimode hæc prædicabilia individua respiciant, & illa respiciant alia prædicabilia.

Ad confirmationem eodem modo respondetur: quod in proprio, vt est quartum prædicabile, ex parte fundamenti requiritur, quod ab specie dimanet, & cum illa conuertatur; non tamen requiritur, quod conuertatur cum termino in ordine ad quem in ratione prædicabilis formaliter constituitur, immò cum debeat constitui in ordine ad terminum sibi inferiorem, non debet cum illo conuerti. Et Aristoteles, vt diximus quæstione præcedenti, non definiuit proprium, vt quartum prædicabile, sed vt quartum prædicatum, quam intentionem proprium non in ordine ad indiuidua, sed in ordine habet ad speciem.

CA-

CAPVT
De Accidenti.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrum definitionem & diuisionem accidentis recte tradat Porphyrius?

SVpponendum ex D. Thoma 1. part. quæst.77. art.1. ad 1. quod hoc nomen *accidens* poteſt ſignificare & accidens prædicamentale, & accidens prædicabile. Accidens prædicamentale eſt, quod condiſtinguitur à ſubſtantia, & dicit eſſe in alio; & ſic quidquid eſt ens reale, & non eſt ſubſtantia, neceſſario debet eſſe accidens: non enim inter ſubſtantiam & accidens prędicamentale aliquod datur mediũ: accidens vero prædicabile eſt, quod eſt extra eſſentiam rei, & ab eſſentia non dimanat; & hoc accidens non dicit eſſe ſubſtantiam; nec accidens prædicamentale, immò nec ens reale, nec ens rationis determinate: de accidenti igitur prædicabili Porphirius loquitur in præſenti: accidens igitur prædicabile definit ſic Porphirius: accidens eſt, *quod adeſt, & abeſt ſine ſubiecti corru-*

ruptione, & diuidit illud in accidens separabile, & inseparabile. Accidens separabile, vt dormire respectu hominis: inseparabile, vt nigrum respectu corui. De præfata igitur definitione accidentis dubitamus, an illa sit bona.

2 Dico primo, accidens est vere prædicabile distinctum ab omnibus alijs. Conclusio est communis, quia accidens est vnum in multis & de multis, realiter enim accidens, vt album reperitur in multis, & abstractum per intellectum prædicatur de illis; & istæ sunt veræ prædicationes, Petrus est albus, Paulus est albus: ergo vere tale accidens habet rationem vniuersalis, & prædicabilis: & cum distinctum modum habeat prædicandi ab alijs prædicabilibus; non enim prædicatur essentialiter; & sic distinguitur à tribus prioribus prædicabilibus: nec prædicatur accidentaliter inseparabiliter, & intrasmutabiliter, per quod distinguitur à proprio, & constituit quintum & vltimum prædicabile ab omnibus alijs distinctum.

Confirmatur: nam accidens, verbi gracia, album in ratione quarti prædicabilis non constituitur per ordinem ad sua indiuidua propria, scilicet per ordinem ad hoc & illud album, vel ad Petrum & Paulum album, posita albedine in illis in actu signato; sic enim quidditatiue prædicatur de illis, & vt dicens in actu totam essentiam, quam illa explicant, ac per-

perinde prædicantur de illis prædicatione speciei, & rationem speciei prædicabilis habet in ordine ad illa; sed constituitur accidens in ratione quarti prædicabilis in ordine ad sibi inferiora, de quibus accidentaliter communiter prædicatur, vt album inordine ad habentia albebinem, non quidem albedine posita in illis in actu signato (sic enim, vt diximus, fient indiuidua propria albi, & de quibus album quidditatiue, & vt species prædicatur,) sed albedine in illis exercita, vt conditione & ratione eis conueniendi prædicatum: ergo accidens non solum est prædicabile, sed speciale & condistinctum ab omnibus alijs.

3 Dico secundo, per definitionem à Porphirio accidentis assignatam, definitur accidens secundo intentionaliter: clarius tamen vt prædicabile definitur, quod sit illud, *quod prædicatur de pluribus accidentaliter separabiliter*. Prima pars conclusionis probatur, explicando definitionem Porphirij. Nam in illa, *adesse & abesse*, non sumitur pro reali inhærentia, & non inhærentia, sed pro conuenientia, & prædicabilitate; ita vt sensus definitionis sit, quod accidens est, quod potest conuenire, & non conuenire; prædicari, & non prædicari de aliquo absque illius corruptione: & sic definitur accidens secundo intentionaliter & vt prædica bile. Clarius tamen, vt dixi, definitur vt prædicabile per alteram communem defi-

diffinitionem, quia clarius & expreſsius per illam ratio prædicabilis explicatur. Vt tamen definitio Porphirij, & illa communis, quæ cum illa coincidit, clarius patefiat, & explicetur, illam aliquibus obiectionibus examinemus.

4 Obijcies ergo primo aduerſus primam concluſionem, ad probandum, accidens non conſtituere ſpeciale prædicabile. Et loquamur claritatis gratia de hoc accidenti album: quia illud non habet ſpecialia inferiora, in ordine ad quæ in ratione ſpecialis prædicabilis conſtituatur: non enim hoc & illud album, ſeu Petrus & Paulus albus, poſita in illis albedine in actu ſignato; de illis enim vt ſæpius diximus, & hic in eadem prima concluſione oſtendimus, album quidditatiue prædicatur, & rationem habet reſpectu illorum ſpeciei prædicabilis. Nec conſtituitur in ratione ſpecialis prædicabilis in ordine ad Petrum & Paulum habentes albedinē, quod probatur. Primo, quia album non abſtrahitur à Petro & Paulo: ergo reſpectu illorum non conſtituitur in ratione vniuerſalis & prædicabilis ſpecialis. Conſequentia patet, quia nullum conſtituitur vniuerſale, niſi reſpectu illorum, à quibus abſtrahitur. Antecedens autem probatur, quia vel abſtrahitur album à Petro & Paulo ſecundum ſe, vel vt ſunt albi, non ſecundum ſe; quia vt ſic neque includunt albedinem, neque aliquod accidens. Si autē abſtrahatur ab illis vt ſunt

albi, eſt idem ac abſtrahere album ab hoc & illo albo, per quam abſtractionem, vt diximus in ratione ſpeciei prædicabilis, non autem in ratione quinti & ſpecialis prædicabilis conſtituitur. §. Secundo probatur idem principale antecedens: quia album à Petro & Paulo non poteſt abſtrahi abſtractione totali, ſed abſtractione formali: ergo reſpectu illorum non poteſt conſtitui in ratione vniuerſalis & prædicabilis: ſolum enim aliquid in ratione vniuerſalis conſtituitur in ordine ad ea, à quibus abſtrahitur abſtractione totali. Antecedens probatur, quia album, ſicut quolibet aliud accidens, dicit formã reſpectu ſubiecti: ergo ſolum eſt abſtrahibile à ſubiectis, à Petro v.g. & Paulo habẽtibus albedinem abſtractione formali, abſtractione videlicet formæ à ſubiecto, non autem abſtractione totali. §. Tertio probatur idem principale antecedens: quia vniuerſale debet eſſe à parte rei formaliter in inferioribus, in ordine ad quę in ratione vniuerſalis conſtituitur; & ab illis eſſe realiter indiſtinctum: alias non prædicaretur formaliter de inferioribus, & poſſet ab omnibus illis realiter ſeparatum exiſtere. Sed album non eſt formaliter in Petro & Paulo, ſed ſolũ inhæſiue, ſicut quod libet aliud accidens in ſubſtãtia, & ab illis eſt realiter diſtinctũ: ergo nõ conſtituitur in ordine ad Petrum & Paulum in ratione vniuerſalis & prædicabilis. §. Quarto denique idem antecedens probatur, quia quod-

quodlibet prædicabile, vt sæpius diximus, constituitur in ordine ad ea, de quibus immediatè prædicatur. Sed album non prædicatur immediatè de Petro & Paulo, etiam si habeant albedinem: ergo non constituitur in ratione vniuersalis in ordine ad Petrum & Paulum. Minor probatur: quia immediatius prædicatur de hoc & illo albo, & ideò Petrus est albus, quia hoc album est album, & Petrus est hoc album: ergo album non prædicatur immediate de Petro & Paulo.

5 Resp. ad argum. negando antec. quo ad secundã illius partem, &ad primã illius probationem respondetur: quod album abstrahitur à Petro & Paulo habentibus albedinem, non quidem posita in illis albedine in actu signato (sic enim, vt probat argumentum, abstraheretur, si esset respectu illorum species prædicabilis) sed exercita tantum ex parte illorum albedine, & tanquam conditione se habente, vt ab illis abstrahatur album, & de illis album accidentaliter prædicetur. Nec id est speciale in hoc prædicabili, sed cõmune aliis. Cum enim proprium, ver.g. risibile abstrahitur à Petro & Paulo, non abstrahitur ab illis secundum se, nec ab illis vt risibilibus, posita risibilitate ex parte illorum in actu signato, sed ab illis habentibus risibilitatem, & risibilitate ex parte illorum exercita, & tanquam conditione se habente, vt ab illis abstrahatur risibile, & accidentaliter intransmu-

tabiliter prædicetur. §. Ad secundam probationem negandum est antecedens, nam licet albedo in abstracto, quia est forma subiecti, in quo est; non possit abstrahi, nisi abstractione formali ab illo: sicut humanitas, quia est forma constitutiua Petri; sumpta in abstracto, non potest ab strahi, nisi abstractione formali ab illo; tamen album in concreto bene potest abstrahi abstractione totali a Petro & Paulo habentibus albedinem: quia sic non abstrahitur forma à subiecto, sed concretū, scilicet forma, vt in subiecto à partibus subiectiuis illius, scilicet ab hoc concreto & illo concreto.

Ad tertiam probationem respondetur, quod vt aliquid sit vniuersale, sufficit, quod ratione materialis sit idem cum inferioribus: cum ergo album ratione materialis sit idem realiter cum Petro & Paulo: licet id, quod de formali significat, scilicet albedo, sit realiter distinctum ab illis, non tollit, quin album sit vniuersale respectu illorum. Nec istud est peculiare in accidenti, sed etiam contingit in proprio, si teneamus, illud distingui realiter à suo subiecto. §. Ad quartam denique probationem negatur minor, quia album in ratione accidentis prædicabilis immediate prædicatur de Perro & Paulo, immò immediatius quam de homine. Et si concedamus argumento, quod immediatius prædicatur de hoc & illo albo, quam de Petro & Paulo; quia tamen de hoc & illo

albo

albo non prædicatur *in quale*, sed *in quid*; id non tollit, quod constituatur in ratione prædicabilis accidentaliter separabiliter in ordine ad Petrum & Paulum; quia in illo modo prædicandi, de nullo alio, ac de illis immediatius prædicatur, & quodlibet prædicabile in ratione specialis prædicabilis constituitur in ordine ad illum terminum, de quo secundum specialem illum modum prædicandi immediatius prædicatur.

6 Obijcies secundo aduersus definitionem accidentis, quod nulla definitio explicet naturam & quidditatem rei, & cuiusuis rei natura & quidditas sit determinata; non potest indeterminate per disiunctionem vnius, vel alterius explicari: ergo definitio accidentis, quæ datur per abesse vel ad esse subiecto, non potest esse bona.

Confirmatur: quia definitio non potest dari per opposita. Sed adesse & non adesse, conuenire & non conuenire subiecto, sunt opposita: ergo per id non potest recte accidens definiri.

Respondetur ad argumentum, quod licet detur definitio disiunctiue, vna tamen & determinata essentia accidentis prædicabilis per illam explicatur: quia in eo explicatur, naturam accidentis indifferentem esse, vt subiecto conueniat absque illius corruptione. Vnde essentia accidentis non consistit in aliqua parte illius coniuncti, sed in indifferentia ad

vtramque disiunctiue; quæ indifferentia, vt diximus, aliquid est determinatum, & ita prædicta definitio aliquid determinatum explicat: ac perinde illa est bona. §. Ad confirmationem respõdetur, quod licet definitio non possit dari per opposita copulatiue, bene tamen per opposita disiunctiue, qualiter hæc definitio datur; licet enim aliqui definiant accidens, quod possit adesse & abesse subiecto, ly *&* non sumitur ibi copulatiue, vt denotetur accidens posse simul adesse & abesse subiecto, sed sumitur ly *&* diuisiue; vt denotetur, quod idemmet accidens habet potentiam, vt successiue, & diuersis temporibus possit adesse, & abesse à subiecto.

7 Obijcies tertio contra præfatam definitionem accidentis. Accidens inseparabile, vt nigrum respectu corui, continetur sub definito huius definitionis: idem enim accidens, quod hic definit Porphirius, diuisit in accidens separabile. Et tamen non conuenit illi præfata definitio, illud enim non potest abesse à subiecto absque illius corruptione (suppono enim, quod naturaliter coruus non potest non esse niger) ergo.

Nec valet dicere. Quod licet nigredo non possit realiter separari à coruo, potest tamen separari ab illo per intellectum. §. Non, inquam, hoc valet: nam vel hæc separatio per intellectum est negatiua, ita quod concipiatur, coruum non esse nigrum; vel est solum separatio præcisiua,

quod

quod videlicet intelligatur coruus, non intellecta eius nigredine. Primum esse non potest: secundum autem non sufficit ad saluandam definitionem accidentis: ergo. Minor quoad primam partem paret, nam si coruus à parte rei non potest, non esse niger: ergo nec intellectus potest concipere, illum non esse nigrum: aliàs intellectus esset falsus. Quoad secundam verò partem probatur: nam etiam huiusmodi separatione, seu abstractione præcisiua potest separari risibilitas ver. g. ab homine: potest enim intelligi homo, non intellecta eius risibilitate, quia non est de eius essentia. Et tamen hoc non sufficit, vt risibile habeat sufficientem separabilitatem requisitam ad rationem accidentis quinti prædicabilis: ergo.

8 Respondetur, solutionem datam esse optimam, immò est solutio expressa Porphirij asserentis, *quod mente, cogitatione vt coruus albus, & atque non niger sine subiecti corruptione concipi potest*. Vnde ad replicā respondetur, huiusmodi separationē per intellectū non esse solū præcisiuā; licet enim hoc modo possit separari accidens à subiecto nigredo v.g. à coruo; hæc tamen separatio, vt recte probat argumētum, non est sufficiens ad rationem accidentis quinti prædicabilis. Est ergo etiā separabile abstractione negatiua, non quidem absolute: id enim (vt recte conuincit argumentum) fieri non potest, sed quasi conditionaliter, idest, quod possit

concipi, quod etiam si coruus non esset niger, saluaretur naturaliter & perfecte essentia illius, quia cum nigredo, nec ad illius pertineat essentiam, nec ex eius oriatur principijs essentialibus, etiamsi illam non haberet, saluaretur perfecte eius essētia. Hoc autem modo non potest separari passio à subiecto, quia cum ex principijs eius essentialibus oriatur, non potest concipi, quod si subiectum illam non haberet, saluaretur naturaliter, & perfecte eius essentia. Tota hæc doctrina desumitur ex D. Thoma quæstin. 2. de anima art. 12. ad 7. & quæst. de spiritualibus creaturis art. vltimo ad 7. vbi inquit: *Quod duplex est operatio intellectus, alia qua intelligit, quod quid est: & tali operatione potest intelligi essentia rei, & sine proprio & sine accidente: cum neutrum eorum ingrediatur rei essentiā. Alia est operatio intellectus diuidentis & cōponentis, & sic potest intelligi substantia sine accidentali prædicato, etiam si secundū rem sit inseparabile; sicut potest intelligi coruus albus; nō enim est ibi repugnantia intellectuū, cum oppositum prædicati non dependeat ex principijs speciei, quæ significatur nomine in subiecto posito. Hac vero operatione intellectus non potest intelligi substantia sine proprio: non enim potest intelligi, quod homo non sit risibilis: aut triangulus non habeat tres angulos æquales duobus rectis: hic enim est repugnantia intellectuū, quia oppositum prædicati dependet ex natura subiecti.*

9 Obijcies quarto, mortuum respectu ho-

hominis, & combustum respectu domus sunt accidentia: & tamen non possunt adesse subiecto præter illius corruptionem: ergo. Maior patet: quia nec mortuum ex principijs essentialibus hominis oritur, nec combustum ex principijs essentialibus domus. Minor vero probatur: nam homo sine sui corruptione non moritur; nec domus absque sui corruptione comburitur: ergo nec mortuum homini, nec cōbustum domui absque sui corruptione potest adesse.

Confirmatur, calor respectu aquæ est accidens, accidentaliter enim prædicatur de illa, & tamen non potest illi adesse absque corruptione illius: calor enim receptus in aqua, vel totaliter corrumpit illam, vel disponit eam ad corruptionem: ergo.

10 Respondetur ad argumentū, omissis pluribus, quæ circa illud dici solent, quod *mortuum, & combustum* possunt accipi, vel vt significant mortuum & combustum in fieri, vel vt significant mortuum & combustum in facto esse; & si primo modo accipiantur, sunt accidentia respectu hominis & domus, & accidentaliter prædicabiliter prædicantur de illis: quia quando moritur homo & domus comburitur; adhuc est verum, dicere, quod est homo, & quod est domus. Si vero mortuum & cōbustum accipiantur pro mortuo & combusto in facto esse, sic sunt prædicata repugnantia homini & domui: quia implicat,

esse hominem & esse mortuū in facto esse & esse domum, & esse combustum in facto esse. §. Ad confirmationem respondetur: quod si loquamur de calore vt octo respectu aquæ negandum est, esse accidēs respectu illius, sed potius est prædicatum illi repugnans, cum non possit compati cum illa: si autem sit sermo de alio calore citra calorem vt octo, negatur, quod non posit conuenire, & non connenire aquæ absque illius corruptione: quia licet illam ad corruptionem disponat, non totaliter corrumpit.

11 Obijcies quinto: existentia est accidens prædicabile cuiuscumque rei creatæ: & tamen non potest abesse illi absque illius corrnptione: ergo. Maior patet: quia existentia non potest esse genus, species; vel differentia respectu rei creatæ, vt ex se patet: nec potest esse propria passio respectu illius. Tum, quia non dimanat à principijs intrinsecis entis creati, sed à principijs indiuidualibus illius. Tum etiam, quia existentia de nullo ente creato prædicatur per se: hæc enim est accidentalis, & nullo modo per se homo existit: ergo respectu nullius entis creati existentia est propria passio: illa enim teste Philosopho 1. posteriorum in 2. modo dicendi per se prædicatur de subiecto: cum igitur sit prædicatum conueniens cuicumque enti creato, restat solum, quod sit accidens quintum prædicabile respectn illius. Minor autem principalis probatur:

nam

nam existentia nō potest separari à Petro v.g. illo manente : ergo non potest abesse illi absque illius corruptione.

Respondetur, quod quamuis existentia cum rigore respectu nullius rei creatæ sit dicenda propria passio, & consequenter nullam perseitatem logicam dicat cum illa; habet tamen quandam perseitatem phisicam, quatenus à nullo ente reali potest separari, nisi illud desinat esse. Vnde erit accidens inseparabile respectu entis creati & conueniet illi definitio accidentis prædicabilis, quatenus licet non possit separari realiter ab ente creato, potest tamen separari ab illo per intellectum, ad eum modum, quo in solutione ad 3. explicuimus, posse separari nigredinem à coruo, quia cū existeutia ex nullius rei creatæ essentia dimanet, potest intelligi, quod etiamsi per possibile, vel impossibile illam non haberet, saluaretur tamen eius essentia.

12 Obijcies sexto, quod anima & quęlibet alia forma substantialis potest adesse & abesse materię primæ absque illius corruptione, immò de facto eademmet inuariata manēs materia modo est sub hac forma, modo sub altera est. Et tamen non est accidens respectu illius, siquidem non prædicatur de illa : ergo. §. Confirmatur : humanitas potest adesse & abesse Verbo diuino absque illius corruptione, modo enim adest illi, & si relinqueret humanitatem assumptam (quod est possibi-

le) abesset illi. Et tamen non est accidens respectu illius: non enim prædicatur accidentaliter de illo, hæc enim propositio, Verbum diuinum seu Deus est homo, teste D.Thom.3.par.quæst.16.ar.1. ad 1.nō est in materia remota, nec contingenti, sed in materia naturali: ergo.

13 Ad argumentum, quod in terminis est D.Thomæ respondet Sanctus Doctor 2. contra gentes c.81. in solutione quartæ rationis, quod subiectum, cui adesse & abesse potest accidens, debet esse compositum ex materia & forma. Et licet forma substantialis possit adesse & abesse materiæ primæ, non inde sequitur, quod illi conueniat definitio accidentis, & potest reddi ratio huius: quod cum accidens prædicabile non debeat dare esse simpliciter subiecto, cuius est accidēs, debet supponere illud constitutum in suo esse simpliciter, & consequenter compositum ex materia & forma. §. Ad confirmationem respondetur: quod humanitas quidem non est accidens prædicabile respectu Verbi diuini, nec in concreto prædicatur accidentaliter, sed essentialiter de illo, vt late ostenditur in loco citato in argumento. Vnde ad illud dicendum est, quod cum in definitione accidētis dicitur, quod sit illud, quod possit adesse & abesse subiecto absque illius corruptione, debet intelligi, quod taliter accidens competat subiecto, quod non trahatur ad esse subiecti; nec cum ipso subiecto constituat

vnum

vnum ens per se. Quia, vt docet D. Thoma, in tertio distinctio. 7. q. 1. art. 1. ad 5. id, quod accidentaliter de aliquo prædicatur, debet se habere respectu illius, vt quid extrinsecum, sicut albedo respectu corporis: & ideo nec albedo trahitur ad esse corporis, nec ex corpore & albedine constituitur vnum per se, sed vnum tantum per accidens: humanitas autem trahitur ad ipsum esse Verbi diuini, & constituit illud in esse substantiali hominis, & facit cum ipso diuino Verbo vnum compositum per se. Vnde licet possit adesse & abesse Verbo diuino absque ipsius Verbi diuini corruptione, non tamen est respectu illius accidens prædicabile, nec ei respectu illius competit assignata accidentis prædicabilis definitio, eo modo quo illam esse intelligendam diximus, & ostendimus.

LIBER

LIBER QVINTVS

DE PRAEDICATIONIBVS.

Vamuis in prædicabilium procemio, quæst. 3. noster Author de diuersis egerit prædicationibus, in quibus concreta de concretis, abstracta de abstractis, concreta de abstractis, medijs terminis tam primæ, quam secundæ intentionis prædicantur, quia tamen prædicationes sunt prædicabilium actus, & melius de illis, natura prædicabilium cognita, agere possumus; ideò hunc de prædicationibus librum in hunc locum distulimus, in quo per aliquas quæstiones, quæ de prædicationibus in prædicta quæst. 3. vniuersalium noster tradit Author, explicare conabimur.

QVÆSTIO I.

Vtrum concretum de concreto medijs terminis primæ intentionis vere prædicetur?

POssumus loqui de prædicationibus à medijs terminis primæ & sæcundæ in-

intentionis. Et prius de prædicationibus, medijs terminis primæ intentionis disputabimus. Pro hac autem & sequentibus difficultatibus præmittenda est primo multiplex diuisio prædicationis ex nostro Authore Ss. Magistro Soto quæstione vltimu vniuersalium desumpta. Prædicatio igitur est triplex, identica scilicet, & disparata, & medio modo se habens; idest, quæ nec est identica, nec disparata. Prædicatio identica est illa, in qua prædicatur idem de se ipso, vel medio eodem nomine, vel medijs nominibus synonimis: vt istæ prædicationes, homo est homo, gladius est ensis, Prædicatio disparata, est, in qua formæ repugnantes adinuicem in abstracto, vel in concreto prædicantur: vt si dicas, homo est lapis, rationale est irrationale, vel rationalitas est irrationalitas. Prædicatio denique medio modo se habens, idest nec identica, nec disparata, est, in qua non prædicatur idem de se ipso, nec formæ repugnantes, sed formæ, quæ eidem simul possunt conuenire. Hæc autem prædicatio alia est directa, alia indirecta. Prædicatio directa est illa, in qua prædicatum significat aliquid se habens vt forma respectu significati subiecti, & è contra. Prædicatio indirecta est illa in qua prædicatum significat aliquid, quod se habet vt materia respectu significati subiecti: cum enim in qualibet prædicatione prædicatum se habeat vt forma respectu subiecti; tunc est prædica-

dicatio directa, cum id, quod re vera est forma alterius, habet in prædicatione locum sibi debitum, scilicet rationem prædicati: & è contra erit prædicatio indirecta. Et quia omne prædicatum superius quatenus in inferiori quasi recipitur, & determinatur, se habet vt forma respectu inferioris, prædicatur directè de illo, & inferius indirectè de superiori. Vndè omnis] prædicatio directa est superioris de inferiori, vel æqualis de æquali. Et ob hoc, & quia existimauit Porphirius (vt in re ita verum est) quod sola prædicatio directa est simpliciter prædicatio, dixit in capite de specie, *quod paria de paribus, aut maiora de minoribus prædicentur, oportet; minora vero de maioribus, non oportet.*

2 Secundo supponendum est cum Caietano 3. part. quæst.16. art.5. §. *aduerte hic*, quod licet, nomina concreta & abstracta in significatione formali conueniant, quod eandem significent formam, vt hæc nomina; homo & humanitas eandem humanitatem, & hæc album & albedo eandem albedinem; differunt tamen secundum diuersum modum significandi, quia nomen concretum significat formam vt in subiecto, vel supposito; nomen vero abstractum significat formam absolute, & ex modo significandi quasi per se subsistentem. Ex quo oritur, quod nomina abstracta pro eadem forma, quam significant, supponant, quia ex modo abstracte

signi-

ſignificandi non ſignificant, nec connotant aliud, pro quo ſupponere poſſint: nomina vero concreta, licet ſignificent formam, ſupponunt pro ſuppoſito, vel ſubiecto, cui ipſa competit forma, vt ly homo pro habente humanitatem, ſcilicet pro ſuppoſito naturæ humane ly album, pro habente albedinem, ſcilicet pro ſubiecto albedinis.

3 Tertio eſt ſupponendum, quod vt aliqua prædicatio affirmatiua ſit vera, debent extrema ſupponere pro eodem; hoc eſt, quod idem realiter ſit id pro quo ſupponit vnum, ac id pro quo ſupponit & alterum: quia vt prædicatio affirmatiua ſit vera, debet eſſe identitas inter extrema: identitas, inquam, in eo, quod ſignificatur, explicatur, vel connotatur per nomina, medijs quibus, ſit prædicatio: nam quamuis aliquæ duæ formæ, verbi gratia, albedo; & dulcedo, in eodem ſubiecto conueniant: ac perindè hæc ſit vera prædicatio, album eſt dulce, quia extrema ſupponunt pro ſubiecto quod eſt idem vtriuſque formæ, & per ipſa n[illegible] extremorum connotatur; tamen h[illegible] falſa, albedo eſt dulcedo, quia per hæc nomina abſtracta ſolum ſignificantur formæ realiter diſtinctæ, & non importatur, nec explicatur aliquid, in quo vtraque forma conueniat.

4 Vltimo tandem eſt ſupponendum ex D. Thoma 3. part. quæſt. 16. art. 7. ad 4. quod terminus poſitus ex parte ſubiecti, ſi

ſit

ſit concretum, ſupponit materialiter pro ſubiecto, vel ſuppoſito quod connotat, & terminus poſitus in prædicato tenetur formaliter pro forma ſignificata. Et hinc eſt, quod iſtæ prædicationes album eſt dulce, dulce eſt album, ſi in eodem ſubiecto reperiatur dulcedo, & albedo, non ſolum ſunt veræ, ſed vtraque eſt directa, quia cum ſubiectum vtriuſque prædicationis ſupponat materialiter pro ſubiecto, quod in re eſt ſubiectum vtriuſque formæ, ſiue prædicetur album de dulci, ſiue dulce de albo; ſemper prædicatur forma de ſuo ſubiecto: ac perinde eſt prædicatio directa.

5 His ergo ſuppoſitis pro hac & ſequentibus difficultatibus, ad præſentem, in qua inquirimus, vtrum mediis nominibus primæ intentionis vere prædicetur concretum de concreto, facile ex dictis reſpondetur, quod vere prædicatur quoties ſignificat formas in eodem ſuppoſito, vel ſubiecto exiſtentes: & prædicatur directe, quando prædicatum ſignificat formam, vel aliquid ſuperius reſpectu ſubiecti, vt iſtæ prædicationes ſunt veræ, homo eſt animal, homo eſt rationalis, album eſt dulce, & è conuerſo; & prima eſt directa: quia prædicatur ſuperius de inferiori; & aliæ quia prædicatur forma de ſubiecto, & ſimiliter ſi prædicatur dulce de albo. Si, vero prædicatur homo de animali, vel de rationali, erit prædicatio vera, licet indirecta. Concluſio eſt

est communis,& quoad veritatem omnium prædictarum prædicationum patet, quia extrema in illis supponunt pro eodem, pro eodem scilicet supposito, vel subiecto formatum, quas extrema significant, & cum nomen concretum non abstrahat abstractione formali à subiecto,sed solum abstractione totali ab hoc & illo concreto; prædicatum omnium prædictarum propositionum, licet explicite & in actu non includat, quidquid includit subiectum, includit tamen illud implicite, & in potentia, quod sufficit, vt propositiones sint veræ. Nec in hoc, cum non habeat specialem aliquam difficultatem, est amplius immorandum, sed ad alia difficiliora in sequentibus quæstionibus procedendum.

QVÆSTIO II.

Vtrum abstracta de concretis, & concreta de abstractis, medijs nominibus primæ intentionis vere prædicentur?

NOn loquimur de abstractis & concretis significantibus formas in eodem supposito, vel subiecto non existentes; vt si dicas,lapis est humanitas,nigrum est albedo: certum est enim, eas prædicationes esse falsas, siquidem & essent falsæ, si tales formæ significarentur in concre-

creto; vt si dicas, lapis est homo, nigrum est album: sed loquimur de abstractis & concretis significantibus eandem formam; vt homo & humanitas; album & albedo.

2 Aduertendum est autem, quod nomina concreta & abstracta possunt significare, vel formas increatas omnino simplices vt hæc nomina; Deus & Deitas; Pater, & Paternitas; Filius, & filiatio in diuinis. Vel formas, & naturas creatas: & has in duplici differentia, videlicet, vel formas transcendentes, vt hæc nomina, ens, & entitas, verum, & veritas; bonum, & bonitas: vel formas particulares; & non transcendentes, & has etiam in duplici differentia, formas videlicet substantiales, vel formas accidentales, & de omnibus his, quid sit dicendum, aliquibus conclusionibus explicabimus.

3 Dico igitur primo, medijs nominibus significantibus formas particulares creatas substantiales, vel accidentales; nec abstracta de concretis, nec concreta de abstractis possunt prædicari: vt istæ prædicationes sunt falsæ, homo est humanitas, album est albedo, & è conuerso, si concreta de abstractis prædicentur. Oppositum conclusionis quoad prædicationem abstracti de concreto in formis substantialibus tenet Durandus, in 1. dist.34. q.1. num.18. Sed conclusio, quoad omnia quæ includit, est communis, & manifeste habetur ex D.Thoma opusc.69. super secundum textum Boetij, ita dicente.

te. *Circa quodcumque abstracte consideratum hoc habet veritatem, quod non habet in se aliquid extrinsecum, quod scilicet sit præter essentiam suam, sicut humanitas & albedo, & quæcumque hoc modo dicuntur. Cuius ratio est, quia humanitas significatur vt quo aliquid est homo, & albedo, quo aliquid est album: non est autem aliquid homo formaliter loquendo, nisi per id quod ad rationem hominis pertinet. Et similiter non est aliquid album formaliter, nisi per id, quod pertinet ad rationem albi, & ideò huiusmodi abstracta nihil in se alienum habere possunt. Aliter autem se habent in his, quæ significantur in concreto, nam homo significatur, vt qui habet humanitatem, & album, vt quod habet albedinem. Ex hoc autem, quod homo habet humanitatem, vel albedinem, non prohibetur habere aliquid aliud, quod non pertinet ad rationem horum, nisi solum, quod est oppositum his. Et ideò homo & album possunt aliquid aliud habere, quam humanitatē, vel albedinem. Et hæc est ratio, quare albedo, & humanitas significantur per modum partis, & non prædicantur de concretis, sicut nec pars de suo toto.* Hæc D. Thomas, in quibus non solum nostram conclusionem expresse docet, sed genuinam illius rationem tradit.

4 Probatur igitur primo conclusio ex prædicta doctrina D. Thomæ quantum ad prædicationem abstracti de concreto, quia prædicatum non includit in actu, nec in potentia, quidquid includit subiectum: ergo non vere prædicatur de illo. Patet conse-

ſequētia,quia ad veram prædicationem requiritur,quod ſaltem implicite,& in potētia prædicatū includat, quidquid includit ſubiectū. Antecedens autem probatur,quia prædicatū, v.g. humanitas,ſolum includit id,quod homo eſt homo, et per quod in eſſe hominis eſſentialiter conſtituitur, et albedo ſolum includit id, quo album eſt album,et per quod in eſſe albi album conſtituitur: ſubiectum autem,homo v.g. includit ſuppoſitum, quod non includit humanitas,et album includit corpus,et ſuppoſitum,quorum neutrū dicit albedo: ergo aliquid includitur in prædictis cōcretis,quod in abſtractis nec implicite,nec in potentia clauditur: ac perinde talia abſtracta de concretis prædicari vere non poſſunt.

Confirmatur primo,quia cum forma in abſtracto prędicatur de concreto,prædicatum abſtrahit abſtractione formali à ſubiecto,cum dicat ſolam formā ſubiecti: ergo nullo modo,nec in potentia includit ſubiectum: ac perinde non poteſt vere de illo prædicari. Patet conſequentia,nam hæc eſt differentia inter ea quæ abſtrahunt ab aliquo abſtractione formali, et ea quæ abſtrahunt abſtractione totali, quod hæc includunt implicitè, et in potentia ea,à quibus abſtrahunt abſtractione totali, illa vero nullatenus includunt ea, à quibus abſtrahunt abſtractione formali.

Confirmatur ſecundo, nam cum forma in abſtracto prædicatur de concreto prædicatur de illo omnino vt pars, et nulla-

latenus vt totum aliquo modo includens quidquid est in cõcreto. Sed pars vt pars, & quæ nullo modo est totum, non potest vere prædicari de toto (hac enim ratione pars physica nõ potest prædicari de toto, quod componit) ergo formæ in abstracto non possunt prædicari de concretis.

5 Secundo probatur conclusio quo ad vtramque illius partem, scilicet quod in prædictis formis nec abstracta de concretis, nec concreta de abstractis possunt prædicari. Nam quæ realiter distinguuntur, non possunt adinuicem vere prædicari, vt enim quæstione præcedenti prænotauimus, vt prædicatio affirmatiua sit vera, debet esse identitas inter extrema obiectiuæ prædicationis. Sed significatum abstracti et concreti in prædictis formis realiter distinguuntur: ergo non possunt adinuicem prædicari: ac perinde nec abstractum de concreto, nec concretum de abstracto. Minor probatur, quia licet tam abstractum, quam concretum significet eãdem formam; concretum tamen significat, vel connotat aliquid realiter formę superadditum, scilicet suppositum, quod in rebus creatis realiter à natura distinguitur, vt nunc suppono: ergo talia significata abstracti, et concreti differunt realiter penes realiter inclusum, et non inclusum.

6 Dico secundo, in nominibus significantibus formas generales, et transcendentes, vt ens et entitas; bonum et bonitas, etc. possunt adinuicem abstracta de con-

concretis prædicari: immò vt statim ex D. Thoma, videbimus possunt huiusmodi concreta de formis particularibus in abstracto prædicari. Conclusio est D. Thomæ 1. 2. quæstion. 55. art. 4. ad 1. et quæst. 21. de veritate art. 4. ad 4. vbi ita asserit Sanctus Doctor. *Ad quartum dicendum: quod aliter se habet in formis generalibus, & aliter in formis specialibus: in formis enim specialibus non recipitur prædicatio concreti de abstracto, vt dicatur, albedo est alba, vel calor est calidus, vt patet per Dionisium 2. cap. de nominibus, sed in formis generalibus huiusmodi prædicatio recipitur: dicimus enim quod essentia est ens, & bonitas est bona, & vnitas vna, & sic de aliis. Cuius ratio est quia illud, quod primo cadit in apprahensione intellectus, est ens. Vnde oportet, quod cuicumque apprahenso per intellectum intellectus attribuat hoc, quod est ens:* & *ideò cum apprahendit essentiam alicuius entis, dicit illam essentiam esse ens, & similiter vnamquamquam formam generalem, vel specialē, vt bonitas est ens, albedo est ens, & de aliis. Et quia quadam sunt, qua communicant rationem entis inseparabiliter, vt vnum, bonū, & huiusmodi, oppartet, quod hoc de quolibet apprahenso prædicetur, eadem ratione, qua ens. Vnde dicimus, essentia est vna & bona, similiter vnitas est vna & bona; ita de bonitate, & albedine, & qualibet forma generali, vel speciali. Sed album, quia est speciale, non communicat inseparabiliter rationem entis. Vnde potest apprahendi forma*

albe-

albedinis sine eo, quod attribuatur ei esse album. Vnde non cogimur dicere, albedo est alba, album enim vno modo dicitur: ens & vnum, & bonum, & alia huiusmodi, quæ de quolibet apprehenso necesse est dici, multipliciter dicuntur.

Hæc D. Thomas, in quibus conclusionem nostram extendit, vt verificetur, etiã quando concretum formæ generalis prædicatur de abstracto formæ particularis, vt si ens prædicetur de albedine, vel de humanitate. Et conclusionis sic extensæ optimam in prædictis verbis assignat rationem D. Thomas, & discrimen à concretis, & abstractis significantibus formas speciales.

7 Probatur autem conclusio, quia de qualibet re primo concipitur, quod sit ens; quia nihil prorsus rationem entis subterfugere potest: ergo de quacumque re quomodocumque, vel in concreto, vel in abstracto cõsideretur, vere prædicatur, quod sit ens. Et cum passiones entis, verum, bonum, & vnum ita late pateant, & ita sint generales & transcendentes, sicut ipsum ens, de omnibus, de quibus illud prædicatur, prædicantur & illæ: ac perinde omnes prædictæ formæ generales, & transcendentes, etiam in concreto significatæ, prædicantur de qualibet re siue in abstracto, siue in concreto significetur.

8 Dico tertio. In nominibus significantibus naturam diuinam, abstracta de concretis, & concreta de abstractis in sen-

ſu identico vere prædicantur ; non tamen in ſenſu proprijſſimo & formali . Prima pars concluſionis deducitur ex diuerſis locis D.Thomæ,præcipuè 1.par.quæſt.31. art.3. vbi ad minus videtur Sanctus Doctor illas propoſitiones , Deus eſt Deitas & Deitas eſt Deus , in ſenſu identico admittere , & in hoc ponimus differentiam inter hac nomina, & nomina ſignificantia formas particulares creatas ; quia in illis abſtracta de concretis , & concreta de abſtractis , non ſolum in ſenſu formali , ſed neque in ſenſu identico prædicantur . Ratio autem primæ partis concluſionis eſt , quia in diuinis non diſtinguitur realiter ſuppoſitum à natura,nec id,quod eſt, ab illo quo eſt: ergo quamuis ex modo ſignificandi , etiam in diuinis abſtracta ſignificent id,quod eſt & concreta id,quod eſt, & abſtracta ſignificent ſolum formas , & concreta ſignificent formas connotando ſuppoſitum : adhuc tamen in ſenſu ſaltem identico verè prædicantur abſtracta de concretis, & concreta de abſtractis , & in ſenſu ſaltem identico iſtæ ſunt veræ, Deitas eſt Deus , Deus eſt Deitas , Pater eſt Paternitas, Paternitas eſt Pater.

9 Secunda autem pars concluſionis videtur mihi certa in ſententia D. Thomæ 1.part.quæſt.3.art 5.in corpore, ita dicentis ; *Licet ſecundum rem ſit idem Deus,quod Deitas,non tamen eſt idem modus ſignificandi vtrobique : nam hoc nomen Deus , quia ſignificat diuinam eſſentiam, vt in habente ;* ex

ex modo suæ significationis naturaliter habet, quod possit supponere pro persona. Et sic ea, quæ sunt propria personarum, possunt prædicari de hoc nomine Deus, vt dicatur, quod Deus est genitus, vel generans, vt dictum est. Sed hoc nomen essentia non habet ex modo suæ significationis, quod supponat pro persona, quia significat essentiam vt formam abstractam, & ideò ea, quæ sunt propria personarum, quibus adinuicem distinguuntur, non possunt essentiæ attribui. Hæc D. Thomas, in quibus manifeste nostram tradit, & probat secundam partem conclusionis. Et ex illius doctrina id confirmatur, quia hæc cõsequentia est mala: Deus generat, Deus est Deitas: ergo Deitas generat. Et non nisi quia in illa arguitur à sensu identico ad formalem, quod vtique non esset, si minor non solum in sensu identico, sed in sensu formali esset vera: ergo.

10 Aduersus primam conclusionem poterat obijci, quod, vt in secunda, & tertia conclusione fatemur, in nominibus significantibus formas transcendentes & in nominibus significantibus formas increatas, abstracta de concretis, & concreta de abstractis vere saltem in sensu identico possunt prædicari: ergo etiam in nominibus significantibus formas particulares creatas: cum nomina abstracta & concreta siue hanc, siue illam formam significent, omnia eundem modum habeant significandi, & secundum illud abstracta à concretis distinguantur.

Sed ad hoc sufficiens disparitas in conclusionibus est explicata: quia cum suppositum in rebus creatis, quod connotat nomen concretum, distinguatur realiter à forma, quam significat nomen abstractũ, nec in sensu identico possunt abstracta de concretis ad inuicem prædicari; bene tamen in nominibus significantibus formas increatas, quæ à supposito reali rei non distinguuntur. Et quia nomina significãtia formas particulares significant formã, quæ sub aliqua ratione determinata & nõ secundum omnem rationem competit, nõ possunt nomina abstracta de concretis ad inuicem prædicari, bene tamen nomina significantia formas generales, & transcẽdentes, quæ cũ omnibus rebus & sub omni illarum ratione competant, possunt in abstracto, & in concreto de qualibet re prædicari. Et ita de qualibet re, siue in abstracto, siue in concreto significetur, erit verum dicere, quod est ens & est entitas, est bona, & est bonitas.

11 Secundo obijcies, quod etiam medijs nominibus significantibus formas particulares creatas cõcretum prædicatur de abstracto, & abstractum de concreto: ergo iam prima conclusio non est vniuersaliter vera: imò si in aliqua particulari falsificatur, cum eadem sit ratio de omnibus, vniuersaliter videtur falsa. Antecedens probatur, nam hoc nomen abstractum quantitas significat formam particularem creatam; & tamen vere prædicatur con-

cre-

cretum de abstracto, hæc enim est vera, quantitas est quanta, & est vera, linea & superficies est quanta: ergo iam concretũ de abstracto prædictis nominibus verè prædicatur. Et eadem est ratio, vt prædicentur in illis abstracta de concretis.

11 Respondetur in primis, nullatenus esse admittendum, in quantitate verè prædicari abstractum de concreto, vt si dicas, quantum est quantitas, quia subiectum talis propositionis connotat materiale & substractum quantitatis, scilicet corpus realiter ab ipsa forma quantitatis distinctum, & prædicatum significat solã formam quantitatis, nullum illius subiectum connotans, vel importans: ac perinde extrema obiectiua prædictæ propositionis realiter non identificantur, sed distinguuntur realiter penes realiter inclusum & non inclusum. Et ita prædicta propositio nec in sensu formali, nec in sensu identico est vera. Maior autem difficultas est, quæ attingitur in argumento, cum videlicet prædicatur concretum de abstracto, vt cum dicitur, quantitas est quanta, linea est quanta. Ad quod respondetur, quod in prædicato prædictæ propositionis, quantitas est quanta, non sumitur quantum in omni rigore in ratione concreti, & vt connotat subiectum, seu substractum quantitatis (hoc enim modo significatum subiecti & prædicati distinguerentur realiter, ac perinde, ea propositio esset falsa) sed illud prædicatum

quanta ſolum denotat, quod quantitas habet in ſe effectum quantitatis, id eſt in ſe vnam partem extra aliam & extenſionem partium: ad differentiam aliarum formarum, quæ licet ſuum effectũ tribuant ſubſtantiæ, quam afficiunt; ipſum tamen illæ non participant; vt quamuis albedo non eſt alba: quantitas autem tribuit ſuũ effectum formalem ſubſtantiæ, cui inhæret, ſcilicet diſtinguere accidentaliter partes illius, & facere illam extenſam, & ipſamet quantitas participat ſuum effectum formalem & habet partes, ac eſt extenſa in ordine ad ſe, ac perinde ipſa quantitas eſt quanta.

QVÆSTIO III.

Vtrum abſtracta de abſtractis, modijs nominibus primæ intentionis, vere prædicentur.

EX nominibus abſtractis primæ intentionis poſſunt aliqua ſignificare formas realiter entitatiue diuerſas; vt hæc nomina, humanitas, & albedo: vel formas realiter formaliter diſtinctas; vt hæc nomina, actio & paſſio, vel formas ſolum per intellectum ratione ratiocinata diſtinctas, vt hæc omnia nomina, humanitas, animalitas, rationalitas ſenſibilitas eandem omnino realem formam, & ſolum

ra-

ratione ratiocinata distinctam significant: supponimus enim nunc ex superioribus contra Scotum, gradum specificum, genericum, & differentialem in qualibet natura substantiali, vel accidentali actualiter à parte rei non distingui, sed solum ratione ratiocinata per intellectum.

2 Et quidem certum est, quod medijs nominibus abstractis significantibus formas realiter entitatiue distinctas, quamuis in eodem supposito, vel subiecto realiter simul inueniantur, abstracta de abstractis, nec in sensu identico, nec in sensu formali vere prædicari; & istas in vtroque sensu esse falsas, humanitas est risibilitas, humanitas est albedo, quantitas est qualitas, & similes: & ratio est manifesta, quia licet tales formæ, si in eodem supposilo, vel subiecto realiter existerent, & vna de altera prędicaretur, prædicatio esset vera, quia extrema supponerent pro eodem, scilicet pro supposito, vel subiecto, quod nomina concreta, medijs quibus fieret prædicatio, connotarent: cum tamen prædicantur in abstracto, extrema nullatenus supponunt pro eodem, quia non supponerent pro supposito, vel subiecto, cum illud nomina abstracta nec connotent, nec significent, sed supponũt pro ipsis formis realiter entitatiue distinctis: ac perinde tales prædicationes, nec in sensu identico, nec in sensu formali essent veræ.

3 Certum est etiam, formam non entitatiue, sed realiter formaliter ab altera forma distinctam, & in abstracto significatam, in sensu identico vere prædicari de altera forma in abstracto significata, non vero in sensu formali; vt hæc in sensu identico est vera: actio est passio, albedo est similitudo (si supponamus relationem non distingui realiter entitatiue à suo fundamento) quia est idem ac dicere, res, quæ est actio, est passio, res, quæ est albedo, est similitudo; quod vtique verum est: in sensu autem formali prædictæ prædicationes sunt falsæ, quia extrema à parte rei actualiter formaliter distinguuntur.

4 Certum denique debet esse, quod formæ, quæ à parte rei actualiter non distinguuntur, sed solum ratione ratiocinata per intellectum, in abstracto significatæ, in sensu identico vere adinuicem prædicari, & has omnes prædicationes, humanitas est animalitas, rationalitas est humanitas, & similes, in sensu saltem idētico esse veras propter rationem præcedentis præsuppositi, quæ à fortiori de his formis, quam de illis procedit.

5 Difficultas ergo solum est, an prædictæ formæ non solum in sensu identico, sed in sensu formali vere vna de altera prædicetur. Et in multiplici differentia tales prædicationes possunt esse. Potest enim prædicari forma generica de specifica, & de forma differentiali; & forma diffe-

differentialis de generica & specifica: & omnia hæc, vel in formis substantialibus, vel accidentalibus, & de omnibus illis procedit disputatio.

6 Scotus propter distinctionem realẽ formalem, quam ipse vocat ex natura rei, & inter prædictas formas existimat reperiri, asserit, nullam prædictarum formarum posse de altera in abstracto prædicari: & ratio Scoti æqualiter currit de formis accidentalibus, ac substantialibus. Alij in formis accidentalibus, saltem cum prædicatur natura generica de specifica, concedunt, formaliter prædicari; negant tamen id in omnibus formis substantialibus. Alij cum nostro Ss. Magistro Soto quæst. 3. vniuersalium artic. 2. concedunt omnes prædictas prædicationes in sensu formali. Alij denique illas concedunt, in quibus prædicatur forma generica de specifica; negant tamen ea, in quibus forma generica, vel specifica de forma differentiali, vel forma differentialis de generica, aut specifica prædicatur.

7 Pro veritatis tamen explicatione dico primo. Forma generica de specifica accidentali, vel substantiali in abstracto vere, & formaliter prædicatur. Conclusio quoad primam partem est omnium communis: istæ enim in sensu formali sunt veræ prædicationes, albedo est color, gratia est qualitas, scientia est habitus, & ex hoc manifeste deducitur idem esse dicendum de formis substantialibus, quia eandem

dem prorſus diſtinctionem habet forma generica accidentalis cum ſpecifica, ac forma ſubſtantialis generica cum ſpecifica, & modus ſignificandi in abſtracto idem eſt in formis accidentalibus: ergo ſi talis modus ſignificandi in abſtracto in formis accidentalibus non facit, quod forma generica dicat præciſionem à forma ſpecifica, vel differentiali, ſed ſolum à ſubiecto, nec tollit quod forma generica contineat implicite & in potentia, quod continet in actu forma ſpecifica (hæc enim requiruntur, vt formaliter prædicetur de illa) etiam modus ſignificandi in abſtracto formam genericam ſubſtantialem, non facit, quod dicet præciſionem à forma ſpecifica: ſed ſolum à ſuppoſito: nec tollit, quod contineat implicite, & in potentia, quidquid in actu includit forma ſpecifica: ergo ſi forma generica accidentalis in abſtracto prædicatur formaliter de forma ſpecifica, idem erit in formis ſubſtantialibus, nec in hac parte (quamuis aliqui illud aſſignare contendant) aliquod, quod ad rem faciat, videtur mihi eſſe diſcrimen. Vnde hac omiſſa paritate, concluſionem indifferenter de formis ſubſtantialibus, & accidentalibus probare conemur, & claritatis gratia loquamur de formis ſubſtantialibus, & in particulari de hac, humanitas eſt animalitas

8 Probatur ergo primo: quia forma generica & ſpecifica, humanitas & ani-

ma-

malitas nullatenus actualiter à parte rei, sed solum per intellectum ratione ratiocinata distinguuntur. Sed distinctio rationis, nisi cum reduplicatione, vel in actu signato ponatur non sufficit falsificare formaliter propositiones: ergo forma generica de specifica, etiamsi in abstracto prædicetur. Maior manet probata. Minor autem probatur, & explicatur: nam licet ea, quæ sola ratione distinguuntur cum reduplicatione propriæ rationis, aut posita ipsa distinctione rationis in actu signato non possint formaliter prædicari; absque reduplicatione tamen sola distinctio rationis non posita in actu signato, non sufficit falsificare propositiones: quamuis enim licet attributum Iustitiæ, & Misericordiæ in Deo sola ratione distinguantur, & cum reduplicatione vnum non possit formaliter prædicari de altero, & hæc sit falsa, Iustitia inquantum Iustitia est Misericordia, & similiter sit falsa, si fiat prædicatio medijs terminis significantibus in actu signato distinctionem inter Iustitiam & Misericordiam, vt si dicas ratio Iustitiæ est ratio Misericordiæ, tamen absque ea reduplicatione & positione distinctionis in actu signato, formaliter prędicatur Iustitia de Misericordia: ergo sola distinctio rationis non obstat prædicationi formali. §. Dices, quod cum formæ licet sola ratione distinctæ, signi-

ficantur in abstracto, ex ipso modo abstracto illas significandi ponitur in actu signato distinctio rationis, quæ inter ipsas reperitur, ita vt idem sit dicere, humanitas est animalitas, ac dicere, ratio hominis est ratio animalis: ac perinde etiam si sola ratione prædictæ formæ distinguantur, non possunt in abstracto significatæ vna de altera prædicari.

§. Contra hoc tamen est, quod etiam si formæ in abstracto significentur, non ponitur ex modo significandi distinctio illarum in actu signato, nec illa propositin, humanitas est animalitas, facit sensum, quem intendebat solutio. Tum, quia similem non facit sensum hæc propositio, Iustitia est Misericordia; etiamsi extrema in abstracto significentur: siquidem communiter à Theologis prædicta propositio in sensu formali conceditur. Tum etiam, quia alias sequeretur, hanc propositionem, humanitas est entitas, facere hunc sensum, ratio humanitatis est ratio entitatis, sed id quo homo est homo, est id quo homo est ens; quia extrema talis propositionis etiam in abstracto significantur. Sed re vera illa propositio talem sensum non facit; alias ea in sensu formali non concederetur, cum tamen illam nullus in sensu formali neget: ergo nec altera propositio, humanitas est animalitas, facit sensum, quem intendebat solutio.

9 Se-

9 Secundo probatur conclusio. Quia forma generica, quamuis in abstracto significata, includit implicite & in potentia, quidquid includit forma specifica. Ergo vere & formaliter prædicatur de illa. Patet consequentia, quia id sufficit; vt aliqua prædicatio sit vera, & ideo hæc est vera, homo est animal, quia prædicatum implicite & in potentia continet, quidquid in actu includit subiectum. Ergo eadem ratione hæc erit vera, & formalis, humanitas est animalitas. Antecedens autem probatur: quia animalitas dicit formam contrahibilem per rationalitatem, & humanitas, contractam per rationalitatem, & in actu vtramque partem metaphisicam, scilicet, animalitatem & rationalitatem, tanquam ea ex quibus actu componitur. Sed forma contrahibilis dicit implicitè & in potentia differentiam, per quam contrahitur. Ergo animalitas continet implicitè & in potentia, quidquid in actu includit humanitas. Minor probatur: quia ideo animal continet implicite & in potentia rationale, ac perinde quidquid in actu includit homo, quia dicit formam contrahibilem per rationale. Ergo eadem ratione animalitas continet implicite & in potentia rationalitatem. Quod enim forma generica significetur in abstracto, id solum facit, vt videbimus, quod non connotet, nec importet suppositum; non au-

autem quod præſcindat à forma inferiori, aut quod illam implicitè & in potentia non includat.

Confirmatur & explicatur. Quia concretum & abſtractum ſolum differunt in eo, quod concretum ſignificat formam, connotando ſuppoſitum aut ſubiectum, ſed potius ab illo præſcindendo; non autem ſignificat formam cum præciſione à forma ſibi inferiori. Ergo quantumuis animalitas ſignificetur in abſtracto, non ſignificatur cum præciſione à forma inferiori, ſcilicet à forma differentiali: ac perinde bene poteſt prædicari de differentia ſpecifica, etiam in abſtracto ſignificata. Antecedens, præterquam quod ſufficiens diſtinctio abſtracti & concreti in modo ſignificandi per id aſſignatur, probatur. Quia alias, cum etiam formæ accidentales in abſtracto ſignificentur, forma generica accidentalis, ver. g. color vt ſic, in abſtracto ſignificata non ſolum ſignificaretur cum præciſione à forma inferiori; & hæc eſſet falſa, albedo eſt color: quod cum non admittatur, nec debet dici, quod nomen abſtractum ex ſpeciali ſuo modo abſtracte ſignificandi ſignificat formam cum alia præciſione, quam cum præciſione à ſuppoſito vel ſubiecto.

10 Tertio probatur concluſio: quia animalitas, etiam vt per nomen abſtractũ ſignificata, ſignificatur vt totum potentiale

le respectu humanitatis. Ergo vere & formaliter prædicatur de illa. Patet consequentia: quia totum potentiale formaliter prædicatur de his, respectu quorum est totum; & ideo, quia animal in concreto significatur vt totum potentiale respectu hominis, & equi, formaliter de illis prædicatur. Antecedens autem probatur, quia animalitas nō potest abstrahere ab humanitate abstractione formali, sed solum abstractione totali. Ergo etiam in abstracto significata, significatur vt totum potentiale respectu humanitatis. Patet consequentia: quia abstractum ab aliquo abstractione totali comparatur ad illud vt totum potentiale, & non præcise vt pars illius, qualiter abstractum ab aliquo abstractione formali ad illud comparatur. Antecedens autem probatur: quia vt docet D. Thomas opusculo 7. super Boetium, q. de diuisione scientiarum, dub 3. nihil potest abstrahi abstractione formali ab aliquo, de cuius essentia est. Sed animalitas est de essentia humanitatis, vtpote ingrediens tanquam pars metaphisica determinabilis per essentiam eius essentialem constitutionem. Ergo non potest abstrahi abstractione formali ab humanitate: licet quia non est de essentia suppositi, possit ab illo abstrahi abstractione formali.

11 Dico secundo. Forma differentialis in abstracto vere & formaliter prædi-

dicatur de forma specifica, etiam in abstracto significata, vt rationalitas de humanitate. Hanc conclusionem tenet nostet Author in prædicta quæst.3. vniuersalium, art.2. licet aliqui illam negent, etiam ex his qui præcedentem admittunt: in consequenter tamen, meo videri, cum fere eisdem rationibus, ac præcedens conclusio probetur. Rationalitas enim solum distinguitur ratione ratiocinata ab humanitate, & sic in abstracto de illa nec prædicatur cum reduplicatione, nec ponitur ea distinctio in actu signato; & cum sit pars metaphisica humanitatis, continet implicite & in potentia, quidquid in actu includit humanitas: & sic in abstracto significata non significatur cum præcisione ab humanitate, sed solum cum præcisione à supposito, ac denique cum sit de essentia humanitatis, non potest abstrahi ab illa abstractione formali, sed solum abstractione totali. Eisdem ergo rationibus, quibus ostendimus, formam genericam in abstracto prædicari formaliter de forma specifica, probatur etiam, quod de illa forma differentialis in abstracto significata formaliter prædicetur.

12 Dico tertio. Forma generica in abstracto prædicatur formaliter de forma differentiali etiam in abstracto significata, vt animalitas de rationalitate. Conclusionem hanc negant aliqui, non solum qui pri-

primam, sed & qui secundam præcedentem admittunt, sed illam consequenter docet noster Author loco citato. Et merito quidem, quia ex prima & secunda præcedenti conclusione videnur, manifeste deduci. Nam etiam forma differentialis & generica nou distinguuntur nisi sola ratione, & per hoc quod in abstracto prædicentur, non prædicantur cum reduplicatione, nec ea distinctio ponitur in actu signato (vt vtrumque iam ostendimus) similiter forma generica non præscindit à differentiali: nõ enim pręscindit ab illa, quia forma generica est; aliàs in concreto significata ab illa præscinderet, & non posset de illa formaliter prædicari. Nec præscindit eo, quod significetur in abstracto; iam enim ostendimus, quod ex speciali modo aliquam formam abstracte significandi, solum significatur cum præcisione à supposito vel subiecto, & non ab aliqua alia, forma: ac denique forma generica, etiam in abstracto significata, continet implicite & in potentia formam differentialem: quia, vt ostendimus, continet implicite & in potentia, quidquid in actu dicit forma specifica, & certum est, formam specificam includere in actu formam differentialem, vt illius constitutiuum. Ergo propter easdem fere rationes, quibus concedimus, formam genericam & formam differentialem in abstracto prædicari formaliter de forma specifica etiã in abstracto significata, debet etiam concedi, quod forma

ma generica in abstracto prædicetur formaliter de forma differentiali. §. Confirmatur: nam hic syllogismus est expositorius & optimus, hæc humanitas est animalitas, & hæc humanitas est rationalitas; ergo rationalitas est animalitas: siquidem non potest dici, quod arguitur in illo ex parte alicuius præmissarum ab identica ad formalem, cum ostenderimus, vtramque illius præmissam in sensu formali esse veram. Ergo in eodem sensu formali etiam conclusio debet concedi.

13 Aduersus tres istas conclusiones plura aliqui obijciunt, quæ æqualiter contra omnes illa militant, & aliqua, quæ specialiter militant contra tertiam conclusionem. Obijciunt quidem generaliter, quod nulla forma in abstracto, nec generica de specifica, aut differentiali; nec differentialis de specifica potest formaliter prædicari. Quia licet solum distinguantur ratione, vt abstracte tamen significantur, propositio, in qua adinuicem prædicantur, facit sensum formalem, & est idem dicere, humanitas est animalitas, ac dicere, ratio hominis est ratio animalis. Sed iam in 1. probatione 1. concl. oppositum ostendimus.

Obijciunt etiam, quod forma in abstracto significatur, vt cum præcissione à qualibet alia forma, & vt abstrahens abstractione formali ab illa: ac perinde vt non includens, nec implicite, nec in potentia, quidquid altera forma includit in actu.

Sed

Sed omnia hæc ostendimus in probationibus eiusdem primæ conclusionis, esse falsa, & quod forma in abstracto significata solum differt à forma in concreto significata, quod vt in abstracto significatur, non connotat suppositum, sed potius dicit præcisionem ab illo, non vero ab alia forma: & in hoc sensu verificatur dictum Auicenæ 5. metaph. quod equinitas est tantum equinitas, id est, non est suppositum; non tamen quod non sit animalitas. Vnde his & alijs obiectionibus omissis, quia ex probatione conclusionum manent insinuatæ & dilutæ, aliqua alia breuiter obijciamus.

14 Primo ergo obijcies aduersus primam conclusionem, quod si forma generica in abstracto vere prædicaretur de specifica, etiam ipsa forma generica & specifica in abstracto prædicarentur de forma indiuiduali etiam in abstracto significata: & istæ essent veræ. Petreitas est humanitas, Petreitas est animalitas. Consequens autem non videtur concedendum. Ergo neque antecedens.

Respondetur, quod si forma indiuidualis in abstracto solum significet formam singularem, aut ipsam singularitatem, non autem suppositalitatem, vere, & formaliter prædicantur de illa forma generica & specifica in abstracto, & istæ sunt vere, hæc humanitas est humanitas, & hæc humanitas est animalitas: & similiter ista, Petreitas est humanitas, vel animalitas,

si

si hoc nomen *Petreitas* solùm significet singularitatem Petri, non autem Petri suppositalitatem, si autem hoc nomen *Petreitas* (vt forsan est verius) etiam significet suppositalitatẽ, quia non solum suppositum, sed etiam hypostasis seu suppositalitas in rebus creatis distinguitur realiter à natura generica & specifica; humanitas & animalitas non prædicabuntur de Petreitate.

15 Obijcies secundo specialiter aduersus secundam conclusionem, quod differentia ex proprio modo significandi differentiæ prædicatur *in quale*, & per modum alteri adiacentis. Sed in abstracto significata non potest de natura specifica, etiam in abstracto significata prædicari *in quale*, & per modum illi adiacentis. Ergo in abstracto non prædicatur de illá. Minor probatur, quia quod prædicatur *in quale*, & per modum alteri adiacentis, & id, de quo aliquid sic prædicatur, est habens formam, quod est proprium concreti. Ergo neque abstractum potest prædicari *in quale*, neque per modum alteri adiacentis, nec de aliquo abstracto potest aliquid sic prædicari.

Licet hoc argumentum sit aliquorum speciale fundamentum, ad negandam prædicationem in abstracto formæ differentialis de specifica; meo videri, parum habet difficultatis: quia differentiæ non est proprius modus prædicandi per modum alteri adiacentis, sed solum differentiæ

tiæ in concreto: sed solum proprius modus differentiæ est prædicandi *in quale*. Et hoc modo etiam prædicatur differentia in abstracto de natura specifica, quia natura specifica, etiam vt in abstracto significata, licet non significetur vt in supposito, sicut significatur per nomen concretum; significatur tamen vt natura composita ex forma generica & differentiali, ex forma videlicèt generica habente se in tali compositione vt materia, & ex forma differentiali habente se vt forma; ac perinde forma differentialis quantumuis in abstracto significetur prędicatur *in quale* de natura specifica, etiam in abstracto significata.

16 Vltimo tandem specialiter contra tertiam conclusionem obijcies, quod differentiæ sunt omnino extra conceptum generis; ergo in natura generica in abstracto significata non includuntur vllatenus differentiæ: ac perinde non potest natura generica in abstracto de differentia prædicari. § Confirmatur, nam natura generica in abstracto, animalitas v.g. si prædicaretur de differentia, de rationalitate videlicet, deberet in ipsa rationalitate includi, nihil enim de aliquo prædicatur, nisi quod in illo includitur. Animalitas autem nullatenus includitur in rationalitate: alias rationalitas & quælibet alia differentia non esset conceptus simplex, sed resolubilis in conceptum ipsius differentiæ, & conceptum formæ genericæ inclu-

ſæ in illa : ergo forma generica in abſtracto non prædicatur de differentia. §. Confirmatur ſecundo, quia nulla forma in abſtracto prædicatur de illo, de cuius eſſentia non eſt. Sed forma generica non eſt de eſſentia formæ differentialis, ſi quidem illam non conſtituit : ergo non prædicatur in abſtracto de illa.

17 Reſpondetur ad argumentum, illud cum ſua confirmatione æqualiter probare (ſi aliquid probat) quod nec forma generica in concreto prædicatur de differentia, quia eodem modo differentiæ ſunt extra conceptum generis; & differentia etiam in concreto, licet connotet ſuppoſitum, ſignificat formam ſimplicem. Vnde ad argumentum reſpondetur, quod licet differentiæ ſint extra conceptum generis, quia formaliter in illo non includuntur; tamen quia quodammodo educuntur ex potentialitate generis, in ipſa forma generica quantumuis in abſtracto conſiderata continentur implicite & in potentia differentiæ : quod ſufficit, vt de qualibet illarum forma generica etiam in abſtracto, vt ſuperius de inferiori prædicetur; licet quia differentia ſe habet vt forma determinans potentialitatem generis, nec in abſtracto, nec in concreto prædicetur de illo prædicatione directa. §. Ad primam confirmationem reſpondetur; quod differentiæ non includunt quidem formaliter formam genericam, quia aliquid ſimplex

plex

plex sunt, cum tamen quælibet differentia contineat implicitè, & in potentia, quidquid actu continet species; alias non prædicaretur formaliter de illa, & species actu includat genus, consequens est, quod ipsa forma generica implicitè, & in potentia in ipsa differentia includatur, hanc etenim implicitam adinuicem huiusmodi inclusionem habent huiusmodi formæ eo, quod realiter, & formaliter sunt idem, & solum per intellectum ratione distinguuntur: & hæc implicite adinuicem inclusio sufficit, vt adinuicem huiusmodi formæ etiam in abstracto possint prædicari. §. Ad secundam confirmationem respondetur, quod licet forma generica nō sit de essentia differentiæ immediatè; est tamen de essentia speciei, de cuius essentia est differentia, & id sufficit, vt etiam in abstracto de differentia possit prædicari, quia si forma generica est de essentia speciei, & differentia est etiam de essentia speciei; non potest forma generica abstrahere abstractione formali à natura specifica, & ita forma generica in abstracto de natura specifica, & de forma differentiali potest prædicari.

QVAE-

ſunt formæ ſignificatæ per nomina ſecundæ intentionis ; nomina concreta ſecundæ intentionis ſignificantia formas eidem ſubiecto conuenientes, poſſunt adinuicem prædicari ſicut eadem ratione diximus, nomina concreta primæ intentionis, quæ ſignificant formas eidem ſubiecto conuenientes, poſſe adinuicem prædicari. Et ſolum pro hac prima parte concluſionis eſt aduertendum, quod prædicatio, medijs his nominibus concretis ſecundæ intentionis erit *in quid*; vel *in quale*, iuxta habitudinem, quam forma prædicati habuerit ad formam ſubiecti. Vnde hæc erit prędicatio ſpeciei & in quid, hoc genus eſt genus, & hæc erit prædicatio generis genus eſt vniuerſale, & hæc prædicatio proprij, genus eſt prædicabile: ac denique hæc erit accidentalis, terminus eſt ſubiectum.

Secunda autem pars concluſionis etiam eſt manifeſta, nam formæ rationis, quæ in eodem ſubiecto reperiri nequeunt etiamſi nominibus concretis adinuicem prædicentur, non poſſunt extrema talis prædicationis ſupponere pro eodem: ergo non poſſunt tales formæ in concreto adinuicem prædicari: ſicut hæc erit falſa, ſubiectum eſt prædicatum, quia extrema ſignificant formas, quæ eidem ſubiecto conuenire non poſſunt.

3 Dico ſecundo, medijs nominibus ſecundæ intentionis abſtracta generica de ſpecificis, & differentialibus, & differētialia de ſpecificis vere adinuicem prædi-

dicantur; non tamen alia abstracta, etiam si significent formas eidem subiecto conconuenientes. Prima pars conclusionis probatur, quia etiam in his formis rationis significatis per terminos secũdæ intentionis dantur formæ genericæ & specificæ, vt vniuersalitas est forma generica ad genereitatem & specieitatem, aliasque formas specificas prædicabilium; imò & sunt formæ differentiales, licet nomina ad illas significandas non habeamus: ergo eisdem rationibus, quibus quæstione præcedenti ostendimus, in formis realibus formam genericam in abstracto de specifica, & differentiali, & formam differentialem de specifica prædicari, conuincitur, idem esse dicendum de his formis rationis. Vnde hæc erit formalis & vera, genereitas est vniuersalitas, in qua forma generica in abstracto de forma specifica, etiam in abstracto significata prædicatur: immò (vt quæst. præcedenti aduertimus) licet antiqui negent, in formis substantialibus formam genericam in abstracto de specifica prædicari; cum nullus tamen id neget in formis accidentalibus realibus, nec id negari potest in formis accidentalibus rationis.

4 Secunda autem pars conclusionis probatur quia in prædicatione per nomina abstracta secundæ intentionis significantia formas diuersas, quamuis eidem subiecto simul conuenientes, non possunt extrema supponere pro eodem: non

pro

pro subiecto, siquidem talia nomina, nec subiectum significant, nec illud connotant; non pro eadem forma: supponimus enim, diuersas formas significare: ergo tales prædicationes non sunt veræ. §. Confirmatur, nam eadem ratione prædicationes, in quibus per nomina abstracta diuersæ formæ licet eidem subiecto simul conuenientes, adinuicem prædicantur, sunt falsæ: vt falsæ sunt istæ, humanitas est risibilitas, humanitas est albedo, albedo est dulcedo: ergo idem erit in formis rationis, si in abstracto adinuicem prædicentur, & falsæ erunt istæ prædicationes, vniuersalitas est prædicabilitas, specieitas est genereitas.

Aduersus istas conclusiones nihil particulare occurrit præter ea, quæ aduersus similes prædicationes in terminis, primæ intentionis obiecimus, & dissoluimus, quæ eodem modo solui possunt, si proportionabiliter aduersus has conclusiones obijciantur.

QVÆSTIO V.

Vtrum medijs nominibus secundæ intentionis concreta de abstractis verè prædicentur.

DIco primo: de secunda intentione rationis, quæ ab alia secunda intentione potest denominari, & esse sub-

ſtractum reſpectu illius, etiam in abſtracto conſiderata, poteſt prædicari in concreto ſecunda intentio illa denominans. Explicatur, & probatur concluſio, nam cum intellectus quamlibet ſecundam intentionem prædicabilis poſſit in communi concipere, & abſtrahere ab hac & illa, ver. g. intentione ſpeciei intentionem ſpeciei in communi, & ab hac & illa intentione generis intentionem generis in communi, & intentiones ſic abſtractas comparare ad ea, à quibus abſtraxit; poteſt talibus intentionibus tribuere intentionem ſpeciei prædicabilis: ac perinde quælibet ſecunda intentio rationis poteſt eſſe ſubſtractum ſpeciei prędicabilis, & ab illa denominari: ſicut enim homo ab hoc, & illo homine per intellectum abſtractus & comparatus ad ea, à quibus abſtrahitur, quia illa ſolo numero differũt, & hoc modo dicit in actu totam eſſentiam illorum, eſt prædicabilis de illis *in quid*, & per modum ſpeciei, & denominabilis ab intentione ſpeciei prædicabilis; ita generectas v. g. etiam in abſtracto ſignificata eſt abſtrahibilis per intellectum ab hac & illa genereitate, vt à genereitate, qua denominatur animal genus, & à genereitate, qua color genus denominatur: & ſic abſtracta genereitas poteſt ab intellectu comparari ad tales genereitates in particulari, quæ cum ſolo numero differant, & genereitas dicat in actu totam eſſentiam illarum, eſt prædicabilis de illis præ-

prædicatione speciei, & est denominabilis ab intentione speciei. Hoc ergo supposito dicimus in conclusione, quod de secundis intẽtionibus denominabilibus ab altera secunda intentione, intentio illas denominans potest in concreto de illis in abstracto prædicari; ita vt istæ, & similes propositiones sint veræ, genereitas est species, specieitas est species. Et ratio est manifesta: quia eodem modo genereitas, & specieitas est abstractum denominabile à secunda intentione speciei, sicut homo; verbi gratia: ergo sicut species in concreto de homine prædicatur, ita etiam species in concreto de genereitate, & specieitate in abstracto significatis, prędicatur. §. Confirmatur primo, nam prædicatum in prædictis propositionibus vere conuenit subiecto: ergo prædictę propositiones sunt verę. Antecedens probatur, nam definitio prædicati conuenit subiecto: ergo & ipsum prędicatum. Antecedens probatur, nam species est, quæ prędicatur de pluribus differentibus numero in eo, quod quid. Sed hoc conuenit genereitati, & specieitati; genereitas enim prædicatur *in quid*, de hac & illa genereitate, quæ solo numero differunt: ergo definitio prędicati, ac perinde & ipsum prędicatum, conuenit subiectis prędictarum propositionum. §. Confirmatur secundo, quia extrema prędictarum propositionum supponunt pro eodem: ergo illę sunt verę, cum

ſint affirmatiuę. Antecedens probatur, quia licet genereitas, cum ſit nomen abſtractum, ſupponat pro ipſa forma, quam ſignificat, & hoc nomen ſpecies, cum ſit concretum, ſupponat pro materiali, & ſubſtracto intentionis ſpeciei, cum tamen ipſa genereitas, ſeu forma generis ſit materiale intentionis ſpeciei, vt oſtendimus, inde eſt, quod hoc nomen *genereitas*, & hoc nomen *ſpecies*, pro eodem ſupponant.

2 Dico ſecundo, de ſecundis intentionibus in abſtracto ſignificatis, alia ſecunda intentio illas non denominans, non poteſt in concreto prædicari. Concluſio manifeſte probatur, quia in talibus prædicationibus extrema non ſupponunt pro eodem: ergo prędicationes non poterũt eſſe verę. Antecedens probatur, quia ſubiectum, cum ſit nomen abſtractum, ſupponit pro forma, quam ſignificat; ergo ſi illa non ſit ſubſtractum denominatũ ab altera intentione, quæ ſignificatur per prędicatum, cum prędicatum, vtpote nomen concretum, ſupponat pro ſubſtracto formæ ſeu intentionis, quam ſignificat; prędicatum & ſubiectum prædictarum propoſitionum non ſupponent pro eodem.

3 Dico tertio, ſecunda intentio in abſtracto, non poteſt prędicari de altera ſecunda intentione in concreto; etiam ſi intentio ſignificata per concretum ſit denominabilis à ſecunda intentione ſignifi-

cata

cata per prædicatum. Probatur & explicatur conclusio: istæ enim prædicationes sunt falsæ, genus est genereietas, genus est specieitas, quia in nulla earum extrema supponunt pro eodem, in illis enim subiectum supponit pro substracto generis, quod vtique non est idem cum secunda intentione genereitatis, & specietatis, pro quibus supponit prædicatum primæ & secundæ prædictæ propositionis: ergo prædictæ prædicationes non sunt veræ. Et solum ab hac generali conclusione excipitur hæc prædicatio, species est specieitas, quia quamnis verum sit, quod prædicatum, vtpote nomen abstractum supponat pro ipsa forma specieitatis, quam significat: & subiectum vtpote nomen cõcretum supponat pro materiali & subracto intentionis speciei: quia tamen, vt diximus, aliquod materiale intẽtionis speciei potest esse ipsa specieitas, illa propositio indefinita est vera, quia est idem, ac dicere, aliquod materiale speciei est specieitas. Nec de his propositionibus oportet, aliquid amplius dicere, quia denominationem huiusmodi intentionum ab alijs, si amplius hæc velimus explicare, magis eam confundemus, quam explicabimus.

QVÆSTIO VI.

Vtrum secundæ intentiones vniuersalium de primis intentionibus singularibus, & secundæ intentiones singulares de primis vniuersalibus prædicari possint?

§. Post quam egimus de prædicationibus, in quibus primæ intentiones de primis intentionibus, & secundæ intentiones de secundis intentionibus prædicãtur; restat solùm, vt de prædicationibus, in quibus secundæ intentiones de primis prædicantur, breuiter agamus. Et quidem certum est, secundas intentiones in abstracto de primis intentionibus etiam in abstracto nullatenus vere prædicari: vt si dicas, humanitas est specieitas, animalitas est genereitas: quia hæc nomina abstracta, vt sæpius diximus, cum non connotent, nec significet subiectum, supponunt pro ipsis formis, quas significant. Sed secunda intentio est distincta à prima intentione: ergo in propositione, in qua secunda intentio in abstracto de prima intentione etiam in abstracto prædicatur, extrema supponunt pro eodem: ac perinde non est vera.

2 Certum est etiam, quod secunda in-

intentio in abstracto de prima intentione in concreto non potest vere prædicari, vt si dicas, homo est specieitas, animal est genereitas; quia cum subiectum talium propositionum, vtpote concretum, supponat pro materiali, & substracto, quod est distinctum ab ipsa secunda intentione, pro qua prædicatum, vtpote nomen abstractum supponit extrema prędictarum propositionum non supponunt pro eodem, ac perinde illæ non sunt verę.

3 Certum denique est, quod nomen secundæ intentionis in concreto prædicatur de naturis primæ intentionis, quas secunda intentio per prædicatum significata denominat: vt nomen secundæ intentionis significans intentionem generis, de naturis genericis, & significans intentionem speciei, de naturis specificis, & significans intentionem singularis, de natura singulari. Vnde istæ sunt veræ, licet accidentales, prædicationes, animal est genus, homo est species, Petrus est indiuiduum. Tum, quia quodlibet accidens reale, seu rationis denominans aliquod subiectum, prædicatur accidentaliter de illo: vt ea ratione hæc est vera, homo est albus; ergo cum animal ab intentione generis denominetur, homo ab intentione speciei, & Petrus ab intentione indiuidui; genus de animali, species de homine, & indiuiduum de Petro vere prędicatur. Tum etiam, quia in talibus prędicationibus definitio prædicati conuenit,

licet accidentaliter, ſubiecto : ergo & ipſum prædicatum vere, licet accidentaliter, prædicatur de ſubiecto . Antecedens probatur, quia ſi genus eſt , quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie *in quid*, hoc conuenit animali, ſi ſpecies eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero *in quid* , hoc vtique conuenit homini, ac denique ſi indiuiduum eſt , quod prædicatur de vno tantum, hoc vtique cõuenit Petro : ergo definitio prædicati harum propoſitionum vere conuenit earum ſubiectis .

4 His ergo ſuppoſitis, ſolum cum noſtro Authore Ss. Magiſtro Soto hic dubitamus, an termini ſecundæ intentionis ſignificantes intentiones vniuerſales, de primis intentionibus ſingularibus, aut minus vniuerſalibus , & termini ſecundæ intentionis ſignificantes intentiones ſingulares , de primis intentionibus vniuerſalibus vere prædicentur: v.g. an iſtæ ſint veræ, homo eſt genus, Petrus eſt genus , Petrus eſt ſpecies,& iſtæ, homo eſt indiuiduum,animal eſt indiuiduum , quod vtique late diſputat , & optime reſoluit noſter Author loco citato , & ex illius doctrina breuiter quæſtionem reſoluemus .

5 Dicendum igitur eſt, omnes prædictas propoſitiones eſſe falſas . Concluſio duplici ratione probatur : primo , nam quia vt ex dialectica habetur , prædicatũ ſecundæ intentionis conueniens rebus, & non vocibus , appellat ſupra proprium con-

conceptum, & facit illud supponere simpliciter pro eo, quod primo per se, & formaliter significat, sensus prædictarum propositionum est, huius videlicet homo est genus, quod homo sub conceptu proprio hominis sit genus, & istarũ Petrus est genus, Petrus est species, quod Petrus sub conceptu singulari Petri sit genus, vel species & sensus istius, homo est indiuiduum, quod homo sub conceptu formali hominis sit indiuiduum. Sed omnes isti sensus falsissimi sunt: ergo omnes prædictæ propositiones in sensu formali, quem ex vi prædicati secundæ intentionis, & appellationis ab illo prouenientis faciunt, sunt falsæ.

6 Secundo probatur conclusio, quia in nulla prædictarum propositionum prædicatum aut illius definitio conuenit subiecto. Omnes igitur tales propositiones sunt falsę: antecedens facile probatur, discurrendo per omnes illas propositiones; hoc enim prædicatum, *genus*, cum dicat id, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid, nullatenus conuenit homini aut Petro: neq: enim homo, aut Petrus prædicatur de pluribus differentibus specie: ergo cum genus prædicatur de homine aut Petro, prædicatum non conuenit subiecto. Nec hoc prædicatum *species* cõuenit Petro, quia species dicit id, quod prædicatur de pluribus differentibus numero, quod vtique Petro non conuenit. Nec denique hoc prędicatum *indiuiduum* conuenit homini, aut animali, quia *indiuiduum*

dicit id, quod prædicatur de vno tantum, & homo, & animal non de vno tantum, sed de pluribus prædicantur.

7 Aduersus conclusionem tamen aliqua breuiter obijciuntur. Primo, quod hæc est vera, homo est genus: nam hæc est bona consequentia, omne animal est genus, homo est animal: ergo homo est genus. Sed maior & minor est vera: ergo & consequens. §. Secundo, quod hæc est vera, Petrus est species: nam bene valet, omnis homo est species, Petrus est homo: ergo Petrus est species, sed maior& minor est vera: ergo & consequens. §. Tertio, quia hæc est vera, hic homo est species, quia bene valet, homo est species: ergo hic homo est species, vel hic homo est species, per descensum disiunctiuum. Sed antecedens est verũ: ergo & cõsequens pro aliqua saltem illius parte, cum sit propositio disiunctiua. §. Quarto, quia hæc est vera, homo est indiuiduum, quia bene valet à subalternante ad subalternatam; omnis homo est indiuiduum: ergo homo est indiuiduum. Sed antecedens est verum: ergo & consequens. Et similiter, quia bene valet per ascensum disiunctiuum, hic homo est indiuiduum, vel hic homo est indiuiduum ergo homo est indiuidum. Sed antecedens est verum, cum sit vna disiunctiua, cuius non solum vna, sed omnes partes sunt veræ: ergo consequens est verum.

8 Ad omnia hæc breuiter, & facile ex principijs dialecticis respondetur: ad primum

mum quidem negando illam propositionem, homo est genus, & negando consequentiam, qua illa probatur: habet enim duplicem defectum, primum variationis appellationis, quia in maiori prædicatum *genus* appellat supra significatam formale animalis, & in consequenti supra significatum formale hominis: & habet defectũ variationis suppositionis ex parte illius termini homo, qui in consequenti supponit simpliciter, & in minori personaliter. Et præter hæc secundum probabiliorē sentētiam, illa propositio, omne animal est genus, quę est maior illius syllogismi, est falsa.

Ad secundam obiectionem negatur illa propositio, Petrus est species: & negatur consequentia, qua ibi probatur, propter similem duplicem defectum ac præcedentis consequentiæ: & maior eiusdem consequentię, si distributio tollit suppositionē simplicem, est falsa. Ad tertiam negatur illa propositio, hic homo est species, & consequentia, qua ibi probatur: sub termino enim supponente simpliciter, nec licet ascendere, nec descendere: quia supponit quasi immobiliter, & quasi singulariter. Ad quartam negatur illa propositio, homo est indiuiduum, & ad primam illius probationem negatur, illam consequentiam, omnis homo est indiuiduum, ergo homo est indiuiduum esse bonam, aut esse à subalternante ad subalternatam; non enim est bona, quia variatur suppositio de personali in simplicem:

tem; cum enim ſecundum probabiliorem ſententiam diſtributio tollat ſuppoſitioné ſimplicem, antecedens illius conſequentię ſupponit perſonaliter: nec eſt à ſubalternante ad ſubalternatam; quia ſubalternata debet eſſe propoſitio particularis, & cuius ſubiectum ſit terminus communis ſupponens indefinite vel particulariter, & poſſit propoſitio verificari diuiſiue pro pluribus; conſequens autem prædictæ cõſequentiæ, cum ſupponat ſimpliciter, ſupponit immobiliter, & quaſi ſingulariter. Ad ſecundam probationem negatur, illum aſcenſum eſſe bonum, quia, vt diximus, ſub termino ſupponente ſimpliciter, nec licet aſcendere, nec deſcendere.

LIBER

LIBER SEXTVS

DE ANTEPRÆDICAMENTIS

Cturi in sequenti libro de prædicamentis, ad quæ vt præambulum præmisit Aristoteles antepredicamenta, de illis in hoc speciali libro, quem vt procœmiũ ad prædicamẽta premittimus, agere voluimus. Et cum in antepredicamẽtis de vniuocis egerit Aristoteles, & æquiuocis, inter quæ media sunt analoga; de analogis ob id in hoc etiam libro agemus. Et quia ens in decem prædicamenta diuiditur, quamuis illius diuisionem inter antepredicamenta non enumerauerit Philosophus; quia tamen diuisio entis est quoddam præambulum ad predicamẽta, & quia ea quæ de analogia dixerimus, in ente tanquam in precipuo analogiæ exemplo patefient; de entis analogia & illius in decem prædicamenta diuisione in hoc etiam libro tractabimus; quia quamuis hoc ad metaphisicam pertineat, noster Author, quem plures postea sunt imitati, in hoc loco de his disputauit.

QVÆ-

QVÆSTIO I.

Quid sit prædimentum, & antepræ-dicamentum: & quare ad prædicamenta antepradicamenta præmittantur?

QVæstionem hanc, quæ non solum ad prædicamenta, sed & ad ante prædicamenta est præambula, breuiter duabus conclusionibus resoluemus. Dico igitur primo Prædicamentum est prædicatorum, seu prædicabilium ordinatio. Vnde de prædicamentis agere pertinet ad logicum, vt sciat, quam cuilibet intentionem prædicabilis tribuere debeat. Pro explicatione huius conclusionis aduertendum est ex nostro Authore dubio primo præambulo ad antepraedicamenta, quod in prædicatione tam res ipsæ, quam voces, & conceptus formales prædicantur; diuersimode tamen. Nam res, seu conceptus obiectiui prædicantur principaliter, & *vt quod*: voces autem & conceptus formales prædicantur *vt quo*, id est, vt substituta rerum, & quibus medijs res ipsæ *vt quod*, prædicantur. Cum enim prædicationis intentum sit explicare conuenientiam vnius rei cum altera; quia res nobiscum adducere non possumus, vt ait Philosophus, vtimur vocibus, & terminis

nis significatiuis loco rerum: & ita dum aliquid enunciamus, voces sunt, quæ proxime prædicantur, non tamen ratione sui, sed loco rerum, quæ principaliter prædicantur: vt cum dicimus, homo est animal, licet prædicatio fiat medijs his vocibus, *homo* & *animal*; voces tamen ipsæ non sunt quæ prædicantur, sed res, nec per eam prædicationem intendimus explicare conuenientiam vocum inter se; aliàs propositio esset falsa, cum hæc vox *homo* non sit hæc vox *animal*, sed intendimus explicare conuenientiam rerum, quæ per ipsas voces significantur. Et idem proportionabiliter dico in propositione mentali: in illa enim conceptus obiectiui, id est, res repræsentatæ per conceptus formales, prædicantur principaliter & *vt quod*; conceptus autem formales prædicantur proxime *vt quo* & loco rerum, quas repræsentant. Hoc ergo supposito, vtraque pars conclusionis probatur, & explicatur, & prima quidem, quia hoc nomen *prædicamentum*, non supponit pro genere supremo cuiuslibet prædicamenti, sed pro tota collectione omnium, quæ in aliquo prædicamenro reperiuntur, quatenus vnũ subijcitur alteri, & illud de hoc est prædicabile; & quatenus alia in ea serie, & coordinatione ponuntur directe, alia vero ad latus, vt differentiæ collocantur: vt videre est in quacumque arbore prædicamentali, & specialiter in ea quam in prædicamento substantię fecit Porphirius.

a Hinc

2 Hinc deducitur secunda conclusionis pars. Nam quamuis agere de prædicamentis secundum se ad Metaphysicum spectet, ideoque sub ea ratione in Metaphisica egerit Aristoteles de illis, quia tamen ad Logicum pertinet omnibus rebus intentiones, quæ illis competunt, tribuere prædicatorum & prædicabilium, & ad hoc requiritur cognoscere, quę natura sit contrahibilis, & quę contrahens, vt vni tribuat intentionem generis & alteri intentionem speciei, oportet ad id omniũ prædicamentorum seriem cognoscere, & ita verificatur commune illud dictum Philosophi, quod Logicus, & Metaphisicus agunt de omni ente, Metaphisicus videlicet, vt eius naturam absolute cognoscat: Logicus autem non vt in ipsarum rerum cognitione absolute sistat, sed vt sciat, quam cuilibet rei intentionem prædicati, aut prædicabilis tribuat. Ingenuè tamen fateor, quod cum ad istum finem tribuendi cuique rei intentionem, quæ illi debetur prædicabilis, cognitionem in logica contendamus habere prædicamentorum; eorum in logica natura cognita, non curamus illam ex Metaphisica accipere, quia ad absolutam cognitionem illorum sufficienter existimamus esse instructos per id quod de prædicamentis ad prædictum finem in Logica edocemur, & instruimur: & ita oportet in Logica accurate, quæ ad prædicamenta pertinent, tradere.

3 Dico secundo. Antepraedicamentum

tum est quid præambulum, & cognitu necessarium ad cognitionem prędicamentorum: ac perinde ad ipsa prædicamenta necessario anteprædicamenta sunt præmittenda. Hæc conclusio non aliter probatur, quam explicando & insinuando in particulari necessitatem cuiuslibet antepredicamenti ad prædicamentorum tractatum. Tria igitur in genere, & septem in specie Aristoteles assignat antepradicamenta, tria quidem in genere, scilicet definitiones, diuisiones, & regulas, septem vero in specie, videlicet, tres definitiones, duas diuisiones, & duas regulas. Quod autem horum præcognitio sit ad prædicamenta necessaria, probatur, per singula illorum discureendo.

4 Imprimis enim requiritur cognitio vniuocorum, æquiuocorum, & denominatiuorum, quæ pertinent ad primum anteprædicamentum. Quia ad prædicamentum aliquod constituendum, triplicem oportet considerare respectum: primus est ad id, quod est supra omnia prædicamenta; & cum omnibus prędicamentis solum detur aliquid commune ęquiuocum, vel analogum; ad id oportet pręcognoscere, quę sunt æquiuoca, & analoga. Secundus respectus est adinuicem eorum, quę sunt in eodem prędicamento: & cum ea debeant conuenire in aliqua ratione vniuoca; ad id oportuit pręcognoscere, quę sunt vniuoca. Tertius denique respectus est eorum, quę sunt in vno

vno prędicamento, ad ea quę sunt in alio: & quia quę sunt in vno prędicamento, solum accidentaliter, & denominatiue possunt prædicari de his, quæ sunt in alio; ad illud oportet præcognoscere, quæ sunt denominatiua.

5 Cognitio autem complexorum, & incomplexorum, quæ ad secundum anteprædicamentum pertinent, ad prædicamenta prærequiritur: quia in prædicamento solum collocantur res simplices, & vnam dumtaxat essentiam, & definitionem habentes, ad id ergo oportet præcognoscere, quæ sunt complexa, & quæ incomplexa: vt hæc ad coordinationem prędicamentalem admittantur; illa vero excludantur.

6 Cognitio etiam eorum, quæ de aliquo dicunur, & eorum quæ de nullo dicuntur, quæ ad secundum etiam antepræ-dicamentum pertinent, etiam ad prædicamenta prærequiritur: quia series cuiuslibet prædicamenti dicitur penes subijci, & prædicari, id est, penes prædicata superiora & inferiora, inter quæ aliqua sunt superiora, & nulli inferiora, vt genus supremum; alia, vt genera intermedia, sunt inferiora alijs generibus, & superiora speciebus; & denique indiuiduum est omnibus inferius, & nulli superius: ergo ad hæc prærequiritur cognitio eorum, quæ de aliquo dicuntur, & eorum, quæ de nullo dicuntur.

7 Tertij antepraedicamenti cognitio præ-

prærequiritur: quia in illo ſcilicet in duabus regulis antepraedicamentalibus inſinuantur, quæ in quolibet prædicamento directe, & quæ ad latus prædicamenti collocentur.

QVÆSTIO II.

Vtrùm definitiones vniuocorum, & æquiuocorum à Philoſopho aſsignatæ, ſint bonæ?

IN primo antepraedicamentorum capite definit Philoſophus vniuoca, æquiuoca, & denominatiua; maioris tamen claritatis gratia in hac quæſtione definitiones vniuocorum, & æquiuocorum, in ſequenti vero definitionem denominatiuorum explicabimus. Loquitur autem hic Philoſophus non de vniuocis vniuocantibus, aut æquiuocis æquiuocantibus, hoc eſt de vocibus, aut terminis ſignificantibus aliqua vniuocè, vel æquiuocè, de his enim in Dialectica agitur, ſed de vniuocis vniuocatis, & æquiuocis æquiuocatis, ideſt de ipſis rebus vt ſignificantur per terminos vniuocos, vel æquiuocos. Hoc ergo modo ſumpta vniuoca, ait Philoſophus, *dicuntur, quorum nomen commune eſt, & ratio ſubſtantia nomini accomodata eſt eadem, æquiuoca vero dicuntur,*

tur, quorum nomen commune est, ratio vero substantiæ nomini accomodata, diuersa. Vt autem vtriusque definitionis veritas innotescat, vtramque oportet breuiter explicare.

2 Definit igitur Philosophus vniuoca, & æquiuoca in plurali, quia vniuoca, & æquiuoca non nisi inter duas ad minus res possunt inueniri, & definit illa in ordine ad nomen; quia vt in explicatione vltimæ particulæ earum definitionum videbimus, non vniuocantur, neque æquiuocantur res, nisi quatenus tali, vel tali nomine significantur. §. Cum autem in vtraque prædicta definitione dicitur, *quorum nomen est commune*, non debet intelligi nomen strictè, pro nomine distincto à verbo, & ab aliquibus alijs terminis, sed pro termino seu voce significatiua. §. Cum vero in vtraque etiam definitione dicitur *ratio substantiæ*, non debet intelligi substantia, prout condistincta ab accidenti, quia in substantijs, & accidentibus reperiuntur vniuoca, & æquiuoca; sed quia hoc nomen *substantia*, etiam significat quidditatem cuiuscumque rei; nomine substantiæ in his definitionibus debet intelligi quidditas rei, seu conceptus obiectiuus formaliter, vt correspondet conceptui formali. Per id denique, quod in vtraque prædicta definitione dicitur, quod ratio substantiæ est eadem, vel diuersa, vt nomini accomodata; debet intelligi, quod ratio vniuocorum, vel æquiuocorum atten-

tenditur non penes conuenientiam, vel diuersitatem, quam res absolute in se habēt, sed quam habent, vt significantur per nomen: canis enim verbi gratia, terrestris, & marinus, & habent in se conuenientiam, & diuersitatem, conuenientiam, in ratione animalis, diuersitatem, in ratione canis terrestris, & marini, & vt significata per hoc nomen *animal* sunt vniuoca vniuocata, significata vero per hoc nomen *canis*, sunt æquiuoca æquiuocata.

3 His ergo communiter explicatis pro definitionibus vniuocorum, & æquiuocorum, in particulari cum in definitione vniuocorum dicitur, quod ratio nomini accomodata sit eadem, debet intelligi, quod sit omnino eadem: vt ab ea definitione excludantur analoga; & cum in definitione æquiuocorum dicitur, quod ratio nomini accomodata sit diuersa, debet intelligi, quod non sit omnino eadem siue sit omnino diuersa, vt in puris æquiuocis, seu partim eadem & partim diuersa, vt in analogis, quæ licet sint media inter vniuoca & pura æquiuoca, illa sub definitione æquiuocorum comprahendit Aristoteles, vt patet ex exemplo, quod prædictæ definitionis adducit de homine viuo, & picto, quorum ratio, vt significatur per hoc nomen *homo*, nec est omnino diuersa, nec omnino eadem, sed partim eadem & partim diuersa & consequenter analoga. Si autem velis definire

re pure æquiuoca, sunt *quorum nomen est commune, ratio vero nomini accommodata est omnino diuersa*: si pure vniuoca, *sunt quorum nomen est commune ratio vero nomini accommodata est omnino eadem*: si denique analoga, sunt, *quorum nomen est commune, ratio vero nomini accommodata est partim eadem & partim diuersa*.

4 Plures ex obiectionibus, quæ aduersus prædictas definitiones possent fieri, ex ipsarum definitionum explicatione manēt dilutæ, & ita illis omissis, vnum vel alterum breuiter obijciamus. Obijcies ergo primo, quod æquiuoca non possunt definiri. Perperam igitur illa definiuit Philosophus. Antecedens probatur, quia æquiuoca non habent aliquam vnam rationem. Sed nihil potest definiri, nisi in quantum est vnum, vnicamque habet rationem: ergo æquiuoca non possunt definiri. §. Confirmatur, nam vt aliquid definiatur, vniuocum debet esse, debet enim dicere vnam rationem omnino communē omnibus, quibus competit definitio. Sed æquiuoca non possunt esse vniuoca, cum ab vniuocis condistinguantur: ergo æquiuoca non possunt definiri.

Respondetur ad argumentum, quod licet æquiuoca in particulari, vt canis terrestris, & marinus, secundum quod hoc nomine canis significantur, & quælibet alia æquiuoca in particulari, non possint definiri; bene tamen æquiuoca in communi, vt ab his & illis æquiuocis ab-

abstrahunt, quia omnia illa conueniunt in eo, quod est, non habere aliquam rationem communem: & hæc conuenientia est omnibus illis communis, & sub hac ratione potest abstrahi ab omnibus æquiuocis vera ratio communis æquiuocorum, secundum quam æquiuoca hic definiuit Philosophus: non enim minus omnia æquiuoca in particulari conueniunt in eo, quod est habere rationem diuersam, quam omnia vniuoca in particulari conueniunt in eo, quod est habere rationem omnino vnam. §. Ad confirmationem respondetur, quod vt æquiuoca definiantur, debent esse denominatiue vniuoca, quod vtique ita est; nec inconuenit, vnam speciem essentialiter ab altera condistinctam, sub altera denominatiue contineri, & ab illa denominari: sicut in simili exemplo, quamuis terminus in vniuocum, & æquiuocum essentialiter diuidatur; terminus æquiuocus, quia sub vna ratione significat omnes terminos æquiuocos, denominatiue est terminus vniuocus, & denominatiue sub termino vniuoco continetur.

Secundo aduersus eandem æquiuocorum definitionem obiicies, quod species, quæ sunt sub genere, sunt æquiuocæ, homo v.g.& equus, Et tamen secūdum quod nomine generico animalis significantur ratio substantiæ nomini accommodata non est diuersa, sed omnino eadem: ergo definitio æquiuocorum non est bona;

Maior probatur, nam teste Philosopho 7.metaph. text. 31. sub genere multæ latent æquiuocationes. Sed non possunt aliæ æquiuocationes latere, nisi quæ conueniant eius speciebus: ergo species, quæ sub aliquo genere continentur, æquiuocæ sunt.

Respondetur, quod hic *Aristoteles* definiuit vniuoca & æquiuoca logica, & quia animal non est æquiuocum æquiuocatione logica, sed æquiuocatione phisica, ideò non mirum, quod hæc definitio illi non conueniat: Pro quo sciendum est, quod vt colligitur ex doctrina Aristotelis loco in argumento citato, tres sunt gradus æquiuocationis. Prima æquiuocatio est illa, quam habet species athoma respectu suorum indiuiduorum, nam licet dicat vnam rationem illis communem, & eodem modo essentialiter perfectam, dicit tamen rationem, quæ in indiuiduis magis, vel minus accidentaliter reperitur perfecta; & hæc est minima æquiuocatio. Secundus gradus æquiuocationis est naturæ genericæ, quæ licet sit eadem generice in omnibus suis speciebus; est tamen magis & minus essentialiter perfecta in vna specie, quam in altera Tertius denique gradus æquiuocationis est, quando aliqua habent nomen commune, in ratione autem per illud importata nec perfecte, nec imperfecte omnino illa conueniunt. Ex his tribus æquiuocationibus hæc vltima solum est æquiuocatio logica, &

quam

quam definiuit Aristoteles in præsenti: aliæ vero sunt phisicæ æquiuocationes, & compatibiles cum vniuocatione logica. De secunda autem æquiuocatione phisica intelligitur Aristoteles, cum loco in argumento adducto ait, latere sub genere æquiuocationes.

QVÆSTIO III.

Vtrùm definitio denominatiuorum rectè assignetur à Philosopho.

DEnominatiua (ait Philosophus) *dicuntur: quæ ab aliquo nominis appellationem habent solo differentia casu.* In hac autem definitione non nomina denominatiua, sed res ipsas, prout significantur per nomen, definit Aristoteles. Per nomen inquam, non strictè sumptum, vt distinguitur à verbo, sed per nomen, idest, per terminum. Pro explicatione autem huius definitionis est aduertendum, quod in denominatione tria possumus considerare, formam videlicet denominantem, subiectum denominatum, & ipsum denominatiuum; verbi gratia in denominatione hominis albi, forma denominans est albedo, non solum secundum rem, sed secundum nomen: siquidem hoc nomen *album* conuenit in literis initialibus cum

hoc nomine albedo, & differt ab illo in cadentia & terminatione (sic enim debet intelligi in definitione illa particula *differentia casu*: non autem quod si nomen, à quo sumitur denominatio, sit in genitiuo, vel nominatiuo, non possit in eodem casu esse nomen denominatiuum) sensus igitur definitionis est. Denominatiua sunt res, quæ ab aliquo denominationem accipiunt, à quo secundum nomen solo casu, id est cadentia terminationis differunt. Definitio igitur sic explicata optima est, & præter auctoritatem Aristotelis & omnium eius interpretum eam recipientium, non aliter melius, quam illam aliquibus obiectionibus examinando, probabitur.

2 Obijcies ergo primo, denominatiua esse vniuoca. Perperam igitur Aristoteles illa ab vniuocis & æquiuocis condistinguit. Antecedens probatur: nam album v.g. quod vtique secundum rem & rationem, & nomen est denominatiuum, est etiam vere vniuocum, siquidem rationem eandem dicit omnibus his, de quibus prædicatur: aliàs nec prædicaretur prędicatione quinti prędicabilis, ad quod, sicut ad omnia alia prædicabilia, requiritur, quod id, quod prædicatur, sit vniuocum ijs, de quibus prædicatur.

Respondetur communiter ad argumentum, quod denominatiua sunt quidem vniuoca materialiter, non tamen formaliter, vt denominatiua: hoc est, quod li-

licet in eodem materiali coincidat ratio vniuoci, & ratio denominatiui, aliunde tamen ratio vniuoci, & ratio denominatiui desumitur. Ratio enim vniuoci sumitur ab eo, quod sit eadem omnibus, de quibus dicitur; ad quod omnino per accidens se habet, quod ea ratio ab aliquo denominationem accipiat, in quo ratio formaliter denominatiui consistit. Et ita potest dici, quod Philosophus cum distinguit hic æquiuoca, vniuoca, & denominatiua, solum vult, illa formaliter condistinguere, non autem intendit, quod denominatiua, non sint vllatenus vniuoca.

3 Tamen licet hoc ita probabiliter possit dici, cum Philosophus vniuoca hic definierit, vt quæ vniuoca sunt, in eodem prædicamento collocentur, & ad res eiusdem solum prædicamenti comparentur: & denominatiua definierit, vt solum res vnius prædicamenti ad res alterius prædicamenti comparentur, vt in prima huius libri quæstione explicuimus, in aliqua proculdubio speciali acceptione hic vniuoca definiuit Philosophus, secundum quam nullo modo denominatiua dicuntur vniuoca.

Pro explicatione igitur huius est aduertendum, quod duplex est vniuocatio etiam logica, seu dupliciter aliqua dicuntur logicè vniuoca. Primo modo, secundum quod dicunt aliquam rationem pluribus non solum eandem, sed essentialem ipsis: & in hoc sensu dixit Philosophus, quod

proprium secundæ substantiæ est, prędicari nomine, & ratione de prima; quod est prædicari de illa vniuoce, dicendo non solum vnam rationem, sed essentialem ipsi primæ substantiæ; immò & in eodem sensu noster Author infra in c. de substanstia quæst.2. solut. ad 2. negat, accidentia prædicari re & ratione, & vniuoce de prima substantia, idest dicendo aliquam rationem non solum eandem, sed essentialem primæ substantiæ. Secundo modo, & licet non ita strictè, propriè tamen dicuntur aliqua logice vniuoca per id, quod dicant eandem omnino rationem, siue illa sit essentialis, siue accidentalis illius. Dicendum igitur est, quod Philosophus hic definiuit vniuoca 1. modo, quia definiuit illa, vt comparantur vt superiora ad inferiora eiusdem prędicamenti, ad quod requiritur, quod non solum eandem rationem, sed & illis essentialem importent. Et hoc modo denominatiua respectu eorum, de quibus denomiuatiue dicuntur, non sunt vniuoca: sunt tamen vniuoca secundo modo & vniuocatione sufficienti ad rationem prædicabilis, & ita de illis prædicatione quinti prædicabilis prædicantur.

4 Obijcies secundo, quod hæc denominatiuorum definitio aliquibus non denominatiuis competit, & aliquibus denominatiuis non conuenit. Ex duplici ergo capite vitiatur. Antecedens pro prima parte probatur, quia humanum respectu

ctu hominis, corporeum respectu corporis, & alia huiusmodi prædicata substantialia re vera non sunt denominatiua. Et tamen hæc denominatiuorum definitio illis competit. Competit igitur aliquibus non denominatiuis. Minor videtur certa, quia humanum dicitur ab humanitate, & corporeum à corpore, à quibus solo casu differunt, sicut album dicitur ab albedine, & solo casu differt ab illa. Maior autem probatur. Tum, quia nec humanum ab homine, nec corporeum distinguitur à corpore: ergo non sunt denominatiua, quia denominatiuum non debet esse idem cum subiecto, quod ab illo denominatur. Tum etiam, quia humanatum de homine, & corporeum de corpore prædicatur *in quid*. ergo respectu illorum non sunt denominatiua. Patet consequentia, quia denominatiuum accidentaliter, non autem *in quid* potest de eo, quod denominat prædicari. Ideoque D. Thomas 3. part. q. 2. art. 6. in argumento *sed contra*, probat humanitatem non prædicari accidentaliter, aut denominatiue de Christo quia prædicatur de illo quidditatiue.

Secunda autem pars antecedentis principalis probatur, nam *studiosus* est vere denominatiuum, siquidem denominatiue prædicaur de his, quibus competit. Et tamen ei non competit hæc definitio: ergo illa aliquibus denominatiuis non competit. Minor probatur, quia studiosus non accipit denominationem à studio, cum

non significet eandem rem, atque hoc nomen *studium*, nec accipit denominationem à virtute: quia licet significet eandem rem ac hoc nomen *virtus*, non solum differentia casus, & terminatione nominis, sed toto nomine differt à virtute: ergo hoc denominatiuum *studiosus*, non accepit denominationem ab aliquo, à quo secundum nomen solo casu differat: ac perinde non competit illi prædictā denominatiuorum definitio.

¶ Pro solutione huius argumenti, quoad duplicem eius partem est aduertendum ex nostro Authore hic quæst. vnica in solutione ad 6. & 7. argumentum, & ex Flandria 4. Metaph. quæst. 2. art. 3. quod tripliciter contingunt denominatiua. Primo, quæ conueniunt in litteris primordialibus, & differunt terminatione, non tamen significant eandem rem, vel si significant eandem rem, non tamen significant formam distinctam à subiecto, & extra illius essentiam, exemplum primi, studiosus à studio: exemplum secundi, humanatus respectu hominis: Et hæc dicuntur denominatiua secundum nomen, & non secundum rem. Secundo modo accipiuntur denominatiua, quæ significant formam extra essentiam subiecti, de quo dicuntur, & distinctam ab illo: non tamen conueniunt cum aliquo nomine in litteris primordialibus, à quo terminatione differant: vt studiosus dicitur hoc modo denominatiuum à virtute; & hæc

sunt

sunt denominatiua secundum rem tantum. Tertio denique modo accipiuntur denominatiua, quæ & conueniunt cum aliquo nomine in primordialibus litteris, à quo differunt in terminatione: & important formam extra essentiam subiecti, de quo dicuntur, & distinctam ab illo: vt album dicitur hoc modo denominatiuum ab albedine. Et ita dicuntur denominatiua secundum rem, & nomen: & ex his acceptionibus ista tertia est solum propria, & denominatiua solum secundum illam accepta definiuit hic Aristoteles.

6 Ex hoc notabili deducitur solutio ad argumentum: negandum enim est antecedens, quoad vtramque illius partem. Et ad probationem primæ partis dico, quod humanatum respectu hominis, & corporeum respectu corporis, immò quælibet alia similia prædicata substantialia respectu sui proprij subiecti, non sunt denominatiua secundum rem, sed solum secundum nomen, quia non significant formam, quæ sit extra essentiam subiecti, de quo dicuntur, & ita non conuenit illis præfata denominatiuorum definitio, in qua (vt in hoc capite adnotat Caietanus) debet intelligi, quod denominatiuum sit à forma, quæ sit distincta à subiecto denominato, & extra essentiam illius, & quæ supponat subiectum in suo esse constitutum, ac perinde illud in suo esse essentiali non constituat, quæ non competunt

prædictis, denominatiuis secũdum vocem tantum, quia desumuntur à forma, quæ non est extra essentiam subiecti, sed potius illud essentialiter constituit. §. Dixi, huiusmodi prædicata substantialia non esse propriè denominatiua respectu proprij subiecti, quia aliqua prædicata substantialia possunt esse propriè denominatiua respectu alterius subiecti vt ligneũm respectu cathedræ, aureũ respectu annuli, quia extra essentiam cathedræ est, quod sit lignea, & extra essentiam annuli, quod sit aureus.

7 Ad probationem secundę partis antecedentis eiusdem obiectionis respondetur, quod *studiosus*, secundum quod denominationem accipit à studio, solum est denominatiuum secundum nomen, & non secundum rem, quia non significat eandẽ formam, ac hoc nomen *studium*: secundũ autem quod denominationem accipit à virtute, est denominatiuum solum secundum rem, & non secundum nomen; quia non conuenit hoc nomen *studiosus* cum hoc nomine *virtus* in eisdem litteris initialibus, & cum hic (vt diximus) non definiat Aristoteles denominatiua secundum nomen solum, nec denominatiua solum secundum rem, sed denominatiua secundum rem & nomen; non mirum, quod talis definitio prædicto denominatiuo non competat.

QVAE-

QVÆSTIO IV.

Vtrum duæ diuisiones antepradicamentales recte tradantur ab Aristotele.

POstquam in primo capite tres definitiones explicuit Aristoteles, in secundo capite duas assignat diuisiones, quas in hac quæstione intendimus explicare. Prima diuisio, quod eorum, quæ dicuntur, alia cum complexione dicuntur, vt homo albus, alia sine complexione vt homo. Cum autem has diuisiones premittat Aristoteles, & eas quæ cum cõplexione dicũtur, excludat à prædicamentis, quia non vnam rem, sed duas ad diuersa prædicamenta pertinentes important, vt albus; hæc diuisio non est nominum sed rerum, vt significantur per nomina: ideoque cõsultò non dixit, alia sunt complexa, alia incomplexa, quod nominibus posset accõmodari, sed alia cum complexione dicuntur, alia sine complexione; quod vtique rebus, vt significantur per nomina, competit. Secunda diuisio est quadrimembris; eorum videlicet quæ sunt, alia de subiecto dicuntur, in subiecto vero non sunt, vt homo; alia in subiecto sunt, de subiecto vero non dicuntur, vt hoc albũ; alia in subiecto sunt & de subiecto dicuntur,

tur, vt album; alia denique neque in subiecto sunt, neque de subiecto dicuntur, vt Petrus. Subdit autem Philosophus, explicans quomodo in hac diuisione sumitur esse in subiecto, quod illud hic accipitur pro eo, quod est in aliquo non vt pars, & sine illo esse non potest.

2 In hac diuisione quadruplex diuersæ rationis virtualiter continetur diuisio. Vnde si inquiratur, qualis sit hæc diuisio, non potest absolutè, sed sub distinctione, secundum diuersas, quas virtualiter imbibit diuisiones, responderi. Primo ergo in ea diuisione includitur diuisio, quod eorum, quæ sunt, alia sunt, in subiecto, alia non sunt in subiecto: & cum esse in subiecto pro esse in illo inhæsiue intelligatur, est idem ac diuisio entis in substantiã & accidens, quæ vtique diuisio analoga est. Secunda quæ continetur diuisio, est quod eorum, quæ sunt, alia sunt vniuersalia, alia singularia: & hæc diuisio est subiecti in accidentia rationis quia intentio vniuersalitatis est accidens rationis, quam competit naturis per operationem intellectus. Tertia inclusa diuisio est, quod vniuersalium, aliud est vniuersale in natura, substantiæ, & aliud est vniuersale in natura accidentis, & hæc diuisio potest dici accidentis in subiecta, videlicet intentionis vniuersalitatis in diuersa substracta, quibus competere potest, vel potest dici secundum nostrum authorem in explicatione huius capitis diuisio generis in species:

cies: nã hoc quod est essentialiter quidditatiue prædicari de suis inferioribus (qualiter hic sumitur prædicari, seu dici de aliquo) vniuocè conuenit substantiæ, & accidenti. Et sicut animal essentialiter prædicatur de homine, & equo, & homo de hoc & illo homine; ita etiam coloratũ essentialiter prædicatur de albo, & nigro, & album de hoc & illo albo. Quarta denique diuisio est, quod singulare aliud est in accidenti, & aliud in substantia: & hæc diuisio, cum in illa diuidatur intentio singularitatis in sua substracta, potest dici, sicut præcedens, diuisio accidentis in subiecta, vel generis in species, quia vniuocè in ratione singularis singulare substantiæ, & singulare accidentis conueniunt.

3 Sic explicatæ istæ diuisiones, parũ aut nihil habent difficultatis. Aduersus secundam tamen obijcies primo, quod differentiæ non videntur claudi in hac diuisione, cum enim licet illæ vere de subiecto dicuntur, ex vna parte non videantur esse in subiecto, quia non omnes differentiæ sunt accidentia, ex alia parte videtur esse in subiecto, quia omnes differentiæ vidẽtur esse in subiecto ad modum formæ, & qualitatis.

Respondetur secundum aliquos (vt refert noster Author) quod in hac etiam diuisione cõtinentur differentiæ: istæ enim dicuntur de subiecto essentialiter, & aliquæ, scilicet differentiæ accidentales, sunt propriè in subiecto, aliæ vero scilicet diffe-

differentiæ ſubſtantiales, non ſunt in ſubiecto, vt hic accipitur eſſe in ſubiecto, ſcilicet inhæſiue, & non vt pars illius: differentiæ autem ſubſtantiales in nullo ſubiecto ſunt inhæſiue, & in ſubiecto, in quo quodam modo ſunt, ſcilicet in ſpecie, quam conſtituunt ſunt per modum partis illius. Licet hoc tamen ſatis probabiliter dicatur: noſter author aſſerit intentum Ariſtotelis hic ſolum fuiſſe aſſignare ea, quæ directè ponuntur in prædicamento; & ita ſub hac diuiſione non comprǽhendit differentiam: ſicut nec meminit eorũ, quæ vnius prædicamenti de rebus alterius prædicamenti denominatiue prædicantur.

4 Obijcies ſecundo falſum eſſe, quod aliqua ſint in ſubiecto, & de nullo ſubiecto dicantur: ſi enim aliquod eſſet, maxime hoc album: ſed illud prædicatione artificiali directa, & formali de aliquo dicitur v.g. de Petro: ergo.

Reſpondetur, quod cum ſingulare accidentis non poſſit prædicari, niſi de ſingulari diuerſi prædicamenti; non poteſt de illo prædicari, niſi denominatiue, & de nullo poteſt prædicari eſſentialiter: hic autem Philoſophus cum loqueretur de his quæ in eodem prædicamento collocantur, ſolum loquitur de his, quæ de aliquo prędicantur, vel non prædicantur eſſentialiter: quia ſolum in eodem prædicamento poſſunt collocari ſuperiora alijs eſſentialiter, & indiuiduum, quod omnibus eſt eſſentialiter inferius, & nulli eſt eſſentialiter ſuperius.

Obij-

5 Obiicies tertio contra descriptionē assignatam ab Aristotele, eius quod est esse in subiecto: quia illa conuenit formæ corruptibili substantiali, vtpote quæ est in materia, & non vt pars ipsius materiæ, & absque illa esse non potest. Similiter ea definitio conuenit toti, quod est in suis partibus, & non tanquam pars illarum, & absque illis esse non potest. Et tamen neque forma substantialis, nec totum proprie dicitur esse in alio: id enim est proprium formæ accidentalis: ergo prædicta descriptio essendi in alio non est bona.

Respondetur ad primam partem argumenti dupliciter. Primo, quod forma est in materia tanquam pars non quidem ipsius materiæ, sed compositi: ad definitionem autem huius, quod est esse in alio, solum requiritur, quod non sit tanquam pars illius, in quo est; sed quod non sit, nec tanquam pars compositi, quod ipsa forma & subiectum in quo est, cōponunt; id est, quod nec sit pars, nec compars subiecti in quo est.

Secundo respōdetur cum Simplicio hic quod in prædicta definitione, in illa particula, *esse in alio*, debet intelligi in alio, id est, in subiecto completo, composito videlicet, cum ergo quamuis forma sit in materia non sit subiectum completum, ideò non cōuenit illi definitio ista; & hęc solutio multum congruit doctrinæ D. Th. & Aristotelis, in quorum sententia subiectum accidentium non est materia prima, sed totum compositum.

Ad

Ad secundam partem argumenti respõdetur; in definitione sub illa particula, *esse in alio*, intelligi debere in alio vno, non vero in pluribus. Et quia totum nõ est in vna, sed in pluribus partibus: ideò non conuenit illi hæc definitio, vel descriptio.

QVAESTIO V.

Vtrum duæ regulæ antepraedicamentales à Philosopho assignatæ sint veræ.

DVas in tertio capite assignat Philosophus regulas antepraedicamentales, quarum primam in prima huius quæstionis parte, alteram vero in secunda eiusdẽ quæst. parte proponemus & explicabimus. Prima igitur regula est, *cum quidpiam, vt de subiecto praedicatur, quæ dicuntur de praedicato, dicuntur etiam de subiecto*: vt quia homo praedicatur de Petro, & de homine dicitur animal, etiam animal dicitur de Petro.

2 Hanc regulam licet omnes propter Philosophi authoritatem admittant, varie tamen illam explicant. Primo quidem, quod cum quidpiam de quopiam praedicatur, quidquid quomodolibet vniuersaliter, id est, cum distributione praedicatur de praedicato, etiam praedicatur de subiecto; vt si de homine praedicatur animal, & de

& de omni animali prædicatur album, etiam album prædicatur de homine: ita teste nostro Authore hic, hanc regulam, explicat Burleus. Ea tamen explicatio (ait idem noster Author) est nulla. Nam licet verum sit, quod in illa dicitur; non, tamen in vi huius regulæ, sed in vi consequentiæ syllogisticæ virtualiter in ea verificatione inclusæ, ad quam facile potest reduci, vt si facias hunc syllogismum in, *Darij*, omne animal est album, & homo est animal: ergo homo est albus.

3 Secunda explicatio est, quod quando aliquid dicitur de aliquo, vt de subiecto proprio, quidquid dicitur de prædicato prædicatione alicuius prædicabilis, dicitur etiam de subiecto: ita hanc regulam explicat B. Albertus hic tractatu 1. cap, 6. Aduersus hanc tamen explicationem est, quod homo prędicatur de Petro prædicatione secundi prædicabilis, & de homine prædicatur species prædicatione quinti prædicabilis, vt si dicas, homo est species: & tamen species nõ prædicatur de Petro; similiter differentia v.g. rationale dicitur de homine prædicatione tertij prædicabilis, & de differentia prædicatur, quod sit substantia incompleta, quod tamen non prædicatur de homine: ac denique risibile prædicatur de homine prædicatione quarti prædicabilis, & de risibili dicitur, quod sit passio hominis, quod tamen non dicitur de homine. In multis igitur prędicta explicatio deficere videtur.

4 Ter-

4 Tertia explicatio extendit eam regulam, vt verificetur etiam de prædicatis negatiuis, vt si aliquid de aliquo prædicatur, prædicatum negatiuum, quod prædicatur de prędicato etiam dicatur de subiecto: vt quia animal prædicatur de homine, & de animali prædicatur non insensibile, id etiã prædicetur de homine: seu per propositiones negatiuas, quia animal prædicatur de homine, & de animali vere negatur insensibile; id etiam vere negetur de homine. Ita eam regulam extendunt Auicena & Algazel. Sed nec ea extensio est vera: animal enim prædicatur de homine, & de animali vere negatur, quod sit species athoma, quod tamen non vere negatur de homine.

Vera igitur, & ad mentem Philosophi huius regulę explicatio est, quam illam explicans assignat cum communi sententia noster author, quod cum quidpiam de quopiam, vt de subiecto, idest quidditatiue prędicatur, quidquid quidditatiue prędicatur de prædicato, quidditatiue etiam prędicatur de Petro, & de homine quidditatiue prędicatur animal, etiam quidditatiue animal prędicatur de Petro. Quod enim hęc sit vera, genuina, & ad mentem Philosophi prædictę regulæ explicatio, probatur. Tum ab exclusione aliarum, quas reijcimus, explicationum. Tum etiam, quia sic illa regula explicata nullas patitur instantias. Tum denique, quia Aristoteles eam statuit regulam, vt co-

cognoſcatur, quæ in recta linea in quolibet prædicamento debeant collocari. Sed in recta linea ſolum ponuntur, quę quidditatiue de inferioribus prędicantur: ergo ea regula ſolum intelligitur de prędicatione quidditatiua, vt ſeries cuiuslibet prędicamenti ordinetur: quia enim homo v.g. quidditatiue prędicatur de Petro & de homine quidditatiue prædicatur animal, & de animali corpus, & de corpore ſubſtantia; omnia hęc ſuperiora prędicata prędicantur quidditatiue de Petro, & inter ſe ſuperiora de inferioribus. Et ſic per hanc regulam ſic explicatam deducitur, quæ in recta linea alicuius prædicamenti debeant collocari; ad quod agnoſcendum prędictam regulam tradidit Ariſtoteles.

17 Aduerſus eam tamen regulam adhuc ſic explicatam obijcies primo, quod etiam in prędicationibus non quidditatiuis tenet hęc regula. Nam hęc conſequētia valet in vi eius regulę, homo eſt albus, album eſt diſgregatiuum viſus: ergo homo eſt diſgregatiuus viſus: cum enim neutra pręmiſſarum in illa diſtribuatur, ſed ſit ex puris particularibus, non poteſt ea conſequentia eſſe bona in vi alicuius ſyllogiſmi: ac perinde ſolum reſtat, quod teneat in vi huius regulę. Sed prędicatum albū non prędicatur quidditatiue de homine. Perperam igitur limitatur hęc regula ad prædicata quidditatiua.

Reſpondetur. negādo maiorem; immò prę-

prędicta consequentia tenet virtualiter in vi syllogismi facti in *disamis*, nam cum illa minor, *album est disgregatiuum visus*, sit in materia naturali, in qua indefinita æquiualet vniuersali, æquiualet huic, *omne album est disgregatiuum visus*: & ex illa maiori, *homo est albus*, per conuersionem simplicem sequitur hęc, *album est homo*. Vnde in predicta consequentia includitur virtualiter iste syllogismus in *disamis*, album est homo, omne album est disgregatiuum visus, ergo homo est disgregatiuus visus: & ita prędicta consequentia in vi huius syllogismi virtualiter ibi inclusi tenet, & non in vi huius regulę.

7 Obijcies secundo, etiam in prędicatis quidditatiuis eam regulam instantiam pati, nam in diuinis, non solum essentialiter, sed suo modo quidditatiue Deus dicitur de Filio, & Pater de Deo. Et tamē pater non vere prędicatur de Filio, & hęc est mala consequentia, Filius est Deus, Deus est Pater, ergo Filius est Pater. Regula igitur etiam in prędicatis quidditatiuis, non est vniuersaliter vera.

Respondetur eam regulam vniuersaliter verificari, nisi aliunde ratione alicuius appellationis impediatur eius verificatio, sicuti impeditur in consequentia in argumento facta, quia in illa arguitur ab identica ad formalem. Quamuis enim Pater & Filius identificentur formaliter cum essentia, distinguuntur ratione ab illa: ac perinde magis identicum, & minus for-

ma-

malem sensum faciunt præmissę dictę cõsequentię, quam consequens illius, & ob id arguitur, vt dixi, ab identica ad formalem, qui defectus ad variationem appellationis reducitur.

8. Obijcies tertio, quod si iuxta eam explicationem in aliquibus prędicatis teneret regula, maxime quod quia homo prędicatur quidditatiue de Petro, & animal prædicatur quidditatiue de homine, animal prędicetur quidditatiue de Petro, & hæc sit bona consequentia, Petrus est homo, homo est animal, ergo Petrus est animal. Sed ea consequentia non est bona: ergo neque in eis prędicatis tenet hęc regula. Minor probatur, quia illa consequentia instatur in simili forma: hęc enim est similis formę homo est animal, animal currit: ergo homo currit, in qua si equis currentibus, nullus homo currat, maior & minor sunt verę, & consequens est falsum.

Respondetur, negãdo quod in illis prędicatis non teneat regula, neq; ad id requiritur, quod consequentia in illis facta sit formalis (id enim conuincit argumentũ) sed sufficit, quod sit materialis, & valeat in tali materia: id enim ad intentum sufficit Philosophi, qui solum voluit, quod si aliquod prędicatum de aliquo quidditatiue prędicatur, quod prędicatur quidditatiue de prędicato, etiam prędicetur quidditatiue de subiecto. Et huius nisi ratione alicuius appellationis nulla dabitur instantia.

9 In

9 In secunda parte huius quęstionis explicandam diximus secundam regulam Philosophi, illa ergo est bimembris asseritque *diuersa genera non subalternatim posita diuersas specificè habent differentias, genera vero, quorum vnum sub altero collocatur, non inconuenit, easdem habere differentias.* Vt autem hęc regula explicetur, aliqua aduersus vtramque illius partem obijciamus.

10 Aduersus primam igitur partem obijcies, quod animal terrestre, & volucre sunt genera diuersa animalis, quorum vnum sub altero non collocatur: & tamē non habent differentias specie diuersas, sed aliquas easdem: differentię enim animalis terrestris sunt bipes, & quadrupes, quę etiam sunt differentiæ volucrum: plures enim sunt bipedes, & aliquę quadrupedes, vt gryphi: ergo prima pars regulæ est falsa. § Confirmatur primo, quia corpus de prędicamento substantię, & corpus de prędicamento quantitatis sunt genera diuersa, quorum vnum sub altero non collocatur, quia pertinent ad diuersa prędicamenta, & tamen habent easdem differentias: vtriusque enim corporis differentię sunt longitudo, latitudo, & profunditas: ergo. §. Confirmatur secundo, quia genera generalissima, vt substantia, & qualitas, sunt genera diuersa, quorum vnum sub altero non collocatur. Et tamen non habent differentias specie diuersas, quia non habent differentias: ergo.

11 Ad-

11 Aduersus secundam autem partem regulæ obijcies, quod genera subalternatim posita, v.g. animal & viuens, quorũ vnum scilicet animal collocatur sub altero, scilicet sub viuente, nec possunt habere easdem differentias diuisiuas, nec constitutiuas. Falso igitur habet secunda pars regulę, quod genera subalternatim posita possunt habere easdem differentias. Antecedens probatur: nam differentię diuisiuę viuentis sunt sensibile & insensibile, quę nullatenus sunt differentię diuisiuę animalis, sed differedtię diuisiuę illius sunt rationale, & irrationale. Similiter differentia constitutiua viuentis est animatum. Sed hæc non est constitutiua animalis, sed potius sensibile, quod addit aliquid supra animatũ: alias omne viuens esset animal: ergo prędicta duo genera nec possunt habere easdem differentias constitutiuas, nec diuisiuas.

12 Circa hęc argumenta & explicationem vtriusque partis regulæ sunt diuersę sententię, sed illis omissis, respondetur ad obiectionem contra primam partem cum nostro Authore, & communi sententia, quod cum dicitur in prima parte regulæ, quod genera diuersa, non subalternatim posita, debent habere diuersas specie differentias, debet intelligi de generibus ita diuersis, quod vnum non collocetur sub altero, nec ambo sub vno tertio: animal autem volucre & terrestre licet vnum non collocetur sub alte-

altero, ambo tamen collocantur sub vno tertio; scilicet animali; & ita bene possunt easdem habere differentias. §. Ad primam confirmationem respondetur negando, quod corporis de prędicamento substantiæ differentiæ sint longitudo, latitudo, & profunditas; tales enim differentiæ solum sunt corporis de prædicamento quantitatis: hoc enim nomen corpus est æquiuocum ad corpus de prædicamento substantiæ & ad corpus de prædicamento quantitatis. §. Ad secundam confirmationem respondetur, regulam debere intelligi in generibus habentibus proprie differentias, qualiter illas non habent genera generalissima: potest tamen ampliari regula, vt saltim talia genera debeant habere diuersos modos.

13 Ad obiectionem aduersus secundam partem regulæ respondetur cum nostro Authore, quod ea secunda pars regulę debet intelligi, quod genera subalternatim posita debent habere easdem differentias, idest, quod differentia constitutiua generis inferioris sit diuisiua generis superioris. Et secundum hanc intelligentiam, non habet locum obiectio facta, & per hanc intelligentiam distinguuntur genera subalternatim posita, à generibus non subalternatim positis: quia in his differentię constitutiuæ & diuisiuę vnius non possunt esse nec constitutiuę, nec diuisiuę alterius.

QVÆSTIO VI.

Quid & quotuplex sit analogum, & quas habeat proprietates.

ANalogorum naturam ita cognitu necessariam existimauit Caietanus, vt in speciali, quod de illa edidit opusculo, dixerit, nullum absque illius cognitione metaphisicam posse addiscere, & plures ex illius ignorantia in alijs scientijs errores scaturire; vnde accurate est à nobis tractanda, in qua tria faciemus, primò definitionem, diuisionem, & proprietates analogorum in hac quæstione proponemus, & explicabimus: deinde eadem in sequentibus quæstionibus examinabimus: ac denique de analogia entis, vt in illo tanquam in difficiliori exemplo, quæ de analogia dixerimus, lucidiora fiant, pertractabimus.

2 Analoga igitur, cum sint mēdia inter vniuoca, & æquiuoca, ea dicuntur, ***quorum nomen est commune, ratio vero substantia nomini accommodata est partim eadem, & partim diuersa***: idest analoga dicuntur illa, quæ in ratione significata per nomen, illis commune, neque habent omnimodam diuersitatem, sicut æquiuoca, nec omnimodam vnitatem & conuenien-

tiam, ſicut vniuoca, ſed diuerſitatem cum aliqua conuenientia.

3 Diuiditur analogia in analogiam inæqualitatis, attributionis, & proportionalitatis. Analoga inæqualitatis dicuntur, *quorum nomen eſt commune, ratio vero per illud ſignificata eſt omnino eadem, inæqualiter tamen participata*, verbi gr. homo & equus, vt ſignificantur per nomen *animal*, analoga ſunt inæqualitatis; quia præterquam quod habent nomen commune, ratio per illud ſignificata, ſcilicet animalitas, omnino eſt eadem: eiuſdem enim omnino rationis abſtrahitur animalitas ab homine & equo: inæqualiter tamen participatur ab analogatis; homo enim cum maiori perfectione eſſentiali participat rationem animalis, quã equus. Etſi contrapoſitio fiat ad hanc analogiam, ſolum indiuidua eiuſdem ſpeciei athomæ, vt ſignificantur per nomen ſpecificum, ſunt vniuoca: quia ſola illa præter nomen commune habent rationem omnino eandem & æqualiter eſſentialiter participatã, & hanc analogiam vocat D. Th. in 1. diſt. 19. quæſt. 5. artic. 1. ad 1. analogiam ſecundum eſſe, & non ſecundum intentionem, ideſt, quod ſi ratio, quæ vocatur analogia inæqualitatis, accipiatur ſecundum intentionem, ideſt, ſecundum quod per intellectum abſtracta ab inferioribus, talis ratio vt ſic nullam habet analogiam; quia nullam habet, vt ſic abſtracta diuerſitatem; dicitur tamen ſecundũ rem,

vel secundum esse analogia, quia a parte rei talis ratio reperitur inæqualiter participata, quatenus contrahitur, & determinatur per differentias inæquales.

4 Hinc sequitur intellectio eius, quod ibidem dicit D. Thomas, quod analoga inæqualitatis non dicuntur analoga apud logicum; quia ille considerat res prout abstractas per intellectum ab inferioribus, & sub illa ratione nulla reperitur in eis diuersitas, sed omnimoda vnitas. Dicuntur tamen analoga apud Phisicum; ille enim considerat res, vt sunt à parte rei, & ita cum huiusmodi rationes à parte rei cum vnitate, quam habent, habeant etiam diuersitatem participationis apud illum dicuntur analoga. Vnde communiter hæc analogia in æqualitatis appellatur analogia phisica, ad differentiam analogiæ attributionis, & proportionalitatis, quæ cum rebus, vt sunt in intentione, seu per intellectum abstractis competat, analogia appellatur logica.

5 Sequitur etiam, huiusmodi analogiam inæqualitatis non proprie, sed abusiue tantum esse analogiam: propria enim analogia in ratione communi, & superiori per intellectũ abstracta debet reperiri, quatenus illa etiam sic abstracta nõ omnimodam dicit vnitatem; sed potius diuersitatem cum aliqua vnitate & conuenientia; quod cum in analogia inæqualitatis non reperiatur; illa non est proprie & simpliciter analogia, sed improprie tantum &

ſecundum quid, & ſimpliciter eſt vniuocatio, licet in ratione vniuocationis, non ita ſit perfecta ſicut ea, quæ inuenitur in ſpecie athoma reſpectu inferiorũ æqualiter eſſentialiter rationem ſpecificam participantium. Vnde hac analogia relicta ad alias tranſeamus.

6 Sunt igitur analoga attributionis, *quorum nomen eſt commune, ratio autem ſecundũ illud nomen eſt eadem ſecundũ terminum, & diuerſa ſecundum habitudinem ad illum*. Vt *ſanum*, nomen eſt cõmune animali, vrinę, & medicinæ; omnia enim iſta dicuntur ſana, & ratio per hoc nomẽ ſignificata eſt eadem ſecundum terminũ, & diuerſa ſecundum habitudinem ad illum: eademmet enim ſanitas eſt, quæ diuerſimode reſpicitur ab animali, vrina, & medicina: ad vnam enim eandemq; ſanitatem exiſtentem in animali animal dicit habitudinem vt ſubiectũ, in quo intrinſecè & formaliter recipitur ſanitas; vrina vero vt ſignum illius; & denique medicina vt eius cauſa; & ſic hæc tria analogantur analogia attributionis, vt ſignificantur per hoc nomen *ſanum*.

7 Hanc analogiam appellat D. Tho. loco cit. in 1. ſententiarum analogiam ſecundũ intentionem tantũ, & non ſecundũ eſſe: quia cũ ratio analoga formaliter & intrinſece non ſit niſi in vnico analogato, nullam à parte rei poteſt habere diuerſitatem; ſed habet illam ſecundum eam rationem, qua per intellectum conſide-

itur vt diuersimode respecta ab ana-
itis.

Analogia huiusmodi attributionis
ditur (vt ex D. Th. doctrina 1.p.q.13
r. in corpore colligitur) in analogiam
rum, vel plurium in ordine ad vnum,
um, vt analogia sani dicti de vrina,
icina & animali: vrina enim, & me-
na analogantur in ordine ad vnũ ter-
i, scilicet ad sanitatem animalis: & in
ogiam vnius ad alterum, qualiter ana-
itur accidens cum substantia, quia ac-
ns dicitur ens per ordinem, & habitu-
em ad substantiam.

Quatuor proprietates, seu conditio.
huiusmodi analogię attributionis so-
assignari. Prima quod ratio signifi-
per nomen analogum in vnico tantũ,
cipaliori videlicet analogato intrinse-
eperiatur, in alijs autẽ solũ per extrin-
m denominationem, & respectum ad
l. Secunda proprietas est, quod termi-
, in ordine ad quem analogata dicunt
tudinem, debet esse vnus non solum
one, sed etiam realiter numerice, idest,
l cum non reperiatur intrinsece, nisi
io analogato, ad multiplicationẽ alio-
analogatorum minus principalium,
debet realiter multiplicari, sed idem
ero diuersimode ab analogatis re-
tus manere. Tertia proprietas est,
l si analogatum, vel analogata,
is principalia definiantur, eius vel
m definitionem vt sic debet ingredi

analogatum magis principale. Quarta proprietas, quod nomen analogum attributionis nihil commune significet omnibus analogatis, & consequenter nulli ei conceptus formalis, vel obiectiu omnibus analogatis communis, corrspondet.

10 Analoga denique proportionalitatis sunt, *quorũ nomen est cõmune ratio ve nomini accommodata est proportionabilit eadem*, vt visus dictus de visione corporli & intellectione: quia sicuti videre, coporaliter se habet, sit proportionabilite & intelligere. Et huiusmodi analogiam appellauit D.Thom. loco citato in 1.setentiarum analogiam secundum intentionem, & secundum esse, quia tam in ratione communi abstracta, quam à parte r in analogatis reperitur diuersitas cum cõuenientia, & vnitate.

11 Diuiditur autem huiusmodi analogia in propriam, & metaphoricam. Propria est, quando nomen commune: vtrque analogatorum de vtroque proprie & absque metaphora dicitur, vt *principium* dictum de corde, & de fundamento domus. Analogia vero metaphorica est, quãdo nomen illud cõmune de vno analogatorũ proprie, de altero vero per metaphoram dicitur, vt ridere respectu risus hominis & amœnitatis prati: illius enim floriditas, seu amœnitas metaphorice tantum dicitur risus, & pratum metaphorice dicitur ridere.

Cum

12 Cum huiusmodi analoga ab analo-
tis attributionis sint formaliter diuer-
diuersas itidem debent habere proprie-
tes. Quatuor ergo illis, sicut & ana-
gis attributionis, tribui solent. Pri-
, quod ratio analoga intrinsece repe-
tur in omnibus analogatis, Secunda,
od ratio analoga non sit in numero in
nibus analogatis, sed multiplicetur rea
er ad realem multiplicationem cuius-
et illorum. Tertia, quod in definitione
ius analogari non oportet, quod alte-
ingrediatur. Quarta, quod nomē ana-
gum significat aliquid cōmune, forma-
er repertum in omnibus analogatis.

13 Ex dictis tria breuiter deducūtur.
imum, quod abstrahitur quidem analo-
m ab ab analogatis, diuersimode tamen
ue vniuocum ab vniuocatis, ratio enim
iuoca potest intelligi, non intellectis
uocatis, verbi gratia ratio animalis po-
t intelligi, nullatenus intellectis ho-
ne, & equo, &c. at ratio analoga non
test sic abstrahi ab analogatis, sed ab-
hitur ratio analoga, vt continens ra-
nes analogatorum; vt proportionan-
, ab eisdem analogis absolute sum-
s.

14 Sequitur secundo, quo analogum
dicatur de analogatis, non secundum
tem tantum sicut æquiuocum de æqui-
atis: quia analogum aliquid præter
nen dicit commune analogatis, nec
t vniuocum de vniuocatis, quia ana-

logum non dicit vnam rationem simplic
ter vnam analogatis, sicut illam dicit vn
uocum vniuocatis; sed prædicatur analo
gum vt dicens in actu,licet implicite & i
confuso,omnes rationes analogatorum,
proportionantur, de ipsius analogatis,
dicentibus easdem rationes explicite.

15 Tertio denique sequitur, quo
de analogis vere potest esse scientia.
Quamuis enim analoga non habeant vn
tatem simpliciter; habent tamen vnita
proportionis, quæ sufficit, vt de illis
scientia, & illa possint esse medium in d
monstratione.

QVÆSTIO VII.

Vtrum præcedentes diuisiones anal
gorum sint bonæ?

DIco primo. Adæquate, analogice
tamen diuiditur analogia in anal
giam inæqualitatis, attributionis, & pr
portionalitatis. Oppositum primæ part
conclusionis aliqui tenent, eo quod anal
ga inæqualitatis, cum simpliciter sint vn
uoca, non debent analoga appellari, n
inter membra diuisionis analogiæ conn
merari. Sed eam diuisionem facit D.Th
mas loco in præcedenti quæstione citat
nempe in 1. distinct.9.quæst.5.art.2. ad
diuidens analogum in analogum secu
dum

m rem tantum, sub quo, vt vidimus, aloga inæqualitatis intelligit; & in anagum secundum intentionem tantum, od est analogū attributionis; & in anagum secundum rem, & intentionem, od est analogum proportionalitatis. patet eadem pars conclusionis; quia si alogū accipiatur in tota sua latitudine, vt contra ponitur perfectissimo vniuo-, in tria præfata membra adæquate diuitur, quia non dantur alia, & ea ratiom sic communem analogiæ participant: alogū enim inæqualitatis (de quo solū test esse dubium) licet sit absolute, uiuocum, non tamen est perfecte vniuom, quia perfecta vniuocatio omnē inæalitatem & diuersitatem participatios excludit, & ita analogum inæqualita- participat communissimam rationem, alogi, vt perfectissimæ vniuocationi cōpositam. Secunda autem pars concluonis, eam videlicet diuisionem esse anagam, patet; quia analogia inæqualitatis n est simpliciter analogia, cum simpliter licet non perfectissime sit vniuoca-: ergo analogice conuenit in ratione, alogiæ cum analogia attributionis, & oportionalitatis, quarum altera saltem, ilicet analogia proportionalitatis, simiciter rationem analogiæ participat.

2 Dico secundo. Analogum logicum æquate diuiditur in analogum attribuonis, & proportionalitatis. Oppoum tenent aliqui: alij quidem vt Her-

bæus quodlibeto 2. q.3. quia existimant, omnia analoga logica esse analoga proportionalitatis: alij autem ex opposito, quia putant, omnem analogiam logicam esse attributionis, & vtriusque sententiæ, vt videbimus, non leuia inueniuntur fundamenta. Conclusio tamen est communis & colligitur in primis ex diuisione analogia D.Thoma facta, in qua licet analogũ in tria membra diuidat, asserens, analogiam inæqualitatis non esse analogiam logicam, consequenter intendit analogiam logicam adæquate in prædicta duo membra diuidi.

3 Ratione autem probatur, nam prædictæ duæ analogiæ adæquate exhauriunt totam confusionem analogi, & suis saltem rationibus formalibus opponuntur. Optime igitur & adæquate in illas analogum & analogia diuiditur. Consequẽtia patet: & antecedens quoad primam partem probatur, nam ratio analoga, quę abstracta ab analogatis est partim eadem, & partim diuersa, vel est intrinsece in omnibus analogatis, vel intrinsece tantum in vno & extrinsece in alijs; inter hęc enim non datur medium (non enim potest aliqua ratio analoga esse, quæ in nullo analogatorũ intrinsece reperiatur) sed si ratio analoga intrinsece in omnibus analogatis reperitur, est analogia proportionalitatis. Si vero intrinsece in vno tantum, & extrinsece in alijs reperiatur, est analogia attributionis. Adæquate igi-

gitur per hæc duo membra analogum lo-
icum diuiditur. Secunda autem pars an-
ecedentis, quod tales videlicet analogiæ
iis saltem rationibus formalibus oppo-
antur, probatur nam diuersas habent
efinitiones, & proprietates, vt præce-
enti quæstione aliqualiter vidimus, & ex
equentibus amplius patebit. Vnde si
liquando cōtingat, vtramque analogiam
n eodem materiali coincidere; adhuc
amen secundum diuersas rationes forma-
es vtraque prædicta analogia formaliter
listinguitur.

4 Dico tertio, analohum logicum in
prædicta duo membra analogice diuidi-
ur. Conclusio est D. Caietani, qui so-
um analogiam proportionalitatis appel-
at proprie, & simpliciter analogiam,
mmò videtur deduci ex D. Thoma, qui
estimonio sæpius allegato ex primo
Sententiarum asserit, analogiam propor-
ionalitatis esse analogiam secundum rem,
& secundum intentionem, analogiam ve-
ro attributionis esse analogiam secundum
ntentionem tantum. Sed illa solum
videtur esse simpliciter analogia quæ est
secundum esse, & secundum intentionem.
Sentire igitur videtur D. Thomas, so-
lum analogiā proportionalitatis esse sim-
pliciter analogiam: ac perinde, quod in
illam, & analogiam attributionis analo-
gice diuiditur analogia, sicut quælibet ra-
tio cōmunis, quæ simpliciter vni tantum
ex membris diuidentibus competit.

5 Obiicies primo, quod omnis analogia logica est proportionalitatis. Perperam igitur assignatur membrum huius diuisionis altera analogia ab analogia proportionalitatis distincta. Antecedens probatur. Nam si aliqua esset analogia, nō proportionalitatis, maxime analogia *sani* respectu sanitatis animalis, vrinæ, & medicinæ, sed ea est analogia proportionalitatis: ergo nulla datur analogia, quæ non sit proportionalitatis. Minor probatur, quia ea analogia est analogia metaphorica, Sed omnis analogia metaphorica est proportionalitatis: ergo omnis est proportionalitatis. Maior patet, quia vrina, & medicina non proprie, sed metaphorice dicuntur sana: ergo earum analogia est metaphorica.

6 Respondetur, negando antecedens, & ad probationem, negatur etiam, eam analogiam esse metaphoricam. & vrinam dici metaphorice sanam, quamuis extrinsece talis dicatur, imò quod metaphorice dicitur tale, non dicitur extrinsece, sed per aliquam similitudinem impropriā, quam non dicit sanum & vrina, sed per propriam rationem signi, & causæ sanitatis dicuntur sana.

7 Obijcies secundo ex opposito, quod omnis analogia logica est attributionis. Perperam igitur assignatur membrum diuidens analogiam logicam analogia proportionalitatis ab analogia attributionis distincta. Antecedens probatur, quia

quia analoga attributionis sunt, cum ratio analoga in vno analogato reperitur intrinsece; in alijs autem solum per extrinsecam denominationem. Sed omnia analoga sunt huiusmodi, ergo omnia illa sunt analoga attributionis. Minor expresse habetur à D.Thoma 1.part. quæstion.16. art.6.in corpore per hæc verba: *Ad cuius euidentiam sciendum est, quod quando, aliquid prædicatur vniuoce de multis, illud in quolibet illorum secundum propriam rationem inuenitur, sicut animal in qualibet specie animalis. Sed quando aliquid dicitur analogice de multis, illud inuenitur secundum propriam rationem in vno eorum tantum, à quo alia denominantur.* Ex quibus verbis aperte constat rationem analogam in vno tantum analogato intrinsece reperiri, & ab illa alia analogata extrinsece denominari talia. Nec relinquitur locus D.Thomam, explicandi, vt loquatur non de omnibus analogis, sed de analogis tantum attributionis: nam vt ex contextu constat, loquebatur de analogis, vt vniuocis contraponuntur: ergo cum analoga omnia logica vniuocis contraponantur, de omnibus illis loquebatur ibi D.Thomas.

8 Confirmatur. Proprium est analogorum attributionis, quod ratio analoga sit vna secundum numerum: hæc enim est secunda analogorum attributionis proprietas. Sed id omnibus analogis competit: ergo omnia sunt analoga attributionis.

tionis. Minor probatur: nam ita asserit Diu. Thomas 1.2. part. quæstion.20. art.3. ad 3. vbi ita expresse ait: *Quando aliquid deriuatur ab vno in alterum secundum analogiam, vel proportionem, tunc est vnum tantum numero; sicut à sano, quod est in corpore animalis, deriuatur sanum ad medicinam, & vrinam, nec alia sanitas est medicina, & vrina, quam sanitas animalis, quam medicina facit, & vrina significat.* Nec etiam potest dici, ibi loqui D.Thomam de solis analogis attributionis: nam vt contextu patet, loquebatur de analogis, vt contrapositis ad vniuoca, & consequenter de omnibus analogis.

9 Vt huic & sequenti obiectioni respondeamus, est supponendum, quod cum analoga sint media inter vniuoca, & æquiuoca; ad illud extremum, ad quod magis accedunt, aliquando reduci, & illius nomine appellari solent. Vnde, quia analoga attributionis, licet re vera medient inter vniuoca, & æquiuoca, magis accedunt ad æquiuoca, eo quod minimam dicunt vnitatem; aliquando nomine æquiuocorum compræhenduntur: è contrario autem analoga proportionalitatis, vtpote quæ maiorem important vnitatem magis ad vniuoca accedunt, & consequenter nomine vniuocorum aliquando comprahenduntur. Quo supposito ad argumentum respondetur, solutionem ibi insinuatam, in testimonio videlicet in illo adducto loqui D. Thomam de analogis solum attribu-

butionis, esse optimam. Nec obiectio aduersus hanc, explicationem illam labefactat, vt enim ex præiacto notabili constat, cum analoga attributionis aliquando nomine æquiuocorum comprehendantur, & analoga proportionalitatis nomine vniuocorum: loquens D. Thomas de analogis, vt vniuocis contraponuntur, de analogis solum loquebatur attributionis. §. Nec aduersus hanc explicationem facit, loqui ibi D. Thomam de veritate, vt de creata & increata dicitur, quæ vt sic analogum est proportionalitatis. Hoc, inquam, non obstat, nam vt in sequentibus ostendemus, veritas sicuti & ens de creato, & increato, vtraque dicitur analogia, attributionis, & proportionalitatis.

10 Ad confirmationem respondetur negando omni competere analogiæ, quod ratio analoga sit vna secundum numerum. Et ad locum D. Thomæ respondetur similiter, ibidem solum loqui de analogis attributionis, quæ cum magis ad æquiuoca accedant, vniuocis contra posuit D. Thomas.

11 Obiicies tertio. Analoga, in quorũ definitione minus principalis analogati oportet magis principale ingredi, sunt analoga attributionis: hæc est enim tertia illorum proprietas. Sed id verificatur de omnibus analogis: ergo omnia illa sunt analoga attributionis. Minor probatur, nam id expresse habet D. Thomas 1. part. quæst. 13. art. 6. in corpore, vbi

vbi ita asserit: *Respondeo dicendum, quod in omnibus nominibus, quae de pluribus analogice dicuntur, necesse est, quod omnia dicantur per respectum ad vnum; & ideò illud vnū oportet, quod ponatur in definitione omniū.*

12 Ad hanc obiectionem plura in sequentibus huiusmodi conditiones examinantes dicemus. Pro nunc negandum est, in omni analogia oportere, quod vnum analogatum in alterius ponatur definitione. Vnde ad locum D.Thomae dicitur, Doctorem Sanctum nequaquam de omni locutum fuisse analogia: nam ipse de veritate quaest.2. art.11. ad 6. expresse negat, in omni analogia esse necessarium, quod vnum analogatum in definitione ponatur alterius. Vnde dicendum est, in praefato loco primae partis locutum fuisse D.Thomam de solis analogis attributionis, quae quia magis accedunt ad aequiuoca, illa vniuocis, & analogis proportionalitatis, quae ad vniuoca magis accedunt, contraponit.

13 Obijcies quarto, quod omnis analogia diuiditur in analogiam vnius ad alterum, & plurium ad vnum tertium: ergo omnis est analogia attributionis. Patet consequentia: nam per illa membra diuiditur analogia attributionis. Antecedens vero probatur: nam ens vt dictum de Deo, & creatura, quantumuis formaliter accipiatur, subijt analogiam vnius ad alterum, prout autem est analogum ad decem praedicamenta, induit analo-

giam

giám plurium ad vnum tertium, nouem videlicet prædicamentorum ad substantiam: ergo omnis analogia diuiditur in analogiam vnius ad alterum, & plurium ad vnum tertium.

14 Respondetur, non solum analogiam attributionis diuidi in analogiam vnius ad alterum & plurium ad vnum tertium (tametsi ea diuisio vt in notiori exemplo in analogia attributionis communiter fiat) sed potest etiam simili diuisione diuidi analogia proportionalitatis: & sic ex eo, quod omnis analogia diuidi possit in analogiam vnius ad alterum, & plurium ad vnum tertium, nullum firmum habetur fundamentum ad probandum, omnem analogiam esse attributionis.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm definitio analogorum attributionis sit bona?

RESolutorie est dicendum, optime definiri analoga attributionis, quod sint ea, ***quorum nomen est commune, ratio autem secundum nomen est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudinem ad illum***. Oppositum huius conclusionis tenentur asserere qui, vt vidimus, quæstione præcedenti, existimant omnem analogiam logicam esse proportionalitatis, & alij, qui (vt videbimus quæstione

se-

ſequenti) aſſerunt, non in omnibus analogis attributiones reperiri rationem analogam in vno tantum analogato intrinſece, & in alijs ſolum extrinſece. Sed concluſio cum D.Caietano opuſculo denominum analogia, cap.2. eſt fere omnium communis, & non aliter meliùs, quam eam explicando definitionem, probatur. Cum enim analoga attributionis, & ab vniuocis, & æquiuocis, & ab analogis etiam proportionalitatis formaliter diſtinguantur, per illam proprie rectèque definitionem eorum explicabitur natura, in qua & id per quod cum omnibus illis conuenit, & id etiam per quod ab illis formaliter diſtinguitur, explicetur: vtrumque autem in prædicta definitione reperitur: per hoc enim quod eſt nomen habere commune, cum omnibus his analoga attributionis conueniunt: per id autem quod eſt habere rationem eandem ſecundum terminum, ab ęquiuocis diſtinguuntur, quæ nullam dicunt rationem eandem, imò & per id etiam diſtinguuntur ab analogis proportionalitatis, quia in illis ratio importata per nomen, licet ſit eadem tantum proportionaliter, in omnibus tamen analogatis reperitur; vnde non poteſt eſſe eadem ſecundum terminum, aliàs ſolum poſſet reperiri, ſicut in analogis attributionis, in vno analogato intrinſece, in alijs autem per extrinſecam denominationem: & denique per hoc, quod eſt illam rationem, quam analogum dicit at-

tri-

tributionis, esse diuersam secundum habitudinem ad terminum, distinguuntur ab vniuocis, quæ nullam secum diuersitatem compatiuntur: prima igitur est præfata analogorum attributionis definitio. Vt tamen magis patefiat, illam aliquibus obiectionibus examinemus.

2 Obijcies primo, quod vt ex D.Thoma quæstione præcedenti in secunda obiectione adduximus, hoc quod est analoga dicere vnam rationem secundum terminũ, & diuersam secundum habitudinem ad illum, in quo definito analogorum attributionis consistit, omni analogiæ conuenit, non ergo per id, vtpote omnibus analogis commune, recte definitur analogum attributionis.

Respondetur, quod vt in eadem quæstione præcedenti in solutione ad eandem secundam obiectionem ostendimus, Diu. Thomas in eo loco loquitur solum de analogis attributionis; & ita id testimonium potius confirmat hanc esse illorum specialem, & propriam definitionem.

3 Obijcies secundo, quod si in analogis attributionis esset realiter eadem ratio secundum terminum, sequeretur, dari à parte rei aliquam rationem vnam, quæ de pluribus dicatur: v.g. sanitas, quæ est in animali, quæ de ipso animali, vrina, & medicina dicatur. Hoc autem est impossibile, aliàs daretur vniuersale in rebus; illa enim tunc ratio à parte rei esset vna in multis, & de multis: ergo.

Re-

Respobdetur, non inde sequi, dari à parte rei aliquam rationem vnam, quæ de pluribus intrinsece dicatur, sed solum prædicatur de vno tantum intrinsece, et de alijs extrinsece. Id autem non inconuenit, nec ex illo sequitur, dari naturam vniuersalem à parte rei, qualem illam ponebat Plato, et qualem supra negauimus, quia ad id esset necessarium, quod daretur aliqua natura vna, quæ intrinsece, et formaliter esset in pluribus, intrinseceque, et formaliter de omnibus illis prædicaretur.

4 Obijcies tertio, quod sanum dictum de animali, vrina et medicina est analogum attributionis, vt apud omnes pro certo supponitur. Et tamen non dicit vnam rationem secundum terminum, sed diuersas habitudines ad sanitatem animalis repertas in quolibet analogatorum, sed vnam rationem communem habitudinis à proprijs analogatorum habitudinibus abstractam. Ergo non recte definiuntur analoga attributionis per hoc, quod dicant eandem rationem secundum terminum. Antecedens probatur, nam hoc nomen *sanum* dictum de vrina, et medicina importat habitudines vrinæ, et medicinæ ad sanitatem animalis: ergo non dicit vnam rationem secundum terminum, scilicet vnam sanitatem, sed diuersas habitudines ad illam, seu vnam habitudinem communem abstractam ab habitudinibus particularibus. Antecedens habetur expressum à

D. Tho-

D. Thoma 1. part. quæstion. 12. art. 5. in fine corporis articuli, qui ita ait: *Sic sanum de vrina dictum significat signum sanitatis animalis; de medicina vero dictum significat causam eiusdem sanitatis.* Sentit ergo D. Thomas, sanum de vrina, & medicina dictum significare habitudines ad sanitatem animalis.

Respondetur, negando, quod sanum dicat habitudinem ad sanitatem, sed dicit solum sanitatem: hęc enim est differentia inter hoc nomen *sanum*, & hoc nomen, respiciens sanitatem, quod *sanum* dicit sanitatem; quæ cum solum intrinsece reperiatur in animali, solum illud denominat intrinsece: vrinam autem, & medicinam solum denominat extrinsece, quatenus ipsam sanitatem animalis respiciunt. Vnde talis illarum respectus est quidem fundamentum, vt ab hoc nomine *sano* denominentur; non tamen ab ipso respectu ad sanitatem sana denominantur, sed ab ipsa sanitate existente in animali. Hoc autem nomen *respiciens sanitatem*, significat respectum ad sanitatem, qui cum non solum intrinsece in vrina, & medicina, sed simpliciter reperiatur, hoc nomen *respiciens sanitatem*, significat respectum, communem (& vt existimo vniuocum) ad respectum vrinæ, & ad respectum medicinæ abstractum. Et ita relinquitur, quod hoc nomen *sanum* dictum de animali, vrina, & medicina sit analogum attributionis, & dicat rationem vnam secundum terminum,

num, & diuersam secundum habitudinem ad illum. Vnde ad testimonium D. Thomæ respondetur, non esse intelligendum, quod sanum dictam de vrina, & medicina, formaliter dicat ipsos respectus vrinæ, & medicinæ ad sanitatem, sed solum formaliter dicit sanitatem; fundamentaliter autem, vt vrinam, & medicinam denominet sanam, præsupponit in illis respectum ad sanitatem, aliàs eadem formaliter esset significatio huius nominis *sanum*, & huius nominis *respiciens sanitatem*, quod est falsum.

QVÆSTIO IX.

Vtrùm prima proprietas analogorum attributionis in omnibus analogis attributionis saluetur?

RESolutorie est dicendum, primam proprietatem analogorum attributionis, videlicet quod ratio analoga in vno tantum analogato intrinsece, in alio vero solum extrinsece reperiatur, in omnibus analogis attributionis formaliter vt analoga attributionis sunt, verificari. Oppositum aliqui tenent existimantes eam proprietatem in aliquibus analogis attributionis, in his præcipue quæ simul sunt analoga proportionalitatis, nullatenus re-

pe-

periri. Sed conclusionem tenet Caietanus, & alij communiter, & colligitur ex D.Thom. 1.part. quæstion. 13. art.6. & quæstion.16. art.6. in corpore, vbi hanc tribuit analogis proprietatem. Et vt explicuimus in duabus quæstionibus præcedentibus, loquitur ibi solum de analogis attributionis: sentitque perinde hanc esse illorum proprietatem.

2 Probatur autem primo conclusio ex ipsa essentia, et definitione analogorum attributionis, ad quam immediate hæc illorum resultat proprietas, quia in analogis attributionis ratio significata per nomen debet esse eadem secũdum terminum, (id enim ex definitione huiusmodi analogorum constat.) Ergo non potest intrinsece reperiri in omnibus analogatis, intrinseceque de illis prædicari, et consequenter solum in vno analogatorum intrinsece, in alijs vero extrinsece reperitur. Consequentia probatur, nam si eadem numero ratio, eadem verbi gratia, numero sanitatis; in pluribus intrinsece reperitetur, daretur in rebus omnimodum simile misterio Sacrosanctæ Trinitatis, vel vniuersale à parte rei, qualiter illud ponebat Plato. Consequens quoad primam partem impium est asserere; quoad secundam vero absurdum: ergo. Sequela probatur: nam talis ratio, vel natura vna, vel reperitur intrinsece in multis analogatis, sine eo quod in illis realiter multiplicetur; et tunc erit simile misterio Sa-

cro

cro sanctæ Trinitatis, in quo eademmet numero natura diuina, sine eo quod multiplicetur in pluribus intrinsece inuenitur diuinis personis. Vel reperitur intrinsece in analogatis multiplicata realiter in illis: et tunc erit à parte rei vniuersale, qualiter illud ponebat Plato, qui vnam numero à parte rei naturam per participationem in pluribus multiplicatam reperiri intrinsece contendebat: ergo.

3 Secundo probatur efficaci licet à posteriori argumento. Analogata attributionis diuersam formaliter essentiam habent ab analogis proportionalitatis: ergo debent habere aliquas formaliter distinctas proprietates: ab essentia enim formaliter distincta, formaliter distinctæ debent dimanare passiones. Tunc vltra, sed si huiusmodi proproprietas analogis attributionis non competat, nulla illis distincta ab analogis proportionalitatis potest conuenire proprietas: ergo hæc omnibus analogis attributionis competit. Hæc vltima minor probatur, nam tunc nulla ex alijs tribus communiter analogis attributionis assignatis proprietatibus posset cōpetere; ergo si hanc ab analogis attributionis secludamus, nullam eis relinquimus proprietatem. Antecedens probatur, nam imprimis, si ratio analoga intrinsece reperiretur in omnibus analogatis attributionis, non posset in illis, vna tantum numero esse, & in analogatis immultiplicata, quæ est secunda

ex

ex aſſignatis proprietatibus: aliàs eademmet numero natura in pluribus abſque ſui multiplicatione intrinſece reperiretur: quod eſt inconueniens, quod proxime inferebamus. Similiter nec oporteret in analogati minus principalis definitione magis principale analogatum ingredi, quę eſt tertia proprietas: ideo enim id oportet, quia cum analogata minus principalia dicantur talia per extrinſecam denominationem deſumptam à forma exiſtenti in principaliori analogato quā reſpiciunt, dicunt ad illam reſpectum & habitudinem formaliter in actu ſignato, quo ablato, aufertur neceſſitas, analogatum minus principale per magis principale definiendi. Denique quia ſi omnia analogata attributionis dicerentur intrinſece talia per rationes in eis intrinſece repertas, dabilis eſſet alicuius conceptus obiectiuus, & formalis communis omnibus analogatis contra vltimam proprietatem: nulla enim alia ratio aſſignari poteſt, ne talis detur conceptus, niſi quod ratio importata per nomen analogum attributionis non reperitur intrinſece in omnibus analogatis. Sequitur ergo, ſi huiuſmodi primam proprietatem ab analogis ſecludamus attributionis, nullam eis ex aliis tribus competere.

4 Obijcies primo, ſanum dictum de animali, vrina, & medicina eſt analogum attributionis, imò ſolam iſtam habet analogiam. Et tamen ratio analoga in om-

nibus analogatis intrinsece reperitur: ergo. Minor probatur, nam imprimis de animali certum est, quod sanitas reperiatur intrinsece in illo, & dicatur intrinsece sanum; vrinam autem esse sanam, nihil est aliud, quam esse signum sanitatis: & medicinam esse sanam, esse causam sanitatis: nulla enim alia sanitas in vrina, & medicina reperitur. Sed esse signum sanitatis est aliquid intrinsecum, in vrina, per suam enim met entitatem intrinsecam significat sanitatem, & esse causam sanitatis est similiter aliquid intrinsecū in medicina, quia per suā intrinsecam entitatem causat sanitatem: ergo ratio sani, quæ de vrina, & medicina dicitur, intrinseca est in illis, & per consequens, intrinsece denominātur sana; a forma etenim intrinseca prouenit denominatio.

5 Respondetur, negando minorem, & ad probationem distinguitur maior: vrinam esse sanam est esse signum sanitatis, & medicinam esse sanam, est esse causam sanitatis, distinguo maiorem; esse sanā formaliter, nego maiorem; esse sanam fundamentaliter & causaliter, concedo maiorem. Et tunc concessa minori, quod esse signum, & esse causam sanitatis, sit aliquid intrinsecum in vrina, & medicina, distinguendum est consequens: ergo vrina, & medicina denominantur intrinsece sana, etsi de denominatione formali intelligitur, neganda est consequentia; con-

ce-

cedenda vero de denominatione fundamentali tantum,& causali: denominationem enim formalem sani solum habent ab ipsa sanitate existenti in animali, quæ cũ extrinseca sit vtinæ, & medicinæ, non potest esse denominatio intrinseca, sed extrinseca.

6 Obijcies secundo. Ens dictum de Deo, & creaturis est analogum attributionis, vt pro nunc in sequentibus ostendendum suppono. Et tamen ratio entis non solum in Deo, sed in creatura reperitur intrinsece: ergo prædicta proprietas non conuenit omnibus analogis attributionis. Minor probatur: nam creatura habet in se intrinsecam entitatem distinctam,& participatam ab entitate Creatoris: ergo ab illa denominatur intrinsece ens.

Confirmatur, nam ens creatum dicitur analogice analogia attributionis de substantia, & accidenti, vt pro nunc etiam suppono: & tamen ratio entis, non solũ in substantia, sed etiam in accidẽti intrinsece reperitur: accidens enim suam propriam, & intrinsecam habet entitatem distinctam ab entitate substantiæ; ergo in nullo analogatorum reperitur ratio analoga solum per extrinsecam denominationem.

7 Quod si ad hoc argumentum cum sua confirmatione respondeas cum D. Caietano, capit. 2. de nominum analogia, §. *Sed diligenter aduertendum est*, quod

huiuſmodi proprietates intelligendæ ſint non materialiter, ſed formaliter, ideſt, quod cum aliquando contingat, quod in eodem materiali duplex reperiatur analogia attributionis, & proportionalitatis, tunc non requiritur, quod ratio analoga abſolute non reperiatur intrinſece in omnibus analogatis, ſed quod in analogato minus principalis attributionis formaliter, ſecundum quod analogatum attributionis eſt, ratio analoga non reperiatur intrinſece, licet alias in illo materialiter, & ſub altera ratione, ſecundum videlicet, quod analogatum proportionalitatis eſt, ratio analoga reperiatur intrinſece: & ſic cum ens de ente creato, & increato, & ens creatum de ſubſtantia, & accidenti vtraque dicatur analogia, non inconuenit, quod abſolute & materialiter ratio entis tam in Deo, quam in creatura, tam in ſubſtantia, quam in accidenti intrinſece inueniatur; dummodo in creatura, & in accidenti formaliter, ſecundum quod analogata minus principalia attributionis ſunt extrinſece tantum reperiatur ratio entis, & creatura extrinſece ab entitate Dei, & ſimiliter accidens extrinſece ab entitate ſubſtantiæ denominetur ens.

8 Aduerſus hanc tamen ſolutionem, (in cuius impugnatione præcipua huius puncti conſiſtit difficultas) obijcies primo. Creatura etiam vt analogatum formaliter attributionis eſt intrinſece ens:

ens: ergo solutio ruit. Probatur antecedens: creatura est analogatum attributionis, secundum quod est effectus Dei. Sed vt effectus Dei, est formaliter & intrinsece ens: ergo vt analogatum attributionis est intrinsece ens. Probatur minor, ratio effectus Dei formaliter est ratio entis intrinsece participati: ergo si creatura, in quantum analogatum attributionis, est effectus Dei, est etiam vt sic intrinsece ens.

Confirmatur, non est intelligibile, quod creatura dicat attributionem, & habitudinem ad Deum, nisi mediante aliqua entitate sibi intrinseca, alias non esset aliquid denominabile ab entitate Dei aut illam respiciens: ergo quantumuis analogatum attributionis formaliter accipiatur, non subterfugit rationem intrinsecam entis.

9 Secundo aduersus eandem solutionem obijcies, creatura etiam vt analogatum formaliter attributionis non potest denominari ab entitate ipsius Dei: si ergo denominatur ens, denominatur ab alia entitate distincta ab entitate ipsius Dei; quæ cum non possit esse, nisi entitas intrinseca ipsius creaturæ, ab ipsa denominabitur, & consequenter intrinsece. Probatur antecedens, creatura non potest denominari ens per essentiam, seu ens infinitum: ergo non potest denominari ab entitate ipsius Dei: cum enim illa sit entitas per essentiam, & en-

titas infinita ; si aliquam tribuit alicui denominationem , erit denominatio entis per essentiam , & entis infiniti .

10 Resp. solutionem præcedenti secũdæ principali obiectioni, & illius confirmationi assignatam esse optimam, quia cũ in ente respectu Dei, & creaturarũ , & in ente creato respectu substantiæ , & accidentis, duplex interueniat analogia, attributionis videlicet, & proportionalitatis , formaliterque vna ab altera distincta ; necesse est , quod quælibet talis analogia suam etiam ibi formaliter distinctam habeat proprietatem ; & non potest esse alia distincta formaliter proprietas , nisi quod ens creatum formaliter, vt analogatur analogia proportionalitatis cum Deo , denominetur ens à sua intrinseca creata entitate ; formaliter autem, vt analogatur analogia attributionis cum Deo,ab ipsa in creata entitate intrinsece solum in Deo existente , denominetur creatura extrinsece ens , ita vt ad talem denominationem omnino materialiter , & præsuppositiue se habeat entitas ipsius creaturæ . Et totum hoc manifeste deducitur ex doctrina Diui Thomæ pluribus in locis præcipue 1. part. quæst. 6. art.4. vbi inquirens Doctor Sanctus, vtrum omnia sint bona bonitate diuina (eadem enim est ratio de *bono* respectu boni creati , & increati, atque de ente & quolibet alio analogo , in quo duplex coincidit attributionis,& pro-

por-

portionalitatis analogia: vtraque enim in *bono* respectu creati, & increati reperitur) respondet D. Tho. post præmissam distinctionem entis absoluti, & respectiui, quod omnia dicuntur bona bonitate diuina, & etiam dicuntur bona propria bonitate ipsis inhærente, verba eius sunt: *A primo igitur per suam essentiam ente, & bono vnumquodque potest dici bonum & ens, inquantum participat ipsum per modum cuiusdam assimilationis, licet remote, & deficienter, vt ex superioribus patet. Sic ergo vnum quodq; dicitur bonum bonitate diuina, sicut à primo principio exemplari, & finali totius bonitatis. Nihilominus tamen vnũ quodque dicitur bonũ similitudine diuinæ bonitatis sibi inhærente, quæ est formaliter sua bonitas denominans ipsum, & sic bonitas vna omniũ, & etiam multæ bonitates.* Quibus in verbis cum duplicem D. Tho. in creaturis admittat denominationem entis, & boni, alteram ab entitate, & bonitate Dei, alterã ab entitate, & bonitate intrinseca ipsius creaturæ; necessario illas sub diuersis formalitatibus creaturæ competere, debet asserere: D. Thomas, quod est idem prorsus, quod nos in hac solutione dicimus, quod secundum quod analogatum formaliter attributionis extrinsece à bonitate Dei, secundum vero, quod analogatum formaliter proportionalitatis, intrinsece ens & bona creatura à propria entitate & bonitate denominatur.

11 Ad primam autem huius solutionis

nis impugnationem respondetur, negando antecedens. Ad probationem distinguitur maior: creatura est analogatum attributionis secundum, quod est effectus Dei: si ly secundum quod effectus, reduplicet rationem effectus quo ad respicientiam & habitudinem, quā dicit ad Deum, conc. maiorē: si reduplicet effectū quoad entitatem, quā dicit participatam à Deo: nego maiorem. Et distinguo eodem modo minorem: sed vt effectus, Dei est intrinsece ens: si ly *vt effectus*, reduplicet respicientiam solū, & habitudinem ad Deū; nego minorem: si reduplicet illum quo ad entitatem, quam dicit; concedo minorem. Et tunc neganda est consequentia. Licet enim in effectu aliquo Dei inseparabilis sit entitas participata, & respectus ad entitatem Dei, primum tamen ad creaturam, vt analogatum attributionis. materialiter se habet & quasi præsuppositiue; ita vt si per impossibile supponeremus, creaturam dicere habitudinem ad Deum, sine eo quod ab illo aliquam entitatem intrinsecam participaret, eodem prorsus modo denominaretur extrinsece ens ab entitate ipsius Dei, quam licet non participaret intrinsece, extrinsece tamen respiceret.

Ad confirmationem respondetur, conuincere quidem respectum creaturæ ad Deum, & entitatem participatam ab ipso non posse absolute separari in creatura, immò nec intelligi creaturam absolute,

te,

te, sine altero illorum: non tamen probat: quod sub diuersis rationibus nō possit cōsiderari creatura, & quod ad alteram illarum aliquid materialiter concurrens, ad alteram concurrat formaliter, & è conuerso: & sic intrinseca entitas reperta in creatura, ad illam vt analogatum attributionis, materialiter se habeat, & solum vt sic denominetur extrinsece ens ab entitate increata, ad quam dicit habitudinem.

12 Ad secundam vero impugnationem eiusdem solutionis respondetur, ab entitate quidem per essentiam, & infinita Dei creaturam, vt analogatum formaliter attributionis, denominari extrinsece ens; non tamen denominari, nec extrinsece ens per essentiam, aut ens infinitum (licet aliqui hoc concedere, non reputent inconueniens, & solum existiment inconueniens, concedere, creaturam denominari intrinsece ens per essentiam, & ens infinitum) quamuis enim entitas increata denominans creaturam, sit in se infinita; quia tamen denominat creaturam, secundum quod ab illa extrinsece participatur per limitatam habitudinem creaturæ ad ipsam, non tribuit illi denominationem etiam extrinsecam, entis per essentiam, sed denominationem extrinsecam entis extrinsece participati: neque enim eandem denominationem tribuit forma subiecto, in quo in-

trinsece reperitur, ac subiecto, quod ad illam dicit extrinsecam aliquam habitudinem: visio enim existens intrinsece in potentia visiua, denominat illam videntem, & parietem ad quem extrinsece terminatur, denominat extrinsece visum. Sic ergo entitas per essentiam, & infinita in Deo intrinsece existens, Deum denominat ens per essentiam, & infinitum: creaturam autem, quatenus ad ipsam entitatem infinitam Dei dicit determinatam, & limitatam habitudinem, denominat extrinsece creaturam; seu ens per extrinsecam participationem, ad differentiam suæ intrinsecæ creatæ entitatis, quæ creaturam, formaliter vt analogatum proportionalitatis, denominat ens intrinsece participatum seu ens per intrinsecam participationem.

13 Obijcies tertio. Absoluta non possunt denominari ab extrinseco. Sed ratio entis, boni, & veri v. g. vt de ente, bono, & vero creato, & increato dicuntur, sunt absoluta: ergo non possunt denominari ab extrinseco; & consequenter nec creatura extrinsece ab entitate Dei denominari ens, nec à bonitate Dei bona, nec denique à veritate Dei vera extrinsece denominari potest. Maior est expressa D. Thomæ 1. part. quæst.6.artic.4. in corpore, vbi differentiam constituit inter ea, quæ relationem important, & absoluta: & hæc, asserit, non posse ab extrinse-

co

co denominari, bene tamen illā.

Respondetur, negando minorem: nam licet analogata attributionis non sint respectiua secundum esse, & prædicamentalia, sunt tamen respectiua secundum dici, & transcendentalia, & hoc sufficit, vt possint ab extrinseco denominari.

QVAESTIO X.

Vtrum secunda proprietas analogorum attributionis omnibus analogis attributionis competat.

RESolutorie est dicendum, secundam assignatam proprietatem analogorum attributionis, videlicet, quod ratio analoga sit vna tantum numero, & ad multiplicationem analogatorum minus principalium realiter non multiplicetur, hoc est (vt deducitur ex doctrina Caietani, cap. 2. opusculi de nominum analogia, §. *& ex hac conditione statim infertur alia*, quod solum realiter multiplicetur ratio analoga ad multiplicationem realem analogati magis principalis, omnibus analogatis attributionis formaliter, vt analoga attributionis sunt, competere. Oppositum conclusionis asserere tenentur,

tur, qui existimant, primam præcedentem proprietatem non omnibus analogis attributionis conuenire. Sed conclusio cum Caietano loco citato est fere omnium communis. Et probatur manifeste: nam sic explicatam hanc proprietatem necessario omnibus analogis attributionis competere, manifeste sequitur ex eorum prima proprietate. Si enim ratio importata per analogum attributionis in vno tantum analogato intrinsece reperitur, & ab illa alia analogata denominantur extrinsece talia; non debet multiplicari ad multiplicationem analogatorum minus principalium: & si aliquando ad multiplicationem minus principalium contingat multiplicari, quia vtraque in eis coincidit analogice, ea multiplicatio erit omnino materialis ad rationem analogi attributionis, siquidem p r tales rationes in analogatis minus principalibus multiplicatas, illa, secundum quod analogata formaliter attributionis, non denominantur, sed ad ea sub hac considerata ratione, omnino materialiter se habet. Vnde D. Thomas prima part. quæstion.6. articul.4. in fine corporis articuli loquens de bono, vt de creato, & increato dicitur, in quo vtraque coincidit analogia, postquam explicuerat, quomodo vnumquodque, & propria bonitate, & bonitate Dei dicatur bonum, concludit his verbis: *Et sic est bonitas vna omnium, & etiam multa bonitates*. Quod

ve-

verificari nequit, nisi quod formaliter in Deo, & creaturis, vt analogia analogantur attributionis, sit tantum vna bonitas, bonitas videlicet Dei, quæ sit bonitas omnium; Dei quidem intrinsece, aliorum autem extrinsece, & quod in eisdemmet Deo, & creaturits sunt etiam multæ bonitates, sub alia videlicet ratione, secundum quod analogantur analogia proportionalitatis. Vt hæc autem clariora fiant, aliqua aduersus hanc conclusionem obijcimus.

2 Obijcies ergo primo: quod in animali, vrina, & medicina non vna tantum numero, sed plures inueniuntur numero sanitates: ergo. Probatur antecedens: animal est sanum, & vrina est sana, & animal non est idem sanum, atque vrina: ergo dantur in illis diuersæ sanitates. Maior est nota: alias analogata non denominarentur à ratione analoga. Minor etiam patet. Nam animal non est idem quod vrina: ergo animal sanum non est idem quod vrina sana. Consequentia autem probatur, nam si ignis, verbi gratia, sit calidus, & aqua calida, & ignis non sit idem calidum atque aqua; manifeste sequitur, in igne & aqua non esse eundem numero calorem: ergo si animal est sanum, & vrina sana, & animal non est idem sanum, atq; vrina; manifeste sequitur, in illis non esse eandem numero sanitatem. Consequentia patet à paritate rationis.

3 Re-

est minor: & vrina non est idem sanum, quod animal, ex parte materialis, concedo minorem: non est idem sanum ex parte formæ, nego minorem: ergo dantur in illis diuersæ sanitates; negatur consequentia. Sicut eodem modo in hoc discursu, actus exterior est bonus, & actus interior est bonus, & actus interior non est idem bonum atque actus exterior: ergo dantur in illis diuersæ bonitates: concedenda est maior, distinguenda minor, & consequentia neganda. Nec exemplum in argumento aliarum aliquid probat: cum enim tam aqua, quam ignis sint intrinsece calida, quando dicitur in minori illius discursus, ignis est calidus, & aqua est calida; & ignis non est idem calidum atque aqua, non potest esse sermo de alietate solum ex parte materialis, sed etiam in forma. Quia eademmet forma saltem naturaliter non potest esse intrinsece in duplici subiecto. Vnde bene infertur ex multiplicatione reali & numerica calidi multiplicatio caloris; quia tamen sanitas non est intrinsece in animali, & vrina, sed solum in animali, potest esse animal & vrina diuersum sanum solum ex diuersitate materialis, absque multiplicatione sanitatis.

4 Obijcies secundo, quod ens est analogum attributionis ad Deum, & creaturas, & tamen non dicit vnam numero entitatem immultiplicabilem in analogatis, sed duas numero distinctas entitates: ergo

go prædicta proprietas non conuenit omnibus analogis attributionis. Minor probatur, alia entitas numero distincta ab entitate Dei reperitur in creatura: ergo entitas multiplicatur ad multiplicationem vtriusque analogati.

Confirmatur, ens creatum est analogum attributionis ad substantiam & accidens. Et tamen entitas multiplicatur numero in omnibus analogatis; alia enim distincta entitas numero est in accidenti atque in substantia: ergo.

5 Respondetur ad argumentum cum sua confirmatione, hanc secundam proprietatem explicandam esse formaliter in analogis attributionis, sicut primam; hoc est, quod cum in aliquo duplex interuenit analogia attributionis, & proportionalitatis, vt in ente respectu Dei, & creaturæ; & in ente creato respectu substantiæ, & accidentis formaliter vt analogia est attributionis, ratio analoga est tantum vna, & non multiplicatur realiter ad multiplicationem analogatorum minus principalium: quia quamuis creatura & accidens habeant suas intrinsecas entitates ad earum multiplicationem multiplicabiles, id materialiter se habet ad illa, vt formaliter analogata minus principalia attributionis sunt: quia cum vt sic non denominentur ab entitatibus suis intrinsecis, sed præcise ab entitate existenti in principali analogato, & hæc non multiplicetur ad multiplicationem minus principalium

lium analogatorum; ratio analoga formaliter, vt analoga attributionis est, & vt denominat omnia analogata attributionis, vt formaliter analogata attributionis sunt, non multiplicatur ad multiplicationem analogotorum minus principalium.

6 Obijcies tertio. Sequeretur, quod analoga attributionis maiorem vnitatem haberent, quam vniuoca. Consequens est absurdum: ergo. Sequela probatur, vniuoca dicunt vnam rationem, quæ est vna tantum vnitate formali generica, vel specifica, vt patet in homine, & equo, secundum quod in hoc nomine *animal* vniuocantur. Animal enim dictum de illis solum dicit rationem, vnam vnitate formali generica: ergo si analogum attributionis dicit vnam numero rationem, maiorem vnitatem habent analoga attributionis, quam vniuoca. Patet consequentia, quia maior vnitas est vnitas numeralis, quam formalis.

7 Respondetur, negando sequelam, imò potius est minor vnitas in analogis attributionis, non solum quam in vniuocis, sed etiam quàm in analogis proportionalitatis. Quia quamuis in analogis attributionis ratio analoga sit vna numero, non reperitur in omnibus analogatis intrinsece, sed in minus principalibus solum extrinsece, & maiorem vnitatem habent vniuoca, in quibus omnibus ratio, licet realiter multiplicata reperitur intrinsece, & abstrahibilis est ab illis absque ali-

aliqua diuersitate, quam analogata attributionis, quibus licet ratio analoga sit vna numero, multum est omnibus illis diuersa, siquidem vni tantum conuenit intrinsece, & alijs solum extrinsece. Vnde propter hanc magnam diuersitatem analoga attributionis multum assimilantur æquiuocis.

8 Obijcies quarto, quod sequeretur ex prædicta proprietate, quod idem se ipsum causaret realiter. Hoc non est admittendum, cum inter causam realem, & effectum debeat esse realis distinctio: ergo. Sequela probatur. Sanitas medicinæ est causa realis sanitatis animalis, quia enim medicina est sana, causat sanitatem animalis: ergo si est eadem numero sanitas medicinæ, & animalis, iam idem erit realis causa sui ipsius.

9 Respondetur, negando sequelam, quia licet medicina denominetur extrinsece sana à sanitate animalis, non causat media hac denominatione sanitatem animalis, imò hæc denominatio sequitur in illa tanquam ad fundamentum, ex eo, quod ipsa medicina secundum suam intrinsecam entitatem est causatiua sanitatis animalis.

10 Vltimo tandem obijcies: quod sequeretur, quod si sanitas esset eadem numero immultiplicata in analogatis huius nominis *sanum*, quod nec ratio entis in illis multiplicetur. Consequens non est admittendum; nullus enim huc vsque dixit,

xit, vrinam, & medicinam non habere distinctas entitates ab entitate animalis, & non denominari intrinsece entia: ergo. Sequela probatur, ratio superior non multiplicatur numero, nisi multiplicentur etiam rationes inferiores, sicuti ratio animalis non multiplicatur numero in Petro & Paulo, nisi in illis multiplicetur ratio hominis. Sed ens est superius ad sanum: ergo si in animali, vrina, & medicina non multiplicatur numero ratio sani, nec multiplicabitur in illis numero ratio entis.

11 Respondetur, quod cum ens sit transcendens ad omnes rationes particulares, & in medicina, v.g. duplex ratio reperiatur, altera sibi intrinseca, videlicet esse causam sanitatis, & altera sibi extrinseca, scilicet esse sanum à sanitate animalis, duplex etiam ratio entis in illa reperitur, altera intrinseca; quæ identificatur cum ratione causatiui sanitatis; & hæc ratio entis, sicut & ratio causatiui sanitatis ad multiplicationem realem medicinæ realiter multiplicatur. Altera entitas medicinæ est extrinseca illi, scilicet illa quæ identificatur cum sanitate, & hæc entitas, sicut & sanitas, non multiplicatur realiter ad realem multiplicationem medicinæ. Et hoc solum probat argumentum.

QVÆSTIO XI.

Vtrum tertia proprietas analogorum attributionis omnibus analogis attributionis competat.

CIrca tertiam proprietatem analogorum attributionis, videlicet, quod in definitione analogati minus principalis debeat poni analogatum magis principale, aliqui illam limitant; alij quidem, quia existimant, non in omni analogia attributionis analogata minus principalia dicere respectum ad analogatum magis principale, & sic asserunt non omnibus conuenire proprietatem hanc, sed solum illam competere analogis attributionis, quorum minus principalia dicunt formalem respectum ad magis principale. Alij autem eandem proprietatem limitant, vt illa solum competat analogis attributionis, quorum omnia analogata possunt à nobis quidditatiuè definiri, non vero competat analogis attributionis, quorum aliquod analogatum non potest à nobis quidditatiuè definiri; & ea ratione asserunt, quod in analogia attributionis entis ad Deum, & creaturas, quia analogatum magis principale non potest à nobis quidditatiuè definiri, non oportet, quod illud ingrediatur in defi-

definitione analogati minus principalis.

2 Nihilominus dicendum est in omnibus analogatis attributionis formaliter, vt analoga attributionis sunt, si exacte, analogata minus principalia, à primo videlicet genere vsque ad vltimam illorum differentiam definiantur, necesse est, vt in illorum definitione analogatum magis principale ingrediatur. Conclusio est communis, inter alios illam tenet Ferrariensis lib. 1. contra gentes, cap. 34. Et probatur efficaciter hac ratione, nam omnia analogata minus principalia attributionis formaliter vt analogata minus principalia, sunt, dicunt essentialiter respectum, & habitudinem ad analogatum magis principale: ergo eorum essentia non potest exacte, & adæquate explicari, nisi talis explicetur respectus, & habitudo. Sed explicari non potest, nisi in eorum definitione ponatur terminus talis respectus, & habitudinis, scilicet analogatum magis principale: ergo illud necessario in exacta definitione cuiuslibet analogati attributionis minus principalis formaliter, vt analogatum minus principale attributionis est, debet ingredi. Primum antecedens manifeste deducitur ex definitione analogorum attributionis. Cum enim illorum ratio debeat esse eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudinem ad illum, analogata minus principalia attributionis formaliter, vt talia di-

dicunt respectum ad analogatum magis principale, in quo ratio analoga formaliter, & intrinsece reperitur, & in alijs solum per habitudinem ad illam. Prima autem facta consequentia est manifesta, quia nihil potest exacte definiri absque eo, quod explicentur omnia, quæ sunt de eius essentia: ergo si talis respectus ad analogatum magis principale est de essentia analogatorum attributionis minus principalium, formaliter vt talia sunt, non possunt exacte definiri absque eo, quod prædictus illorum explicetur respectus. Minor denique subsumpta, quod ille videlicet respectus explicari non possit, nisi in eius explicatione illius ingrediatur terminus, etiam est manifesta ex communi modo explicandi, & definiendi omnem respectum, & habitudinem quæ solum explicatur, & definitur per suum terminum, & per ordinem ad illum. Hæc autem clariora fient, si illa aliquibus obiectionibus examinemus.

3 Obijcies ergo primo, quod vt nunc supponimus, ens est analogum ad Deum & creaturas. Et tamen Deus, qui est analogatum magis principale, non debet poni, immò nec potest poni in definitione creaturæ: ergo prædicta proprietas non conuenit omnibus analogis attributionis. Minor probatur, nam Deus est quid ignotius creaturis, immò per illas cognoscitur tanquam per suos effectus, iuxta illud ad Rom. 1 *Inuisibilia Dei per ea quæ facta*

Eta sunt intellecta conspiciuntur : ergo non debet Deus poni in definitione creaturæ, quia talis definitio esset obscurior definito.

Confirmatur. Sapientia est analogum attributionis ad sapientiam creatam, & increatam. Et tamen sapientia increata non ponitur in definitione sapientiæ creatæ, vt patet : quia definitur, quod sit cognitio per altissimas causas, in qua definitione sapientia increata non ingreditur: ergo id non requiritur in omnibus analogis attributionis.

4 Respondetur ad argumentum, negando minorem, quia si creatura exactè definiatur, debet definiri, quod sit ens participatum à Deo, vbi iam Deus ingreditur eius definitionem. Vnde ad probationem minoris respondetur dupliciter. Primo, quod etiam si Deus non sit quid notius creaturis, potest ingredi earum definitionem; quia quod vt terminus extrinsecus definitionis alicuius definiti ingreditur, non oportet,quod sit notius definito, sed sufficit, quod sit cognitum quoad an est, sicut ea ratione quamuis relatiuum indefinitione sui correllatiui ingrediatur, non oportet quod sit notius illo : quia non ingreditur definitionem vt pars intrinseca definiti,sed vt terminus extrinsecus illius habitudinis. Secundo respondetur, quod Deus à posteriori cognitus quo ad an est per creaturas, vt causa ef-

efficiens, & exemplar illarum, iam sic cognitus, est quid notius, vt per ordinem ad illum cognoscamus essentiam creaturarum, quæ in dependentia à tali causa, & in esse participato ab illa consistit. Et hinc patet falso limitari hanc proprietatem ad analoga attributionis, quorum omnia analogata sunt à nobis quidditatiue cognoscibilia, & definibilia. Vt enim analogatum minus principale per ordinẽ ad magis principale, creatura ver. g. per ordinem ad Deum, definiatur, sufficit quod Deus cognoscatur à nobis euidenter quo ad an est in ratione causæ efficientis, & exemplaris creaturarum: nec requiritur, quod à nobis vt est in se, quidditatiue cognoscatur, & definiatur, quia ad cognoscendum quidditatiue aliquam habitudinem, & tendentiam, sufficit, euidenter quo ad an est, terminum illius cognoscere.

Ad confirmationem respondetur, quod per eam definitionem sapientiæ creatæ illa definitur per suum proximum genus, non tamen exactè, per primum genus vsq; ad vltimam illius differentiam; sic enim deberet explicari illius dependentia, vt ab exemplari à sapientia increata, quod vtique explicari non posset, quin in eius exacta definitione sapientia increata, vt terminus talis illius dependentiæ ingrediatur.

5 Obijcies secundo, quod solum illud,

lud, quod est respectiuum, debet per ordinem ad aliud, scilicet ad suum correlatiuum definiri. Sed accidens, & ens creatum non sunt relatiua, sed aliquid absolutum: ergo quamuis sint analogata minus principalia attributionis, non debent per ordinem ad aliud definiri: ac perinde in illorum definitionem non debet ingredi analogatum magis principale.

6 Respondetur, quod licet accidens, & ens creatum non sint relatiua secundũ esse, sunt tamen relatiua secundum dici, dicunt enim respectum transcendentalem accidens ad substantiam, & ens creatum ad Deum, & secundum hunc respectum & habitudinem transcendentalem habent formaliter rationem analogatorum minus principalium attributionis. Vnde saltem vt analogata formaliter attributionis debent per ordinem ad analogatum magis principale definiri: non enim solum relatiuis secundum esse, sed & relatiuis secundum dici, & per respectum transcendentalem competit, quod si vt sic formaliter, respectiua definiantur, per ordinem ad terminum talis respectus debeant definiri. Et ita definitur accidens per ordinem ad substantiam, quod sit entis ens, seu quod sit in alio, scilicet in substantia.

QVÆSTIO XII.

Vtrum definitio, & proprietates analogorum proportionalitatis omnibus illis competant.

DIco primo, optime definiuntur analoga proportionalitatis quod sint illa *quorum nomen est commune, ratio vero per nomen significata est proportionabiliter eadem*. Hæc definitio deducitur ex D. Thoma, & traditur à Caietano, communiterque ab omnibus recipitur. Et probatur; quia in illa ponitur id, in quo hæc analoga cum æquiuocis, vniuocis, & analogis attributionis conueniunt, & per quod ab omnibus his differunt. Nam in eo, quod est habere nomen commune, hæc analoga cum omnibus prædictis conueniunt; per id autem, quod ratio significata per nomen, sit proportionabiliter eadē, differunt ab æquiuocis, & vniuocis, in æquiuocis enim ratio per nomen significata est omnino diuersa, & in vniuocis est omnino eadem: & differunt etiam per id ab analogis attributionis, in quibus ratio per nomen significata est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudinem ad illum. In his autem analogis ratio communis omnibus analogatis, vtpote in omnibus illis intrinsece reperta, abstrahitur ab illis licet nō cum omnimoda vni-

vnitate, cum vnitate tamen proportionalitatis, & in omnibus analogatis formaliter, & intrinsece reperitur.

2 Dico secundo, quatuor proprietates analogorum proportionalitatis, scilicet prima, quod ratio analoga in omnibus analogatis intrinsece reperiatur; secũda, quod multiplicatur ad multiplicationem omnium analogatorum, tertia, quod non oporteat in definitionem vnius analogati alterum ingredi, & quarta, quod possit abstrahi aliquis vnus conceptus proportione vnus ab omnibus analogatis: quatuor, inquam istæ proprietates omnibus analogis proportionalitatis conueniunt. Conclusio est communis. Probatur: nam cum hæc analoga formaliter sint distincta ab analogis attributionis; & ex illorum essentia sequatur, vt ostendimus, quod ratio analoga sit in vno analogato intrinsece, in alijs autem extrinsece; oppositum debet sequi ad naturam analogorum proportionalitatis: ergo sicut ex prima proprietate analogorũ attributiones colligũtur alię tres: ita ex prima proprietate analogorum proportionalitatis, cum sit opposita primæ psoprietati analogorum attributionis, debent sequi aliæ tres proprietates alijs tribus oppositæ.

§. Confirmatur & explicatur: nam ex eo, quod ratio analoga in analogis proportionalitatis debeat esse intrinsece in omnibus analogatis, sequitur manifestè, quod multiplicetur realiter ad multiplicationẽ

cuiuscumque analogati, quæ est secunda proprietas. Et ex eo etiã sequitur, quod analogata minus principalia non sint talia solum per extrinsecam habitudinẽ ad analogatum magis principale; ac perinde, quod non debeant definiri per ordinẽ ad illud, neque illud oporteat definitionem illorum ingredi, quæ est tertia proprietas. Ac denique quod cum intrinsece ratio analoga in omnibus analogatis proportionalitatis reperiatur, licet non omnino eiusdem rationis in omnibus, possit ab illis abstrahi vna ratio & vnus conceptus, non quidem simpliciter vnus, sed proportione vnus. Vt tamen istæ duæ conclusiones magis pateſiant, præter ea, quæ examinantes naturam, & proprietates analogorum attributionis, obiter etiam aduersus has proprietates obiecimus, & dissoluimus, & præter illa, quæ in sequentibus agentes de analogia entis dicemus, breuiter aliqua aduersus has duas conclusiones obijciamus.

3 Obijcies ergo primo aduersus definitionem analogorum proportionalitatis, quod illa per omnia conuenit vniuocis: ergo non est bona. Probatur antecedens: nam etiam in vniuocis ratio per nomen significata, est proportionaliter eadem: ergo hæc definitio vniuocis competit. Antecedens prob. nam ideò ratio analoga in his analogis est proportionabiliter eadem, quia analogata inter se proportionantur, & sicut se habet substantia ad suũ

esse,

esse ita proportionabiliter se habet accidens ad suum in esse. Sed etiam vniuoca. verbi gratia, homo & equus, in ratione animalis proportionantur, & sicut se habet homo ad rationem animalis, ita proportionabiliter se habet equus: ergo ratio animalis communis homini, & equo est proportionabiliter eadem.

4 Respondetur, negando antecedens. Ad probationem negatur etiam antecedens, immò in vniuocis ratio per nomen significata est simpliciter, & omnino eadem, quia in quolibet inferiori participatur simpliciter, & quamuis ipsa inferiora, verbi gratia, homo & equus, in rationibus particularibus proportionentur, & assimilentur: in ratione tamen superiori animalis non est proportio, seu assimilatio imperfecta; qualis est conuenientia proportionalitatis, sed est omnimoda vnitas: quia ratio communis animalis eiusdem prorsus rationis est in homine, & in equo, & ita simpliciter in vno, ac in altero; quamuis in homine sit contracta per differentiam essentialiter perfectiorem, quam contrahitur in equo. Et ita cum abstrahitur ratio animalis ab huiusmodi differentijs, non abstrahitur, vt tantum proportione vna, sed vt omnino vna, & cum nulla prorsus diuersitate. In analogis autem proportionalitatis analogata non solum proportionantur in rationibus particularibus, sed etiam in ratione communi. Eam enim rationem com-

munem non participant omnia analogata eodem omnino modo, sed nec omnia participant illam simpliciter, sed aliqua participant illam simpliciter, alia vero solum proportionabiliter, vt patet in ente, cuius rationem communem substantiæ, & accidenti, substantiæ quidem simpliciter participat, accidens vero non omnino simpliciter est ens, sed solum proportionaliter ad substantiam. & ita si velimus abstrahere rationem entis à substantia & accidenti, præter quam quod eo quod talis ratio est transcendens, non potest abstrahi, quin includat in actu licet implicite modos particulares substantiæ, & accidentis: præter hoc inquam, ex eo præcise, quod ratio entis non sit eiusdem rationis in substantia, & accidenti, nō potest ab illis abstrahi, vt omnino vna, sed solū vt proportione vnū à multis simpliciter. Et solum propositum conuincit argumentum, quod si inter species alicuius generis vellet quis facere proportionem; non in ratione cōmuni, quæ est omnino eadem omnibus illis, sed in rationibus particularibus, & differentialibus illarum, vt à ratione generica præscindūt, potest easdem rationes differentiales analogice proportionare. Quia sicut se habet rationale, v.g. ad suum speciale esse differentiale, ita etiam ad suum speciale esse differentiale se habet irrationale; quamuis difficile sit nomen commune significans hęc extrema, vt pro-

por-

portionata, inuenire. Et hoc modo est analogia inter cor, & fundamentū domus in ratione principij, quatenus videlicet proportionantur in rationibus differentialibus. Et hoc nomen *principium*, dictum de corde & de fundamento domus, est analogum, vt significat non quidem rationem, & conceptum principij cōmunem illis (hoc enim modo erit illis nomen vniuocum) sed vt significat speciales rationes vtriusq; extremi, secundum quod proportionantur adinuicem.

5 Obijcies secundo aduersus primam proprietatem: quod in aliquibus analogis, quæ solum sunt analoga proportionalitatis (de his enim, quæ simul sunt analoga attributionis, & proportionalitatis satis in superioribus diximus) ratio analoga in aliquo analogato solum extrinsece reperitur. Prima igitur proprietas non omnibus competit analogis proportionalitatis. Antecedens probatur, nam *risus* est analogum proportionalitatis ad risum hominis, & ad risum prati. Et tamen in prato solum extrinsece risus reperitur: ergo ratio analoga non est intrinsece in omnibus analogatis. Minor probatur, quia pratum solum dicitur ridere per habitudinem, & similitudinem, quam eius floriditas, & amœnitas dicit ad risum hominis.

6 Resp. negando antec. & ad probat. negando min. aliud enim est, quod pratū solum metaphorice dicatur ridere, aliud

vero quod denominetur extrinsece ridens à risu hominis: primum enim est verum, secundum vero falsum; sed pratum denominatur intrinsece ridens ab amœnitate, & floriditate sua intrinseca, quæ impropriæ, metaphorice, & similitudinarie dicitur risus.

7 Obijcies tertio aduersus tertiam assignatam proprietatem, quod non potest perfecta intelligi ratio analogati proportionalitatis, vt analogatum est, sine eo quod intelligatur proportio, & comparatio inter ipsum, & aliud analogatũ: ergo debet poni indefinitione illius alterũ analogatum. Probo consequentiam, nam omnis proportio, comparatio, vel similitudo explicatur per terminos, & extrema inter quæ est: ergo vt perfecte talis proportio, & comparatio intelligatur, debet poni termini, & extrema illius.

Confirmatur, nam D.Thomas, 1 part. quæst.13. art.6. asserit, quod nomina, quæ dicuntur de Deo per metaphoram, non possunt definiri, nisi per creaturas tanquam per terminum similitudinis: Sed prædicta nomina sunt analoga proportionalitatis, cum sint metaphorica: ergo analogis proportionalitatis non conuenit; quod vnum per alterum non definiatur.

8 Respondetur ad argumentum, hanc esse differentiam inter analogum attributionis, & proportionalitatis, saltem non metaphoricum, quod in analo-

gis

gis attributionis analogata minus principalia dicunt formaliter, immò & quasi in actu signato habitudinem ad analogatum magis principale. Hoc enim nomen *medicina*, verbi gratia cum significet formaliter causam sanitatis, formaliter, & quasi in actu signato dicit habitudinem ad sanitatem animalis. Vnde eius essentia non potest explicari, nisi per habitudinem ad sanitatem animalis, & nisi ingrediatur ipsa sanitas animalis in definitione illius. In analogis vero proportionalitatis, saltem non metaphoricis, licet vnum analogatum habeat proportionem, cum altero, ea proportio exercetur quidem in ipsis analogatis, nō tamen importatur formaliter, & quasi in actu signato in illis, & ita ad cognoscendum, vel definiendum aliquod illorum, non est necessarium illud cognoscere, aut definire per ordinem ad aliud; bene tamen si proportionem illorum in actu signato, aut illa vt formaliter adinuicem proportionata, quis velli cognoscere, aut definire.

Ad confirmationem respondetur, quod nomina, quæ metaphoricè dicuntur de Deo, & creaturis, non solum sunt analoga proportionalitatis, sed simul sunt analoga attributionionis, sicut in alijs analogis ad Deum, & creaturas, vtraque interuenit formaliter], & distincta analogia: & ita cum asserit D.Tho. quod Deus debet definiri per habitudinem ad creaturas; debet intelligi, vt formaliter

Deus est in tali analogia analogatum attributionis, & analogatum minus principale, & vt dicitur talis, verbi gratia, leo, non solum per fortitudinem sibi intrinsecam, sed à fortitudine leonis, ad quam dicit habitudinem, denominatur extrinsece leo. §. Vel potest dici, quod etiam vt analogatum proportionalitatis metaphoricæ Deus debet definiri per ordinem ad creaturam; quia etiam in analogis proportionalitatis metaphoricæ analogatum minus principale, & cui impropriè conuenit ratio analoga, dicit habitudinem formaliter, & quasi in actu signato ad analogatum magis principale.

QVÆSTIO XIII.

Vtrum in analogis detur vna ratio communis, vnusque conceptus omnibus analogatis.

HVcusque hanc difficultatem distulimus, vt simul quartam analogorum attributionis, & proportionalitatis proprietatem examinemus, iaciamusque breuiter fundamenta ad ea, quæ de conceptu entis in sequentibus sunt dicenda.

1 Dico igitur primo. In analogis attribu-

butionis,& analogis metaphoricis,quāuis sint analoga proportionalitatis,non datur vna ratio, nec vnus conceptus omnibus analogatis cōmunis,sed plures conceptus, secundū quod vnus,vel plures dicunt connotationem, & habitudinem ad alterum. Probatur, & explicatur conclusio, nam cum in analogis attributionis ratio analoga solum sit intrinsece in vno analogato, & in alijs solum per connotationem, & habitudinem ad illud, & in analogis metaphoricis, licet ratio analoga sit intrinsece in omnibus analogatis, in vno tantum sit proprie,in alijs autē per translationem, similitudinem, & metaphoram ad illud, non datur huiusmodi analogatis vna ratio communis; neque ab illis vnus potest abstrahi conceptus, sed plures: vt vnus tamen dicit habitudinem,& connotationem ad alterum. Et ita in his analogis ratio analoga est tantum ordine, habitudine, & connotatione vna ad differentiam purè æquiuocorum,quibus nulla correspondet ratio,quæ sit aliquo modo vna, sed plures absque aliquo ordine,aut habitudine vnius ad alterum illis correspondent conceptus; & ad differētiam vniuocorum,quibus aliqua ratio omnino vna, & omnino eadem correspondet: immo & ad differentiam analogornm proportionalitatis, præter analoga metaphorica, quibus, vt statim videbimus, correspondet aliqua ratio cōmunis, vnusque conceptus, licet, vt ex-

plicabimus, non ita omnino vnus ſicut vniuocis.

3 Hinc ſequitur, huiuſmodi analoga attributionis, & analoga metaphorica appellari analoga duorum, vel plurium conceptuum, quia nunquam illis tātum vnus correſpondet conceptus, ſed duo, vel plures, cum ordine tamen & habitudine, vt diximus vnius, vel plurium ad alterum. Hinc etiam eſt, quod cum hæc analoga in pluralitate conceptuum, qui illis correſpondent, plurimum accedant ad æquiuoca, & ſolum ab illis, vt diximus, diſtinguantur in eo, quod conceptus his analogis non abſque ordine, vt æquiuocis, ſed cum ordine, & connotatione vnius, vel plurium ad alterum correſpondent; ſæpius D. Thomas, vt in præcedentibus vidimus, analoga attributionis nomine æquiuocorum comprahendit.

4 Dico ſecundo, analoga proportionalitatis proprie, vt condiſtricta ab analogis attributionis, & metaphoricis, habent vnam rationem, & vnum conceptum communem omnibus analogatis, confuſum tamen & imperfectum, & includentem in actu licet non explicite omnes rationes analogatorum. Concluſio quoad vtramque partem deducitur ex Domino Caietano in opuſculo de conceptu entis, & in opuſculo de nominum analogia, capit. 4. & eſt communis plurium Thomiſtarum. Quo ad primam autem illius partem probatur primo, quia

ma-

maiorem vnitatem habent huiusmodi analoga proportionalitatis, quam pure æquiuoca, & quam analoga attributionis: siquidem hæc ad æquiuoca reducuntur, analoga vero proportionalitatis pluries, vt in præcedentibus vidimus, reducit Diu. Thomas ad vniuoca: & quia in his analogis ratio analoga intrinsece proprie in omnibus analogatis reperitur, quod certe maiorem arguit vnitatem, quam in his, in quibus ratio analoga, non in omnibus, intrinsece, vel saltem non in omnibus proprie reperitur. Sed nisi habeant huiusmodi analoga proportionalitatis vnam rationem vnumque conceptum omnibus analogatis communem; nullam saltem maiorem vnitatem habebunt, quam analoga attributionis; si enim non vna ratio nec vnicus conceptus communis, sed plures, conceptus correspondeant omnibus analogatis, tales plures conceptus non poterunt, habere maiorem vnitatem, quam habitudinis vnius ad alterum. Sed hanc etiam habent, vt vidimus, plures cõceptus correspondentes analogatis attributionis. Ergo nisi in his analogis proportionalitatis correspondeat vna ratio vnusque conceptus communis omnibus analogatis, nõ possunt aliquam maiorem habere vnitatem, quam analoga attributionis.

Confirmatur. Quia huiusmodi analogata proportionalitatis non constituun-

tur

tur per connotationem & habitudinem vnius ad alterum, sed quodlibet per suam rationem intrinsecam proportionatam rationi alterius. Ergo non correspondent illis necessario plures conceptus, in quibus habitudo importetur vnius ad alterum, sed potest correspondere illis vnica ratio vnusque conceptus abstractus ab illis, vt proportionem dicentibus inter se.

Confirmamur secundo. Quia experientia constat multoties, audito aliquo analogo proportionalitatis, nos vnicum imperfectum & confusum conceptum formare in quo non repræsentantur explicitè rationes analogatorum, vt infra de cõceptu, quem formamus audito hoc nomine analogo *ens*, latius explicabimus, sed talis conceptus confusus & imperfectus, cõmunis est omnibus analogatis, nec supponit determinate pro aliquo illorũ; sicuti conceptus, qui correspondet huic nomini *sanum* supponit determinate pro principaliori analogato, scilicet pro animali sano, & cõceptus qui correspondet huic nomini *risus*, supponit determinate pro principaliori analogato, scilicet pro risu hominis. Ergo in analogis proportionalitatis præter analoga metaphorica datur vna ratio, vnusque conceptus communis omnibus analogatis.

5 Secunda autem pars conclusionis, videlicet, quod in prædictis analogis con-

conceptus communis omnibus analogatis sit confusus & imperfectus, & non omnino præcisus ab analogatis, nec illa solum continens in potentia, sed in actu, licet nõ explicite sicut explite suas cõtinent rationes ipsa analogata, probat. Quia aliàs talis conceptus esset omnino vnus & vniuocus, vtpote qui nullam in actu includeret diuersitatem, sed solum esset multiplex in potentia, quatenus per contractionem per diuersas rationes analogatorũ posset multiplicari, & diuersificari. Sed huiusmodi analoga debent distingui ab vniuocis. Ergo non debet illis correspondere conceptus ita vnus & ita præcisus ab analogatis vt actu licet in confuso, non includat rationes omnium analogatorum. Maior probatur, & explicatur: nam ideò animal, v.g. quod est vniuocum ad hominem, & equum, dicit rationem omnimode illis eandem, quia taliter abstrahitur, & præscinditur à suis inferioribus, quod in conceptu ab illis abstracto, & præciso licet ipsa inferiora in potentia contineat, nullo modo illa includit actu: ergo si conceptus abstractus ab analogatis, non includeret in actu, licet non explicite, sed in confuso, ipsas rationes analogatorum, diceret illis vnam rationem omnino eandem, & simpliciter vniuocam.

6 Secundo probatur hæc eadem pars conclusionis, explicando diuersum modum abstrahendi ab inferioribus rationem vniuocam, & rationem huiusmodi analogam.

gam.

gam. Ratio enim vniuoca abstrahitur per nostros conceptus à rationibus inferiorum, ita vt in ea sic abstracta nullo modo in actu rationes inferiores includantur: quia talis ratio superior vniuoca est extra conceptum differentiarum inferiorum, & quando per illas contrahitur, contrahitur per aliquid suæ rationi formali superadditum, & de quo talis ratio superior formaliter non prædicatur. Ratio autem analoga proportionalitatis, v.g. ratio entis, quando contrahitur ad sua analogata, non contrahitur per aliquid, quod se habeat ad illam proprie, vt illius additamentũ, aut quod sit extra essentiam illius, aut extra cuius essentiam ratio analoga sit, & de quo formaliter non prædicetur, sed potius rationes particulares, & differentiales, vel quasi differentiales analogatorum sunt essentiales ipsi rationi analogæ, & ipsa est de essentia illarum, & de illis formalissime prædicatur. Et solum differunt per illas analogata à ratione cõmuni analoga penes implicitum, & explicitum: ergo non potest ab analogis ita perfecte abstrahi ratio analoga, quin in conceptu sic abstracto includantur in actu, licet implicite & in confuso omnes rationes analogatorum. Et in hoc sensu dixit D. Thomas de veritate quæstio vnica art.2. in corpore, quod enti non potest fieri aliquod additamentum, nisi penes aliquam expresionem. Verba sancti Doctoris sunt: *Enti, non potest addi aliquid,*

quasi

quasi extranea natura, per modum quo differentia additur generi, vel accidens subiecto. Quia qualibet natura essentialiter est ens. Vnde etiam probat Philosophus in 3. mephisicorum, quod ens non potest esse genus. Sed secundum hoc aliqua dicuntur addere supra ens, in quantum exprimunt ipsius modum, qui nomine ipsius entis non exprimitur. Hæc D. Thomas; vbi totam nostram explicat doctrinam. Et in eodem sensu dixit Philosophus in 8. metaphisicæ tex. 16. lectione vltima, quod ens non expectat aliquid additum, vt fiat hoc, idest substantia, vel quantum, vel quale, sed statim est substantia, vel quantitas, vel qualitas, quia omnis modus, vel differentia, per quam ens fit substantia, albedo, corpus, vel quodlibet aliud, non est quid extraneum ipsi enti, sed actu intra ipsum ens, & ipsum ens actu intra illud, & solum ab illo per eas explicitum, vel implicitum distinctum; quia quod illud explicat, non explicatur, nec exprimitur nomine entis.

7 Exemplum totius huius doctrinæ habemus accomodatissimum in diuinis. Deus enim & omnia quæ sunt in Deo propter maximam simplicitatem, si quidditatiue, & vt sunt in se concipiantur, vnico conceptu concipiuntur: etsi à nobis pro hoc statu concipiantur, adhuc conceptus vnius prædicari non potest ita perfecte abstrahere ab altero, quod licet illud non explicet, illud tamen actu non includat. Vt cum concipimus Misericordiam diuinam,

nam,nō exprimimus quidem in eo conceptu Iustitiam,actu tamen sicut in confuso includitur etiam in tali conceptu Iustitia: quia in Deo non possumus concipere aliquid, vt in potentia ad aliud, sed solum vt distinctum ab alio penes explicitum, & implicitum. Eodem ergo modo dicendum est de conceptu rationis analogiæ proportionalitatis, quod solum potest abstrahi à rationibus particularibus analogatorum, vt vnum implicitum à multis expressis, & explicatis. Cum hac sola differentia, quod ratio analoga se habet vt superior ad rationes analogatorum; in diuinis tamen, quia est mutua transcendentia vnius prædicati ad aliud, non semper est superioritas vnius prædicati ad aliud, sed mutua inclusio absque superioritate, & inferioritate.

8 Aduersus primam conclusionem, obijcies, quod ab his, quæ habent aliquam similitudinem, & conuenientiam, etiamsi simul habeant aliquam diuersitatem, abstrahibilis est aliquis vnus conceptus in quo repræsentetur talis conuenientia, non repræsentata saltim explicite diuersitate. Sed analogata attributionis habent aliquam conuenientiam licet cum diuersitate; alias non erunt analoga, sed pure æquiuoca, ergo abstrahibilis est aliquis vnus conceptus, in quo talis repræsentetur conuenientia, seu ipsa analogata, vt conueniunt, non repræsentata explicite eorum diuersitate: idemque prorsus ar-

gu-

gumentum potest fieri de analogis proportionalitatis metaphoricis; falsoque perinde diximus in prima conclusione, in analogis attributionis, & metaphoricis non posse dari vnus conceptus communis omnibus analogatis, sed necessario plures dari conceptus.

9 Respondetur, quod quando aliqua solum conueniunt in habitudine vnius, vel plurium ad vnum terminum, qualiter solum conueniunt analogata attributionis, & metaphorica, talis eorum conuenientia non potest repræsentari per vnum conceptum: quia habitudo plurium ad vnum in exercitio, non potest repræsentari, nisi repræsentatis his, quæ dicunt habitudinem, & eo, ad quem dicunt habitudinem. Et ita analogis attributionis necessario plures correspondent conceptus; non absque aliquo ordine, & habitudine illorum inter se, qualiter pure æquiuocis correspondent, sed in quibus repræsententur analogata cum habitudine vnius ad alterum. Dixi id esse necessarium, cum repræsentantur in exercitio habitudo vnius ad alterum, idest cum repræsentantur aliqua vt dicunt habitudinem, quia si repræsentetur ipsa habitudo in actu signato, bene potest per vnicum conceptum, imò & forsan vniuocum repræsentari: vt si habitudo vrinæ, & medicinæ ad sanitatem animalis repræsentetur, in actu signato, vt repræsentatur per conceptum huius nominis *respiciens sani-*

ta-

tatem,vnico conceptu repræſentatur,cuius obiectum eſt reſpectus inconcreto ad ſanitatem abſtractus à reſpectibus particularibus vrinæ, & medicinæ ad ſanitatem, & vniuoce de vrina, & medicina prædicabilis.

QVÆSTIO XIV.

Quæ ſint cauſæ analogiæ: & an ſola tranſcendentia illam cauſare ſufficiat?

RESolutorie dico primo. Dependentia alicuius ab aliquo in quolibet genere cauſæ, ſi ſit talis dependentia, quod effectus non adæquet virtutem cauſæ, eſt ſufficiens principium analogiæ. Concluſio colligitur ex D.Thoma 1.par.queſt.13. art.5. vbi propter talem dependentiam creaturarum à Deo colligit analogiam inter Deum, & creaturas. Et probatur breuiter, & explicatur concluſio, quia vt ex definitione analogorum conſtat, analogia reperitur inter aliqua quorum nomen eſt commune, & ratio pro nomen ſignificata eſt illis partim eadem & partim diuerſa. Sed vbi talis reperitur dependentia; nomen ſignificans cauſam, & effectum vt cauſa, & effectus illius eſt, non ſignificat illis rationem omnino eandem, nec omnino diuerſam: ergo partim eadem,

dem, & partim diuersam, & consequenter analogam. Minor probatur, quia eo ipso, quod significat rationem causæ, & effectui communem, significat aliquid, in quo causa, & effectus assimilantur, omnis enim effectus in quantum effectus assimilatur suę causæ, & eo ipso, quod effectus non adæquet virtutem causæ, similitudo illius ad causam est deficiens, & imperfecta, & cum admixtione dissimilitudinis ad causam: ergo ratio communis tali causæ, & effectui, in eo quod sic causa, & effectus sunt, neque erit illis omnino eadem; nec omnino diuersa, nec omnino similis, nec omnino dissimilis, sed similis cum dissimilitudine, & dissimilis cum similitudine, & consequenter partim eadem, & partim diuersa.

2 Dico secundo, inæqualis participatio alicuius rationis communis, etiam si absque dependentia vnius ab altero reperiatur, est sufficiens principium analogiæ inter ea, quæ sic inæqualiter rationem communem participant. Dixi, quod etiam si absque dependentia vnius ab altero reperiatur inæqualis participatio in ratione communi causat analogiam, quia quotiescumque aliquis effectus dependet ab aliqua causa, non adæquans virtutem illius, ratio commonis tali causæ, & effectui, inæqualiter ab effectu participatur: ac perinde duplex tunc inter talem causam, & effectum interuenit principium analogiæ, scilicet inæqualis participatio rationis

nis communis, & dependentia vnius ab altero, non adæquando virtutem illius.

3 Hoc ergo ſuppoſito, vt probetur, & explicetur concluſio, ſupponendnm eſt, quod dupliciter poteſt contingere, aliqua inæqualiter participare rationem communem. Primo, quia contrahunt illam per differentias inæqualiter eſſentialiter perfectas, qualiter duæ ſpecies, homo v.g. & equus, dicuntur inæqualiter participare rationem animalis, quia contrahaunt illam per differentias, quarum vna eſſentialiter eſt perfectior altera. Et hæc inæqualitas proprie eſt in ratione particulari, non autem in ratione communi: quia quidquid dicit actualiter animal, ita perfecte, & eiuſdem rationis eſt in equo, atque in homine, quamuis id, quod addit homo ſupra animal: & per quod illud contrahit, ſit perfectius quam id, per quod equus rationem contrahit animalis. Alio modo aliqua participant inæqualiter rationem communem, quando ipſa ratio communis ſimpliciter in vno, & in altero tantum ſecundum quid reperitur. qualiter ſubſtantia, & accidens participant inæqualiter rationem entis, quia ratio cõmunis entis ſimpliciter dicitur de ſubſtantia, & ſolum ſecundum quid de accidenti, quod non dicitur ſimpliciter ens, ſed entis ens. Et hęc inęqualis participatio in ratione cõmuni cauſat analogiam; etſi ſola abſq; dependentia inueniatur, etiam ſufficiet cau-

causare analogiam, sicut illam causat inter species intelligibiles etiam non acceptas à rebus ac perinde ab illis non dependentes, vt species angelicas, et earum obiecta, v g. inter speciem, quam lapidis habet Angelus, et inter ipsum lapidem, quæ in ratione lapidis, et vt hoc nomine *lapis*, significantur, analogice conueniunt: quia ratio lapidis in lapide simpliciter reperitur, simpliciterque dicitur lapis; et in specie solum reperitur secundum quid, et solum secundum quid, et similitudinarie species dicitur lapis. Propter eandem similiter solam inæqualem participationem rationis communis homo dicitur analogice de homine viuo et picto: quia ille simpliciter dicitur homo; hic verò similitudinarie tantum, et secundum quid. Sola igitur prædicta inæqualis participatio alicuius rationis communis sufficit, causare analogiam.

4 Dico tertio. Sola transcendentia sufficit causare analogiam respectu corũ, quæ aliqua ratio transcendit, hoc est, quod etiamsi inter ea, ad quæ aliqua ratio comparatur vt transcendens, non sit in tali ratione communi aliqua vnius ab altero dependentia, nec inæqualis talis rationis communis participatio, sed omnia illa simpliciter talem rationem communem participent; sola transcendentia sufficit, vt ratio sic transcendens analogice de illis dicatur. Oppositum aliqui existimant. Sed conclusio est aliorum communis: et

pro-

probatur ab exemplo, et etiam ratione à priori. Ab exemplo quidem, quia accidens est analogum ad nouem accidentium prædicamenta: ablata enim analogia illius ad illa, vt in sequentibus de ente respectu decem prædicamentorum ostendemus, nulla suppetit ratio, quare non sit genus ad prædicta nouem accidentium prædicamenta: quod cum non possit dici, quia aliàs illa non essent genera suprema, et inter se primo diuersa, dicendum est, accidens esse analogum ad nouem accidentium prædicamenta. Sed talis analogiæ nulla potest esse causa, nisi sola transcendentia. Illa ergo sola, etiam si absque alijs causis analogiæ reperiatur, sufficit causare analogiam. Minor sub sumpta probatur: quia inter accidentia in ratione communis accidentis non facile est assignabile aliqua dependentia vnius ab altero, vel inæqualis participatio talis rationis communis accidentis, aut quod vnum accidens sit simpliciter accidens, aliud vero secundum quid ergo sola transcendentia videtur esse causa talis analogiæ.

5 A priori autem probatur conclusio, quia sola transcendentia sufficit, vt ratio transcendens respectu eorum, quæ transcendit, non sit omnino eadem, et omnino diuersa, sed proportione eadem et partim diuersa: ergo sola transcendentia sufficit, vt ratio transcendens sit analoga. Antecedens probatur, et explicatur, quia cum

cum aliqua ratio est transcendens ad aliqua, ita imbibitur in omnibus, quæ in illis sunt, vt de omnibus illis formaliter prædicetur, & nullum illorũ possit absque tali ratione intelligi (hoc enim est, aliquã rationem esse ad aliqua transcendentem) Ergo ratio transcendens imbibitur in eo, in quo inferiora conueniunt, & in his per quæ inter se specialiter differunt. Ergo quatenus imbibitur in eo, in quo inferiora conueniunt, est illis principium conueniendi: & quatenus imbibitur in his, per quæ inter se differunt, est illis principium differendi. Ergo talis ratio cõmunis & transcendens est simul respectu inferiorum principium conueniendi, & principium differendi: ac perinde talis ratio transcendens nec est illis omnino eadem, nec omnino diuersa, sed partim eadem & partim diuersa, & consequenter analoga. §. Explicatur hoc exemplo. Quia enim ratio communissima entis, vt abstrahit à completo & incompleto ita trãscendit hominem, v.g. & equũ, vt intrinsece imbibatur in ratione animalis, in qua conueniunt & in differentijs, per quas differunt, & animal sit essentialiter ens, & rationale & irrationale sint essentialiter entia, nec aliquod istorum possit intelligi absque entitate, manifeste inde deducitur, quod talis ratio communissima entis sit simul homini & equo principium conueniendi & principium differendi: quatenus enim imbibitur in

ratione animalis, eſt illis principiũ conueniendi; cum enim tota ratio animalis ſit illis principiũ cõueniendi, omne illud, ſine quo nõ poteſt intelligi ratio animalis, erit illis principium conueniendi: & quatenus talis ratio communiſſima entis etiã intrinſece imbibitur in rationibus differẽtialibus hominis & equi, erit illis principiũ differendi: quia cum rationalitas, ver. g. ſecundum ſe tota ſit principium differendi hominem ab equo, omne illud, ſine quo eſſentialiter nõ poteſt intelligi rationalitas, & quod formaliſſime de rationalitate prædicatur, erit principium differendi hominem ab equo. Ex ſola igitur tranſcendẽtia habetur, quod ratio tranſcẽdens reſpectu eorum, quæ tranſcendit, ſit ſimul principium conueniendi & principium differendi: ac perinde quod ſit illis ratio partim eadem & partim diuerſa & conſequenter analoga.

6 Ita efficax mihi videtur hæc ratio àd probandam ex ſola tranſcendentia analogiam, quod ſi hoc ſtante, eſſet poſſibile, rationem tranſcendentem omnino abſtrahere ab inferioribus, ita vt in illa ſic abſtracta differentiæ vel modi diuerſi inferiorum nullatenus actu continerentur, adhuc prædicta continentia rationis tranſcendentis in inferioribus propter rationem factam ſufficeret, vt ratio tranſcendens eſſet partim eadem & partim diuerſa inferioribus, ac perinde & illis analoga; ſed re vera tranſcendentia non ſo-

lum

lum facit rationem transcendentem includi in modis seu differentijs inferiorum, sed vt ostendebamus quæstione præcedenti, facit etiam, quod ratio transcendens non possit ita abstrahi ab inferioribus, quin actu, licet implicite, & in confuso, includat differentias, seu modos inferiorum: quia tales differentiæ, & modi, cum non sint extranei à ratione transcendenti, sed aliquid, de quo illa formalissime prædicatur, & cum contrahitur per tales differentias, vel modos, non contrahitur per aliquid, quod se habeat proprie, vt additamentum illius, sed per aliquid solum ab ipsa ratione transcendenti penes explicitum, distinctum; ita cum volumus talem rationem transcendentem abstrahere, adhuc in illa sic abstracta non possunt, non includi actu, licet non exprimantur, nec explicentur, differentiæ, & modi inferiorum. Sed illæ actu in tali ratione transcendenti inclusę, non possunt relinquere illam omnino eandem: sicut differentiæ relinquunt rationem genericam ab illis abstractam omnino eandem; quia in illa sic abstracta nullatenus actu, sed solum in potentia includuntur: ergo ratio transcendens ab inferioribus abstracta, nec est omnino diuersa, quia differētias, seu diuersos modos inferiorum non explicat; nec est omnino eadem, quia illos licet implicite, & in confuso, actu tamen & non solum in potentia continet, & includit: ac perinde

ſola tranſcendentia,quia omnimodam abſtractionem ab inferioribus impedit, ſufficit reſpectu illorum cauſare analogiam.

7 Obijcies primo, ſi ſola tranſcendentia abſq; aliqua dependentia,& inæquali participatione ſufficeret cauſare analogiã,tolleretq; vniuocationẽ,ſequeretu,quod relatio & perſonalitas diuina per noſtrum cõceptum abſtracta, & communis omnibus tribus relationibus,& perſonalitatibus nõ eſſet illis vniuoce communis, ſed tantum analogice. Conſequens autem non videtur dicendum, aliàs minus conuenirent tres perſonalitates diuinæ inter ſe, quam inter ſe perſonalitates creatæ. Sequela probatur, quia relatio, & perſonalitas diuina eſt trãſcendens ad tres diuinas perſonalitates, & relationes: ergo ſi ſola trãſcendentia cauſat analogiam, analoga erit relatio, & perſonalitas diuina ad tres diuinas relationes, & perſonalitates.

8 Reſp. concedendo ſequelã, vt concedunt theologi,nec id eſt incõueniens quia id prouenit ex magna ſimplicitate diuinarum relationũ,& perſonalitatũ,quæ cũ nõ cõponantur ex conceptu relationis præſcindibili à cõceptu relationis in particulari,& non intrinſece imbibito in illo,nõ poteſt conceptus relationis in cõmuni non dicere vnitatem cum diuerſitate,ac conſequenter non eſſe analogum. In perſonalitatibus autem creatis propter earũ cõpoſitionem; metaphiſicam conceptus perſonalitatis creatæ, cum conceptu talis crea-

tę personalitatis, potest abstrahi ab omnibus illis ratio communis personalitatis creatæ omnino eadem, ac consequenter vniuoca.

9 Obijcies secundo, quod si sola transcendentia infert analogiam; analogum erit ens non solum ad res diuersorum prędicamentorum, sed etiam ad res eiusdem prædicamenti, vt ad duas substantias, duas qualitates, vel duas quantitates, imò & ad indiuidua eiusdem athomæ speciei, vt ad Petrum, & Paulum. Consequens autem non videtur admittendum, cum inter hæc nulla sit in ratione communi dependentia, aut inæqualis alicuius rationis communis participatio: ergo sola transcendentia non videtur causare analogiam. Sequela patet, nam ens, vt abstrahit à completo, & incompleto, non solum est transcendens ad res diuersorum prædicamentorum, sed etiam ad res eiusdem prædicamenti, & in quibuscumque illarum, siue formalibus, siue materialibus differentijs, ita est imbibitum, vt illæ non possint intelligi, quin intelligantur esse entia: ergo si hæc transcendentia sufficit, vt aliquid sit analogum ad ea quę transcendit, ens erit analogum ad quaslibet res etiam eiusdem prædicamenti, generis, vel speciei.

10 Respondetur concedendo sequelam. Ratio enim nostræ conclusionis cõsequenter conuincit, quod ratio entis, vt abstrahit à completo, & incompleto est

analoga ad quascumque res eiusdem prædicamenti; quia cum non sint aliquæ duæ res quantũuis eiusdẽ prædicamenti,& speciei athomæ,quę in aliquo nõ conueniãt, & per proprias differentias saltem indiuiduales non differant, ratio entis intrinsece transcendens in eo,in quo conueniũt, & in his in quibus differunt,erit eis principium conueniendi, & principium differendi: ac perinde nec erit omnino eadẽ, nec omnino diuersa, sed partim eadem, & partim diuersa. Nec poterit ita abstrahi ab illis, quin eorum diuersas differentias licet non explicet, actu tamen includat: ac perinde talis ratio transcendens erit illis analoga.

11 Notanter dixi in solutione præcedenti, quod ratio communissima entis, vt videlicet abstrahit à completo, & incompleto erit analoga ad res eiusdem prædicamenti, quia cum illarum differentiæ sint aliquid incompletum, non includitur in illis ens completum, ac perinde non erit analogum ad illas, quia cum inter res eiusdem prædicamenti non dependeat vna ab altera in ratione entis, nec inæqualiter rationem entis participent, solum potest in ordine ad illas ens dicere analogiam ratione transcendentiæ; ergo cum hanc non habeat ens completum, sed solum vt abstrahit à completo, & incompleto, illud ad res eiusdem prædicamenti erit vniuocum, istud vero analogum. Ens vero etiam comple-

pletum erit analogum ad diuersa prædicamenta, & ad quaslibet res diuersorum prædicamentorum; quia in illis præter differentias proprias incompletas, in quibus diximus, ens completum non includi dantur modi diuersi constitutiui diuersorum prædicamentorum; qui quamnis quoad modum significandi significentur ad modum alicuius incompleti, re vera sunt quid completum, & nihil nisi maiorem explicationem addentes supra ens, & ita ens etiam completum includitur in talibus modis, & ratione talis inclusionis ens etiam completum dicitur analogice de quibuscumque rebus tales diuersos modos habentibus. Et eadem ratione accidens etiam completum analogice dicitur de accidentibus diuersorum prædicamentorum; quia in illorũ diuersis modis, qui re vera sunt quid completum, & solum quo ad modum significandi incompletũ, intrinsece clauditur, & imbibitur.

QVÆSTIO VI.

Vtrum ens respectu omnium suorum inferiorum sit pure æquiuocum.

DE triplici entis diuisione possumus loqui. Prima, qua ens latissime sumptum diuiditur in ens reale, & rationis. Secunda, qua ens reale increatum

diuiditur, & increatum. Et tertia, qua ens creatum diuiditur in substantiam, & accidens. Et de ente secundum hanc triplicem diuisionem dubitabimus, an sit pure æquiuocum; ad quod breuiter tribus conclusionibus respondetur.

2 Dico igitur primo, ens vt diuiditur in ens reale, & rationis non est pure æquiuocum, oppositum aliquibus etiam ex Thomistis tribuitur, sed conclusio est communis. Et probatur: quia, vt ex definitione supra assignata æquiuocorum supponimus, pure æquiuoca sunt, quæ vt significantur per aliquod nomen, solum ipsum nomen habetur commune. Sed ens reale, & rationis, vt significantur per hoc nomen *ens*, aliquid præter ipsum nomen haberent cõmune: ergo non sunt pure æquiuoca: ac perinde nec ens diuisum in illa est pure æquiuocum. Minor probatur, nam licet ens reale, & rationis minimam habeant conuenientiam, aliqualem tamen habent conuenientiam & similitudinem in ratione entis, quatenus ens rationis est ens ad modum, & proportionẽ entis realis; & ea ratione cognoscitur per connotationem, & analogiam ad ens reale, sed de ente vt in ens reale, & rationis diuiditur, eiusque vt sic analogia, solum pertinet agere ad metaphisicum: ad logicum enim tantum attinet agere de ente reali creato, vtpote quod diuiditur in decem prædicamenta, de quibus logicus agit. Vnde de hac entis diuisione præcipue

cipue agemus, aliqua tamen de diuisione entis realis in Deum & creaturas breuiter dicemus,

3 Dico secundo, ens reale non est pure æquiuocum ad Deum & creaturas. Oppositum tenuit Rabbi Moyses teste D. Thoma quæst. 7. de potentia art. 7. sed conclusio est communis omnium cum eodem D. Tho. pluribus in locis. Et ex illius rationibus efficaciter probatur. Tum quia in pure æquiuocis nullus ordo attenditur vnius ad alterum, sed solum, quod eodem nomine significentur. Inter Deum autem, & creaturas est ordo causæ, & effectus. Non igitur sunt pure æquiuoca. Tum etiam, quia vbi est æquiuocatio, nulla attenditur similitudo. Sed inter Deum, & creaturas etiam vt hoc nomine *ens* significantur, est aliqua, licet multum imperfecta similitudo: ergo non sunt pure æquiuoca. Tum denique quia quando plura solum æquiuoce conueniunt, licet per idem nomen significentur, per vnum non possumus in cognitionem venire alterius, quia cognitio non attenditur solum pœnes nomina, sed pœnes rationes significatas. Sed per cognitionem creaturarum in cognitionem Dei deuenimus, iuxta illud Apostoli ad Roman. 1. *Inuisibilia Dei. per ea, quæ facta sunt, à creatura mundi, intellecta conspiciuntur*: ergo Deus, & creaturæ non sunt pure æquiuoca, nec ens reale est pure æquiuocum respectu illorum.

4 Dico tertio, ens creatum non est pure æquiuocum ad substantiam & accidens. Oppositum tribuitur pluribus antiquis, imò illud videretur tenuisse Porphirius cap. de speciei, dum ex Aristotele ait: *Si enim omnia quis entia vocauerit, æquiuoce & non vniuoce vocabit.* Sed conclusio est omnium cõmunis, & proportionaliter eisdem rationibus potest probari ac præcedens. Quia substantia, & accidens, non in solo nomine sicut pure æquiuoca, sed in ratione entis habent ordinem causæ, & effectus, & habent similitudinem, & proportionem, & vnũ cognoscitur per aliud, & ens, vt dicitur de substantia, & accidẽti, potest esse obiectum scientiarum, & medium in demonstratione; quæ omnia pure æquiuocis conuenire nequeunt. Non igitur ens creatum est pure æquiuocum ad substantiam, & accidens. Nec est cur in hoc amplius immoremur. Sed vt hæc clariora fiant, aduersus illa aliqua breuiter obijciamus.

5 Obijcies ergo primo vniuersaliter contra tres præcedentes conclusiones. Quod multo minorem similitudinem inter se habent ens reale, & rationis, Deus & creaturę, substantia & accidens, quam canis marinus & latrabilis. Sed isti sunt pure æquiuoci, & solum nomen habent commune: ergo à fortiori omnia prædicta erunt pure æquiuoca.

6 Respondetur, quod vniuocatio, æquiuocatio, & analogia non attenditur

penes

penes conuenientiam, vel non conuenientiam rerum absolute, sed in ea ratione, sub qua significantur per nomina: & canis latrabilis, & marinus quãuis re ipsa non solum habeant maiorem cõuenientiam, quã omnia prędicta, sed in multis eorum rationibus, vt in ratione corporis viuentis, & animalis conueniant vniuoce, & ita vt sub eis rationibus significantur, sint vniuoca, & vniuocum sit corpus, viuens, & animal ad canem marinũ, & terestrem; tamẽ vt significantur per hoc nomen *canis*, nullam habent conuenientiam, sed omnimodam diuersitatem, quia significantur secũdum suas rationes particulares, & specificas, in quibus nullatenus conueniunt, sed differunt. Ens autem reale, & rationis in ratione entis sub qua per hoc nomen *ens*, significantur, aliquam licet minimã habẽt conuenientiam; & similiter Deus, & creaturæ in ratione entis realis, sub qua hoc nomine *ens reale* significantur, aliquam habent similitudinem, & proportionem: ac denique substantia & accidens in ratione entis creati sub qua per hoc nomẽ *ens creatum* significantur, cõuenientiam licet analogam habent: ac perinde nec ens de ente reali, & rationis, nec ens reale de Deo, & craturis, nec ens creatum de substantia, & accidenti est pure æquiuocum.

7 Obijcies secundo contra secundam conclusionem, quod teste philosopho 10. metaph. c. vlt. æterno, & temporali nihil est cõmune præter nomen. Sed Deus est æter-

nus, & creatura temporalis: ergo illis nihil est commune præter nomen. ac perinde quidquid dicitur de illis, dicitur pure æquiuoce, æquiuoca enim sunt, quæ nihil habent commune præter nomen.

8 Resp. cum D. Thoma q 7. de potentia art. 7. ad 1. quod Philosophus solum intendit, quod æterno, & temporali nihil sit commune naturaliter à parte rei, non tamen negat illis aliquid commune secundum intentionem & per intellectum abstractum; quod sufficit, vt non sint pure æquiuoca, & quod dicitur de illis, non dicatur pure æquiuoce.

9 Obijcies tertio, contra eandem secundam conclusionem, quod inter Deũ, & creaturam nulla prorsus est similitudo. Nulla igitur conuenientia: ac perinde omnimoda diuersitas: ergo dicuntur pure æquiuoce. Patet hæc vltima consequentia, quia ea, in quibus nulla est conuenientia, sed omnimoda diuersitas, solum possunt habere nomen commune; ac perinde sunt pure æquiuoca. Antecedens autem probatur, quia inter Deum, & creaturas, vtpote finitum, & infinitum est distantia infinita: ergo nulla prorsus est similitudo. Patet hæc consequentia, quia differentia inter aliqua minuit similitudinem inter illa, & maior distantia magis minuit similitudinem: ergo infinita distantia omnino tollit similitudinem.

Confirmatur, nam Esaiæ 40. dicitur *Cui similem fecisti Deum?* ergo Deus non

non est similis alicui, nec aliquis est similis Deo iuxta illud Psalmi 80. vers. 1. *Deus, quis similis erit tibi?* ac si dicant, nullus.

10 Respondetur ad argumentum, negando antecedens, ad illius probationem respondetur, quod licet distantia minuat similitudinem vniuocam & perfectã, immò etiam aliqualiter minuat similitudinẽ proportionalem, nulla tamen distantia tollit omnino similitudinem proportionalem. Hæc enim saluatur cum qualibet imitatione quantumuis imperfecta; & creaturæ imitantur, licet imperfecte entitatem, & bonitatem Dei, immò quantumuis inter Deum, & creaturas sit infinita distantia, quia est maxima, quæ inter entia realia potest esse, non est absolutè maxima omnium distantia. magis enim distat ens à non ente, seu ens reale ab ente rationis, quam Deus à creatura, & tamen inter ens reale, & rationis aliqua est proportionalis similitudo.

Ad confirmationem respondetur ex D. Thoma quæst. 2. de veritate art 11. ad 1. quod Deus, vt asserit D. Dionisius 11. cap. de diuinis nominibus, non dicitur creaturæ similis, quia causa non est similis suo effectui; sed creatura dicitur similis Deo, quatenus illum licet imperfecte imitatur, & ita concludit eam solutionem Sanctus Thomas, explicans vtrumque testimonium adductum, & dicens. *Et ideò sacra Scriptura Deum creaturis esse simi-*

ſimilem, omnibus modis negat, ſed creaturam eſſe ſimilem Deo, quandoque quidem concedit, quandoque negat, concedit, cum dicit hominem ad ſimilitudinem Dei factũ, ſed negat, cum dicit, Deus, quis ſimilis erit tibi?

QVÆSTIO XVI.

Vtrum ens ad Deum, & creaturas, ad ſubſtantiam, & accidens ſit vniuocum, an vero analogum?

SVppoſito ex quæſtione præcedenti ens ad Deum, et creaturas, ad ſubſtantiam, et accidens non eſſe pure æquiuocum; inquirimus in præſenti, an ad eadem inferiora ſit vniuocum, an vero analogum. Et cum plures rationes æqualiter de ente in ordine ad Deũ et creaturas, et in ordine ad ſubſtantiam, et accidens procedant, ne eadem repetamus de vtroque ſimul in hac quæſtione inquirimus. Cumque de eiſdem de quibus quomodolibet dicitur ens, eodem modo dicantur entis attributa, ſeu proprietates: quod de ente reſpectu ſuorum inferiorum dixerimus, proportionabiliter reſpectu eorundem inferiorum eſt dicendum de qualibet entis realis proprietate, de vero videlicet, bono, et vno, vtpote quæ ſunt tranſcendentalia, ſicut ens, et ſolum ab ente

ente penes implicitum, & explicitum distinguuntur.

2 Dicendum igitur est, ens non esse vniuocum, sed analogum ad Deum & creaturas, & ad substantiam, & accidens. Oppositum tribuitur Scoto, & pluribus eius discipulis. Sed conclusio quoad vtrãque illius partem est fere omnium communis: & inter alios illam tenet noster author in præsenti.

3 Probatur autem primo conclusio. Quia omnes causæ, quas supra quæst. 14. ostendimus esse sufficientes causare analogiam, concurrunt ad illam causandam in ente reali respectu Dei, & creaturarum, & in ente creato respectu substantiæ, & accidentis. Nam in primis creaturæ in ratione communi entis dependent à Deo in genere causæ exemplaris, finalis, & efficientis, & (vt videbimus) non adæquant virtutem causæ; & accidens dependet in ratione entis à substantia in genere causæ materialis, finalis, & efficientis; quia recipitur in substantia, causatur efficienter ab illa, & est propter illam tanquam propter sui finem, & non adæquat virtutem substantiæ. Iam igitur concurrit prima causa analogiæ. Similiter concurrit secunda, quia creatura inæqualiter ac Deus participat rationem communem entis, & solus Deus, qui est ens per essentiam, est ens simpliciter, creatura autem solum est ens secundum quid, scilicet ens per participationem; & similiter accidens

inæ-

inæqualiter ac substantia participat rationem communem entis creati, & sola substantia est ens simpliciter creatum; accidens autem etiam intra limites entis creati est ens secundum quid, & entis ens. Concurrit igitur secunda causa analogiæ; concurrit denique tertia, quia ens reale est transcendens ad Deum & creaturas, & ens creatum ad substantiam, & accidens, cum nullum sit prædicatum, modus, vel differentia in Deo, vel creaturis, in quibus ens reale intrinsece non imbibatur, & de quibus formaliter non prędicetur, & similiter ens creatum respectu substantiæ, & accidentis.

4 Secundo probatur conclusio ratione D.Thomæ 1. contra gentes, cap.32. vbi ita ait: *Omne, quod de pluribus vniuoce praedicatur vel est genus, vel species, vel differentia, vel accidens, vel proprium, de Deo autem nihil praedicatur vt genus, vt supra ostensum est, & similiter, neque vt differentia, neque vt species, qua ex genere & differentia constituitur, neque aliquid ei accidere potest, vt supra demonstratum est, & ita nihil de Deo prædicatur; neque vt accidens, neque vt proprium: nam proprium de genere accidentium est, relinquitur ergo nihil de Deo, & rebus alijs vniuoce pradicari.* Hæc D.Thom. cuius ratio æque procedit de ente respectu substantiæ, & acidentis, respectu quorum, vt manifeste patet, non potest habere rationem alicuius prædicabilis: si enim aliquam posset habere, maxi-

maxime rationem generis, quam illud habere communiter omnes negant cum Philosopho, alias non darentur decem genera generalissima. §. Nec valet dicere, quod etiam si ens sit vniuocum, non est genus ad Deum,& creaturas, substantiam & accidens, quia includitur in vltimis illorum differentijs, & genus debet esse extra cōnceptum differentiarum. §. Non, inquam, id valet, quia si vniuocum esset ens, non includeretur in differentijs eorum, respectu quorum esset vniuocum, cum talis entis in differentijs inclusio, vt ostendimus ratione præcedenti, illius tolleret vniuocationem, & inferret analogiam.

5 Tertio etiam probatur conclusio ratione D. Thomæ in eodem capite: vbi ita ait; *Quod prædicatur de aliquibus secundum prius & posterius, verum est vniuoce non prædicari: nam prius in definitione posterioris includitur, sicut substantia in definitione accidentis, secundum quod est ens.* Hæc Diu. Thomas, cuius verbis assumptis pro maiori, sic sub sumo minorem: sed ratio entis per prius de Deo dicitur, & posterius de creatura, & ratio entis creati per prius dicitur de substantia, & posterius de accidenti: ergo impossibile est, quod ens ad Deum, & creaturas & ens creatum ad substantiam, & accidens sit vniuocum. Minor quoad primam partem probatur, quia Deus est ens per essentiam, & est sua entitas, quælibet autem creatura est ens

per

per participationem, & non eſt ſua entitas. Sed per prius dicitur aliquid de eo, quod eſt tale per eſſentiam, & poſterius de eo, quod eſt tale per participationem: ergo ens per prius dicitur de Deo, quam de creaturis. Quoad ſecundum autem partem probatur eadem minor, quia ſubſtantia eſt ſimpliciter ens; accidens autem eſt ſecundum quid ens, & cum dependentia in eſſe entis à ſubſtantia: ergo ratio entis per prius de ſubſtantia dicitur, quam de accidenti.

6 Specialiter autem de ente, quod non ſit vniuocum ad Deum & creaturas, probatur ratione D. Thomæ 1. part. q. 13. art. 5. ad hanc formam reducta. Omnis effectus non adæquans virtutem cauſæ, habet participationem ab illa ſecundum ſimilitudinem deficientem. Sed creatura eſt effectus Dei non adæquans perfectionem illius: ergo habet participationem à Deo ſecundum ſimilitudinem deficientem: ergo non conuenit vniuoce cum Deo. Hæc vltima conſequentia probatur, quia vbi non eſt perfecta, ſed deficiens ſimilitudo, non eſt conuenientia omnimoda; ac perinde nec vniuocatio, quæ omnimodam inter vniuocata exigit conuenientiam. Maior probatur, quia ſi effectus non adæquat virtutem cauſæ, perfectio, quæ in cauſa vnita, & indiuiſa præhabetur, diuiſa, multiplicata, & limitata reperitur in effectibus. Illi igitur habent participationem à cauſa ſecundum ſimili-

tu-

tūdinem deficientem,& non omnino eiuſdem rationis cum ipſa cauſa. Minor autem eſt certa, quia nulla creatura adæquat perfectionem Dei, omnis enim perfectio creaturarum reperitur in Deo ſine aliqua diuiſione aut limitatione, et in ſingulis creaturis reperiuntur diuerſæ participationes diuinæ diuiſæ, limitatæ, et determinatæ.

7 Quod ſi huic rationi obijcias, quod effectus cauſæ æquiuocæ creatæ, vt lux in aere cauſata à luce ſolis non adæquat virtutem cauſæ. Et tamen ratio lucis de luce aeris, et luce ſolis dicitur vniuocè. Et ſimiliter aurum, et alia corpora corruptibilia, quæ cauſantur à corporibus cæleſtibus non adęquant virtutem cauſæ. Et tamen corpus vniuoce dicitur de corporibus corruptibilibus, et in corruptibilibus: ergo ex eo quod creatura ſit effectus Dei non adæquans virtutem cauſæ, non ſequitur quod ratio entis non ſit vniuoca ad Deum et creaturas.

8 Reſpond. rationem D.Thomæ, vt ibi illam explicat Caiet. intelligendam eſſe formaliter, ideſt, quod nomen ſignificans cauſam et effectum non adæquantem virtutem cauſæ formaliter, vt talis effectus illius eſt, non poteſt vniuoce illa ſignificare, non autem ſi ſignificet illa ſub alia ratione communi: corpus autem corruptibile non eſt effectus corporis cæleſtis, in quantum corpus, ſed inquantum tale corpus eſt, et lux aeris non eſt effe-

ctus

ctus lucis solis, inquantum lux, sed inquantum talis lux est, et sic non obstat, quod in ratione communi lucis vniuocentur, et in ratione communi corporis vniuocentur corpus corruptibile, et cæleste: creatura autem est effectus Dei limitatus, et secundum similitudinem deficientem, non solum inquantum tale ens, sed inquantum ens, quia cum Deus sit vniuersalissima et prima causa, non solum causat, sicut causæ secundæ, rationes particulares, quæ sunt in effectibus, sed etiam rationem communissimam entis, quę in illis reperitur, et causat ens inquantum ens: et ita in nulla ratione, etiam in ratione communissima entis possunt creaturæ vniuoce conuenire cum Deo, quia sub omni ratione (vt diximus) causantur ab illo, et sub nulla adæquant virtutem causæ, sed participant eius virtutem secundum similitudinem deficientem. Et ita D. Thomas ea ratione vniuersaliter infert, nullum nomen posse esse vniuocum ad Deum et creaturas, quia nullum nomen potest esse aliquam significans rationem, sub qua creatura non sit effectus Dei secundum participationem et similitudinem deficientem.

5 Præcipua argumenta quæ ad vniuocationem entis ad Deum, et creaturas substantiam, et accidens, probandam possunt adduci, procedunt ad probandum, dari vnum conceptum entis præcisum ab omnibus inferioribus: ac perinde quod cum in

in illo non relucet aliqua diuersitas in inferioribus reperta, ratio in tali conceptu repræsentata sit omnino eadem, & consequenter vniuoca. Sed de hoc in sequentibus agemus. Vnde his omnibus pro nunc omissis, alia breuiter aduersus analogiam entis, & ad probandam eius vniuocationem obijciamus.

10 Obijcies ergo primo, quod Deus est causa vniuoca creaturarum in ratione entis: ergo ens vniuoce dicitur de Deo, & creaturis, Patet consequentia, quia causa vniuoca, & eius effectus, in eo quod effectus eius sunt, vniuoce conueniunt. Antecedens autem probatur, quia illa est causa vniuoca, quæ perfecte assimilat sibi effectum: sed Deus perfecte sibi assimilat suos effectus: ergo est causa vniuoca illorum. Minor probatur, quia omnis causa intendit assimilare sibi effectum, & quanto perfectior & efficacior est causa, magis assimilat sibi effectum, Sed Deus est causa perfectissima: ergo perfectissime assimilat sibi effectum.

11 Respondetur, negando antecedens. Et ad probationem dico, quod licet causæ particulares, & vniuocæ intendant sibi assimilare effectus, non tamen causæ vniuersales, quia, quæ in effectibus sunt diuisa, in ipsis sunt vnita. Vnde non possunt intendere assimilare sibi effectus particulares, sed solum illos secundum tales particulares rationes perfectiores producere, & causa vniuersalissima, scilicet

Deus

Deus non potest intendere aliquem effectum sibi perfecte assimilare, quia Deus est illimitatus, & continens omnem rationem entis, effectus autem quilibet, eo quod sit effectus, debet esse aliquid limitatum, & non continens omnem rationem entis.

12 Obijcies secundo, quod mensura, & mensurarum debent esse eiusdem rationis. Sed Deus est mensura creaturarum: ergo est eiusdem rationis cum illis: ac perinde vniuoce creaturæ conueniunt cũ Deo. Maior probatur, quia mensura debet commensurari, & adæquari cum mensurato, & ideò quantitas magna non potest esse mensura paruæ quantitatis, quia non commensurantur, & adæquantur inter se. Sed nihil potest adæquari, & commensurari cum eo, quod est diuersæ rationis ab illo: ergo mensura, & mensuratum debent esse eiusdem rationis.

13 Respondetur, quod vt colligitur ex doctrina D.Thomæ quæst. 7. de potentia art. 7. duplex est mensura. Altera adæquationis, altera excedens, & prima debet esse eiusdem rationis cum mensurato, non vero secunda. Et Deus est mensura excedens creaturarum, quatenus illæ per maiorem, vel minorem accessum ad perfectionem Dei (quamuis nulla possit ad perfectionem Dei peruenire) in sua creata perfectione mensurantur. Et ita potius ex ratione mensuræ excedentis, quam Deus habet respectu creaturarum,

col-

colligitur, non esse eiusdem rationis cum illis.

14 Obijcies tertio, quod nihil potest cognosci, nisi per id quod est eiusdem rationis cum illo, ab eo enim, quod est diuersæ rationis distinguitur, & diuersificatur: ac perinde illud non potest esse principium ipsum cognoscendi: sed per essentiam Dei cognoscuntur creaturæ, & Deus illas per suammet essentiam cognoscit: ergo Deus & sua essentia non diuersæ, sed eiusdem rationis est cum creaturis: ac perinde Deus, & creaturæ vniuoce conueniunt.

15 Respondetur, quod per id quod eminenter continet alia, sicut Deus eminenter continet omnes perfectiones creaturarum, etiam si sit diuersæ rationis ab illis, sicut ens illimitatum, & per essentiam ab ente limitato, & per participationem, bene possunt illa cognosci, quia quæ in illis reperiuntur diuisa, & limitata, in Deo eminenter vnita & absque limitatione reperiuntur. Vnum autem ens creatum non potest cognosci per aliud, in eo quod diuersæ rationis sunt, quia ratio vnius nullatenus formaliter, nec eminenter continet aliam in eo, quod diuersa est ab illa.

QVÆ-

QVÆSTIO XVII.

Qualem analogiam habeat ens ad Deum, & creaturas, & ad substantiam, & accidens.

SVpposito ex præcedenti quæstione, ens ad prædicta inferiora esse analogum; inquirimus, an in ordine ad ista sit analogum analogia attributionis, vt aliqui existimant: an vero sola analogia proportionalitatis, vt alij indicant: an denique vtraque, & simul analogia, vt sæpius indicat D.Thomas, tenet expresse Caietanus, & communiter fatentur Thomistæ, & vt ex dictis in præcedentibus satis manet insinuatum.

2 Pro breuitatis explicatione breuiter dico primo, ens non est solum analogum attributionis ad Deum et creaturas, substantiam, et accidens. Probatur manifeste conclusio: nam in analogis attributionis ratio analoga intrinsece reperitur tantum in principali analogato, et in alijs solum extrinsece: ergo vbi sola esset analogia attributionis, et nullo modo analogia proportionalitatis, ratio analoga sub nulla ratione, sub nullaque formalitate posset esse intrinsece in minus principalibus analogatis. Sed certum est, sub aliquaratione rationem entis esse intrinsece in creatura & in accidenti, & creauram

à sua

à sua entitate intrinseca, & intrinsece participata, ens denominari, & accidens etiã à sua entitate intrinseca denominari ens; ergo nec creatura cum Deo, nec accidens cum substantia sola analogia attributionis analogantur.

3 Confirmatur, quia licet in alijs rationibus particularibus possint aliqua solum analogia attributionis analogari; id in ratione entis est omnino impossibile; ergo respectu quorumlibet inferiorum ens non potest dicere solam analogiam attributionis. Probatur, & explicatur antecedens, quia licèt, vt medicina v.g. denominetur extrinsece sana à sanitate existente in animali, non requiratur, quod sub aliqua formalitate habeat sanitatem intrinsecam; requiritur tamen materialiter & præsuppositiue, vt sit capax talis extrinsecæ denominationis, quod habeat in se intrinsecam entitatem; quod enim intrinsece non est aliquid, & non est ens, non est capax in se alicuius intrinsece denominationis: ergo vt aliquid denominetur extrinsece ens ab entitate in altero existente, requiritur præsuppositiue, & materialiter, quod illud sit sub aliqua formalitate intrinsece ens. Impossibile igitur est, quod ratio entis de aliquo dicatur analogice analogia attributionis, quin simul dicatur de illo analogice analogia proportionalitatis. Patet hęc consequentia, quia vt aliquid denominatur extrinsece ens, dicitur ens analogice de illo analogia at-

tributionis; & vt idemmet habet suam intrinsecam entitatem, dicitur ens de illo analogice alia analogia præter analogiam attributionis: ergo si impossibile est, aliquid denominari extrinsece ens, quin præsuppositiue, & materialiter supponatur in illo entitas sua intrinseca, qua denominetur, impossibile est, ens dici de aliquo analogice sola analogia attributionis, quin materialiter simul coincidat in illo analogia proportionalitatis.

4 Dico secundo, ens ad Deum & creaturas, substantiam & accidens non est solum analogum analogia proportionalitatis, sed simul etiam analogia attributionis. Conclusio probatur primo, quia licet, vt ostendimus præcedenti conclusione, creatura & accidens denominentur entia à suis intrinsecis entitatibus; etiam creatura denominatur extrinsece ens & extrinsece bona ab entitate & bonitate existente in Deo, & accidens ab entitate substantiæ: ergo creatura cum Deo, & accidens cum substantia analogantur etiam analogia attributionis. Antecedens probatur primo, quia creatura in ratione entis dicit habitudinem formaliter, & quasi in actu signato ad Deum, & accidens ad substantiam: ergo denominatur creatura ens ab entitate Dei, & accidens ab entitate substantiæ. Patet consequentia, ideò enim vrina, & medicina denominantur sana à sanitate existente in animali, quia dicunt respectum, & habitudinem forma-

maliter & quasi in actu signato ad illam. Antecedens autem probatur, quia vt patet ex supra dictis, nisi creatura diceret eam habitudinem formaliter, & quasi in actu signato ad Deum, & accidens ad substantiam, non oporteret, sicut re vera oportet in definitione exacta creaturæ ingredi Deum, & ingredi substantiam in definitione exacta accidentis. Secundò probatur idem principale antecedens, quia quamuis creaturæ & accidens materialiter, & sub aliqua ratione à suis proprijs intrinsecis entitatibus dicantur entia, & bona; formaliter respectu ad Deum entitas, & bonitas creaturæ consideratur, ac si non esset, & solus Deus dicitur esse, ac dicitur bonus, & similiter posset dici, quod sola substantia dicitur simpliciter ens creatum & bonum creatum: ergo sub aliqua ratione creatura denominatur extrinsece ens, et bona ab entitate, et bonitate Dei, et accidens à bonitate et entitate substantiæ. Antecedens deducitur ex illo Isaiæ 40. *Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihil & inane reputatæ sunt ei*, et ex illo Exodi 3. *ego sum, qui sum*, ac si diceret, nullus in conspectu meo est, et ex illo dicto Christi Lucæ 18. *Nemo bonus nisi solus Deus.*

QVÆSTIO XVIII.

Vtrum detur vnus conceptus entis omnino præcisus, & abstractus ab inferioribus.

NOn solum Scotus, et alij, qui ens vniuocum asserunt, ad Deum et creaturas, substantiam, et accidens consequenter tenent dari vnum conceptum entis ab eisdem ita omnino præcisum, & abstractum, vt nullatenus in actu includat inferiora; sed et etiam plures ex his, qui vniuocationem denegant entis, admittunt talem illius conceptum omnino præcisum; licet oppositum magis communiter à discipulis D. Thomæ teneatur. Et quidem resolutio huius quæstionis, et pars negatiua satis manet iam insinuata ex his, quæ diximus quæst. 13. huius libri de conceptu analogiæ proportionalitatis proprie correspondente analogatis. Vnde illa breuiter ad conceptum entis hic applicabimus: alias etiam speciales probationes adhibentes.

2 Dicendum igitur est, dari vnum conceptum entis ab inferioribus abstractum; imperfectum tamen et confusum, et in quo speciales modi, et differentiæ inferiorum, licet non explicentur, ex exprimantur: actu tamen implicite, et in confuso includantur. Et quidem prima pars

pars conclusionis, dari quidem vnum cõceptum abstractum entis confusum saltẽ, & imperfectum, sufficienter in prædicta quæstion. 13. ostendimus, quia certe cum audimus hanc vocem *ens* præter conceptũ nõ vltimatũ ipsius vocis, qui proculdubio vnicus correspondet, nõ corrispõdent alij plures conceptus vltimati repræsentantes distincte illius inferiora, sed vnicus conceptus repræsentans solũ explicite id, quod habet esse, & implicite & in cõfuso diuersos modos essendi inferiorum, vt hoc experientia quis agnoscit. §. Confirmatur primo, quia viso aliquo à longe, statim cõcipimus de illo, quod est ens, nihil aliud de illo concipiendo. Ergo dabilis est vnus conceptus entis, in quo saltem explicite non repræsententur inferiora. §. Confirmatur secundo. Quia certus de aliquo superiori, & incertus qua ratione sit contractum aut determinatum, format conceptũ rationis superioris, in quo ratio inferior non repræsentatur. Sed certus potest esse quis de aliquo, quod sit ens, & incertus, an sit substantia, vel accidens. Talis igitur habet conceptum entis, in quo saltem explicite & expresse non repræsententur substantia nec accidens. Maior patet exẽplo eius, qui videns à longe aliquod animal moueri, & certus ob id, illud esse animal, & incertus quod animal sit; format perinde conceptum animalis, in quo nullatenus repræsentatur aliqua differentia rationem animalis contrahens. Minor au-

tem probatur. Nam Gentilis, v. g. certus est, id quod apparet in Hostia consecrata esse ens; & cum ab aliquo catechizatur de veritate Sacramenti Eucharistiæ, incipit dubitare an illud, quod videt, sit accidens vel substantia: talisque perinde tunc Gentilis est certus de illo, quod sit ens,& incertus,an sit accidẽs vel substãtia. Nec hoc argumento amplius cõuincitur, aut illud probat, quod per illud intendit Scotus, dari videlicet conceptum omnino præcisũ entis nullatenus in actu includẽtem inferiora. Vltima tandem eadem pars conclusionis confirmatur omnibus obiectionibus,quæ aduersus secundam partem conclusionis possunt fieri,quia illæ ad minus hanc primam partem conclusionis conuincunt.

3 Secunda pars conclusionis generaliter de ente respectu Dei & creaturarum & de ente creato respectu substantiæ & accidentis, multipliciter probari solet. Et primo quidem ab inconuenienti, quod si ens diceret vnum conceptum præcisum nullo modo includentem in actu inferiora, esset vtique vniuocum ad illa. Consequens, licet admittat Scotus, negant alij, qui conceptum admittunt omnino præcisum entis. In consequenter ergo illi loquuntur. Sequela probatur. Quia licet detur conceptus & ratio obiectiua entis ita omnino præcisa ab inferioribus,vt illa nullatenus actu includat,erit sic abstracta omnino vna, & eadem om-

ni-

nibus illis, & absque aliqua prorsus diuersitate, & consequenter vniuoca.

Confirmatur, nam quia ita abstrahitur ratio animalis ab homine & equo, vt nullatenus, sic abstracta includat in actu differentias hominis, & equi, talis ratio est eadem omnino illis, & consequenter vniuoca: ergo si ratio entis sic abstraheretur ab inferioribus, quod sic abstracta, nullatenus includeret in actu rationes differentiales, seu modos diuersos inferiorũ, esset illis ratio omnino eadem, & consequenter vniuoca.

4 Dices cum illis, qui eam entis omnimodam præcisionem absq; vniuocatione saluare contendunt, quod adhuc si ens ita omnino abstrahatur, & præscindatur ab inferioribus, non est illis vniuocum, quia ex se petit inæqualiter descendere ad inferiora, ita vt ipsa ratio entis simpliciter in aliquo inferiorum reperiatur, in alijs vero solum secundum quid.

5 Contra hoc tamen est, quod hæc inæqualis participabilitas entis in inferioribus in illa ratione abstracta solum est in potentia, quatenus potest inæqualiter ab inferioribus participari: ergo nihil est in actu in illa ratione abstracta, per quod illius vt sic abstractæ minuatur vnitas, aut fiat aliqualiter actu diuersa: ergo cum vniuocatio consistat in omnimoda vnitate absq; actuali diuersitate, talis ratio sic abstracta nihil habebit per quod desinat, simpliciter esse vniuoca.

Confirmatur, quia licet ratio vniuoca, generica, v.g. ratio animalis, omnino abstracta, & præcisa ab inferioribus, adhuc habeat potentiam, vt diuersimode, immò & inæqualiter ab inferioribus participetur; quia tamen diuersitas, & inæqualitas inferiorum in ratione sic abstracta actu nullatenus includitur, id non tollit omnimodam vnitatem, & vniuocationem illius; ergo idem dicendum erit de ratione entis omnimode præcisa, & abstracta, si in illa diuersitas & inæqualitas inferiorum nullatenus in actu, sed solum in potentia contineatur.

6 Dices etiam ad propositam rationem conclusionis, quod vt diximus sup. q.14 concl.3 ex eo quod ens includatur in inferioribus, ita vt nihil sit in inferioribus, in quo ratio entis intrinsece non imbibatur, sufficienter saluatur entis analogia, etiam si possit ita omnino abstrahi ratio entis ab inferioribus, vt in illa sic abstracta differentiç aut diuersi modi inferiorum nullatenus actu includerentur: ergo ex tali abstractione entis non sequitur eius vniuocatio.

7 Ingenue fateor, quod si possibile esset, ens includi intrinsece in differentiis omnium inferiorũ, & omnino abstrahi, & præscindi ab illis, posset saluari entis ad inferiora analogia: sed quia eadem ratione quâ differentiæ inferiorum includunt actu ens, ita vt licet illud non explicent, absque illo intelligi nequeant; etiam ens

in-

includit modos & differentias inferiorum, ideo optime ex omnimoda abstractione & præscindibilitate entis ab inferioribus si daretur, tolleretur eius analogia, & deduceretur eius vniuocatio.

8 Secundo probatur conclusio, quia si ens omnino præscinderet à Deo & creaturis, substantia & accidente, esset genus ad illa. Consequens non potest admitti; Deus enim sub nullo potest esse genere, aliàs esset species composita ex genere & differentia, quod aduersatur omnimodæ eius simplicitati: & si ens esset genus ad substantiam & accidens, prædicamenta non essent genera generalissima, nec inter se primo diuersa contra omnium cum Aristotele consensum. Ergo ens non omnino abstrahit, ac præscindit à Deo & creaturis, substantia & accidente. Sequela probatur. Quia ens, vt admittit Scotus, & vt contra illud negantes ex omnimoda illius præcisione sequi probauimus, esset vniuocum Deo & creaturis, substantiæ & accidenti. Ergo, si aliàs omnino potest ab illis præscindi, nihil ei deest, quatenus sit respectu illorum genus.

9 Dices, quod etiam si ens omnino præscindat à suis inferioribus non est genus ad illa, quia non est extra conceptum suarum differentiarum, nec illę absq; ente possunt intelligi, quamuis absque illis, ens intelligi possit, & omnino ab illis præscindi.

10 Dices etiam, quod ens, etiam si

poæſcindat ab inferioribus, non prædicatur quidditatiue de illis, quia non dicit aliquem gradum, aut quidditatem illorū, ſed fundamentum totius quidditatis. Et cum genus debeat prædicari quidditatiue, ens perinde non erit genus ad ſua inferiora.

11 Sed contra primum eſt; quod (vt ſtatim oſtendemus) eadem ratione, qua in differentijs ſeu modis diuerſis inferiorum entis ens includitur actu, & ſine illo non poſſunt intelligi, illi etiam actu includuntur in ente.

12 Contra ſecundum autem facit; quod eo ipſo, quod ens dicat vnam rationem, vnumque conceptum omnino præciſum & abſtractum ab inferioribus, iam dicit ſpecialem illis gradum, & non aliquid eſſentialiter incluſum in differentijs illorum; ac perinde prædicabitur quidditatiue de illis.

13 Tertio à priori probatur concluſio ratione iam facta ſupra qu.13. concl. 3. quia ens non contrahitur per differentias vel modos inferiorum, tamquam per proprium aliquod ſui additamentum, ſed ſolum tanquam per aliquid magis explicitum, quam nomine entis explicetur, & exprimatur: vt cum Ariſtotele, & D. Thoma ibidem oſtendimus: ergo ens eſt de eſſentia, & conceptu intrinſeco omnium differentiarum: ergo non ita poteſt præſcindere ab illis, quin actu, licet implicite & in confuſo illas includat. Patet hęc

con-

consequentia; quia si differentiæ non sunt proprium additamentum entis, non solũ in conceptu illarum ens semper est inclusum, sed nec ens per conceptum est omnino separabile ab illis; & quantumuis abstracte concipiatur, semper affert secum actu tales differentias: quia non sunt aliquod additam enti, sed solum pœnes implicitum, & explicitum ab illo distinctum.

Confirmatur, nam ideo genus ver. g. animal non solum non includitur actu in differentijs, sed potest omnino abstrahi ab illis, quia per illas vere contrahitur, tãquam per aliquod sui additamentum, & quod extra illius essentiã est: ergo ex opposito si differentiæ, & modi entis non sunt proprie additamentum illius, non solum illę non possunt intelligi absque ente, sed neque ens potest omnino intelligi absq; illis, nec ab illis ita omnino præscindi, vt eas actu, licet implicite, & in confuso non includat.

14 Quarto specialiter de ente respectu Dei, & creaturarum probatur conclusio; quia si illud ab illis omnino posset pręscindi, duplex nullatenus admittendum sequeretur inconueniens. Primum, quod ens faceret veram compositionem, licet rationis, & metaphisicam cum Deo ad modum compositionis generis, & differentiæ: quia ex conceptu superiori, & omnino præciso ab inferiori, vera proculdubio potest resultare rationis compositio.

Secundum sequeretur inconueniens, quod ens secundum rationem, & secundum intellectum esset simplicius Deo, quia quod omnino abstrahitur ab aliquibus, simplicius est ijs, à quibus abstrahitur, vtpote, quod non includit actu rationes inferiorũ, quas ipsa inferiora simul cum ratione abstracta actu includunt. Illud autem, vtpote omnino simplicitati Dei repugnans, nullatenus admittendum docet D. Tho. 1. contra gentes cap. 32. ratione 4. ergo ex opposita sententia duplex nullatenus admittendum sequitur inconueniens.

15 Obijcies primo, quod si ens creatum non posset ita omnino abstrahi à substantia, & accidenti, quin substantia, & accidens actu includat, non posset vllatenus prædicari de illis. Consequens non est dicendũ: ergo nec antecedens. Sequela probatur, quia si ens quantumuis à substantia, & accidenti abstrahatur, substantiam, & accidens actu includit, idem esset dicere, substantia est ens, ac dicere, substantia est substantia, & accidens. Sed ea prædicatio manifeste est falsa: ergo iuxta eam impræscindibilitatem entis nõ potest ens prædicari de substantia, aut accidenti.

Confirmatur, quia si ens non præscinderet omnino à substantia & accidenti, non posset de aliquo illorum prædicari prædicatione superioris de inferiori: in tali enim prædicatione id, quod dicit subiectum in actu, solum debet in potentia contineri in prædicato. Sed certum est,

ens,

ens prædicari prædicatione superioris de substantia, & accidenti; cum prædicetur formaliter de illis: & non vt forma respectu subiecti: ergo vt superius respectu inferioris: omnino igitur ab inferioribus ens potest abstrahi, & præscindi.

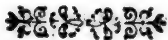
16 Respondetur ad argumentum, negando sequelam, quia licet ens includat in actu substantiam, & accidens, non includit illa explicite, sed implicite, & in confuso; & ita bene potest prædicari de substantia v. g. nec est idem dicere, substantia est ens, ac dicere, substantia est substantia & accidens; quia id solum esset, si nomine entis explicite substantia, & accidens significarentur; sed solum est dicere, quod verba sonant, & explicite significāt, nempe, quod substantia habet esse, licet in prædicato actu includatur substantia, & accidens, non quidem absolute & distincte, sed implicite & in confuso, & vt proportionantur in modo essendi.

Ad confirmationem respondetur negādo sequelam, quia vt ens prædicetur de substantia prædicatione superioris, sufficit, quod non exprimat, nec explicet, quod exprimit, & explicat substantia. Vnde prædicatur de illa saltim quoad modum significandi, & vt implicitum de explicito per modum superioris de inferiori.

11 Obijcies secundo, quod omnia entia conueniunt essentialiter in ratione entis, & differunt suis rationibus particularibus. Sed ab omnibus essentialiter cō-

uenientibus abſtrahibilis eſt ratio, in qua conueniunt, in qua nullatenus contineantur rationes in quibus differunt: ergo à ſubſtantia & accidenti abſtrahibilis eſt vna ratio entis, in qua rationes inferiores nullatenus includantur,

18 Reſpondetur, quod ſubſtantia, & accidens iu ratione entis conueniunt quidem, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid; non enim ratio entis eſt omnino eiuſdem rationis in illis, ſed proportionabiliter eadem, & in illis eſt ſimilis, & diſſimilis: conuenientia enim proportionalitatis inter aliqua dicit ſimilitudinem cum diſſimilitudine. Vnde ad argumentum diſtinguenda eſt maioris omnia entia conueniũt eſſentialiter in ratione entis; conuenientia ſimpliciter, & eiuſdem rationis, nego minorem: conuenientia proportionali tantum, & ſecundum quid, & quæ ſimul eſt conuenientia, & diuerſitas, concedo maiorem. Et ſimiliter diſtinguenda eſt minor, & de conuenientia ſimpliciter, & eiuſdem rationis eſt concedenda, negãda vero de conuenientia proportionali tantum, & ſecundum quid: ac denique neganda eſt conſequentia,

QVÆ-

QVÆSTIO XIX.

Vtrum ens reale creatum adæquate diuidatur in decem prædicamenta.

AD quæstionem istam, quæ ad complementum huius libri antepredicamentorum, & ad proœmium libri sequentis prædicamentorum pertinet, & quæ sub alijs terminis, an prædicamenta sint tantum decem, solet proponi; breuissime affirmatiue cum nostro authore Ss. Magistro Soto respondetur. Sufficientia huius diuisionis, quamuis aliqui antiqui illam negauerint, alij plura, alij pauciora, quam decem constituentes prædicamenta; præter authoritatem philosophi, & omnium eius interpretum ex eo satis probatur. Quia vt de quolibet prædicamento in speciali tractantes videbimus, quodlibet illorum ab alijs formaliter est primo diuersum. nec aliquod inuenire poterimus ens reale creatum, quod directe, vel reductiue ad aliquod horum decem prædicamentorum, non pertineat. Illa ergo sunt decem primo inter se diuersa, & non plura, quam decem.

Confirmatur, nam cum accidens sit analogum attributionis per ordinem ad substantiam, dicit ordinem, & habitudinem ad illam, sed sunt nouem primo diuersa

uersæ habitudines ad substantiam, vt per singula nouem accidentis prædicamenta discurrendo constabit; & nō potest inueniri alia distincta præter illas habitudo accidentis realis ad substantiam: ergo sunt decem tantum prædicamenta, substantiæ, & nouem accidentium.

2 Ratione denique D.Thomæ 5. metaphisicæ lect 9. & 3. phisicorum lect. 5. probatur, quia de prima substantia, in ordine ad quam prædicata accipiuntur, decem tantum possunt esse diuersa prædicata in decem diuersis modis essendi entis fundata: ergo decem tantum sunt prædicamenta. Antecedens probatur: nam quid quid prædicatur de prima substantia, vel est de illius essentia, vel extra essentiam illius. Si de illius essentia, est substantia. Si extra essentiam illius, vel est desumptū ab aliquo intrinseco ipsi primæ substantiæ, vel ab aliquo ei extrinseco: si primum, vel est absolutum, vel respectiuum ad aliud: si hoc secundum, est relatio, si autem sit accidens absolutū desumptum ab intrinseco, si desumitur à materia, est quantitas, si à forma est qualitas: ecce ergo quatuor prædicamenta. Si autem accidens sumatur ab eo, quod est extra subiectum, id dupliciter, nam vel id, à quo sumitur omnino est extra subiectum, sed secundum aliquid est in illo, & tunc si sit secundum principium est actio; si vero secundum terminum, passio: vel id, à quo sumitur accidens est om-

omnino extra substantiam; & tunc si non sit mensura subiecti: constituit prædicamentum habitus: si vero sit mensura, cum mensura extrinseca sit vel tempus, vel locus, ex tempore sumitur, quando, & ex loco vbi, non considerato ordine partium in loco, eo autem considerato, erit situs. Nec est alius modus prædicandi de substantia. Ergo decem tantum sunt prædicamenta.

3 Aduersus hanc diuisionem, solum potest obijci, quod illa melius fieret per pauciora membra, per substantiam videlicet & accidens, cum omnia accidentia in ratione accidentis conueniant, vel saltem per substantiam & accidens absolutũ & accidens respectiuum.

Confirmatur. Quia differentiæ tam substantiales, quam accidentales sunt entia realia creata, & similiter punctum, quod est principium quantitatis. Et tamẽ hæc non ponuntur in aliquo decem prædicamentorum. Ergo alia dantur præter illa.

4 Respondetur ad argumentum, quod licet omnia accidentia conueniant in ratione accidentis, & accidentia absoluta in ratione accidentis absoluti, non tamen tanquam in ratione illis generica, sed tanquam in ratione illis analoga, & & quæ omnino illa transcendit, & quæ perinde non tollit, nouem genera accidentium esse primo diuersa.

Ad confirmationem respondetur, quod diffe-

differentiæ, vtpote aliquid incompletum, licet non ponantur directe in prædicamento, ponuntur indirecte & ad latus eius prædicamenti, in quo species, quarum sunt differentiæ directæ collocantur. Et eadem ratione, punctum, quia est aliquid incompletum, & principium vel terminus quantitatis, reductiue pertinet ad prædicamentum quantitatis.

LIBER SEPTIMVS

DE PRÆDICAMENTIS.

N hoc libro, quem iuxta seriem capitulorum Aristotelis in diuersa capita diuidemus, & circa singula eorum quæstiones, quæ se offerent, eundem tamen ordinem habentes inter se, disputabimus; ne eadem multoties repetamus, litteram singulorum capitum, & quæ in illis asserit Aristoteles, breuiter; & compendiose in quæstionibus, in quibus eadem fuerint examinanda, præmittemus.

CAPVT De Substantia.

QVAESTIO I.

Quid sit substantia, & quod illius constitutiuum.

IN prima parte capitis de substantia diuidit Aristoteles substantiam in primam,

mam, et secundam substantiam, eas definit, et adinuicem comparat. Ait ergo in textu 1. quod prima substantia, quæ imprimis, et principaliter est substantia; quia est, quæ magis alijs substat, cum non solum substet accidentibus, sed omnibus secundis substantijs, est, *quæ nec de subiecto dicitur, nec in subiecto est*, vt Petrus, vel hic homo. Per primam particulam distinguitur prima substantia à secundis substantijs, quæ de subiecto dicuntur, superior videlicet de inferiori, et omnes illæ de prima substantia. Per secundam autem particulam distinguitur prima substantia ab indiuiduo accidentis, quod non solum de subiecto dicitur, sed in subiecto est, et illi inhæret. Secundæ substantiæ sunt, *species & genera, sub quibus primæ substantiæ continentur*, vt homo, animal corpus, sub quibus prima substantia, Petrus v.g. continetur, et de illo omnes illæ prædicantur.

2 In secundo textu constituit differentiam Aristoteles inter secundas substantias, et vniuersalia accidentium. Quod secundæ substantiæ nomine, et ratione prædicantur de suis inferioribus, secundæ videlicet substantiæ superiores de secundis inferioribus, et omnes illæ de prima substantia. Vniuersalia vero accidentium, licet inconcreto significata de substantia nomine prædicentur, non tamen nomine, et ratione. Prædicari enim nomine de aliquo est, quod nomen prædicati dicatur

tur de subiecto; et prædicari ratione de aliquo est, quod ratio et definitio prædicati sit ratio, et definitio subiecti. Secundæ igitur substantiæ prædicantur nomine, et ratione de prima substantia, quia nomen, verbi gratia, homo, dicitur de Petro, et ratio, et definitio hominis est ratio, et definitio Petri: accidens autem in concreto, verb gratia, album, prædicatur nomine de substantia, quia nomen album dicitur de homine, vel de hoc homine, non tamen prædicatur nomine, et ratione; quia diuersa est ratio, et definitio hominis à ratione et definitione albi.

3 In textu comparans Aristoteles secundas substantias inter se, asserit, quod species sunt magis substantia, quam genera. Tum, quia magis accedunt ad primam substantiam, quæ est maxime, et principalissime substantia, et adæquatius, et euidentius respondetur per species, quã per genera ad interrogationem, quid sit prima substantia. Tum etiam, quia cum prima substantia maxime dicatur substantia, quia pluribus substat, et inter secundas substantias pluribus substent species quam genera, cum substent, et ipsis generibus; species magis dicuntur substantia, quam genera: species autem specialissimæ si inter se comparentur, vna non dicitur magis substantia, quam alia; quia nec vna species magis accedit ad primam substantiam, quam alia, nec pluribus substat, quam

quam alia. Ac denique inter primas substantias vna non est magis substantia, quam alia, quia vna non magis substat, quam alia.

4 In quarto denique textu probat Philosophus, secundas substantias recte dici substantias, quia cum duplex sit acceptio substantiæ, altera qua sumitur substantia pro quidditate substantiæ, et altera qua sumitur pro eo, quod alijs substat, iuxta vtramque acceptionem competit secundis substantijs, appellari substantias, quia illæ dicunt quidditatem primę substantię, et per eas respondetur ad quęstionem, quid est prima substantia: ad differentiam accidentium, quę nec dicunt quidditatem substantiæ, nec per illa respondetur ad quęstionem, quid sit aliqua substantia. Et etiam, quia sęcundę substantię alijs substant, videlicet accidentibus. Hęc habet Aristoteles in prima parte capitis, circa quę aliquas disputabimus quęstiones.

5 Pro resolutione autem propositę quęstionis est supponendum, substantiam dicere, et subsistere in se, per se, et independenter à quolibet alio, et substare alijs, hoc est, alia sustentare, sicut sustentat accidentia, et illis substat. Et hinc sumitur ratio dubitandi huius quęst. an videlicet substantia constituatur per id quod est substare, vt aliqui, inter quos refertur Boetius, existimant: an vero, dato quod constituatur per existere per se independenter ab alio, id

id sit in substantia pura negatio essendi in alio, vt aliqui, inter quos refertur Porphirius, iudicant: an vero sit aliquis modus positiuus constitutiuus substantię, ferè omnes communiter opinantur.

6 Pro veritatis explicatione resolutorie dico primo. Substare alijs, non est constitutiuum substantię, sed proprietas quędam illius ad eius essentiam consecuta. Probatur breuiter & efficaciter, quia prius est, substantiam esse constitutam in ordine ad se, quam ad alia comparari. Sed substare alijs conuenit substantię in ordine ad alia, scilicet in ordine ad accidentia, quę sustentat: ergo id iam supponit substantiam constitutam in ordine ad se, & supponit essentiam substantię, ad quam vt proprietas consequatur, quod alijs possit substare: ideoque substantia alijs potest substare, quia in se & per se est ens independenter ab alio, & non è conuerso, ideò per se & independenter ab alio est, quia alijs substat, aliaque sustentat.

7 Confirmatur, quia si essentia substantię formaliter in eo, quod est alijs substare, consisteret, substantia deberet definiri in ordine ad accidens, quia substans alijs, est quasi respectiuum ad ea, quibus substat. Sed non debet definiri substantia in ordine ad accidens, vt deducitur ex Aristotele 7. metaphisicę, cap. 1. asserente, quod substantia est prior definitione accidentibus, hoc est, independens in

sua

ſua definitione ab accidentibus, ad differentiam ipſorum accidentium, quę in ordine ad ſubſtantiam definiuntur, & ab illa in ſua definitione, & eſſentia dependent: ergo eſſentia ſubſtantię non conſiſtit in eo, quod eſt alijs ſubſtare.

8 Dico ſecundo. Conſtitutiuum eſſentiale ſubſtantię non eſt pura negatio eſſendi in alio licet eius conſtitutiuum per negationem eſſendi in alio explicetur. Prima pars concluſionis probatur, quia ſubſtantia eſt ens reale, imò perfectiſſimum inter entia realia: ergo eius eſſentiale conſtitutiuum non poteſt eſſe pura negatio, vtpote quę eſt aliquid rationis. Patet conſequentia, quia conſtitutiuum eſt perfectio conſtituti, & ens rationis non poteſt eſſe perfectio alicuius entis realis.

Confirmatur, quia conſtitutiuum ſubſtantię eſt, quod primo in illa intelligitur. Sed negatio eſſendi in alio non eſt, quod primo intelligitur in ſubſtantia. Non igitur talis negatio eſt eſſentiale conſtitutiuum ſubſtantię. Minor probatur, quia omnis negatio fundatur in aliquo poſitiuo, quod perinde ſupponit, vt patet inductiue. Negatio enim irrationalitatis in homine fundatur in poſitiua eius rationalitate; ergo negatio exiſtendi in alio fundatur in aliquo poſitiuo ipſius ſubſtantię, quod perinde ad talem negationem ſupponitur: ac perinde talis negatio non eſt conſtitutiuum ſubſtantię.

9 Secunda autem pars concluſionis pa-

patet, quia multoties per negationes circumloquimur & explicamus aliqua positiua, quæ non ita facile cognoſcuntur: & ſic per negationem exiſtendi in alio tãquam in ſubiecto explicamus modum poſitiuum ſubſtantiæ, in quo, vt videbimus, eius conſtitutiuum conſiſtit.

10 Dico tertio. Subſtantia eſſentialiter, *eſt ens: cui debetur eſſe per ſe*. Ita ſubſtantiam definit, vel quaſi definit (quia genera generaliſſima non ſunt proprie definibilia) D. Thomas in 4. diſt. 12. quæſt. 1. quæſtiuncula 1. ad 2. Quæ definitio conſonat ei, quam ipſius ſubſtantiæ tradit Damaſcenus, cap. 33. ſuæ logicæ videlicet, quod *ſubſtantia eſt res per ſe exiſtens, nec indigens altero ad conſiſtentiam*. Et ex vtraque prædicta definitione inſinuatur, quod ex multiplici acceptione eſſendi per ſe, accipitur hic, vt contraponitur, & diſtinguitur, ab hoc, quod eſt eſſe in alio. Et ſicut eſſe in alio, ſeu inhærentia in ſubiecto non eſt conſtitutiuum accidentis, vt dicit actualem, ſed aptitudinalem inhærentiam, & cui debetur actualis inhærentia; ita conſtitutiuum ſubſtantiæ non eſt ipſa exiſtentia actualis per ſe, & independens ab alio (exiſtentia enim actualis nulli enti creato poteſt eſſe eſſentialis) ſed conſtitutiuum ſubſtantiæ, eſt exiſtentia per ſe aptitudinalis, ſeu illud eſſe, vt ait D. Thomas, cui debetur exiſtẽtia per ſe, & independens à quolibet alio tanquam à ſubſtentante.

11 Hinc eſt, quod ſubſtantia in hac illius conſtitutione non ſolum includit ſubſtantiam completam, ſed omnem ſubſtantiam completam, quia omni illi debetur eſſe per ſe independens ab alio, tanquam à ſubiecto ſubſtentante. Si autem velis deſcribere ſubſtantiam completam: eſt illa, *cui debetur eſſe independens ab alio non ſolum tanquam à ſubiecto; ſed etiam tanquam à comparte.* Per hoc enim vltimum excluduntur à ratione ſubſtantiæ completæ partes ſubſtantiæ.

12 Aduerſus primam concluſionem obijcies, quod ſubſtantia dicitur à ſubſtando: ergo in hoc quod eſt ſubſtare alijs, eſſentia & conſtitutiuum ſubſtantiæ conſiſtit.

Confirmatur, quia eo quod prima ſubſtantia pluribus ſubſtat quam ſecunda, ait Ariſtoteles in hoc capite, primam ſubſtantiam eſſe magis ſubſtantiam, quam ſecundam: ergo eſſentia ſubſtantiæ in hoc quod eſt ſubſtare conſiſtit.

13 Reſpondetur breuiter ad argumentum, ne in his, quæ parum aut nihil habent difficultatis, immoremur quod præterquamquod nomen ſubſtantiæ, & ab exiſtendo per ſe, & à ſubſtando deriuatur; etiam ſi hoc ſolum ſecundo deriuaretur, non inde ſequitur in eo rationem ſubſtantię conſiſtere, quia aliud eſt à quo res aliquando accipit nomen, & aliud in quo eius eſſentia conſiſtit.

Ad confirmationem reſpondetur, Ari-

stotelem non intendere, quod primæ substantiæ in ratione essentiali substantiæ sint magis substantiæ, quam secundæ; sed in aliqua proprietate substantiæ, scilicet in substando, quod per prius conuenit primæ substantiæ quam secundæ.

14 Obijcies aduersus secundam conclusionem, quod substantia essentialiter constituitur per id, per quod contrahit ens, & addit supra ipsum ens. Sed per nihil reale substantia contrahit ens, & nihil reale supra ipsum ens addit: omne enim reale debet esse ens, ac perinde non super additum enti: ergo substantia non constituitur per aliquid reale, sed solum per meram negationem essendi in alio tãquam in subiecto.

15 Respondetur quod cum (vt satis in superiori libro insinuauimus) ens non proprie contrahatur per modos substãtiæ, aut accidentis, licet illi sint aliquid positiuum; nec illud propriè est aliquod additamentum supra ens; sed solum addunt substantia, & accidens supra ens aliquid positiuum, per quod essentialiter constituuntur, quod tamen in ente actu includitur, licet non explicetur, nec exprimatur, sicut exprimitur in substantia, & accidenti.

QVÆSTIO II.

Qualis sit diuisio substantiæ in primam, & secundam substantiam.

PLurima circa hanc diuisionem congerunt authores diuersimode explicantes, & accipientes diuisum, & membra diuidentia eiusdem diuisionis. Ex his autem, quæ à diuersis dicuntur, breuiter quid probabilius existimem, explicare conabor.

2 Suppono igitur, diuisum huius diuisionis esse substantiam realem, prout comprehendit omnem substantiam directè ponibilem in substantiæ prædicamento: ac perinde vt abstrahit à prima substantia, & ab omnibus secundis substātijs. quia cum in hac diuisione sub nullo membrorum diuidentium contineantur substātiæ incompletæ, & quæ indirectè, & ad latus prædicamenti substantiæ collocantur, diuisum solum potest esse substantia ponibilis in linea recta huius prædicamēti. Nec id est, dari aliquid proprie superius ad genus generalissimum prædicamēti substātiæ, quia ad id requireretur, quod daretur aliud superius genus, subquo ipsum genus generalissimum, tanquam sub genere contineretur: sed cum in prædicamento substantiæ alia ponantur directè

tan-

tanquam genera, alia tanquam species, alia tanquam indiuiduum, omnia hæc cõueniunt in ratione ponibilis directe in prædicamento substantiæ, & consequenter ab omnibus his est abstrahibilis substantia vt ponibilis in prædicamento, & diuisibilis in diuersos modos ponẽdi substantiam in prædicamento.

3 Hoc ergo supposito circa diuisum huius diuisionis dico, quod in hac deuisione duplex virtualiter continetur diuisio, & vtraque subiecti in accidentia, Prima quidem est diuisio substantiæ in substantiam, quæ primo substat accidentibus, & in substantiam, quæ secundo substat accidentibus; quæ est diuisio subiecti in accidentia realia, scilicet in duos modo reales substandi: quia hoc quod est substare accidentibus, seu accidentia substentare, primo & per se conuenit primę substantiæ, seu indiuiduo, & quia cum indiuiduo identificantur ratio specifica, & generica. non potest indiuiduum realiter substare accidentibus, quin illis etiam realiter substent species, & genus. Si enim Petrus est albus, homo est albus, & animal est album, quia tamen per prius conuenit primæ substantiæ substare accidentibus, quàm secundæ: ideò enim homo est albus, quia Petrus est albus; hæc diuisio potest aliqualiter dici analoga: non tamen omnino proprie dicitur analoga, quia analogia proprie solum reperitur in diuisione superioris essentialiter in sua inferiora,

non vero in diuifione fubiecti in accidentia.

Secunda diuifio in hac diuifione virtualiter inclufa eft fubftantiæ in fubftantiam fingularem, & vniuerfalem, quæ infinuatur in illis verbis definitionis primæ fubftantiæ, *quæ nec de fubiecto dicitur*, per quæ explicatur prima fubftantia fecundo intentionaliter fumpta, fub intentione fingularitatis, & fubiicibilis fecundis fubftantijs, & per alterum membrum, fcilicet fubftantia, fub qua prima fubftantia, tanquam inferius fub fuperiori continetur, fignificatur fubftantia vniuerfalis. Vnde hæc fecunda inclufa diuifio eft diuifio fubiecti in accidentia rationis. Et cum vtrique membro fimpliciter fua propria fecunda intentio rationis competat, talis diuifio nullatenus erit analoga, fed magis habebit fimilitudinem cum diuifione generis in fpecies. Nec rem iftam iudico tanti effe momenti, vt cum hac via fatis explicetur huiufmodi diuifio, fit in eo amplius immorandum.

5 Obiicies tamen primo aduerfus præfatam diuifionem maxime in fecundo fenfu explicatam, quod vnum illius membrum coincidit cum diuifo: fubftantia enim ponibilis in prædicamento, quæ dicitur huius diuifionis diuifum, eft fecunda fubftantia, quia eft fubftantia vniuerfalis, & prædicatur de primis & fecundis fubftantijs: ergo hæc diuifio non eft bona.

6 Refp.

6 Resp. substantiam, quæ hic diuiditur, esse quidem secundam substantiam, vt *quod* accidentaliter, & denominatiue, quatenus, vt probat argumentum, vnum substractum secundæ substantię est prædicabile de omni substantia tam prima, quā secunda, non tamen est secunda substantia essentialiter, & vt *quo*, cum abstrahat à prima, & secunda substantia. Et non est inconueniens, quod diuisum alicuius diuisionis accidentaliter, & denominatiue sub aliquo membrorum diuidentium cōtineatur, sicut de vniuersali, quod diuiditur in decem prædicabilia, diximus, accidentaliter & denominatiue contineri sub genere primo prædicabili.

7 Obijcies secundo, quod membra huius diuisionis non opponuntur formaliter, cum vnum membrum, videlicet secunda substātia prædicatur formaliter de prima: ergo diuisio non est bona.

8 Respondetur, negando antecedens, quia quamuis secunda substantia in particulari, & pro materiali prædicetur de prima, vt homo vel animal de Petro; tamen formaliter secunda substantia, vt secunda substantia, non prædicatur de prima. Vnde hæc est falsa, prima substantia est secunda substantia: & id sufficit, vt prima, & secunda substantia, secundum quod formaliter sunt membra huius diuisionis, opponantur.

QVÆSTIO III.

Vtrum definitiones primæ, & secundæ substantiæ sint bonæ: & alia quæ prima parte huius capitis asserit Philosophus, sint vera.

RESolutoriè ad 1. part. quæst. affirmatiue respondetur. Conclusio præter authoritatem Philosophi eas assignantis definitiones, & omnium eius interpretum eas recipientium, probatur, illas explicando, & obiectiones aduersus illas dissoluendo. Definitiones igitur istæ potius sunt descriptiones, quam propriæ definitiones. Et definitio quidem primæ substantiæ est optima, quia in illa ponitur id, per quod prima substantia differt ab omni alio. Per id enim, quo dicitur, *quod in subiecto non est*, differt ab accidenti: & per id quod additur, *quod de subiecto non dicitur*, differt à secundis substantijs, & etiã à substantijs incompletis, vt à differentijs substantialibus, quæ de subiecto dicuntur: ac perinde talis descriptio primæ substantiæ optima est. Optime, etiam describũtur secundæ substantiæ, quod sint *genera, vel species, sub quibus prima substantia continetur*. Per id enim à 1. substantia, secunda

cunda substantia distinguitur, & distinguitur etiam ab accidenti, quia sub nullo accidente continetur prima substantia essentialiter tanquam sub genere, vel specie: de hac enim conuenientia intelligi definitionem, indicat, quod in illa non dicitur, quod secundæ substantię sunt vniuersalia, sub quibus prima substantia continetur, sed quod sunt genera, vel species, sub quibus perinde essentialiter, tanquam sub genere, vel specie prima substantia continetur: & ita quamuis in definitione dicatur, quod secundæ substantiæ sunt genera, & species, solum intenditur, quod quælibet secunda substantia debeat esse indifferenter genus, vel species.

2 Obijcies primo: quod prima substantia vtpote substantia singularis non est definibilis. Tum, quia de singularibus non est scientia, nec definitio. Tum etiam, quia vt aliquid definiatur, debet esse species. Sed species in genere substantiæ est secunda substantia: ergo prima substantia non est definibilis.

3 Respondetur, vt sup. lib. 4. q. 11. explicantes definitionem indiuidui diximus, quod licet indiuiduum (& idem dicimus de prima substantia) in particulari, & vt talis prima substantia non possit definiri, bene tamen ratio communis huic, & illi primæ substantiæ; & eam rationem communem definit hic Aristoteles: sicut & Porphirius rationem communem indiuidui definiuit. Et alias ra-

tio definibilis primæ ſubſtantiæ, licet vt *quo* ſit ſingularis, & prima ſubſtantia; vt *quod* & denominatiue eſt ſpecies, quatenus eſt cōmunis huic & illi primæ ſubſtantiæ, & ſic bene poteſt definiri.

4 Obijcies ſecundo, quod ſubſtantia, vt ſit membrum diuidens ſubſtantiam, eſt aliquid reale poſitiuum: ergo male definitur per duas negationes, eſſendi videlicet in ſubiecto, & dicendi de ſubiecto. §. Confirmatur, quia vtraque talis negatio conuenit ſubſtantiæ ſecundum ſe; illa, enim nec dicit eſſe in ſubiecto, nec dici de ſubiecto: ergo tales negationes non ſunt proprium diſtinctiuum, & conſtitutiuum primæ ſubſtantiæ.

5 Reſpondetur ad argumentum, quod licet per has negationes explicetur prima ſubſtantia, illæ tamen, vt quæſt.3. diximus, non ſunt conſtitutiuum primæ ſubſtantiæ, ſed modus ſpecialis poſitiuus ſingulariter eſſendi, in quo talis vtraque negatio fundatur. §. Ad confirm. iuxta hoc etiam reſp. quod negationes iſtæ vt ponũtur in definitione primæ ſubſtantiæ, ſcilicet vt fundantur in modo poſitiuo ſingulariter exiſtendi, non conueniunt ſubſtantiæ ſecundum ſe, licet ſubſtantia ſecundũ ſe non dicat eſſe in ſubiecto, aut dici de ſubiecto. §. Vel ſecundo reſp. quod ſubſtantia ſecundum ſe non dicit, nec excludit poſitiue hoc, quod eſt eſſe in ſubiecto, aut dici de ſubiecto, ſed ad id mere negatiue ſe habet. Prima autem ſubſtantia po-

ſitiue

ſitiue excludit eſſe in ſubiecto, & dici de ſubiecto, & ſic cum ea poſitiua excluſione intelliguntur prædictæ negationes in eius definitione, & eo modo intellectæ nõ conueniunt ſubſtantiæ ſecundum ſe.

6 Obijcies tertio, quod prima ſubſtãtia dicitur de ſubiecto. Male ergo definitur per id, quod non dicitur de ſubiecto. Anteced. prob. Tum quia cum prima ſubſtantia ſit indiuiduum, & indiuiduum definiatur à Porphirio, quod eſt quod prædicatur de vno tantum, prima ſubſtantia iã dicitur de ſubiecto. Tum etiam, quia eſto prima ſubſtantia, quæ eſt ſingulare determinatum, vt Petrus, ſolum omnino identice dicatur de ſe ipſo, prima tamen ſubſtãtia, quæ eſt ſingulare demonſtratiuum, vt hic homo, non omnino identice, ſed aliqualiter formaliter dicitur de aliquo, vt ſi dicas, Petrus eſt hic homo.

7 Reſpond. quod dici de ſubiecto, vt hic accipitur, non eſt quomodolibet identice, vel formaliter dici de aliquo, ſed dici de aliquo, vt ſibi eſſentialiter inferiori: & hoc modo nulla prima ſubſtantia dicitur de aliquo, quia nullum habet ſibi eſſentialiter inferius.

8 In ſecunda parte huius quæſt. ea quæ in 1. part. huius cap. de ſubſtantia aſſerit Philoſophus, & nos propoſuimus, examinare intendimus cum noſtro Authore q. 1. ſuper hoc caput art. 1. Et quidem omnia prædicta eſſe vera præter authoritatem philoſophi, non aliter melius, quam

aliquibus obiectionibus examinando com probabitur.

9 Obiicies igitur primo, ad probandum genera, & species non debere appellari secundas substantias, sed potius primas substantias, cum enim singularia sint corruptibilia, & species, ac genera sint perpetua, & incorruptibilia, hæc videntur esse magis substantiæ, quam singularia; & similiter quia vniuersale est prius natura & cognitione, quam singulare: ergo potius vniuersalia debét appellari primæ substantiæ, & singularia, secundæ substantiæ.

10 Resp. quod cum inter alias acceptiones substantiæ teste Aristot. 5. metaph. tex. 15. substantia accipiatur, & pro quidditate, & pro essentia rei substantialis, & etiam pro substantia subsistenti, & quæ alijs substat licet in prima acceptione vniuersalia possint dici magis, & prius substantiæ, quam singularis, & in eo sensu dixerit Arist. 8. metaph. tex. 2. quod genus est magis substantia, quam species, & species quam singulare: in secunda vero acceptione magis, & prius singularia dicũtur substantiæ, quia pluribus substant, quã vniuersalia; siquidem substant etiam ipsis vniuersalibus, & per prius substant accidentibus, quam vniuersalia, quæ ideò substant accidentibus, quia illis substant singularia: & in hac secunda acceptione accepit Aristoteles substantiam, cùm singularia appellauit primas substantias, & genera,

nera,& species, secundas substantias.

11 Obijcies secundo, contra differentiam, quam in 2. tex. assignat Arist. inter accidentia,& secūdas substantias, quod istę nomine & ratione prædicantur, non vero accidentia. Contra id enim est, quod etiam accidentia v. g. album nomine & ratione prædicatur de hoc albo, siquidem definitio albi est definitio huius albi.

12 Resp. quod Arist. solū intendit, quod secundę substantiæ nomine,& ratione prędicentur de substantia, de qua accidentia non prædicantur nomine, & ratione; nō vero intendit, quod accidentia de sibi inferioribus quidditatiue nomine, & ratione non prædicentur: vere enim de illis nomine & ratione (vt probat argumentum) prædicantur, vt album, & coloratum de hoc albo, & albedo, & color de hac albedine.

13 Contra hoc tamen est, quod etiam de substantia, videtur, quod accidentia nomine & ratione prædicentur. Cum enim de corpore prædicatur album, etiam definitio albi est definitio corporis; siquidem etiam definitio albi prædicatur de corpore. ℞. Resp. negando anteced. quia quamuis sicut album prædicatur denominatiue de corpore, ita definitio albi etiam denominatiue de corpore prædicetur; nunquā tamen definitio albi est adæquata, vel inadæquata corporis definitio, quod requirebatur, vt album nomine, & ratione prædicaretur de corpore. Secundæ autem substan-

ſtantiæ prædicantur nomine,& ratione de 1. ſubſtantia, vt homo de Petro, quia definitio hominis eſt definitio adæquata Petri & animal etiam prædicatur nomine,& ratione de Petro; quia cum Petrus, licet aliquid includat, præter hoc quod dicit animal, eſſentialiter tamen ſit animal, definitio animalis eſt definitio ſaltem inadæquatà Petri.

QVÆSTIO IV.

Vtrum non ſolum ſubſtantia creata, ſed etiam Deus ponatur in hoc prædicamento.

SVpponimus, omnem ſubſtantiam creatam completam poni directe in hoc prædicamento, quia omnis illa componitur ex genere & differentia, & omnes illæ in ratione ſubſtantiæ conueniunt vniuoce; quamuis corpora cæleſtia,& ſublunaria differant genere phiſico; quia habent materiam diuerſæ rationis; & quamuis ſubſtantias immateriales, & angelicas appellauerit Ariſtoteles 9. metaphiſicæ tex. 22. ſubſtantias ſimplices, & entia ſemper in actu: per primum ſolum intendit, quod non habeant materiam phiſicam; & per ſecundum quod non habeant potentiam ad non eſſendum, aut naturale principiũ corruptionis. Cum quibus tamen ſtat

quod

quod sint substantiæ completæ, compositæ ex genere, & differentia; ac periude quod directe ponantur in hoc prædicamento.

2 Supponimus etiam, substantias creatas incompletas, vt differentias, & partes substantiales indirecte, & reductiue poni in hoc prædicamento; quia limitantur ad illud, & aliàs non pertinent ad illud directe; differentiæ quidem, quia non sunt directe, sed ad latus sub genere, & partes substantiales, quia non omnino per se, sed dependenter à toto subsistunt.

3 His ergo suppositis, inquirimus, an etiam Deus directe, vel reductiue in hoc ponatur prædicamento. Quam quæstionem, vtpote magna ex parte Theologicam, & cuius resolutio ex his quæ diximus disputantes de compositione metaphisica, & de conceptu communi analogorum, satis manet insinuata, breuiter pertractabimus: obiterque etiam, an Christus sit in prædicamento, explicabimus.

4 Dico igitur primo. Deus non ponitur directe in prædicamento substantię. Oppositum tenent aliqui Nominales; sed conclusionem cum magistro sententiarum in 1.dist.8. & D.Dhom: pluribus in locis, præcipue 1.part. quæst.3. art.5. & 1. contra gentes, cap.15 tenent ferè omnes theologi, & etiam Commentatores Aristotelis in hoc loco, inter quos noster Author

quæst.

quæst.1. super hoc caput art,2. Et præterquam quod magis consonat doctrinæ Patrum, & conciliorum de omnimoda simplicitate Dei, ex qua vt videbimus, euidenter deducitur, Deum non poni directe in prædicamento id aliquibus rationibus efficaciter probatur.

5 Prima igitur sit deducta ex D. Thoma loco citato 1.part. quæst.3.art.5. quia quidquid ponitur directe in prædicamento, debet esse compositum ex genere, & differentia. Sed Deo talis compositio repugnat: ergo Deus non ponitur in prędicamento. Maior probatur, quia solum species, & indiuidua sub specie contenta ponuntur directe in aliquo prædicamento, vtpote quæ solum directe continentur sub genere generalissimo talis prædicamenti. Sed omnis species, & indiuiduum sub specie contentum habet compositionem ex genere & differentia: ergo solum id, quod illam habet, continetur directe in prædicamento. Minor autem principalis probatur, quia ad compositionem ex genere, & differentia, quamuis non sit compositio realis sed rationis, & per intellectum, requiruntur conceptus generis extra conceptum differentiæ; & qui non solum non explicet, sed neque includat in actu, sed solum in potentia conceptum differentiæ. Sed in Deo etiam per nostros conceptus non possumus duas aliquas rationes concipere, quarum vna actu saltem implicite non includat alteram, & quarum vna se

ha-

habeat in potentia ad alteram,& vt actuabilis, & determinabilis per illam: ergo in Deo impossibilis est omnino compositio ex genere & differentia. Maior probatur quia compositio ex genere, & differentia, vt ostendimus sup. lib.4. quæst.5. licet non sit compositio realis, est vera compositio; ac perinde vt vnum extremum debeat comparari, vt in potentia ad alterum, non debet vnum extremum alterum in actu includere; & ideò quia ens actu, licet implicite includit cuiuslibet rei modum, & differentiam, cum nullo modo aut differentia facit compositionem metaphisicam, & ad nullam rem vt genus comparatur. Compositioni igitur metaphisicæ obstat actualis inclusio vnius extremi in altero. Minor autem, quod in in quacumque ratione in Deo reperta sit hæc actualis inclusio, & omnimoda impræscindibilitas vnius rationis ab altera. Probatur, quia cum Deus, & quidquid est in Deo, etiam vt à nobis concipitur, concipiatur vt actus purus, non potest concipi vt in potentia ad alterum, & vt actu illud non includens: ergo quantumuis formemus de his, quæ reperiuntur in Deo, plures conceptus inadæquatos, non tamen ita, vt licet vnus non explicet, quod explicat alter, illud tamen actu non includat.

6 Secunda ratio ex eodem art. Diu. Thom. Si Deus esset in prædicamento, & sub aliquo genere, deberet esse sub ente

te tamquam sub genere: sed ens non potest ad aliquid comparari, vt genus ergo Deus sub nullo potest esse genere: ac perinde in nullo potest esse prædicamento. Sequela probatur, quia quod est genus respectu alicuius, prædicatur essentialiter de eo, quod est de illius essentia: ergo cum esse sit de essentia Dei, & nihil possit prædicari essentialiter de esse, nisi ens, Deus si sub aliquo esset genere, esset sub ente. Minor autem probatur, quia ens non potest habere differentias, extra quarum conceptum sit, cum illæ sub nulla formalitate rationem possint subterfugere entis. Sed genus debet habere differentias extra quarum conceptum sit: ergo ens respectu nullius potest rationem habere generis.

7 Tertia ratio desumpta ex eodem art. D. Thom. sic procedit, quia quidquid in aliquo prædicamento, vel genere directe ponitur; debet habere aliquid, per quod conueniat cum his, quæ sunt sub eodem genere, & prædicamento, & aliquid per quod ab illis differat: sed Deus id non habet: ergo Deus non potest esse sub aliquo prædicamento, vel genere. Maior patet inductiue in omnibus, quæ in eodem aliquo prædicamento sunt. Minor autem probatur, quia vt aliquid id habeat, debet in illo distingui suum esse ab eo quod quid est, vt in eo, quod quid est conueniat cum alijs, & in modo essendi differat ab illis. Sed in Deo non distinguitur suum

esse

esse ab eius essentia: ergo in Deo non est aliquid, per quod conueniat cum alijs, & aliquid per quod differat ab illis.

8 Quarta ratio, quidquid est in aliquo prædicamento: ac perinde in prædicamento substantiæ, vniuoce debet conuenire cum alijs, quæ in eodem prædicamento collocantur, siquidem debet conuenire cum illis sub eodem genere, & genus debet esse vniuocum ad illa, quę sub illo cōtinentur. Sed Deus vniuoce conuenire non potest cum his, quæ in prędicamento substantiæ collocantur; cum illa sint entia, creata, & enti creato, & increato (vt ostendimus libro præcedenti) nihil possit dari vniuocum: ergo Deus non potest esse in prędicamento substantiæ.

9 Vltima tandem ratio, quia quidquid ponitur in aliquo prędicamento, sub certis terminis eiusdem prędicamenti finitur & coarctatur; ita enim sub tali prędicamento continetur, quod terminis illius claudatur, & ad aliud prędicamentum non pertineat. Sed Deus vtpote infinitus nullis potest certis terminis claudi: ergo esse non potest in aliquo prędicamento: & hac ratione, vt conclusione sequenti videbimus, probatur etiam, Deum neç reductiue posse in aliquo prędicamento collocari.

10 Dico secundo, nec reductiuè Deus pertinet ad prædicamentum substantiæ. Conclusio est D. Thomę 1. part. quęst. 3. art. 5. citato. Pro cuius probatione est suppo-

ponendum, quod aliquod pertinere reductiuè ad aliquid prędicamentum, contingere potest quadrupliciter, vel sicut motus reducitur ad prędicamentum sui termini ad quem, vel sicut priuatio ad habitum, vel sicut imperfectum ad perfectum, idest sicut potentia ad actum, vel sicut actus ad potentiam, quo pacto existentia reducitur ad prędicamentum essentię, quam actuat; vel tandem sicut principium ad principiatum, quo pacto vnitas ad quantitatem discretam, & punctum ad continuam reducitur. Sed nullo ex his modis Deus reductiue potest pertinere ad prędicamentum substantię, vt de tribus manifeste patet, & de vltimo probatur à D. Thoma loco citato: quia quod pertinet vt principium reductiue ad aliquod genus, non se extendit vltra illud genus: sicut punctum, quod est principium quantitatis continuę, vltra illam non extenditur, & vnitas non extenditur vltra quantitatem discretam, cuius est principium. Sed Deus ad nullum genus coarctatur, sed cum sit principium totius esse, omnia genera excedit: ergo ad nullum genus, ac perinde, nec ad prędicamentum substantię pertinet reductiue.

Dico tertio. Christus vere, & proprie, et directe: sicut ego et quodlibet aliud indiuiduum substantię, in prędicamento ponitur substantię. Conclusio est communis contra Scotum, et aliquos eius discipulos: quam hic statuo, quia ad explicationem pręcedentium pertinet; vt videatur

qua-

qualiter, quamuis absolute Deus prędicetur de Christo, et Christus, ponatur et dicatur poni in prædicamento substantiæ Deus non ponitur, nec dicitur poni in eo prædicamento. Et probatur breuiter. Quia Christus vt in 3.part. quæst.2. late probatur, est vniuoce nobiscum homo, & homo prædicatione *in quid*, & prædicatione speciei de Christo, sicut de Petro, Paulo, & alijs indiuiduis naturæ humanæ, prædicatur. Christus igitur ponitur directe in prædicamento substantiæ, vtpote sub quo, tanquam sub genere generalissimo, & immediate sub homine tanquam sub specie athoma, quidditatiue continetur.

Confirmatur. Nam concreta ponuntur in prædicamento ratione formæ. Sed humanitas significata per hoc nomen *Christus*, est vere composita ex genere & differentia, immo composita realiter ex materia & forma. Ergo ratione illius Christus absolute ponitur in prædicaméto substantiæ, & in recta linea eiusdem prædicamenti. Quia ad id sufficit, quod id ratione cuius aliquid ponitur in prædicamento, sit compositum ex genere & differentia, imò cum Christus sit indiuiduum singulare naturæ humanæ, siue in prædicamento substantię substantia accipiatur pro illo cui debetur esse per se; siue pro eo quod substat alijs, Christus tanquam prima substantia directe in prædicamento substantiæ collocatur.

12 Ad-

12 Aduersus primam conclusionem, obijcies primo. Quod teste Diu August. lib.5. de Trinitat. cap.9. & 10. & Boetio lib.1. de Trinit. cap.12. quædam prædicamenta, substantia videlicet, relatio & actio dicuntur proprie de Deo; reliqua, vero metaphorice. Ergo in sententia horum Patrum Deus in tribus prædictis ponitur prædicamentis: id enim de quo aliquod prædicamentum proprie dicitur, sub tali prædicamento collocatur.

13 Respondetur, hos Patres solum, intendere, quod dentur nomina communia analogice Deo & creaturis, substantię videlicet, relationis, & actionis, quæ proprie de Deo dicuntur, ad differentiam, nominum qualitatis, & quantitatis, & aliorum prædicamentorum; quæ non proprie dicuntur de Deo; non tamen intendunt, quod Deus sit in prædicamento substantię actionis, & relationis: quia in his, vt ostendimus, solum continentur substantię creatæ, relationes & actiones creatæ, non autem, quæ cum illis solum analogice, conueniunt; cum omnia quæ in eodem, prædicamento collocantur vniuoce inter se debeant conuenire.

14 Obijcies secundo, quod vt in tertia conclusione concedimus, Christus ponitur in prædicamento substantiæ. Sed Christus est Deus. Ergo Deus ponitur in prędicamento. §. Respondrtur; negando consequentiam. Quia cum hoc prędicatum *poni in prædicamento* sit secundę in-

ten-

tentionis significans secundam intentionē, sub qua aliquid in prędicamento collocatur, appellat supra significatum formale subiecti; ac perinde in dicta consequentia variatur appellatio; in maiori enim appellat supra significatum formale Christi, quæ est humanitas, in consequenti supra significatum formale Dei, & est idem ac inferre: Christus in quantum homo ponitur in prædicamento. Ergo Christus in quantum Deus in prædicamento collocatur.

15 Obijcies tertio. Quod compositio ex genere & differentia: vtpote non realis compositio, sed compositio rationis, & per nostros conceptus, non videtur Deo repugnare: ac perinde ex defectu illius perperam excluditur Deus à prædicamento. §. Et confirm. nam non minus Deus est vnus, ac est simplex. Ergo sicut eius vnitati non repugnat distinctio & diuisio per plures nostros conceptus; ita nec ipsius simplicitati repugnat compositio metaphisica, quæ solum est rationis per nostros conceptus facta.

16 Respondetur quod iam ex superioribus, & ex prima probatione huius 1. conclusionis satis constat, qualiter compositio metaphisica, quantumuis solum sit compositio rationis, repugnat Dei simplicitati, quia ad eam compositionem requiritur, quod concipiatur vnum in potentiā in ordine ad alterum: & quod in vno extremo talis compositionis, formaliter alterum

terum non includatur; quod vtique Deo repugnat: quia quantumuis inadæquatè per plures conceptus ea, quæ sunt in Deo, concipiamus; cum tamen illa concipiamus per modum actus puri, nec potest vnum concipi vt in potentia ad alterum, nec alterum, vt illud actuans & determinans; nec vnum vt omnino præscindens ab altero, & actu, licet implicite illud non includens. §. Et per hoc patet ad confirm. multiplicitas enim conceptus, quâ Deum cognoscimus, cum tota se teneat ex parte nostri modi concipiendi & in Dei eminentia fundetur, non opponitur Dei vnitati, nec arguit aliquam in Deo imperfectionem, qualiter illam argueret si in Deo possemus concipere aliquid vt in potentia ad alterum, & illud actu non includens.

17 Obiicies quarto. Quod Deo ratione suæ summæ actualitatis nō repugnat in prædicamento collocari. Perperam igitur ob suam actualitatem Deum à prædicamento substantiæ relegamus. Antecedens probatur. Nam existentia creata omnimodè est actualis: & tamen in prædicamento substantiæ collocatur. Omnimoda igitur alicuius actualitas non obstat, vt illud in prædicamento collocetur.

Respondetur negando antecedens. Et ad probationem dico, quod præterquam quod existentia creata, licet sit omnino actualis omnem compositionem phisicam ex-

excludens, habet aliquem modum compositionis metaphisicæ: præter hoc, inquam, saltem dicit ordinem ad naturam, tanquam in qua recipitur, in qua limitatur: & per talem ordinem fit aliquid limitatum, & coarctatum, ac per id est ponibilis reductiue in prædicamento, vt in secunda conclusione prænotauimus. Deus autem, quia non solum non habet in se aliquam cōpositionē, sed ita est actus purus, vt nullius rei compositionem possit ingredi, vt ostendit D. Thomas 1. par. quæst. 3. articulo vltimo, nec in aliquo possit recipi, aut ab illo limitari; ideò in prædicamento nullatenus potest poni, in quo directe solum composita collocantur, & ad quod si reductiue pertinet existentia creata, est quatenus ad naturam creatam dicit ordinem, in qua recipiatur.

18 Aduersus secundam conclusionem obijcies; quod illi videtur aduersari D. Thomas, imò sibimetipsi videtur esse contrarius: quæst. enim 7. de potentia artic. 3. ad vltimum ita asserit: *Licet Deus non pertineat ad genus substantiæ, quasi in genere contentum, sicut species, vel indiuiduū sub genere contentum, potest tamen dici, quod sit in genere substantiæ per reductionem, sicut principium, & sicut punctum est in genere quantitatis cōtinua, & vnitas in genere quātitatis discreta siue numeri*. Hæc D. Thom. ergo cum punctum, & vnitas reductiue pertineat ad prædicamentum quantitatis, ita etiam in sententia D. Thomæ Deus re-

ductiue pertinet ad prædicamentum substantiæ.

Respondetur, quod quamuis aliqui existiment, D. Thomam in eo loco in ea fuisse sententia, eamque retractasse loco citato 1. part. quæst. 3. artic. 5. melius tamen dicitur cum Caietano ibi vtrumque locum conciliari ex doctrina D. Thomæ in 1. dist. 8. quæst. 9. art. 2. ad 3. vbi sic ait: *Non opportet, quod Deus sit in genere substantiæ sicut contentum, sed solum sicut principium habens in se omnem perfectionem generis; sicut vnitas in numeris, sed tamen diuersimode, quia vnitate nõ mensurantur, nisi infiniti numeri, sed Deus est mensura, non tantum substantialium perfectionum, sed omniũ, quæ sunt in omnibus generibus, & ideò quãuis vnitas continetur sub vno genere determinato, non tamen Deus.* Hæc D. Thomas, ex quibus patet, in loco adducto ex disputatis comparasse Deum in ratione principij ad punctum & vnitatem; cum discrimine tamen, quod illa sunt principia determinata vnius tantum generis; Deus autem est quasi principium æquiuocum, & vniuersalissimum omnium generum; & sic potius dicitur continere omnia genera, quam in aliquo illorum determinate contineri, & hoc vltimum est, quod negat Diu. Thomas in loco primæ partis, & nos in secunda conclusione negamus.

19 Aduersus tertiam denique conclusionem obijcies, quod de quocumq; posito di-

directe in aliquo prædicamento absolute proprie, & in quid, generalissimum talis prædicamenti prædicatur, sed de Christo non absolute, neque proprie prædicatur generalissimum prædicamenti substantiæ: ergo Christus nō ponitur directe in prędicamento substantiæ. Maior videtur nota, & minor probatur, quia generalissimum prædicamenti substantiæ est substantia creata. Sed hæc absolutè non prædicatur de Christo; siquidem teste D. Tho. 3. par. quæst. 16. art. 8. Christus absolute non dicitur creatura: ergo generalissimnm prædicamenti substantiæ non prædicatur absolute de Christo.

Respodetur primo, quod generalissimū prædicamenti substantiæ non est substantia creata, sed subsistens in natura creata, quod vere, & absolute prædicatur de Christo, & hæc est absolute vera, Christus est subsistens in natura creata. §. Secundo respondetur; quod cum hoc prædicatum *poni in prædicamento*, vt aduertimus conclus. 3. appellet supra significatum formale subiecti, & sit prædicatum solum natū cōuenire ratione formæ, & Christo ratione formæ scilicet ratione naturę humanæ, conueniat in prædicamento collocari; absolnte, & sine addito dicitur, Christū poni in prædicamēto. Quia tamen hoc prædicatum *substantia creata*, (etiam si demus, illud esse generalissimum prædicamenti substantiæ) est natum conuenire non solum ratione naturæ, sed ratione

ſuppoſiti, & Chriſto licet cõueniat ratione naturæ humanæ, ratione tamen ſuppoſiti, vtpotè increati repugnet, non prædicatur ſimpliciter, & abſolute de Chriſto, ſed ſolum cum addito, ſcilicet ſecucdum naturam humanam. Et cum in eodem prædicamento poſſint eſſe aliqua prædicata, & inter illa ipſum genus generaliſſimum prædicamenti, quæ ſint apta conuenire ſuppoſito & formæ, ſi alicui ſolum competãt ratione formæ; licet id ſufficiat, vt illud proprie ponatur in prædicamento, non tamen ſufficit, vt talia prædicata abſolute, & ſine addito de illo prædicentur. Vnde in hac ſecunda ſolutione ad formã argumenti diſtinguẽda eſt illa maior; de illo quod directe ponitur in aliquo prædicamento poteſt abſolute prædicari generaliſſimum talis prædicamenti: & quidem ſi generaliſſimum prædicamenti ſit prædicatum aptum natum conuenire ſolum ratione formæ, concedenda eſt maior; neganda vero, ſi ſit prædicatum aptum natum conuenire ratione ſuppoſiti & ratione formæ. Tunc enim ſi alicui quamuis directe in prædicamento poſito non competat niſi ratione formæ, non prædicabitur abſolutè de illo, ſed ſolum cum addito talis formæ.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

Vtrum quinque priores proprietates substantiæ rectè à Philosopho assignentur.

IN secunda parte huius capitis sex assignat Aristoteles substantiæ proprietates breuiter nunc proponendas, & in hac sequenti quęstione examinandas. Primā igitur proprietatem assignat ibi tex. 5. quod commune est omni substantiæ in subiecto non esse, & intelligitur de subiecto inhæsionis; & sic intellecta proprietas, omni substantiæ completæ siue incompletæ competit.

In textu 6. ponitur secunda proprietas substantiæ; quod videlicet omnes substātiæ conueniant vniuocè. Quia omnia in vniuersum prædicata prædicamenti substantię, siue significent naturas completas, vt genera, & species, siue formas incompletas, vt differentiæ, prædicantur nomine, & ratione de suis inferioribus: ergo omnia ista conueniunt vniuoce.

3 In textu 7. ponitur tertia proprietas: quod omnis substantia videtur hoc aliquid significare: sola tamen prima substātia significat hoc aliquid, & omnis alia substantia significat quale quid, quia omnis illa significat formam essentialem re-

istoteles) quantitas indeterminata
)eat contrarium,vt magnum contraria-
paruo.

5 In textu 9. ponitur 5. proprietas,
od substantia non suscipit magis,& mi-
s. Et cum accipiatur substantia, &
out substat alijs, & prout dicit essentiã,
debetur esse per se; non intelligitur
c proprietas substantiæ in prima acce-
one, quia in ea acceptione, prima sub-
ntia, quia pluribus substat, dicitur ma-
substantia,quam secunda: sed hæc pro-
etas conuenit substantiæ secundum al-
am acceptionem, quia in vniuersum
llius rei essentiæ suscipiunt magis & mi-
s, nec vnus homo est magis homo,
am alter, nec vna quantitas est magis
intitas, quam altera, & accidentia
cipiunt magis, & minus, secundum
od magis,& minus radicantur in subie-
, vnde cum substantia nulli insit sub-
to, non habet, vnde possit suscipere
gis aut minus.

6 In decimo denique textu ponitur
ta, & vltima proprietas substantiæ,
od eadem numero sit subceptiua con-
riorum, quæ est proprietas quarto
do substantiæ, vtpote omni, & soli,
emper substantiæ competens, quia ex
quod substantia, & præcipue prima
stantia, est subiectum receptiuum om-
m accidentium, eadem numero substã-
est susceptiua contrariorum, & homo,
& Petrus modo est albus,modo niger:

modo calidus, modo frigidus, quod vtiq; accidentibus non competit,

7 Circa quinque priores autem proprietates cum nostro Authore Ss. Magistro Soto quæst. 2. super hoc caput, dubitamus, an illæ recte à Philosopho tradantur, disputaturi specialiter quæst. sequenti, quia specialem ingerit difficultatem, de vltima proprietate, an illa sit proprietas quarto modo substantiæ. Ad id autem, quod nunc inquirimus, resolutorie affirmatiue cũ eodem nostro authore respondetur, idque præter authoritatẽ ipsius Philosophi, omniumque eius interpretum huiusmodi proprietates recipientium, non aliter melius probatur, quam illas aliquibus obiectionibus examinando.

8 Obijcies ergo primo aduersus primam proprietatem, quod elementa sunt substantia, & tamen sunt in mixto: ergo non est proprium substantiæ non esse in subiecto. §. Confirmatur, quia formę substantiales sunt substantia: & tamen sunt in materia: aliquæ ergo substantiæ sunt in subiecto.

9 Respondetur ad argumentum cum nostro Authore in prædicta quęst. 2. super hoc caput in solutione ad primum, quod elementa non sunt formaliter, sed solum virtualiter in mixto, & quamuis essent formaliter in eo, non tamen essent in illo tanquam in subiecto completo, cui inhærerent, sed tanquam partes in composito, quod componerent.

Ad

Ad confirmat. respondet idem noster Author, quod formæ substantiales non sunt in materia tanquam in subiecto completo, & vt in subiecto inhæsionis; sed tanquam in comparte & subiecto informationis, cui dant esse; & ex quo, & ipsa forma substantiali vnum simpliciter resultat compositum. Proprium autem est substantiæ non esse in subiecto inhæsionis; ac perinde in subiecto completo, & cui non tribuat esse simpliciter.

10 Obijcies secundo contra secundam proprietatem, quod etiam alijs prædicamentis præter substantiam competit, quod ea, quæ sunt in quolibet prædicamento, conueniant vniuoce, & superiora cuiuslibet prædicamenti prædicentur nomine, & ratione de inferioribus: vt in prædicamento qualitatis coloratum de albo, & vtrumque de hoc albo; & in prædicamento quantitatis, quantitas de quantitate continua; & vtraque de linea. Non igitur id est proprium prædicamenti substantiæ. §. Resp. argumentum conuincere, hanc secundam proprietatem non esse propriam quarto modo substantię, sed quę conuenit, & semper substantiæ, non tamen soli.

11 Obijcies tertio, contra tertiam proprietatem, quod etiam in alijs prædicamentis dantur indiuidua singularia, & genera, & species, quæ important formas essentiales talium indiuiduorum: ergo in alijs dantur aliqua, quæ significant hoc

aliquid, ſcilicet indiuidua, & aliqua, quæ reſpectu talium indiuiduorum ſignificant quale quid, prædicta videlicet genera, & ſpecies, vt in prædicamento qualitatis hoc album ſignificat hoc aliquid, & album, & coloratum ſignificāt quod quid. Non igitur id eſt proprium prædicamenti, ſubſtantiæ.

12 Reſpondetur, quod etiam hæc tertia proprietas non eſt propria quarto modo prædicamenti ſubſtantiæ, ſed alijs etiā prædicamentis competit, vt conuincit argumentum; ſpecialiori tamen modo prædicamento ſubſtantiæ, quia cum prima ſubſtantia ſit, & ſimpliciter ens, & primum, & perfectiſſimum in genere ſubſtantiæ, illa ſimpliciter, & proprius dicitur hoc aliquid: indiuiduum autem accidentis ſicut non eſt ſimpliciter, ſed ſecundum quid ens, ita nec ſimpliciter, nec proprie dicitur hoc aliquid.

13 Obijcies quarto aduerſus quartam proprietatem, quod elementa ſunt ſubſtātiæ, & tamen vnum eſt alteri contrarium, vt ignis aquæ & aer terræ, vt docet Ariſt. 2. de generatione tex.24. ergo non omni ſubſtantiæ ea conuenit quarta proprietas.
§. Confirm. primo, quia formæ ſubſtantiali, teſte Philoſopho 10. phiſic. text.80. contrariatur priuatio; iam igitur ſubſtantia aliquid eſt contrarium.

Confirm. ſecundo, quia differentiæ ſubſtantiales diuiſiuæ generis, vt rationale, & irrationale, vt colligitur ex Ariſt. 10. me-

metaph. tex. 13. sunt adinuicem contraria: & tamen sunt substantiæ: ea igitur proprietas non omni substantiæ competit.

Confirmatur tertio, quia quantitas non habet contrarium. Non igitur, non habere contrarium, est proprium substantiæ.

14 Respondetur ad argumentum, pro illius & suorum confirmationum solutione aduertendo, quod contrarietas, & contraria late accipiuntur pro quibuslibet quomodolibet oppositis, & incompatibilibus, proprie autem solum pro his, quæ sub eodem genere sunt, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt. Et hoc secundo modo non habere contrarium, est proprium substantiæ. Vnde ad argumentum respondetur, quod elementa nec sunt in subiecto, nec ratione sui, sed ratione suarum qualitatum se expellunt. Vnde proprie vnum non est alteri contrarium.

§. Ad primam confirmationem respondetur, quod præterquam quod substantia, & eius priuatio, non sunt in subiecto: nec etiam sunt sub eodem genere, ac perinde non proprie adinuicem contrariantur.

§. Ad secundam confirmationem respondetur, quod differentiæ substantiales diuisiuæ generis non sunt in subiecto completo, nec idem animal potest transire de rationali in irrationale sicut vnum subiectũ transit de vno cõtrario in alterũ, & ita nõ sunt propriæ cõtrariæ, imò quatenus inter differentias vna est perfectior altera, mi-

nus perfecta quasi dicat perfectionis priuationem, vt irrationale priuationem rationalitatis, differentiarum oppositio potius ad priuatiuam reducitur, quam ad contrariam, & cum Aristoteles de omnibus prædictis videtur asserere, illa esse contraria, accepit contrarietatem improprie, & large sumptam. §. Ad vltimam denique confirmationem, iam diximus in principio huius quæstionis, referentes litteram Aristotelis, hanc proprietatem non esse quarto modo substantiæ, sed etiam quantitati conuenire.

15 Obijcies quinto, quod animæ intellectiuæ sunt substantiæ, & tamen suscipiunt magis & minus in sua perfectione, & vna est perfectior altera, vt videtur docere D. Thomas 1. part. quæstion. 85, art. 6. ergo non est proprium substantiæ, non suscipere magis, & minus. §. Cõfirmatur, quia elementa secundum Commentatorem 3. de cœlo, commento 67, videntur suscipere magis, & minus, ait enim, quod elementa manent in mixto secundum esse remissum: ergo.

16 Respondetur ad argumentum, quod licet occasione illius aliqui, & etiã noster Author hic disputent, an inter animas rationales vna sit perfectior altera; an vero tota earum perfectio proueniat à perfectiori corpore, quod informat; hac tamen quæstione ad libros de anima remissa, quidquid sit de hoc, dicendum est, quod suscipere magis, & mi-

minus, non est, quod vnum sit perfectius altero, sed quod idemmet possit intendi & remitti, sicut eademmet albedo, quia magis nunc ac antea radicatur in subiecto, suscipit magis, & minus. Et in hoc sensu intelligitur Philosophus; cum ait, proprium esse substantiæ, non suscipere magis, & minus; quia cum substantiæ non sint in subiecto, proprie hoc modo non possunt intendi, aut remitti. Vnde quamuis vna anima rationalis ex se, vel quia est in meliori corpore, sit perfectior altera; eadem tamen anima non potest esse modo perfectior, postea imperfectior se ipsa: ac perinde non potest suscipere magis, & minus. §. Ad confirmationem respondet noster Author in prædicta q. solutione ad 5. eam opinionem Commentatoris non posse sustineri, cum re vera elementa non maneant formaliter in mixto, sed solum virtualiter ratione suarum qualitatum. Et si solum intenderet, quod ratione suarum qualitatum elementa in esse remisso essent in mixto, id solum esset, quod qualitates, non vero quod ipsa elementa suscipiant magis, & minus.

QVÆ-

QVÆSTIO VI.

Vtrum esse susceptiuum contrariorum sit proprietas quarto modo substantiæ.

QVamuis aliqui licet paucissimi negent, proprium esse quarto modo substantiæ, quod vna numero manens sit susceptiua contrariorum, alij quidem (vt in obiectionibus videbimus) quia existimãt, id non omni substantiæ competere; alij autem quia tenent, id alijs à substantia competere: sententia tamen Aristotelis vt communis, id nempe omni & soli substantiæ conuenire, est tenenda; quia cum omnis & sola substantia sit subiectum, vt quod accidentium, omni & soli illi competit, quod sit susceptiua contrariorum, cum omnia contraria sint accidentia, & nullum accidens, vt in solutione argumẽtorum videbimus, sit subiectum proprie, & vt quod alterius accidentis, omnis & sola substantia est susceptiua contrariorum. Vt tamen id magis explicetur, aliqua aduersus hanc conclusionem obijciamus.

2 Obijcies ergo primo, quod si id esset proprietas quarto modo substantiæ, primo & per se substantiæ in cõmuni conueniret, & secundario indiuiduis, & primæ substantiæ: omnes enim proprietates & pro-

& propriæ passiones sic competunt. Sed
ic est, quod prima substantia; v.g. Petrus,
non suscipit contraria, quia illa suscipit
omo, sed potius è conuerso homo susci-
it contraria, & substat contrarijs acci-
entibus; quia illis substat prima substan-
ia; ergo id non est proprietas quarto mo-
o substantiæ.

3 Respondetur, quod de facto & in
xercitio suscipere contraria, competit
omini, verbi gratia, quia conuenit Pe-
o; esse tamen susceptiuum contrariorum,
u aptitudo ad contraria suscipienda,
ompetit Petro, quia conuenit homini,
ita hoc secundum est proprium quarto
odo substantiæ, non vero exercitium
cipiendi contraria. Sicut proprietas
arto modo hominis est risibilitas, quæ
mpetit Petro, quia competit homini,
on autem, ipsum exercitium ridendi,
uod è conuerso competit homini, quia
mpetit Petro.

4 Obijcies secundo, quod non omni
bstantiæ competit, esse susceptiuum con-
ariorum. Non igitur id est proprium
arto modo substantiæ. Antecedens pro-
tur, nam Deus, Angeli, & corpora
lestia sunt substantiæ, & tamen cum sint
bstantiæ incorruptibiles non sunt susce-
uæ contrariorum: ergo id non omni
mpetit substantiæ.

5 Respondetur, quod hæc proprietas
um est substantiæ creatæ, & ita non
rum, quod non competat Deo. Ange-

li

li vero & corpora cælestia licet non sint susceptiua contrariorum , , quæ disponant ad corruptionem ; bene tamen contrariorum . Angelus enim potest suscipere scientiam , & errorem , & aliquos affectus voluntatis contrarios : corpora etiam cælestia recipiunt aliqua contraria,vt dextrum & sinistrum , & motum naturalem & violentum , qui aliqualiter sunt contrarij, ac denique secundum diuersas partes eiusdem motus recipiunt motus contrarios.

6 Obijcies tertio, quod suscipere contraria, conuenit alijs pluribus præter substantiam : ergo id non est proprium quarto modo substantiæ . Antecedens probatur , nam eadem numero oratio transit de vera in falsam ; Petro enim verbi gratia sedente , hæc oratio , Petrus sedet , est vera , & eodem Petro non sedente , est falsa . §. Probatur secundo , quia eademmet actio ad prædicamentum actionis pertinens transit de bona in malam moraliter ; vt si illa perseuerante prohibeatur : bonitas autem , & malitia sunt contraria : ergo iam aliquid præter substantiam est susceptiuum contrariorum . Probatur tertio idem antecedens , quia quantitas recipit accidentia contraria. §. Nec potest dici , quod illa solum recipit vt *quo* , & vt est ratio vt illa recipiat substantia ; quia quantitas panis , & vini in Eucharistia , non solum vt *quo* , sed vt *quod* recipit alia accidentia , ac perinde etiam accidentia contraria, cum enim tunc non sit substan-

tia

a illa recipiens, restat solum, quod quantas vt verum subiectum illorum illa recipiat.

7 Respondetur, negando antecedens. t ad primam probationem respondetur m Aristotele in hoc capite, quod oratio non recipit contraria per sui intrinsecam mutationem, sed si eadem numero atio transit de vera in falsam, id solum per mutationem obiecti, & per respectum ipsius orationis ad diuersum obiectum. Susceptiuum autem contrariorum, asserimus, esse proprietatem substantiæ, bet esse per realem mutationem ipsius ceptiui. §. Eodem modo respondetur secundam probationem, quod cum dem actio transit de bona in malam, nō fit cum reali mutatione ipsius actio, sed præcise per nouum respectum legem talem actionem prohibenn.

Ad tertiam autem probationem, quæ iorem habet difficultatem, licet aliqui entiores existiment, solum esse propriū stantiæ, recipere contraria, tanquam mum illorum substentans, & quod non um accidentia recipiantur in substan, media quantitate, sed etiam recipianimmediate in ipsa quantitate tanquam subiecto *quod*: oppositum tamen manie colligitur ex doctrina Aristotelis, & Thomæ Aristoteles enim 4. metaphisitext. 14. ait: *Accidentis non est accidens, quia ambo eidem accidunt*. Et D. Thomas

mas 1.2.quæstion.7.art.1. ait. *Aliquid dicitur accidens alicuius dupliciter. Vno modo quia inest ei, sicut album dicitur accidens sortis. Alio modo, quia est simul cum eo in eodem subiecto.* Et in solutione ad 3 id magis explicat, dicens: *Sicut dictum est, accidens dicitur accidenti accidere propter cōuenientiam in subiecto: sed hoc contingit dupliciter. Vno modo secundum quod duo accidentia comparantur ad vnum subiectum absque aliquo ordine, sicut album, & musicum ad sortem. Alio modo cum aliquo ordine, puta quia subiectum recipit vnum accidens alio mediente, sicut corpus recipit albedinem mediante superfice*, & quæst.2. de virtutibus art.3. ad 2. asserit: *Forma non est formæ, ita quod vna forma præstet subiectum alteri, nihil tamen prohibet, plures formas in eodem subiecto esse secundum quendam ordinem, scilicet vt vna sit formalis respectu alterius, sicut calor est formalis respectu superficiei.* Hæc D.Thomas, & iuxta eius doctrinam respondetur ad tertiam probationem argumenti, quod esse subiectum *quod* susceptiuum contrariorum ex se, & ex natura sua, est proprium substantiæ, & eo modo nulli alij conuenit; sed quantitas ex natura sua solum est subiectum *quo*, disponens substantiam ad receptionem aliorum accidentium corporalium: & eodem modo potentiæ, vt in homine intellectus, & voluntas, quæ sunt accidentia realiter distincta à substantia non recipiunt vt *quod* accidentia, actus videlicet talium poten-

tia-

tiarum, sed sunt principium, quo mediante in substantia recipiantur. Quantitas autem panis, & vini in Eucharistia, non ex natura sua, sed ex speciali modo per se existendi ad modum substantiæ ei diuinitus communicato est quasi susceptiuum *quoad* accidentium, & contrariorum. Et vt optime explicat noster Author Ss. Magister Soto cap. de quantitate, quæst. 2. in solutione ad 2. Cum quantitas sit accidens consequens materiam, sicut qualitas consequitur formam; sicut substantia nihil agit, nisi mediante aliqua qualitate tanquam virtute agendi; vt ignis mediante calore, ita substantia nihil corporale patitur, aut recipit, nisi mediante quantitate. Vnde sicut si agit qualitas etiam separata, vt calor separatus, est in virtute substantiæ, ita etiam si aliquod accidens recipit quantitas, est in virtute substantiæ. Et ita quando in Sacramento Eucharistiæ quantitas panis recipit alia accidentia, id non competit illi ex se, sed in virtute substantiæ, & vt diuinitus habet communicatum aliquem modum essendi ad modum substantiæ, & sic semper testat, quod suscipere accidentia, & suscipere contraria ex natura sua, & non virtute alterius, sit proprium solius substantiæ, & nulli alij à substantia competat.

CA-

CAPVT
De Quantitate.

QVÆSTIO VII.

Quid sit quantitas, & quæ eius ratio formalis.

PRiusquam ad resolutionem quæstionis accedamus, pro his quæ in illa, & in aliis quæstionibus supra hoc caput sunt dicenda, breuiter est præmittenda littera Aristotelis in prima parte huius capitis. Diuidit ergo in primis quantitatem in continuam & discretam. Quantitas continua est *cuius partes copulantur aliquo termino communi*, vt partes lineæ continuantur puncto, quod medians inter duas partes, est terminus communis vtrique. Quantitas discreta *est cuius partes non copulantur aliquo termino communi*, vt numerus & oratio.

2 Secundo diuidit quantum in quantum per se, & in quantum per accidens: quantum per se est, quod ratione sui, & non ratione alterius est quantum: vt omnes species, quas statim assignabimus, quantitatis continuæ & discretæ: quantum vero per accidens, seu quantum per aliud est illud, quod ratione alterius est quantum,

vt

ıt actio dicitur breuis aut longa ratione maioris aut minoris temporis, quod in ea consumitur, & albedo dicitur magna ratione illius maioris superficiei.

3 Tertio, quia solum ea, quæ sunt quanta per se, sunt species quantitatis, diuidit quantitatem continuam in lineam, superficiem, corpus, tempus, & locum: & quantitatem discretam in numerum & orationem.

4 Quarto diuidit quantitatem in eam, cuius partes habent positionem inter se, vt linea, superficies, corpus, & locus, & in eam, cuius partes non habent positionem interse, quia positio partium in ordine ad locum constituit speciale prædicamentum situs, cuius species (vt videbimus, cum de illo loquemur) sunt iacere, sedere, &c. Differentiæ autem quantitatis habentes positionem partium interse, sunt, seorsum, deorsum, ante retro, dextrorsum, & siuistrorsum, & istæ differentiæ non reperiuntur in tempore, numero, aut oratione, quia licet in eius partibus sit prius & posterius, non tamen positio.

5 Ad propositam autem quæstionem accedentes, quamuis Aristoteles quantum et quantitatem in hoc capite non definiet, sed a diuisione quantitatis inchoauet; lib. tamen 5. metaph. text. 19. quantum definit, quod sit *diuisibile in ea, quæ insunt, quorum vtrumque vel vnum quodque vnum quid aptum est esse.* In qua definitione

tione seu descriptione (vt explicat noster
author quæst.1. super hoc caput circa so-
lutionem ad 1.) ponitur *diuisibile* ad dif-
ferentiam substantiarum spiritualium, quæ
quia non sunt diuisibilia, non sunt quan-
ta. Per id autem quod additur, quod est
diuisibile *in ea quæ insunt*, excluditur di-
uisio mixti in elementa, quę non existunt
formaliter; sed virtualiter in mixto, &
in quę non diuiditur mixtum nisi per sui
corruptionem: ac perinde eius diuisio in
elementa non est diuisio quantitatis. Et
per alteram particulam, *quorum vtrumque
vel vnum quodque vnum quid aptum est esse*,
excluditur diuisio compositi in materiam
& formam, quę diuisę non possunt existe-
re, sicut diuisę existere possunt partes quā-
titatis.

6 Quod si contra hanc definitionem
obijcias, illam non competere omni quan-
to: non enim videtur conuenire cęlo, nec
minimo naturali; illud enim nullatenus
est diuisibile, & hoc absque sui corruptio-
ne diuidi nequit. §. Respond. ex nostro
authore Ss. Magistro Soto 1.phisicorum,
quęst.1. artic.2. ad 1.argumentum Scoti,
quod diuisibilitas in hac definitione quan-
ti non accipitur pro separabilitate reali
partium quantitatis; ea enim separabili-
tas aliquibus quantis conuenit, aliquibus
vero non: sed accipitur pro diuisibilitate
mathematica secundum quam in omni
quantitate, & quanto etiam cœli, aut mi-
nimi naturalis est dessignabilis per intel-
le-

lectum vna pars extra aliam, & ita ea definitio sic intellecta omni competit quãto.

7 Quia multoties aliquid non per suã rationem formalissimam, sed per aliquam sui passionem describitur aut definitur, adhuc ea non obstante definitione quanti, dubitatur in quo ratio formalissima, & essentialis quantitatis consistat. Pro cuius dubij intelligentia est supponendum, quod in quantitate possunt multa considerari, extensio videlicet partium quantitatis, & ipsius substantiæ in ordine ad se, quatenus (vt magis postea explicabimus) vna pars est exrra aliam, & ab ea distincta, & vna cum altera coordinata; & extensio ipsarum partium substantiæ, & quantitatis in ordine ad locum, & impenetrabilitas cum altera quantitate; & ratio mensuræ, quatenus per quantitatem mensuratur intrinsece substantia, & denique diuisibilitas ipsius per separationem realem vnius partis ab alia, siue vt explicuimus, per designationem vnius partis extra aliam: his ergo suppositis, quæstio est, in quo istorum ratio formalis, & essentia quantitatis consistat.

8 Resolutoriè dico primo. Ratio formalis quantitatis non consistit in diuisibilitate proxima. Dixi non consistere in diuisibilitate proxima, quia cum diuisibilitas proxima, vt statim dicemus, se habeat vt proprietas quantitatis: & essentia cuiuslibet rei in radice suarum proprietatum con-

consistat; essentia quantitatis in radice diuisibilitatis, seu indiuisibilitate radicali consistet: non tamen talis explicabitur essentia quantitatis, si solum dicamus, illam in diuisibilitate radicali consistere; cum id sit, quod intendimus indagare, quid sit videlicet in quantitate, quod est radix talis diuisibilitatis, & aliarum quantitatis proprietatum. Hoc ergo supposito, in conclusione dicimus, quod diuisibilitas proxima quantitatis non est ratio formalis, & essentialis illius, sed quædam quantitatis proprietas: ac perinde quod cum per diuisibilitatem Aristoteles, vt vidimus, definit quantum, illud per eam proprietatem, vt magis nobis notam descripsit. Conclusio est communis, & probatur, quia essentia & ratio formalis constitutiua cuiuscumque rei, est, quod primo intelligitur in illa, & ad quod eius proprietates consequuntur: sed diuisibilitas proxima non est, quod primo intelligitur in quantitate: ergo in tali diuisibilitate ratio formalis constitutiua quantitatis non consistit. Minor probatur, quia prius intelligitur in quantitate habere partes, & vnam distinctam ab altera, quam esse in illas proxime diuisibilem: ideò enim quantitas est proxime in suas partes diuisibilis, quia tales habet partes; & non è contra, ideo habet partes, quia est diuisibilis in illas. Ergo eius proxima diuisibilitas non est, quod primo intelligitur in quantitate.

9 Nec

Nec huic conclusioni obstat, quod es diuersam diuisibilitatem diuersæ diguantur species quantitatis, vt linea, erficies, & corpus; videlicet, quia a est diuisibilis secundum longitudinē; erficies secundum latitudinem; & corsecundum profunditatem. Non (inm) id obstat, quia licet per talem ersam diuisibilitatem, tanquam per alim proprietatem nobis magis notam, dictæ species distinguantur; diuersa is reperitur extensio partium in ordid se, à qua talis diuersa diuisibilitas uenit, & in qua diuersa ratio formapecifica talium specierum consistit.

10 Dico secundo. Ratio formalis ntitatis non consistit in ratione mensu-: sed potius ea est proprietas ad ration formalem quantitatis consecuta. nclusio simili, ac præcedens, ratione batur. Quia quantitatem habere proxim aptitudinem, vt substantiam & alia nsuret, seu vt ipsa mensuretur; non primum quod in ea intelligitur: ideo m talem aptitudinem habet, quia hapartes in ordine ad se distinctas & exsas, & non è contra. Ergo cum essencuiuscumque rei (vt diximus) debeat , quod primo in ea intelligitur; ratio nsuræ, seu aptitudo proxima ad mensudum, siue actiuè, siue passiuè accipia-, hoc est ad mensurandum alia, vel vt a mensuretur; non potest esse ratio malis constitutiua essentialiter quanti-

tatis; ſed aliqua proprietas ad rationem formalém quantitatis conſecuta.

11 Aduerſus hanc tamen concluſionem obijcies teſtimonium D.Thomæ opuſculo 52 circa finem vbi ait: *Propria ratio quantitatis, quæ competit quantitati, quatenus quantitas eſt, ratio eſt menſura*. Et quod 1.part. q.28. art.2. definit quantitatem, quod ſit menſura ſubſtantiæ. Ergo in ſententia D.Thomæ in ratione menſuræ ratio formalis quantitatis conſiſtit. § Confirmatur. Nam in eo eſſentia alicuius conſiſtit, iuxta cuius diuerſitatem diuerſæ illius aſſignantur ſpecies. Sed ſolum ratione diuerſæ menſuræ, diuerſæ conſtituuntur ſpecies quantitatis locus & ſuperficies, quæ eandem extenſionem habent, & ſolum diuerſam rationem menſuræ; & quatenus eadem extenſio eſt menſura ſubiecti in quo eſt, dicitur ſuperficies, quatenus vero eſt menſura corporis locati, quod continet, dicitur locus. Ergo ratio menſuræ eſt ratio formalis & eſſentialis quantitatis.

12 Reſpondetur. Quod præterquam, quod illud opuſculum computatur inter ea, de quibus dubitatur eſſe D.Thomæ; cuiuſcumque ſit, poteſt dici, ibi non ſumi quantitatem ſecundum ſe, ſed vt conſideratur a logico; ab illo enim conſideratur ſub ratione menſuræ. Vnde vt logicus agit de quantitate, diuerſa conditinguitur ſpecies quantitatis, locus à ſuperficie propter diuerſam rationem menſuræ: cum tamen conſiderata quantitate

ſe-

secundum sua essentialia, locus non constituat diuersam speciem quantitatis à superficie. Per quod patet ad confirmationem, de quo etiam amplius in sequentibus circa species quantitatis dicemus.

§. Ad alterum autem testimonium Diu. Thomæ etiam ex dictis respond. quod ibi definit quantitatem non secundum sua essentialia, sed per quandam eius proprietatem scilicet rationem mensuræ, & secundum quod de illa ad logicum agere spectat.

13 Dico tertio. Ratio formalis quantitatis non consistit in extensione illius in ordine ad locum. Conclusio est omnibus certa, & manifeste probatur. Tum, quia extensio quantitatis in ordine ad locum est effectus secundarius formalis, & proprietas quantitatis, supponens extensionem in ordine ad se: ergo cum (vt iam diximus) essentia cuiuscumque rei sit quod primum in ea intelligitur; extensio quantitatis in ordine ad locum non potest esse ratio formalis, & essentia quantitatis. Tum etiam, quia non omni quantitati extensio in ordine ad locum competit: nec videtur qualiter possit competere tempori, numero, & orationi: ergo cum ratio formalis quantitatis omni quantitati competere debeat: extensio in ordine ad locum non potest esse ratio in formalis quãtitatis, sed proprietas quædam non ad omnem quantitatem, sed ad quantitatem dumtaxat continuam, & permanentem

consecuta. Tum denique quia etiam quantitati, ad quam sequitur extensio in ordine ad locum, potest de facto miraculosè non conuenire, vt de facto non conuenit quantitati corporis Christi existentis in Eucharistia.

14 Dico quarto. Ratio formalis quantitatis non consistit in impenetrabilitate illi cum altero corpore. Conclusio est certa, & patet. Tum quia talis impenetrabilitas non solum non est primum, quod intelligitur in quantitate, sed consequitur ad quantitatem iam extensam in ordine ad locum: ergo si extensio in ordine ad locum, quia consequitur ad quantitatem, non est ratio formalis quantitatis; multo minus talis impenetrabilitas quæ ad quantitatem, media extensione in ordine ad locum, consequitur. Tum etiam quia quantitati etiam extensæ in ordine ad locum, miraculosè potest impediri impenetrabilitas, & cum altera quantitate extensa in ordine ad locum penetrari: vt sic post resurrectionem penetrata fuit quantitas corporis Christi, cum quantitate sepulchri, cum ex illo clauso exiuit imò vt duo corpora dicuntur penetrari, non solum debent habere quantitatem, sed & vtrumque suam extensionem in ordine ad locum: corpus enim quantumuis quantum, si non sit extensum in ordine ad locum; sicut non erit in loco, ita & ad expellendum ab eodem loco aliud corpus, eodem modo se habebit, sicut si nullate-

nus

nus haberet quantitatem: ac perinde non dicetur cum altero propriè corpore penetrari: impenetrabilitas enim est expulsio vnius corporis ab altero in eodem loco ratione suæ extensionis in ordine ad locum ac perinde impenetrabilitas, vt diximus, non solum sequitur ad quantitatem, sed & ad illius extensioně in ordine ad locum. Ex quo patet in tali impenetrabilitate rationem formalem quantitatis non posse consistere.

15 Vltimo tandem dico. Ratio formalis constitutiua quantitatis est extensio partium substantiæ, & ipsius quantitatis in ordine ad se, idest, quædam extensio accidentalis, & quantitatiua partium subsubstantiæ, quæ ex sua entitate partialem distinctionem entitatiuam habentes, solum ob id erunt capaces radicaliter remote extensionis in ordine ad locum, & per extensionem accidentalem, quam accipiunt à quantitate reddũtur proxime capaces extensionis in ordine ad locum; & per eandem extensionem suarum partium, quam quantitas ipsa habet, etiam ipsa quantitas fit capax proxime extensionis in ordine ad locum. Hæc igitur conclusio sic explicata, & amplius quæstione sequenti explicanda, est communis Thomistarum, & plurium etiam aliorum, & deducitur ex conclusionibus præcedentibus. Si enim in nullo prædictorum ratio formalis, quantitatis consistit, solum restat; quod in tali extensione partium in ordine ad se

consistat. §. Confirmatur: quia talis extensio partium in ordine ad se est primarius & inimpedibilis effectus quantitatis: cum nullus alius ad ipsum præintelligatur, & ipse ad quemlibet alium quantitatis effectum necessario præsupponatur: ergo cum (vt sæpius diximus) cuiuslibet rei ratio formalis constitutiua sit, quod primo in tali re intelligitur, & quod ad omnia alia supponitur; talis extensio partium in ordine ad se erit ratio formalis constitutiua quantitatis.

16 Tota autem huius conclusionis difficultas consistit in explicando talem extensionem partium substantiæ, & quantitatis in ordine ad se, & quid illa addat super distinctionem substantialem partium substantiæ, si illam habeat substantia ex se, & independenter à quantitate actuali. Vnde, vt id explicemus, oportet specialiter quæstione sequenti dubitare, an substantia corporea ex se, & independenter à quantitate actuali habeat actualem distinctionem entitatiuam, & substantialem partium; & si illam habeat; quam extensionem suarum partium antecedenter ad extensionem illarum in ordine ad locum ei actualis quantitas tribuat.

QVÆ-

QVÆSTIO VIII.

Vtrum substantia corporea independenter, & antecedenter ad quantitatem actualem habeat partes substantialiter, & entitatiue actualiter distinctas.

IN hac quæstione, quæ (vt in fine præcedentis dixi) multum conducit ad explicandam rationem formalem quantitatis, vnum supponimus, & alterum inquirimus. Supponimus pro nunc (quod in quæstione sequenti ostendemus) substantiam videlicet esse realiter distinctam à quantitate, immò & satis esse probabile, posse supernaturaliter fieri, quod substantia realiter existat sine quantitate. Hoc ergo supposito, quod inquirimus est, an substantia corporea independenter à quantitate actuali, & etiamsi de facto illã miraculose non haberet, habeat distinctionem actualem substantialem, & entitatiuam partium; ita vt vna pars substantiæ non sit altera: an vero absque quantitate nullam prorsus distinctionem actualem habeat, sed solum radicalem, & in potentia: quatenus est capax diuersarum partium quantitatis, per quas ipsa substantia actualiter distinguatur in diuersas partes. Et licet in hoc duplex opposita sit sen-

tentia, altera negans omnē prorſus diſtinctionē ſubſtantiæ abſque quantitate; altera vero diſtinctionē ſubſtantialē, & entitatiuam partium ſubſtantiæ independenter, & antecedenter à quantitate concedens, & vtraque ſententia graues habeat defenſores, quamuis aliqui, qui pro hac vltima negatiua referuntur], ſolum forſam intendant, ſubſtantiam abſque quantitate non habere extenſionem partium; quia extenſionem ſolum accipiunt pro diſtinctione accidentali partium, quam accipit ſubſtātia à quantitate; non tamen re vera negant ſubſtantiæ ex ſe, & independenter à quantitate actuali diſtinctionem partialem entitatiuam: quidquid ſit de authorū intelligentia, quid probabilius iudicem, explicare conabor.

2 Dicendum igitur exiſtimo, ſubſtantiam quamlibet corpoream antecedenter, & independenter à quantitate actuali, imò etiamſi miraculoſe quantitatē non habeat, habere diſtinctas actualiter partes entitatiuas & ſubſtantiales, ita vt vna non ſit alia & ſit ab altera actualiter entitatiue diſtincta, licet ab illa non ſit diuiſa, & ſeparata. Prob. primo concluſio ratione meo videri efficaci, quia ſubſtantia antecedenter ad quantitatē præhabet radicaliter determinatā quantitatem, & omnes illius partes: ergo antecedenter ad quantitatē actualem dantur in ſubſtātia diuerſæ partes entitatiuæ, & ſubſtantiales actualiter diſtinctæ. Antecedens probatur, & expli-

plicatur, quia cum tota quantitas & omnes eius partes radicentur in substantia, non solum determinata aliqua quantitas totalis, sed omnes eius partes præhabentur radicaliter in substantia. Consequentia vero probatur, quia vt communiter docent Thomistæ agentes de principio indiuiduationis, substantiæ duorum indiuiduorum distinguũtur actualiter totaliter substantialiter, & non per ipsam actualem quantitatem (hæc enim, vtpote accidens solum tribuit illis distinctionem accidentalem) sed distinguuntur per semetipsas ipsæ substantiæ, quatenus radicaliter prę-habent diuersas quantitates totales: ergo si quælibet talis substantia, antecedenter ad quantitatem actualem non solum radicaliter præhabet illam; sed & præhabet radicaliter omnes partes illius, illa ob id non solũ erit distincta actualiter, substãtialiter, & indiuidualiter ab alia substãtia totali sed & in eadẽ substãtia erit distinctio actualis vnius portionis, seu partis substãtiæ ab altera. Conseq. mihi videtur ita certa; vt nulla ei possit assignari disparitas.

3 Secundo probatur conclusio: nam substantia totalis affecta quantitate (vt etiam authores oppositi concedunt) habet partes distinctas realiter à partibus quantitatis in illis receptis. Sed ab ipsis partibus quantitatis, quæ in partibus substantiæ recipiuntur, tales partes substantiæ per semetipsas, & non per quantitates partiales distinguuntur realiter: ergo etiã

per semetipsam & non per quantitatem potest vna pars substantiæ ab altera parte substantiæ distingui, ac perinde ea distinctio partialis partium substantiæ inter se non erit à quantitate, sed independenter à quantitate potest habere. Prima consequentia probatur, quia si substãtia, & partes substantiæ ex se habent, quod distinguantur realiter à quantitate, & partibus quantitatis, quare etiam ex se non habebunt, quod inter se partes substantiæ distinguantur? Minor autem, in qua videtur esse difficultas, probatur, quia partes substantiæ affectę partibus quantitatis non possunt realiter distingui ab ipsis partibus quantitatis per easdemmet quantitatis partes nihil enim realiter ab aliquo distinguitur, per id à quo distinguitur, cũ aliud debeat esse extremum distinctionis, & aliud id, per quod à tali extremo quid distinguitur. Nec possunt partes substantiæ distingui à partibus, quas recipiunt, quantitatis per aliam quantitatem; illa enim etiam deberet distingui à substantia per aliam quantitatem, & sic in infinitum. Necessario igitur est dicendum, quod substantia totalis per se ipsam distinguitur à quantitate totali, quam actualiter recipit, & etiam partes substantiæ à partibus quãtitatis, quas in se ipsis recipiunt, realiter per semetipsas distinguuntur.

4 Tertio probatur conclusio: substãtia est ita adæquatum subiectum quantitatis, quod in illa quantitas, & omnes illius

lius partes distincte, & partialiter recipiatur, ita vt vna pars quantitatis non sit in tota substantia; sed vna pars quantitatis sit in vna parte substantiæ, & alia in alia parte, alias quantitas esset in substantia indiuisibiliter, & in extense admodum, quo anima rationalis est in tota materia: quod vtique non est dicendum, cum quãtitas extensiuo modo, & extendens ac distinguens accidentaliter saltem partes substantiæ, sit in ipsa substantia: ergo antecedenter ad quantitatem supponuntur in substantia, vt in subiecto proportionato, in quo quantitas possit recipi, diuersæ partes substantiales actualiter entitatiue distinctæ, in quibus possint recipi diuersę partes quantitatis. Probatur cõsequentia. Tum, quia subiectum, debet proportionari formæ, & re vera substantia nullam pręhabens distinctionem actualem substantialem partium, non esset subiectum proportionatum ad recipiendas diuersas partes actualiter distinctas quantitatis. Tum etiam eadem consequentia probatur (vt semper sistamus in paritate in prima ratione nostræ conclusionis facta) quod ad recipiendum diuersam quantitatem totalem distinctam realiter ab altera quantitate totali, debet præsupponi substantia totalis distincta actualiter totaliter ab altera substantia totali; nec potest dici, quod distinctio actualis talium substantiarum totalium ab ipsis quãtitatibus actualibus sit, sed necessario ad talium

quantitatum receptionem; debet præsupponi: ergo à simili ad receptionem partium distinctarum eiusdem quantitatis debet præsupponi in substantia distinctio actualis substantialis entitatiua partium ipsius substantiæ; nec potest dici, quod talis distinctio sit per ipsas partes quantitatis, quæ in substantia recipiuntur.

5 Quod si huic rationi; imò etiam alijs præcedentibus cum authoribus oppositæ sententiæ dicas, quod vt substantia sit subiectum proportionatum quantitatis, & partium quantitatis, non requiritur, quod præsupponatur vt habens actu distinctas partes, sed sufficit quod illas præsupponatur habens radicaliter & in potentia: non enim effectus, quem recipit aliquid ab aliqua forma, debet in illo actu præsupponi, sed solum radicaliter, & in potentia: & ita sicut substantia, vt recipiat albedinem, & eius effectum (asserunt prædicti authores) non debet præsupponi alba, sed dealbabilis, & in potentia, vt recipiat albedinem: ita etiam substantia, vt recipiat quantitatem, & partes quantitatis, non debet præsupponi habens actu distinctionem partium, quia talis distinctio partium in substantia (asserunt illi) est effectus quantitatis, sed sufficit, quod eam distinctionem suarum partium prehabeat substantia radicaliter, & in potentia.

6 Contra hoc tamen est, quod nos nullatenus dicimus, neque intendimus, quod

quod vt recipiat ſubſtantia quantitatem; & partes quantitatis, debeat actu præhabere aliquem effectum ipſius quantitatis: nec admittimus, diſtinctionem actualem entitatiuam partium ſubſtantiæ eſſe vllatenus effectum quantitatis, ſed aliam diſtinctionem accidentalem, & quantitatiuam, quam accipiunt à quantitate partes ſubſtantiæ diſtinctam, & ſuper additam diſtinctioni actuali entitatiuæ, quam in ſe habebant, vt ſtatim magis explicabimus: & ſolum intendimus, quod ad hanc recipiendam diſtinctionem quãtitatiuam, & recipiendum ipſas partes quantitatis, debet in ſubſtantia præſupponi diſtinctio actualis, & entitatiua ſuarum partium; ſicuti ad recipiendum duas quantitates totales non debet quidem actu præhaberi in ſubſtantijs diſtinctio totalis accidentalis quantitatiua, quam per diſtinctas quãtitates totales acquirunt; debet tamen actu pręhaberi in ſubſtantijs diſtinctio totalis ſubſtantialis entitatiua, vt ſint ſubiectã proportionatum diuerſarum totalium quantitatum.

7 Quarto probatur concluſio, quia ſubſtantia, verbi gratia, homo, cum quantitate habet partes actualiter ſubſtantialiter diſtinctas. Sed nullus effectus ſubſtantialis, nullaque perinde diſtinctio ſubſtantialis præſtari poteſt à quantitate: cum accidens qualis eſt quantitas, ſolum poſſit præbere effectum accidentalem: ergo ſubſtantia corporea ex ſe, &

in-

independenter à quantitate actuali; ac perinde antecedenter ad illam, & etiam si miraculosè illam non haberet; habet adhuc partes substantialiter, & entitatiue distinctas. Maior, in qua est difficultas, probatur, nam in homine modo cum quantitate substantia capitis non est substantia pedis, cum sit vna ab altera separabilis, & vna destructa, altera non destruatur: ergo modo, licet non sit actualiter separata substantia capitis à substantia pedis, est tamen ab illa realiter substantialiter actu distincta. Patet hæc consequentia: nam esse aliqua actualiter distincta nihil aliud est, quam quod hoc actu sit, & illud actu sit, & hoc non sit illud: ergo cum actu sit in homine quanto substantia pedis, & substantia capitis, & substantia pedis non sit substantia capitis, actualiter substantialiter hęc distinguuntur. §. Confirmatur primo, nam cum destruitur substantia, quæ est in pede, licet simul cum aliqua parte quantitatis destruatur; non destruitur tota substantia hominis vt patet: ergo vel destruitur aliqua pars substantiæ hominis, vel solum substantia, quæ erat sub quantitate pedis desinit esse sub illa, absque aliqua, vel partiali sui destructione, sicut cum corrumpitur aliqua pars corporis humani, non desinit esse tota anima rationalis, nec aliqua pars illius; quia anima rationalis non habet partes, sed solum desinit informare illam partem, quam antea in-

informabat. Sed hoc secundum dici non potest: aliàs substantia corporea esset sub quantitate indiuisibiliter, sicut anima in corpore, & ipsa substantia corporea etiã cum quantitate nullam in se diuisionem haberet, sed solum diceretur virtualiter diuisibilis, quatenus recipit diuersas partes quantitatis: restat ergo quod cum destruitur aliqua pars integralis hominis, manus verbi gratia, vel pes, vere aliqua substantia partialis destruatur: ac perinde ante talem destructionem talis pars substantiæ erat actualiter substãtialiter distincta ab altera parte substantiæ, quæ non destruitur. §. Confirmatur secundo, nam certum videtur, quod in substantia corporea saltim affecta quantitate vna pars substantiæ distinguitur actualiter realiter ab alia; vt substantia pedis à substantia capitis: ergo ablata miraculosè à talis substantia quantitate (quod nunc suppono esse possibile) non remanet substantia, quæ antea cum quantitate erat substantia pedis omnino actu realiter indistincta à substantia, quæ erat substantia capitis: ergo distinctio actualis, quæ inter illa remanet, debet esse substantialis, & entitatiua; omnis enim inter illa accidentalis distinctio proueniens à quantitate desinit esse ablata ab illis quantitate. Prima cõsequentia, in qua est difficultas, probatur. Quia ea quæ realiter actualiter distinguũtur, nõ desinũt distingui actualiter, realiter nisi alterum, vel vtrumq; destruatur, vel vnũ con-

conuertatur in alterum. Sed per id præcise, quod à substantia capitis, & pedis auferatur miraculose quantitas, nec destruitur substantia capitis, nec substantia capitis conuertitur in substantiam pedis, aut substantia pedis in substantiam capitis: ergo si cũ quantitate substantia pedis actualiter realiter distinguebatur à substantia capitis; etiam ablata ab illis quantitate, actualiter realiter distinguuntur.

8 Vltimo tandem probatur conclusio quia in substantia etiam affecta quantitate potest realiter separari vna pars substãtiæ ab altera manente omnino realiter inseparata quantitate: ergo per distinctionem accidentalem partialem, quam substantia habet à quantitate actuali. habet ex se, & independenter ab illa distinctionem actualem substantialem partialem. Patet consequentia, quia si nullam distinctionem actualem partialem haberet substantia, nisi à quantitate, non possent partes substantiæ realiter separari, nisi ad separationem realem partium quantitatis: ergo si realiter separantur partes substantiæ, non separatis partibus quantitatis illius signum est, quod substantia habet aliquam distinctionem actualem partium, præter distinctionem, quam habet à quãtitate. Antecedens probatur; nam casu quo quis intenderet consecrare dimidiam partem hostiæ ab ipso signatam, desinit esse dimidia pars substãntiæ panis, altera dimidia parte permanente; ac perin-

de

de realiter pars substantiæ, quæ desinit esse, separatur ab illa, quæ permanet, & tamen omnes partes quantitatis manēt non solum quo ad apparentiam, sed re vera realiter inseparatæ, & continuæ sicut anteą, quia per id, quod tunc aliquæ partes quantitatis maneant in subiecto, aliæ vero sine subiecto, non discontinuatur quantitas, vt in alio casu docet D. Thomas 3. part. quæstion, 77. artic. 8. ad 2. asserens, quod si speciebus vini consecrati misceatur vinum non consecratum, quantitas illius continuatur cum quantitate præexistenti, licet partes præexistentes quantitatis non sint in subiecto, & partes aduenientes sint in subiecto: ergo à simili, quando consecratur pars hostiæ & desinit esse pars substantiæ panis, separaturque perinde ab alia parte substantiæ permanenti, partes quantitatis nec separantur, nec discontinuantur, licet aliquæ illarum maneant in subiecto, aliæ vero absque subiecto.

9 Vt tamen conclusionem magis explicemus, restat declarare, quem effectum formalem primarium tribuat quantitas substantiæ. Supposito enim, quod talis primarius effectus quantitatis non est extendere substantiam in ordine ad locum, cum id sit effectus secundarius quantitatis, & sine quo miraculose potest quantitas reperiri, vt de facto reperitur quantitas Corporis Christi, cui vt in Sacramento Eucharistiæ existenti talē non tribuit

buit effectum extensionis actualis in ordine ad locum. Supposito enim hoc, si substantia ex se, & independenter à quantitate habet actualem distinctionem partiũ, ita vt vna pars substantiæ sit ab altera antecedenter, & independenter à quantitate actualiter distincta: non videtur qualẽ primarium effectum formalem possit substantiæ tribui à quantitate.

10 Ad hoc dico, quod præter dictam distinctionem actualem entitatiuam, & substantialem partium, quam ex se diximus habere substantiam corpoream, habet à quantitate extensionem quandam quantitatiuam, & accidentalem earundem suarum entitatum partialium, per quam reducuntur proxime capaces extensionis in ordine ad locum, cuius localis extensionis per primam illam distinctionem partialem entitatiuam, quam ex se, & independenter à quantitate habebant partes substantiæ, solum radicaliter, & remote erant capaces. Nec mireris, non aliter explicari extensionem quantitatiuam partium substantiæ in ordine ad se, nisi per id quod sit talis extensio, quæ substantiam reddat proxime capacem extensionis in ordine ad locum: plures enim essentias non nouimus explicare, nisi per id quod sint radices suarum proprietatum, vt essentiam equi per id, quod sit radix inhibilitatis, & essentiam leonis per id, quod sit radix rugibilitatis.

11 Si tamen adhuc magis vellimus ex-

plicare, quid sit extensio in ordine ad se,
am quantitas antecedenter ad extensio-
m inordine ad locum tribuit partibus
ostantiæ: potest dici, quod partes sub-
ntiæ antecedenter ad quantitatem, licet
ent vna ab altera distincta, non tamen
atenus inter se ordinatæ, aut positionem
bentes inter se, & hanc inter se positio-
m, & ordinem tribuit illis primo quan-
as, & deinde positionem earum in loco,
vt per primum effectum quantitatis
rtes substantiæ non sint ordinatæ & ex-
ısæ inordine ad locum, sint tamen ex-
ısæ, & ordinatæ inter se, & in ordine
totum, & non solum, quod vna pars
ostantiæ non sit alia (hoc enim habe-
nt ex se, & independenter à quantita-
actuali) sed quod vna pars substantiæ
prior alia, & omnes illæ cum ordine
sitionis inter se comparentur ad totum.
octrina hæc colligitur manifeste ex Diu.
ioma: opusculo enim 48. tractatu de
antitate, cap 4. inquit: *Quod posito vno
do dicitur ordo partium in loco, & sic est
im de prædicamentis, quod dicitur situs;
o modo positio est ordo partium in toto, &
positio est differentia quantitatis.* Et in
ist. 10. quæst. 1. art. 3. quæstiuncula 3.
2. supponens Sanctus Doctor, corpus
risti in Eucharistia habere quidem
antitatem, ac perinde, & effectum for-
lem primarium quantitatis, non tamen
habere effectum secundarium ipsius
antitatis, scilicet extensionem in ordi-
ne

ne ad locum ; explicans in quo talis effe-
ctus primarius formalis, quem habet quā-
titatis , consistat, ait : *Quamuis non sit ac-
cipere ordinem partium corporis Christi secun-
dum comparationem ad partes hostiæ , tamen
est accipere ordinem ipsarum partium adinui-
cem in corpore Christi secundum propriam
quantitatem.* Hæc D.Thomas: in quo ma-
nifeste insinuat,quod licet in corpore Chri-
sti, vt existente in Eucharistia non sit ordo
partium ad partes hostiæ, (quod est idem
ac dicere , quod non est extensio , & ordo
partium corporis Christi in ordine ad lo-
cum) est tamen ratione effectus primarij
quantitatis ordo partium corporis Christi
inter se , & in ordine ad totum ; ita vt in
illo etiam non extenso in ordine ad locum
sint ratione quantitatis caput , manus , &
pedes cum ordine vnius partis ad alteram,
& omnes sic vt partes integrales ordinatæ
constituant totum , quam ordinationem
(vt dixi) non habent partes substantiæ
ex se, & independenter à quantitate actua-
li , sed solum distinctionem vnius ab alte-
ra , sine prædicta ordinatione .

12 Hinc sequitur proprie partes sub-
stantiæ antecedenter ad quantitatem dici
entitatiue , & substantialiter distinctas ,
non tamen extensas , aut habere extensio-
nem , quia extensio partium etiam in ordi-
ne ad se addit aliquid supra illarum distin-
ctionem , scilicet ordinationem , quam
habent à quantitate , & ita (vt in prin-
cipio huius quæstionis dixi) plures qui
pro

ro apposita referuntur sententia, fortassis
dum intendunt substantiæ ex se, & inde-
endenter à quantitate omnem extensio-
em, non autem distinctionem partium,
egare. Si quis autem dicat substantiam
e se habere extensionem substantialem
artium; licet forsan minus proprie lo-
uatur, cum tamen extensio quantitatis sit
ccidentalis, dum dicit substantiam ex se
abere extensionem substantialem partiū
ro eodem sumit extensionem substantia-
m, ac distinctionem, & ita in re nihil
ferit falsum.

13 Sequitur etiam, quod licet antece-
enter ad quantitatem dicatur, substantiā
abere partes distinctas: non tamen pro-
rie dicitur, habere partes integrales, quia
er partes integrales significantur partes
on solum inter se distinctæ, sed inter se,
t in ordine ad totum ordinem, & positio-
em habentes. Vnde cum eum ordinem,
positionem habeant à quantitate, per
uantitatem, & eius primarium effectum
artes substantiæ efficiuntur partes inte-
rales. His ergo suppositis solum restat,
ndamenta oppositæ sententiæ diluenda
roponere.

14 Obijcies ergo primo, quod secun-
um Aristotelem, & D.Thomam, sub-
antia, ablata quantitate, omnino rema-
et indiuisibilis: ergo absque aliqua distin-
ione partium etiam entitatiua, & sub-
antiali; omnis enim qualiscumque di-
nctio facit diuisibilitatem. Antecedens
pro-

probatur: nam D.Thomas 4. contra gentes, cap.65. ita ait: *Remota quantitate substantia omnis indiuisibilis est, vt patet per Philosophum 1. phisicorum*, & 1.part. quæst.50: art.2. ait: *Materiam diuidi in partes, non conuenit, nisi secundum quod intelligitur sub quantitate, qua remota remanet substantia indiuisibilis, vt dicitur 1. phisicorum.* Et denique quodlibeto 9.quæst.4. art.1. dicit: *in possibile est, quod vna materia contrarias, & discaratas formas recipiat, nisi secundum diuersas partes, diuersitas autem partium non potest intelligi in materia, non intellecta diuisione, neque diuisio non intellecta dimensione, quia substantia quantitate sublata, remanet indiuisibilis*: ergo secundum mẽtem D.Thomæ ex Aristotele omnis diuisibilitas substantiæ prouenit à quantitate, & absque illa omnino manet substantia indiuisibilis: ac perinde sine aliqua actuali distinctione.

15 Respondetur, D.Thomam ex Aristotele solum in prædictis locis intendere, quod substantia ablata omni quantitate, tam actuali, quam radicaliter in ipsa præhabita, maneat omnino indiuisibilis; non tamen quod præhabens radicaliter quantitatem, antecedenter ad id, quod actualiter habeat illam, imò etsi de facto actualiter non haberet illam, sit omnino indiuisibilis: non autem ponimus aliquam distinctionem aut diuisibilitatem actualem entitatiuam, & substantialem totalem, vel partialem absque quantitate, & partibus quan-

antitatis radicaliter in substantia præha-
is, sed absque quantitate, & eius par-
ius actualiter insubstãtia receptis. Quod
tem hæc sit mens, & intelligentia Diu.
iomæ manifeste ex contextu testimonio-
m: quæ in argumento adducuntur, com-
obatur. In primo enim adducto ex 4.
ntra gentes loquitur, D.Thomas de di-
inctione duorum indiuiduorum mate-
alium; ita enim asserit Sanctus Doctor:
*ta sola quantitas dimensiua de sui ratione
abet, vnde multiplicatio indiuiduorum in
idem specie possit accidere: prima radix hu-
ismodi multiplicationis ex dimensione esse
idetur, quia & in genere substantia multi-
licatio fit secundum dimensionem materia,
ua nec intelligi posset, nisi secundum quod
nateria sub diuisionibus consideratur, nam
emota quantitate substantia omnis indiuisi-
bilis est.* Hæc D.Thom. in quibus mani-
feste loquitur de distinctione indiuiduali,
& numerica duorum indiuiduorum sub-
stantialium intra eandem speciem. Sed
iuxta veriorem & communem Thomista-
rum sententiam circa principium indiui-
duationis substantiarum materialium, cer-
tum est, quod substantiæ materiales non
exigunt ad sui indiuiduationem, & distin-
ctionem indiuidualem, quantitatem actua-
lem, sed solum quantitatem, vt radicali-
ter in materia, & in substantia præhabi-
tam: ergo cum D.Thomas ait, quod abs-
que quantitate materia, & substantia est
indiuisibilis, non intelligit absque quanti-
ta-

tate actuali, ſed abſque quantitate etiam radicaliter præhabita. Vnde ſicut ex radicaliter præhabita diuerſa quantitate totali diſtinguuntur actualiter ſubſtantialiter totaliter duæ ſubſtantiæ totales, ita & in eadem ſubſtantia totali ex radicaliter præhabitis diuerſis partibus quantitatis diſtinguuntur actualiter ſubſtantialiter entitatiue diuerſæ entitates partiales ſubſtantiæ. Eadem intelligentia D.Thomæ manifeſte etiam ex vltimo adducto illius teſtimonio comprobatur: ad recipiendum enim diuerſas formas in materia exigit ibi D.Thomas diuiſionem ipſius materiæ, & ad eam diuiſionem materiæ exigit in materia diuerſas dimenſiones quantitatis. Sed certum eſt in ſententia D.Thomæ, in materia ad recipiendas formas non præcedere quantitatem actualem; cum in ſententia Angelici Doctoris quantitas, ſicut alia accidentia non recipiatur in materia, ſed in toto compoſito, & cum aliquod compoſitum corrumpitur, fiat reſolutio vſque ad materiam primam, nullo in illa manente actuali accidenti: ergo cum Diu. Thomas aſſerit, materiam ad recipiendas formas diuerſas, debere eſſe diuiſam, & vt ſit diuiſa debere habere diuerſas dimenſiones quantitatis, non intelligit, quod debeat illas habere actu, ſed ſolum quod radicaliter illas præhabeat; & ita cum dicit, materiam, & ſubſtantiam abſque quantitate eſſe indiuiſibilem, intelligitur abſq; quantitate etiã radicaliter prẹhabita.

15 Obij-

15 Obijcies secundo, quia ablata
ntitate actuali à materia, nulla in illa
iet actualis distinctio. Omnem ergo
inctionem actualem partium accipit à
ntitate actuali. Antecedens probatur,
i omnis distinctio actualis prouenit ab
uo actu. Sed in materia prima ex se
us est actus, cum primus actus illius sit
na: ergo ex se nullam habet distinctio
actualem.

Confirmatur, quia si esset ex se in ma-
a prima distinctio actualis partium,
illæ non essent adinuicem diuisæ, &
ratæ, faceret vnam compositionem
altera. Sed talis compositio non
est esse. Tum quia prima compositio,
in materia reperitur, est ex ipsa ma-
a, & forma. Tum etiam, quia in omni
positione vnum extremum compara-
ad alterum vt actus & alterum vt po-
ia: & in materia cum secundum se to-
sit pura potentia, nihil est, quod pos-
omparari ad aliquid vt actus: ergo in
eria nulla potest ex se reperiri compo-
, ac perinde nec aliqua actualis distin-
partium.

27 Respondetur ad argumentum,
d licet materia nunquam, nec super-
raliter, iuxta probabiliorem senten-
, possit existere sine forma, quamuis
aculose possit existere sine quantitate;
en cum antecedenter ad formam intel-
tur, materiam esse radicem diuersæ
ntitatis totalis, quatenus per disposi-

 tio-

tiones ab agente introductas sigillatur, & sit capax diuersæ determinatæ quantitatis, ob id intelligitur vna materia distincta ab altera actualiter substantialiter, & principium distinctionis indiuidualis, & in ea materia distinguuntur etiam actualiter partes substantiales: & ita negatur principale antecedens argumenti. Et ad primam probationem dico, quod ad hanc distinctionem non requiritur in materia aliquis actus, sed ipsa materia per suammet entitatem, sicut sine aliquo actuali superaddito distinguitur realiter actualiter à quolibet alio ente vt à forma, & ipsa quantitate: eodem modo est dicendum, quod in materia sine aliquo actualli superaddito solum per suam entitatem, quatenus est radix diuersarum partium quantitatis, distinguantur diuersæ partes substantiales ipsius materiæ.

Ad confirmationem respondetur, quod sicut partes ipsius quantitatis continuæ, quæ realiter non sunt diuisæ, & separatæ, non faciunt compositionem, ita vt vna comparetur ad alteram vt actus, & altera vt potentia: non enim maior est ratio in partibus homogeneis, quare vna pars respectu alterius sit actus potius quam è conuerso, sed habent adinuicem vnionem, & continuationem; ita etiam partes substantiæ, & ipsius materiæ substantiales non habent compositionem, ita vt vna compareтur ad alteram, vt actus,

& al-

ltera vt potentia, sed vniuntur reali-
ubstantialiter inter se. Et per hoc pa-
d vtramque partem minoris, non
n ponimus propriam compositionem
is partis materiæ cum alia, sed vnio-
1,& ita prima propria compositio ma-
æ est cum forma.

8 Contra hoc tamen est, quod si par-
nateriæ antecedenter ad quantitatem
intur realiter substantialiter, cum
dicitur in solutione) vna pars non se
eat vt actus respectu alterius, indigent
uo nexu, & termino communi; vt in-
e vniantur (licet enim id non requi-
it ad vnionem eorum, quorum vnum
abet vt actus,& alterum vt potentia;
deo neque ad vnionem materiæ cum
na, neque alicuius formæ cum subie-
existimem requiri aliquem modum in-
nedium vnionis, sed quod se ipsis im-
liate vniantur, quia vnum se habet vt
is, & alterum vt potentia) ex oppo-
tamen, inter ea quorum vnum non se
et vt actus, & alterum vt potentia, vt
intur, requiritur aliquod vinculum,
nodus vnius ab extremis, quæ vniun-
distinctus; & ideò vt vniantur partes
ntitatis, requiruntur inter illas aliqua
iuisibilia, seu puncta, medijs quibus
intur. Sed nullum datur medium in-
partes substantiæ, præcipue inter par-
materiæ substãtialis, quo realiter vniã-
, & copulentur: ergo vel non dantur
s partes distinctæ substantiales, vel

illæ non sunt inter se vnitæ, sed ad modũ quantitatis discretæ vna non est cum altera copulata. Minor, in qua est difficultas, probatur, quia si in materia substantiali essent aliqua indiuisibilia substantialia, medijs quibus partes materiæ vnirentur, cum ab agente naturali diuiditur vna pars materiæ ab altera, deperderetur, & desineret esse illud indiuisibile, quo partes materiæ vnirentur, sicuti ad diuisionem quantitatis deperditur indiuisibile, quo partes quantitatis vniebantur. Sed ad actionem nullius agentis naturalis potest desinere esse aliquid materiæ substantialis, cum quidquid ad materiam pertineat, videatur esse ingenerabile, & incorruptibile, sicut ipsa materia; ac perinde solum producibile per creationem, & potens desinere esse per annihilationem, quæ virtute agentis creati contingere nequit.

19 Respondetur, necessario in ea, quam defendimus, sententia, concedenda esse indiuisibilia substantiæ, & etiam materiæ substãtialis, vt medijs illis illius partes substantiales realiter vniantur propter rationem in argumento factam; & etiam vt substantia sit subiectum omnino proportionatum quantitatis, & sicut in illa dantur partes, & indiuisibilia quantitátis, quibus vniantur; ita & in subiecto correspondeant partes substantiæ & indiuisibilia substantiæ, quibus vniatur. Vnde ad argumentum neganda est minor, & ad eius probationem concedendum

lum est, quod ad separationem partium ubstantiæ desinunt esse indiuisibilia sub-tantialia, quibus vniebantur, imò in 'traque parte substantiali separata resul-at nouum indiuisibile substantiale, quo erminetur; sicut ad separationem par-ium quantitatis resultat in qualibet parte eparata nouum indiuisibile quantitatis, uo terminetur. Neque id est inconueniēs, uia quamuis materia substantialis quoad omnes suas partes sit ingenerabilis, & ncorruptibilis, indiuisibilia tamen sub-stantialia ipsius materiæ, cum adhuc in genere materiæ sint aliquid incompletum, educuntur ex potentia ipsius materiæ, & sic ad actionem agentis naturalis possunt desinere esse, & alia indiuisibilia sub-stantialia in partibus materiæ separatis resultare.

QVÆSTIO IX.

Vtrum quantitas realiter distinguatur à re quanta.

DIco primo, quantitas realiter saltim formaliter distinguitur à re quanta, siue res quæ quantificatur per quantita-tem sit substantia, siue accidens corpo-reum. Manifeste patet conclusio, nam illa dicuntur realiter formaliter distincta, quæ ex se, & antecedenter ad omnem distinctionem per intellectum factam ha-

bent ſuas proprias rationes formales à rationibus illorum diſtinctas; ſed quantitas (vt ad illam in particulari doctrinam generalem omnium prædicamentorum applicemus) ex ſe habet formalem diſtinctam rationem à ſubſtantia, tam in ratione communi accidentis, quam in ratione talis accidentis determinati. In ratione quidem communi accidentis, quia ſubſtantia eſt ens per ſe; quantitas autem vtpote verum accidens eſt entis ens, & ens in alio. In ratione vero particularis accidentis, quia quantitas habet ſpeciales effectus formales, quos ex ſe non habet ſubſtantia, vt extenſionem ſuarum & ſubſtantiæ partium in ordine ad ſe, & in ordine ad locum, quam extenſionem ex ſe, non habet ſubſtantia. §. Confirmatur, quia licet quantitas de ſubſtantia, & de qualitate denominatiue in concreto prædicetur, non tamen prædicatur de illis nomine, & ratione, vt Ariſtoteles docet in capite de ſubſtantia, quia diuerſa eſt definitio ſuſtſtantiæ, & qualitatis à definitione ſubſtantiæ. Ea autem inter quæ nec formalis realis interuenit diſtinctio, vnum de altero formaliter, & nomine, & ratione prędicatur. Quantitas igitur à re quanta ſcilicet à ſubſtantia, & à qualitatibus corporalibus, quæ per quantitatem redduntur quantæ realiter ſaltem formaliter diſtinguitur.

2 Dico ſecundo, quantitas realiter entitatiue diſtinguitur à re quanta. Opposi-

positum tenet Ocham, & plures alij Nominales existimantes, quamlibet rem quantam esse suam quantitatem, & quod substantia corporea, imò materia corporea per se ipsam, & sine aliqua entitate superaddita est quanta, & forma corporea per suammet entitatem est quanta, & similiter qualitas materialis, vt calor, vel albedo per suammet entitatem est quanta. Et cum materria à forma corporea, & vtraque à prædictis qualitatibus realiter entitatiue distinguantur; distincta entitatiue est quantitas, qua materia est quanta; & quantitas qua forma corporea est quanta; ac denique quantitas qua quælibet qualitas est quanta. Sed conclusio est omnium aliorum communis, & imprimis satis aperte deducitur ex Aristot. pluribus in locis, præsertim 7. mætaphisicæ tex. 8. vbi ait: *Longitudo, latitudo, & profunditas quantitas quadam sunt, sed non substantia: quantitas enim non est substantia, sed magis cui hæc primo insunt*, & 1. phisicorum textu 15. ait: *Si substantia, & quantum sunt, duo sunt*, & ibidem textu 13. asserit. *Si substantia, & quantum, & quale sunt, non vnum, sed multa sunt*. Et quamuis aliqualiter hæc testimonia explicari possint, quæ substantia, & quantitas non vnum formaliter, sed duo formaliter sunt: certe cum absolute, & sine addito asserit Aristoteles esse duo aut multa, maiorem quam formalem, entitatiuam videlicet distinctioné intelligit esse inter illa.

Confirmatur, quia distinguit substantiam à quantitate sicut à qualitate. Sed certum est, qualitatem realiter entitatiue à substantia distingui, cum nullus Catholicorum neget, qualitatem substantiæ panis manere realiter in Eucharistia, ipsâ substantia panis destructa: ergo secundum mentem Aristotelis etiam quantitas distinguitur realiter entitatiue à substantia.

3 Secundo probatur conclusio ratione desumpta ex Sacrosancto misterio Eucharistiæ, quia in illo manent realiter non solum qualitates, sed quantitas substantię panis, ipsa substãtia panis realiter destructa, & in corpus Christi conuersa: ergo realiter entitatiue quantitas panis ab ipsa substantia panis distinguebatur. Consequentia patet, quia cum vna entitas realiter manet, altera entitate realiter destructa, signum euidens est, quod tales entitates realiter entitatiue distinguebantur. Antecedens autem licet non sit de fide, multum consonat cum his, quæ de fide circa misterium Eucharistiæ traduntur, & est communis Theologorum consensus. Vnde sine aliqua specie temeritatis forsã non potest negari. Illud tamen negant Nominales dicentes, quod cum per conuersionem in corpus Christi desinit esse substantia panis, etiam desinit esse sua quantitas, & cum alia remanent accidentia panis, non remanent cum quantitate,

aut

ut in quãtitate substantiæ panis, sed quod bet illorum cum sua propria quantitate secum realiter identificata.

4 Contra hoc tamen est primo, quia in Conc Trid. sess. 3. can. 2. definitur, fieri cõuersionem totius substantiæ panis, & vini in corpus, & sanguinẽ Christi manentibus dũtaxat illius accidentibus: ergo cũ absq; exceptione alicuius accidẽtis asserat sacrũ Concilium manere accidentia substantiæ panis, & vini; & vnum illorum sit quantitas, etiam illam manere videtur ibi definire. §. Confirmatur, quia si non maneret quantitas substantiæ panis, non solũ ipsa substantia, sed & sua quantitas cum illa identificata conuerteretur in substantiam, & quantitatem corporis Christi: ac perinde talis conuersio non diceretur solum transubstantiatio, vt illam Concilium, & Patres appellant, sed diceretur etiam transaccidentatio, cum etiam quãtitas, quæ est verum accidens, in quantitatem Christi conuerteretur.

5 Secundo idem impugnatur, quia si in Eucharistia non maneret quantitas substantiæ panis, alia accidentia ibi permanentia, non manerent inter se vnita; non enim per id, quod vnum actuet alterum, quia non est maior ratio vt vnum, calor v. g. respectu coloris se habeat vt actus, quam è conuerso. Nec talia accidentia vnirentur inter se per id quod omnia illa in eodem aliquo essent subiecto, cũ nõ sint in eadem substantia panis, vtpote quæ

tunc non permanet, nec in eadem quantitate substantiæ panis, si etiam tunc non manet, sed quodlibet tale accidens esset cum sua propria quantitate; ac perinde omnia illa inter se nullatenus manerent vnita, quod quidem admittere non parum videtur inconueniens. Aliàs non videtur quomodo simul naturaliter absque nouo miraculo omnia talia accidentia manerent.

6 Tertio principaliter ratione naturali probatur conclusio. Quod si materia, forma, & accidentia, quodlibet illorum habet suam propriam quantitatem cum sua entitate identificatam, sequeretur, ea nulliter non posse esse in eodem loco, sed vnum alterum ab eodem loco se expelleret. Consequens experientia docet esse falsum, cum videamus non diuersum, sed eundem locum habere materiam & formam & illarum accidentia. Ergo non quodlibet illorum habet suam quantitatem, sed vna est quantitas omnium illorum entitatiue ab entitatibus illorum distincta, per quam primo redditur quanta substantia, & deinde eius materialia accidentia. Et ita (vt ad ea, quæ contingunt in Eucharistia redeamus) destructa per conuersionē in corpus Christi substantia panis, manet illius quātitas substētans alia accidentia, & illa quantificans. Sequela, in qua est difficultas, probatur. Quia duo corpora non possunt naturaliter esse in eodem loco, sed vnum alterum

rum ab eodem loco expellit, quia habent diuerſam quantitatem, ita vt ablata ab aliquo corpore quantitate, non eſſet nouum miraculum, quod ſimul exiſteret cũ altero corpore, nec illam dicerentur proprie penetrari; ſicut non dicitur penetrari corpus quantum cum Angelo etiam in eodem loco exiſtenti, quia Angelus nõ habet quantitatem. Ergo ſi materia & forma,& eius materialia accidẽtia, quodlibet habet diſtinctam quantitatem; non poſſent naturaliter exiſtere ſimul in eodem loco, ſed naturaliter vnum alterum ab eodem expelleret loco, niſi per ſpeciale miraculum, non obſtante eorum diuerſa quantitate, penetrarentur; ſicuti miraculoſe cum corpus Chriſti clauſo exiuit ſepulchro, non obſtante eius corporis à ſubſtantia ſepulchri diuerſa quantitate, cum corpore ipſius ſepulchri fuit penetratum.

7 Nec valet, ſi dicas, quod quantitas materiæ, quæ, quia ſicut ipſa entitas materiæ eſt minus actualis, eſt incompatibilis naturaliter in eodem loco cum alia quantitate materiæ: ac perinde duo corpora, quia habent diuerſam quantitatem materiæ, non poſſunt naturaliter eſſe in eodem loco; quantitates autem formæ ſubſtantialis,& accidentium materialium, quæ cum identificentur cum entitatibus formæ, & accidentium, quæ ſunt entitates magis actuales; ac perinde, & ipſæ quantitates ſint magis actuales,quam quā-

titas materiæ, non faciunt naturaliter incompatibiles in eodem loco quantitatem materiæ, & ipsam materiam. §. Non (inquam) id valet. Tum quia quantitas omnis est eiusdem rationis: ergo æqualiter omnes habent pro effectu formali, licet secundario ea, quæ facit quanta, facere impenetrabilia, & expellere ea, quæ per diuersam quantitatem sunt quanta, ab eodē loco. Tum, vel maxime, quia ex ea solutione sequeretur, accidentia, quæ sine subiecto per suas quantitates manent quāta in Eucharistia, non esse naturaliter incompatibilia in eodem loco cum aliquo corpore, vt cum alia hostia non consecrata. Consequens experientia docet, esse falsum. Falsum igitur est antecedens: sequela probatur, quia quantitates talium accidentium, vtpote iuxta præcedentem solutionem quantitates magis actuales, non expellerent naturaliter quantitatem aliorum accidentiū, nec alicuius corporis.

8 Dico tertio. Partes quantitatis continuæ realiter modaliter distinguuntur ab indiuisibilibus, quibus continuantur, vt linea à punctis, superficies à lineis, & corpus à superficiebus. Conclusio est expressa nostri Authoris quæst. 2. super caput de quantitate, & colligitur ex Aristotele pluribus in locis, præcipue 4. phisicorum text. 107. vbi ait: *Quod punctum non est pars lineæ, sed continuans eius partes*. Et 5. metaphisicæ, cap. 12. dicit: *Quod punctum est quid indiuisibile*

ha-

habens positionem in continuo. Et intelligitur punctum in omni genere esse indiuisibile, ita vt sub nulla ratione diuisibile sit: ergo cum secundum mentem Aristotelis, & secundum veritatem partes lineæ sint indiuisibiles, sentit proculdubio Aristoteles, punctum esse realiter distinctum à partibus lineæ. Et dixi realiter modaliter ab illis distingui, non quia distinguantur solum formaliter, aut sit eadem entitas puncti, & partium lineæ, sed quia cum punctum in genere quantitatis sit aliquid incompletum; habet se vt modus respectu partium quantitatis: ac perinde non distinguitur ab illis tanquam entitas ab entitate, sed tanquam modus ab entitatibus realiter cum illis non identificatus.

Et eodem modo comparantur quoad distinctionem linea ad superficies, & superficies ad corpus. Tum, quia ita asserit Aristoteles 3. de cœlo textu 14. dicens, quod punctum eo modo se habet ad lineam, quo linea ad superficiem, & superficies ad corpus. §. Tum etiam, quia sicut partes lineæ continuantur punctis, & ita partes superficiei continuantur lineis, & partes corporis superficiebus. Ex his autem facile deducitur conclusionis ratio quantum ad distinctionem puncti à partibus lineæ. Nam, quod in omni genere est indiuisibile, non potest realiter identificari cum eo, quod est diuisibile, si enim esset eadem realiter

em

entitas, vel illa esset entitatiue diuisibilis, vel indiuisibilis. Sed punctum est in omni genere indiuisibile,& partes lineæ sunt diuisibiles : ergo partes lineæ cum punctis realiter non identificantur.

9 Vniuersaliter autem,quod punctum à partibus lineæ, & linea à superficiebus, & superficies à partibus corporis realiter entitatiue distinguantur, hac ratione probatur. Nam cum separantur realiter partes lineæ, desinit realiter esse punctum, medio quo illæ copulabantur, & continuabantur. Et similiter cum separantur duæ superficies,desinit rèaliter esse linea, qua tales superficies continuabantur : ac denique cum separantur partes corporis, quæ est tertia species quantitatis, desinit esse superficies, qua continuabantur : ergo nec punctum identificatur realiter cũ partibus lineæ, nec linea cum superficiebus, nec superficies cũ partibus corporis. Patet consequentia, nam cum aliqua realiter identificantur, non potest realiter desinere esse vnum, quin realiter desinat esse, quod cum illo identificabatur. Antecedens autem probatur : nam cum separantur partes lineæ (& idem est cum separantur duæ superficies, aut duæ partes corporis) desinunt esse interse copulatæ, & continuæ : ergo punctum, quod erat terminus illius communis,medio quo copulabantur, vel remanet identificatum cum altera illarum parte, vel cum vtraque, vel realiter desinit esse.

Sed

Sed non poteſt manere identificatum cum vtraque tali parte; nam cum illæ partes maneant realiter diſtinctæ, nihil realiter vnum, quale erat punctum, poteſt cum vtraque tali parte identificari. Nec eſt maior ratio quare maneat identificatum cum vna prædictarum partium magis, quam cum alia: ergo dicendum eſt illud punctum realiter tunc deſinere eſſe: ac perinde punctum cum partibus lineæ, & linea cum partibus ſuperficiei, & ſuperficies cum partibus corporis realiter non identificantur.

10 Aduerſus ſecundam concluſionem obijcies primo, quod entitates non ſunt multiplicandæ abſque neceſſitate. Sed nulla eſt neceſſitas, vt concedatur quantitas, quæ ſit entitas ſuperaddita ſubſtantiæ. Non igitur illa eſt concedenda, ſed quod ſubſtantia corporea per ſuammet entitatem eſt quanta, & quodlibet accidens materiale etiam per ſuammet entitatem eſt quantum. Minor probatur. Quia nulla ſuperaddita entitate ſubſtantiæ corporeæ, illa habet diſtinctionem partium, & cum ob diſtinctionem partium proportionetur partibus loci, ob id præciſe habet, quod poſſit in ordine ad partes loci extendi. Ergo cum quantitas ſolum conſtituatur in ſubſtantia, vt partes illius diſtinguat & reddat capaces exiſtēdi in ordine ad locū; ad nullum effectum proprium quantitatis requiritur, quod illa ponatur entitatiue diſtincta à ſubſtantia; ac perinde nulla

eſt

est necessitas concedendi quantitatem à substantia entitatiue distinctam:

11 Respondetur, negando minorem & ad probationem respondetur iuxta dicta in duabus quæstionibus præcedentibus: quod licet substantia corporea sine aliqua entitate sibi super addita, per id solum, quod sit radix diuersarum partium quantitatis, habeat actualem realem distinctionem suarum partium; non tamen absque alia entitate quantitatis sibi superadditæ habet suas partes ordinatas & extensas, ac perinde nec capaces proximè extensionis actualis in ordine ad locum. Vnde ad hunc effectum requiritur in substantia quantitas realiter entitatiue ab illa distincta & illi superaddita.

12 Obijcies secundo, quod si quantitas realiter entitatiue distingueretur à re quanta, possent adinuicem realiter separari, & realiter separata existere, consequens autem videtur falsum. Quia si à substantia corporea realiter separaretur quantitas, non videtur qualiter illa possit manere, nisi eius partes, quæ extensæ existebant localiter, fluerent ad punctum indiuisibile, vt aliqui existimant, quod tamen videtur esse absurdum, cum ea confluentia partium substantiæ ad punctum non possit fieri nisi per motum localem, & talis motus est substantiæ impossibilis absque quantitate.

13 Respondetur, quod licet non sit vniuersaliter efficax argumentum ex distin-

ſtinctione entitatiua aliquorum,quod poſſint adinuicem realiter ſeparari , & realiter ſeparata exiſtere . Aliquid enim poteſt ita in ſui exiſtentia dependere ab aliquo realiter ab illo diſtincto, vt ab illo ſeparatum exiſtere nequeat : vt materia ſic in ſui exiſtere dependet à forma, quamuis ab illa realiter entitatiue diſtincta . Exiſtimo tamen ; non eſſe impoſſibile , quantitatem ſeparari realiter à ſubſtantia , & vtramque ſic ſeparatam manere . Cum enim licet quantitas, ſicut quodlibet aliud accidens , magis dependeat à ſubſtantia , quam illa dependeat à quantitate , adhuc tamen non obſtante illa dependentia , reperitur in Euchariſtia (vt oſtendimus) quantitas ſeparata realiter à ſubſtantia , ita etiam poteſt ſupernaturaliter fieri , vt ſubſtantia corporea realiter exiſtat abſque quantitate . Nec tunc partes ſubſtantiæ fluerent ad punctum; ſed exiſterent inter ſe diſtinctæ, non tamen ordinatæ , & à fortiori, nec extenſæ in ordine ad locum: ſicut etiam cum quantitate partis ſubſtantiæ corporis Chriſti in Euchariſtia , non exiſtunt extenſæ in ordine ad locum , & tamen per id non eſt concedendum illas fluere ad punctum, ſed exiſtere indiuiſibiliter , hoc eſt ſine extenſione locali : ita vt tota ſubſtantia corporis Chriſti ſit præſens omnibus ſpeciebus Sacramentalibus,& cuilibet parti illarum. An autem alia præter ſubſtantiam , quæ per quantitatem redduntur quanta , vt qualitates materiales , poſſint realiter ab

om-

omni quantitate separata existere, non e
certum: sicut tamen Deus quantitati pa
nis in Eucharistia tribuit modum quend
existendi ad modum substantiæ, per quen
separata ab omni subiecto existit, poteri
etiam forsan tribuere qualitatibus similen
modum, vt non solum absq; subiecto sub
stantiali, sed etiam absque omni quanti
tate existant.

14 Obijcies aduersus tertiam conclu
sionem, quod si punctum distingueretu
realiter entitatiue à partibus linea (8
idem potest dici de linea à superficiebus
& de superficiebus à corpore) separati
realiter partibus lineæ, desinet realiter es
se punctum, quo illæ continuabantur, 8
incipient realiter esse duo puncta, quorun
altero altera pars lineæ sic separata, 8
altera altero terminetur, & vtrumque ta
le punctum à parte lineæ, quam terminet
erit realiter entitatiue distinctum: siqui
dem non solum ponuntur indiuisibilia
continuantia partes lineæ, sed & illas ter
minantia. Et eodem modo videntur di
stingui indiuisibilia continuatiua à parti
bus lineæ, atque indiuisibilia terminatiu
illarum. Sed ad separationem realem
partium quantitatis non resultant de nou
aliqua indiuisibilia ab ipsis partibus reali
ter entitatiue distincta: ergo non dantu
in linea talia indiuisibilia ab eius partibu
indistincta. Minor probatur, quia non
est tunc aliqua causa productiua talium
indiuisibilium, cum illa non possit pro
du-

ducere causa, quæ diuidit & separat lineā.

15 Respondetur concedendo maiorem: imò id (vt vidimus) est fundamentum nostræ tertiæ conclusionis. Vnde negauda est minor, & ad eius probationem dico, quod tunc talia indiuisibilia terminatiua partium lineæ quæ diuiduntur, non producuntur directè à causa diuidente partes lineæ, sed ab ipsis partibus sic diuisis naturali resultantia consequuntur. Quia cum pars lineæ ab altera parte discontinuatur, eo ipso naturaliter petit terminari, eoque ipso fluit, & resultat ab eius entitate vnum indiuisibile, quod illam terminet & quod ante erat in potentia illius, & ratione continuationis illius partis cum altera impediebatur, ne à tali parte flueret, & resultaret. Vnde causa, quæ diuidit & discontinuat tales partes, solum se habet, vt remouens impedimentum continuationis, vt à qualibet talium partium indiuisibile terminatiuum illarum realiter resultet, & ea resultantia potius arguit, quod indiuisibile, quod sic realiter à partibus resultat, realiter ab illis distinguatur,

QVAE-

QVÆSTIO X.

Vtrum diuisiò quantitatis in continuam, & discretam sit generis in species, & linea, superficies, & corpus sint veræ species quantitatis continuæ.

RESolutorie dico primo. Quantitas essentialiter diuisione generis in species subalternas diuiditur in quantitatem continuam, & discretam. Conclusio est communis, breuiterque probatur. Quia quantitas continua habet distinctam essentialiter extensionem partium, ac quantitas discreta: quantitas enim continua est, *cuius partes copulantur aliquo termino communi*, & quantitas discreta est *cuius partes nullo termino communi copulantur*, in quo manifeste diuersa essentialiter extensio partium quantitatis insinuatur: continuitas enim, vel discretio partium non est differentia alicuius proprietatis quantitatis, sed ipsarum partium, & earum extensionis, in qua ratio essentialis quantitatis consistit. Et ita Aristoteles, & Diu. Thomas pluries insinuant, hanc diuisionem esse essentialem. Et dixi, illam esse generis in species subalternas, quia (vt ex

ex dicendis in hac,& sequentibus quæstionibus videbimus) quantitas continua in alias species est essentialiter diuisibilis.

2 Dico secundo. Linea, superficies, & corpus sunt veræ species athomæ,& essentialiter distinctæ quantitatis continuæ. Oppositum vnus, vel alter est, qui defendat, existimans, lineam & superficiem non esse proprias species quantitatis, sed reductiue tantum, tanquam aliquid indiuisibile ad quantitatem pertinere. Sed conclusio est communis, & colligitur ex diuersis locis Arist. & D. Thomæ, breuiterque probatur, quia tam linea,& superficies, quam corpus veram habent extensionem, & diuisibilitatem partium, & partes vere copulantur termino communi, & quodlibet illorum habet diuersam essentialiter extensionem, & diuisibilitatem partium, & diuersum terminum communem ipsarum partium continuatiuum: ergo omnia illa sunt veræ species quantitatis continuæ, & inter se essentialiter & specificè distinctæ. Tam prima, quam secunda pars antecedentis manifeste patet, quia nec linea, nec superficies, nec corpus sunt omnino indiuisibilia, sicut punctum, sed suas habent partes, & diuisibilitatem, & linea est solum diuisibilis secundum longitudinem, superficies autem est diuisibilis secundum longitudinẽ, & latitudinem, & corpus secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem.

tem. Vnde & Aristoteles 5.metaph.c.13. dixit: *Magnitudo, quæ quidem ad vnum continua, est longitudo: quæ vero ad duo, latitudo: quæ autem ad tria, profunditas*. Similiter continuatiuum partium lineæ est punctum; continuatiuum patrium superficiei est linea; & continuatiuum partium corporis est superficies: ergo linea, superficies, & corpus veram, & adinuicem essentialiter diuersam habent extensionem partium, distinctumque partium continuatiuum: ac perinde verè sunt species essentialiter diuersæ quantitatis continuæ.

§. Confirmatur, nam diuersas in ratione quantitatis linea, superficies, & corpus habent proprietates: ergo cum diuersæ proprietates non nisi ex diuersis speciebus resultent, diuersas essentialiter species, linea, superficies, & corpus constituunt. Antecedens probatur, quia linea est breuis aut longa; superficies lata, aut stricta; corpus altum, & profundum: ergo linea, superficies & corpus diuersas habent proprietates in genere quantitatis. Dixi istas species esse athomas, quia si quælibet illarum est diuisibilis, solum est ratione figuræ, vt linea in rectam & curuam, superficies in quadratam, & circularem, & corpus in curuum, & pyramidale: cum enim figura sit accidens quantitatis ad genus qualitatis pertinens, tales diuisiones non erunt essentiales, sed potius subiecti in accidentia: ac perinde prædictæ species,

cies, vtpote in alias essentialiter non diuisibiles sunt species athomæ quantitatis continuæ.

3 Aduersus hanc secundam conclusionem obijcies primo: quod linea & superficies sunt quid incompletum ingenere quantitatis continuæ: ergo non constituũt proprias species quantitatis continuæ, sed reductiue tantum ad quantitatem pertinent: sicut punctum, quod quia est aliquid incompletum non constituit speciem quãtitatis, sed reductiue ad quantitatem pertinet. Antecedens probatur, quia ideò punctum est quid incompletum, & (vt dixi) reductiue tantum pertinens ad quantitatem, quia est quid indiuisibile, & ad continuandum, & terminandum partes quantitatis ordinatum: sed linea, & superficies sunt indiuisibilia ordinata ad cõtinuandum, & terminandum partes quantitatis: ergo sunt aliquid incompletum: ac perinde reductiue tantum ad quantitatem pertinent.

4 Respondetur, negando antecedens, & ad probationem respondetur, quod quia punctum omnino est indiuisibile, & eius ratio solum est ordinari ad continuãdas partes quantitatis, ideò secundum omnem sui rationem est quid incompletum, & sub nulla ratione directe, sed tantum reductiue pertinet ad quantitatem; linea autem, quia quamuis vt continuat partes superficiei, sit indiuisibilis secundum latitudinem, & superficies quatenus con-

continuat partes corporis, sit indiuisibilis secundum profunditatem, & sub ea ratione formalissime possit dici, quod linea sit quid incompletum, & pertinens reductiue ad superficiem, & superficies sit quid incompletum, & reductiue pertinens ad quantitatem corporis; tamen quia linea habet suam propriam diuisibilitatem secundum longitudinem, quæ materialiter præsupponitur ad superficiem & ad corpus, & superficies habet suam diuisibilitatem secundum latitudinem, quæ materialiter præsupponitur ad corpus, secundum eas proprias suas diuisibilitates linea, & superficies non sunt aliquid incompletum, sed quid completum, & constituens diuersam speciem quantitatis, & ita ad argumentum in forma potest distingui illa propositio, linea est quid incompletum: etsi formaliter, vt indiuisibilis secundum latitudinem, & vt sic ordinata ad continuandas partes lineæ accipiatur, potest concedi talis propositio: neganda vero est, si accipiatur linea formaliter vt diuisibilis secundum longitudinem, quia vt sic licet præsupponatur materialiter ad superficiem, non ordinatur ad continuandas partes illius.

5 Obijcies secundo, quod linea & superficies includuntur in corpore: ergo non possunt species quantitatis à corpore essentialiter condistinctas constituere. Patet consequentia, quia vna species non potest contineri in altera essentialiter ab

illa

a distincta. Antecedens autem probar, quia corpus est diuisibile secundum trinam dimensionem, scilicet secundũ longitudinem, latitudinem, & profunditatem: ergo continet lineam, & superficiem. §. Confirmatur, nam linea à superficie, & linea & superficies à corpore solum distinguuntur per aliquam negationem, videlicet quod linea dicit negationem diuisibilitatis secundum latitudinem, & linea & superficies dicunt negationem diuisibilitatis secũdum profunditatẽ. Sed non possunt dari species reales essentialiter distinctę solum per aliquod negatiuum, alias essent realiter constitutæ per aliquid negatiuum, cum idem sit constitutiuum, & distinctiuum: ergo linea superficies & corpus non sunt species formaliter condistinctæ.

6 Respondetur ad argumentum, quod linea vt diuisibilis secundum latitudinem ingreditur formaliter compositionem superficiei, non vt pars illius, sed vt continuatiuum partium superficiei; & superficies vt indiuisibilis secundum profunditatem ingreditur formaliter compositionem corporis, non vt pars illius, sed vt continuatiuum partium illius: linea autem vt diuisibilis secundum longitudinem, & superficies vt diuisibilis secundum latitudinem continentur quidem in corpore, non tamen formaliter, sed vt quid præsuppositum ad rationem corporis, quod formaliter solum constituitur per

extensionem, & diuisionem secundum profunditatem continens, & præsupponens materialiter à linea, & superficie diuisionem secundum longitudinem, & latitudinem. Huiusmodi autem continentia lineæ, & superficiei in corpore non obstat distinctioni formali, & specificæ illarum à corpore: sicut non obstat distinctioni formali specificæ numeri ternarij à quaternario, quod materialiter, & præsuppositiue numerus ternarius in quaternario contineatur. §. Ad confirmationem negatur, quod per solam negationem linea, & superficies à corpore distinguantur, sed per suas positiuas diuisibilitates, & extensiones, licet vna ad alteram materialiter præsupponatur, & per negationem alterius explicetur.

7 Obijcies tertio, quod cum impenetrabilitas sit passio quantitatis continuæ permanentis nulla potest esse quantitas continua permanens, quæ non sit cum altera quantitate penetrabilis, sed linea cum altera quantitate penetratur, non igitur veram habet rationem quantitatis continuæ permanentis: ac perinde nec potest speciem quantitatis continuæ constituere. Minor probatur, quia linea est continuatiuum partium superficiei: ergo tangit secundum se totam vtramque partem superficiei, quam continuat; sicut punctum, quia continuat partes lineæ, tangit secundum se totum vtramque partem

tem lineæ, quam copulat, & continuat: ergo linea penetratur cum partibus superficiei; aliqua enim penetrari nihil est aliud, quam se tangere secundum se tota. §. Confirmatur, quia superficies aliqua cum alia superficie penetratur: ergo non est quantitas continua & permanens cum (vt diximus) omnis quãtitas continua, & permanens debeat esse cum alia quantitate impenetrabilis. Antecedens probatur, quia si duo corpora perfecte plana coniungantur, superficies terminatiuæ vtriusq; corporis adinuicem penetrantur. Tum, quia se tangunt secundum se totas. Tum etiam, quia in eodem sunt loco, si quidem vnica, & eadem indiuisibili superficie aëris vtraq; talis superficies terminatiua vtriusq; prędicti corporis continetur: nam si ad cōtinendum illas duplex superficies in aere corresponderet, cum illæ superficies corporum essent immediatæ, darentur in aere duæ superficies immediatæ, & corpus aeris componeretur ex superficiebus indiuisibilibus, quod esse impossibile, ostenditur in phisica; sicut & quod in linea dentur duo puncta immediata; quia aliàs linea componeretur ex punctis indiuisibilibus.

8 Respondetur ad argumentum, quod cum linea sit diuisibilis, & extensa secundum longitudinem, & ea dumtaxat ratione sit quanta, & sit indiuisibilis secundum latitudinem: ac perinde secundum eam rationem non sit quanta, non obstat

eius quantitati, quod secundum se totam tangat partes superficiei, quas continuat, quia tangit illas qua ratione indiuisibilis est. Obstaret autem eius quantitati, quod priores partes ipsius lineæ tangerent secundam se totas posteriores partes ipsius lineæ, quia id esset, nō habere partes, nec extensionem aliquam etiam secundum lōgitudinem. Et cum re vera partes lineæ cum alijs eiusdem lineæ partibus, nō possint penetrari, aut se secundum se totas tāgere, id sufficit, vt linea secundum quod habet extensionem longitudinis, sit verè quanta. §. Similiter (vt confirmationi occurramus) cū superficies sit diuisibilis secundum latitudinem, & ea ratione sit quātitas, & quanta, & sit indiuisibilis secundum profunditatem, & secundum eam rationem non sit quantitas, sed continuatiuum, vel terminatiuum corporis; eius quantitati non obstat, quod secundum se totam tangat aliam superficiem, & vt sic non exigat distinctum locum vna superficies ab altera, imò neutra vt sic sit in loco, quia indiuisibilia, vt sic non sunt in loco, sed vtrique tali superficiei correspōdeat vna superficies corporis ambientis: obstaret autem quantitati superficiei, & illius extensioni, & diuisibilitati, si illius partes secundum latitudinem, secundum quam est quanta, & extensa, adinuicem penetrarentur, & secundum se totas adinuicem se tangerent: quod cum fieri non possit, verè superficies est quanta, & extensa.

9 Con-

9 Contra hanc tamen solutionem, obijcies, quod in quantitate non solum aliquæ illius partes, non debent penetrari cum alijs eiusdem quantitatis partibus, nec secundum se totas adinuicem se tangere, sed nec vna quantitas debet cum altera penetrari, aut secundum se totam alterā realiter distinctā quantitatem tangere: ergo cum superficies duorum corporum (vt in casu confirmationis vidimus) adinuicē penetrentur, vel licet nō dicātur proprie penetrari, quia indiuisibilia proprie non dicuntur penetrari adinuicem, saltem secundum se tota se tangant; id sufficit, vt proprie tales superficies non sint quantæ, quamuis partes cuiuslibet talis superficiei non penetrentur cum alijs partibus eiusdem superficiei, nec secundum se totas adinuicem se tangant. Antecedens probatur, nam corpus, quia vere quantum est, non solum in illo aliquæ illius partes cum alijs eiusdem corporis partibus sunt impenetrabiles, & secundum se totas adinuicem non possunt se tangere, sed & totum idem corpus cum altero raliter distincto corpore est impenetrabile, nec potest alterum secundum se totum tangere; aut ab vnica tantum superficie corporis locantis potest vtrumque corpus ambiri, & locari: ergo ad quātitatem pertinet aliam quamlibet quantitatem à se realiter distinctam non secundum se totam tangere.

10 Respondetur, id non pertinere ad

quantitatem, quæ secundum aliquam tantum rationem est diuisibilis; ei enim sufficit, quod ea ratione, qua diuisibilis est, & extensa, partes illius secundum quas est diuisibilis, secundum se totas adinuicem non se tangant, licet specialiter ad corpus, quia est species quantitatis secundum omnem rationem diuisibilis, & secundum nullam dimensionem indiuisibilis pertineat, quod non solum partes illius adinuicem non penetrentur, sed quod nec ipsum corpus cum altero corpore possit penetrari, aut illud secundum se totum tangere, quia sub nulla ratione (vt dixi) talia corpora sunt indiuisibilia, vt possint, secundum se tota adinuicem se tangere.

QVÆSTIO XI.

Vtrum locus sit propria species quantitatis continuæ a superficie condistincta.

SVpponimus ex dicendis in Phisica, quod locus est superficies corporis continentis locatum; & de illo inquirimus, an sit propria species quantitatis cõtinuæ, & à superficie condistincta. Et ratio pro vtraque parte dubitandi sumitur ex Aristotele, qui in hoc capite de quantitate locũ vt distinctam speciem à superficie enumerat inter species quantitatis con-

continuæ: & lib. 5. metaph. vbi species assignat quantitatis continuæ, loci non meminit.

2 Resolutoriè est dicendum, locum non esse speciem quantitatis à superficie essentialiter distinctam. Conclusio est cōmunis: & probatur, quia cum (vt diximus) ratio formalis, & essentialis quātitatis in extensione partium quantitatis consistat, solum penes diuersam extensionem partium species quantitatis debent essentialiter constitui, & distingui. Sed locus, & superficies eandem prorsus habent extensionem partium, nec locus aliam extensionem habet præter eam, quam habet superficies: ergo non constituit locus speciem quantitatis diuersam à superficie. Minor prob. quia solum potest triplex extensio partium quantitatis continuæ permanentis imaginari, scilicet secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Sed locus vtpote verè corpus licet re vera habeat triplicem prędictam extensionem, cum tamen non contineat locatum nisi ratione suæ superficiei concauæ, accidentalis est ei formaliter, vt loco extensio seu diuisibilitas secundum profunditatem, & solum ei conuenit ad rationem loci extensio & diuisibilitas secundum longitudinem & latitudinem, quæ est propria extensio superficiei. Ergo locus non habet aliam extensionem aut diuisibilitatem præter eam, quam habet in ratione superficiei.

3 Ad rationem autem dubitandi respondetur. Quod locus formaliter vt talis, licet non habeat diuersam extensionem, & diuisibilitatem partium à superficie, habet tamen distinctam ab illa rationem mensuræ. Quia superficies ex sua formali ratione solum est mensura subiecti, in quo est: locus autem, cũ formaliter vt locus est, addat supra superficiem continere locatum; addit etiam supra superficiem esse mensuram extrinsecam locati: & quia Aristoteles in hoc capite loquitur de quantitate, vt est mensura, vt distinctam speciem à superficie locum enumerauit. In 5. autem libro metaphisicæ, quia loquebatur de quantitate secundum sua essentialia, ac perinde in ratione extensionis, cum locus (vt diximus) non habeat distinctam extensionem ab extensione superficiei, non constituit illum speciem quãtitatis distinctam à superficie.

4 Aduersus hanc tamen resolutionem obijcies primo, quod cum ratio mensuræ sit passio & proprietas quantitatis, & ab essentia quantitatis resultans, non videtur qualiter possit locus diuersam ac superficies specificè habere rationem mensuræ, quin diuersa etiam in eis specificè supponatur ratio quantitatis & extensionis, in qua essentia quantitatis consistit, vt ad illam talis diuersa quantitatis proprietas resultet. Ergo cum admittamus in loco & superficie diuersam specificè

cè

cè rationem mensuræ, necessario videtur etiam in eis diuersa ratio extensionis, ac perinde quantitatis concedenda.

5 Respondetur, quod licet proprietates, quæ sine respectu & ordine ad aliquid extrinsecum alicui naturæ conueniunt, non possint specificè multiplicari, non multiplicata essentia; proprietates tamen quæ alicui competunt cum ordine ad aliquid extrinsecum, possunt multiplicari, immultiplicata formaliter quoad intrinseca & essentialia eius essentia. Et quia in loco esse mensuram extrinsecam corporis contenti, seu locati, est aliquid competens superficiei, vt dicit ordinem ad extrinsecum locatum; benè potest inuariata essentia quantitatis & extensione partium, diuersa ei ratio mensuræ secundum se, & vt continens locatum competere. Explicatur hoc amplius. Nam quamuis omnis ratio mēsuræ competat quantitati, quatenus in se partium extensionem habet, & ideo fit aliqua quantitas maior vel minor mensura sui intrinseci subiecti, vel alterius corporis, quia in se maiorem vel minorem extensionem vel magnitudinem habet, ideoque fit mensura secundum longitudinem quia ipsa quantitas extensionem in se & diuisibilitatem habet secundum longitudinem, & fit mensura alicuius secundum latitudinem, quia in se quantitas extensionem & diuisibilitatem habet secundum latitudinem: quod

quantitas aliqua sit mensura extrinseca alicuius corporis præter illud quod intrinsecè afficit, licet supponat extensionem ipsius quantitatis, non sequitur ad ipsam quantitatem, nisi secundum quod dicit ordinem ad aliquid extrinsecum, vt secundum quod illud actiue continet, sicut locus continet locatum: & ita ea ratio diuersa mensuræ non arguit diuersam intrinsecam rationem quantitatis: ac perinde licet locus & superficies distinguantur in ratione mensuræ, non distinguuntur in ratione quantitatis, aut in ratione extensionis, in qua essentialis & formalis ratio quantitatis consistit.

6 Obijcies secundo, quod non solum locus est mensura secundum latitudinem locati, sed etiam secundum longitudinem. Et tamen non distinguimus in linea duplicem speciem in ratione mensuræ, alteram secundum quod linea sit mensura intrinseca subiecti in quo est, & alteram, quod sit mensura extrinseca corporis contenti, & sub qua ratione appelletur locus. Ergo nec in superficie, per id solum quod sit mensura intrinseca sui subiecti, & mensura extrinseca corporis, quod continet; debet constitui duplex species in ratione mensuræ, quarum altera dicatur locus, altera vero superficies.

7 Respondetur, quod præter quam quod non esset inconueniens concedere in linea eam duplicem speciem in ratione mensuræ; quia tamen linea non ratione sui,

fui, sed vt continetur in superficie, corpus aliquod ambit, quia superficies concaua loci est quę per se continet & circumscribit superficiem conuexam locati, & si lineæ loci continent lineas locari, est in quan[illegible] lineæ loci continentur in eiusdem loci superficie, ideo in superficie, non autem in linea distinguimus eam duplicem rationem mensuræ, & secundum vnam, quia est propria & intrinseca ipsi superficiei dicitur superficies, secundum alteram vero, quia superficiei non secundum se competit, sed vt continet locatum, dicitur locus.

QVÆSTIO XII.

Vtrum tempus, & motus sint veræ species quantitatis.

DIco primo, motus non est species quantitatis. Oppositum paucissimi tenent, & ita conclusio est communis. Et pro illius declaratione, pleniorem explicationem motus ad libros phisicorum remittendo, est supponendum, quod in motu reperitur actio & passio, terminus ipsius motus, ac denique fluxus, &

tendentia in talem terminum, secundum quod motus definitur, quod est actus entis in potentia secundum quod in potentia. Et quidem actio, & passio specialia constituunt prædicamenta, terminus autem motus secundum diuersas species motus ad diuersa pertinet prædicamenta, vt ad vbi, qualitatem, vel quantitatem, & ita tota difficultas est de motu, vt dicit fluxum, & tendentiam ad terminum; & de illo sic sumpto dicimus non esse propriam speciem quantitatis. Quod probatur. Tum, quia Aristoteles nec hic, nec lib.5. metaphisicæ, vbi enumerat species quantitatis, inter illas assignat motum; sed motum enumerat inter post prædicamenta: ergo cum (vt postea videbimus) post prædicamentum ad nullum prædicamentum proprie, & directe pertineat, motus in sententia Aristotelis ad nullum prædicamentum directe pertinet. Tum etiam, quia motus, vtpote via, & tendētia ad terminū, est aliquid viale incompletū, & imperfectum: ergo etiam si falso admitteremus, motum habere propriam, & specialē extensionē, cōtinuitatem, & diuisibilitatē, talis eius extensio, continuitas, & diuisibilitas esset incompleta, & imperfecta, sicut ipse motus: ergo cum extensio, quæ constituit specialem speciem quantitatis debeat esse completa, & perfecta, motus non erit species propriæ quantitatis. Tum denique, & maxime probatur conclu-

clusio, quia (vt conclusione sequenti ostendemus) motus non habet extensionem formaliter distinctam ab extensione spatij, sicut nec tempus: ergo cum species quantitatis per diuersas formaliter extensiones debeat constitui, & distingui, motus non constituit specialem extensionem, & distinctam speciem quantitatis.

2 Dico secundo. Tempus non est proprie species quantitatis à quantitate continua permanenti distincta. Oppositum tenent aliqui etiam ex his, qui doctrinam D. Thomæ in omnibus sequi profitentur; immerito tamen cum expresse (vt videbimus ex Aristotele) nostram Angelicus Doctor doceat conclusionem. Vnde & communiter discipuli ejusdem Sancti Doctoris illam admittunt. Docet itaque illam expresse D. Thomas 5. metaphisicæ lectione 5. vbi explicans duos modos quanti per accidens ab Aristotele assignatos, ait Sanctus Doctor: *Distinguit modos quantitatis per accidens, & ponit duos modos quantitatis per accidens, quorum vnus est secundum quod aliqua dicuntur quanta per accidens, ex hoc solo, quod sunt accidentia alicuius quanti sicut album & musicum per hoc, quod sunt accidentia alicuius subiecti, quod est quantum. Alio modo dicuntur aliqua quanta per accidens, non ratione subiecti in quo sunt, sed ex eo quod diuiduntur secundum quātitatem ad diuisionem alicuius quantitatis, sicut motus & tempus, qua dicuntur quadam quanta, & continua, propterea*

rea quod ea quorum sunt, sunt diuisibilia, & ipsa diuiduntur ad diuisionem eorum. Tempus enim est diuisibile, & continuum propter motum, motus autem propter magnitudinem, non quidem propter magnitudinem eius quod mouetur, sed propter magnitudinem eius in quo aliquid mouetur. Ex eo enim quod illa magnitudo est quanta, & motus est quantus. Et propter hoc, quod motus est quantus, sequitur tempus esse quantum. Vnde hæc non solum per accidens quantitates dici possunt, sed magis per posterius inquantum quantitatis diuisionem ab aliquo priori sortiuntur. Secundum est autem, quod Philosophus in prædicamentis posuit tempus quantitatem per se, cum hic ponat ipsum quantitatem per accidẽs, quia ibi distinxit species quantitatis secundum diuersas rationes mensuræ. Alia enim rationem mensuræ habet tempus, quod est mensura extrinseca, & magnitudo, quæ est mensura intrinseca; & ideò ponitur ibi vt alia species quantitatis. Hic autem considerat species quantitatis quantum ad ipsum esse quantitatis. Et ideo illa quæ non habent esse quantitatis nisi ex alio, non ponit hic species quantitatis: sed quantitates per accidens, vt motum, & tempus. Motus autem non habet aliam rationem mensuræ, quam tempus, & magnitudo, & ideò nec hic, nec ibi ponitur quantitatis species. Locus autem ponitur species quantitatis, non hic, quia habet aliam rationem mensuræ, sed non aliud esse quantitatis. Hæc D. Thom. cuius verba ita clare nostram continent conclusionem,

vt nullam explicationem admittant, cum non solum asserat motum, & tempus esse quanta per accidens (id enim, vt videbimus, aliqualiter posset explicari) sed subiungat Sanctus Doctor, quod quia sunt quanta per accidens, ad modum quo illa esse quanta per accidens ex Arist. ibi explicat, non constituunt speciales species quantitatis.

3 Ex prædicto igitur testimonio deducitur conclusionis ratio ad hanc formã. Cum ratio formalis quantitatis in extensione consistat, non constituuntur distinctæ formaliter species quantitatis, nisi penes diuersam formaliter extensionem, sed motus, & tempus non habent distinctam formaliter extensionem ab extensione quãtitatis continuæ permanentis: ergo non constituunt distinctam speciem quantitatis ab illa. Minor probatur, quia tempus non habet aliam extensionem, nisi extensionem motus, & motus non habet aliam extensionem, nisi extensionem spatij super quod fit: ergo tempus & motus non habet extensionem distinctam formaliter ab extensione quantitatis continuæ permanentis. Antecedens probatur, quia ideò tempus est quantum, & extensum, quia quantus, & extensus est motus: & ideò motus est extensus, & quantus, quia quantum, & extensum est spatium, quod per motum pertransitur: ergo neque tempus, neque motus habent aliam extensionem, quam

bet rationem temporis) sub nulla ratione assignatur diuersa species quantitatis.

5 Quod si ad testimonium D. Thomæ, & rationem pro nostra conclusione ex illo deductam respondeat aliquis cum authoribus opposite sententiæ, quod Diu. Thomas non dixit, motum & tempus esse proprie quanta per accidens, sed potius quod sunt quanta per aliud, hoc est, quod eorum quantitas, & extensio prouenit, & resultat à quantitate, & extensione corporis, super quod fit motus, quod vtique non tollit quod quantitas, & extensio motus, & temporis sit distincta à quantitate, & extensione corporis, à qua resultat: ac perinde nec id tollit, quod diuersam in ratione extensionis speciem quantitatis motus & tempus constituant, vel saltim tempus, esto quod motus quia est in completum & imperfectum, non ponatur propria species quantitatis.

6 Contra hoc tamen est, primo, quod D. Thomas, non solum eo modo asserit, tempus & motum esse quanta per accidens, sed ob eum modum essendi quanta per accidens subdit, motum & tempus non constituere specialem, & distinctam speciem quantitatis: non ergo relinquitur locus prædictæ D. Thomæ explicationi. §. Secundo contra eandem solutionem facit, quod (vt explicabimus respondentes ad primam obiectionem) is modus essendi quanta per accidens sufficit, vt

tem-

tempus & motus non habeant extensionem formaliter distinctam ab extensione spatij: ac perinde firma manet semper ratio D. Thomæ, vt non constituant tempus & motus specialem, & dictam speciem quantitatis.

7 Specialiter autem contra admittentes motum non constituere speciem quantitatis, & id negantes de tempore, potest argui, quod cum tempus non habeat distinctam saltem extensionem ab extensione motus, si motus ratione suæ extensionis non constituit propriam speciem quantitatis, nec illam ratione suæ extensionis constituet tempus. §. Nec valet dicere, quod quia extensio motus, sicut & ipse motus est aliquid incompletum, licet sit formaliter distincta extensio ab extensione corporis non constituit propriam speciem quantitatis; bene tamen tempus cuius extensio ex vna parte est distincta formaliter ab extensione corporis, & aliàs non est aliquid incompletum. §. Non inquam id valet, quia esto sufficienter excludatur à propria specie quantitatis, motus licet haberet distinctam formaliter extensionem à corpore, quia illa esset aliquid incompletum, eadem ratione excludendum est tempus à propria specie quantitatis: eius enim extensio cum sit eadem ac extensio motus, etiam erit aliquid incompletum, & etiamsi aliqualiter extensio temporis esset distincta ab extensione motus, cum ab hac illa proce-

dat,

dat, si hæc est incompleta, & imperfecta, illa nequit esse perfecta, & completa: nullus enim effectus aut proprietas potest maiorem perfectionem, & completionem habere, quam sua ad quam sequitur causa: ac perinde si ratione incompletæ extensionis motus non constituit propriam speciem quantitatis, nec illam constituit tempus. Sed quidquid sit de his præcipue tempus, & motus ab speciali & distincta specie quantitatis excluduntur, quia non habent formaliter distinctam extensionem à corpore.

8 Aduersus concl. obijcies primo, quod licet extensio motus, & temporis proueniat ab extensione corporis; distincta tamen formaliter est ab illa: ergo distinctam quantitatis constituunt speciem. Antecedens probatur, quia motus & tempus distinctas formaliter habent partes, continuationem, & continuatiua ac habet corpus: ergo cum extensio quantitatis continuæ in partibus, continuatione, & earum continuatiuis consistat, diuersam formaliter extensionem habet motus, & tempus ab extensione corporis. Antecedens probatur, quia partes corporis sunt permanentes, & eius continuatiua sunt superficies similiter permanentes; partes autem motus, & temporis sunt transeuntes, & continuatiua motus sunt mutata esse, continuatiua autem temporis sunt instantia, quæ etiam transeunt: ergo distinctæ sunt partes, & continuatiua motus, &

tem-

temporis à partibus,& continuatiuis corporis.

9 Respondetur, argumentum quidem conuincere partes, & continuatiua motus, & temporis distingui materialiter entitatiue à partibus, & continuatiuis corporis, cum his realiter permanentibus, illa realiter transeant, & desinant esse, tamen hæc distinctio entitatiua, & materialis non facit distinctionem formalem extensionis quia tantam, & non maiorem extensionem transeuntem habet motus, & tempus, ac extensionem permanentem habet corpus, super quod fit motus, & extensio, & magnitudo motus extensioni, & magnitudini corporis commensuratur, & vtraque est extensio continua, partium, videlicet, quæ copulantur aliquo termino communi. Different autem partium quantitatis,& illius extensionis penes permanentiam, vel non permanentiam est omnino materialis, & accidentalis quantitati, ac perinde non constituit species essentialiter distinctas quantitatis: Vnde diuisio quantitatis continuæ in permanentem, & transeuntem non est generis in species, sed subiecti in accidentia.

10 Obijcies secundo, quod non solum datur motus localis, qui sit proprie motus, & extensus, & cuius tempus sit numerus secundum prius, & posterius, sed alij motus, vt alterationis, & augmentationis: ergo cum illi non possint habere extensionem corporis, super quod fiat motus,

tus, aut esse quanta per accidens, idest per aliud, per quantitatem videlicet, & extensionem corporis, super quod fiat motus, talis saltem motus, & tempus illius partes numerans, non erunt quanta per aliud, sed habebunt propriam extensionem, & quantitatem non desumptam ab alio ac perinde constituent specialem, & distinctam speciem quantitatis.

11 Respondetur, omnem motum successiuum (mutatio enim aut motus instantaneus nullatenus est extensus aut quantus) & etiam tempus, vt cuiuslibet motus successiui est numerus secundum prius, & posterius, esse quanta per accidens, idest, per aliud, diuersimode tamen: nam motus localis, de quo vt magis noto loquutus est Aristoteles, & D. Thomas, est quantus. & extensus, quia est quantum & extensum spatium, per quod talis fit motus: ac perinde, vt diximus, non habet extensionem formaliter distinctam ab illo: Alij autem motus, vt alterationis, & augmentationis sunt quanti, & extensi propter quantitatem, extensionem, & latitudinem suorum terminorum: ac perinde non habent extensionem formaliter distinctam ab extensione illorum: etsi aliquis detur motus successiuus ad acquisitionem termini indiuisibilis, id erit propter resistentiam contrarii successiue in tempore vincendam, & extensio talis motus desumitur & mensurabitur extensioni contrarij resistentis, non autem indiuisibilitati termini.

QVÆ-

QVÆSTIO XIII.

Vtrum vnitas, quæ est principium numeri de prædicamento quantitatis, addat aliquid supra quantitatem continuam.

EXplicatis iam speciebus quantitatis continuæ, vt ad species quantitatis discretæ deueniamus, & explicemus in sequenti quæstione, quid sit numerus quantitatiuus; oportet hanc præmittere quæstionem. In qua plures communiter opinantur & suo videri iuxta mentem D.Thomæ, quod licet vnitas transcendentalis, quæ est passio entis, & conuertitur cum ente, nihil reale entitatiuum addat supra ens, sed sit ipsum ens, vt dicit indiuisionem in se, & diuisionem à quolibet alio: vnitas tamen, quæ est principium numeri quantitatiui, non solum aliquid addit supra substantiam vel qualitates quantas, quæ numerantur, sed supra earum quantitatem continuam. Ex opposito tamen, alij plures existimant, vnitatem, quæ est principium numeri de prædicamento quātitatis, nihil reale entitatiuum completum aut incompletum addere supra ipsam quātitatem continuam. Et cum inter alios hanc sententiam noster tradat auctor

Ss.Ma-

Ss. Magister Soto cap. de quantitate, quæst 2. conclus. 2. illam ob id, & quia probabiliorem esse existimo, defendere & explicare conabor.

2 Dicendum igitur est, vnitatem, quæ est principium numeri de prædicamento quantitatis addere quidem supra substantiam corpoream, & qualitates corporeas, quæ numerantur, quantitatem continuam ab ipsa substantia & qualitatibus (vt ostendimus) realiter & entitatiue distinctam: non tamen addere aliquid reale supra ipsam quantitatem continuam; sed quod ipsa quantitas continua realiter diuisa & separata ab alia quantitate continua, ac perinde indiuisa in se, & diuisa à qualibet alia quantitate, absque qualibet alia entitate completa vel incompleta ei superaddita, est vnitas prædicamentalis & principium numeri, qui est species quantitatis discretæ: licet ipsamet realiter quantitas continua, vt est vnitas & principium numeri, ratione distinguatur à semetipsa secundum se sumpta.

3 Conclusio sic explicata meo videri colligitur ex Aristotele: & D. Thoma, immo ex communi omnium proloquio, quod ex diuisione continui fit numerus, numerus videlicet, non transcendentalis (ille enim cum competat quibuscumque rebus etiam spiritualibus, & non quantis, non potest resultare ex diuisione continui) sed numerus quantitatiuus, atque species

quan-

quantitatis. Sed tale commune proloquium non aliter poteſt intelligi, niſi quod in quantitate continua partes continuatæ, ſicut non erant diuiſæ adinuicem, ita nec quælibet illarum erat vna, aut vnitas; cum autem diuiduntur, pars quantitatis diuiſæ per diuiſionem fit vna, & fit vnitas quę eſt principium numeri prædicamentalis, & cum partes numeri, vt partes binarij, vtpote qui eſt quantitas diſcreta, ſint ipſæ vnitates, ex diuiſione continui reſultat numerus, quatenus ex diuiſione continui reſultant diuerſæ quantitates continuæ, quarum cum quælibet ſit ab altera diſtincta, & ſeparata; quælibet eſt vna vnitate ſufficienti, vt ſit principium numeri, & ex pluribus talibus vnitatibus numerus componatur.

4 Secundo probatur concluſio, quia quælibet res eo ipſo, quod eſt ens, eſt vna, & ob id (vt nunc ſupponimus) vnitas tranſcendentalis nihil addit ſupra quamlibet entitatem accidentalem, vel ſubſtantiam corpoream, vel ſpiritualem: ergo & quantitas continua per ſuammet entitatem eſt vna in genere quantitatis, & facit ſubſtantiam, vel qualitatem corpoream, quam afficit, vnam non vnitate tranſcendentali, quam ex ſe ipſa ſubſtantia, & qualitas ex ſua entitate abſque quantitate habent, ſed facit illam vnam vnitate pertinente ad genus quantitatis: ergo quantitas continua per ſuammet enti-

ti-

titatem est vnitas in genere quantitatis, ac perinde principium numeri, qui est species quantitatis.

5 Tertio probatur conclusio, quia licet quantitas continua diuisione propria intra genus quantitatis sit diuisibilis, & quid completum in genere quantitatis cõtinuæ, est tamen indiuisibilis diuisione quantitatis discretæ, & vt quid secundum eam diuisionem indiuisibile est principium numeri, & in eo genere aliquid incompletum: ergo sine alia entitate superaddita est vnitas, & principium numeri. Patet consequentia, quia si ob aliquam rationem deberet concedi aliquid superadditum quantitati continuæ, vt sit vnitas, & principium numeri, maxime, quia ad id debet esse aliquid indiuisibile, & incompletum: ergo si ipsa quantitas continua est indiuisibilis secundum propriam diuisionem quantitatis discretæ, ac perinde sub ea ratione est aliquid incompletum; ipsa quantitas continua, sine eo quod aliquid ei superaddatur, est vnitas, quæ est principium numeri. §. Confirmatur, & explicatur hoc exemplo: nam sicut linea, quamuis sit diuisibilis secundum longitudinem, & sub ea ratione sit aliquid completum, & constituens propriam speciem quantitatis continuæ, quatenus tamen est indiuisibilis secundum latitudinem, est quid incompletum, & principium superficiei; ita quantitas continua quamuis sit diuisibilis diuisione propria

continui, est tamen indiuisibilis secundum diuisionem numeri (quia vna quantitas continua non potest diuidi in duas vnitates) est quid incompletum, & principiũ numeri, & ita non requiritur aliquid realiter entitatiue quantitati continuę superadditum, vt sit vnitas ad quantitatem discretam reductiue pertinens: ac perinde sit principium numeri, qui est species quantitatis.

6 Obijcies tamen varia testimonia D.Thom. in quibus aliqui existimant, Doctorem sanctum oppositum docuisse nostræ sententiæ: quodlib. enim 10. art 1. sic ait: *Respondeo dicendum, quod vnum, quod est principium numeri, de necessitate aliquid positiue dicit in eo cui attribuitur: quia cum ex vnitatibus numerus constituatur, nisi vnitas res aliqua esset, numerus esse non posset, & sic nõ posset poni in aliquo genere tanquã species*. Et 1.p.q.11. ar.1. ad 1. postquam retulerat Sanctus Doctor duas extremas sententias, alteram Platonis, & Pythagoræ, quod sicut vnum quod conuertitur cum ente, nihil addit supra ens, ita nec aliquid addit supra ens vnum, quod est principiũ numeri: alteram Auicennæ, quod sicut vnum, quod est principium numeri, addit aliquid supra substantiam entis; ita etiam vnum, quod conuertitur cum ente, addit aliquid supra substãtiam entis: ipse S. Doctor media via inter eas sententias extremas procedens, concludit solutionem dicens: *Sic igitur dicendum est, quod vnum*

quod

quod conuertitur cum ente, non addit aliquam rem supra ens: sed vnum, quod est principium numeri, addit aliquid supra ens ad genus quantitatis pertinens. Sentire ergo videtur S. Tho. vnum, quod est principiũ numeri, addere aliquid supra ea quæ numerantur, & cum quod præcipue numeratur sit quantitas continua, supra illam videtur sentire S. Doct. quod aliquid addat vnum, quod est principium numeri.

7 Respondetur, huiusmodi & alia similia D. Thom. testimonia, mihi non magnam ingerere difficultatem, sed existimo S. Doctorem, solum in illis intendere assignare manifestam differentiam inter vnum quod cõuertitur cum ente, & vnũ, quod est principium numeri; quod vnum transcendentale, & quod conuertatur cũ ente, supra nullum ens cui competit, aliquid reale & positiuum addit vnum autem prædicamentale, & quod est principium numeri, addit supra ens cui competit, aliquid ad genus quantitatis pertinẽs, scilicet ipsam quantitatem continuam, non tamen aliquid addit supra ipsam quantitatem continuam, & ita D. Thom. licet toties de hac re loquutus sit, nunquã dixit, quod vnum quod est principium numeri, aliquid addit supra quantitatem, sed supra ens, vel supra substantiam entis. Pro cuius maiori intelligentia est aduertendum, quod non solum quantitates continuæ numerantur, & sunt vnum ac principium numeri, sed & substantiæ & qua-

litates, quæ per quantitatem continuam sunt quanta, & eis numerus tribuitur. Dicimus enim, quod tres homines quanti aut tres albedines quantæ faciunt numerũ ternarium non solum transcendentalem (quem facerent etiam absque quantitate, imò etiam si essent entia omnino spiritualia) sed numerum prædicamentalem, qui est species quantitatis discretæ, & ad eum numerum prædicamentalem componendum, & vt quilibet ver. gr. talis homo sit vnum, quod sit principium talis numeri, non sufficit ei sua entitas substantialis, sed requirit superadditam sibi quantitatem continuam, per quam homo qui ex sua entitate substantiali sicut erat ens, erat vnum transcendentale, efficiatur vnum prædicamentale, & principium numeri, qui est species quantitatis: & ita solum intendit in prædictis testimonijs D.Tho. quod super ens substantiale, vel qualitatem materialem, vt numero quantitatiuo numerentur, esse vnum, quod est principium talis numeri, aliquid addat, scilicet ipsam quantitam continuam.

Etsi dicas, quod non solum substantiæ, & qualitates quantæ per quantitatem continuam numerantur numero quantitatiuo, sed ipsæ quantitates cõtinuæ etiam si nullam substantiam, aut qualitatem afficerent, possunt numero quantitatiuo numerari, & quælibet esse vnum, quod sit principium numeri quantitatiui? Tunc enim inquiro, an quælibet talis quantitas sit

vnum,

vnum, & principium talis numeri per suammet entitatem, sine aliqua ei entitate superaddita, an per aliam entitatem, licet incompletam ei superadditam. Si hoc secundum, sicut quantitas continua per se ipsam non habet esse vnum, quod est principium numeri; ita nec per se ipsam sufficit substantiam quam quantificat, facere vnum quod sit principium numeri. Si vero dicatur primum, non distinguitur in tali quantitate vnum, & vnitas transcendentalis, quæ conuertitur cum ipsius quantitatis entitate ab vnitate prædicamentali, per quam talis quantitas est vnum, quod est principium numeri.

9 Respondetur, ita re vera esse, quod licet aliæ entitates præter quantitatem continuam per se ipsas sint vnum transcendentale, & per quantitatem continuã eis realiter superadditam sint vnum prædicamentale, quod est principium numeri quantitatiui, ac perinde in eis realiter nõ coincidat vnitas transcendentalis, cum tali vnitate prædicamentali: in quantitate tamen continua eius vnitas transcendentalis, quia est in genere quãtitatis, vtpote quæ conuertitur cum entitate ipsius quantitatis ad genus quantitatis pertinente, est etiam realiter entitatiue vnitas prædicamentalis, & principium numeri quantitatiui cum sola distinctione rationis. Quatenus enim talis vnitas consideratur absolute, & in se, dicitur vnitas transcendentalis; quatenus vero ordinatur ad cõ-

ponendum cum alijs quantitatibus continuis numerum prædicamentalem, dicitur vnitas prædicamentalis, & est principium talis numeri.

10 Secundo principaliter obijcies, quod vnitas quæ est principium numeri, debet esse aliquid indiuisibile, & incompletum: ac perinde reductiue tantum ad genus quantitatis pertinens. Sed quãtitas continua est diuisibilis; & quid cõpletum, & non reductiue tantum, sed directe ad genus quantitatis pertinens, vt pote propriam speciem quantitatis constituens, non igitur quantitas continua per se ipsam est vnitas aut vnum, quod est principium numeri, nec per se ipsam facit ea, quæ quantificat, esse vnum quod est principium numeri, sed ad id exigitur aliquid incompletum reductiue ad genus quantitatis pertinens non solum superadditum substantijs, & qualitatibus, quæ numerantur, sed etiam ipsi quantitati cõtinuæ. Antecedens prob. quia enim punctum est principium quantitatis, est quid indiuisibile, & incompletum: ac perinde solum reductiue ad genus quanticatis pertinens, sed sicut punctum est principium quantitatis continuæ, ita vnitas est principium numeri, quæ est quantitas discreta: ergo talis vnitas debet esse quid indiuisibile, & incompletum: ac perinde reductiue tantum ad genus quantitatis pertinens.

11 Respondetur, solutionem huius argumenti sufficienter in tertia probatio-

ne

ne nostræ conclusionis manere insinuatã; punctum enim quia sub omni ratione est indiuisibile; sub omni ratione est incompletum, & sub nulla directe pertinet ad genus quantitatis: quantitas autem continua licet sit diuisibilis propria diuisione continui, & sub ea ratione sit quid completum propriam constituens speciẽ quantitatis, est tamen indiuisibilis diuisione quantitatis discretæ. Postquam numerum enim v. g. binarium in duas quantitates, seu duo quanta quantitate continua diuidimus, licet quælibet talis vna quantitas sit diuisibilis in partes, quæ in ipsa sunt copulatæ, & continuatæ, quæ est diuisio propria quantitatis continuæ, non tamen est diuisibilis in aliquas partes, quæ in ipsa non sint aliquo termino communi copulatæ, quæ est diuisio propria quantitatis discretæ, & ita talis quælibet quantitas continua est indiuisibilis secundum diuisionem quantitatis discretæ. Vnde sub ea ratione est aliquid incompletum, & indirecte, & reductiuè pertinens ad genus quãtitatis discretæ. Exemplum huius manifestum assignauimus in prædicta tertia probatione nostræ conclusionis; linea enim quatenus diuisibilis secundum longitudinem, est quid completum directe pertinens ad genus quantitatis, & propriam speciem quantitatis continuæ constituens: quatenus vero est indiuisibilis secundum latitudinem, est principium superficiei, ac perinde vt sic quid incom-

pletum,& reductiue pertinens ad speciem superficiei, & idem est de superficie, quæ vt diuisibilis secundum latitudinem constituit propriam speciem quantitatis, & vt indiuisibilis secundum profunditatem est principium corporis, & reductiue ad speciem corporis pertinens. Et solum interuenit distinctio rationis inter hæc, vt secundum se vel vt principium aliorum considerantur. Et eandem distinctionem rationis admittimus in quantitate continua secundum se sumpta à semetipsa vt est principium numeri quantitatis discretæ. Totam hanc doctrinam desumpsimus ex nostro Authore Ss. Magistro Soto.

QVÆSTIO XIV.

Vtrum numerus prædicamentalis sit ens reale; ens per se, & propria species quantitatis.

DIco primo, numerus quantitatiuus, qui ex diuisione continui resultat, est aliquid reale. Oppositum tenent aliqui extra scholam D. Thomæ. Sed conclusio est communis Thomistarum, & merito quidem, cum manifeste deducatur ex Aristotele, & D. Thoma, vterque enim (vt conclusione sequenti videbimus) numerū assignat propriam speciem quantitatis: cumque genus generalissimum quantitatis sit aliquid reale, & impossibile sit, genus reale

reale per species, quæ non sunt aliquid reale, contrahi, manifeste insinuant, numerum esse aliquid reale.

2 Probatur autem primo conclusio; quia numerus quantitatiuus (vt suppono) est obiectum Arithmeticæ, quæ non solum est sciētia realis, quia est habitus realis, sed dicitur scientia realis, quia agit de ente reali, ad differentiam logicæ, cuius obiectum est ens rationis. §. Et confirmatur quia si numerus, qui est obiectum Arithmeticæ, esset ens rationis, non abstraherent solũ à materia sensibili, qualiter obiecta omnium mathematicarum dicuntur abstrahere, sed cum nullam eius subiectũ concerneret materiam, abstraheret propter sui imperfectionem ab omni materia negatiuè, sicut in procemialibus quæst. 6. diximus, abstrahere obiectum logicæ: ac perinde non haberet per quid distingueretur formaliter ab obiecto logicæ, nisi diceretur quod logica, & Arithmetica conuenirent in eadem specie scientiæ subalterna, quod nullus admitteret. Ne igitur id dicatur, dicendum est cum omni sententia, numerum, qui est obiectum Arithmeticæ, vere esse aliquid reale.

3 Secundo probatur, quia teste Philosopho 2. de anima, cap. 6. numerus est sensibile commune, quod vtique esse non posset, nisi esset aliquid reale: sensus enim etiam communis nō potest nisi ad aliquid reale terminari. §. Confirmatur, quia numerus est mensura realis entium realiũ

permanentium: ipſe igitur numerus eſt aliquid reale, aliàs entia realiter menſurare non poſſet.

4 Dico ſecundo, numerus quantitatiuus eſt ens per ſe, & vera ſpecies quantitatis. Oppoſitum aliqui tenent, ſed certe contra communem ſententiam Ariſtotelis & D. Thomæ. Ariſtoteles enim non ſolũ in hoc capite, ſed & 5. libro metaphiſicæ, vbi quoad eſſentialia, & intrinſeca quantitatis, illius ſpecies numerauit, inter illas numerum aſſignauit. Et D. Thomas pluries aſſerit, numerum eſſe veram, & propriam ſpeciem quantitatis: ac perinde eſſe vnum ens per ſe, & vtrumque clariſſime docet 8. metaphiſ. lect. 3. vbi ait: *Eſt enim per ſe vnum numerus, in quantum vltima vnitas dat numero ſpeciem & vnitatem; ſicut etiam ex rebus ex materia, & forma per formam eſt aliquid vnum, & vnitatatem, & ſpeciem ſortitur*. Hæc D. Thomas, vt tamen clarius concluſionem probemus, oſtendamus prius numerum eſſe ens per ſe, & deinde illum eſſe veram propriam, & diſtinctam ſpeciem quantitatis.

5 Primum igitur probatur, primo quia vt aliquid ſit ens per ſe, ſufficit quod ea ex quibus componitur habeant vnitatem ordinis, & ordinate vnum ſe habeat ad alterum ſed hoc ſaltem reperitur in numero cuius, vnitates ex quibus componitur, ordinatè ad illud componendum concurrunt, & vltima vnitas (vt in hac quæſtione in ſolutione ad vltimam

obie-

obiectionem videbimus) est forma numeri: ergo numerus licet inter entia per se sit in infimo gradu vnitatis, & perseitatis, absolute tamen est vnum ens, & ens per se. Maior probatur, quia non omnia entia per se eandem vnitatem & perseitatem habere debent; sed maiorem, & maximam habet Deus, quia est actus simplicissimus, & purus: ac perinde est magis vnus, & per se, quam Angelus: & Angelus maiorem vnitatem & perseitatē habet, quam composita substantialia materialia: & hæc maiorem, quam quantitas continua: & infimā vnitatem, & perseitatem habet quantitas discreta, cuius partes non copulantur aliquo termino cōmuni: habent tamen vnitatem, & perseitatem ordinis. Vnde hoc ipsum explicans D.Th.a Metaph. lect. vltima ait: *Compositum quandoq; sortitur speciem ab aliquo vno, quod est vel forma, vt patet in corpore mixto; vel compositio, vt patet in domo, vel ordo, vt patet in syllaba, & numero: & tunc oppertet, quod totum compositum sit vnum simpliciter. Quandoq; vero cōpositū sortitur speciē ab ipsa multitudine partium collectarum; vt patet in aceruo, & populo, & in talibus compositū non est vnū simpliciter, sed tantū secundū quid.*

6 Secundo idem probatur, quia numerus (vt diximus conclusione præcedenti) est obiectum scientiæ Arithmeticæ: ergo est vnum per se. Patet conseq. Tum ex Aristotele 6.metaphisicæ, & alibi sæpe dicente, quod de ente per acci-

dens nec poteſt eſſe ſcientia, nec definitio. Tum etiam, quia cum ſcientia verſetur in demonſtratione paſſionum de ſuo obiecto, & ens per accidens nullas habeat paſſiones, cum nullam babeat eſſentiam determinatam, nulla ſcientia poteſt eſſe de ente per accidens, ac perinde cum numerus quantitatiuus ſit obiectum ſcientię Arithmeticæ; numerus eſt ens per ſe.

7 Nec valet dicere, quod Arithmetica non agit de numero pro formali, ſed pro materiali, pro ipſis videlicet quantitatibus continuis: id enim vt pote falſum nullatenus valet. Tum, quia de quantitate continua agit Geometra, vt de proprio Geometriæ obiecto: ergo ſi illud etiam eſſet obiectum Arithmeticæ, illa non diſtingueretur formaliter à Geometria. Tum etiam, quia licet numerus ſemper reperiatur in aliqua quantitate continua, à tali continuitate abſtrahit Arithmetica non agens de numero, non ſolum vt eſt numerus in materia ſenſibili ligni, verbi gratia vel auri (à tali enim materia ſenſibili omnes mathematicæ abſtrahunt) ſed nec vt eſt numerus linearum, ſuperficierum, aut corporum, nec vt partes numeri habent aliquam continuitatē aut diuiſibilitatem propriam continui in partes copulatas termino communi: ſed ſolum agit de quantitate cōtinua formalite, vt eſt vnitas indiuiſibilis ſecundum diuiſionem propriam quantitatis diſcretæ, ideſt, vt eſt indiuiſibilis in partes non copula-

tas

tas termino communi : ergo abstrahit formaliter Arithmetica à continuitate, quam concernit, & de qua vt de proprio obiecto agit Geometra : ac perinde cum numerus, vt formaliter distinguitur à quantitate continua, sit obiectum Arithmeticę, vt sic debet esse aliquid per se.

8 Quod autem numerus sit propria, & specialis ab alijsque distincta species quantitatis : præter quam quod ad id (vt nunc ostendimus) ei non defficit sufficiens perseitas, & preterquam quod (vt videbimus) id deducitur ex Aristotele, expresse asserit D. Thomas, 1.part. quæst. 11. ar.1. ad 1.& alibi sæpe. Et probatur, quia numero vere competit essentia quãtitatis, vtpote quia veram habet extensionem, & diuisibilitatem, & vere ei cõpetit descriptio quantitatis, cũm sit diuisibilis in ea, quæ in sunt, & habet specialem extensionem, & essentialiter distinctã ab omni alia quantitate, vtpote cuius partes non copulantur aliquo termino communi, sicut partes quantitatis continuæ. Veram igitur & essentialiter distinctam ab alijs constituit quantitatis speciem.

§. Confirmatur, quia numerus non est quantus per accidens, aut per aliud, sed per semetipsum, & per suam extensionem distinctam formaliter ab omni alia extensione quantitatis ergo cum, vt supra diximus, species quantitatis assignentur, & distinguãtur penes diuersa quanta per se, numerus est vera & propria species quan-

tita-

titatis distincta essentialiter ā omnibus alijs.

9 Aduersus primam conclusionem, obijcies primo, quod Aristoteles 5. metaphisicæ ait, quod numerus non est sine numerante: ergo cum numerans sit intellectus, numerus non est nisi dependenter ab intellectu: ac perinde est aliquid rationis, cum ens rationis sit quidquid non habet esse, nisi ab intellectu dependens. §. Confirmatur, nam D. Thomas 1. par. quæst.30. art.1.ad 4. asserit, quod numerus absolutus à rebus non est nisi in intellectu: ergo numerus, vt distinguitur à rebus numeratis, scilicet à quantitatibus continuis, non est aliquid reale, sed rationis; quod enim est in intellectu, non est ens reale, sed rationis.

10 Respondetur ad argumentum, quod Aristoteles solum intendit, quod si non esset possibilis potentia numerans, nō esset numerus, quia in ordine ad potentiam numerantem numerus est: non tamen ob id numerus non habet esse reale: plura enim habent suum esse in ordine ad aliquam potentiam, nec illud haberent, si talis potentia non esset possibilis. Et tamen suum esse est reale, & non fictum à tali potentia; vt visibile habet suā visibilitatem in ordine ad potentiam visiuam, & illā non haberet, si non esset possibilis potentia visiua; & tamen visibilitas est aliquid reale. §. Vel secundo respondetur iuxta ea, quæ dicturi sumus ad

vlti-

vltimam obiectionem contra ſecundam conclusionem, quod licet numerus ſit aliquid reale, vt tamen in exercitio ſit numerus, dependet tanquam à conditione ab intellectu numerante & accipiente ex vnitatibus, quæ componant numerum, aliquam vt vltimam, & alias vt non vltimas, quæ tamen dependentia, vt ibi explicabimus, non obſtat realitati numeri, & hanc forſan dependentiam numeri a numerante intendit in hoc teſtimonio Ariſtoteles. §. Ad confirmationem reſpondetur, Diu. Thomam ſolum intendere, quod numerus non reperiatur ſeparatus à rebus numeratis, & quod ſolum ab illis ſeparatur per intellectum; non tamen ob id aſſerit, quod numerus non ſit aliquid reale cum ipſis rebus numeratis identificatus, & formaliter ab illis diſtinctus; ſicut licet animal non reperiatur ſeparatum à rationali, & irrationali, niſi per intellectum, non ſequitur, quod animal non ſit aliquid reale.

11 Obijcies ſecundo, quod plures vnitates, quæ componunt numerum prædicamentalem, non poſſunt vniri in aliqua forma reali: ergo vel nullatenus inter ſe vniuntur, ac perinde nullo modo efficiunt vnum, vel vniuntur in aliqua forma rationis: ac perinde numerus formaliter ſumptus non erit aliquid reale, ſed aliquid rationis. Antecedens probatur, quia forma vniens aliqua debet eſſe in ipſis vnitis. Sed in vnitatibus, quæ componunt numerum,

rum, vtpote quæ sunt realiter distinctæ, & quandoque plurimum loco distantes, vt si componatur numerus binarius ex duobus hominibus, altero Romæ, altero Burgis existente, non potest aliqua forma realis existere: ergo non possunt vniri aliqua forma reali.

Respondetur, hoc argumento conuinci, vt asserit noster author, formam numeri non esse realiter entitatiue distinctã ã rebus numeratis: sic enim non posset esse realiter in omnibus illis, vt probat argumentum, cum tamen re vera forma numeri solum formaliter distinguatur à rebus numeratis secundum se sumptis, non obstat vt in omnibus illis inueniatur, quia omnes illæ, vt numerum componont sine aliqua entitate eis superaddita, sunt partes numeri, & habent formalitatem numeri. Et cum D.Thomas 7 metaphisicæ lectione 13. ait, quod dualitas non est duæ vnitates, sed aliquid ex duabus vnitatibus compositum, non intendit quod dualitas adeat aliquam entitatem, sed solum aliquam formalitatem supra duas vnitates, secundum se sumptas, quatenus ex illis vt ordinatis resultat vnum compositum, qui est numerus formaliter ab ipsis vnitatibus secundum se sumptis distinctus.

12 Aduersus secundam conclusionem obijcies primo, quod Aristoteles 3. metaphisicæ, cap.3. ait, numerum esse plures vnitates, & 8. metaphisicæ, cap.3. numerum

rum non esse vnum, sed sicut cumulum; quæ autem sunt plura non sunt vnum per se, & cumulus non est vnum per se: ergo in sententia Aristotelis numerus non est vnum per se.

Respondetur, Aristotelem solum in primo testimonio intendere, quod numerus sit quid vnum, non vnitate ordinis. Vnde cum dixit, numerum esse plures vnitates, non intendit quod sint plures vnitates absolute, & sine ordine, sed ordinatæ; quod sufficit vt numerus sit vnum ens per se vnitate, & perseitate ordinis. §. In secundo autem testimonio non dicit Philosophus, quod numerus est sicut cumulus, sed ita expresse ait: *Et numerum oportet aliquid esse, quo vnus si vnus est: aut enim non est, sed quasi congeries, aut si est, dicendum est, quid nam illud sit, quod eum ex multis facit*: In quibus verbis Philosophus non asseret, numerum esse quasi cumulum, aut congeriem, sed quod si vnus est, debet assignari, per quid sit vnum, & quid sit, quod numerum ex multis vnitatibus vnum facit, quod iam nos insinuauimus, nempe quod ordo quem habent inter se tales vnitates facit ex illis vnum, non quidem vnitate, & perseitate simplicitatis, nec phisicæ compositionis, secundum quam vna vnitas recipiatur in altera; nec vnitate continuationis talium vnitatum medio aliquo termino communi, sed vnitate ordinis, secundum quod tales vnita-

ta-

tates interse per vltimam vnitatem ordinantur.

13 Obijcies secundo, quod ex pluribus entibus completis non potest componi vnum ens per se. Sed numerus componitur ex pluribus quantitatibus continuis, quarum quælibet est ens completum; ergo ex illis numerus resultans non potest esse vnum eius per se. Maior videtur certa. Et minor in sententia quam quæstione præcedenti defendimus, quod vnitas, quæ est principium numeri nihil reale addat supra quantitatem continuam, facilius probatur, quia quantitas quælibet continua cum ponatur directe in prædicamento quantitatis est aliquid completum: ac perinde cum numerus componitur ex pluribus vnitatibus, videtur componi ex pluribus entibus completis.

Respondetur, quod quantitates continuæ secundum quod sunt indiuisibiles diuisione propria quantitatis discretæ (vt quæstione explicuimus præcedenti) sunt aliquid incompletum, licet secundum se, & vt sunt indiuisibiles diuisione continui sint aliquid completum, sicuti linea, quamuis, vt diuisibilis secundum longitudinem sit quid completum, vt indiuisibilis tamen secundum latitudinem est quid incõpletum, & principium ac terminus superficiei, & cum numerus componatur ex quantitatibus continuis, vt sunt ingenere quantitatis discretę quid indiuisibile, componi-

ponitur ex illis, vt sunt aliquid incompletum, & sic numerus non resultat ex entibus completis formaliter vt completis, sed potius vt incompleta sunt: ac perinde ob id non habet ex quo non sit ens per se.

14 Vltimo tandem obijcies, quod vt pluries testatur D.Thom. vltima vnitas est forma numeri. Sed esse vltimam habet ab intellectu accipiente illam vt vltimam: ergo numerus ex tali forma resultans non est ens per se, imò neque ens reale. Patet conseq. quia quod habet esse solum dependenter ab intellectu, non est ens reale, neque ens per se; cum ens per se petat determinatam formam, & non solum illam, quæ prolibito potest ei tribui ab intellectu.

Hoc argumentum petit explicari, quæ sit forma numeri, ad quod pluribus relictis quæ circa hoc congeri solent, breuiter dico, formam numeri esse duplicem; alteram quasi totalem, & alteram quasi partialem, & phisicam: sicut enim in homine damus vnam formam totalem, scilicet humanitatem, & formam phisicam, quæ determinet materiam, scilicet animam rationalem: ita & in numero v.g. ternario forma totalis est terneitas, quæ est quædam formalitas tribus vnitatibus, vt componentibus numerum ternarium, & vt sic simul sumptis competens. Et solum est difficultas de forma quasi phisica numeri, quæ actuet & determinet partes nu-

numeri, numerum que in specie determinata constituat. Ad quod dico cum Diu. Thoma, & communi sententia, quod vltima vnitas est forma inquolibet numero, & quæ dat illi speciem, & qua ablata, vel altera vltima vnitate superaddita mutatur species numeri, non tamen aliqua vnitas magis, quam alia habet ex natura sua esse vltimam vnitatem, aliàs si illa non desineret esse, quamuis alia in aliquo numero desineret esse, non mutaretur species numeri; sicut non mutatur species per desitionem alicuius materiæ partialis, dummodo maneat forma informans, & actuans alias partes materiæ, sed omnes vnitates quæ sunt capaces componere aliquem numerum realiter ex natura sua habent capacitatem, vt possint accipi vt vltimæ, vel vt non vltimæ vnitates, & vt determinabiles, vel vt determinantes: vt tamen de facto exerceant alterum determinate horum, requiritur tanquam conditio, quod intellectus accipiat vnam prædictarum vnitatum, vt vltimam reliquas determinantem, aliàs vero vt non vltimas, & ab illa determinabiles: & tunc, vt obiectioni occurramus, illa vnitas, quæ de facto ab intellectu accipitur vt vltima, per suam realitatem habet esse vltimam, siquidem per suam realitatem erat capax, vt acciperetur ab intellectu vt vltima; quamuis exercitium vltimæ vnitatis non habeat, nisi dependenter tanquam à conditione, ab eo, quod ab intellectu de facto accipia-

pia-

piatur vt vltima, quod tamen nec tollit realitatem, nec perseitatem numeri, quia vltima vnitas per suam entitatem, & realitatem est forma aliarum vnitatum, licet in exercitio illas determinandi dependeat ab intellectu; sicuti realitati causæ finalis non obstat, quod in exercitio finalizandi dependeat, tanquam à conditione ab appræhensione intellectus; quia bonitas sic appræhensa est aliquid reale, & quod re vera finalizat. Sic igitur quamuis vnitas, vt in exercitio sit vltima, dependeat tanquam à conditione ab actione intellectus accipientis illam, vt vltimam; tamen id non obstat realitati numeri, quia talis vnitas est realis, & sicut vltima ab intellectu accepta realiter determinat alias vnitates.

QVÆSTIO XV.

Vtrum oratio sit vera, & distincta species quantitatis discretæ.

EX multiplici orationis acceptione, & ex multis quæ in oratione aliqua etiam quantitatiua reperiuntur, quæ tangit noster Author quæst. 1. super hoc caput de quantitate in argumento 4. oratio prout hic accipitur à Philosopho, vt idem noster Author asserit in solutione eiusdem quarti argumenti, *est mensura quorumcumque*

que

quæ motuum diſcretorum ordinatè ſibi ſuccedentium. Vt ſi tres ſyllabas ordine quis proferat, oratio erit menſura illarum ſecundum longitudinem aut breuitatem. Et eodem modo tres ſoni tubæ, aut cytharæ immò & tres ſaltationes ordinatæ habent rationem orationis, quatenus menſurantur ſecundum longitudinem, aut breuitatem. Et quamuis D.Thom. opuſc.48. cap.v. & 2. de anima lectio 18. orationem definierit, *quod ſit menſura vocis prolata ſecundum multitudinem vocum ſibi ſuccedentium*, non perinde intendit, non dari orationem in alijs ſonis, ſeu motibus ordinatè ſibi ſuccedentibus, ſed loquitur de oratione, quæ reperitur in vocibus vt de magis nota, & de illa nos vt magis nota loquemur.

2 De oratione igitur in hac acceptione inquirimus, an veram & propriam, & condiſtinctam ſpeciem quantitatis conſtituat, & ratio pro vtraque parte dubitandi deſumitur ex eo, quod Ariſtoteles in hoc capite orationem vt ſpecialem, & diſtinctam ſpeciem quantitatis diſcretæ enumerauit. In 5. tamen libro metaphiſicæ, vbi ſpecies quantitatis enumerat, orationis non meminit, nec illam inter ſpecies quantitatis aſſignat.

3 Vt hanc in Ariſtotele diuerſitatem concilient, plures conueniunt, quod oratio non ponitur diſtincta ſpecies quantitatis in ratione extenſionis; quia non habet ſpecialem, & diſtinctam extenſionem &

ideò

ideò non numerauit illam Aristoteles inter species quantitatis in 5. metaphisicæ, vbi species quantitatis in ratione extensionis, quæ est propria ratio quantitatis, assignauit. Ponitur tamen oratio distincta species quantitatis in ratione mẽsuræ, quia habet rationem mensuræ distinctam ab omni alia specie quantitatis. Et ideò in hoc capite, in quo de quantitatem in ratione mensuræ loquitur Aristoteles, orationem vt distinctam quantitatis speciem enumerauit.

4 In assignando autem cum qua specie quantitatis in extensione coincidat oratio, aliqui asserunt, quod non habeat aliam extensionem ab extensione motus, & cum, vt quæst.6. ex Aristotele & D.Thoma explicuimus) motus non habeat aliam extensionem ab extensione corporis super quod fit; dicunt isti authores, quod extensio orationis coincidit cum extensione corporis, super quod fit motus. Id tamen fateor, me intelligere non posse. Nam cum extensio corporis super quod fit motus, imò & extensio ipsius motus, si successiue & absque interruptione fiat, sit extensio & diuisibilitas continua, & extensio partium, quæ continuantur aliquo termino communi; extensio autem & diuisibilitas rationis sit discreta, vtpote quæ eodem modo, sicut numerus, componitur ex partibus, quæ nullo termino communi copulantur; extensio orationis non potest formaliter coincidere cum

ex-

extensione corporis, super quod fit motus.

5 Pro veritatis tamen explicatione dicendum existimo, quod oratio in ratione extensionis, ac perinde in ratione formalissima quantitatis non constituit propriam speciem quantitatis condistinctam à numero; constituit tamen specialem & distinctam speciem quantitatis in ratione mensuræ. Vtraque pars conclusionis simul hac ratione efficaciter, meo videri, probatur, quia oratio non habet diuersam extensionem ab extensione numeri, habet tamen diuersam mensuram à mensura numeri. Ergo vtraque pars conclusionis est vera. Antecedens quoad primam partem probatur. Quia easdem partes & eodem modo indiuisibiles & discontinuatas habet oratio ac numerus. Ergo oratio non habet diuersam extensionem ab extensione numeri. Antecedens probatur. Quia licet numerus primario sit mensura rei permanentis, etiam potest mensurare res successiuas, vt motus & syllabas successiue & ordinate sibi succedentes: sicut enim datur v.g. terminus trium hominum, ita & trium syllabarum. Tres ergo syllabæ sicuti vt indiuisibiles secundum diuisionem discretam, & vt non copulatæ aliquo termino communi componunt numerum, ita etiam componunt orationem. Ergo oratio nec alias partes, nec alio modo extensas habet, ac numerus: ac perinde non habet aliam extensionem & diuisibili-

bilitatem ab extensione & diuisibilitate numeri. §. Secunda autem pars antecedentis etiam probatur. Quia numerus solum mensurat res numeratas secundum multitudinem, ita vt eius mensurationi omnino accidat, quod partes quas numerat, longitudinem aut breuitatem habeant: oratio autem addit diuersam rationem mensuræ, secundum longitudinẽ videlicet vel breuitatem. Vnde istæ duæ orationes, sermonis ver.g. & temporis, in ratione numeri nullatenus differunt, quia vtraque est trisyllabum, aut ternarius syllabarum, imò nec differunt in ratione mensuræ multitudinis, quia vtraque habet æqualem multitudinem syllabarũ: differunt tamen in ratione mensuræ, quæ est propria mensura orationis, quia secunda syllaba vnius est longa, & alterius est breuis: & sic tota vna oratio habet diuersam mensuram, ac altera: ergo oratio in ratione mensuræ discretæ distinctam speciem constituit à numero.

6 Hinc sequitur, orationem in ratione mensuræ, qua ratione (vt diximus) constituit distinctam speciem quantitatis, non esse speciem athomam, sed subalternam diuisibilem in diuersas species essentialiter in ratione mensuræ distincta. Vt sic distinguuntur diuersæ orationes, vt in carmine distinguitur pes Dactylus ab Spondeo, & in musica distinguuntur species tenorum vt Diapante, & Diapason.

7 Sequitur etiam solutio rationis dubitandi. Cum enim in metaphisica egerit Aristoteles de quantitate ratione extensionis, non assignauit orationem distinctã speciem quantitatis à numero, quia non habet distinctam extensionem ab illo; in logica autem cum assignet species quantitatis in ratione mensuræ, assignauit orationem distinctam speciem quantitatis discretæ à numero, quia habet distinctam rationem mensuræ ab illo.

QVÆSTIO XVI.

Vtrum proprietates quantitatis recte à Philosopho assignentur.

IN secunda parte huius capitis tres proprietates quantitatis assignat Philosophus, quas hucusque proponere distulimus, vt eas in hac quæstione examinãdas proponamus. Prima igitur proprietas quantitatis est, quod *quantitati nihil est contrarium*. Hanc proprietatem ait Philosophus, non esse propriam quarto modo quantitatis, cum (vt capite præcedenti dixerat) etiam competat substantiæ: competit autem omni saltem quantitati determinatæ. An autem competat quantitati indeterminatæ, vt si magnum contrarietur paruo, statim cum Philosopho exami-

minabimus. Secunda proprietas quantitatis est, quod *quantitas non suscipit magis, & minus*. Hæc autem proprietas (vt vidimus) etiam competit substantiæ: competit autem quantitati, quia cum illi nihil sit contrarium, & aliquid suscipiat magis, aut minus, quanto magis aut minus habet ad mixtum de suo contrario; quantitas non habet ex quo suscipiat magis aut minus. Tertia quantitatis proprietas quarto modo scilicet, omni, semper, & soli quantitati competens, est, quod *secundum quantitatem aliquid dicatur æquale vel inæquale*. Quia cum esse mensuram, proprium sit quantitati, vt aliquid dicatur æquale vel inæquale, quatenus æquali, vel inæquali mensura mensuratur, proprium est quantitati, quod secundum eam aliquid dicatur æquale vel inæquale: quæ enim conueniunt vel differunt secundum qualitatem, non dicuntur æquales, vel inæquales, sed similes aut dissimiles. De his igitur tribus quantitatis proprietatibus inquirimus, an recte assignentur.

2 Affirmatiue, & resolutorie respondetur, quod præter authoritatem Philosophi, & omnium eius interpretum, & præter rationes, quas inter proponendas easdem proprietates insinuauimus, non aliter melius, quam eas proprietates aliquibus obiectionibus examinãdo, comprobabitur.

3 Obijcies ergo primo aduersus pri-

mam proprietatem, quod aduersus illam sibimet obijcit Philosophus, quod magnum, & paruum videntur esse species quantitatis: & tamen magnum contrariatur paruo: iam igitur quantitati aliquid est contrarium. §. Confirmatur, quia motus augmentationis, & diminutionis dicuntur motus contrarij: ergo ad contrarios terminos terminantur. Sed augmentatio terminatur ad magnitudinem, & diminutio ad paruitatem. Magnum igitur & paruum adinuicem sibi contrariantur.

4 Triplex ad argumentum ex ipso Philosopho in hoc capite, & præcedenti deducitur solutio. Prima; quod & si daretur, quod intendit argumentum, solum sequeretur, quod quantitati indeterminatæ, non vero quod quantitati determinatæ esset aliquid contrarium. Hanc tamen solutionē relinquere videtur Arist. in hoc cap. Vnde secundam adhibet solutionē negando quod magnū, & paruū sint species quantitatis. Cum enim de formali significēt excessum vnius ad alterum, potius formaliter pertinent ad relationem, quam ad quantitatem. Tertia denique solutio est, quod quidquid sit an magnum & paruum formaliter sint species quantitatis, proprie tamen magnum, & paruum adinuicem non contrariantur, quia contraria ab eodē subiecto mutuo se expellunt, magnum autem, & paruum in eodem compatiuntur subiecto; quod enim est magnum respe-
ctu

ctu vnius, poteſt eſſe paruū ſimul reſpectu alterius: ergo magnū, & paruum proprie non contrariantur, alias idem eſſet ſibi cōtrarium, cū idem poſſit eſſe ſimul reſpectu diuerſorum magnum, & paruum. §. Ad confirm. reſp. augmentationem; & diminutionem dici motus contrarios contrarietate late ſumpta, prout ſunt oppoſiti, & incompoſſibiles, & eodem modo, non autem proprie eorum termini dicuntur contrarij.

§ Aduerſus eandem primam proprietatem obijcies ſecundo, quod etiam ſibi contra illam obijcit Ariſtoteles, quod locus eſt ſpecies quantitatis, & tamen loco aliquid eſt contrarium: loco enim ſurſum contrariatur locus deorſum. Iam igitur quantitati aliquid eſt contrariū. Minor probatur. Nam contraria ſunt, quæ maxime diſtant, & ex quorum comparatione per maiorem vel minorē receſſum ad illa opponuntur. Sed ſurſum & deorſum, vt centrum terræ & conuexum primi Cœli maxime diſtant, & alia dicuntur eſſe ſurſum vel deorſum, quatenus magis accedūt ad centrum terræ, vel ad conuexum primi Cœli. Ergo ſurſum & deorſum in prædictis locis adinuicem contrariantur. §. Confirm. Quia Ariſt. 4. phiſicorū tex. 4. & tex. 44. ait, quod corpora cōtraria naturaliter feruntur ad loca cōtraria, quia habent qualitates cōſeruatiuas cōtrarias. Ergo locus, qui ad prædicamentū quantitatis pertinet, habet aliquid contrarium.

8 Respondetur ad argumentum negando consequentiam, quia vt aliquod accidens suscipiat magis & minus, debet esse per id quod in eadem parte subiecti magis aut minus radicetur per maiorem vel minorem expulsionem sui contrarij; quantitas autem in rarefactione fit magis longa, non per id quod magis radicetur in eadem parte subiecti, aut magis expellat ab illa suum contrarium, cum nullum habeat contrarium: sed solum quod extendatur ad nouam partem subiecti, quod non sufficit vt proprie dicatur suscipere magis, aut minus. §. Ad confirmationem respondetur D. Thomam in prædictis locis non intendere, quantitatem habere proprie augmentum intensionis: intensio enim solum est per maiorem radicationem accidentis in eadem parte subiecti. Cum autem in rarefactione quantitas in eadem parte subiecti non magis radicetur, sed ad nouam subiecti partem extendatur, tale eius augmentum re vera est extensionis; assimilatur tamen à D. Thoma augmento intensionis in eo, quod fit sine additione nouæ quantitatis, sicut intensio fit sine additione nouæ qualitatis:

9 Quarto denique aduersus tertiam proprietatem obijcies, quod alia præter quantitatem dicuntur æqualia, vel inæqualia, vt differentiæ substantiales dicuntur inæquales in perfectione, & duæ qualitates inæqualiter intensæ, vt duæ albe-

priæ, Vnde vna sola quælibet quantitas quantum est ex se habet talem rationem fundamenti, licet vt de facto talis detur respectus æqualitatis, vel inæqualitatis, debeant dari duæ quantitates, quæ dicantur æquales, vel inæquales.

CAPVT

De Relatione.

QVÆSTIO XVII.

Quid sit relatio secundum esse: & an sit à relatione secundum dici distincta.

QVamuis qualitas, vtpote accidens absolutum, secundum perfectionem entis præcedat relationem: ac perinde iuxta ordinem perfectionis in entitate prius de qualitate, quam de relatione deberet agi, ob id tamen (alijs omissis rationibus) Philosophus prius egit de relatione quia in capite præcedenti dixerat magnum, & paruum esse relatiua. Et vt id & alia, quæ passim de relatione erat necessarium dicere, facilius intelligerentur, noluit tractatum de relatione differre.

2 In hoc autem capite duplicem Aristoteles assignat relatiuorum definitionem. Alteram non ex propria, sed ex antiquorum sententia, videlicet, *quod ea dicuntur ad aliquid, quæ id quod sunt aliorũ esse, aut aliquid aliquo alio modo dicuntur.* Alteram autem, ea non admissa assignat Philosophus ex propria sententia definitionem videlicet *quod ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum esse est ad aliud quodammodo se habere.* Cum qua definitione coincidit ea, quæ communiter circumfertur relatiuorum definitio videlicet, *quod relatiua sunt, quorum totum suum esse est in ordine ad aliud.*

3 Quatuor assignat Aristoteles relatiuorum proprietates, duas quidem priores non ex propria, sed ex aliorum sententia, videlicet quod relatiua habent contrarium, & quod suscipiunt magis, & minus. Ex propria autem sententia assignat Philosophus alias duas relatiuorum proprietates. Prima est, quod relatiua dicuntur ad conuertentiam: vt si est pater, alicuius filij est pater; & si est filius, alicuius patris est filius: etsi aliquis est hærus, alicuius serui est hærus, etsi aliquis est seruus, alicuius hæri debet esse seruus.

4 Hæc summatim sunt, quæ in toto capite de relatione habet Aristoteles. Et quia in illis insinuat duplicis modi relatiua, alia videlicet, quæ sunt relatiua tantum secundum dici, & quæ licet dicãtur

tur relatiua, re vera relatiua non sunt, sed absoluta: alia vero, quæ sunt relatiua secundum esse, & quorum propria essentia, & totum suum esse est esse relatiua, & quia solum relatiua secundum esse ad genus, & prædicamentum relationis pertinent; merito ante omnia alia in hoc prædicamento disputanda, inquirimus, quid sint relatiua secundum esse, & in quo a relatiuis secundum dici distinguantur.

5 In quo imprimis reijcienda est sententia aliquorum, vt Auicenæ 3. metaphisicæ, & Henrici quodlibeto 3. quæst. 4. existimantium, idem esse relationem secundum esse, ac relationem realem; & idem esse relationem secundum dici, ac relationem rationis, ac perinde in eorum sententia solum distinguitur relatio secundum esse à relatione secundum dici; in eo quod illa est ex natura rei, & independenter ab intellectu, ista verò solum per operationem intellectus. Reijcienda, inquam, est hæc sententia, cum (vt videbimus) inter relatiua realia, & quæ antecedenter, & independenter ab omni operatione intellectus, dicunt respectum ad aliud, alia sint relatiua secundum esse, alia vero tantum secundum dici, & inter entia rationis dentur vera relatiua secundum esse, vt secundæ intentiones rationis, & omnia entia rationis, etiam negatio, & priuatio sint relatiua secundum dici, quia omnia illa dicunt respectum transcendentalem ad intellectum.

vt ad illorum causam quasi efficientem. Aliunde ergo est inuestigandum discrimen inter relatiua secundum esse, & relatiua secundum dici.

6 Dicendum igitur est, quod relatiua secundum esse sunt, quorum totum suum esse est in ordine ad aliud. relatiua vero secundum dici sunt, quorum licet totum suum esse nō sit in ordine ad aliud, ad suum tamen esse cōsequitur aliquis ordo, & respectus ad aliud, sine quo eorum esse adæquate explicari non potest. Pro intelligentia huius conclusionis est aduertendum ex D. Thom. 1. p. quæst. 13. art. 7 ad 1. *Quod quædam relatiua sunt imposita ad significandum ipsas habitudines relatiuas, vt dominus, seruus, Pater, & Filius, & huiusmodi, & hæc dicuntur relatiua secundū esse. Quædam vero sunt imposita ad significandas rationes quas consequuntur quędā habitudines, sicut mouens, & motum, caput, & capitatum, & alia huiusmodi, quæ dicuntur relatiua secundum dici.* Hæc D. Th. Ex quibus deducitur ratio nostræ conclusionis, nam cum aliqua nomina sint imposita ad significandum ipsas relationes, & respectus ad aliud, licet totum esse illorum, cui tales competunt relationes, non sit ad aliud, totum tamen esse eorum, quod per talia nomina significatur, est esse ad aliud. Vnde relatiua formaliter, vt per talia nomina significantur, sunt relatiua secundū esse. Alia autem, quæ licet dicant respectum ad aliud, non significantur formaliter,

ter,

ter, vt dicunt talem respectum, sed sub alia ratione absoluta ad quem sequitur talis respectus, & sine quo adæquate non possunt explicari, sunt relatiua secundum dici, quia non important primario ipsum respectum, & relationem, sed aliquid aliud.

7 Explicatur hoc exemplo, nam licet scientia, verbi gratia, dicat respectum ad scibile, per hoc tamen nomen *scientia*, non significatur formaliter talis respectus, sed qualitas quædam, quæ adæquate non potest explicari, nisi per ordinem ad scibile; & ita *scientia*, dicitur relatiuũ secundum dici, quia includit respectum, non tamen illum explicat. Pater autem licet re vera sit animal, & sit causa filij, & dicat respectum ad filium, per hoc nomen *Pater* non significatur formaliter, nisi vt dicens talem respectum, & ita totum esse Patris, vt significatur hoc nomine *Pater*, est in ordine ad filium: ac perinde Pater, vt nomine *Pater*, significatur, est relatiuum secundum esse.

8 Hinc est, quod relatiua secundum esse dicunt ordinem ad terminum vt ad purum terminum, non explicando ordinẽ, aut dependentiam ad illum, vt ad causã, vel ad effectum, vel sub aliqua alia ratione, quam ad purum terminum. Relatiua vero secundum dici, etsi respiciant aliquẽ terminum extrinsecũ, non illũ respiciunt, vt purum terminũ, sed vt causam, vel effectum, vel sub altera alia dependentia.

9 Sequitur insuper, quod relatiua secundum esse solum dicunt, & significant relationem, & respectum; non autem explicant fundamentum talis relationis. Relatiua vero secundum dici vtrũque quandoque significant, vt optime aduertit D. Thomas in 2. distinction. 1. quæst 1. artic.5. ad 8. secundo loco, vbi de relatiuis secundum dici ait, quod ista relatiua important fundamentum, & relationem: relatiua vero secundum esse tantum relationem dicunt.

10 Sequitur denique, idem esse relationem secundum dici, ac relationem transcendentalem; aduersus aliquos falso existimantes relationem secundum esse aliam esse transcendentalem, aliam vero prædicamentalem. Aduersus hoc enim dicimus, omnem relationem transcendẽtalem esse relationem secundum dici, Relatio enim dicitur transcendentalis, quia omnia transcendit genera, & prædicamenta, & consequitur ad res diuersorum prædicamentorum, & generum, quod vtique conuenit relationibus secundum dici, quæ in omnibus prædicamentis reperiuntur. Relationes autem secundum esse, licet possint pro materiali connotare, & afficere res diuersorum prædicamentorum; formaliter tamen solum reperiuntur in genere relationis & ad speciale prædicamentũ relationis pertinent: ac perinde relatio transcendentalis est condistincta à relatione secundum esse, & cum

& cum relatione secundum dici coincidens.

11 Aduersus conclusionem tamen obijcies, nullam esse relationem, cuius totum suum esse sit in ordine ad aliud, vt ad terminum, & purum terminum. Perperam igitur eam diximus esse rationem relatiuorum secundum esse. Antecedens probatur, nam ea relatiua, quæ vocamus secundum esse cum sint accidentia realia, habent suum esse in ordine ad subiectum. Non igitur totum illorum esse est in ordine ad terminum. §. Confirmatur ex opposito, quia relatiuis etiam secundum dici conuenit, quod totum esse sit in ordine ad aliud, materia enim est relatiuum secundum dici in ordine ad formam: ergo non est proprium relatiuorum secundum esse, quod totum suum esse sit in ordine ad aliud.

12 Respondetur ad argumentum dupliciter. Primo, quod licet talia relatiua, cum accidentia realia sint, habeant suum esse in ordine ad subiectum; per nomina relatiua, non explicatur aliquis eorum ordo ad subiectum, sed præcise ordo, & respectus illorum ad terminum. Vnde totum esse illorum, quod per nomina relatiua significatur, est in ordine ad terminum, licet re vera habeant etiam ordinem ad subiectum. Et in hoc differunt à relatiuis secundum dici, quæ non solum dicunt aliquid aliud præter ordinē ad terminum, sed & illud aliud per sua no-

nomina significatur, & explicatur. §. Secundo respondetur, quod relatiua secundum esse licet dicant ordinem ad subiectũ, non tamen vt aliud esse subiecto tribuant, quam facere illud referre ad terminum, ad differentiam relatiuorum secundum dici, quæ non solum afficiunt subiectum, si sunt accidentia realia, vt ipsum subiectum faciant referri ad terminum, sed principaliter, vt aliud esse absolutum ipsi subiecto tribuant. Et ita optime dicitur, quod relatiua secundum esse sunt cuius totum suum esse est in ordine ad terminum, eum vltimate totum esse talium relatiuorum sit in ordine ad suum terminum, siquidem si subiectum afficiunt, est vt illud faciant referri ad suum terminum. §. Ad confirmationem respondetur, quod licet aliqua relatiua secundum dici habeant totum suum esse dependenter ab alio, vt à causa, vel comprincipio, vt materia habet totum suum esse dependenter à forma: non tamen habent totum suum esse in ordine ad aliud, tanquam ad purum terminum, vt relatiuis secundum esse competit, habere totum suum esse in ordine ad aliud. Et ita relatiua secundum dici potius dicuntur habere suum esse ab alio in aliquo genere causæ, quam in ordine ad aliud.

QVAE-

QVÆSTIO XVIII.

Vtrum dentur aliquæ relationes reales.

PArtem negatiuam tenuerunt aliqui antiqui existimantes omnem relationem, vt aliqualiter distinctam à fundamento esse respectum & relationem rationis, ac perinde nullam admittebant relationem realem, & consequenter negabant speciale genus, & prædicamentum entis realis, quod sit relatio. Huius sententiæ refertur fuisse Zenonem, & alios Platone, & Aristotele antiquiores, quibus subscribit Aureolus in 1.dist 30. quæst.1. art.2. solas diuinas relationes reales admittens. Nec multum ab hac sententia differt sententia Gregorij in 1.distinct.28. quæst.2. art.1. & aliorum asserentinm omnes relationes esse denominationes extrinsecas ab aliqua forma absoluta prouenientes. Vnde nullam existimabant esse relationem, quæ esset forma realis intrinseca in subiecto.

2 Communis tamen sententia concedit aliquas relationes reales etiam in creatis; differunt tamen qui hanc sententiam tenent, quod licet omnes conueniant, quod dentur relationes, quæ secundum communem conceptum dicunt aliquid reale; aliqui

qui tamen aſſerunt, nullam relationem ſecundum proprium relationis conceptum eſſe aliquid reale: ac perinde vt ſic nihil affixum, aut inhærens eſſe, ſed ſolum aliquid aſſiſtens ſubiecto, & extrinſece illud denominans. Ita tenuit Gilbertus Porrectanus, teſte D.Bernardo ſermone 80. in Cantica, qui conſequenter affirmabat, diuinas relationes non intrinſecus, ſed extrinſecus aſſiſtentes eſſe, quaſi nullum reale eſſe in Deo haberent. Vnde & realem diſtinctionem diuinarum perſonarum negabat. Hunc tamen ſuum errorem in Concilio Rhemenſi ſub Eugenio III. retractauit. Alij autem aſſerunt dari relationes reales, quæ non ſolum ſecundum communem rationem, ſed etiam ſecundum ſpecialem relationis rationem, & vt dicunt ordinem ad terminum, ſint aliquid reale.

3. Pro veritatis tamen explicatione dico primo. Neceſſario ſunt concedendæ aliquæ relationes reales non ſolum in diuinis, ſed etiam in creatis. Concluſio eſt communis, & expreſſa D.Thomæ pluribus in locis, præcipue 1.par quæſt.3 art.7. & quæſt.7. de potentia art.9. & vt ibidem aſſerit D Thomas colligitur manifeſte ex Philoſopho: cum enim ille ens reale creatum vt condiſtinctum ab ente rationis diuidat in decem prædicamenta, & vnum illorum aſſignet relationem, ſentit manifeſte dari in creaturis relationes reales.

4. Pro-

4 Probatur autem conclusio primo; quia secundum fidem non possunt negari relationes reales in diuinis: cum enim fide certum sit, tres personas diuinas distingui realiter, & non per aliquid absolutum, necessario debent distingui relatiue. Sed realiter relatiue distingui nō possunt, nisi per relationes reales: ergo in diuinis dantur relationes reales. Dantur etiam igitur aliquæ relationes reales in creatis. Hæc consequentia patet, quia eadem ratione, qua conceduntur in diuinis relationes reales paternitatis, & filiationis, debent concedi in creatis. Ideò enim in diuinis dantur tales relationes reales, quia inter Patrem, & Filium est ordo realis originis; & Filius realiter procedit à Patre. Sed in creatis Filius realiter, procedit à patre, & multo maiori distinctione; siquidem non solum procedit realiter distinctus à Patre in persona, sed etiam in natura: ergo non solum à simili, sed à fortiori datur in creatis relatio realis paternitatis, & filiationis, cum idem in creatis, atque in diuinis reperiatur illarum fundamentum.

5 Secundo probatur conclusio, nam impossibile est de aliquo sine aduentu nouæ alicuius realitatis, vel formalitatis realis contradictoria prædicata verificari. Sed de eodem v.g. albo, cum aliud album non existit verificatur non simile (quia non datur simile, nisi detur cui illud sit simile) & adueniente alio albo verificatur

de

de primo albo,quod eſt ſimile: ergo cum ſimile, & non ſimile ſint prædicata contradictoria, illa non poſſunt de eodem albo abſque aduentu nouæ realitatis, vel formalitatis realis verificari. Sed nulla tali albo, per id quod alterum album realiter ponatur, aduenit realitas, vel formalitas realis, niſi relatio ſimilitudinis ad alterum album. Illa ergo eſt aliquid reale, ſiue realiter entitatiue, ſiue ſaltem realiter formaliter ab albedine diſtinctum (modo enim non diſputamus, an relatio realiter entitatiue diſtinguatur à ſuo fundamento.)

6 Tertio denique probatur concluſio ratione D. Thomæ locis in illa citatis, quæ ad hanc formam reducitur. Relatio realis reperitur inter ea, quæ antecedenter; & independenter ab actione intellectus comparantis vnum ad aliud, vnum illorum ex natura ſua dicit ordinem, & habitudinem ad aliud. Sed plura ſunt, quorum vnum à parte rei, & ex natura ſua dicit ordinem, & habitudinem ad aliud: ergo à parte rei plures dantur relationes reales. Maior eſt certa, & minor probatur, nam effectus reales ad ſuam cauſam realem, menſurabile ad ſuam menſuram realiter, & ex natura ſua dicunt ordinem, & habitudinem, cum talis ordo, & habitudo in ipſa reali natura effectus realis, & menſurabilis fundetur: ergo antecedenter, & independenter ab omni actione intellectus comparantis, & conferentis ef-

fe-

fectum cum causa, & mensurabile cum sua mensura, effectus realis ad suam causam, & mensurabile ad suam mensuram dicit ordinem, & habitudinem, nisi forte per accidens ex defectu existentiæ realis correlatiui (vt infra explicabimus) non dicat ordinem, & relationem realem ad illud.

7 Dico secundo, aliquæ dantur relationes, quæ non solum secundum conceptum communem, & vt dicunt *in*, sed etiam secundum conceptum specialem relationis, & vt dicunt *ad*, & ordinem ad terminum, sunt aliquid reale, licet vt sic aliquam realitatem non explicent. Conclusio aduersus sententiam Gilberti est communis, & probatur primo, quia alias personæ diuinæ formaliter, vt personæ diuinæ, nec essent aliquid reale, nec adinuicem realiter distinguerentur, aut opponerentur. Consequens aduersatur fidei: ergo. Sequela probatur, nam personæ diuinæ constituuntur formaliter per relationem secundum conceptum proprium relationis, & solum distinguuntur, & opponuntur relatiue: ergo si relatio secundum proprium conceptum relationis, non est in eis aliquid reale, nec ipsæ personæ diuinæ essent aliquid reale, nec realiter distinguerentur, aut opponerentur. § Confirmatur, nam in diuinis præter relationes secundum propriam relationis rationem, omnia sunt indiuisa, & communia: ergo si relatio paternitatis, aut filiationis se-

ſecundum propriam rationem relationis, non eſt aliquid reale, nihil reale eſt in Patre, quod non eſt in filio, ac perinde Pater, & Filius non haberent per quid realiter opponantur, & diſtinguantur.

8 Secundo probatur concluſ. nam in qualibet relatione reali quamuis poſſet diſtingui duplex conceptus inadæquatus, alter ſecundum rationem communem relationis cum alijs entibus, vel accidentibus realibus, vt videlicet relatio dicit *in*; & alter ſecundum propriam rationem relationis, & vt dicit *ad*; ſi tamen vterque conceptus inadæquatus non dicit aliquid reale, non poteſt ex vtroque tali conceptu inadæquato vnica reſultare relatio realis. Ex aliquo enim reali, & ex alio, quod non eſt reale, vnicum ens reale reſultare non poteſt. Cum ergo (vt oſtendimus) dentur aliquæ relationes reales, illæ adæquate, & ſecundum omnem illarum conceptum ſunt aliquid reale; ac perinde non ſolum ſecundum rationem communẽ, ſed etiam ſecundum rationem propriam talium relationum. §. Confirmatur, quia cum nihil faciat veram compoſitionem cũ ente, imò nec aliqua ſpecialis ratio accidentis faciat veram compoſitionem cum accidenti, quia (vt in præcedenti libr. oſtendimus) ens reale ad omnia entia realia, & accidens reale ad omnia accidentia realia eſt tranſcendens, ratio ſpecialis, & propria relationis realis imbibitur intrinſece in ente; etſi ſit relatio crea-

ta,

ta, imbibitur intrinſece in accidenti, & ipſum accidens intrinſece imbibitur in conceptu proprio talis relationis. Sed ens aut accidens reale non poteſt imbibi intrinſece in eo, quod non eſt aliquid reale: ergo relationes reales licet ſecundum conceptum proprium relationis, & vt dicunt *ad*, non explicent aliquam realitatẽ, quia vt ſic ſolum explicant ordinem, & habitudinem ad terminum non autem ordinem ad ſubiectum à quo relationes reales creatæ ſuam habent realitatem; tamen re vera etiam ſecundum talem conceptum proprium relationis ſunt aliquid reale.

9 Obijcies primo. Relatio nihil aliud eſt, quam comparatio vnius ad alterum: ſed omnis comparatio vnius ad alterum fit per actionem intellectus conferentis, & comparantis vnum alteri: ergo omnis relatio formaliter eſt aliquid rationis, cum ens rationis ſit illud quod non habet eſſe, niſi dependenter ab intellectu, & ens reale habeat ſuum eſſe independenter omninò ab intellectu. §. Confirmatur, nam licet in aliquibus rebus à parte rei ex natura ſua, vt vnam alteri comparet intellectus, ſit fundamentum, ex eo ſolum ſequitur, quod à parte rei ſit in illis relatio, & habitudo fundamentaliter vnius ad alteram, & per comparationem actualem intellectus reſultet in illis relatio formaliter: ergo à parte rei nunquam datur relatio formaliter, ac perinde quæ ſit ali-

quid

quid reale, speciale genus entis constituēs; sed omnis relatio formaliter est aliquid rationis, & ad actionem intellectus comparantis vnum alteri resultans.

10 Respondetur ad argumentum, negando maiorem. Licet enim inter omnia, quæ dicunt habitudinem ad aliud, possit intellectus illa ad illud aliud comparare; plura tamen sunt quæ independenter, & antecedenter ad talem comparationem intellectus ex natura sua dicunt habitudinem, & ordinem formalem ad aliud; & in tali ordine & habitudine consistit eorum relatio, cuius totum suum esse est in ordine ad aliud vt ex ipso, quod dentur à parte rei duo alba, quæ vnitatem, & conuenientiam habeant in albedine, etiam si vnum album ad alterum per intellectum non comparetur, ex natura sua resultat in eis ordo similitudinis vnius ad alterum.

11 Etsi dicas, hanc relationem similitudinis antecedenter ad actionem intellectus comparantis vnum album alteri, solum esse fundamentaliter, & quod à parte rei, eo quod reperitur in prædictis duobus albis vnitas & conuenientia in albedine, reperitur fundamentum, vt intellectus comparet vnum alteri, & quod per talem actionem intellectus faciat relationem similitudinis inter illa: neque enim videtur, quid aliud sit à parte rei præter illam vnitatem, & conuenientiam in albedine, quod est fundamentum relationis,

per

:r quod formaliter referantur, aut per
1od aliam denominationem accipiant
istinctam a denominatione relati fun-
amentaliter, ratione talis fundamenti.

Respondetur, quod positis realiter
uobus albis, vnitas & conuenientia il-
orum in albedine est sufficiens funda-
ientum reale, ex quo resultat realis or-
lo, & relatio similitudinis formalis v-
ius ad alterum: quia neque ad eam re-
ultantiam talis formalis relationis deficit
eale fundamentũ, scilicet albedo vtrius-
que: nec realis conditio fundandi, scili-
cet vnitas & conuenientia vtriusque in
albedine; nec realis coexistentia vtriusq;
extremi; ac denique nec realis distinctio
vnius extremi ab alio. Vnde tali relatio-
ne formali dicuntur formaliter similia.
Si autem per possibile vel impossibile ta-
lis relatio non resultaret, talia duo alba
dicerẽtur solum fundamentaliter similia.
Et sic patet, qualem distinctam denomi-
nationem tribuat aliquibus relatio for-
malis ab ea quam eis tribuit talis relatio-
nis fundamentum. §. Ad confirmatio-
nem respondetur, quod in aliquibus re-
bus non solum à parte rei ex natura sua
est funda mentum, vt vnum alteri com-
paret intellectus, sed etiam vt anteceden-
ter & independẽter ad talem intellectus
comparationem, in eis resultet ordo &
relatio formalis vnius ad alterum: ac pe-
rinde in illis talis relatio erit realis, in
alijs autem rebus solum est fundamen-

 tum,

tum, vt vnam alteri comparet intellectus, vt inter hominem & animal est fundamentum, vt intellectus distinguens vnã rationem ab altera, quæ à parte rei non erat distincta, vnam comparet alteri, & faciat relationem inter illas: & in rebus quidem in quibus non est sufficiens fundamentum; vt ad illas independenter à comparatione intellectus resultet resulatio defectu existentiæ realis alicuius extremi, vel distinctionis realis inter vtrũque extremum si aliqua inter illas interuenit relatio, erit relatio rationis.

12 Obijcies secundo, quod existente hic aliquo albo, per id quod alibi aliud album nascatur, non solum non producitur aliqua entitas realis realiter entitatiue ab ipso albo distincta, sed nec aliqua in illo resultat formalitas realis: Ergo nulla resultat tunc relatio realis: hæc enim deberet esse vel aliqua entitas vel formalitas realis formaliter saltem realiter & ex natura rei ab entitate albi condistincta. Antecedens autem probatur. Tum, quia teste Philosopho, ad relationem non est per se motus. Ergo cum tunc nihil absolutum de nouo producatur, nec producitur nec resultat aliqua entitas, aut formalitas realis, quæ sit relatio: quidquid enim de nouo producitur, & non ad productionẽ alterius necesse esse, quod producatur per se: ac perinde quod ad illud sit per se motus. Tum etiam, quia tunc nulla est causa, ad cuius actionem

se-

sequatur talis noua entitas, aut formalitas realis. Non enim potest talis effectus esse causa illa, quæ produoit illud secundum album, quia ad talem causam vtpote nullatenus agentem circa primum praexistens album, non potest ad eius actionem in tali præexistenti albo aliqua entitas aut formalitas realis resultare: nec potest resultare ad actionem agentis, quod tale præexistens album produxit; siquidem suppono, quod talis actio transierit: imò & quandoq; nec ipsum agens erit tunc in rerum natura existens.

13 Licet hoc argumentum specialiter procedat ad probandum, relationem realiter entitatiue non distingui à suo fundamento; tamen qutenus etiam intendit probare, nec dari aliquam relationem realem formaliter saltem à fundamento distinctam, & quæ de nouo resultet in vno extremo ad positionem termini; respondetur, negando antecedens: & ad vtramque illius probationem dico, quod relatio siue sit entitas siue formalitas distincta à suo fundamento, non sequitur per se ad aliquam actionem primario ad ipsam relationem terminatam. Et sic verificatur dictum Philosophi, quod ad relationem non est per se motus, sed resultat tanquam terminus secundarius ad actionem productiuam sui fundamenti, dependenter tamen ab aliquo extrinseco, scilicet à positione sui termini. Vnde vsque ad positionem termini non resultat relatio,

cum autem ponitur terminus, etiã si actio productiua fundamenti formaliter transierit, imò etiam si agẽs quod produxit fundamentũ, tunc non existat in rerũ natura; quia tamen ipsum agens & eius actio existit tũc virtualiter in effectu à se producto scilicet in albedine, ad eius actionẽ sequitur tanquam terminus secundarius ipsa relatio: sicuti non existente formaliter actione, nec agente, quod produxit lapidẽ, cuius motus in centrum de facto non fuit sequutus, vel propter aliquod impedimentũ vel propter defectũ alicuius cõditionis ad motum requisitæ; ablato tali impedimento vel posita tali conditione, resultat motus tanquam terminus & effectus secundarius illius ad actionem productiuam lapidis, quæ in suo effectu primario, scilicet in ipso lapide, virtualiter permanebat.

14 Obijcies tertio, quod relatio videtur esse solum denominatio extrinseca à termino extrinseco proueniens: quia ita videtur asserere D. Th. opusc. 48. tractatu de ad aliquid c. 3. dicens, *relationem non differre à fundamento nisi ratione termini extrinseci*, & 1.2.q.7. ar.2 ad 1. dicit, *quod in his quæ ad aliquid dicũtur, denominatur aliquid non solum ab eo quod inest, sed etiam ab eo, quod extrinsecus adiacet*. Ergo relatio non est aliquid reale, speciale genus entis realis constituens.

15 Respondetur, negando, quod relatio sit denominatio solum extrinseca, sed potius est aliquid intrinsecum in eo

quod

quod refertur. Vnde ad primum adductũ testimonium D. Thom. respondetur, quod solum intendit S. Doctor, relationem solũ esse terminationem & habitudinem ipsius entitatis fundamenti ad terminum extrinsecum; id autem non est, relatiuum denominari, termino extrinseco, sed denominari à sua intrinseca habitudine, quam dicit ad terminum extrinsecum. In secundo autem testimonio solum intendit D. Tho. quod in his quæ sunt ad aliquid, aliquid denominetur extrinsece à relatione existẽte in altero extremo: vt Deus denominatur extrinsece Dominus à relatione existente in creatura, & columna denominatur extrinsece dextra à relatione existente in animali, vt infra latius explicabimus: non autem negat in eo testimonio D. Th. in his quæ sunt ad aliquid, aliqua denominari à relatione ipsis intrinsece inhærente, imò id verbis adductis eiusdem testimonij affirmat, cũ dicit, quod in his quæ ad aliquid dicuntur, denominatur aliquid non solum ab eo, quod inest, sed etiam ab eo, quod extrinsecus adiacet, vbi manifeste, admittit in his quæ sunt ad aliquid, aliquid denominari ab eo, quod inest.

16 Aduersus secundam autem concl. obijcies, quod licet detur aliqua relatio, quæ secundum cõmunem rationem includat realitatem; nulla tamen relatio secũdum cõceptum proprium relationis dicit, aut includit realitatem. Perperam igitur oppositum huius in 2. concl. affirmamus:

Antecedens probatur, quia hoc est peculiare in genere relationis præ alijs omnibus generibus, quod secundum propriam rationem relationis dentur aliqua secundũ rationem tantum: ergo non datur genus relationis, quod secundum propriam rationem relationis dicat, aut includat realitatem: aliàs in tali genere non possent proprie dari aliqua secundum rationem tantum. Antecedens est expressum D.Th. 1.p.q.28.ar.1.in corpore his verbis: *Solum in his, quæ dicuntur ad aliquid, inueniuntur aliqua secundum rationem tantum, & non secundum rem: quod non est in alis generibus, quia alia genera (vt quantitas, & qualitas) secundum propriã rationem significat aliquid alicui inhærens; ea vero quæ dicuntur ad aliquid, significant secundum propriam rationem solum respectum ad aliquid.* §. Confir. nam ex prædicta doctrina D.Th. videtur, quod secundũ conceptũ propriũ relationis vniuoce conueniant relatio realis, & relatio rationis: aliàs in genere relationis non magis proprie inuenirentur aliqua secundum rationem tantum, quam in alijs generibus; siquidem etiam potest confingi quantitas ab intellectu quæ propriè non sit in genere quantitatis, sed analogice conueniat cum his, quæ in genere quantitatis sunt, sed si daretur aliqua relatio, quæ secundum conceptum proprium relationis esset aliquid reale, non posset cõuenire vniuoce cum relationibus rationis, cum enti reali, in eo quod ens reale est, & enti

enti rationis nihil possit dari vniuocum: ergo in sententia D. Thomæ nulla datur relatio, quæ secundum proprium conceptum relationis sit aliquid reale.

27 Respondetur, ad argumentum, quod licet propter illud, & propter confirmationẽ factã aliqui existiment, D. Th. in ea fuisse sententia, quod relatio secundum propriam rationem relationis non est aliquid reale, ac perinde quod in propria ratione relationis vniuoce conueniũt relatio realis & rationis; nullatenus tamen id intendit vnquam Diu. Thom. sed duo in prædicto testimonio intendit. Primum, quod hoc est peculiare in genere relationis, quod licet ad illud re vera nõ pertineant relationes rationis, sed analogice conueniant cũ omnibus relationibus realibus; propria tamen ratio relationis licet analoga ad relationem realem & relationem rationis, proprie dicitur de vtroque analogato; ad differentiam aliorum generum, verbi gratia, quantitatis & qualitatis, quæ non solum non conueniunt vniuoce, sed analogice cum qualitatibus & quantitatibus ab intellectu confictis, & quæ sunt secundum rationem tantum, sed nec ratio illis analoga dicitur proprie de qualitatibus aut quantitatibus ab intellectu confictis, & solum proprie dicitur de quantitatibus & qualitatibus realibus. Secundum, quod intendit Diu. Thomas in prædicto testimonio, & in quo primum fundatur, est quod

quamuis relatio non solum secundum rationem communem, sed etiam secundum propriam rationem relationis in aliquibus relationibus sit aliquid reale; ac perinde solum analogice illæ conueniant cum relationibus rationis, tamen secundum cõceptum proprium relationis etiam in relationibus realibus non explicatur aliquid reale, quia etiam si secundũ proprium conceptum relationis dicant ordinem ad subiectum, quia talis ordo inseparabilis & impræscindibilis est à quacumque ratione in quolibet accidenti realiter reperta: non tamen explicant secundum proprium conceptum relationis talem ordinem ad subiectum, sed præcise explicant ordinem ad terminum: & ita propria ratio relationis quamuis analoga ad relationes reales & rationis propriè dicitur de vtroque analogato; quia etiam relationes rationis proprie & simpliciter dicunt ordinem ad suum terminum. Et per hoc patet ad confirmationem, qualiter relationes rationis & relationes reales etiam secundum conceptum proprium relationis vniuoce non conueniant.

18 Quod si aduersus hanc doctrinam obiicias, quod non est proprium solius relationis, quod non explicet secundum proprium conceptum ordinem & inhærentiam ad subiectum, id enim etiam competit actioni, quæ licet re vera inhæreat subiecto, secundum proprium conce-

ceptum actionis, & vt dicit *ab*, non explicat realem inhærentiam sed solum egressum, & emanationem ab agente: ergo cum D. Thomas aliquid speciale præ omnibus alijs generibus asserat se inuenire in relatione, non solum intendit, quod relatio secundum conceptum proprium relationis, non explicet inhærentiam, & suã realitatem, sed quod re vera secundum talem conceptum proprium relationis non sit aliquid reale.

Respondetur, ita verum esse, quod cum actio secundum conceptum proprium actionis licet sit aliquid inhærens, non explicet inhærentiam, sed egressum, & emanationem ab agente; tamen quia non solum secundum inhærentiam, sed etiam secundum talem egressum ratio actionis non dicitur proprie de actionibus, quæ sunt actiones secundum rationem tantum, specialius quod inuenit D. Thomas in prædicamento relationis est; quod quia relatio secundum propriã rationem non explicat inhærentiam, sed respectum ad terminum, in solo genere relationis proprie numerantur aliqua secundum rationem tantum, &, vt explicuimus, quod relatio secundum propriũ conceptum relationis, licet analoga ad relationem realem, & rationis, proprie de vtroque etiam analogato dicatur. Quod non contingit in alio genere etiam in genere actionis; quia actio etiam secundum proprium conceptum actionis non

ſolum non conuenit vniuoce cum actionibus ſecundum rationem tantum, ſed nec actio illis analoga dicitur proprie de actionibus, quæ ſunt ſecundum rationem tantum.

QVÆSTIO XIX.

Quid requiratur ad relationem prædicamentalem.

CVm aliquæ ſint relationes rationis, quæ ad hoc prædicamentum, vtpote ſpeciale genus entis realis diuidens ens reale creatum, non pertineant; & aliquæ ſint relationes reales per ſe ſubſiſtentes, & infinitæ, vt relationes diuinæ, quæ eadem ratione, qua Deum à prædicamento ſubſtantiæ excluſimus, ab hoc prædicamento relegantur: ac denique cum aliquæ ſint relationes ſecundum dici, & tranſcendentales, quæ per omnia genera diuagantur: ac perinde ſub ſpeciali genere, & prædicamento non continentur; vt ſciamus quæ relationes ſunt prædicamentales, & ad hoc prædicamentum ſpecialiter pertinentes, opportet explicare, quid ad relationem prædicamentalem requiratur.

2 Pro quo eſt ſupponendum, quod ad relationem prædicamentalem concurrunt ſubiectum, fundamentum, & ter-

minus: cum enim sit accidens, requirit sicut omnia alia accidentia subiectum cui inhæreat: & quia est minimæ entitatis, & ad ipsam relationem non potest esse per se motus, requirit fundamentum ad quod resultet; ac denique quia totum suum esse est in ordine ad aliud, requirit terminum in ordine ad quem sit totum relationis esse. Vt igitur aliqua relatio sit prædicamentalis, aliquas ex parte subiecti, fundamenti, & termini exigit conditiones, defectu quorum vel alicuius illarum aliæ relationes, quæ ad hoc non pertinent prædicamentum, excluduntur ab illo.

3 Dicendum igitur est, quatuor conditiones requiri, vt aliqua relatio sit prędicamentalis, videlicet, quod habeat subiectum reale realiter existens, similiter quod habeat fundamentum reale intrinsecũ ipsi relationis subiecto: insuper quod habeat terminum realem realiter existentem: ac denique quod sit inter terminos realiter distictos, & quorum vterque habeat rationem fundandi realiter à ratione fundandi alterius distinctam. Conclusio cum Diuo Thoma opusculo 48. tractat. 5. cap. 1. & alibi sæpe est omnium communis, & sigillatim per quatuor prædictas conditiones discurrendo, probatur.

4 Requiritur enim imprimis ad relationem prædicamentalem quod habeat subiectum reale realiter existens. Nam cum relatio prædicamentalis sit accidens

reale, requirit subiectum reale; & vt illi inhæreat, subiectum realiter existens. Hinc sequitur, non entia & entia rationis, ac etiam entia realia possibilia non habere aliquam actualem relationem prædicamentalem, quia cũ illa si est actu, actualiter debeat alicui subiecto inhærere; & non possit actualiter inhærere non enti, enti rationis, aut enti reali purè possibili, hæc non habent relationem aliquam actualem prædicamentalem.

5 Requiritur etiam ad relationem prædicamentalem fundamentum reale, quod sit intrinsecum ipsius relationis subiecto. Quia per id quod alicui est extrinsecum non potest realiter in illo resultare relatio, per quam ad alterum referatur. Et sic secundum doctrinam Diu. Thomæ res intellecta non dicit realem relationem ad potentiam intellectiuam, nec res visa ad potentiam visiuam, quia per intellectionem aut visionem, siue per id quod aliqua res intelligatur aut videatur, nihil intrinsece ponitur in illa. Non autem requiritur, quod ratio fundãdi relationem prædicamentalem sit realiter distincta à subiecto relationis, sed sufficit; quod sit aliquid reale & subiecto relationis intrinsecum.

6 Ratio autem fundandi relationem ab aliquibus appellatur ratio fundandi, ab alijs autem fundamentum proximum relationis, & ipsum subiectum appellant fundamentum remotum. Sed quamuis diffe-

differentia hæc sit magis de nomine quam de re, proprius dicitur quod ex subiecto & ratione fundandi tanquam *ex quo*, & *ex quod* resultat fundamentum completum relationis: vt quamuis ratio fundandi relationem similitudinis sit albedo seu vnitas duorum in albedine, fundamentum completum & vt *quod* est album seu subiectum vt substat albedini.

7 Tertiam autem conditionem relationis prædicamentalis, quod terminus illius sit realis realiter existens, docet D.Tho. 1.part.quæst.13. art.7. & in 1. distinctione 26. quæst.2. art.1. & 2. contra gentes cap.12. Et in relationibus quidem mutuis id requiri est manifestum: quia cum in relationibus mutuis debeat in vtroque extremo esse relatio realis, terminus relationis alterius extremi simul erit subiectũ suæ relationis. Ergo cum, vt aliquid sit subiectum relationis realis, debeat esse quid reale realiter existens, adminus vel ex eo colligitur, quod in relationibus prędicamentalibus mutuis terminus relationis debet esse aliquid reale realiter existens.

8 Sed vniuersaliter, quod terminus cuiusuis relationis prædicamentalis debeat esse aliquid reale realiter existens à priori & à posteriori, probatur. A posteriori quidem, quia aliàs in eodem subiecto essent simul actu infinitæ relationes prædicamentales, vt in eodem albo infinitæ relationes similitudinis, quod vtique ad-

admittere, [manifestum reputat inconueniens D Thomas loco citato secundi contra gentes cap. 12. Sequela probatur. Nam si album, v.g. posset dicere relationem prædicamentalem realem similitudinis ad terminum, licet realem, non tamen realiter existentem, cum sint infinita alba possibilia, infinitas actualiter ad illa diceret relationes, & similiter quodlibet quantum infinitas actu diceret relationes æqualitatis ad infinita quanta possibilia, quæ æqualem cum illo possunt habere quantitatem.

9 A priori autem eadem conditio probatur. Nam cum relatio prædicamentalis sit relatio realis, & relatio realis sit habitudo & ordo ex natura rei inter duos terminos, vnum illorum debet habere à parte rei aliquid in quo talis relatio fundetur, & alterum debet habere aliquid per quod terminet talem relationem. Ergo sicut requiritur subiectum relationis reale & realiter existens, vt à parte rei habeat fundamentum ipsius relationis, ita etiam requiritur terminus realis & realiter existens, vt à parte rei terminet ipsam relationem. §. Confirmatur. Nam inter relatiuum reale & eius terminum, sicut est relatio realis, ita & oppositio realis relatiua. Sed oppositio realis non potest esse nisi inter duo realia realiter existentia. Ergo terminus relationis realis prædicamentalis debet esse aliquid reale realiter existens. §. Confirmatur secundo.

Quia

Quia relatiuum prædicamentale cum respiciat suum terminum solum sub ratione termini, debet esse simul cum illo cum omnimoda simultate, & coexistentia, absque aliqua prioritate vnius ad alterum. Sed huiusmodi coexistentia saluari non potest inter relatiuum reale, & terminum non realem, vel non realiter existentem: ergo ad relationem prædicamentalem necessario requiritur, quod relatio prædicamentalis sit ad terminum realem realiter existentem.

10 Quarta conditio, quod relatio realis non sit, nisi inter extrema realiter distincta, probatur: quia relatio realis (vt diximus) est habitudo, & oppositio realis ex natura rei vnius ad alterum. Sed eiusdem ad se ipsum, nec potest esse habitudo realis, nec realis oppositio: ergo relatio realis debet esse inter extrema, non solum realia, sed realiter inter se distincta.

11 Nec sufficit, vt in conclusione diximus, quod extrema relationis sint quomodolibet realiter inter se distincta, sed requiritur, quod formaliter, & vt fundant, & terminant relationem, distinguantur; hoc est, quod ratio fundandi in vno extremo relationis sit distincta realiter à ratione fundandi in altero extremo. Vnde in personis diuinis quamuis realiter inter se distinctis D. Thomas 1. part. quæst. 42. art. 1. ad 4. negat relationem realem similitudinis, vel æqualitatis vnius personæ ad al-

teram, quia ratio, quæ posset esse fundandi tales relationes, scilicet essentia diuina, non multiplicatur, nec distinguitur in vtroque extremo, sed est eadem omnino realiter, & immultiplicata in vtroque: & idem esset, si per possibile, vel impossibile in duobus hominibus eadem realiter esset albedo, quod non esset in illis realis relatio similitudinis: cum enim si relatione reali similitudinis vnus talium hominum referretur ad alterum esset ratione albedinis, & quia albedo vnius hominis esset similis albedini alterius, eo ipso, quod in vtroque esset eadem albedo, non posset albedo vnius esse similis albedini alterius, quia idem non potest esse simile sibi ipsi: ac perinde albedo non posset tunc fundare realem relationem similitudinis inter illos duos homines.

12 Ex his quæ in hac, & duabus quæstionibus præcedentibus diximus, sequitur definitio, seu descriptio relationis prædicamentalis, videlicet, *quod sit forma accidentalis realis, cuius totum suum esse sit in ordine ad terminum*. Per id autem, quod in ea descriptione dicitur, relationem debere esse formam accidentalem, excluduntur relationes reales diuinæ, relationes videlicet constitutiuæ diuinarum personarum, quæ sunt formæ substantiales per se subsistentes. Per id vero, quod additur, quod debet esse forma realis, excluduntur omnes relationes rationis: ac denique per id, quod subditur, quod totum suum esse sit

in

in ordine ad terminum, excluduntur relationes, & relatiua secundum dici, quæ non habere totum suum esse in ordine ad terminum.

QVÆSTIO XX.

Quot sint fundamenta relationis prædicamentalis.

CVm relatio prædicamentalis (vt sæpius diximus) sit inter omnia entia realia minimæ entitatis, non solum suum esse dependenter habet à suo fundamento, sed quamuis in se ipsis relationes suam habeant specificam vnitatem, & distinctionem; licet à fundamento causaliter desumptam, earum tamen vnitas, & distinctio cognosci nequit, nisi per vnitatem, & distinctionem earum fundamenti. Vnde vt distinctionem, & vnitatem relationum prædicamentalium cognoscamus, inquirimus in præsenti, quæ & quot sint relationis fundamenta?

2 Dicendum igitur est cum Aristotele, & D. Thoma 5. metaphisicæ lect. 17. & cum communi sententia, tria esse in genere relationis prædicamentalis fundamenta ad quæ cuiuslibet relationis fundamentum potest reduci. Hæc autem sunt vnitas, & numerus; actio, & passio; mensura. & mensurabile. Sufficientia autem

hu-

huiusmodi fundamentorum relationis hac ratione, ex D.Thoma loco citato probatur, quia licet in pluribus generibus possit esse subiectum relationis, fundamentum tamen relationis solum est illud, quod facit vnum ordinari ad aliud; ergo solum tria prædicta sunt fundamenta relationis. Minor probatur, quia omnia quod ordinantur ad aliud, vel ordinantur ad illud secundum esse, vel secundum operationem, aut virtutem operandi, vel secundum proportionem cum alio. Si ordinantur secundum suum esse, ordinantur ad aliud, vt ab illo mensurantur, quia quæ ab aliquo mensurantur, ab illo accipiunt suum esse. Si ordinantur ad aliud secundum operationem, vel virtutem operandi ordinantur secundum actionem, & passionem. Si denique aliquid, ordinatur ad aliud secundum proportionem, talis proportio fundatur in numero, aut vnitate: ergo solum secundum prædicta fundamenta potest aliquid ad aliud ordinari. Vt tamen huiusmodi sufficientia fundamentorum relationis, & ipsa fundamenta magis explicentur, aliqua in oppositum obijciamus.

3 Obijcies ergo primo, quod numerus, & vnitas pertinere solum videntur ad quantitatem, ac perinde solum in quantitate, in actione, & passione, & in mensura, & mensurabili videntur secundum conclusionem præcedentem reperiri relationis fundamenta. Sed aliquæ etiam re-

la-

lationes sunt, quæ fundantur in qualitatibus, imò & in substantijs. Perperam igitur solum tria præfata relationis fundamenta referuntur. Minor probatur, nam in duabus qualitatibus eiusdem rationis immediate fundatur relatio similitudinis, & in duabus substantijs relatio identitatis, sicut in duabus quantitatibus relatio æqualitatis. § Confirmatur, quia vnitas, seu vnitates, in quibus fundatur relatio primi generis, non sunt solum vnitates prædicamentales, & quæ sunt principium numeri de prædicamento quantitatis; sed vnitates etiam transcendentales: inter duas enim substantias eiusdem speciei, etiam separata ab illis quantitate, est relatio identitatis, & inter duas albedines eiusdem intensionis, etiam si non haberent quantitatem, esset relatio similitudinis: quæ tamen relationes non possent fundari in vnitate quantitatiua, & quæ est principium numeri de prædicamento quantitatis, sed in vnitatibus transcendentalibus. Perperam igitur, quia hoc genus relationis fundatur in vnitate; dicitur quod fundatur in quantitate.

4 Respondetur ad argumentum, ita re vera esse, quod in qualibet vnitate aliquorum, præter vnitatem relationum prædicamentalium (de quo quæstione sequenti dicemus) fundari potest aliqua relatio: quia tamen vnitas & numerus primo, & per se in quantitate reperitur, & in alijs si reperitur est ad similitudinem numeri, &

& vnitatis quæ est in quantitate, dicitur, hoc primum genus relationis fundari in quantitate, re vera tamen fundatur in qualibet vnitate qualitatum, substantiarum, quantitatum, vel aliarum rerum, quæ habeant inter se conuenientiam, vel disconuenientiam, dummodo sint entitates, ad quas possit resultare per veram, & realem emanationem relatio. Vnde (vt quæstione sequenti explicabimus) quia relationes sunt tam minimæ entitatis, vt ad illas non possit realiter emanare altera relatio, in vnitate, & conuenientia relationum prædicamentalium non potest aliqua relatio prædicamentalis fundari. §. Ad confirmationem eodem modo respondetur concedendo maiorem, & minorem, & negando consequentiam: quia cum vnitas, & numerus reperiantur principaliter in quantitate, & vnitas, & numerus transcendentalis sit ad similitudinem vnitatis, & numeri quantitatiui, relationes quæ fundantur in vnitate transcēdentali, reducuntur ad eas quæ fundantur in quantitate, quia fundantur in vnitatibus, quæ habent se ad modum, & similitudinem vnitatis, & numeri quantitatiui.

5 Obijcies secundo, quod vnitas, in qua diximus fundari relationem, non potest esse vnitas numerica, nec vnitas formalis. Nullatenus ergo in vnitate potest aliqua fundari relatio. Antecedens quoad primam partem patet, quia cum

re-

relatio debeat semper esse inter duo, vnitas in qua fundatur relatio, debet esse vnitas per quam aliqua duo sunt vnum. Sed per vnitatem numericam non sunt aliqua duo vnum: ergo in vnitate numerica non potest aliqua fundari relatio. Quod autem non possit fundari in vnitate formali, probatur, quia id in quo fundatur relatio realis, debet esse à parte rei, & aliquid reale. Sed vnitas formalis non reperitur à parte rei, sed solum per intellectum: ergo in vnitate formali non potest fundari relatio.

6 Respondetur concesso antecedenti pro prima parte, negando illud pro secunda. Et ad probationem dico, quod relatio non fundatur in aliqua vnitate communi vtrique relationis extremo (talis enim vnitas communis, vt recte probat argumentum, non reperitur, nisi per intellectum) sed fundatur in duabus vnitatibus formalibus identificatis cum vnitatibus numericis extremorum, per quas tamen vnitates, quia sunt in vtroque extremo eiusdem rationis, vtrumque extremum dicitur à parte rei vnum formaliter (vt late explicuimus sup. libr. 3. quaest. 4. 5. & 6.) imò nisi tales vnitates realiter multiplicarentur in vtroque extremo, non possent fundare relationem realem, quia (vt ibidem aduertimus, & quaest. 19. huius libri magis explicuimus) non solum termini relationis realis debent esse realiter distincti, sed & ratio fundandi relatio-

lationem debet in vtroque extremo realiter multiplicari.

7 Obijcies tertio, quod non solum in primogenere reperiuntur relationes similitudinis, identitatis, & æqualitatis, quæ fundatur in vnitate qualitatum, substantiarum, & quantitatum, sed etiam reperiuntur relationes dissimilitudinis, diuersitatis, & inæqualitatis, quæ non videntur posse fundari in vnitate, & multo minus in numero, quia (vt in obiectione sequenti videbimus) solum in illo fundantur relationes proportionis numeri ad numerum Perperam igitur coarctatur primum genus relationis prædicamentalis ad vnitatem, & numerum.

8 Respondetur, quod cum vnitas, in eo, quod vnitas dicat in diuisionem & diuisionem à quocumque cui similis vnitas non competit, relatio similitudinis, æqualitatis, & identitatis fundantur in vnitate secundum quod dicit indiuisionem; & in eadem vnitate, secundum quod dicit diuisionem ab alio, fundatur relatio dissimilitudinis, inæqualitatis, & diuersitatis, v.g. Petrus dicit relationem idẽtitatis specificæ ad Paulum, & relationem diuersitatis specificæ ad leonem, & vtraque relatio fundatur in vnitate specifica Petri secundum diuersos conceptus inadæquatos eiusdem vnitatis. Secundum enim, quod talis vnitas Petri est diuisio per principia formalia, fundat relationem identitatis cum Petro, & secundum quod dicit diuisio-

sionem à leone habente diuersa principia formalia specifica fundat relationem diuersitatis ad leonem. Vnde omnis relatio primi generis fundatur, vel in numero, vel in vnitate.

9 Obijcies quarto, quod etiam relatio, quæ est inter duos numeros, vt inter duos binarios, fundatur in vnitate, & conuenientia, quæ est inter illos. Non igitur aliqua est relatio, quæ fundetur in numero, nisi solum materialiter, quod fundetur in vnitate numerorum, sicut fundatur in vnitate qualitatum. Perperam igitur assignatur, vt fundamentum relationis primi generis vnitas, vel numerus.

10 Respondetur, quod præter relationem æqualitatis, quæ est inter aliquos numeros eiusdem rationis, quæ, vt recte probat argumentum, fundatur in vnitate numerorum, reperitur inter numeros alia relatio proportionis numeralis, vt relatio dupli ad subduplum, quæ fundatur in proportione propria numeri ad numerum. Et propter hoc ponitur fundamentum primi generis vnitas, vel numerus.

11 Obijcies quinto aduersus secundũ assignatum fundamentum relationis: quod nulla est relatio, quæ fundetur in actione, & passione. Nam si aliqua esset, maxime relatio Paternitatis. Sed hæc non fundatur in passione, vt patet, nec in actione. Perperam igitur ponitur relationem secundi generis fundari in actione, vel

pas-

passione. Minor probatur, nam siue actio sumatur proprie pro actione superaddita potentiæ, siue pro ipsa potentia operatiua, in illa non fundatur relatio Paternitatis: ergo in quacumque acceptione accipiatur actio, non est fundamentum relationis Paternitatis. Antecedens quoad vtramque partem probatur simul, quia relatio non potest permanere, non permanente illius fundamento. Sed permanet relatio Paternitatis in Petro, verbi gratia, transacta eius actione generatiua, imò permanet etiam talis relatio Paternitatis, si à Petro, postquam genuit filium, auferatur potentia generatiua, quod saltem supernaturaliter videtur posse fieri, si secundum probabiliorē sententiā potētia generatiua distinguatur realiter entitatiue à substātia & substātia nō sit immediate operatiua, sed medijs potentijs ab ipsa realiter entitatiue distinctis: ergo relatio Paternitatis, nec in actione generatiua, nec in potentia generatiua, potest fundari. Maior probatur, nam relatio, verbi gratia, similitudinis inter duo alba, quia fundatur in vnitate albedinis, inter illa permanere non potest, nisi dum vtrumque permanet album. Nec sufficit, quod vtrumque tale album extiterit, & aliquando fuerit productum: ergo si relatio Paternitatis fundaretur in actione, vel potentia generatiua, permanere non posset, non manente actione, vel potentia generatiua.

12 Pro-

12 Propter hoc argumentum aliqui asserunt, relationem secundi generis fundari in potentia operatiua, & actionem solum esse conditionem fundandi. Alij autem asserunt solum fundari in potentia radicali, quia absque sola illa non potest permanere relatio, & tam potentiam operatiuam, quam ipsam actionem esse conditionem fundandi. Alij tamen, vt communiter Thomistæ, cum Aristotele, & D. Thoma asserunt, aliquarum relationum secundi generis, vt relationis paternitatis, fundamentum proximum, & non solum conditionem fundandi esse ipsam actionem. Angelicus enim Doctor 1. part. q. 28. ait: *Secundum Philosophum in 5. metaphisica relatio omnis fundatur, vel supra quantitatem, vt duplum: & dimidium; vel supra actionem, & passionem, vt faciens, & factum, & Pater, & Filius*. Et opusculo 48. cap. 4. ait: quod fundamentum Paternitatis est actio, scilicet generatio, qua quis generat filium, & fundamentum filiationis est passio, scilicet generatio passiua.

13 Dicendum tamen pro huius pleniori explicatione est, quod triplex ad secundum genus relationis potest pertinere relatio, productiui videlicet ad producibile, actu producentis ad productum, & causæ ad effectum. Prima fundatur in potentia productiua. Secunda in actione, & passione actualiter existente, & actualiter permanente: non enim potest

actualiter permanere relatio actualiter producentis ad productum, nisi dum actu est, & permanet actio. Tertia denique, vt relatio paternitatis, fundatur in actione, ita vt ipsa relatio in fieri dependeat ab actione actualiter in se existente, relatio tamen in facto esse dependeat ab effectu relicto per actionem, Et ita dum permanet, v. g. filius, etiam si transierit formaliter actio generatiua, permanet relatio paternitatis.

14 Ex his patet solutio ad argumentum, quod relatio Paternitatis, quia est relatio causæ ad effectum, licet in fieri dependeat ab actione actualiter in se existēte: in facto tamen esse solum dependet ab effectu causato per actionem; & dum ille permanet, potest manere relatio paternitatis, etiamsi formaliter transierit actio, imò etiam si ab agente ablata fuerit post actionem potentia generatiua. Nec est idem de relatione similitudinis: hæc enim non fundatur in productione, ver.g. duorum alborum, sed in coexistentia illorum: quamuis enim ad talem illorum coexistentiam sit conditio illorum productio, si vel per impossibile absque productione duo alba coexisterent, eodem modo fundarent relationem similitudinis. Relatio tamen paternitatis, quia est relatio causæ ad effectum; fundatur in ipsa actione, dependet tamen ab illa in fieri, & in facto esse à termino relicto per actionem.

15 Vl-

15 Vltimo tandem obijcies aduersus tertium genus relationis, quod illud non videtur esse genus relationis prædicamentalis. *Tum*, quia mensurabile ad mensuram, vt scientia ad scibile, semper dicit relationem transcendentalem, superfluaque perinde videtur relatio prædicamentalis. Tum etiam, quia eodem modo videtur referri scientia ad scibile non existens. Sed ad scibile realiter non existens, non refertur relatione prædicamētali, sed transcendentali: numquam ergo scientia refertur ad scibile relatione prædicamentali. §. Confirmatur, quia exemplum, quod Aristoteles in 5. metaphisicæ, cap. 15. assignat huius tertij generis relationis, est mensuræ ad mensurabile; non enim apponit exemplum in relatione scientiæ ad scibile, sed potius è conuerso in relatione scibilis ad sciētiam. Sed scibile ad scientiam, sicut quælibet alia mensura ad suum mensurabile, non dicit relationem realem prædicamentalem; aliàs Deus diceret relationem realem ad creaturam, cum sit creaturarum mensura: ergo secundum mentem Aristotelis non datur relatio tertij generis prædicamentalis.

16 Respondetur ad argumentum, negando antecedens, & ad primam eius probationem dico, quod licet mensurabile ad mensuram dicat relationem transcendentalem, non superfluit relatio prędicamentalis super transcendentalem

fundata, vt formaliter pertineat ad genus relationis: in eo enim quod mensurabile respicit mensuram, vt sui causam formalem extrinsecam, à qua in suo esse essentialiter dependet, est fundamentum, vt etiam dicat habitudinem realem prædicamentalem ad talem mensuram, vt ad purum terminum: quod non solum in relationibus tertij generis, sed etiam in relationibus secundi generis contingit: effectus enim causæ efficientis dicit ad suam causam relationem transcendentalem, & in tali relatione transcendentali fundatur relatio prædicamentalis ad suā causam, vt ad purum terminum, quod est talem relationem fundari in passione, neque hæc superfluit, quamuis supponatur talis relatio transcendentalis. §. Ad secundam probationem negatur, quod mensurabile eodem modo respiciat sui mensuram existentem, & non existentem: quamuis enim eadem illam respiciat relatione transcendentali, secundum quam mensurabile respicit mensuram, vt sui specificatiuum, & causam: ac perinde eodem modo specificetur à mensura existente, & non existente, vt scientia de rosa eodem modo specificatur, rosa existente, vel non existente; tamen ad mensuram realem, & realiter existentem refertur mensurabile relatione reali prædicamentali, non vero ad mensuram, non realem, vel non realiter existentem. §. Ad confirm. resp. quod cū

Aristo-

Aristoteles loco in illa citato posuit exẽplum in relatione scibilis ad scientiã, non apposuit illud pro relatione huius tertij generis, sed potius vt denotaret, relationem tertij generis non esse mutuam: cum enim non sit inter extrema eiusdẽ ordinis, sed mensurabile quidem dependeat à mẽsura, non vero mensura a mẽsurabili, mensurabile dicit relationem realem prędicamentalem ad mensuram, non vero mensura ad mensurabile. Et hoc est, quod explicare intendit Aristoteles in exemplo relationis scibilis ad scientiam, quæ cum non sit relatio realis, ex eo ostendit, relationem tertij generis non esse mutuam.

17 Ex his omnibus sequitur, relationem essentialiter diuidi, vt in species subalternas in prædicta tria genera relationis, quarum distinctio licet fundamentaliter, & causaliter desumatur à præfata diuersitate fundamentorum, refunditur tamen in ipsos terminos relationum, quia cum relatio sit habitudo, ad terminum ad *quem* omnis distinctio formalis relationũ, vt infra videbimus à distinctione terminorum est desumenda.

18 Præter hanc autem diuisionem essentialem relationis prædicamentalis, aliæ duæ diuisiones accidentales eiusdem relationis possunt assignari. Prima quidẽ in solutione vltimæ obiectionis iam insinuata in relationem mutuam, & non mutuam. Relatio mutua est inter extrema eiusdem ordinis: ac perinde cum in vtro-

que extremo relatio ad alterum correſpõdet prædicamentalis, vt in relationibus primi, & ſecundi generis. Relatio vero non mutua eſt inter extrema diuerſi ordinis; ac perinde in altero tantum extremo datur relatio prædicamentalis, vt in relationibus tertij generis. Relatio autem mutua ſubdiuiditur in relationem æquiparantiæ, & diſquiparantiæ. Relatio æquiparantiæ eſt relatio eiuſdem omnino rationis, & denominationis in vtroque extremo: vt relatio ſimilitudinis, & aliæ primi generis, quæ non ſolum ſunt mutuæ in vtroque extremo, ſed eodem modo vnum, ac alterum extremum ſua relatio denominat ſimile, vel vtrumque diſſimile, vtrumque æquale, vel vtrumq; inæquale. Relatio vero diſquiparantiæ eſt, quæ quamuis ſit mutua in vtroque extremo, non tamen eſt in vtroque eiuſdem denominationis, vt relationes ſecundi generis: licet enim relationi paternitatis correſpondeat in altero extremo relatio prædicamentalis ſcilicet relatio filiationis, non tamen in vtroque extremo eſt relatio eiuſdem denominationis; ſed relatio paternitatis denominat patrem & relatio filiationis denominat filium.

QVÆSTIO .XXI.

Vtrum relationes prædicamentales possint esse fundamentum aliarum relationum prædicamentalium.

NOn dubitamus, an relationes prædicamentales possint cõstituere speciale fundamentum alterius relationis prædicamentalis, quod ad aliquod ex tribus præfatis fundamentis non reducatur. Sed quod inquirimus est, an sicut quæstione præcedenti diximus, quod vnitas in albedine fundat relationem prædicamentalem similitudinis, ita vt licet tale fundamentum quatenus importat vnitatem duarum albedinum, reducatur ad fundamentum quantitatis; tamen ad ipsas albedines, quatenus conueniunt in eisdem gradibus resultat prædicamentalis relatio similitudinis inter duo alba, & ad albedinem & nigredinem resultat relatio dissimilitudinis: ita etiam ad duas relationes prædicamentales eiusdem rationis, vt ad duas paternitates, resultet prædicamentalis relatio similitudinis inter ipsas duas relationes, & ad duas relationes prædicamentales diuersæ rationis, vt ad paternitatem & filiationem, resultet prædi-

camentalis relatio dissimilitudinis inter ipsas relationes? quod erit tales relationes fundari in vnitate vel diuersitate relationum prædicamentalium, sicut fundatur prædicamentalis relatio similitudinis vel dissimilitudinis in vnitate vel diuersitate qualitatum.

2 Partem affirmatiuam tenent Scotistæ; negatiuam autem defendunt communiter Thomistæ: & aliqui eorum existimantes illam deduci ex 1. part. quæst. 42. articul. 1. ad 4. Sed certe solum asserit ibi Diuus Thomas, quod vt duæ relationes inter se opponantur & vna referatur ad aliam, non indigent alia relatione; ita enim asserit Angelicus Doctor: *Nec iterum vna relatio refertur ad aliam per aliquam aliam relationem: cum enim dicimus, quod paternitas opponitur filiationi, oppositio non est relatio media inter paternitatem & filiationem, quia vtroque modo relatio multiplararetur in infinitum.* Hæc D: Thomas, in quibus longe diuersum est quod intendit ab eo quod inquirimus: aliud enim est, quod duæ relationes vt ad inuicem referantur & opponantur, non indigeant alia relatione: aliud vero, an duæ relationes prædicamentales, eo quod habeant vnitatem vel diuersitatem, fundent aliam relationem prædicamentalem similitudinis vel dissimilitudinis; in primo enim omnes conueniunt, de secundo autem in præsenti dubitamus.

3 Dicendum tamen est, relationem

præ-

prædicamentalem, etiam ad modum quo in titulo dubij explicuimus, non posse fundari supra alias relationes prædicamentales, seu in vnitate relationum prædicamentalium. Conclusio, & ab inconuenienti, seu à posteriori, & à priori etiam probatur: à posteriori quidem, & ab inconuenienti: quia alias sequeretur dari actu infinitas relationes prædicamentales; infinitum autem in actu dari saltem naturaliter est impossibile: ergo relationes prædicamentales, non possunt fundari in vnitate relationem prædicamentalium. Sequela probatur, quia cum relatio prædicamentalis sequatur, vt effectus secundarius naturali resultantia ad positionem sui fundamenti; & termini, si vnitas relationum prædicamentalium, verbi gratia, vnitas duarum paternitatum esset fundamentum relationum prædicamentalium similitudinis inter ipsas relationes, in eodem instanti temporis, quo proponerentur prædictæ duæ relationes paternitatis, resultaret in qualibet illarum prædicamentalis relatio similitudinis, ad quas tales relationes prædicamentales similitudinis, cum etiam essent eiusdem rationis, resultarent aliæ duæ relationes prædicamentales similitudinis, per quas illæ dicerentur similes: & ad illas ob eandem rationem resultarent aliæ: & ad illas aliæ, & sic in infinitum.

4 Dices, hoc argumento solum probari, quod dentur infinita relationes

prædicamentales syncathegorematicè, nō autem quod dentur in actu, & cathegorematicè infinitæ relationes, quia nunquam resultabunt plures relationes in actu, quin possint aliæ plures, ac plures resultare; dari autem in quolibet genere entium infinita syncathegorematicè, non est inconueniens; & multo minus in genere relationis, quæ in genere entis realis est minimæ entitatis.

5 Sed contra est, quia non solum sequeretur infinitas syncathegorematice, sed infinitas actu & cathegorematice dari relationes: quia licet si tales relationes resultarent, vt ad suum fundamentum ad alias relationes successiue, & prius tempore vnæ, quam alia, re vera non omnes, quæ possent resultare, actu iam resultarēt, & sic solum daretur infinitum syncathegorematice talium relationum, tamen cum tales omnes relationes resultarent ad alias naturali resultantia, & vt effectus secundarius actionis producentis fundamentum priorum relationum, omnes illæ resultarent in eodem temporis instanti, licet cum ordine prioris, & posterioris naturæ in resultantia illarum; sicuti ab eadem essentia, si non impediantur, cum ordine prioris, & posterioris prioritate, & posterioritate naturæ resultant in eodem instanti temporis plures passiones: ergo si nullum esset impedimentum, vt ad aliquas relationes aliæ, & ad illas aliæ relationes prædicamentales

re-

resultent, omnes quæ possent sic resultare, resultarent de facto in eodem instanti tẽporis: ac perinde daretur infinitũ in actu, & cathegorematice talium relationum.

Confirmatur, & explicatur hoc exemplo iam insinuato, nam quia passiones eiusdem essentiæ ordine quodam naturali resultantia dimanant ab essentia, & prima passio est principium medio quo secunda passio resultet ad essentiam, & secunda vt resultet tertia, si omnes passiones essent principium, vt posset altera resultare, & non deueniretur ad vltimam aliquam passionem, quæ non sit principium resultantiæ alterius, sicut de facto omnes, quæ possunt resultare, resultant in eodem temporis instanti, quia ad nullius passionis resultantiam exigitur morula temporis: ita etiam in eodem temporis instanti resultarent omnes quotquot possent resultare passiones, ac perinde infinitæ, si non deueniretur (vt dixi) ad aliquam passionem ex qua altera non posset resultare: ergo cum (vt ostendimus) si aliquæ relationes prædicamentales sunt fundamentum, ad quod resultent aliæ relationes prædicamentales, non possint assignari aliæ relationis prædicamentales, ad quas aliæ non possunt resultare, & ad quarumlibet resultantiam, non exigatur aliqua morula temporis; omnes quę possunt resultare, nisi supernaturaliter impediuntur, de facto in eodem temporis instanti resultabunt: ac perinde re-

resultabunt infinitæ relationes in actus, quod cum sit impossibile, impossibile esta quod relatio prædicamẽtalis in alia relatione prędicamentali fundetur.

9 A priori autem probatur conclusio quia cum fundamentum relationis prædicamentalis, vt illa ad ipsum resultet, aliquam actiuitatem, & efficientiam habeat in ipsam relationem, relatio prædicamentalis, quamuis sit ens reale, est tamen ita minimæ entitatis, quod talem efficientiam in aliam relationem habere non potest: ergo non potest vna relatio prædicamentalis aliam relationem prædicamentalem fundare. Et ita memini me supra lib.2.q.8. n.11. dixisse, vnam relationem rationis fundari posse supra aliã relationem rationis; non vero vnam relationem realem prædicamẽtalem posse supra aliam relationem fundari; quia cum fundamentum relationis rationis non habeat actiuitatem, & efficientiam in ipsam relationem, sed solum dicat exigentiam illius, & relatio rationis nõ fit per resultantiam ad suum fundamentum, sed per actionem intellectus, potest vna relatio rationis super alteram relationem rationis fundari; non tamen potest fundari relatio realis prædicamentalis supra alteram relationem, quia fundamentum relationis realis prædicamentalis debet habere aliquam efficientiam, & actiuitatem in illam, quod (vt dixi) relationi propter suã minimam entitatem competere nequit.

7 Obij-

7 Obijcies, quod non minus vnitas, & conuenientia relationum realium videtur fundare relationem realem similitudinis inter illas, quam vnitas, & conuenientia duarum qualitatum, si enim relationem similitudinis fundant duæ qualitates, quia habent vnitatem, & conuenientiam, non minorem vnitatem, & conuenientiam habent duæ relationes inter se: ergo non minus fundant relationem similitudinis, quam duæ qualitates. §. Confirmatur, nam duæ relationes eiusdem rationis, vt duæ paternitates, realiter & ex natura sua dicunt adinuicem relationem similitudinis, & denominantur formaliter similes: ergo ab aliqua relatione. Hæc autem fundari non potest nisi in vnitate duarum relationum: ergo.

8. Respondetur ad argumentum, quod licet tantam conuenientiam, & vnitatem habeant duæ relationes eiusdem rationis, ac duæ qualitates, adhuc non fundant relationem prædicamentalem, sicut illam fundant duæ qualitates: quia illæ non sunt tam minimæ entitatis, sicut relationes, & ita possunt fundare relationem, quæ ad illas per realem resultantiam sequatur, nõ vero duæ relationes. §. Ad confirmationem respondetur, quod duæ relationes dicunt adinuicem relationem aliquam transcendentalem similitudinis, a qua denominentur similes, non vero relationem prædicamentalem, quia non habent suffi-

ficientem entitatem ad quam relatio realis prædicamentalis possit resultare.

QVÆSTIO XXII.

Vtrum relatio prædicamentalis distinguatur realiter à suo fundamento?

PRæter aliquos, quibus tribuitur, nullam distinctionem realem actualem, sed solum distinctionem rationis, & per intellectum factam concedere inter relationem, & suum fundamentum, communis est fere omnium sententia, quod à parte rei actualiter realiter distinguuntur; est tamen dissidium tam inter Thomistas, quã inter plures alios, an talis inter relationem, & suum fundamentum realis distinctio sit solum realis formalis, an vero sit distinctio realis entitatiua. Præbetque huic sententiarum diuersitati non paruum fundamentum Angelicus Doctor, dum (vt in conclusione secunda, & in obiectionibus aduersus illam videbimus) modo vni, modo alteri videtur fauere sententiæ. Aliqui etiam singulariter asserunt, relationem, & suum fundamentum esse quidem diuersas realiter entitates, vtramque tamen existere per eandem fundamenti existentiam.

2 Pro explicatione tamen veritatis est ad-

aduertendum, quod sup. quæst. 19. aduertimus, quod fundamentum relationis prędicamentalis quandoque distinguitur realiter entitatiuè à subiecto ipsius relationis; vt fundamentum relationis similitudinis inter duos homines albos, scilicet illorum albedines, distinguitur realiter entitatiue à subiectis: aliarum relationum, ab ipsis videlicet hominibus. Aliquarum tamen relationum prædicamentalium fundamentum non distinguitur realiter entitatiuè à ab ipsarum relationum subiecto, sed eademmet entitas, & est subiectum, & fundamentum relationis: vt relationis identitatis, quæ immediate fundatur in vnitate specifica duarum substantiarum, fundamentum sunt ipsæ substantiæ, vt in eadem specie conueniunt, & similiter sunt subiectum talium relationum. Et etiam duæ albedines, aut duæ quantitates ab omni subiecto separatæ per suasmet entitates erunt simul fundamenta, & subiecta relationis similitudinis, vel æqualitatis. Et licet propriè nomen fundamenti relationis accipiatur pro proximo relationis fundamento, seu pro ratione fundandi relationem, aliquando etiam vsurpatur pro subiecto relationis, quod quatenus ad ipsam relationem prærequiritur, potest dici illius fundamentum remotum.

3 Certum igitur est, quod cum fundamentum proximum relationis ab ipsius relationis subiecto realiter entitatiuè distinguitur, ipsa etiam relatio realiter enti-

titatiue distinguatur saltem à tali suo subiecto. Quia si cum aliquo debeat relatio prædicamentalis identificari realiter, debet vtique identificari cum suo proximo fundamento; ergo cum illud distinguitur realiter entitatiue ab ipsius relationis subiecto, ab illo etiam saltem distinguetur realiter entitatiue ipsa relatio. Dubium igitur est, an relatio prædicamentalis distinguatur realiter, & an solum realiter formaliter, vel etiam realiter entitatiue à suo proximo fundamento, & etiam à suo subiecto, cum illud realiter cum fundamento proximo identificatur.

4. Dico primo, relatio prædicamentalis ex natura rei, & antecedenter ad omnem distinctionem per intellectum factã, actu realiter saltem formaliter distinguitur a suo fundamento, ita expresse nost. author quæst. 2. super hoc caput conclus. 2. & fere omnes communiter. Et ratio est manifesta, cum enim cuiuslibet relationis prædicamentalis fundamentum sit aliquid absolutum (quia vt quæstione præcedenti ostendimus, nulla relatio prædicamentalis super aliam relationem prædicamentalem potest fundari) cuiuslibet relationis fundamentum ad diuersum prædicamentũ, ac ipsa relatio debet pertinere sed quæcũque differunt prædicamento differunt saltẽ realiter formaliter, imò maiore omnium distinctione reali formali, cum sint primo diuersa, alias non constituerentur decem ge-

genera, & prædicamenta entis realiter, & formaliter ex natura rei distincta: ergo relatio prædicamentalis realiter saltem, formaliter distinguitur à quolibet suo fundamento.

5 Dico secundo. Relatio prædicamentalis non solum à subiecto, sed etiam à suo fundamento realiter entitatiue tanquam res à re distinguitur. Hanc conclusionem, licet oppositum illius sit probabile, vt probabiliorem statuo, & vt magis aliquibus, quæ in superioribus diximus, conformem, illamque manifeste videtur docere D. Thomas pluribus in locis, nam 1. part. quæst. 28. art. 2. ita ait: *Sicut in creatis in eo, quod dicitur relatiue non solum inuenitur respectus ad alterũ, sed aliquid absolutum: ita in Deo. Sed aliter, nam id quod inuenitur in creatura præter id, quod continetur sub significatione nominis relatiui est alia res, in Deo autem non est alia res.* Nec potest dici, quod solum intendit D. Thomas, quod relatio sit alia res, scilicet alia formalitas realis à formalitate fundamenti, quam distinctionem non habet relatio ab absoluto in Deo. Non, inquam, id valet, quia licet si id solum intenderet D. Thomas, saluaretur differentia relationum, quæ sunt in Deo ab his, quæ sunt in creaturis; tamen verba sancti Doctoris, si cum proprietate accipiantur, non distinctionem formalem, sed distinctionem realem entitatiuam significant inter relationem creaturarum, & illius

lius

lius fundamentum: solum enim aliquid proprie dicitur alia res ab aliquo, quod est entitas ab entitate alterius distincta. §. Neque etiam valet dicere, quod solum intendit in prædicto testimonio D.Thomas relationem, quæ est in creaturis, esse aliam rem, seu entitatem à subiecto, non vero à fundamento. §. Non inquam id valet. Tum, quia aliquarum relationum, vt quæ fundantur immediate in substantia, aut in quantitate à substantia separata, eadem entitas est subiectum, & fundamentum: ergo cum D.Thomas vniuersaliter afferat, relationem quæ est in creaturis, esse aliam rem ab absoluto intelligit relationem esse aliam rem tam à subiecto, quam à fundamento: aliàs relatio, cuius subiectum, & fundamentum est eadem entitas, nec esset alia res à fundamento, neque à subiecto. Tum vel maxime, quia cum D.Thomas afferat quòd id, quod inuenitur in creatura præter id, quod continetur sub significatione nominis relatiui, est alia res & cum non solum subiectum, sed etiam fundamentum relationis, vtpote vtrumque absolutum, sit aliquid præter id quod continetur sub significatione nominis relatiui, intendit manifeste D.Thomas, quod non solum subiectum relationis, sed & ipsius relationis fundamentum est alia res à relatione distincta.

6 Similiter, quæst.8. de potentia, art.2. ait idem sanctus Doctor: *Substantia*

tia creata non potest identificare sibi relationem, quia est definita ad tale genus, in quo differt ab essentia Dei, quæ cum infinita sit, & super omnia genera, potest alia sibi identificare. Hæc D. Thomas. Nec explicari possunt de identificatione formali, cum identificari non dicat proprie nisi identitatem materialem, & entitatiuam; ac perinde hanc negat D Thomas inter relationem creatam, & suum fundamentum.

7 Denique in 4. Contra gentes, c. 14. responsione ad 9. ait: *Quod in nobis relationes habent esse dependens, quia earum esse est aliud ab esse substantiæ. Vnde habent proprium modum essendi secundum propriam rationem. sicut in alijs accidentibus contingit*. Hæc D. Thomas, in quibus cum asserat, relationem habere aliud esse ab esse substantiæ, manifeste indicat relationem saltem fundatam immediate in substantia distingui realiter entitatiue à tali fundamento: quæ enim diuersum habent esse, realiter entitatiue distinguuntur.

8 Plures pro hac sententia, & aliquæ singulares mihi se offerunt rationes. Sit prima, quod si relatio solum adderet formalitatem non autem entitatem aliquam supra suum fundamentum, non resultaret ad illud per veram, & realem emanationem: non enim potest intelligi realiter emanare ab aliquo, nisi quod ab illo realiter entitatiue est distinctum. Sed si relatio realiter non emanat à suo fundamento, cessat omnino ratio, qua quæstione

præ-

præcedenti ostendebamus, relationem prædicamentalem super aliam prædicamentalem fundari non posse; siquidem tota consistebat in eo, quod relatio non habet sufficientem entitatem, vt ad illam alia entitas realiter entitatiue distincta realiter possit emanare. Inconsequenter ergo ad id, quod cum communi Thomistarum sententia defendimus, diceretur, quod relatio prædicamentalis non distinguitur realiter à suo fundamento.

9 Secunda ratio, & satis probabile signum, quod relatio est entitas distincta à fundamento, deducitur ex eo, quod existente fundamento, vt albedine in Petro, potest ob non existentiam alterius albi non existere relatio similitudinis, & illa potest desinere esse in Petro, manente in eo albedine, solum per hoc quod aliud album desinat esse. Signum igitur est, quod relatio non solum est aliqua formalitas, sed & aliqua entitas entitati albedinis superaddita. §. Confirmatur, quia absque aliquo augmento in relatione contingere potest augmentum in entitate illius fundamenti, & è contra, hac nullatenus aucta, sed potius aliquando remissa, potest augeri relatio. Hæc autem impossibilia videntur, si eadem esset entitas relationis, & sui fundamenti: ergo non est eadem entitas; sed potius realiter entitatiue distinguuntur. Antecedens probatur, quia Petro v.g. albo vt quatuor, & altero albo existente albo etiam vt quatuor, si vtrum-

que

que album fiat album vt sex, augetur entitas fundamenti similitudinis in Petro, scilicet albedo, & non augetur ipsa similitudo. Similiter si Petrus albus, vt quatuor sit similis Paulo albo vt duo, & albedo Petri remittatur vsque ad albedinem, vt duo, tunc augetur relatio similitudinis inter Petrum, & Paulum, & fiunt magis similes, & tamen tantum abest, quod in Petro augeatur talis relationis fundamenti entitas, quod potius remittitur de albedine, vt quatuor ad albedinem vt duo: ergo vterque propositus casus possibilis est.

10 Tertio probatur conclusio, quia relatio paternitatis non solum entitatiue distinguitur à subiecto, sed etiam à suo fundamento: ergo cum eadem sit ratio illius, & aliarum relationum prædicamentalium, idem de omnibus relationibus videtur dicendum. Antecedens probatur, quia vt quæstion. 20. circa solutionem quintæ obiectionis dicebamus, relatio paternitatis fundatur in ipsa actione generatiua. Sed cum illa non potest realiter identificari paternitatis relatio; cum iuxta probabiliorem sententiam actio sit in passo, & relatio paternitatis, à qua pater denominatur intrinsece talis, sit intrinsece in ipso patre generante, & impossibile omnino sit, quod eadem realiter entitas sit simul in duplici realiter distincto subiecto in genito videlicet, & in generante. §. Nec valet dicere, quod secundum

ali-

aliquos relatio paternitatis fundatur in potentia generatiua, & generatio solum est conditio fundandi, & secundum omnes saltem potentia generatiua est fundamentum paternitatis, licet minus proximum, quam ipsa generatio, & saltem cum ipsa potentia generatiua identificatur ipsa relatio. §. Non (inquam) id valet. Tum, quia, vt ibidem ostendimus, generatio non est solum conditio fundandi, sed ipsum potius fundamentum paternitatis. Vnde si cum generatione non identificatur relatio paternitatis, iam saltem habemus, quod non identificatur cum suo proximo fundamento. Tum, vel maxime, quia nec cum ipsa potentia generatiua identificatur relatio paternitatis, quia (vt ibidem diccbamus) si ab aliquo homine, postquam genuit filium, auferatur diuinitus, & supernaturaliter tota entitas potentiæ generatiuæ, adhuc manebit in illo relatio paternitatis, ac perinde non est eadem entitas cum entitate potentiæ generatiuæ, sed ab ipsius potentiæ generatiuæ entitate realiter entitatiue distincta, & hac ratione etiam sequitur, relationem paternitatis realiter non identificari cum ipsa actione generatiua, quia tota entitas talis actionis realiter transit, realiter permanente in patre relatione paternitatis.

11 Vltimo denique probatur conclusio, quia aliqua datur relatio prædicamentalis immediate fundata in substantia, vt rela-

relatio identitatis specificæ inter duos homines, quæ fundatur immediate in vnitate formali specifica duarum substantiarum, & relatio mensurabilis ad mensuram, qua quælibet substantia creata refertur in Deum. Sed non possunt tales relationes identificari cum ipsa substantia, in qua fundantur: ergo iam aliqua relatio prædicamentalis distinguitur realiter entitatiue à suo fundamento; & cum non sit aliqua ratio, quare illa magis, quam aliæ relationes, quæ in accidenti immediate fundantur, à suo fundamento realiter entitatiue distinguatur, eadem realis entitatiua distinctio à suo fundamento cõcedenda est in quacumque relatione prædicamentali. Minor in qua est difficultas, multipliciter potest probari. Primo, quia vt in primo testimonio D. Thomæ pro cõclusione adducto expendebamus, cum D. Thomas asserit in creatis esse aliam rem præter id, quod formaliter importatur per relationem, id nullatenus potest verificari in relatione, quæ immediate fundatur in substantia, si illa non distinguitur entitatiue à suo fundamento, quia non potest dici, quod illa alia res à relatione non sit eius fundamentum, sed eius subiectum, siquidem in talibus relationibus eadem entitas est simul fundamentum, & subiectum illarum. §. Secundo eadem minor probatur, quia non videtur intelligibile, quod eadem realiter entitas sit substantia, & accidens ipsi substantiæ inhæ-

hærens; cum inhærentia accidentis non sit solum per conuenientiam accidentalem substantiæ (ea enim accidentalis conuenientia solum constituit accidens prædicabile, non autem accidens prædicamentale) sed fit per realem informationem, & inhæsionem formæ in subiecto. Sed vt asserit D. Thomas quæst. 9. de potentia ar. 9. ad 7. relatio vere, & proprie inhæret subiecto: ergo relatio prædicamentalis non potest realiter identificari cum substantia, ac perinde relatio, quæ immediate fundatur in ipsa substantia, non potest cum suo fundamento identificari. §. Tertio eadem minor probatur, quia si aliquod accidens posset identificari cum substantia, inefficax esset ratio D. Thomæ, qua 1. part. quæst. 77. art. 1. ostendit, quod essentia animæ non sit eadem entitas cum suis potentijs. Ex eo enim id probat, quod cum actus, & potentia debeant esse in eodem genere, & actus sit in genere accidentis, etiam potentia debet esse in genere accidentis, ac perinde realiter entitatiue distincta ab animæ substantia: si enim relatio, quamuis sit accidens identificaretur cum substantia, non esset inconueniens, quod potentia animæ, quamuis sit accidens, cum ipsa substantia animæ identificetur. §. Nec valet dicere quod licet accidens absolutum, qualis est potentia animæ, non possit cum substantia identificari; bene tamen accidens relatiuum. Non, inquam, id valet, quia vtrumque

est

est vere, accidens, & vtrumque vere, & realiter inhæret substantiæ; ac perinde æqualiter vtrique repugnat cum substantia idefintificari.

12 Dico tertio, non solum entitas relationis prædicamentalis distinguitur realiter entitatiue à suo fundamento, sed & existentia relationis distincta est realiter entitatiue ab existentia sui fundamenti. Conclusio probatur, quia vniuersaliter, vt colligitur ex D. Thom. 3. p. q. 17. art. 2. quodlibet accidens habet esse, & suam existentiam distinctam realiter entitatiue ab esse, & existentia substantiæ, imò & ab esse, & existentia alterius accidentis, quod simul cum illo inhæret in eodem subiecto. Et ita ait ibi Diuus Thomas, quod in qualibet persona multiplicatur esse secundum, quid ad multiplicationem accidentium, & quod aliud est esse quo Sortes est albus, & quo Sortes est musicus. Et obid nullum accidens facit compositionem per se cum substantia, sicut illam faciunt partes substantiæ, vt materia & forma substantialis, quia istæ habent idem esse, eandemque existentiam, forma autem quælibet accidentalis habet diuersum esse, & diuersam existentiam ab esse, & existentia substantiæ: ac perinde non potest facere vnum per se cum illa; ergo relatio siue fundetur in alio accidenti, siue immediate in substantia, non solum distinguitur realiter entitatiue ab entitate talis fundamenti, sed & existit per

existentiam realiter entitatiue distinctam ab existentia fundamenti. §. Confirmatur, quia existentia substantiæ est esse per se, existentia autem relationis, sicut cuiuslibet accidentis, est inhærentia, & esse in alio. Sed implicat eandem entitatiue existentiam entitatiue esse inhærentiam, & esse per se: ergo existentia saltem relationis, quæ immediate fundatur in substantia, non potest esse eadem entitatiue cum existentia sui fundamenti.

13 Aduersus secundam conclusionem obijcies primo, quod teste Philosopho 5. phisicorum textu 10. ad relationem non est per se motus. Et id probat dicens, *Quia altero subeunte mutationem, alterum mutationem non subiens vere potest dici ad aliquid.* Et D. Thomas ibi lectione 3. *Nihil aduenit mihi de nouo per hoc quod incipiam esse alteri æqualis per eius mutationẽ*: ergo in sententia Philosophi, & D. Thomæ relatio non est entitas realiter entitatiue distincta à suo fundamento: Probatur consequentia, quia aliàs non posset aliquid incipere habere relationem absque sui mutatione, siquidem per aduentum nouæ entitatis necesse esset illud mutari. §. Confirmatur nam D. Thomas opusculo 48. tract. 5. cap. 2. ita ait: *Cum autem dico, quod similitudo Sortis habet albedinem eius vt fundamentum, non est intelligendum, quod similitudo Sortis sit aliqua res in Sorte alia ab ipsa albedine, sed solum est ipsa albedo, vt se habet ad albedinem Platonis, vt ad ter-*

terminum si enim similitudo adderet aliquã rem supra albedinem Sortis, nullo modo posset aliquis alicui fieri similis sine sui mutatione; fit autẽ homo similis alicui sine sui mutatione, vt patet: nam si quis in India fieret modo albus, fieret similis mihi, & ego sibi, nulla in me facta mutatione. Hæc D. Thomas, vbi cum dicat similitudinem Sortis non esse aliam rem ab eius albedine, manifeste inter relationem similitudinis, & albedinem negat distinctionem realem entitatiuam.

14 Respondetur ad argumentum imprimis, quod etiam si relatio sit alia entitas ab entitate fundamenti, non sequitur ad relationem dari per se motum, quia cum vt explicuimus supra q. 18. n. 13. relatio resultet, tanquam effectus secundarius ad actionem productiuam sui fundamenti, vbi etiam explicuimus, quæ sit causa efficiens talis resultantiæ; non est ad relationem per se motus, quia solum per se terminat motum primarius illius effectus. Ad id autem, quod Aristoteles, & D. Thomas subiungunt, quod absque sui mutatione potest aliquis habere relationem, certe non est intelligendum absque omni prorsus reali mutatione, aliàs nec Deus, si aliqua ei ex tempore aduenìret relatio realis, mutaretur contrà cõmunem Theologorum sententiam, ideò ex tempore relationem Deo aduenire posse realem negantium, quia per illam Deus mutaretur. Sed dicendum est, quod cum relatio

Rr 2 sit

ſit minimæ entitatis, licet re vera de nouo adueniens mutationem faciat in ſubiecto, ita tamen paruam, & imperceptibilem, vt reſpectu mutationum ex aduentu formæ abſolutæ mutatio per formam relatiuam poſſit non dici mutatio. Et hoc ſolum intendit Ariſtoteles,& D.Thomas, & alij qui dicunt relationem ſolum facere mutationem metaphiſicam, non vero phiſicam, quia videlicet ipſa relatio eſt res tam paruæ entitatis, vt vix inter formas phiſicas poſſit numerari. §. Ad confirmationẽ non poſsũ negare vix poſſe explicari teſtimonium in illa adductum ex opuſculo 48. cum tamen de eo opuſculo multum dubitetur eſſe D.Thomæ, non debet teſtimonium ex illo anteponi alijs indubitatis teſtimonijs eiuſdẽ Sancti Doctoris, quæ pro noſtra ſententia adduximus. Vnde ſi illud opuſculum admittatur Diu. Thomæ, vel dicendum eſt Doctorem Sanctum in ea tunc fuiſſe ſententia, vel quod ſolum intendit relationem ſimilitudinis non eſſe aliam rem ab albedine per veram actionem per ſe productã, ſed ſolum eſſe quandam entitatem diminutam ad actionem productiuam albedinis, vt effectum ſecundarium reſultantem.

15 Obijcies ſecundo, quod ſi relatio quælibet prædicamentalis adderet nouam entitatem, non ſolum ſupra entitatem ſubiecti, ſed ſupra entitatem fundamenti, infinitas fere entitates quilibet in qualibet

tem-

temporis morula de nouo realiter acquireret. Consequens ita impossibile videtur, vt vix intellectu percipi queat; ergo. Sequela probatur, quia me ver. gr. existente albo, fere infinita alia alba hic, & in alijs locis quantumuis distantibus quotidie possunt incipere esse, & de facto re vera incipiunt. Sed ad omnia illa de nouo incipiunt esse in me relationes similitudinis ad plurima alia quæ quotidie incipiunt esse non alba; ergo si quælibet illarum relatio esset entitas distincta ab entitate albedinis in me existentis, infinitæ fere entitates de nouo mihi quotidie aduenirent, & in qualibet temporis morula quilibet realem mutationem pateretur.

26 Respondetur ad argumentum, quod cum relationes (vt sæpius diximus) sint ita minimæ entitatis, & mutatio, quæ per illas fit licet re vera mutatio realis, sit ita parua, & imperceptibilis: ac denique cum talis minima entitas relationum non per nouam actionem per se producatur, sed ad actionem productiuam sui fundamenti; vt effectus secundarius resultet, non est inconueniens, tot entitates relationum in eodem subiecto multiplicari; maxime, quia nec tot multiplicantur, sicut termini, cum iuxta sententiam D. Thomæ 3. par. quæst. 35. art. 5. eadem numero relatione referatur quis ad plures terminos, quos sub eadem ratione respicit, vt Pater ad plures filios, Dominus ad plu-

res seruos, & Magister ad plures discipulos, quos eadem doctrina instruit. Et similiter idem album eadem numero relatione similitudinis refertur ad plura, quæ cum illo in eodem gradu, & intensione albedinis conueniunt.

17 Obiicies tertio, quod si relatio esset entitas distincta ab entitate fundamenti, & vt effectus secundarius ad productionem fundamenti resultans, posset Deus facere vt etiã posito fundamento, & termino alicuius relationis, vt posita in me albedine v g. vt quatuor & alio existente albo similiter vt quatuor, non resultet in me relatio similitudinis, sed id videtur omnino impossibile: ergo relatio non distinguitur realiter entitatiue à suo fundamento. Maior videtur certa, quia cum effectus primarius alicuius actionis nõ dependeat ab effectu secundario, posito effectu primario potest supernaturaliter impediri resultantia effectus secundarij, sicut posita extensione quantitatis in ordine ad se, impediri potest eius extensio in ordine ad locum, & de facto impeditur in quantitate corporis Christi in Eucharistia existentis. Minor autem probatur, quia non potest intelligi, quod duo homines in eodem gradu albedinis existentes albi non sint similes: ergo impossibile videtur, quod non habeant relationem similitudinis.

18 Respondetur admissa maiori, negando minorem, & ad probationem di-

co : quod etiam supernaturaliter impedita à duobus hominibus albis resultantia relationis similitudinis inter illos, non dicerentur quidem similes formaliter, quia non haberent relationem similitudinis, quæ est vnica forma à qua intrinsece, & formaliter possunt similes denominari, dicerentur tamen similes fundamentaliter, imò absolute, & sine addito dicerentur similes, quia cum entitas relationis, quamuis entitas realis, sit ita diminuta & imperfecta, sufficit existentia fundamenti cum coexistentia termini, vt absolute aliquid dicatur tale licet non vt denominetur formaliter, vsque dum habeat ipsam relationis formam.

19 Quarto denique obiicies, quod si relatio esset entitatiue distincta à suo subiecto, & fundamento, relatio dupli, quam numerus quaternarius, verbi gratia, quatuor hominum dicit ad binarium, esset realiter distincta ab ipso numero quaternario, & à quatuor prædictis hominibus illum componentibus. Consequens videtur impossibile : ergo. Minor probatur quia aliàs talis entitas relationis, cum per illam non solum vnus vel alter hominum talem numerum componentiū, sed totus talis numerus quaternarius, & omnes illius partes ad numerum binarium referantur, deberet esse, & subiectari in omnibus partibus talis numeri. Sed impossibile omnino videtur, quod talis entitas relationis in plu-

ribus inter se realiter entitatiue distinctis subiectis inhæreat: ergo impossibile est talem relationem distingui realiter entitatiue à prædicto numero & illius partibus,

20 Licet hoc non multum vrgeret existimantes numerum quãtitatiuum realiter entitatiue distingui ab vnitatibus ex quibus componitur, nec reputantes inconueniens, quæ eadem realiter entitas numeri inhæreat simul, & subiectetur inadæquate, & partialiter in omnibus vnitatibus componentibus numerum, quamtumuis inter se realiter entitatiue distinctis: ingenue fateor me id intelligere nõ posse imò inter alia obid inconueniens asserui cum nostèr Authore, numerũ quãtitatiuum non distingui realiter entitatiue à rebus numeratis. Vnde ad argumẽtum respond. quod cum huiusmodi relationes proportionis numeri ad numerum fundẽtur in ipsis numeris secundum quod in tali determinata specie constituuntur, & vt diximus supra, vltima vnitas sit quę dat speciem numero solum in vltima vnitate cuiuscumq; numeri inhærent relationes proportionis ad alterum numerum. Vnde etiam si illæ sint realiter entitatiue distinctæ ab ipsis numeris,& partibus numeri, non cogimur concedere, eandem entitatem relationis in pluribus subiectis realiter distinctis recipi, aut inhærere.

QVÆ-

QVÆSTIO XXIII.

Vtrum relatio prædicamentalis terminetur formaliter ad relatiuum, an vero ad absolutum.

QVod inquirimus est, an cum relatio non sit proprie, quæreretur, sed ratio referendi, sicut relatiuum prædicamentale non refertur ratione alicuius absoluti, sed ratione relationis; ita etiam ex parte termini terminus qui formaliter terminat relationem, terminet illam ratione alicuius relationis; an vero ratione alicuius absoluti. In quo prima sententia extrema Scoti in 1. dist. 30. quæstion. 1. eiusque discipulorum & aliorum recentiorum extra scholam D. Thom. vniuersaliter docet nullam relationem terminari ad relatiuum, sed omnem formaliter terminari ad absolutum, ita vt terminus cuiuscumque relationis illam terminet formaliter ratione alicuius absoluti. Secunda huic extreme opposita, & communiter Thomistarum asserit, omnem relationem prædicamentalem terminari formaliter ad relatiuum. §. Media inter istas sententia aliquorum etiam ex discipuli Diu. Thomæ asserit, relatiua mutua terminari formaliter ad relatiuum, & quod relatiua non mutua videlicet relatiua tertij ordinis, & etiam aliqua relatio se-

cundi ordinis si per accidens sit non mutua, vt relatio maternitatis Beatæ Virginis, cui ex incapacitate subiecti non correspondet in Christo realis relatio filiationis, terminantur formaliter ad aliquid absolutum.

2 Dicendum est vt probabilius, & Aristotelis,& D.Thomæ doctrimæ magis conforme, omnem relationem prædicamentalem terminari formaliter ad relatiuum. Conclusio (vt dixi) est communiter Thomistarum, & imprimis manifeste videtur deduci ex Aristotele, & D. Thoma. Ex Aristotele quidem,nam in capite hoc expresse terminum relationis sub ratione relatiui videtur assignare. Ita enim ait: *Amplius si quidem conuenienter assignatur ad quod dicitur,omnibus aliis sublatis, quecumque accidentia sunt relicto autem solo illo ad quod assignatũ est,conueniẽter semper ad ipsũ dicitur, vt si seruus ad Dominũ dicitur,circũscriptis omnibus,quæ accidẽtia sunt Domino, vt esse bipedem,vel hominẽ, relicto vero solo,quod Dominus est, sẽper seruus ad ipsum dicetur,* & post pauca: *Circũscribatur ab homine esse Dominum, non sane amplius seruus ad Dominũ dicetur, cum non dominus sit neque seruus.* Hæc Philosophus in quibus seruum ad Dominum sub sola ratione dominij, ac perinde sub ratione formaliter relatiua asserit terminari. Et Angelicus etiam Doctor id pluribus asserit locis,nam 1.par. quæst.40. art.2. ad 4.

ex-

exponens definitionem relatiuorum docet quod cum relatiua dicuntur esse ad aliud, per ly *aliud* intelligendum est relatiuum formaliter, & relatiuum his verbis: *Cum dicitur, quod relatiui esse est ad aliud se habere, per ly aliud intelligitur correlatiuum, quod non est prius, sed simul natura.* Et 2. contragentes cap. 11. ait: *Non potest aliquid intelligi ad alterum, nisi è conuerso illud relatiue diceretur ad ipsum.* Amplius autem ex sequentibus rationibus cõstabit, hanc proculdubio esse mentem Aristotelis, & D. Thomæ.

3 Ratione igitur probatur primo conclusio, quia relatiua prædicamentalia distinguuntur à relatiuis secundum dici, quod terminantur ad terminum vt purum terminum. Sed id non posset saluari, si terminaretur formaliter ad suũ terminũ sub aliqua illius ratione absoluta: ergo formaliter terminãtur ad illud solũ sub ratione relatiua. Minor probatur quia nullus terminus cuiuscumq; relatiui sub aliqua illius ratione absoluta comparatur ad ipsũ relatiuum vt purus terminus, sed vt causa, vel effectus, vel mensura vel mensurabile, & in summa sub aliqua alia formalitate, quam sub formalitate puri termini.

4 Secundo probatur conclusio. Inter relatiuum, & suum terminum formalem est oppositio, non alia nisi oppositio relatiua: ergo terminus relationis formaliter vt relatiuus eam terminat. Consequentia imprimis videtur certa, quia non possunt

aliqua duo relatiue opponi, nisi in vtroque extremo sit ratio oppositionis relatiuæ; sicut non possunt aliqua duo opponi contrarie, nisi in vtroque extremo sit ratio oppositionis contrariæ, & in vno extremo sit forma contraria formæ alterius extremi. Sed non potest esse ratio oppositionis relatiue in vtroque extremo, nisi in vtroq; sit relatio: nihil enim opponitur alteri relatiue per aliquid sui absolutũ etiam si sit fundamentũ relationis; aliàs in diuinis posset esse oppositio relatiua inter absolutũ, & relatiuũ, quod est falsum: ergo si relatiuum & terminus formalis illius opponuntur relatiue; sicut in relatiuo formaliter est relatio, ita etiam in eius termino formaliter vt termino debet esse relatio, vt per illam relationi, quã terminat, relatiue opponatur. Vtraq; autẽ præmissa huius rationis, videlicet quod relatiuum, & eius terminus formalis opponantur oppositione relatiua, deducitur manifeste ex D. Thom. in 1. enim ad Anibaldum dist. 30. q. vnica, art. 1. ad 3. loquẽs de termino relationis ait: *Per minus non potest intelligi, nisi sub opposita habitudine.* Et probatur quia in diuinis relatiuum, & terminus relationis, Pater ver. g. & Filius realiter opponũtur, & nõ nisi oppositione relatiua, in eo enim solũ distinguuntur realiter, in quo opponuntur, & non distinguuntur realiter, nisi relatiue: ergo oppositio relatiua, est propria inter relatiuum, & terminum formaliter relationis.

5 Nec

5 Nec valet dicere cum authoribus oppositæ sententiæ, quod relatiuum, & eius terminus solum opponuntur, quia distinguũtur realiter, & incompatibile est in eodem respectu eiusdem, esse relatiuum,& terminum. Non autem opponsitur proprie relatiue. Non, inquam, id valet, quia distinctio, & incompatibilitas communis est omni oppositioni,& nõ potest de facto inueniri, nisi determinata ad aliquam speciẽ oppositionis: ergo cum distinctio,& incõparibilitas inter relatiuum, & eius terminum conceditur, debet determinate assignari ratione cuius speciei oppositionis habeant eam incõpatibilitatem, & cũ illã nõ habeãt ratione oppositionis priuatiuæ cõtradictoriæ, aut contrariæ, restat quod illam habeat ratione oppositionis propriæ relatiuæ.§. Confir.nam duæ relationes realiter distinctæ,v.g.relatio in Petro albo paternitatis ad suum filium, & similitudinis ad alterum album, sunt relationes realiter distinctæ. Et tamen non sunt in eodem subiecto incõpatibiles, quia adinuicem nõ sunt oppositæ; ergo ratio relatiui & ratio termini ideò sunt in eodem subiecto incõpatibiles, quia sunt relationes oppositæ, ac perinde vt relatiuum & terminus opponantur, sicut in relatiuo ponitur relatio; ita & in eius termino debet poni, vt ratio terminandi relatio, relationi alterius extremi opposita.

6 Tertio prob. conclus. quia vniuersaliter omnia relatiua prædicamentalia

&

& eorum termini formaliter, vt termini illorum sunt, debent esse simul natura. Sed si terminarentur formaliter ad aliquid absolutum; non essent simul natura: ergo nullum relatiuum formaliter terminatur ad absolutum, sed omnia formaliter ad relatiuum. Maior præterquamquod expressa est Aristotelis hic, & D.Tho. pluribus in locis, vt postea videbimus, probatur, quia vt aliqua sint simul natura, vt optime aduertit noster Author Ss.M.Soto in expositione tex.5.huius cap. duæ cōditiones necessario requiruntur. Prima, quod mutuo se inferant, & interimant; ita vt si vnum est, & alterum sit, & si vnum non est, non sit alterum. Secunda, quod vnū nō sit causa alterius, quia inter causam, & effectum semper est prioritas; & ita vt aliqua sint simul natura, vnum debet esse causa alterius. Sed vtraque conditio interuenit inter quodlibet relatiuum prædicamentale, & suum terminum, formaliter, vt terminus illius: ergo sunt simul natura. Minor probatur, quia se mutuo inferunt, & mutuo se interimunt, quia si est pater, est filius, & si est filius, est pater, & si nō est filius, non est pater, & vnum non est causa alterius, quia quamuis relatiuum, & terminus pro fundamento possint inter se comparari, vt causa & effectus; tamen cum relatiuum (vt diximus) respiciat terminum formaliter, vt purum terminum, non comparantur adinuicem, vt causa, nec vt effectus, Minor autem principalis

pro-

probatur, quia in quodlibet termino relationis, quidquid absolutum reperitur est prius natura relatione illius, quod ad ipsum terminatur: ergo si relatiuum terminaretur formaliter ad absolutum, relatiuum & terminus non essent simul natura. Antecedens probatur, quia ad resultantiam relationis in aliquo prærequiritur fundamentum, & terminus quoad omne absolutum, quod terminus includit, cum relatio resultet ad positionem fundamenti, & termini: ergo totum absolutum, quod est in termino relationis est prius natura ipsa relatione alterius extremi. §. Confirmatur exemplis, nam totum absolutum, quod est in termino, v.g. paternitatis, est filium esse genitum. Sed prius natura est, filium esse genitum, quam quod intelligatur relatio paternitatis in patre: imò ideò refertur pater relatione paternitatis ad filium, quia genuit filium, & filius est genitus ab illo; & totum absolutum, quod est in termino relationis albi est albedo. Sed albedo in termino relationis est prior natura ipsa relatione, & ideò in me resultat relatio similitudinis ad Petrum v.g. quia in me est albedo, & in Petro est albedo: ergo totum absolutum, quod in termino relationis reperitur est prius natura ipsa relatione.

7. Vltimo tandem probatur conclusio, quia relationes diuinæ formalissime terminantur ad relatiuum: ergo omnis relatio etiam creata formaliter ad relatiuum ter-

mi-

minatur. Antecedens probatur, quia ſub ea ratione formali in diuinis filius, v.g. terminat relationem paternitatis, ſub qua realiter à patre diſtinguitur, & realiter patri opponitur; cum eiuſdem omnino realiter ad ſe ipſum non poſſit eſſe relatio realis: ſed filius realiter diſtinguitur à Patre, realiterque illi opponitur formaliſſime ratione relationis, & non ratione alicuius abſoluti, quia in omni abſoluto filius, & pater diuinus nullatenus diſtinguuntur aut opponuntur: ergo ratione relationis, & non ratione alicuius abſoluti filius terminat relationem patris. Prima autem conſequentia probatur, quia relationes diuinæ, & relationes creatæ quantum ad hoc quod eſt referri ad terminum, & terminare relationem, licet vniuoce non conueniant, quia in præſcindibilis eſt à tali proprio relationis conceptu ratio entis creati, aut increati, tamen eodem modo ſe habet vtraq; relatio ad ſuum terminum: ergo ſicut hæc non terminatur formaliter ad abſolutum, ſed ad relatiuum, ſita nec illa. Imò ex propria ratione terminandi relationes creatas ad ſuos terminos manu ducimur ad cognoſcendum, qualiter relatione diuinæ ad ſuos terminos terminentur.

8 Nec valet dicere, quod quia in diuinis non datur aliquid abſolutum, cum quo, v.g. non identificetur paternitas, non eſt aliquid abſolutum ad quod poſſit relatio paternitatis terminari; cum nullum rela-

relatiuum possit referri realiter, nisi ad terminum realiter distinctum; in creatis autem, quia in termino relationis absolutum quod importat distinguitur realiter ab altero extremo, bene potest alterius extremi relatio terminari ad aliquid absolutum. Non, inquam, id valet, quia ideò in diuinis absolutum non distinguitur à relatiuo, quia relatiuum ex propria ratione non terminatur formaliter ad illud: ergo ex propria ratione relationis, vt cõmunis creatæ, & increatæ habetur, quod relatiuũ non terminetur formaliter ad absolutum, sed ad relatiuum, indeque perinde deducatur, quod in diuinis solum relatiua realiter distinguantur, & realiter opponantur, quia relatiua ex proprio conceptu communi relationis, non nisi ad relatiuum formaliter terminantur.

9 Obijcies primo, quod terminus relationis formaliter, vt terminus illius debet esse prior ipsa relatione. Sed relatio, quæ ex parte termini alicuius relationis ipsi relationi correspondet, non potest esse prior illa: ergo ratio terminandi aliquam relationem in termino non potest esse relatio, sed aliquid absolutum, ac perinde relatiuum non terminatur formaliter ad relatiuum, sed ad absolutum. Minor cum consequentia patet, & maior probatur, quia terminus alicuius relationis formaliter, vt terminis illius est, specificat ipsam relationem: ergo est prior natura quam illa: omne enim specificatiuum cum

sit

ſit cauſa formalis extrinſeca ſpecificati, debet eſſe prius natura ſpecificato; cum omnis cauſa in eo, quod cauſa ſit prior natura ſuo effectu. §. Confirmatur, quia relatio realiter reſultat ad poſitionem fundamenti, & termini: ergo ſicut fundamentum cuiuslibet relationis eſt prius natura, quam illa; ita etiam & terminus illius. Sed, vt oſtenditur in argumento, relatio in termino alicuius relationis reſpondens non eſt prior, cui correſpondet: ergo in termino ratio terminandi relationem non eſt relatio, ſed aliquid abſolutum, ad cuius poſitionem, & poſitionem fundamenti reſultet in altero extremo relatio.

10 Reſpondetur ad argumentum dupliciter. Primo, quod cum dicitur, relationem ſpecificari à ſuo termino, non intelligitur ſpecificari à termino formaliter, vt terminante, quia vt ſic eſt purus terminus, & non cauſa etiam formalis ſpecificans relationem: Sed terminus ſpecificat relationem, vt fundamentaliter eſt terminus, & ita ſolum ſequitur, quod vt ſic ſit prior relatione, quam ſpecificat, non autem quod vt formaliter illam terminat, ſit prior illa, quia vt ſic non illam ſpecificat, ſed pure illam terminat. §. Secundo reſpondetur quod etſi terminus relationis formaliter, vt terminus, ac perinde, vt formaliter relatiuus ſpecificet relationem; non tamen eſt prior illa, quia talis ſpecificatio proprie non eſt in genere ali-

alicuius causæ; quia taliter specificatiuum non est á quo relatio habeat esse, sed in ordine ad quod habeat esse; specificatiuum autem quod respectu speficicati est causa formalis licet extrinseca, est, á quo specificatum habet esse, non autem id, in ordine ad quod vt ad purum terminum habet suum esse relatio §. Ad confirmationẽ respondetur quod terminus relationis formaliter, vt terminus illius est, nullatenus præsupponitur ad resultantiam ipsius relationis, sed sunt omnino simul natura; cum autem dicitur, quod ad positionem huius fundamenti, & termini resultat relatio, intelligitur ad positionem termini fundamentaliter sumpti, & vt est in ipso termino fundamentum relationis, vel saltem terminationis, non quidem ob id quod terminus sic fundamentaliter sumptus sit causa resultantiæ relationis in altero extremo, sed quod sit conditio prærequisita, vt ad fundamentum relationis in altero extremo existens ipsa resultet relatio; non tamen prærequiritur ad resullantiam relationis terminus formaliter, vt illam terminans; quia vt sic est simul natura cum ipsa relatione.

11 Obijcies secundo, quod cum totum esse relatiui sit in ordine ad terminũ, vt terminus illius est, relatiuum si essentialiter definiatur, necessario debet definiri in ordine ad suum terminum: essentia enim cuiuscumque in ordine ad illud definitur, & explicatur, in ordine ad quod

con-

constituitur. Sed relatiuum non potest definiri per terminum, vt formaliter relatiuus est: ergo formaliter non est terminus, vt formaliter relatiuus, sed sub aliqua ratione absoluta. Minor multipliciter probatur. Primo, quia quidquid definitur, debet definiri per aliquid sibi notius, aliàs per definitionem non explicaretur definitum. Sed vnum relatiuum formaliter, vt relatiuum non est notius altero: aliàs cum etiam hoc relatiuum per alterum relatiuum formaliter sumptum debeat definiri, idem respectu eiusdem esset notius, & ignotius. §. Secundo probatur, eadem minor, quia aliàs sequeretur, dari circulum in huiusmodi definitionibus relatiuorum, sed circulus in nullius rei definitione debet admitti: ergo vnum relatiuum non debet definiri per alterum formaliter relatiuum. Maior patet, quia circulus est, in definitione vnum relatiuum definiri formaliter per alterum relatiuum; & hoc definiri per illud. Minor autem probatur, quia circulum in definitionibus vniuersaliter videtur reijcere Aristoteles 9. topicorum cap. 3. & specialiter in definitionibus relationum etiam illum videtur reijcere 5. metaphisicæ, cap. 15. dicens: *Similiter & visus cuiusdam est visus, non cæcus est visus, (& si verum est hoc dicere) sed ad colorem, aut aliquid aliud tale: illo vero modo bis idem diceretur*. In quo videtur dicere, quod visus non debet definiri ad visibile, sed ad colorem, vt videtur

cir-

circulus definitionis. §. Tertio eadem minor probatur, quia iuxta præceptum Aristotelis 2.topicorum, cap.2. loco alicuius positi in aliqua definitione potest poni eius definitio, vt in definitione hominis loco animalis potest poni ipsius animalis definitio, & sicut definitur homo, quod sit animal rationale, posset definiri quod sit viuens sensibile rationale: ergo si in definitione vnius relatiui ponatur eius formaliter correlatiuum, loco illius posset poni ipsius correlatiui definitio, id autem est falsum: aliàs definitio redderetur negatoria; & idem esset dicere, Pater est, qui refertur ad filium; ac dicere, Pater est qui refertur ad eum, qui refertur ad Patrem. Ne igitur hoc dicatur, dicendum videtur, quod in definitione relatiui non debet ingredi alterum formaliter relatiuum. Quarto denique probatur eadem minor, quia D.Thom.1.par.quæst.25. art.3 in corpore negat, Deum dici omnipotentem, quia potest omnia quæ potest, quia alias daretur circulatio vitiosa in manifestatione omnipotentiæ: sed similis daretur circulatio in definitione relatiui, si definiretur per aliud relatiuum formaliter; esset enim dicere, Pater v.g. est qui habet filium; idest qui habet eum qui habet patrem: ergo ne committatur eadem circulatio vitiosa in definitione relatiui, non debet definiri vnum relatiuum per aliud formaliter relatiuum.

12 Respondetur ad argumentum, con-

concedendo maiorem propter rationem, qua ibi probatur. Vnde neganda est minor. Ad cuius primam probationem dico, quod non opportet, quod omnia quę aliquam definitionem ingrediuntur sint notiora definito, sed sufficit, quod sit notius illud, quod ponitur vt pars intrinseca definitionis, non autem quod, ponitur, vt terminus extrinsecus qualiter solum ponitur in definitione alicuius relatiui eius formaliter correlatiuum. §. Ad secundam probationem respõdetur, quod circulus in definitione non vniformis, & sub diuersa ratione, non est vitiosus, cum autem committitur circulus in definitione relatiuorum non est omnino vniformis. Quia cum definitur aliquod relatiuum per suum correlatiuum, ponitur correlatiuum non formaliter vt relatiuum, sed sub conceptu inadæquato relationis, scilicet vt terminans relationem alterius, & cum postea hoc relatiuum volumus definire per alterum relatiuum, hoc sumimus sub conceptu relatiui, & alterum sub conceptu terminantis relationem huius, & sic circulus in talibus definitionibus non est omnino vniformis, ac perinde nec vitiosus. Et licet, nec hunc circulum in definitionibus non relatiuorum admittat Philosophus, quia illa definiuntur per ea quæ simpliciter sunt priora definito, illum non negat in definitione relatiuorum, vtpote quæ constituuntur in ordine ad ea quæ sunt simul natura & cognitione cum illis. Nec

in verbis adductis ex 5. metaphisicæ intendit Philosophus, quod visus non definiatur in ordine ad visibile, sed quod non definiatur in ordine ad potētiam visiuam, cuius est visus, quia cum relatiua prædicamentalia, qualis est visus, vt sic non dicantur in ordine ad subiectum, sed in ordine ad terminum, non debent definiri per ordinem ad subiectum, sed per ordinem ad terminum: aliàs bis dicerentur relatiue, & hoc modo explicant prædictum testimonium Philosophi D. Thomas ibi Auerroes & Auicena. §. Ad tertiam probationem respondetur: quod præceptum Philosophi solum intelligitur in his, quæ ingrediuntur definitionem, vt partes intrinsecæ, non autem de his quæ vt termini extrinseci, in ordine ad quos constituitur definitum, eius definitionem ingrediuntur. Et quia sic solum ingreditur in definitione relatiui eius correlatiuum, non licet loco illius ponere illius definitionem: aliàs (vt bene probat argumentum) redderetur nugatoria definitio. §. Per hoc denique patet ad vltimam probationem: non enim intendit D. Thomas, quod omnipotentia non explicetur, & quasi definiatur per ordinem ad suum correlatiuū, scilicet ad possibilia, sed quod non fiat definitio nugatoria dicendo, quod Deus est omnipotens, quia potest omnia quæ potest, sed quod est omnipotens, quia potest omnia possibilia, id est quæ non implicant contradictionem.

13 Obij-

13 Obijcies tertio. Quod si aliqua relatio terminaretur formaliter ad relatiuum, maxime relationes primi & secundi ordinis: sed illæ non. Ergo nulla. Minor probatur. Nam album, v.g. refertur ad nigrum relatione dissimilitudinis. Sed non refertur ad tale nigrum formaliter vt relatiuum per alteram relationem dissimilitudinis. Ergo refertur ad illud præcisse quatenus nigrum; ac perinde in illo ratio terminandi relationem dissimilitudinis albi ad ipsum non est aliqua relatio, sed præcisse sua nigredo. Ergo formaliter terminat relationem dissimilitudinis ratione alicuius absoluti; ac perinde vt formaliter absolutum. Minor probatur. Quia album relatione dissimilitudinis refertur formaliter ad nigrum vt sibi dissimile. Sed nigrum non est dissimile albo in relatione dissimilitudinis, quam etiam habet ad illud, cum potius in tali relatione conueniat cum albo, siquidem vtrumque similem habet relationem dissimilitudinis, sed solum est dissimile albo in sua nigredine. Ergo album relatione dissimilitudinis refertur ad nigrum formaliter vt nigrum, & nigrum ratione suæ nigrædinis terminat formaliter relationem dissimilitudinis albi ad ipsum.

14 Respondetur negando minorem, & ad probationem negatur similiter, quod album referatur ad nigrum formaliter sub ratione nigri; quia vt sic nigrum solum est dissimile albo fundamentaliter, sed re-

refertur ad nigrum, vt nigrum ratione etiam suæ relationis dissimilitudinis terminat relationem dissimilitudinis albi ad ipsum. Immò album & nigrum solum vt formaliter vtrumque habet suam relationem dissimilitudinis, dicuntur formaliter dissimilia. Vnde ad huius improbationem, quæ in æquiuocatione consistit. Respondetur, quod licet vtraque relatio dissimilitudinis, quæ est albi ad nigrum, & quæ est nigri ad album sit adinuicem similis, vt *quod*, quia vtraque est eiusdem rationis & denominationis, & ob id non solum sunt relationes mutuæ, sed & æquiparantiæ; tamen vtraque talis relatio est dissimilis *vt quo*, & facit subiectum, cui inest, dissimile formaliter subiecto, cui in est altera relatio.

15 Obijcies quarto specialiter ad probandum, quod saltem relationes non mutuæ, vt in creatura relatio seruitutis ad Deum, & relatio maternitatis Beatæ Virginis ad Christum non terminentur, formaliter ad relatiuum, sed ad absolutū: quia à parte rei & ante omnem operationem intellectus dantur formaliter tales relationes, vtpote relationes reales. Ergo à parte rei habent terminum formaliter, ad quem terminentur: relatio enim formaliter, non potest non habere terminū formaliter. Sed à parte rei & ante omnē operationē intellectus nulla eis in termino correspondet relatio. Ergo terminantur formaliter ad absolutum. Minor

ſub ſumpta probatur. Quia non correſpondet eis in termino aliqua relatio realis, vt ſuppono: aliàs relatio alterius extremi non eſſet non mutua, & incapax eſt Deus propter ſui immutabilitatem alicuius ex tempore relationis realis, & ſimiliter Chriſtus incapax eſt relationis realis filiationis ad ſuam matrem, vt docet D.Thomas *3 par.qu.35 art.5.* & quamuis in Deo ſit relatio rationis dominij ad creaturas, & in Chriſto relatio filiationis, quæ ſit relatio rationis ad ſuam ſanctiſſimam matrem; huiuſmodi tamen relationes rationis non dantur formaliter ante operationem intellectus: & vt ad Chriſtum, & Deum terminentur prædictæ relationes reales, nulla eis ex parte termini correſpondet relatio.

16 Ad hoc argumentum, quod eſt præcipuum in hac difficultate, reſpondent aliqui, quod ens rationis exiſtit per exiſtentiam ſui fundamenti, & ita cum antecedenter ad operationem intellectus exiſtat fundamentum relationis dominij in Deo, & filiationis in Chriſto, id ſufficit, vt exiſtat ipſa relatio rationis: ac perinde quod relatio creaturæ ad Deum & relatio maternitatis Beatæ Virginis ad Chriſtum non terminetur formaliter ad abſolutum, ſed ad formaliter relatiuum per relationem rationis formaliter exiſtentem per exiſtentiam ſui fundamenti. §. Sed ſup. id impugnauimus: vnde non poſſumus admittere, quod in Deo, & in Chri-

ſto

sto à parte rei, & antecedenter ad omnem operationem intellectus formaliter tales existant relationes rationis. §. Nec potest dici, quod antecedenter ad omnem operationem intellectus prædictæ relationes reales creaturæ ad Deum, & Beatæ Virginis ad Christum solum habeant terminum fundamentaliter, quia cum sint relationes formaliter, & præcisa omni operatione intellectus formaliter Beata Virgo dicatur mater, & homo dicatur formaliter seruus, non possunt tales relationes non habere terminum formaliter. Aliter ergo proposito argumento debemus occurrere.

17 Dicendum igitur est cum Caietano 1.p. q.13. art.7. & alijs pluribus Thomistis, quod à relatione existente in creatura Deus denominatur formaliter licet extrinsece Dominus (& proportionabiliter dico de denominatione extrinseca filiationis in Christo à relatione maternitatis existentis in eius sanctissima Matre) & cum talis denominatio licet extrinseca proueniat à forma relatiua terminum sic denominatum constituit formaliter licet extrinsece relatiuum: & cum vt sic terminet relationem alterius extremi, non terminat illam sub aliqua ratione absoluta, sed potius vt formaliter relatiuum; cū hac tamen differentia ad terminum relationis mutuæ, quod ille terminat relationem nō solum formaliter, sed vt intrinsece relatiuum, hic vero vt extrinsece licet forma-

liter relatiuum. Hoc tamen sufficit vt verificentur de illo omnia, quæ ad terminũ formaliter relationis diximus, formaliter esse requisita, nempe quod sit simul natura cum suo correlatiuo: quod ingrediatur formaliter illius definitionem & quod respiciatur ab illo, vt purus terminus; nullumque istorum haberet, si ratione alicuius absoluti relationem terminaret.

§. Huiusmodi autem doctrina expresse colligitur ex Aristotele, & D. Thoma, Angelicus enim Doctor 1. part. quæst. 13. art. 7. ad 4. ait: *Nec est inconueniens, quod à relationibus realiter existentibus in re Deus denominetur: tamen secundum quod eo intelliguntur per intellectum nostrum opposita relationes in Deo, vt sic dicitur relatiue ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsam, sicut Philosophus dicit in 5. Metaphisicæ, quod scibile dicitur relatiue, quia scientia refertur ad ipsum.* Et in solutione ad 5. eiusdem articuli ait: *Quod cum ea ratione referatur Deus ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsum, cum relatio subiectionis realiter sit in creaturæ, sequitur quod Deus non secundum rationem tantum, sed realiter sit Dominus: eo enim modo dicitur Dominus, quo creatura ei subiecta est.* Hic etiam consonat quæ conformiter ad ista idem S. Doctor 3. p. q. 35. art. 5. in corpore explicans, qualiter licet in Christo non sit relatio filiationis ad suam sanctissimam Matrem, quia cum relatio filiationis denominet suppositum, suppositum Christi

vt-

vtpote æternum incapax est relationis realis ex tempore ei aduenientis; tamen, Christus dicitur realiter filius relatione maternitatis existente in sua Sanctissima, Matre, hæc habet verba: *Dicitur tamen, relatiue filius ad Matrem relatione, quæ cointelligitur relationi maternitatis ad Christum, sicut etiam Deus dicitur dominus relatione, qua cointelligitur reali relationi, qua creatura subijcitur Deo. Et quamuis relatio dominij non sit realis in Deo, dicitur tamen realiter Dominus ex reali subiectione creaturæ ad ipsum: & similiter Christus dicitur realiter filius Virginis matris ex relatione reali maternitatis ad Christum.* Hæc D.Thom. in quo, & in præcedentibus testimonijs totam huius nostræ solutionis doctrinam confirmat.

18 Aduersus eandem tamen solutionē aliqua se offerunt. Primo, quod esto admitteretur Deum, per id quod terminet relationem creaturæ realiter licet extrinsece denominari Dominum, & quod talis denominatio, vtpote à forma relatiua proueniens, ipsum constituat formaliter licet extrinsece relatiuū; adhuc tomen non sequitur, quod talē relationē creaturæ Deus terminet ratione alicuius relatiui, sed potius ratione alicuius absoluti. Quod sic probatur quia prius intelligitur Deū terminare relationem creaturæ, quam quod à tali relatione creaturæ denominationem accipiat, per quam formaliter licet extrinsece constituatur in ratione relatiui: ergo

cum antecedenter ad talem denominationem Deus, nec intrinsece, nec extrinsece intelligatur constitutus in ratione relatiui, cum antecedenter ad talem relationem intelligitur terminare relationem, naturæ creatæ non potest intelligi terminare illã ratione alicuius relatiui, sed solum ratione alicuius absoluti Antec.prob. quia ideò accipit Deus denominationem formalem licet extrinsecam à relatione existente in creatura, quia eandem relationem terminat, sicuti ideò accipit paries denominationem extrinsecam visi à visione existente in potentia visiua, quia eandem visionem terminat: ergo sicut prius intelligitur in pariete terminare visionẽ, quam denominati à visione, prius intelligitur in Deo terminare relationem creaturæ, quam ab eadem relatione denominationem aliquam formalem licet extrinsecam accipere.

19 Secundo aduersus eandem solutionem obijcies, falsum esse, quod Deus ex eo, quod relationem realem terminet creaturæ, aliquam ab illa denominationem accipiat. Falso igitur prædicta solutio nititur fundamento. Antecedens probatur, primo ex doctrina D.Thom.2. Contragentes c.13. constituentis differentiam inter relationem, & alias formas absolutas, quod à relatione non potest denominari aliquid extrinsece, ita enim asserit: *A relatione non inuenitur aliquid denominari, quasi exterius existente, sed inhærente*

rente: non enim denominatur aliquis pater nisi à paternitate, quæ ei inest. §. Secundo probatur idem antecedens, nam ex eo, quod filius v. g. relationem terminet patris, nullam ab ipsa relatione paternitatis denominationem accipit vel extrinsecā: ergo ex eo, quod realiter terminet relationem creaturæ, nullam à relatione creaturæ accipit vel extrinsecam denominationem. Consequentia patet, quia non minus filius relationem terminat paternitatis, quam Deus relationem creaturæ. Antecedens autem probatur, quia filius à relatione paternitatis existente in patre non potest denominari filius, aliàs bis diceretur filius, à filiatione videlicet intrinsece sibi inhærente, & à relatione paternitatis, quam terminat, nec potest denominari pater, nec est alia excogitabilis denominatio, quam filius à paternitate existente in patre accipiat: nullam ergo ab illo accipit denominationem.

20 Ad primam tamen obiectionem, respondetur negando illius assumptum, & ad probationem negatur antecedens; cum enim denominatio, quam accipit Deus à relatione creaturæ non sit alia, quam denominatio terminantis talem relationem, talis denominatio nullatenus intelligitur posterior, sed omnino simul cum tali terminatione. Nec est omnino simile de denominatione visi in pariete; quamuis enim admittamus, illā esse posteriorem terminatione visionis, quæ non

est formalissime denominatio terminantis visionem, sed altera denominatio à terminatione visionis procedens; denominatio tamen quā Deus accipit à relatione creaturæ, quia est formalissime denominatio terminantis relationem, non est vllatenus posterior, sed omnino simul cum ipsa terminatione relationis.

21 Ad secundam obiectionem negatur antecedens. Et ad primam probationem, vt explicemus testimonium illud difficile D.Thomæ, est aduertendum, quod relatio habet duplicem inadæquatū conceptum; alterum referendi ad aliud, alterum terminandi relationem alterius. Et quidem relatio existens, in creatura non denominat, nec extrinsece Deum, secundum vtrumque talem conceptum, quia non fecit Deum referri ad creaturam: facit tamen illum terminum relationis. Et ita cum Diuus Thomas in allegato testimonio asserit, quod à relatione non inuenitur aliquid denominari, quasi exterius existente, intelligitur quod nihil denominetur extrinsece à relatione secundum adæquatum conceptum relationis: non vero quod non denominetur aliquid extrinsece à relatione secundum inadæquatum illius conceptum, scilicet secundum conceptum terminādi: alias D.Thomas esset sibi contrarius his, quæ asserit in testimonijs ad confirmationem solutionis adductis. Et in hoc sufficiens distinctio saluatur inter rela-

tio-

tiones, & formas absolutas, aliquæ enim illarum secundum adæquatum conceptũ, quem explicant, possunt aliquid extrinsece denominare, vt actio secundum adæquatum conceptum, quem explicat, extrinsece denominat agens; relatio autem non solum secundum conceptum in quem includit, licet non explicet, sed nec secundum adæquatum conceptum, quem explicat, potest aliquid extrinsece denominare, sed solum secundum conceptum inadæquatum terminandi, vt explicuimus. Ad secundam eiusdem antecedentis probationem resp. conced. anteced. negando consequentiam: cum enim in eo instãti naturæ, quo intelligitur filium terminare relationem paternitatis, intelligatur in ipso relatio intrinseca filiationis, imò intelligatur per ipsam relationem filiationis relationem paternitatis terminare non est capax alicuius denominationis extrinsecæ à relatione paternitatis existente in patre prouenientis; quia in conspectu denominationis intrinsece similis denominatio extrinseca, vtpote superflua, non habet locum; in Deo autem, quia à parte rei, & anteoperationem intellectus relationi reali creaturæ non correspondet aliqua relatio intrinseca, locum habet denominatio extrinseca à relatione creaturæ proueniens, vt per illam realiter denominetur dominus. Et hanc solutionem insinuauit Diuus Thomas cum in testimonio adducto ex cap. 13. lib. 2

Contragentes asserit, quod non denominatur aliquis pater, nisi à paternitate, quæ ei inest.

22 Consonat doctrinæ traditæ Diu. Thom. q. 7. de potentia art. 10. ad 4. vbi dicit, tria reperiri in Deo, vt denominetur Dominus, potestatem scilicet coerciuam creaturarum, ordinem siue respectũ dominij ad ipsas creaturas & terminationem subiectionis, siue seruitutis creaturarum, ex quibus primum, & tertium, inquit D. Thom. realiter saluari in Deo; secũdum verò, scilicet ordinem dominij, solum resultare in illo per operationem intellectus, in quibus D. Thom. concedit in Deo realiter, & ante operationem intellectus esse terminum relationis creaturarum, qui est conceptus inadæquatus relationis, & quem habet Deus à relatione existente in creatura; negat tamen in illo aliud munus relationis, scilicet referendi ad creaturas.

23 Quinto principaliter obijcies, quod relatiua non mutua non sunt simul natura: ergo non terminantur formaliter ad relatiuum. Conseq. prob. quia si terminus relationis nõ mutuæ, formaliter vt terminus, esset relatiuus denominatione, vt diximus, extrinsecus proueniente à relatione alterius extremi, esset in ratione relatiui simul natura cum altero extremo: ergo si relatiua non mutua non sunt simul natura, consequens est, quod relatio realis vnius extremi non terminetur formaliter

liter ad relatiuum. Antecedens autem videtur expresse deduci ex Aristotele, & D. Thom. Aristoteles enim in hoc c. de relatione tex. 5. cum assignasset ad relatiuorum proprietatem, quod sint simul natura, manifeste illam videtur coarctare ad relatiua mutua. Asserit enim: *Videtur autẽ ipsa ad aliquid simul esse natura, & in pluribus quidem verũ est, in aliquibus vero non verũ.* Et cum dicit in aliquibus relatiuis id non esse verũ, solum potest loqui de relatiuis non mutuis. Et D. Th. 1. p q. 13. ar. 7. ad 7. loquens de relatiuis ait: *Si autem unum in sui intellectu claudat aliud, & non è conuerso, tunc non sunt simul natura, & hoc modo se habent scientia, & scibile.* Et q. 7. de potentia art. 8. ad 1. expresse docet, quod licet relatiua mutua sint simul natura, non tamen relatiua non mutua.

24 Respondetur, negando antecedens; & ad probationem dico, Aristotelem non intendere aliqua esse relatiua, quæ non sint simul natura; sed solum, quod sicut dixit; quod licet omnia relatiua, si recte assignentur, debent dici ad conuertentiam; aliqua tamen, secundum quod non recte assignantur, videntur non dici ad conuertentiam; ita etiam licet omnia in vniuersum relatiua prædicamentalia, si recte assignentur, sint simul natura; aliqua tamen secundum quod non recte assignantur, non sunt simul natura. Ad vtrumque autem testimonium D. Thomæ

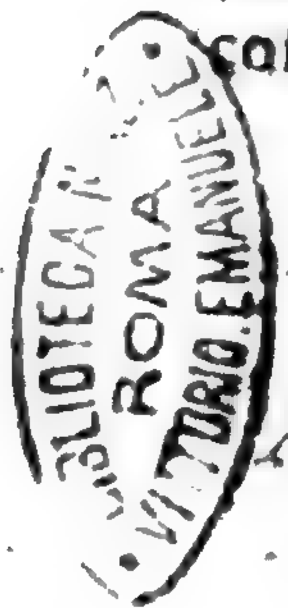
respondetur, solum intendere, quod relatiua non mutua non sint simul natura quoad munus referendi, quia cum relatione reali vnius extremi potest nō esse simul in altero extremo aliqua relatio, per quam ad suum correlatiuum referatur, non tamē negat D. Thomas, quod omnia relatiua etiam non mutua debent esse simul natura saltem quoad munus terminandi relatiue relationem alterius correlatiui hoc enim solum modo sunt simul natura relatiua non mutua: quo etiam modo non essent simul natura, si ratione alicuius absoluti relationem formaliter terminarent; quia quidquid absolutum est in termino cuiuslibet relationis, est prius natura ipsa relatione.

25 Vltimo tandem obijcies, quod si omnis relatio prædicamentalis terminaretur ad relatiuum, relatio vt abstrahit ab omni relatione, & vt est genus generalissimum in prædicamento relationis, etiam terminaretur ad relatiuum, Sed id est impossibile: ergo non omnis relatio terminatur ad relatiuum. Maior prob. quia quod conuenit essentialiter omni inferiori, conuenit etiam rationi superiori, vt ab omnibus inferioribus abstractæ: ergo si omni relationi conuenit essentialiter terminari ad relatiuum, etiam id conuenit relationi in communi, quæ est genus generalissimum. Minor autem probatur, quia relationi in communi non potest correspondere in suo termino aliqua relatio, vt

terminetur ad relatiuum: talis enim relatio non posset esse neque superior, neque inferior, neque æqualis relationi in communi. Non enim superior, neque inferior, quia aliàs non dicerentur ad cōuertentiam cum relatione in communi, nec potest esse illi æqualis, quia aliàs darentur duo genera generalissima in prædicamento relationis, siquidem daretur duplex relatio, quarum vna sub altera essentialiter non contineretur, ergo relatio in communi non terminatur ad relatiuum.

26 Licet hoc argumētum aliquos immerito vrgeat, facile illud respondetur, quod cum referri in exercitio ad terminum sit actus realis, & reale exercitium relationis, non potest competere relationi, nisi existenti à parte rei, ac perinde nisi determinatæ ad aliquam speciem, & indiuiduum, Vnde cum relatio in communi, vt abstrahit ab omni relatione, & vt est genus generalissimum, solum sit abstracta reperiatur in intellectu, vt sic abstracta ad nullum terminum in exercitio refertur, aut terminatur; sed solum habet pro prædicato essentiali, quod petat referri ad relatiuum: cuius tamen relationis exercitium, non nisi in specie determinata: immò & in indiuiduo relationis ei competere potest. Et ita cum non concedamus relationem in communi, & ab omnibus relationibus abstractam in exercitio referri ad aliquem terminum nec tenemur cōcedere dari aliquem termi

num in communi relationis, aut aliquam relationem per quam in ratione termini constituatur.

QVÆSTIO XXIV.

A quo desumatur vnitas formalis, & numerica relationis.

LIcet circa primam huius quæstionis partem aliqui, plusquam opportet, in diuersis referendis & impugnandis sententijs demorentur, breuiter tamen & resolutorie est dicendum, quod vnitas formalis relationis, generica videlicet, & specifica ab vnitate formali termini formaliter sumitur; radicaliter tamen & causaliter ab vnitate formali fundamenti. Conclusionem quoad vtramque partem insinuat sæpius D. Thomas, dum aliquando asserit vnitatem formalem relationis à fundamento, aliquando vero asserit, ab vnitate termini esse desumendam, quod non aliter melius, quam per præsentem conclusionem conciliatur, imò eodem forsan modo possunt etiam conciliari plures authores qui in hac parte videntur contrariari. Sed quidquid sit de eorum mente, pro explicatione conclusionis est aduertendum, quod cum dicimus, vnitatem formalem relationis radicaliter à fundamento, & formaliter à termino esse desumen-

mendam, non accipimus fundamentum, & terminum materialiter, sed formaliter in ratione formali fundamenti, & termini: idem enim materialiter fundamentum secundum diuersas rationes formales diuersas formaliter relationes potest fundare; & idem materialiter terminus secundum diuersas rationes formales potest relationes diuersas terminare.

2 Hoc ergo supposito, prima pars conclusionis probatur, quia omne quod essentialiter dicit ordinē ad aliud, ab vnitate, vel diuersitate formali illius ad quod dicit ordinem, formaliter accipit suam vnitatem, vel diuersitatem formalem. Sed relatio non solum dicit ordinem ad aliud, scilicet ad suum terminum, sed totum esse relationis est ad aliud se habere: ergo suam vnitatem, vel diuersitatem formalem accipit formaliter ab vnitate, vel diuersitate formali sui termini. Minor cum consequentia patet. Maior autem & exemplis, & ratione probatur, exemplis quidem in motu, qui eo quod ordinatur ad terminum ad quem, ab illo formaliter suam accipit vnitatem, vel diuersitatem formalem, & in omnibus actibus habituum, & potentiarum: qui cum essentialiter ordinentur ad suum obiectum; ab vnitate, vel diuersitate formali obiecti suam formalem vnitatem, vel diuersitatem formaliter accipiunt. Ratione autem eadem maior probatur, quia id ad quod aliquid essentialiter ordinatur, habet

se

se vt proprius finis illius. Sed vnum-quodque a suo proprio fine formaliter specificatur: ergo omne quod ad aliud essentialiter ordinatur, ab illo, ad quod ordinatur, accipit formaliter suam specificationem, & vnitatem, vel diuersitatem formalem.

3 Secunda autem pars conclusionis etiam probatur, quia terminus relationis formaliter est idem vel diuersus diuersitate, vel vnitate fundamentaliter, & causaliter orta ex vnitate, vel diuersitate formali fundamenti, & in ipsum terminum formaliter refusa: ergo ab vnitate, vel diuersitate fundamenti causaliter, & fundamentaliter accipit relatio suam vnitatem, vel diuersitatem formalem, Antecedens probatur, quia idemmet materialiter terminus relationis ideò habet diuersam rationem formalem terminandi, & diuersam formaliter terminat relationem, quia terminat illam, vt in diuerso formaliter fundamento fundatur. Et idem materialiter homo terminat relationem paternitatis sui patris albi, non quatenus fundatur in vnitate albedinis, sed in actione, & passione, & terminat relationem similitudinis, quatenus fundatur in vnitate albedinis: ergo diuersa ratio in eodem materialiter termino ad terminandum prædictas relationes formaliter distinctas originatur in diuersitate fundamenti, & fundamenti di-

uer-

uersitas in ipsum terminum formaliter refunditur.

4 Plura quæ hic congeruntur argumenta ad probandum, à fundamento desumi vnitatem, vel diuersitatem formalem relationis, solum conuincunt desumi ab illo fundamentaliter, aut causaliter. & quæ intendunt vnitatem, vel diuersitatem formalem relationis desumi à termino, non obstant, quo minus etiam à fundamento causaliter, & fundamentaliter desumatur. Vnde his argumentis, siue ab authoritate, siue à ratione desumantur, omissis, vnum vel alterum aduersus conclusionem obijciamus.

5 Obijcies ergo primo, quod relatio non potest specificari à suo termino: ergo nullatenus ab illo potest accipere suam vnitatem, vel diuersitatem formalem: vnum quodque etiam ab eo, à quo specificatur, vnitatem accipit, vel diuersitatem formalem. Antecedens probatur, quia specificatiuum intelligitur prius saltem natura suo specificato, sed terminus relationis formaliter in ratione termini sumptus non intelligitur prius natura ipsa relatione, cum relatiua sint simul natura: ergo non potest ipsam relationem specificare.

6 Respond. iuxta duplicem solutionem quæstione præcedenti huic argumento assignatam. Primo, quod cum diximus, relationem desumere vnitatem, vel diuersitatem formalem à suo termino, non

ac-

accipimus ipsum terminum materialiter omnino in esse entis, nec formalissime in ratione relatiui, media qua formaliter terminat alterius extremi relationem, sed secundum illam rationem, sub qua fundat talem rationem formaliter terminandi, & vt sic specificat relationem alterius extremi, & est prior natura, quam illa non quidem, vt actualiter illam terminans: quia sic nullum specificatiuum est prius suo specificato, sed vt potens illam terminare. §. Secundo respondetur, quod etiam si accipiamus terminum relationis formalissime sumptum, potest dici, quod etiam sic specificat relationem, & ab illo sic formalissimé sumpto accipit relatio formaliter suam vnitatem, vel diuersitatem formalem; & hoc absque eo, quod talis terminus, vt sic specificans relationem præcedat, vel prioritate naturæ ipsam relationem, quia cum relatio non respiciat illum tanquam causam, sed tanquam purum terminum; hoc est speciale relationibus, quod specificentur, & accipiant suam vnitatem, vel diuersitatem formaliter á suis terminis absque aliqua dependentia causalitatis ab illis; ac perinde absque eo, quod tale sic specificatiuum præcedat, vel prioritate naturæ specificatum. Vnde proprie non dicitur relatio specificare aut accipere vnitatem formalem á termino, sed ad terminum, vt á tali specificatione secludamus omnem dependentiam causalitatis.

7 Obij-

7 Obijcies secundo, quod relationes formaliter distinctæ ad eundem formaliter terminum terminantur: ergo vnitas, & diuersitas formalis relationis non sumitur ab vnitate, vel diuersitate formali termini. Consequentia patet, quia aliàs non posset stare diuersitas formalis relationum cum vnitate formali termini. Antecedens autem probatur, quia relatio paternitatis in patre, & relatio maternitatis in matre ad eundem filium sunt relationes diuersæ. Et tamen terminus vtriusque relationis est formaliter idem: ergo iam diuersæ formaliter relationes ad eundem formaliter terminum terminantur. Maior probatur, quia cum in sententia Aristotelis, & Diui Thomæ pater concurrat ad generationem filij actiuè, & mater solum passiuè, diuersum videtur esse fundamentum relationis paternitatis, & maternitatis: ac perinde relationes ipsæ videntur esse formaliter diuersæ, cum (vt diximus) à diuersitate formali fundamenti causaliter diuersitas formalis relationis desumatur. Minor autem probatur, nam sub eadem omnino relatione filiationis terminat filius relationem paternitatis, & maternitatis: ergo terminus talium relationum formaliter, vt terminus illarum est, est idem formaliter. Antecedens est expressum D. Thomę 3. p. quæst. 35. art. 5. §. Nec potest dici cum aliquibus, quod D. Thom. solum intendit, quod eadē realiter entitatiue correspondet in filio relatio filiationis ad patrem, &

& matrem, diuersa tamen formaliter est in eo relatio filiationis, qua terminat maternitatem ab ea, qua terminat paternitatem. Ex ratione enim Diu. Thomæ, & ex exemplis quæ adducit, manifeste colligitur non solum realiter entitatiue, sed & vnam & eandem formaliter concedere relationem ad patrem, & matrem; sicut vnam entitatiue, & formaliter concedit relationem in magistro ad plures discipulos, in patre ad plures filios, & in domino ad plures seruos: ergo sub vnica formalissima relatione filius terminat relationem paternitatis, & maternitatis.

8 Respondetur, negando maiorem. Licet enim in patre, & in matre vtpote subiectis realiter entitatiue distinctis duplex sit ad eundem filium realiter entitatiue distincta relatio paternitatis, & maternitatis; tales tamen relationes non distinguuntur formaliter, sed materialiter dumtaxat. Quia etiam si vna fundetur in concursu actiuo patris, & alia in concursu passiuo matris, licet talis concursus in esse entis sit diuersus; in ratione tamen fundandi tales relationes, vterque est eiusdem rationis formalis, quia vterque est concursus partialis ad eandem generationem passiuam filij ordinatus. Et ita filius patrem, & matrem tanquam vnicum adæquatum terminum suæ relationis filiationis respicit. Quod si vnus parentum moriatur, licet ad illum, deinceps non dicat

cat

cat relationem filius: eadem tamen reali relatione prædicamentali, qua terminabat relationem vtriusque parentis, & ad vtrumque parentem referebatur, ad superstitem refertur parentem, sicuti eadem relatione, qua pater referebatur ad plures filios, mortuo aliquo illorum, ad superstites refertur.

9. Ad secundum autem, quod in quæstione inquirimus à quo videlicet desumatur vnitas numerica relationis, facile ex communi doctrina Thomistarum, quam nunc alibi disputandam suppono, quod accidentia accipiunt suam vnitatem, vel diuersitatem numericam ab vnitate, vel diuersitate subiecti consequenter est dicendum: quod cum relationes reales prædicamentales vere sint accidentia, & vere inhæreant subiecto, ab illius vnitate, vel diuersitate suam accipiunt vnitatem, vel diuersitatem numericam. Aduertendum est tamen, quod in quolibet subiecto, sunt diuersæ potentialitates ad accidentia diuersæ speciei; ea tamen quæ omnino sunt eiusdem speciei, secundum eandem omnino potentialitatem respicit, & recipit subiectum. Et ita sicut plura accidentia diuersæ speciei, vt calor, quantitas, & dulcedo, quia recipiuntur in subiecto secundum illius saltem diuersam potentialitatem, quamuis non solum formaliter, & specifice, sed etiam materialiter, & numerice differant, possunt esse simul in eodem subiecto; secundum diuersam tamen po-

poten-

tentialitatem. Duo tamen accidentia eiusdem speciei, quia solum possunt recipi in subiecto secundum eandem potentialitatem, non possunt esse simul in eodem subiecto; ita etiam relationes formaliter, & specificè distinctæ quamuis simul materialiter, & entitatiue distinguantur, vt relationes paternitatis, & similitudinis, quia recipiuntur in subiecto secundum diuersam illius potentialitatem; possunt in eodem subiecto, in eodem verbi gratia, homine simul reperiri: duæ autem relationes eiusdem speciei solum materialiter differentes, vt duæ relationes paternitatis; aut duæ relationes similitudinis, quia debent recipi in subiecto secundum eandem potentialitatem, non possunt esse simul in eodem subiecto.

10 Hinc infert D.Thom. in præallegato art 5. quæst.35 ex 3. part. quod in eodem patre ad plures filios vnica tantum est relatio paternitatis; in eodem magistro ad plures discipulos, quos sub eadem instruit doctrina, vnica tantum relatio magisterij; & in eodem domino ad plures seruos vnica tantum relatio dominij: imò & in eodem albo ad plura habentia eiusdem gradus albedinem vnica relatio similitudinis. Quia nec tales duæ relationes paternitatis, magisterij, dominij, aut similitudinis possunt differre plusquam numero, ac perinde non possunt in eodem subiecto simul reperiri; & vnica verbi gratia, & eadem relatione paternitatis qua

 pa-

pater ad vnum, vel plures filios refertur, si alios generet, potest etiam ad illos referri absque noua relatione, per id solum, quod præexistens ad nouum terminum partialem, & in adæquatum extendatur, terminetur, & referatur.

QVÆSTIO XXV.

Vtrum quatuor proprietates relatiuorum rectè assignentur.

DIco primo Prima proprietas relatiuorum, scilicet quod habeant contrarium, non assignatur à Philosopho ex propria sententia, nec conuenit relationi secundum se, sed alicui relationi ratione fundamenti. Primam partem conclusionis aduertit ipse Aristoteles in hoc capite. Secunda autem pars probatur. Tũ, quia ad relationem non est per se motus; & cũ motus sit inter terminos contrarios, solum illud proprie habet contrarium ad quod est per se motus. Tum etiam, quia contraria non possunt esse simul in eodem subiecto. Sed relationes, quæ videntur adinuicem contrariæ, vt similitudo & dissimilitudo, æqualitas & inæqualitas, possunt esse simul in eodem subiecto; idem enim respectu diuersorum potest esse simul simile & dissimile, æquale & inæquale. Ergo relationi secundum se

litatis suscipit magis &minus, maior enim inæqualitas est inter vlnam & palmum, quam inter vlnam & dimidiam vlnam. Et tamen non potest dici, quod talis relatio recipit magis aut minus ratione sui fundamenti, cum illud sit quantitas, quæ non suscipit magis aut minus. Ergo talis relatio ratione sui suscipit magis aut minus. §. Confir. quia relatio, etiamquæ fundatur in qualitate, non ratione sui fundamenti, sed ratione sui suscipit magis aut minus, cuius signũ est, quod non aucta aut intensa, sed potius remissa qualitate, quæ est fundamentum similitudinis, ipsa similitudinis relatio potest augeri: vt si Petrus albus vt quatuor habeat relationem similitudinis ad Paulum album vt duo; si in Petro remittatur albedo vsque ad albedinem vt duo, erit magis similis Paulo. Ergo augebitur in ipso relatio similitudinis, non aucto sed potius remisso fundamento.

4 Respondetur ad argumentum, quod tam in casu illius, quam in casu confirmationis, nec relatio inæqualitatis, nec relatio similitudinis proprie suscipit magis aut minus; quia ad id requireretur, quod eadem relatio modo sit maior, modo minor, quod non vtique sic contingit, sed variato fundamento, variatur etiam realiter ipsa relatio, & diuersam dicit relationem inæqualitatis vlna ad palmum ab illa, quam dicit ad idem quantum, si extendatur & fiat magis longum; & simili-

simul natura. Et hoc etiam conuenit relatiuis prædicamentalibus non mutuis, vt formaliter relatiua sunt, & vt vnum formaliter terminat relationem alterius; & ex alia parte hoc non conuenit alijs rebus absolutis, aut relatiuis secundum dici: inter res enim absolutas, quæ mutuo se inferunt, necessario interuenit ordo causæ, aut effectus: ac perinde non sunt simul natura. Relatiua vero secundum dici, cum non respiciant terminum, vt purum terminum, sed vt causam, vel vt effectum, non sunt simul natura, ac perinde esse simul natura est proprium quarto modo relatiuorum secundum esse. §. Secunda autem pars eiusdem proprietatis, scilicet quod relatiua sint etiam simul cognitione, probatur, quia cum totum esse relatiui sit esse ad terminum, non potest adæquate cognosci vnum relatiuum, nisi cognito illius termino formaliter, vt illius termino, ac perinde relatiua sunt etiam simul cognitione.

Aduersus primam partem huius proprietatis poterat obijcij, quod cum vnum relatiuum specificetur per suum correlatiuum, quatenus illius terminat relationem, & specificatiuum sit prius natura suo specificato, relatiua non videntur esse simul natura. Sed de hoc satis diximus duabus quæst. præced. Vnde nihil circa hoc, imo & de tota relationis materia restat dicendum.

CAPVT
De quali, & qualitate.

QVÆSTIO XXVI.

Quid sit qualitas: & an recte à Philosopho definiatur.

IN prima parte huius primæ super hoc caput quæstionis, sicut in alijs prædicamentis fecimus, litteram primæ partis huius capitis proponemus; vt illã in tribus prioribus quæstionibus examinemus: & in vltima quæstione proponemus, & examinabimus tres proprietates qualitatis. Ad litteræ tamen propositionem est præmittendum, triplicem esse qualitatis acceptionem, accipitur enim primo qualitas pro eo, quod quomodolibet aliquid actuat: & hoc modo differentiæ etiam substantiales dicuntur qualitates generis; immò & prædicata superiora quodammodo dicuntur qualitates primæ substantiæ. Secundo accipitur qualitas pro omnibus accidentibus, quod respe-

ſpectu poſſunt dici qualitates, & non ſolum quoad rem, ſed etiam quoadmodum prædicari *in quale*. Tertio denique modo accipitur qualitas, prout diſtinguit ſpeciale prædicamentum accidentis, & ſecũdum quam aliquid ſimpliciter dicitur *quale*, vt diſtinguitur à *quanto*, *relato*, & alijs denominationibus aliorum prædicamentorum. In hac ergo vltima acceptione accipit hic Philoſophus qualitatẽ. Definit autem qualitatem in concreto, & in abſtracto, vt per concretum magis nobis notum qualitatis natura innoteſcat: ait ergo quod *qualitas eſt ſecundum quam quales eſſe dicimur, qualia autem ſunt ea, quæ ſecundum qualitates denominatiuè dicũtur, aut quomodolibet aliter ab illis*. Et ponit duplicem modum denominandi *quale*, à qualitate; quia licet omne quale à qualitate denominationem accipiat, aliquod tamen nomen concreti qualitatis non conuenit in primordialibus litteris cum nomine abſtracto, quod (vt in anteprædicamentis explicuimus) requiritur, vt ſit proprie denominatiuum.

2 Quatuor aſſignat Philoſophus ſpecies qualitatis. Prima eſt habitus & diſpoſitio, & ait quod differt habitus à diſpoſitione, quod ille natura ſua eſt difficilè mobilis à ſubiecto, diſpoſitio vero facile mobilis. Secunda ſpecies eſt, naturalis potentia aut impotentia. Tertia, paſſio & paſſibilis qualitas. Quarta forma & figura.

3 In finis huius capitis obijcit sibi Aristoteles, quod habitus constituitur in prædicamento relationis, ac perinde non videbatur constituendum esse in hoc prædicamento. § Sed ad hoc facile dicitur, quod habitus est relatiuum secundũ dici, & vt sic non pertinet proprie ad prędicamentum relationis: ac perinde non obstat, quod ponatur in prædicamento qualitatis.

4 Ad quæstionem igitur propositam accedentes, difficile est assignare propriã rationem qualitatis illiusque definitionem: quamuis enim generalissima proprie non definiantur, sed describantur, specialem ingerit difficultatem describere qualitatem: quia illa vtpote minus materialis, quam quantitas & nõ habens extrinsecum terminum per quem cognoscatur sicut relatio, difficile cognoscitur; & ideo Aristoteles in hoc capite dupliciter illam, in abstracto videlicet & in cõcreto descripsit, vt vidimus in propositione litteræ. Et licet aliqui recentiores prædictam descriptionem qualitatis, vt omnino inanem & nugatoriam reiiciant, illam tamen admittunt Diuus Thomas opus. 48. tract. 4. cap. 1. & communiter interpretes, & probatur, recte sic qualitatem describi, quia per primam definitionem definitur qualitas per suum proprium effectum, scilicet qualificare subiectum, hoc est, determinare & modificare illud, quod proprie simpliciter & absolu-

te solum competit qualitati: alia enim accidentia non determinant neque modificant substantiam simpliciter, & solum in ordine ad illam, sed in ordine ad aliquod extrinsecum. §. Similiter licet qualitas secundum se sit notior quam suũ concretum, scilicet *quale*, quoad nos tamen notius est ipsum concretum in quo agnoscimus ipsius qualitatis effectum, & ita rectè qualitatem per suum concretum, videlicet quod sit *qua quales esse dicimur*, descripsit Philosophus. Vt tamen eius descriptio melius explicetur, quæ aduersus illam obijciuntur, breuiter proponamus.

5 Obijcies ergo primo; quod ea dedescriptio non est notior definito, siquidem ad cognoscendum quid sit *quale*, oportet primo scire, quid sit qualitas. §. Secundo, quia in hac definitione committeretur circulus; immò de facto illum commisit Aristoteles definiens qualitatem per *quale*, & *quale* per qualitatem. Et circulus saltem definitione rerum absolutarum non est admittendus. §. Tertio, quia ipsum definitum ingreditur definitionem, cum definitionem qualitatis ingreditur ipsa qualitas.

6 Ad primum autem respondetur, quod *quale* quoad nos notius est ipsa qualitate, & sic rectè potest qualitas per effectum, qui in concreto magis nobis innotescit, aliqualiter describi. §. Ad secundum respondetur, quod licet non

possit omnino vitari in huiusmodi definitionibus circulus, quia non datur definitio per simpliciter priora, sed per effectum notiorem quoad nos; tamen circulus non est omnino vniformis; qualitas enim, quæ secundum se non habet definitionem, quia non habet aliquid simpliciter prius seipsa, definitur quoad nos per *quale*, quia illud est nobis notius, & *quale* secundum se definitur per qualitatem.

§. Ad tertium respondetur, quod cum definitur *quale* per qualitatem, definitum non ingreditur definitionem: quia definitum est quid concretum, qualitas autem quæ in definitione concreti ingreditur, est quid abstractum, vnde sufficienter differt à definito, & definitum non ingreditur suam definitionem.

7 Hanc autem qualitatis descriptionẽ congruentius explicat D. Thom. 1. p. q. 28. art. 2. dicens, quod *qualitas dicitur dispositio substantiæ*. Cui consonat id quod asserit idem sanctus Doctor 1. 2. q. 49. art. 2. quod *qualitas importat quondam modum substantiæ*: & in vtroque testimonio intẽdit D. Thom. quod qualitas modum & dispositionem præbet substantiæ; quia cum teste Philosopho 5. metaphisicæ lectione 20. apud D. Thom. dispositio sit ordo habentis partes, ad qualitatem pertinet ordinare partes substantiæ, non quidẽ partes materiales (eas enim illas extendendo ordinat quãtitas) sed partes virtutis & perfectionis: omnes enim illæ siue

in

in ordine ad ipsam naturam, siue in ordine ad operationem ordinantur & disponuntur in debita commensuratione per qualitatem. Qualitatis autem ratio plenius ex dicendis in sequentibus circa illius species, explicabitur.

QVÆSTIO XXVII.

Vtrum recte diuidatur qualitas in quatuor species.

SAtis obscurum, & molestum est species qualitatis explicare, & quia non ita manifeste differunt, & quia explicatio vnius ab explicatione aliarum adinuicem dependet. Maiori tamen, qua possim claritate & distinctione hic breuiter & in sequenti quæstione id explicare conabor.

2 Dicendum igitur est, sufficienter & adæquate diuidi qualitatem in quatuor species ab Aristotele assignatas. Huius diuisionis sufficiētiam optime probat noster Author hic ex Diu. Thoma 1. 2. quæstion.49. artic.2. quia ratio qualitatis est esse modum substantiæ: & cum modus secundum Diu. Augustinum sit mensura rei, qualitas est modus, & determinatio substantiæ. Modus autem iste potest sumi, vel in ordine ad naturam subiecti, vel in ordine ad eius actionem, vel in

ordine ad eius quantitatem. Si sit modus in ordine ad naturam subiecti, qualitas modificat subiectum, bene vel male illud disponendo, & sic constituit primam speciem, habitum scilicet, & dispositionem. Si modificat subiectum in ordine ad operationem, tunc si pertinet ad principium operationis, constituit secundam speciem, scilicet naturalem potentiam, vel impotentiam: Si autem pertineat ad terminum actionis, constituit tertiam, scilicet passionem, & passibilem speciem, scilicet passionem, & passibilem qualitatem. Si denique perficiat subiectum quo ad eius quantitatem, constituit quartam speciem, formam videlicet & figuram, quæ est terminus, & modus quātitatis. Sufficienter igitur, & adæquate qualitas in quatuor prædictas species diuiditur, ac illæ recto ordine assignantur, siquidem prius est considerare substantiam secundum se, & deinde principium operationis, & postea terminum eiusdem actionis, ac denique terminum, & modum illius quantitatis.

3 Obijcies tamen primo, quod Aristoteles numerans 5. metaphisic. text. 19. species qualitatis, tres tantum, secunda videlicet prætermissa, assignauit. Perperam igitur hic quatuor assignat species. §. Confir. ex opposito, quia post quartam speciem qualitatis insinuat Aristoteles, alias plures species qualitatis posse assignari insufficienter: ergo diuiditur qualitas in prædictas quatuor species.

4 Re-

4 Resp. ad arg. cum nostro authore in præsenti in solutione cõfirmationis tertij argumenti ex D. Thom. & commentatore, quod Aristoteles 5. methaphisicæ, non assignauit secundam speciē qualitatis, quia parum ante tex. 15. egerat de illa sub nomine potentiæ. Hic autem agit de illa, sicut de alijs speciebus qualitatis, secundum quod sunt speciales modi, & d. terminatione substantiæ. §. Ad confir. resp. primo, quod Aristoteles non insinuat, plures esse species qualitatis sed solum ob suam modestiam in fine cuiuscumque tractatus consueuit dicere alia forsan esse ad talem tractum pertinentia, de quibus ipse exactæ non egerit. §. Secundo dicitur, quod solum insinuat Aristoteles esse plura alia exempla qualitatum, præter illa, quæ ipse adducit; non tamen, quod sint alia plures species præter assignatas ab illo.

5 Obijcies secundo, quod omnis qualitas est di dispositio, si quidem omnis est modus, & dispositio subiecti vt ex Diuo Thoma quęstione pręcedenti explicuimus. Peperam igitur assignatur particularis qualitatis species, quæ sit dispositio. §. Respondetur cum nostro authore in quæstione super hoc caput in solutione ad 1. quod quamuis omnis qualitas cuiuscumque speciei sit dispositio subiecti; tamen dispositio vt pertinet ad primam speciem, dicit dispositionem subiecti in ordine ad propriam naturam aliæ autem,

qualitates disponunt subiectum non, secundum se; sed vt principium, vel terminus operationis, vel vt terminus illius quantitatis, cum autem ponitur dispositio in prima specie qualitatis, accipitur specialiter secundũ quod est dispositio subiecti in ordine ad propriam naturam, & sic non coincidit; cum dispositione, vt est communis omni qualitati, licet ob penuriam vocum idem nomen pro vtraque; æquiuoce tamen, vel quasi æquiuoce vsurpetur.

6 Obijcies tertio, quod habitus non solum ad qualitatem, sed ad alia pertinet prædicamenta. Perperam igitur assignatur particularis species qualitatis. Antecedens prob. quia habitus dicitur ab habendo. Sed dicimur habere quantitatem, habere relationem, habere vestem, & similia, quæ ad alia prædicamenta pertinent: ergo habitus non coarctatur ad prædicamentum qualitatis,

7 Respondetur cum nostro authore ex D. Thom: 1. 2. quæst. 49. art. 2. quod licet habitus dicatur ab habere, tripliciter accipitur. Primo prout idem est, quod habitio qua vna res habet aliam, inter quas nihil mediat, nisi sola relatio habitionis, vt habere seruum, habere relationem, habere quantitatem, vel habere pecuniam, & hoc modo habitus non est speciale prædicamentum, sed vltimum post prædicamentum. Secundo modo accipitur pro habitione qua vna res habet aliã,

in-

inter quas mediat aliquid quasi per modum actionis, aut passionis, licet non sit vera actio, sicut esse vestitum, vel calciarum, non dicitur simpliciter habere vestem primo modo, sed habere illam vestitam, & hoc modo habitus est vltimum prædicamentum. Tertio denique modo accipitur habitus pro qualitate, quæ male, vel bene subiectum secundum suam naturam disponit, & hoc modo solum pertinet ad qualitatem, & ad primam illius speciem.

QVÆSTIO XXVIII.

Vtrum recte assignentur quatuor species qualitatis.

PRima species qualitatis, vt communis habitui, & dispositioni, & vt condistincta ab alijs qualitatis speciebus, est qualitas bene, vel male subiectum secundum suam naturam per se disponens. Dixi *per se*, quia cum vnumquodque sit propter suam operationem, aliqui habitus, qui primo, & per se ordinantur, vt subiectum secundum suam naturam, bene, vel male disponant, secundario etiam ordinantur ad operationem. Dixi etiam, quod huiusmodi species qualitatis ordinantur ad bene vel male disponendum subiectum, quia sicut per habitum scientiæ, & virtu-

tis bene disponitur subiectum, ita & per habitum vitij, aut erroris disponitur male. Conclusio est Diuo Thomæ 1. 2. in prædicto articulo secundo quæstionis 49. Et probatur breuiter, quia idem est formale constitutiuum alicuius, & distinctiuum ab alijs: sed per prædictam rationem distinguitur hæc prima species ab alijs speciebus qualitatis: ergo & per illam formaliter constituitur. Minor probatur, nam in primis per id distinguitur à secunda specie, quæ non dicit male, vel bene disponere subiectum, sed esse principium operationis. Similiter distinguitur etiam per id à tertia specie, quæ solum dicit esse terminum alicuius actionis, vel obiectum alicuius sensus; etiam abstrahendo ab eo, quod male, vel bene disponat subiectum. Et cum denique omnino per accidens sit formæ, aut figuræ, quæ est quarta species qualitatis, quod bene, vel male disponat subiectum, per hoc prima species à quarta specie formaliter distinguitur.

2 Habitus, & dispositio distinguuntur essentialiter per hoc quod habitus ex natura sua, & attentis suis causis, est difficilè mobiles à subiecto. Dispositio vero ex natura sua, & iuxta exigentiam suarum causarum est facilè mobilis à subiecto. Et probatur, quia cum hæc differentia sit per se ex acta à proprijs causis habitus, & dispositionis, non est accidentalis, sed per se, & essentialis. Vnde

cum

cum ex accidenti, & ex parte subiecti habitus habet modum dispositionis, & est facile mobiles à subiecto, & è contra dispositio habet modum habitus, & est difficile mobilis à subiecto, vt cum propter tenacitatem alicuius intellectus opinio est difficilè mobilis ab illo, & similiter cum sanitas, & ægritudo ex aliquo accidenti est difficilè mobilis, cum hæc differentia proueniat ex accidenti, non tollit naturam, & differentiam essentialem habitus, & dispositionis. Vnde cum habitus scientificus iuxta exigentiam propriæ:causæ videlicet demonstrationis; debeat esse difficile mobilis, etiam si ob conditionem subiecti, vel ob aliam causam accidentalem sit facilè mobilis, ac perinde habeat modum dispositionis; sẽper tamen retinet essentiam habitus. Et similiter, quia natura sua opinio, & iuxta exigentiam causarum, rationis videlicet probabilis, est facilè mobilis à subiecto, etiam si per accidens ob tenacitatem alicuius intellectus, vel exactio accidenti fiat difficile mobilis, habeatque per indi. modum habitus, semper retinet essentiam dispositionis.

3 Secunda species qualitatis est potentia, vel impotentia, idest qualitas quæ est principium alicuius operationis, vel ad modum operis, Nomine autem potentiæ intelligitur non principium radicale, sed proximum: illud enim est substantia, illud vero qualitas. Dicimus autem.

tem.

tem, quod debet esse principium alicuius operationis, vel ad modum operationis, quia potentia ad magis, vel minus resistendum, vt durum, vel molle, media duritie, vel mollitudine, non est principium propriæ operationis, cum resistentia non sit proprie operatio, sed ad modum operationis se habens.

4 Distinguitur autem in hac specie potentia, & impotentia. Et nomine *impotentia* non intelligitur priuatio potētiæ, sed potentia debilis, quæ condistinguitur à potentia, quæ simpliciter dicitur potētia, si sit ad actum in suo genere perfectum, vt potentia visiua in iuuene potens exire in actum perfectum, dicitur simpliciter potentia, potētia autem visiua debilis in sene dicitur impotentia. Et potentia generatiua in habente proportionatum temperamentum ad generationem, dicitur absolutè potentia, & in non habente proportionatum temperamentum, vt in frigidis; dicitur impotentia. Vnde illi appellantur impotentes. Ex quo fit, quod cum potentia, & impotentia solum differant penes perfectum, & imperfectum, solum differunt accidentaliter.

5 Tertia species qualitatis est passio, & passibilis qualitas: Passio autem hic ex multiplici illius acceptione accipitur pro qualitate, quæ est terminus actionis: & differt passio à passibili qualitate, quod passio significat qualitatem ex

Fa-

facili, & transeunte alteratione resultantem, vt pallor ex metu, & rubor ex verecundia, quæ perinde qualitates sunt facile mobiles à subiecto. Et passibilis qualitas significat qualitatem ex permanenti alteratione resultantem, vt naturalis color pallidus, aut rubeus, quæ perinde qualitates sunt difficile mobiles à subiecto.

6 Et si obijcias, quod multæ qualitates in hac specie constituuntur, vt calor, & frigus, quæ tamen ad primam speciem pertinent qualitatis; ac perinde prædictæ species videntur confundi.

§. Respondetur facile, quod tales qualitates pertinent ad hanc tertiam speciem vt sunt termini alterationis, abstrahendo ab eo, quod bene, vel male disponant subiectum; pertinent tamen ad primam speciem qualitatis formaliter vt sunt dispositiones conuenientes, vel disconuenientes subiecto, vt calor vt est terminus alterationis, & obiectum sensus pertinet ad hanc tertiam speciem qualitatis, vt tamen est calor febris, ac perinde vt disconueniens subiecto, pertinet ad primam qualitatis speciem.

7 Quarta denique, & vltima species qualitatis est forma, & figura. Et pro illius explicatione, est aduertendum, quod forma potest accipi pro forma substantiali, & pro quolibet accidenti, quatenus est forma subiecti, & neutro modo accipitur prout constituit quartam speciem

ciem

ciem qualitatis, sed prout est modus, & terminus, & dispositio quantitatis. Et figura potest accipi pro signo, & imagine, & pro resultante figura quantitatis, & hoc secundo modo accipitur resultante figura accidentaliter vel vt asserit noster Author hic in solutione ad 5. per id, quod forma, & terminus quantitatis quasi phisice, & in rebus naturalibus, adiunctis alijs accidentibus sensibilibus; figura autem sumitur pro figura mathematica, prout abstrahit ab omni sensibili, vel secundum D. Thomam 7. phisicorum lect. 5. differunt per id, quod forma significat figuram artificialium, vt formam domus, Cathedræ, vel turris, figura autem significat omnem alium modum, & dispositionem quantitatis.

QVÆSTIO XXIX.

Vtrum recte assignentur proprietates qualitatis.

IN secunda parte huius capitis triplicem assignat Philosophus qualitatis proprietatem. Prima, quod proprium est qualitati habere contrarium, & ait id non esse ei proprium quarto modo, quia licet conueniat soli qualitati, non tamen omni flauo enim aut fusco nihil est contrarium. §. Secunda proprietas est, quod qua-

qualitas suscipit magis, & minus, & ait Philosophus, nec id esse proprium quarto modo qualitatis, quia licet conueniat soli, non tamen omni qualitati: sanitas enim secundum aliquos non suscipit magis, & minus, & secundum omnes triangulus, & circulus non suscipiunt magis, & minus, nec vnus circulus est magis circulus, quam alter, aut ipsemet potest modo esse magis, vel minus circulus, quam postea vel antea. Vltima proprietas, quę est quarto modo qualitatis, est quod secundum illa aliqua dicuntur similia, aut dissimilia.

2 Huiusmodi autem proprietates præter authoritatem Aristotelis, & eius interpretum eas recipientium, non aliter melius quam aliqua aduersus eas obijciēdo poterunt comprobari. Obijcies ergo primo, quod habere contrarium alijs conuenit à qualitate, non igitur id soli qualitati competit, vt ait Philosophus. Probatur antecedens, nam hic non accipitur contrarietas, pro contrarietate propria, sed in magis lata acceptione, vt comprehendit etiam oppositionem priuatiuam, & relatiuam. Sed sic acceptam contrarietatem, certum est, competere alijs, quam qualitati: ergo. Maior probatur, quia accepta contrarietate proprie prout solum versatur inter ea, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt, solum competit duabus primis qualitatibus, scilicet caliditati, & frigiditati, & sic male

ap-

apponeret exemplum Aristoteles in albedine, & nigredine: ergo non accipitur hic contrarietas proprie sumpta. §. Confirmatur, nam eo modo quo album contrariatur nigro, etiam flauo contrariatur fuscum, siquidem, & isti colores inter medij ab eodem subiecto mutuo se expellunt. Perperam igitur Aristoteles concedens album contrariari nigro, negat fuscum cōtrariari flauo,& ob id ait hanc proprietatem non competere omni qualitati.

3 Respondetur ad argumentum, hic accipi contrarietatem proprie sumptam, & sic non competere alijs a qualitate. Vnde ad probationem aduersus hoc dicitur, quod contrarietas propria prout dicit maximam distantiam sub eodem genere, & mutuo se ab eodem subiecto expellere; primo & per se competit quatuor primis qualitatibus, calori videlicet, & frigiditati, humiditati, & siccitati, & ratione illarum conuenit contrarietas alijs, vt ignis ratione caloris contrariatur aquæ: & sic etiam ratione primarum qualitatum secundario conuenit contrarietas secundis qualitatibus, & ea ratione album proprie contrariatur nigro. §. Ad confirmat. respondetur, quod ad propriam contrarietatem non sufficit, quod aliqua se mutuo expellant, sed quod sub eodem genere maxime distent, qualiter ingenere coloris maxime distant colores extremi, album, & nigrum; non autem colores medij, vt flauum, & fuscum. Vnde illa non dicuntur

tur

tur proprie contraria, sed solum improprie, & vt magis, & minus ad colores extremos accedunt: ac perinde ob id magis, vel minus inter se distant.

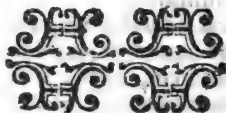
4 Secundo aduersus secundam proprietatem obijcies, quod aliquod accidens suscipere magis, & minus nihil aliud est, quam magis, aut minus radicari in subiecto. Sed omni accidenti conuenit magis, aut minus radicari in subiecto: ergo & omni conuenit suscipere magis, & minus: ac perinde id non conuenit soli qualitati. Minor probatur, quia omni accidenti conuenit esse in subiecto: ergo conuenit magis, aut minus in illo radicari.

5 Respondetur negando minorem & ad probationem dico, quod magis, aut minus aliquod accidens radicari in subiecto, conuenit ratione actiuitatis ipsius accidentis, quatenus est à subiecto expulsiuum sui contrarij, & quia ea actiuitas solum conuenit primis qualitatibus, ratione illarum etiam secundis, non vero alijs accidentibus, ideo licet illa sint in subiecto; non tamen magis aut minus radicantur in subiecto, ac perinde nec suscipiunt magis aut minus.

6 Tertio aduersus tertiam proprietatem obijcies, quod etiam secundum alia præter qualitatem, aliqua dicuntur similia, vel dissimilia: ergo non est proprium quarto modo qualitatis, quod secundum illã aliqua dicantur similia. Antecedens probatur, quia duæ substantiæ eiusdem spe-

speciei dicuntur similes, & pater dicitur generare sibi simile, & duæ relationes paternitatis sunt similes, & relatio paternitatis, & filiationis dissimiles: & ingerere actionis duæ calefactiones sunt similes, & calefactio, & frigefactio sunt dissimiles. Et eodem modo potest id probari inductiue in alijs prædicamentis. Ergo secundum alia præter qualitatem dicuntur aliqua similia vel dissimilia.

7 Respondetur, quod proprium est qualitati, quod secundum illam dicantur aliqua similia, vel dissimilia, quia omnia quæ dicuntur similia, vel dissimilia, vel dicuntur talia ratione qualitatis, vel ratione alicuius habentis se in illis ad modum qualitatis. Vnde si duo homines dicuntur similes est ratione vnitatis differentiarum, quæ in illis se habent ad modum qualitatis.

CAPVT
De sex vltimis prædicamentis.

QVÆSTIO XXX.

Vtrùm sex vltima prædicamenta sint formæ absolutæ, & intrinsecæ.

BRevissime Aristoteles de sex vltimis egit prædicamentis, vel quia sunt parum in vsu, vel quia ex dictis facilè eorum natura deducitur. Ad complemētum tamen materiæ prædicamentorum de sex vltimis tractatum edidit Gilbertus Porrectanus, qui & ideò author sex principiorum est appellatus, in quo plenius naturas, & proprietates illorum assignauit, illiusque doctrinam breuiter explicabimus, ad quam materiam hanc quæstionem præmittimus præambulam.

2 Circa primam illius partem Scotus in 4. distinctione 13. quæstion. 1. distinguit relationes in intrinsecus aduenientes, & extrinsecus aduenientes, asserens, illas esse, quæ statim posito fundamento, & termino consequuntur: has vero, quæ etiam

si

ſi ponatur fundamentum, & terminus, non ſtatim conſequuntur: & ait, ſex vltima prædicamenta eſſe relationes extrinſecus aduenientes, quamuis non omnino ſe explicet, an per relationes extrinſecus aduenientes intelligat relationes ſecundum eſſe, vel ſolum relationes ſecundum dici. Et probari poteſt, omnia prædicta ſex prædicamenta eſſe relationes ſecundum eſſe, quia eorum eſſe dependet ab exiſtentia termini extrinſeci ad quem ordinatur: non enim datur *vbi*, niſi ſit locus circumſcribens locatum, nec datur, *quando* niſi ſit tempus; nec *habere*, v.g. veſtem, ſeu eſſe veſtitum, niſi ſit veſtis. Sed proprium videtur eſſe relationis ſecundum eſſe, quod dependeat ab exiſtentia ſui termini: id enim non competit relationi ſecundum dici, vtpote quæ eadem eſt ad terminum exiſtentem, vel non exiſtentem, ſicut eadem eſt relatio tranſcendentalis ſcientiæ ad ſcibile exiſtens, & non exiſtens: ergo ſex vltima prædicamenta ſunt relationes ſecundum eſſe.

3 Breuiter tamen dicendum, ſex vltima prædicamenta non eſſe relationes ſecundum eſſe, ſed aliquid abſolutum, quod explicari non poteſt niſi per ordinem ad aliquid extrinſecum: ac perinde ſunt relatiua ſecundum dici. Concluſio eſt communis, eamque docet, & probat noſter author hic, breuiterque ex ipſo probatur, primo, quia aliàs non conſtituerentur decem genera diuerſa entis, ſed quatuor

tuor tantum, siquidem omnia, quæ ponimus in sex vltimis prædicamentis, si re-vera essent relationes secundum esse, ad prædicamentum relationis pertinerent, nec aliud constituerent diuersum prædicamentum à relatione: ergo cum Aristoteles decem genera entis inter se primo diuersa constituat, idque communis admittat sententia, ideò illi manifeste aduersatur asserere, sex vltima prædicamenta esse relationes secundum esse.

4 Nec valet dicere, quod prædicta sex vltima prædicamenta, non sunt relationes intrinsecus aduenientes, sed extrinsecus aduenientes. Non inquam, id valet. Tum, quia si illa vere sunt relationes secundum esse, & non tantum relatiua secundum dici, siue sint intrinsecus, siue extrinsecus aduenientes, vere conueniunt in ratione relationis, quæ tertium constituit prædicamentum, ac perinde ad illud solum formaliter pertinebunt. Tum etiam, quia gratis ista sex vltima prædicamenta vocantur relationes extrinsecus aduenientes; nam, qualemcumque respectum dicant ad extrinsecum, ille statim ponitur, ac ponitur fundamentum & terminus. Non ergo in eo, quod talis respectus ad positionẽ fundamenti, & termini statim non sequatur distinguuntur à relationibus intrinsecus aduenientibus. Antecedens probatur, quia quamuis posito, v. g. agente, & ad passum approximato, non resultet statim actio dicens respe-

ctum ad agens; id non est talem actionis respectum non resultare posito fundamẽto, & termino, quia fundamentum proximum relationis agentis ad passum, est actio vt dimanans ab agente, & illa posita, non potest talis non resultare relatio.

5 Secundo probatur conclusio, quia relatiua secundum esse explicant ordinem, & habitudinem ad terminum, & quamuis dicant inhærentiam, illam tamen non explicant. Sex autem hæc vltima prædicamenta omnia præter actionem explicant inhærentiam, vt ex singulis illorum patet; & nullum illorum explicat ordinem, & habitudinem ad terminum, nec dicit *ad*, & actio, quæ specialiter explicat aliquid præter inhærentiam non dicit *ad* sed *ab*: ergo prædicta sex vltima prædicamenta non sunt relationes secundum esse, sed tantum relatiua secundum dici, quia cum omnia illa vt in secunda parte quæstionis videbimus, desumantur ab aliquo extrinseco, non possunt omnino intelligi, sine ordine saltim transcendentali in ordine ad illud extrinsecum.

6 Ad fundamentum autem oppositæ sententię facilè respondetur, quod etiamsi sex vltima prædicamenta sint relatiua secundum dici, quia tamen, vt statim dicemus, desumuntur ab aliquo extrinseco, possunt dependere in suo esse ab existentia talis extremi, quamuis id non habeant

ex

ex ratione communi relatiui secundum dici, quia vt recte probat argumentum, id non competit omnibus relatiuis secundum diei, sed quia huiusmodi formæ licet absolutæ, sunt tam minimæ entitatis, vt ab aliquo extrinseco desumantur, & ab illo dependent.

7 Quoad secundum quod in quæstione inquirimus, an videlicet sex vltima prædicamenta sint formæ intrinsecæ, an vero solum denominationes extrinsecæ ab aliquo extrinseco prouenientes, licet hoc secundum aliqui existiment, dicendum tamen est, non esse solum denominationes extrinsecas, sed formas intrinsecas, licet ab aliquo extrinseco desumptas. Conclusio est communis, & colligitur ex D. Thoma pluribus in locis: 5. enim metaphisicæ lectione 17. ait, sex vltima prædicamenta esse aliquid consequutum ex relatione, idest ex respectu transcendentali, quem dicit subiectum ad aliquid extrinsecum, sentitque perinde Sanctus Doctor, huiusmodi prædicamenta esse formas in subiecto intrinsecas, imperfectas tamen & minimæ entitatis, desumptasque ab aliquo extrinseco, & ex respectu transcendentali ad illud in subiecto consecutas, specialiter tamen de habitu 1. 2. qu. 49. art. 1. & 5. metaph. lect. 20. ait D. Thom. quod est medium inter vestem, & vestitum, id est aliquid in vestito intrinsecum resultans ex respectu illius ac vestem. De *Vbi* vero & *Quando* docet

Sanctus Doctor in 4. dist. 16. qu. 13. art. 1. quæstiuncula 1. non esse tempus & locum, sed quid ex illis in subiecto relictum. De *Situ* vero 5. metaphisicæ lect. 20. asserit ex Aristotele, *situm* addere supra *vbi* dispositionem partium in ordine ad locum, quæ dispositio partium, cum non existat in loco, sed in ipso corpore locato, manifeste est aliquid intrinsecum in ordine ad extrinsecum locum.

8 Ratione autem probatur conclusio, quia denominationes extrinsecæ non cõstituunt specialia genera, aut prædicamenta distincta ab illis, ad quæ pertinent formę, à quibus tales denominationes extrinsecę desumuntur. Sed sex vltima prędicamenta vere constituunt specialia genera distincta à rebus extrinsecis, quas respiciunt, vt à loco, & tempore, quæ sunt de prædicamento quantitatis: aliàs non poterunt dari decem genera entis primo diuersa contra Philosophum, & communem eius interpretum sententiam: ergo sex prædicta vltima prædicamenta non consistunt præcise in aliqua denominatione extrinseca, sed in formis intrinsecis, licet ab aliquo extrinseco desumptis. Maior probatur quia aliæ formæ quę intrinsece alicui inhærent, & aliud extrinsece denominant, vt visio existens intrinsece in potentia visiua, & denominans extrinsece parietem, non constituũt duplex genus entis, vnum, secundum quod intrinsece inhærent, & aliud secun-

dum quod extrinsece denominant: nec enim poterit assignari, ad quod genus entis realis denominatio extrinseca parietis à visione pertineat, sed reducitur ad ipsũ genus visionis; & cum non sit aliqua forma intrinseca, ad nullum genus propric pertinent: ergo similiter denominatio extrinseca desumpta à loco, & tempore, quę ad genus quantitatis pertinent, non constitueret genus diuersum à quantitate, ac perinde si *Vbi* solum esset denominatio extrinseca à loco: & *Quando* solum esset denominatio extrinseca à tempore prouenìens, nec vbi nec quando pertinerent ad genera distincta à quantitate. Confirmatur quia cum accidens reale, quod diuiditur in nouem prædicamenta essentialiter dicat esse in alio, & realem inhærentiam in ordine ad substantiam, solum penes diuersã realem in hærentiam distinguuntur genera, & prædicamenta accidentis. Sed denominatio extrinseca non dicit inhærẽtiam, sed solũ denominationem à forma in alio inhærente: ergo si sex vltima prędicamenta solum dicerent denominationem extrinsecam non constituerent specialia genera accidentis realis.

9 Obijcies varia testimonia D. Tho. 3. enim phisicorum lect. 5. & alibi sæpe videtur docere, hæc vltima prædicamenta constitui solum per denominationes extrinsecas, & specialiter 1.p.q.110.art.3. ait: *Quod mobile secundum locum non est in potentia ad aliquid intrinsecum in quan-*

tum huiusmodi, sed solum ad aliquid extrinsecum, scilicet ad locum. Cum autem mobile sit in potẽtia ad *vbi*, si illud esset in illo aliquid intrinsecum esset vtique in potentia ad aliquid intrinsecum: ergo cum D. Thomas asserit, mobile non esse in potentia ad aliquid intrinsecum, sentire manifeste videtur, *vbi* non esse aliquid intrinsecum in mobili. Ac denique 1. cõtragentes cap.3. asserit Sanctus Doctor. *Aliquando denominatur aliquid ab eo, quod est extra ipsum, vt à loco dicitur aliquid esse alicubi*.

10 Respondetur, Diuum Thomam in prædictis testimonijs, & alijs similibus nullatenus intendere, denomnationes huiusmodi sex prædicamentorum esse omnino extrinsecas, & non ponere aliquid intrinsecum in denominato; sed quod licet sint formæ intrinsecæ, & intrinsecè subiectum denominantes; desumuntur tamen ab aliquo extrinseco, ad differentiam aliarum formarum, vt albedinis quæ intrinsecus inhærent; & intrinsece denominant, & eius denominatio à nullo extrinseco dependet. Denominatio autem huiusmodi prędicamentorũ licet sit intrinseca & à forma intrinseca proueniẽs, vt denominatio, *vbicati* ab *vbi*, quod est aliquid intrinsecum in locato, dependet tamen ab aliquo extrinseco, scilicet à loco circumscribente locatum, ad cuius circumscriptionem actiuam in ipso locato tale *vbi* intrinsecum resultat. Et hoc etiam,

&

& non amplius intendit Diuus Thomas in vltimo testimonio adducto ex 1. contragentes: non enim ibi intendit, quod formaliter à loco denominetur aliquid esse alicubi, sed causaliter tantum, quia ipsum *vbi* intrinsecum, à quo aliquid dicitur esse alicubi, ab extrinseco loco desumitur, & à circumscriptione actiua loci prouenit in locato. Ad locum autem ex 1. par. respondetur, D. Thomam solum intendere ibi constituere differentiam inter motum localem, & motum augmentationis, & alterationis, in eo, quod cum isti motus terminentur ad quantitatem, & qualitatem à nullo extrinseco desumptam, mobile secundum istos motus solum est in potentia ad aliquid intrinsecum, & nullatenus ad aliquid extrinsecum; cum tamen motus localis terminetur ad *vbi* quod licet sit forma intrinseca in mobili, desumitur tamen à loco extrinseco, cum dicit Diuus Thomas, quod mobile non est in potentia ad aliquid intrinsecum, solum intendit, quod non est in potentia ad aliquid intrinsecum omnino absolutum ab aliquo extrinseco. Et cum subdit, quod est in potentia ad aliquid extrinsecum, scilicet ad locum, id asserit Sanctus Doctor, quia vt in mobili resultet *vbi* intrinsecum, prius debet coniungi ipsum mobile extrinseco loco, ideò illud est in potentia, vt cum tali extrinseco loco coniungatur; quod vtique non habet mobile secundum motum altera-

tionis, aut augmentationis, quia vt terminum sui motus acquirat, non opportet quod alicui extrinseco coniugatur.

QVÆSTIO XXXI.

Quid sint actio, & passio: & quæ earum species, & proprietates.

QVoad primum, videlicet quid sit actio, & passio, dicendum, quod *actio est forma, vel ratio, per quam in materiam subiectam denominatur aliquid agere, vel facere*. Passio vero *est effectus agentis*. Pro huiusmodi autem definitionum intelligentia est aduertendum, quod in productione alicuius effectus à causa creata, præter ipsam causam, & potentiam illius operatiuā datur actio, quæ est causalitas agentis, per quam constituitur in actu secundo agens, & causans, & hæc dicitur actio. In passo autem datur realis receptio effectus, & hæc dicitur passio, diciturque talis passio, aut receptio effectus agentis non quia sit proprie realis effectus ipsius actionis, cum (vt statim dicemus) passio non sit ab actione realiter distincta, sed quia ipsa receptio effectus, quæ est passio, dependet realiter ab agente.

2 Obijcies tamen primo, quod causalitas aliarum causarum, vt causalitas ma-

materiæ, formæ, vel causæ finalis non cõstituunt speciale prædicamentum: ergo nec illud debet constituere causalitas efficientis. §. Respondetur negando consequentiam: prædicamenta enim, & genera accidentium constituuntur secundum diuersa accidentia, quæ aliquod subiectũ completum possunt afficere. Vnde quia causalitas materiæ, & causalitas formæ nõ sunt accidentia alicuius subiecti completi, non constituunt aliquod speciale accidentis genus. Causalitas autem efficientis, cum sit accidens afficiens subiectum completum, quia actiones sunt suppositorum: constituit speciale genus accidentis, quod vocatur actio. Causalitas autem finis, quamuis competat subiecto completo, quia non est causalitas phisica, sed metaphorica, & potens competere enti realiter non existenti, sed solum in appræhensione existenti, non constituit speciale genus entis phisici; bene tamen causalitas efficientis, quæ est causalitas phisica, & solum enti realiter existenti potens competere.

3 Obijcies secundo, quod omnia genera accidentium constituuntur, & distinguuntur penes specialem inhærentiam in subiecto. Sed actio nullam dicit inhærentiam in subiecto, sed solum quod fit ab agente: ergo non constituit speciale prædicamẽtum & genus licet accidentis. §. Respondetur, quod actio non explicat, nisi solum *ab*, sicut relatio solum

explicat *ad*; tamen sicut de relatione reali creatæ diximus, quod re vera includit *in*, & dicit specialem inhærentiam in subiecto contractam, & determinatam per conceptum *ad*, ita etiam actio re vera dicit, & includit *in*, & specialem inhærentiam in subiecto contractam, & determinatam per conceptum *ab*, & sic bene potest constituere speciale genus, & prædicamentum accidentis.

4 Quoad secundum, qualiter videlicet distinguantur actio, & passio respondetur, quod distinguuntur quidem realiter formaliter; non tamen realiter entitatiue. Prima pars huius dicti probatur: nam aliàs non constituerent actio, & passio diuersa prædicamenta. Nam (vt sæpius diximus) prædicamenta sunt à parte rei, & antecedenter ad omnem distinctionem factam per intellectum, primo diuersa: ergo saltem realiter formaliter distinguuntur.

Et confirmatur: quia antecedenter ad distinctionem factam per intellectum, actio, & passio habent suas distinctas rationes formales, actio videlicet egredi ab agente, & esse illius causalitatem; passio vero reddere subiectum passum; & actio dicit respectum transcendentalem ad agens, passio vero ad subiectum, in quo recipitur effectus: ergo actio, & passio realiter, & ex natura rei formaliter distinguuntur. §. Quod vero non distinguantur realiter entitatiue, probatur:

Quia

Quia quæcumque, cum aliquo tertio identificantur, necesse est, quod etiam inter se identificentur. Sed actio, & passio identificantur cum motu (vt communis fert sententia, & in libris physicorum ostendemus) ergo etiam inter se identificantur, & solum hæc tria motus, actio, & passio suis rationibus formalibus distinguuntur. Et eadem entitas vt progreditur ab agente, & est causalitas illius, est actio. Vt vero recipitur in passo, & media illa in eodem passo recipitur effectus, seu est ipsa receptio effectus, est passio: ac denique secundum quod est via, fluxus, & tendentia ad acquisitionem effectus, est motus: & sic cum non sit aliquid completum, non pertinet propriè ad aliquod prædicamentum, sed est vnum ex post prædicamentis, & reductiue pertinet ad prædicamentum termini, qui per talem motum acquiritur.

6 Quoad tertium autem de speciebus actionis, in sententia probabili, quod non solum actio formaliter transiens, sed & immanens ad hoc pertinent prædicamentum (de cuius probabilitate non est modo disputandum) actio vt in species subalternas diuiditur in actionem immanentem, & transeuntem, & actio immanens in spiritualem, & corporalem; spiritualis in volitionem, & intellectionem, & actio corporalis in diuersas actiones secundum diuersitatem sensuum,

interiorum, & exteriorum. Actio vero transiens diuiditur in diuersas species secũdum diuersitatem terminorum, vt in actionem substantialem, & accidentalem, idest productiuã accidentis vel substantiæ: & eodem modo potest diuidi passio in diuersas species secundum diuersitatem effectuum, cuius est receptio.

5 Ad vltimum denique, quod inquirebamus, quas videlicet proprietates habeat actio, & passio, dicendum est, quod quatuor habent proprietates: duas proprias actionis, & passionis assignat Gilbertus. Prima est, quod vbicunque est motus, sit actio & passio, & vbicunque est actio, & passio sit motus, quia *hæc* tria (vt diximus) identificantur. Secunda, quod pasſio est effectus actionis, ad hunc sensum, quod omnis receptio effectus in pasſo, in quo formaliter consistit pasſio, dimanat ab agente, & prius intelligitur conceptus actionis, quam pasſionis. Tertia proprietas, quam primam aſsignat Aristoteles, est, quod actio, & pasſio habent contrarium, quod vtique ratione termini ad quem illis competit, & calefactio contrariatur frigefactioni, quia frigus contrariatur calori. Quarta denique proprietas, quam Aristoteles aſsignat secundam, est; quod actio & pasſio suscipiunt magis, & minus, quod etiam eis ratione termini ad quem competit.

QVAE-

QVAESTIO XXXII.

Quid sint reliqua quatuor prædicamenta, & quas habeant species, & proprietates?

PRædicamentum *quando* aliqui, falso existimant consistere in duratione cuiuscunque rei: ac perinde illud faciunt independens à tempore, siquidem etiam si tempus non sit, vt non erit post finem mundi, re vera quælibet res habebit suam durationem; tamen secundum sententiam Gilberti, D.Thomæ, & omnium communem: *quando* est id *quod ex adiacentia temporis relinquitur*, vt esse in hoc, vel illo tempore. Itaque quamuis, vt aliquid sit in tempore, requiratur ipsum subiectum, quod sit in tempore, & eius duratio (quod enim non habet durationem in tempore esse non potest) & requiratur ipsum tempus; *quando* tamen non consistit, nec in re, quæ est in tempore, nec in illius duratione, nec in ipso tempore, sed in quodam accidente, quod ex eo, quod aliquid sit in aliquo tempore, illi resultat; sicuti (vt statim explicabimus) ad hoc quod sit *vbi*, requiritur res, quæ sit in loco, & eius quantitas, ratione cuius est in loco, & ipse locus; in nullo tamen illorum consistit *vbi*, sed in quodam accidente intrinseco, quod rei locatæ, ex eo quod

sit

fit in loco, resultat. Ita ergo similiter de quando, vt explicatum est, & ita Aristoteles ait in hoc capite, quod *quando* est esse heri, vel superiori anno. Et D.Thomas 5. Phisicorum lectione 3. ait, quod *quando significat in tempore esse*. Et idem asserit in primo sententiarum ad Anibaldum distinction. 33. quæstion. 1. art. 1. ad 2. Ac denique definitionem assignatam huius prædicamenti assignat ipse Sanctus Doctor opusculo 48. & in 4. dist. 16. quæst. 3. art. 1. quæstiuncula 1. idque explicat ibi, sicut explicuimus de *vbi*.

2 Species huius prædicamenti relictis alijs sententijs, desumuntur penes diuersum ordinem existendi in tempore ad diuersas partes temporis. Vnde species sunt esse in tempore præsenti præterito, vel futuro. Et cum tempus præsens sit in diuisibile, esse in tempore præsenti est species athoma. Aliæ duæ sunt species subalternæ, & esse in tempore futuro diuiditur in esse hora sequenti, anno, die, vel mense sequenti, & proportionabiliter diuiditur esse in tempore præterito.

3 Prædicamentum *quando* tres habet proprietates: duas communes ipsi, & reliquis tribus prædicamentis, & alteram sui propriam. Duæ priores communes sunt, quod nec habeat contrarium, nec suscipiat magis, & minus: esse enim heri non contrariatur esse hodie, licet sint simul incompatibilia propter successionem temporis, nec aliquid est magis heri,

aut

aut magis hodie, quam alterum. Tertia autem proprietas, quæ specialiter conuenit *quando*, est quod solum ea, quæ incipiunt, & desinunt esse, sint in hoc prædicamento, quia cum illud sit quod ex adiacentia temporis relinquitur, & æterna non sint in tempore, sed solum ea, quæ incipiunt, solum illis ex adiacentia temporis potest aliquid relinqui.

4 *Vbi* secundum Gilbertum, est *circunscriptio passiua corporis à circunscriptione actiua loci proueniens*. Huius definitionis explicatio iam in præcedenti manet insinuata: cum enim vt corpus circunscribatur a loco, concurrat ipsum corpus, & eius quantitas media qua redditur capax existendi in loco, & locus extrinsecus ipsum corpus circunscribens in nullo istorum consistit *vbi*, sed in quodam accidenti intrinseco, quod à circunscriptione actiua loci in corpus ipsum locatum resultat, quod tamen accidens, cum desumatur à loco extrinseco, non potest intelligi sine aliquo respectu transcendentali ad ipsum locum, & ideò motum localem, per quem mobile acquirit *vbi*, aliquando Philosophus, & D. Thomas asserit esse ad locum, aliquando vero esse ad *vbi*; quia ad locum est, vt ad terminum extrinsecum motus, ad *vbi* vero vt ad terminum intrinsecum illius: prius enim est mobile coniungi loco, & ab ipso actiue circunscribi, quam quod in illo resultet circunscriptio passiua, quod est accidens

quo-

quodam intrinsecum quod dicitur *vbi*. Et quamuis non solum corpora, sed etiam substantiæ spirituales sint in loco, licet non circunscriptiue, sed definitiue; hic tamen solum definiuit Gilbertus *vbi* quod resultat à circunscriptione actiua loci, vel quia de tali *vbi* vt magis noto solum est locutus, vel quia probabile est, quod esse in loco circunscriptiue, & definitiue non vniuoce conueniunt: ac perinde *vbi*, quod ex tali diuerso modo existendi in loco resultat, non pertinet ad idem prædicamentum, & solum ad hoc prædicamentum pertinet *vbi*, quod prouenit ex circunscriptione actiua loci.

5 Species autem huius prædicamenti (vt ex Aristotele 5. Phisicorum textu 45. colligitur) sunt esse sursum, & deorsum, ante, & retro, dextrorsum & sinistrorsum. Proprietas autẽ huius prædicamenti præter duas communes illi, & alijs tribus prędicamentis, quas in præcedenti assignauimus, est, quod *vbi* solum competat corporibus quantis, quia (vt diximus) *vbi*, quod pertinet ad hoc prædicamentum, solum est, quod prouenit ex circumscriptione actiua loci, & solum corpora quanta possunt à loco circumscribi.

6 Distinguitur prædicamentum *Situs* à prædicamento *vbi* in eo, quod *vbi* solum dicit existentiam corporis in loco, & præter hoc datur dispositio partium corporis locati in ordine ad locum, videlicet, quod in ordine ad locum vna pars corporis lo-

ca-

cari sit prior altera: & hæc dispositio est *Situs*. Vnde ille definitur, quod *sit dispositio partium in ordine ad locum*, & dicitur, *dispositio partium in ordine ad locum*, quia dispositio partium in ordine ad se nō cōstituit *Situm*. Est autē duplex dispositio partium in ordine ad locum; naturalis videlicet, & præter naturalis. Naturalis est illa dispositio, quam quodlibet corpus ex sua natura habet, vt ex natura sua homo habet caput supra pectus, quod non habent bruta. Dispositio autem præternaturalis est illa, quam quodlibet animal ex suo appetitu, & voluntate habet, vt diuersa est dispositio hominis sedentis, iacentis, & stantis.

7 Species huius prædicamenti sunt dispositio naturalis in ordine ad locum, illa videlicet dispositio, quam natura cuilibet corpori præfixit: homini enim natura præfixit, vt habeat caput sursum, arbori, quod habeat caput, scilicet radicem deorsum, & brutis quod habeant caput inclinatum ad terram: non tamen ita deorsum, sicut arbores. Altera species est præternaturalis, & est illa quæ conuenit ex appetitu animalis; & hæc diuiditur in diuersas species, vt sedere, iacere, & stare. Potest etiam diuidi hæc dispositio in æqualem, vel inæqualem dispositionem in ordine ad locum. Et inde est, quod asperum, & lene pertinent ad hoc prædicamentum; quatenus scilicet

ali-

aliquid est asperum, ex eo, quod habeat partes inæqualiter dispositas inordine ad locum, & aliud est lene ex eo, quod habeat partes æqualiter dispositas in ordine ad locum. Proprietas huius prædicamenti potest assignari sicut in prædicamento *vbi*, quod solum corpora quanta sint in hoc prædicamento, quia solum illa habent dispositionem partium in ordine ad locum.

8. Suppositis his, quæ cap. de qualitate, quæstion. 2. in solutione ad 3. obiectionem diximus de diuersis acceptionibus habitus, & quod hic sumitur habitus pro habere aliquid, prout inter habens, & rem habitam mediat aliquid per modũ actionis, aut passionis habitus in ea acceptione, & prout est vltimum prædicamentum, sic definitur à Gilberto, quod sit *corporum, vel eorum, quæ circa corpus sunt adiacentia*, hoc est quod ex eo, quod aliquis habeat vestem, & non quomodocumque illam habeat, vel possideat, sed sit illa vestitus, ex tali veste sibi adiacente resultat in corpore adiacentia vestis, idest habere prædicto modo vestem. Et id dicitur habitus, qui quamuis ab extrinseca veste desumatur, aliquid tamen est intrinsecum in ipso corpore vestito.

9. Species autem huius prædicamenti diuiduntur secundum diuersa genera vestimentorum, quæ toti corpori, vel eius partibus possunt adiacere, vt habere arma,

ma, habere vestem, habere calceamentum, seu esse armatum, esse vestitum, esse calceatum.

CAPVT
De postprædicamentis.

QVÆSTIO XXXIII.

De oppositis: & cuiusuis oppositionis conditionibus.

POst tractatum prædicamentorum agit Aristoteles de postprædicamentis, quæ sunt quidam modi incompleti, quæ per omnia prædicamenta diuagantur, & ideò post prædicamenta dicuntur. Illa autem sunt quinque, scilicet oppositio, prioritas, simultas, motus, & modus habendi. Et quamuis de singulis eorum per singula capita tractet Aristoteles, de omnibus vnicum caput proponimus, & quæ in singulis prædictis quinque capitibus habet Aristoteles, in duabus quæstionibus breuiter proponemus, & explicabimus. Ad quæstionem igitur præsentem accedentes. Aristoteles non definit oppositionem in communi sed quatuor assignat species oppositionis, scilicet contradictoriam, priuatiuam, contrariam & relatiuam,

nam, contrariam, & relatiuam. Cuius diuisionis sufficientiam probat noster author super, caput postprædicamentorum, quia omnis oppositio, vel est inter ens, & simpliciter non ens, & sic est oppositio contradictoria; vel est inter ens, & non ens; in subiecto tamen apto habere tale ens, & sic est oppositio priuatiua; vel est inter ens, & ens, quæ mutuo se expellunt, & sic est oppositio contraria; vel denique est inter ens, & ens, quæ mutuo se respiciunt, & sic est oppositio relatiua; nec excogitari potest alius modus oppositionis. Sufficienter ergo in quatuor prædictas oppositiones diuiditur oppositio.

2 Inter huiusmodi autem oppositiones omnium maxima est contradictoria, vtpote inter cuius extrema nullum est medium, nec aliqua inter illa est conuenientia, nec vllum extremum exigit subiectũ, quod sit capax alterius extremi. Oppositio autem priuatiua maior est oppositione contraria, & relatiua, cum illa sit inter ens, & non ens: istæ vero inter ens, & ens. Oppositio autem contraria est maior, quam relatiua, quia contrariè opposita ab eodem subiecto mutuo se expellunt: relatiuè autem opposita saltem respectu diuersorum possunt in eodem subiecto reperiri, vt idem respectu vnius potest esse duplum, & respectu alterius sub duplum. De comparatione autem inter oppositiones dialecticas, vt inter oppositionem contradictoriam, contrariam, & subcontra-

tra-

tariam, non est huius loci agere, in quo Aristoteles loquitur de oppositione phisica.

3 Hinc est, diuisionem in prædictas quatuor oppositiones esse annalogam, non quidem (vt aliqui existimant) quia aliquæ huiusmodi oppositiones sunt inter entia realia, aliquæ inter ens reale, & rationis; quia licet nihil in ratio ne entis possit dari vniuocum enti reali, & rationis, si tamen oppositio esset inter illa in omnibus illis æqualis, vniuoce communis esset illi ratio oppositionis: sicut re vera in ratione oppositionis contradictoriæ vniuoce conueniunt duo contradictoria, quorum extremum positiuum est ens reale, cum alijs contradictoriis, quorum vtrumque extremum est ens rationis. Sed ratio analogiæ huius diuisionis desumitur ex eo, quod oppositio contradictoria est simpliciter oppositio, aliæ autem non ita simpliciter, sed maiores, vel minores, vt dictum est, & oppositio relatiua solum est secundum quid oppositio.

4 Descendendo autem ad singulas species oppositionis, de relatiua præter illa, quæ super caput de relatione diximus, nihil restat dicendum, nisi quod propria solum dicuntur aliquæ relationes, aut relatiua relatiue opponi, quæ mutuo se respiciunt, vt Pater, & Filius, paternitas, & filiatio & vnum simile alteri simili, & vnum æquale alteri æquali, relatiuè opponuntur. Relatio autem similitudini-

dinis, & dissimilitudinis cum non sint relationes quibus relatiua mutuo se respiciunt, sed secundum quarum vnam relatiuum respicit vnum, & secundum alteram alterum, non dicuntur opponi relatiue. De oppositione autem contradictoria nihil etiam opportat aduertere, nisi quod hic sumitur illa non pro oppositione contradictoria propositionum: de illa enim pertinet agere ad Dialecticum, sed de oppositione contradictoria phisica, vt inter ens, & non ens, hominem, & non hominem, inter album, & non album.

5 Circa oppositionem priuatiuam est aduertendum primo. Quod priuatio potest sumi, & proprie, & improprie. Accipitur proprie quando est carentia formę in subiecto secundum speciem, & indiuiduum, & secundum omnes circunstantias nato habere illam, vt priuatio visus in homine: dicitur autem priuatio improprie, quando est carentia formæ in subiecto, quod vel solum secundum genus, & non secundum speciem est natum habere illam, vt talpa sic improprie dicitur cæcus, quia solum secundum rationem genericam animalis est capax habere visum; non vero secundum suam rationem specificam, vel quando est carentia formæ in subiecto, quod licet sit capax secundum indiuiduum habere illam, non tamen pro tali tempore, vt carentia visus in cane ante nonum suæ natiuitatis diem.

6 Circa opposita autem contrarie, licet

cet contraria non definiat hic Aristoteles, eorum definitio sumitur ex ipso, 10. metaphisicorum, capit. 9. quod contraria sunt *quæ sub eodem genere maxime distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt*. Quinque autem assignat hic Aristoteles contrariorum conditiones. Prima, quod bono non contrariatur, nisi malum; malo autem potest contrariari, & bonum, & malum, quæ conditio intelligitur, quod si alicui bono, vt bonum est, aliquid contrariatur, vt sic non contrariatur nisi malum, malo autem etiam vt malum est potest contrariari, & bonum, & malum, vt auaritiæ contrariatur aliquid bonum, scilicet virtus liberalitatis, & aliquid malum, scilicet vitium prodigalitatis. §. Secunda conditio est, quod non est necesse, quod si vnum contrariorum sit, sit etiam, & alterum, vt non sequitur si album est, etiam nigrum est. Idque intelligitur de necessitate logica, nam phisicè, & naturaliter necesse est esse elementa contraria, & quod si est ignis etiam sit aqua. §. Tertia conditio est, quod duo contraria non possunt simul esse in eodem subiecto, & intelligitur in gradibus intensis, nam in gradibus remissis, bene possunt contraria esse simul. Quarta conditio quod contraria possunt versari circa idem subiectum. §. Vltima conditio est, quod omnia contraria, aut sunt sub eodem genere, vt album, & nigrum sub genere coloris, aut sub contrarijs generibus, vt iustitia, &

in

in iustitia, quorum primum est sub genere virtutis, & alterum sub genere vitij; aut ipsa contraria sunt genera, vt bonum, & malum, nec ista conditio contrariatur definitioni contrariorum, quia quomodolibet prædicto modo sint contraria, semper sunt sub eodem genere mediato, vel immediato.

QVÆSTIO XXXIV.

De quatuor reliquis post prædicamentis.

DVo sequentia post prædicamenta assignat Aristoteles modum prioritatis, & simultatis. Quinque autem assignat modos prioritatis. Primus est prioritas temporis, vt quando duo diuerso tempore generantur, vnum est prius tempore alio. Secundus modus est prioritas subsistendi consequentia, vt cum vnum infertur ab alio, non tamen infert illud, vt vnum hoc modo est prius duobus: quia bene valet, sunt duo: ergo est vnum, non tamen è conuerso. Tertio modo dicitur aliquid prius ordine, vt inter sedentes, qui primo loco sedet, dicitur prior ordine alijs. Quarto modo dicitur aliquid prius dignitate, vt Rex est prior alijs dignitate. His notis quatuor modis prioritatis, addit Aristoteles quintum, scilicet mo-

modum prioritatis naturæ, & ait id esse altero prius natura, quia cum sint simul tempore est causa alterius, sicut prius natura est sol, quam eius illuminatio, quia quamuis sint simul tempore, sol tamen est causa illuminationis. Præter hos tamen modos prioritatis Theologi inueniũt alium modum, quem vocant prioritatem originis inter diuinas personas, quæ sunt omnino simul, & licet vna non sit causa alterius, procedit tamen ab altera, & sic vna est prior origine altera. Totidem proportionabiliter modis, quibus dicitur aliquid prius, dicitur aliud posterius.

2 Tribus autem modis dicuntur aliqua simul, scilicet simul tempore, vt quę in eodem instanti temporis generantur, & simul natura, vt cum aliqua mutuòse inferunt, & tamen vnum non est causa alterius, vt duo relatiue opposita. Tertio modo aliqua dicuntur, simul vt differentiæ, quæ ex æquò immediate diuidunt idē genus, vt terrestre, aquatile, volatile diuidunt genus animalis, & quamuis hæc videantur compræhēdi sub secundo membro simultatis, cum vnum non sit causa alterius, addidit tamē hunc modum simultatis Aristoteles ad denotandum, quod quamuis inter has differentias vna sit nobilior alia; vt tamen diuidunt genus, sunt simul natura.

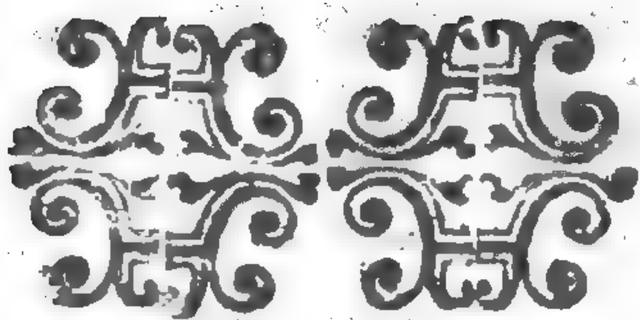
3 Quartum postprædicamentum est motus, qui cum sit tendentia, & via ad terminum, est aliquid incompletum; ac

perinde ad nullum prædicamentum dire-
cte pertinens, sed est postprædicamentum,
& reductiue pertinet ad prædicamentum
sui termini. Sex autem assignat Aristo-
teles hic species motus iuxta differentiam
terminorum, ad substantiam, videlicet,
generationem, & corruptionem, licet isti
non sint proprie motus, sed mutationes
instantaneæ; ad quantitatem, augmenta-
tionem, & diminutionem: ad qualitatem
motum alterationis: & ad vbi motum lo-
calem.

4 Cuicumque motui contrariatur
quies, licet magis opponatur illi priua-
tiue: specialiter autem cuilibet motui
contrariatur motus ad formam contrariã,
vt motui sursum motus deorsum, & mo-
tui augmentationis motus diminutionis,
ac mutationi generationis mutatio corru-
ptionis.

5 Vltimum denique postprędicamen-
tum est *habitus* seu *habere*, & iam explicui-
mus supr. cap. de qualitate quæst. 27. di-
uersas acceptiones habitus, & quod hic
non accipitur habitus pro dispositione
subiecti: vt sic enim est species qualitatis,
nec pro habere aliquid secundum, quod
inter habens, & rem habitam mediat ali-
quid per modum actionis, & passionis, sed
pro habere aliquid quomodolibet alio
modo, & diuersos modos aliquid haben-
di Philosophus 5. metaph. text. 28. reducit
ad quatuor. Primo aliquid dicitur habe-
re aliquam rem, quam trahit ad suam di-
spo-

ſpoſitionem, vt febris habet infirmum. Secundo aliquid habet aliud, ſicut ſubiectum habet formam. Tertio continens habet contentum, vt vas habet aquam. Quarto aliquid habet alium per violentiam, vt columna habet trabem. His addit Philoſophus 5. modum habendi, vt quis dicitur habere amicum.

LIBER OCTAVVS

DE POSTERIORIBVS.

Emonstratio, ad quam omnia, quæ hucusque diximus, ordinantur includit bonitatem consequentiæ, seu formam syllogisticam, de qua egit Aristoteles in duobus libris priorum, & nos late in tertio libro summularum: & includit etiam veritatem, & necessitatem præmissarum, de quibus agit Aristoteles in duobus libris posteriorum, quos ideo appellat de posteriori resolutione, *quia tamen latissima est vtriusq; libri littera textus, & pluribus adductis mathematicarum exemplis sub obscura, quamuis illam late explicet noster author Ss. M. Soto, libuit totam litteram vtriusque libri breuiter ac summatim præmittere, illamque postea aliquibus quæstionibus examinare.*

Sum-

Summa textus 1. & 2. libri Posteriorum.

IN hoc primo libro qui in 27 diuiditur capita vsque ad cap. 23. agit Aristoteles de demonstratione, & eius diuisionibus, & in primo capite præmisso vniuersali theoremate, quod omnis doctrina, & disciplina intellectiua ex præexistente fit cognitione, ait, ad quamcumque demonstrationem tria præcognita requiri, videlicet principium, subiectum, & passio, & de illis duas præcognitiones, videlicet *an sint, & quid sint.*

In secundo capite ait, scire esse, *rem per causam cognoscere, & quod illius est causa, & quod aliter se habere non potest.* Demonstrationem autem definit dupliciter. Primo, quod sit *syllogismus faciens scire.* Secundo, quod sit *syllogismus constans ex veris, primis, immediatis, prioribus, notioribus, causisque conclusionis.* Definit principium quod sit *propositio immediata,* idest, qua non est altera prior, seu quæ caret medio vt probetur. Diuidit autem principium, seu propositionem immediatā in positionem, & dignitatem. Positio dicitur, quæ demonstrari non potest per aliquod medium. Dignitas autem est principium certissimum, & communissimum, quod in quolibet intellectu inuenitur, & ad quamlibet præsupponitur scientiam vt

hoc principium, *quodlibet est vel non est*. Rursus propositionem diuidit in suppositionem, & definitionem. Definitio dicitur principium particulare vbi continetur definitio: suppositio vero illud principium, vbi tantum continetur genus, vel differentia.

In tertio capite reijcit duos errores. Primum, negantium scientias, quia in illis vel procedendum esset in infinitum, & sic nunquam resolueretur aliquid in sua principia, vel deueniendum esset ad aliquod principium, quod per aliud non cognosceretur, ac perinde illud non esset scitum, cum non cognosceretur per causam. Sed respondet Aristoteles, quod non est procedendum in scientijs in infinitũ sed deueniendum est ad aliquod primum principium, quod immediate in se ipso per lumen primorum principiorum euidenter cognoscatur. Alter error rat aliorum, qui admittentes scientias, negabant deueniri ad aliquod principium lumine naturali euidẽter in se cognitum; sed conclusiones demonstrari per principia, & principia per conclusiones. Hunc autem errorem reijcit Aristoteles, quia aliàs eadem resepectu eiusdem essent priora, & posteriora, notiora, & minus nota.

In quarto capite asserit, demonstrationem debere constare ex necessarijs. Nam cum conclusio demonstrationis, vtpote scientifica non possit aliter se habere,

re, principia ex quibus infertur, debent esse necessaria. Deinde vt explicet quid sit propositio necessaria, ait illam debere esse propositiouem *de omni*, *&* quod prædicatum per se; & semper competat omni contento sub subiecto. Ac denique distinguit quatuor modos dicendi per se. Primus, cum prædicatur definitio, aut pars definitionis de definitio. Secundus, cum prædicatur propria passio de subiecto. Tertius, eum aliquid per se existit, & non in alio, vt prima substantia, & hic potius est modus per se essendi, quam prædicandi. Quartus, cum prædicatur de propria causa eius effectus, vt ædificator ædificet, iugulatus interijt, ad differentiam cusæ contingentis, aut casualis, vt ædificator inuenit thesaurum.

In quinto capite proponit ea, in quibus errari solet circa propositionem in primo modo dicendi per se, & ad illam dignoscendam præbet documentum, quod si demptis omnibus alijs à subiecto præter prædicatum, adhuc illi competat prædicatum, & nulli alij ab illo subiebiecto competat, tale prædicatum dicitur, in primo modo dicendi per se, vt hæc propositio, triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, est in primo modo dicendi per se, quia prædicatū nulli alij conuenit, quam triangulo, & demptis à triangulo omnibus alijs pręter

ter esse triangulum, vt si ab illo auferas, quod sit ligneus, vel aureus, quod sit albus, vel niger, et omnia alia præter esse triangulum, ad huc ei conuenit prædicatum.

In capite sexto probat late demonstrationem debere constare ex necessarijs et quod cum ex necessario semper sequatur necessarium, repugnat quod conclusio demonstrationis sit contingens, ac perinde quod aliquid accidens commune possit sciri, aut demonstrari.

In capite septimo probat demonstrationem debere constare ex proprijs, et non ex alienis, nec sufficit, quod procedat ex communibus: ac subdit quod nulla scientia particularis potest probare sua principia.

In capite octauo, idem probando prosequitur, additque, quod metaphisica et logica sunt scientiæ vniuersales.

In capite nono ostendit in qualibet scientia esse proprias interrogationes, explicatque in quo differant demonstrator, et dialecticus.

In capite decimo diuidit demonstrationem, in *quia* et *propter quid*. Vnde etiam colligitur diuisio scientiæ in subalternantem, et subalternatam.

Ab vndecimo capite vsque ad 23. exclusiue agit de aliquibus alijs ad demonstrationem pertinentibus, vt quod prima figu-

figura sit aptior demonstratione, quod demonstrationem contrarietur syllogissmus erroneus: quod non procedatur in infinitum in demonstrationibus, qualiter propositiones mediatę ad immediatas reducantur.

A capite denique vigesimo tertio vsq: ad vigesimū septimū agit de scientia, quę est effectus demonstrationis, et explicat à quo desumatur vnitas, et diuersitas formalis scientiarum, et in quo scientia differat ab opinione, et solertia. Asseritque opinionem, et scientiam circa idem in eodem subiecto esse simul incompatibilem.

In secundo autem libro posteriorum, qui 18. continet capita, agit Aristoteles de medijs, et principijs demonstrationis. In prioribus quidem 17. capitibus de Definitione. In vltimo vero de primis principijs, et habitu primorum principiorum.

QVÆSTIO I.

Vtrum omnis doctrina, & disciplina intellectiua sit ex præexistente cognitione.

EXistimauit Plato, quemlibet hominem habere à principio omnẽ scientiam, & cum videtur aliquid incipere de nouo scire, re vera non incipit illud scire sed solum reminiscitur eius, quod antea sciebat. Vnde & asserebat omne nostrum scire, non esse aliud quàm quodam reminisci. Eiusque fundamentum erat, quia alias non posset homo desiderare aliquid scire, quia si illud actu sciret, non posset desiderare illud scire, etsi illud omnino ignoraret, nec vnquam habuisset notitiam illius, etiam non posset habere appetitum ad illud sciendum. Vt hunc errorem, & eius fundamentum reijceret Aristoteles, & pariter sterneret viam ad struendi necessitatem præcognitorum ad demonstrationem, hoc in principium huius operis statuit theorema, quod omnis doctrina, & disciplina intellectiua expræexistente fit cognitione.

2 Loquiturque Aristoteles de doctrina, & disciplina intellectiua; nam cognitio sensitiua non est ex alia præexistente cognitione; alias daretur processus in in-

infinitum. Et quamuis in vniuersum verificari possit omnem cognitionem intellectiuam hominis pro hoc statu ex præexistenti esse cognitione, quia omnis cognitio iudicatiua pręsupponit cognitionem appræhensiuam compositam, & illa appręhensionem simplicem, & hęc cognitionem sensitiuam, quia omnis nostra cognitio intellectiua pro hoc statu ortum habet à sensu; tamen nec hoc est proprie cognitionem intellectiuam esse pręexistenti cognitione, quia, vt optime notat noster author hic quęstion. 1. ly ex dicit causalitatem efficientem vnius cognitionis ad alteram, & nec cognitio sensitiua respectu intellectiuæ, nec cognitio appręhensiua respectu cognitionis iudicatiuę habet pruprie causalitatem efficientem, sed formalem, quatenus per illam intellectui proponitur obiectum, & idest omnino præter intentum Philosophi, qui solum vult, omnem intellectiuam doctrinam, & disciplinam esse expręexistente cognitione, vt in cognitionibus intellectiuis non sit processus in infinitum, sed deueniatur ad aliquam cognitionem ita per se notam, quod non indigeat alia cognitione vt probetur.

3 Dicendum igitur est, prędictum theorema esse intelligendum, quod omnis cognitio quę per discursum habetur, siue scientifica, siue opinatiua est expręexistente alia cognitione, it vt deueniatur ad aliquam cognitionem, quę non

habeatur per discursum, sed immediate per lumen principiorum extendimus prædictum theorema etiam ad cognitionem opinatiuam habitam per discursum, quia etiam de illa apponit Philosophus exemplum, & illa etiam vltimate reducitur ad aliquam propositionem lumine principiorum euidentem; ex qua per consequentiam ineuidentem primus assensus opinatiuus deducatur. Imò, & cognitio fidei licet non sit proprie discursiua, quatenus tamen illam præcedit assensus credibilitatis, etiam præsupponit aliquem assensum per se notum, vt ad hoc quod fidem præbeam alicui aliquid mihi dicenti, licet non habeam euidentiam eius, quod dicit, præcedit iudicium euidens, & per se notum, quod vir cognitæ authoritatis dignus est, vt ei fides adhibeatur.

4 Hinc sequitur istud theorema non esse extendendum ad cognitionem angelorum, & multo minus ad cognitionem diuinam, quia cum Angeli non cognoscant per discursum, sed licet ex parte obiecti cognoscant vnum per aliud; ex parte tamen cognoscentis vnica, & eadem cognitione attingunt principia, & conclusiones, essentiam ver. g. & passiones; eorum cognitio non est ex præexistente cognitione. Sed solum id verificatur de cognitione discursiua, non comprahendẽdo totum discursum, vt amplectitur assensum præmissarum, & conclusio-

sionis. Quia quando aliqua præmissarum pertinet ad lumen primorum principiorum, illa non est expraeexistente cognitione, sed solum quod assensus conclusionis per discursum acquisitus est expræexistente cognitione præmissarnm, & assensus etiam præmissarum, si non sint lumine naturali notæ, sunt expræexistente alia cognitione, vsque deueniatur ad aliquod principium lumine naturali notum, ad quod perinde non prærequiratur cognitio alicuius ex quo ipsum probetur.

5 Inde etiam sequitur confutatio erroris Platonis, & responsio ad eius fundamentum. Non enim opportet, quod omnia quæ cognoscimus, prius antea cognouerimus, nec inde sequitur, quod non possumus illa scire, desiderare, quia in aliquo principio, quod cognoscimus, licet non actu in particulari, & explicite cognoscamus conclusionem; cognoscimus tamen illam in communi virtualiter, & implicite, & inde oritur in nobis desiderium illam in particulari, & explicite cognoscendi.

QVÆ-

QVÆSTIO II.

Vtrum ad demonstrationem sint tria præcognita, & duæ præcognitiones?

CVm (vt quæstione præcedenti ostendimus) Aristoteles statuerit, omnem assensum per discursum acquisitum, esse ex præexistenti cognitione, accedens in particulari ad assignandum quæ ad assensum scientificum conclusionis debeant præcognosci, & quę de illis præcognosci debent, asserit ad cuiuslibet conclusionis assensum debere esse tria præcognita, principium videlicet seu præmissas, passionem, & subiectum, & quod de illis debent esse duæ præcognitiones, scilicet *an sint*, & *quid sint*. Inquirimus ergo, an sufficienter tria pręcognita assignentur, & quæ cuilibet illorum competat pręcognitio.

2 Dico igitur primo. Sufficienter assignantur tria prędicta præcognita. Conclusio probatur ex doctrina D. Tho. in præsenti lectione 2. quia cum conclusio cognoscatur propter præmissas, necessario ad illam cognoscendam prærequiritur, ipsas præmissas cognoscere, quæ cũ assumantur per modum vnius principij, illud est vnum ex præcognitis. Sed ad cognoscendum præmissas requiritur, quod co-

cognoſcatur ſubiectum & paſſio. Ecce ergo ad cognitionem ſcientificam concluſionis tria debent eſſe præcognita.

3 Obijcies primo, quod etiam prærequiritur ad aſſenſum concluſionis cognitio bonitatis conſequentiæ: ergo præter tria prædicta præcognita, debet aſſignari aliud, ſcilicet bonitas conſequentiæ. §. Reſpondetur verum quidem eſſe quod bonitas conſequentiæ debet præcognoſci ad aſſenſum concluſionis. In pręſenti tamen ſolum loquitur Ariſtoteles depræcognitis poſterioriſticis, quæ pertinent ad materiam demonſtrationis, non autem ad illius formam.

4 Obijcies ſecundo, quod quamuis præmiſſę conſtent ex ſubiecto & paſſione, tanquam ex eius extremitatibus; paſſio & ſubiectum conſtituunt diuerſa pręcognita ab ipſis pręmiſſis, imòvt quid præcognitũ ad cognitionem pręmiſſarũ requiruntur: ergo etiam debet dari aliud præcognitum ſcilicet medium, quod in vtraque præmiſſa coniungitur cum extremitatibus. §. Reſpondetur, quod medium, cũ ſit quod præbet formam præmiſſis: nõ ponit in numero cum ipſis pręmiſſis; ſubiectum autem, & paſſio, quamuis ingrediantur pręmiſſas, vt illarũ materia, debent præcognoſci ad cognitionem ipſarũ præmiſſarum & ſic conſtituunt diuerſa præcognita.

5 Dico ſecundo, de huiuſmodi pręcognitis ſolum poſſunt eſſe duę pręcognitiones,

nes, *an videlicet sint*, & *quid sint*, quælibet cuilibet præcognito suo modo applicata. Pro quo est aduertendum, quod si pręcognitū sit complexū, quales sunt pręmissæ, solū potest cognosci de illis *an sint*, quod est an sint verę. De subiecto autem debet pręcognosci *an sit*, non quidē, an sit existens (scientię enim, cum sint de necessarijs & perpetuis, abstrahunt ab existentia) sed an sit possibile, quia debet cognosci de illo etiam quid sit, & illud quod non est possibile, non habet essentiam, & debet cognosci de illo (vt dixi) *quid sit*, idest, quam habeat essentiā, & definitionē. De passione vero debet pręcognosci non quidem, *an sit* (id enim est quod intenditur cognosci per assensum cōclusionis) *sed quid sit* passio, hoc est, quid significet nomen passionis: si enim quis ignoret, quid significet nomen passionis, non potest cognoscere veritatem pręmissarum.

6 Obijcies, quod de subiecto non debet præcognosci eius definitio. Plures enim scientię, quę de suo subiecto passiones demonstrant, illius tradunt etiam definitionem. Non igitur definitio subiecti debet esse præcognita.

Resp. quod licet aliquę scientię definitionem tradant sui subiecti, ipsam tamen definitionem non possunt per demonstrationem probare: ac perinde ad cuiuslibet assensum sciētificum per discursum, & demonstrationem acquisitum, per quem cognoscitur, aliquam passionem conue-

nire

nire subiecto, iam de ipso subiecto debet præcognosci *quid est* illius videlicet definitio.

QVÆSTIO III.

Vtrum assensus præmissarum concurrat efficienter ad assensum conclusionis.

NOn loquimur de ipsis præmissis obiectiue sumptis: illæ enim sunt quasi causa materialis conclusionis, quatenus materia præmissarum licet diuersimodè disposita est etiam materia conclusionis; sed loquimur de assensu præmissarum, an ille simul cum intellellectu concurrat efficienter ad assensum conclusionis, ad assensum, inquam, formalem conclusionis; nam ad assensum virtualem illius, cum non sit distinctus ab assensu præmissarum, non potest ipse assensus præmissarum efficienter concurrere.

2 Dico primo. Assensus præmissarum in aliquo genere causæ concurrit ad assensum conclusionis. Oppositum tenent aliqui, existimantes discursum, per quem ex præmissis deducitur conclusio, esse ad modum motus, in quo assensus præmissarum se habet, tanquam terminus à quo, & assensus conclusionis, tanquam terminus ad quem. Et sicut in motu terminus

à

à quo nullam causalitatem exercet in terminum ad quem: ita nec assensus præmissarum aliquam habent causalitatem in assensum conclusionis. Sed nostra assertio est communis. Et in primis, quod assensus præmissarum ad assensum conclusionis non se habeat præcisse vt terminis à quo ad terminum ad quem, probatur. Quia terminus à quo nullam actiuitatem tribuit mobili, vt acquirat terminum ad quem, nec in vi termini à quo mobile acquirit terminum ad quem: Assensus autem præmissarum virtutem tribuit intellectui, vt assentiatur conclusioni, siquidem in vi assensus præmissarum, & propter talem assensum intellectus conclusioni assentitur; ergo assensus præmissarum ad assensum conclusionis non se habet præcisse, vt terminus à quo in ordine ad terminum ad quem; nec præcisse (vt alij volunt) se habent assensus præmissarum, & assensus conclusionis secundum ordinem successionis, siquidem (vt diximus) in vi vnius intellectus procedit ad alterum, ergo aliquem ordinem causalitatis habet assensus præmissarum in assensum conclusionis. Et ita intelligitur communiter illud theorema Philosophi, quod explicuimus quæst. 1. quod omnis doctrina, idest assensus per discursum habitus ex præxistente fit cognitione, ita vt ly *ex* dicat aliquod genus propriæ causalitatis.

3. Maior tamen difficultas est in quo ge-

genere causalitatis assensus præmissarum ad assensum concurrat conclusionis. Certum si quidem est non concurrere ingenere causæ finalis, quia cum assensus præmissarum sit propter assensum conclusionis, potius assensus conclusionis se habet vt finis respectu assensus præmissarum. Nec concurrere potest in genere causa materialis, quia licet præmissæ se habeant, vt materia respectu conclusionis; ipse tamen assensus præmissarum non se habet, vt materia assensus conclusionis; Ac perinde tota difficultas erit an assensus præmissarum concurrat solum (vt aliqui volunt) ingenere causæ formalis determinando intellectum ad assensum conclusionis: an vero concurrat in genere causæ efficientis, tribuendo virtutem intellectui, vt efficienter eliciat assensum conclusionis.

4 Dico ergo secundo, assensus præmissarum ingenere causæ efficientis concurrit ad assensum conclusionis. Ita manifeste videtur deduci ex D. Thoma pluribus in locis 1. enim posteriorum lect. 3. ait, præmissas habere rationem causæ efficientis, & actiuæ respectu conclusionis, & 5. metaph. lect. 3. ait S. D. quod licet præmissæ quoad illarum terminos sint causæ materiales conclusionis, quoad virtutem tamen conclusionem causandi, habent rationem causæ efficientis. Et 1. p. quæst. 24. art. 3. D. Thomas duplicem distinguit discursum. *Alter secundum*

sec-

concurrere proponendo intellectui ipsum obiectum conclusionis quod est concurrere ad assensum illius ingenere causæ formalis obiectiuæ.

5 Secundo autem directè probatur conclusio, quia intellectus, qui licet secundum se sit potens ad cognoscendam conclusionem; non tamen ad cognoscendam illam scientifice & vt ex suis causis & principijs deductam, medio assensu præmissarum fit proximè potens ad cognoscendam sic scientifice conclusionem, & illi scientifice assentiendum. Ergo assensus præmissarum concurrit efficienter ad assensum conclusionis. Patet consequentia. Quia omne quod dat virtutem aut complet virtutem intellectus ad aliquid cognoscendum, concurrit efficienter cum illo ad talem cognitionem. Antecedens autem probatur. Quia in assensu præmissarum continetur virtualiter conclusio, et per præmissas illa manifestatur intellectui: ergo intellectus medio assensu præmissarum fit potens ex illo tanquam ex causa elicere assensum conclusionis. §. Confirmatur. Præmissæ in speculabilibus comparantur ad conclusionem, sicut finis ad media in operabilibus. Sed secundum communiorem sententiam intentio finis concurrit efficienter ad electionem mediorum, et voluntas vt determinata per intentionem, fit potens elicere efficienter actum electionis: ergo assensus præmissarum concurrit efficienter

ter ad aſſenſum concluſionis, & intellectus actuatus per aſſenſum præmiſſarum fit potens elicere efficienter aſſenſum concluſionis.

6 Obijcies primo, quod aſſenſus præmiſſarum, vtpote quo intellectus attingit principia illatiua concluſionis, concurrit in genere cauſæ formalis ad aſſenſus ipſius concluſionis. Non igitur in genere cauſæ efficientis. Antecedens probatur, quia ipſa principia, & media quibus concluſio deducitur, ſunt principia formalia ſpecificatiua ipſius concluſionis: eadem enim materialiter cōcluſio, vt ex diuerſis principijs deducta formaliter à ſe ipſa diſtinguitur: ergo ſimiliter aſſenſus præmiſſarũ ad aſsenſum concluſionis in genere cauſæ formalis concurrit.

7 Reſpondetur, negando primum antecedens, quia quamuis principia per modum obiecti determinent intellectum ad ſpeciem concluſionis; ipſe tamen aſſenſus præmiſſarum, quatenus in virtute continet aſſenſum concluſionis, & tribuit virtutem intellectui ad eliciendum aſſenſum concluſionis, efficienter ſimul cum intellectu ad aſſenſum concluſionis concurrit.

8 Obijcies ſecundo, quod quidquid efficienter cum intellectu concurrit ad cognitionem, vel eſt habitus, aut ſpecies impreſſa & nullus actus, vel aſſenſus intellectus eſt alterius actus efficienter operatiuus, aut productiuus: ergo aſſenſus

sus præmissarum cum sit actus intellectus, non est productiuus alterius actus: ac perinde non concurrit efficienter simul cum intellectu ad assensum conclusionis.

9 Respondetur, quod licet actus intellectus, sicut & voluntatis, qui per se non ordinatur ad alterum actum, non sit productiuus alterius actus; bene tamen potest esse productiuus actus intellectus, & voluntatis, qui ad alium actum ordinatur, & illum in virtute continet, sicut actus intensionis, quia continet in virtute electionis actum, ad illum efficienter cum voluntate concurrit, & voluntati vt eliciat actum electionis, virtutem tribuit. Cum ergo assensus præmissarum ordinetur ad assensum conclusionis, illumque virtualiter contineat; ac intellectui ad eliciendum assensum conclusionis præbeat virtutem, ad cuius elicientiam intellectus absque tali assensu potens non erat, efficienter ad prædictum assensum conclusionis concurrit.

10 Obijcies tertio, quod causa efficiens debet actu existere, dum actu producit effectum. Sed cum actu elicitur assensus conclusionis, iam non existit assensus præmissarum. Ille igitur non concurrit efficienter ad assensum conclusionis. Minor probatur. Tum, quia cum assensus conclusionis eliciatur per discursum, & discursus importet successionem actuum, cessat assensus præmissarum, vt intellectus eliciat assensum conclusionis; ac perinde

non

non existit assensus præmissarum, quando actu elicitur assensus conclusionis. Tum etiam, quia cum diuersum sit obiectum assensus præmissarum, & assensus conclusionis, non potest vterque assensus simul existere in intellectu, quia vt docet Diu. Thomas 1.part. quæstion.85. art.4. intellectus non potest simul plura intelligere, ac perinde cum transit ad eliciendum assensum conclusionis, iam desinit habere præmissarum assensum. Tum deniq; quia, vt Aristoteles concedit in primo capite primi libri posteriorum, & quæstione sequenti explicabimus, licet assensus minoris sit simul cum assensu conclusionis; assensus tamen maioris potest esse prius tẽpore assensu conclusionis. Sed solus assensus minoris non potest esse causa assensus conclusionis, sed si aliquo modo sit illius causa, debet esse simul cum assensu maioris; ac perinde si iste est prius tempore assensu conclusionis, iam non existet realiter cum elicitur assensus conclusionis; ac per consequens non poterit esse causa assensus illius.

11 Respondetur negando minorem: in eodem enim stanti temporis, vt asserit Aristoteles loco citato, existit assensus saltem minoris, & assensus conclusionis, licet cum ille sit causa istius, sit prius natura, quam iste. Vnde ad primam probationem respondetur, quod discursus non importat successionem actuum cum prioritate temporis vnius ad alterum, sed sufficit

ficit quod sit cum prioritate naturæ; & sic assensus præmissarum debet esse saltem prius natura assensu conclusionis. §. Ad secundam probationem respondetur, quod D. Thomas solum intendit, quod intellectus non possit plura eadem attingere cognitione; non tamen quod diuersis actibus non possit simul in eodem temporis instanti plura cognoscere, maxime si sint inter se ordinata, sicut sunt obiectum præmissarum, & conclusionis. §. Ad tertiam probationem respondetur, quod licet assensus maioris præcedat tempore assensum minoris, assensus tamen minoris quatenus determinat assensum præcedentem maioris, continet in virtute ipsum assensum maioris; ac perinde licet ille solum realiter existat cum de facto elicitur assensus conclusionis, ille vt in virtute continens assensum maioris causat efficienter assensum conclusionis.

12 Obijcies quarto, quod assensus præmissarum non potest esse causa neque vniuoca, neque æquiuoca assensus conclusionis. Ergo nullatenus potest esse causa efficiens illius. Quod non possit esse causa vniuoca probatur. Quia est diuersæ speciei ab assensu conclusionis; vtpote hic scientificus, iste ad lumen primorum principiorum pertinens, & causa vniuoca debet esse eiusdem speciei cum effectu. Quod nec possit esse causa æquiuoca probatur. Quia causa æquiuoca est causa vniuersalis determinabilis per alias causas;

sas; assensus autem premissarum quomodocumque sit causa assensus conclusionis, est causa particularis illius, siquidem in eo genere, quo ad illum concurrit, non mediat alia proximior causa.

13 Respondetur, quod licet assensus præmissarum sit causa particularis assensus conclusionis, est tamen causa æquiuoca illius, quia id quod concurrit vt *quo*, & vt virtus agendi, etiam si sit causa particularis & proxima, potest esse causa equiuoca, & ad effectum concurrere diuersæ rationis, & speciei, sicut calor in animali, quia est virtus agendi, licet particularis, est causa æquiuoca productionis sanguinis.

14 Vltimo tandem obijcies, quod si assensus premissarum in genere cause efficientis concurreret ad assensum conclusionis, potest Deus illius concursum supplere, & facere vt absque assensu premissarum intellectus assensum eliceret conclusionis. Consequens est impossibile. Quia absque preuio assensu præmissarum assensus conclusionis non esset scientificus. Ergo ad illum non concurrit assensus præmissarum in genere cause efficientis, sed in genere cause formalis, vel in alio genere cause insuppiebilis à Deo.

15 Respondetur negando sequelam. Quia licet Deus possit supplere concursum cause efficientis; non tamen facere quod effectus eodem modo procedat, sicut

tur à causa particulari efficienti procederet: sicuti potest Deus producere sine generante animal, non tamen vt genitum: quia vt sic dicit essentialem ordinem ad generans. Et quia assensus conclusionis vt scientificus, scilicet vt ex præmissis illatus, dicit essentialem ordinem & dependentiam à principijs & ab assensu illorum, etiam si ad illum assensum premissarum concurrat efficienter, non potest Deus facere quod absque assensu premissarum intellectus assensum eliciat conclusionis formaliter vt scientificum & vt ex principijs illatum.

QVÆSTIO IV.

Vtrum assensus præmissarum necessitet intellectum ad assensum conclusionis, ita vt necessario in eodem instanti temporis sit assensus præmissarum, & conclusionis.

LOquimur de assensu premissarum demonstrationis, an iste necessitet intellectum ad assensum formalem conclusionis, quia assensus virtualis illius non distinguitur ab ipso premissarum assensu; & loquimur de assensu premissarum, qui

illis vt recte in modo, & figura dispositis correspondet, & respectu intellectus bene dispositi, qui non solum cognoscat veritatem & necessitatem pręmissarum, sed & bonitatem consequentię.

2 *Pro* cuius explicatione est aduertendum, duplicem esse necessitatem, alteram quoad specificationem, seu quoad speciem actus, alteram autem quoad exercitium. Tunc necessitatur aliqua potentia quoad specificationem, cum si elicit actũ, debet esse talis determinatę speciei, ita vt non posit elicere cõtrarium: & ob id etiam talis necessitas vocatur necessitas contrarietatis, quia est necessitas ad alteram contrarietatis partem. *Et* vt in intellectu apponamus exemplum, tunc dicitur intellectum necessitari quoad specificationẽ, quod si eliciat actum, debeat esse assensus, ita vt nõ posit esse dissensus, vel è contra, debeat esse dissensus, ita vt non posit esse assensus. Necessitas autẽ quoad exercitiũ est, quando potentia ita est determinata ad elicientiã alicuius actus, quod non possit non elicere illum. De vtroque ergo modo necessitatis inquirimus an intellectus ex assensu pręmissarum necessitetur ad assensum conclusionis.

3 Dico primo. Intellectus ex assensu pręmissarum necessitatur saltem quoad specificationem ad conclusionis assensum ita vt supposito in intellectu assensu pręmissarum, si aliquem eliciat actum, circa conclusionem, necessario debeat esse

assen-

assensus, & nullatenus possit esse dissensus. Conclusio est communis, & patet, quia cognoscens veritatem premissarum, & bonitatem consequentiæ, ac sciens quod in bona consequentia ex vero non potest sequi nisi verum, non potest cognoscere cõclusionem esse falsam; sed si aliquid de illa cognoscat, debet cognoscere, illam esse veram. Sed circa verum necessitatur intellectus saltem quoad specificationem, ita vt circa illud si aliquem eliciat actum, debeat esse assensus, & nullatenus possit dissensus: ergo ex assensu premissarum necessitatur intellectus saltem, quoad specificationem ad conclusionis assensum.

4 Dico secundo ex assensu premissarum necessitatur intellectus etiam quoad exercitium ad assensum conclusionis, ita vt stante assensu premissarum, intellectus non possit non elicere cõclusionis assensum. Oppositum aliqui tenent, sed conclusio est proculdubio Diu. Thomę 1. 2. quęstion. 17. artic. 6. & fere omnium communis. Et probatur, quia licet intellectus in applicatione ad intelligendũ hoc, vel illud obiectum, subdatur voluntati, & possit a voluntate ab aliquo obiecto diuerti, tamen est agens naturale, & applicatum ad obiectum non potest non elicere actum iuxta determinationem, quam habuerit. Sed intellectus per assensum præmissarum conuincitur, & determinatur ad conclusionis assensum, & ipse præmissarum assensus est ap-

plicatio intellectus ad conclusionem: ergo stante tali assensu præmissarum non solum intellectus non potest elicere dissensum conclusionis, sed nec potest non elicere actum assensus. §. Confirmatur, nam potentia visiua licet dependeat à voluntate, quoad applicationem ad aliquod obiectum, quia tamen ex se est potentia determinata, & naturale agens, stante applicatione ad obiectum, non potest non elicere visionem, nisi supernaturaliter ei desit ad visionem diuinus cõcursus: ergo licet potentia intellectiua possit libere à voluntate ad hoc, vel illud obiectum applicari, cum tamen ex vi assensus præmissarum conuincatur, & determinetur ad assensum conclusionis, & ad ipsam conclusionem ex vi talis assensus præmissarum applicetur, stante tali applicatione, & assensu præmissarum, non potest assensum non elicere conclusionis, nisi ei supernaturaliter desit diuinus concursus ad conclusionis assensum.

5 Dico tertio. Hinc sequitur vera intelligentia illius, quod Aristoteles asserit in 1. cap. 1. lib. posteriorum, quod videlicet assẽsus maioris potest esse prius tempore; quam assensus conclusionis, assensus tamen minoris semper debet esse simul tempore, cum assensu conclusionis, licet illum prioritate naturæ præcedens. Quia cum solus assensus maioris non sit adæquata causa conclusionis, potest ille tempore præcedere assensum conclusionis.

Assen-

Assensus autem minoris sub sumptæ, & vt est determinans maiorem, & continens in virtute assensum maioris, cum sit adæquata causa assensus conclusionis, hic vtpote instantaneus in eodem instanti temporis, licet posterius natura sequitur ad assensum minoris. causa enim naturalis in eodem instanti temporis quo existit, causat suum effectum, si ille sit instantaneus.

6 Aduersus secundam conclusionem obijcies primo; quod vt docet D. Thomas 1. 2. quæst. 9. art. 1. ad 3. *Voluntas mouet intellectum quantum ad exercitium actus quia & ipsum verum, quod est perfectio intellectus continetur sub vniuersali bono, vt quoddã bonum particulare.* Sed voluntas non necessitatur quoad exercitium ab aliquo bono in particulari: ergo ad nullum actum intellectus mouet illum necessario voluntas: ac perinde ad nullum exercitium actus est necessitatus intellectus. Patet hæc vltima consequentia, quia si omnis motio intellectus quoad exercitium actus prouenit à voluntate, & ad nullum exercitium actus voluntas necessario mouet intellectum; intellectus ad nullum exercitium actus erit necessitatus: ac perinde quamuis supposito assensu præmissarum intellectus necessitetur quoad specificationem ad assensum conclusionis, non tamen quoad ipsum exercitium actus; sed poterit contingere, quod voluntate tunc non mouente intellectum quoad exercitium assensus conclusionis,

illum de facto intellectus non eliciat.

7 Respondetur, quod aliquæ sunt potentiæ, vt intellectus, & potentia visiua, quæ solum subduntur voluntati, vt ab illa moueantur quoad exercitium actus antecedenter, & quantum ad applicationem ad talem actum, stante tamen applicatione non dependet à voluntate, quod tales potentiæ suos eliciant actus: vt applicata potentia visiua ad obiectum, & existente medio luminoso, non est in potentia voluntatis quod eliciat, vel non eliciat visionem, sed necessario potentia visiua, vt agens naturale visionem eliciet. Eodē modo intellectus applicari poterit, vel nō applicari à voluntate ad cognitionem præmissarum, stante tamen in intellectu præmissarum assensu, quia per illūmet applicatur intellectus ad cognitionem conclusionis, non est in potestate voluntatis facere, quod intellectus eliciat, vel non eliciat conclusionis assensum, sed illum omnino necessario, vt agees naturale intellectus eliciet. Vnde ad argumentū respondetur, quod quia verum est particulare bonum voluntatis, voluntas non omnino necessitatur ad applicandum intellectum ad cognitionem veri, ex suppositione tamen, quod pro sua libertate voluntas applicuerit intellectum ad aliquod obiectum, quia intellectus non subditur voluntati, nisi quoad applicationem, eliciet actum iuxta determinationem obiecti, & quia per assensum

præ-

præmissarum omnino determinatur, & conuincitur ad assensum conclusionis, omnino necessario illum eliciet.

8 Obijcies secundo, quod ex præmissis dispositis, & euidenter cognitis ab intellectu indifferenter potest deduci conclusio directa, aut indirecta: ergo intellectus non est determinate necessitatus ex assensu præmissarum ad assensum conclusionis directæ, sed potest pro libito voluntatis illum mouentis ex talibus præmissis deducere indifferenter assensum conclusionis directæ, vel indirectæ. Non igitur est determinatus necessario ad assensum determinatum particularis conclusionis. §. Respondetur, quod cum conclusio directa immediatius sequatur ex præmissis, mediate autem conclusio indirecta, & omnis causa determinatè ad suum effectum immediatum inclinet, assensus præmissarum determinat, & necessitat intellectum ad assensum conclusionis directæ, licet postea ex illa per nouam applicationem voluntatis possit deducere conclusionem indirectam.

9 Obijcies tertio contra secundam simul, & tertiam conclusionem, quod intellectus humanus est finitæ, & limitatę actiuitatis, non solum quoad intensionem cognoscendi sed etiam quoad numerum cognitorum. Potest ergo contingere, quod aliquis intellectus in cognitione præmissarum compleat numerum obiectorum, quæ intra sphæram suę actiuitatis

continentur: ac perinde quod cognitis premissis, & posito illarum assensu, non solum non eliciat in eodem instanti assēsum conclusionis, sed nec possit illum elicere, vtpote circa obiectum extra spherā suæ actiuitatis existens. Prima cōsequentia probatur; nam si intellectus aliquis v. g. sit limitatus ad decem obiecta, hunc numerum cognitione premissarum potest complere: ac perinde nō erit ei locus ad aliud obiectum cognoscendum, nisi à cognitione alicuius ex decem obiectis, quæ cognoscit, diuertatur.

10 Respondetur dupliciter. Primo, quod cum cognitio conclusionis virtualiter contineatur in cognitione premissarum, & per assensum premissarum fiat intellectus potens ad assensum conclusionis, nunquam admitterem assensum premissarum esse intra spheram alicuius intellectus, intra cuius etiam spheram non esset assensus conclusionis: quia licet cōclusio sit diuersum cognoscibile à premissis; est tamen ita connexa cum illis, vt non posset cadere assensus premissarum intra spheram alicuius intellectus, quin intra eandem cadat assensus cōclusionis. §. Secundo respond. admisso aliquem intellectum ita esse ad aliqua obiecta determinatum, quod non posit ad nouum obiectum applicari, quin vel omnino diuertat attentionem circa aliquod ex præexistentibus, vel aliqua illarum minus intensè consideret, quod ad aliquid horum facien-

ciendum necessitabitus talis intellectus ex vi assensus præmissarum, si in illis compleatur numerus cognitorum, vt sic assensum conclusionis, ad quem necessario est determinatus eliciat.

11 Vltimo tandem obijcies etiam cõtra secundam, & tertiam conclusionem, quod si quis habeat errorem circa aliquã conclusionem, & postea facta demonstratione circa illam, habeat assensum præmissarum, tunc non potest in eodem instanti habere assensum conclusionis: quia debet expelli ab intellectu error, qui cum faciat aliquam resistentiam, non videtur posse in eodem instanti expelli, & assensum elici conclusionis. §. Respondetur quod cum assensus præmissarum omnino conuincat intellectum ad assensum conclusionis, sicut ille est instantaneus, ita & expulsio erroris in eodem sit temporis instanti, licet cum prioritate, & posterioritate naturę in diuerso genere causę: in genere enim causę efficientis prius est assensum elici scientificum, quam expelli erroneum; in genere tamen causę materialis prius est expulsio erroris, quam eliciencia assensus scientifici.

QVÆSTIO V.

Quid, & quotuplex sit propositio immediata, & per se nota.

CVm, vt in sequentibus videbimus, demonstratio sit syllogismus procedens ex veris primis, & immediatis, notioribus, & causis conclusionis, ad eam demonstrationis definitionem intelligendam opportet præcognoscere, quid sit propositio immediata, & per se nota. Et quia demonstratio debet procedere ex propositionibus non qualitercumque veris, sed necessarijs & per se, opportet etiam prius explicare, quid sit propositio de omni, & per se, & quotuplex sit modus dicendi per se. De hoc igitur agemus quęst. sequenti, de primo autem in præsenti tractabimus.

2 Dico igitur primo, propositio immediata est illa, *qua non est altera prior*. Pro explicatione huius est aduertendum, quod propositio, immediata altera est vniuersalis, & quæ ad omnem supponitur scientiam, quæ vocatur *dignitas*, quia illi nullus potest resistere, vt hoc vniuersale principium, *quodlibet est, vel non est*. Alia autem est propositio immediata particularis, vt principium alicuius particularis scien-

scientiæ, quod vocatur *positio*, vt in qualibet scientia definitio sui subiecti. De vtraque ergo tali propositione immediata optima est præfata definitio, aliquæ enim sunt propositiones, in quibus prędicatum conuenit subiecto absque aliquo medio, quod sit causa illud conueniendi subiecto vt hæc propositio, homo est animal rationale. Aliæ autem sunt propositiones, in quibus vt prędicatum conueniat subiecto, datur aliquid medium quod sit causa talis conuenientiæ, vt in hac propositione, homo est risibilis vere datur medium, & causa, vt prædicatum conueniat subiecto, scilicet, hominem esse admiratiuum. Propositio ergo huiusmodi potest probari, & demonstrari per veram causam conueniētiæ prædicati cum subiecto, & sic tali propositioni non conuenit definitio assignata propositionis immediatæ, videlicet quod non sit altera prior illa; conuenit tamen prædicta definitio omni propositioni, cuius conuenientia prædicati cum subiecto non potest per veram causam probari, & demonstrari: sic enim intelligitur prædicta definitio.

3 Obijcies tamen, quod si aliqua esset propositio immediata, maxime in qua prædicatur definitio de definito. Sed illa potest per alteram probari, & proprie demonstrari. Perperam igitur definitur propositio immediata quod sit illa, qua non est altera prior. Minor probatur, quia vna definitio potest probari,

ri, & demonstrari per aliam, vt hæc propositio, domus est ædificium factum ex fundamento, parietibus, & tecto, in qua definitio per causam materialem prædicatur de suo definito, & demonstratur à priori per causam finalem hoc modo. Omne illud quod ordinatur ad defendendum nos ab iniurijs temporis, & aliorum debet constare fundamento, parietibus, & tecto. Sed domus ordinatur ad sic nos defendendum: ergo debet constare fundamento, parietibus, & tecto.

4 Respondetur, quod vt aliqua propositio sit immediata in aliquo genere, (vt asserit noster Author hic quæstion. 2. in solutione ad 6.) sufficit, quod in eo genere non sit altera prior, nec possit in eo genere per alteram probari aut demonstrari; non tamen obstat, quod in alio genere sit alia propositio prior illa, per quam in tali diuerso genere possit probari aut demonstrari.

5 Dico secundo. Propositio per se nota est, *quæ non per aliud medium, sed statim cognita significationem terminorum cognoscitur*. Constat hæc definitio ex differentia propositionis demonstrabilis, & illius quæ non habet medium, per quod posset probari, aut demonstrari, quod hęc explicatis terminis statim cognoscitur, nec indiget aliquo alio vt cognoscatur; illa vero etiam si explicentur termini, non statim cognoscitur, vt quamuis alicui explicetur, quia si-

vt gnir-

gnificant termini huius propositionis, homo est risibilis, non statim cognoscet eius veritatem; vsque dum illa ei probetur & demonstretur per medium, & propriam causam conuenientiæ risibilitatis cum homine. Propositio ergo per se nota est, in qua ita immediate prædicatum conuenit subiecto, vt cum nullum sit medium, aut causa talis conuenientiæ, posita, explicatione terminorum, statim cognoscatur. Ex quo infertur idem esse propositionem aliquam esse immediatam, & per se notam, & omnem immediatam esse per se notam & è conuerso: & solum hæc duo possunt distingui, quod esse propositionem per se notam sit quasi effectus huius, quod est, illam esse immediatam.

6 Obijcies, quod plures propositiones, quarum obiecta sensibus euidenter percipiuntur, vt niuem esse albam, esse frigidam, ignem calefacere, & alia huiusmodi, sunt perinde propositiones per se notæ. Et tamen possunt per veras causas conuenientię prædicari cum subiecto probari, & demonstrari. Perperam igitur dicitur omnem propositionem per se notam esse immediatam, & quæ per propriam causam non possit probari, & demonstrari. Minor patet, nam niuem, v.g. esse albam ex proprio ipsius niuis têperamento, vt per veram causam potest probari, & demonstrari. Et eodem modo possunt probari alia, quæ adduximus.

7. Re-

7. Respondetur, hic solum definiri propositionem per se notam quoad intellectum. Adductæ autem propositiones solũ sunt notę quoad sensum, & euidentia experimentali, non autem sunt per se notæ quoad intellectum, quia cum intellectus possit cognoscere non solum aliquid alicui conuenire, sed & causam talis conuenientiæ, si vere habet causam, non dicitur aliquid esse quoad intellectum notum vsque dum cognoscatur illius causa, si illam habet; & cum conuenientia quæ enunciatur prædicati cum subiecto per prædictas propositiones vere habet causam, tales propositiones non sunt quoad intellectum per se notæ, sed cognoscuntur, & demonstrantur per suam causam.

8 Dico tertio. Propositio per se nota alia est per se nota solum secundum se, alia etiam quoad nos. Diuisio hæc habetur ex D. Thoma 1. p. quæst. 2. art. 1. & quæst. 10. de veritate art. 12. & probatur ex doctrina eiusdem Angelici Doctoris, quia propositio in qua prædicatum est de essentia subiecti secundum se est per se nota, quia secundum se non habet causam per quam possit probari, aut demonstrari; tamen si ex defectu subiecti, intellectus non cognoscat, quid sit prædicatum aut subiectum; talis propositio quoad nos per aliquid quoad nos notius, licet non secundum se notius poterit probari, & demonstrari. Vt hæc propositio, Deus est, est per se nota; cum prædicatum non so-

solum sit de essentia subiecti, sed omnino idem cum subiecto, & tamen quoad nos, qui non cognoscimus, quid sit Deus, per eius effectus, qui quamuis secundum se nõ sint notiores, nobis tamen sunt magis noti, probamus, & demonstramus, Deum esse. Iam igitur aliqua datur propositio solum secundum se, & non quoad nos per se nota. Aliæ autem sunt propositiones, & secundum se, & etiam quoad nos per se notæ, vt illæ in quibus prædicatur definitio de definito, quia non habemus aliqua notiora, etiam quoad nos per quæ illas possimus probare.

9. Quod si inquitas, an propositio in qua prædicatur prima passio de subiecto, vt hæc, omnis homo est disciplinabilis, si supponamus; disciplinabile esse primam passionem hominis, sit per se nota? Respondetur illam esse per se notam secundum se, non vero quoad nos. Oppositum primæ partis huius asserti tenet Scotus in 1. disti n. 2. quæst. 2. existimans propositionem in qua prædicatur passio de subiecto, non esse per se notam, bene tamen illam in qua prædicatur passio de definitione subiecti; vt si dicas, omn e animal rationale est desciplinabile. Sed tamen cum re ipsa, & secundum se non differant subiectum, et eius difinitio, si vna propositio est per se nota secundum se, etiam et altera. Et re vera ita est, quia cum talis propositio in qua prima passio prædicatur de subiecto, non com-

competat subiecto, nisi media definitione subiecti, quæ ab ipso subiecto non distinguitur, re vera in tali propositione prædicatum immediate conuenit subiecto, nec potest per aliquod proprie medium probari: ergo secundum se talis propositio est immediata, & per se nota; non est tamen per se nota, quoad nos, quia cum nobis notior sit definitio alicuius, quam ipsum definitum, propositio, in qua prædicatur prima passio de subiecto, cum probetur per ipsam definitionem subiecti, quæ quo ad nos est notior, demonstratur quoad nos; ac perinde licet secundum se sit per se nota, non tamen quoad nos.

QVAESTIO VI.

Quid sit propositio de omni: *quot sint modi per se: & quid sit prædicatum vniuersale?*

DE his tribus simul in hac quæstione inquirimus; quia (vt videbimus) se habent tanquam superius, & inferius, & de his tribus opportet prius agere, quam de demonstratione, vt postea videamus, an illa ad demonstrationem requirantur.

2 Circa primum igitur est aduertendum, quod aliud est dici *de omni* prioristicum; aliud vero posterioristicum. Dici *de omni* prioristicum, vt in tertio libro

Sum-

Summularum explicuimus, est quod ita prædicatum dicatur de subiecto, vt nihil sit subsumere sub subiecto, de quo siue vere siue false, siue necessario, siue contingenter non dicatur prædicatum. Dici vero *de omni* posterioristice est, quod nihil sit subsumere sub subiecto, de quo vere & semper non dicatur prædicatum. Cum autem id quod vere & semper de aliquo dicitur, necessario illi competat, dici de *omni* posterioristice est, quod sit propositio de *omni* & necessaria, & quia in materia necessaria, indefinita æquiualet vniuersali propositio indefinita licet quoad modum non sit *de omni*, quia prædicatum non dicitur de subiecto distributo, quo ad rem tamen, & æquiualenter potest esse *de omni* posterioristice.

3 Obijcies, quod hæc propositio, Deus est, vtpote necessaria, est *de omni* posterioristice, & tamen non de omni, quod potest subsumi sub subiecto potest dici prædicatum, quia cum subiectum sit omnino singulare, nihil est subsumere sub illo. Perperam igitur definitur propositio *de omni*, quod sit, in qua nihil sit subsumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum. §. Respondetur negando consequentiam, quia consulto dicitur negatiue, quod nihil sit subsumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum, quod potest verificari, vel positiue, quia de omni subsumpto sub subiecto dicitur prædicatum, vel negatiue, quia nihil

est

est subsumere sub subiecto, vt in adducta propositione.

4 Obijcies secundo, quod istæ propositiones, sol oritur, in omni Vere sunt tonitrua, sunt propositiones *de omni* posterioristice, cum de illis possit esse scientia. Et tamen prædicatum non conuenit semper subiecto, sed interdum competit: sol enim mane oritur, & vespere non oritur, & non in omni tempore sunt tonitrua, immò neque in omni Vere. Male igitur definitur propositio *de omni* posterioristice, quod prædicatum semper conueniat subiecto.

5 Respondetur cum nostro Authore, quæst. 3. circa solutionem primi argumenti, quod sicut in scientijs non est idem gradus certitudinis, ita & in propositionibus *de omni* est quadruplex gradus conueniendi prædicatum subiecto. Primus, conueniendi semper, & pro omni tempore indefectibiliter, ita vt nec supernaturaliter possit non conuenire; vt in hac propositione, omnis triangulus habet tres angulos. Secundus conueniendi semper, naturaliter tamen, ita vt supernaturaliter possit non competere vt prædicatum huius propositionis, omnis homo est risibilis si Deus potest separare risibilitatem ab homine. Tertius conueniendi naturaliter indefectibiliter, pro certo tamen, & determinato tempore, vt prædicatum huius propositionis, sol oritur in nostro emispherio, quod naturaliter, & indefectibiliter competit

petit Soli pro determinato tempore auroræ. Quartus denique gradus est conueniendi prædicatum subiecto pro determinato tempore, regulariter tamen & vt in plurimum, vt quod in omni Vere sint tonitua. Et omnes istæ propositiones sunt *de omni* posterioristico, quia omnes suo modo sunt necessariæ.

6 Quoad secundum quatuor assignat Aristoteles modos per se. Primus, in quo de definito, aut pars definitionis prædicatur definitio. Secundus modus per se est in quo subiectum est de definitione prædicati, vt cum prædicatur passio de suo subiecto. Tertius cum aliquid existit per se, & non in alio. Quartus, cum de causa per se eius prædicatur effectus, vt ædificator ædificat. Et dicitur causa per se ad differentiam causæ per accidens, vt musicus est causa per accidens ædificandi; vt ædificet enim per accidens est, quod sit musicus. Et est aduertendum, quod ex his quatuor modis duo priores sunt modi per se prædicandi; tertius est modus per se essendi; quartus est modus per se causandi. Vnde licet in illo possit fundari modus prædicandi, non tamen ex eo, quod sit modus per se causandi, nisi aliunde proueniat, sequitur, quod sit modus per se prædicandi. Plures enim effectus accidentaliter prædicantur de sua causa per se, vt hæc propositio est accidentalis, ædificator ædificat. Aliquando tamen coincidunt modus per se causandi

&

& modus per se prædicandi, quia propria passio in secundo modo per se prædicatur de suo subiecto, & subiectum est causa per se passionis.

7 Obijcies primo aduersus primum modum perseitatis. Quod non solum propositiones in quibus definitio, aut pars definitionis prædicatur de definito, sunt in primo modo dicendi per se, sed plures aliæ, vt cum vna definitio prædicatur de alia, vt si dicas, syllogismus faciens scire est syllogismus constans ex veris, primis immediatis, &c. Et cum differentia superior prædicatur de inferiori, vt si dicas, rationale est sensibile. Perperam igitur limitatur primus modus prædicandi per se ad propositiones, in quibus definitio, aut pars definitionis prædicatur de definito.

8 Respondetur, Aristotelem asserere quod omne prædicatum quod est de essentia subiecti prædicatur in primo modo dicendi per se de illo, & sic sunt in primo modo dicendi per se propositiones positæ in argumento. Cum autem dicitur, quod primus modus dicendi per se est, quando definitio, aut pars definitionis prædicatur de definito, id ponitur magis, vt exemplum, certum, & notius, quam ad limitandum talem modum dicendi per se.

9 Obijcies secundo, quod in hac propositione, risibile est homo, prædicatur pars definitionis de definito, quia subiectum est de definitione propriæ passionis; &

& ideò cum è conuerso risibile prædicatur de homine, dicit Aristoteles, quod est in secundo modo dicendi per se, quia subiectum est de definitione prædicati: & tamen tales propositiones non sunt in primo modo dicendi per se. Non omnis igitur propositio, in qua prædicatur definitio, aut pars definitionis de definito, est in primo modo dicendi per se. Minor probatur. Tum, quia prædicatum est quid intrinsecum subiecto, substantia enim extrinseca est accidenti. Tum etiam, quia talis propositio est indirecta: ergo non videtur esse in primo modo dicendi per se.

10 Respondetur, negando minorem, & ad primam probationem dico, quod cum totum esse accidentis proprii sit in ordine ad determinatum subiectum, licet illud, cum sit substantia, sit ipsi accidenti extrinsecum, ordo tamen ad illud est essentialis, & si propria passio significetur in concreto, essentialiter de illa prædicatur proprium subiectum. §. Ad secundam probationem respondetur primo, quod non obstat, propositionem esse indirectam, dummodo sit essentialis, vt non pertineat (licet aliqualiter minus proprie) ad primum modum dicendi per se. §. Secundo respondetur, quod propria passio potest comparari ad subiectum, vt ad id cui tanquam forma inhæret, & vt ad id in ordine ad quod definitur. Et licet primo modo consideratum subiectum,

præ-

prædicetur indirecte de passione ; iuxta alteram tamen considerationem prædicatur directe de illa , quia omnis definitio , & pars definitionis directe prædicatur de definito .

11 Obijcies tertio contra secundum modum per se , quod non solum accidens proprium ; sed & omne accidens definitur per subiectum . Et tamen non omne accidens prædicatur in secundo modo dicendi per se de subiecto , sed aliquid omnino accidentaliter , vt accidens commune . Perperam igitur dicitur, quod propositiones , in quibus subiectum est de definitione prædicati, sunt in secundo modo dicendi per se . §. Respondetur cum nostro Authore , quæst.3. ad 4. quod cum accidens commune, licet per se dicat ordinem ad subiectum , nullum tamen sibi vendicet determinatum subiectum , nullum est subiectum determinatum , de quo possit prædicari , quod de illius sit definitione ; accidens autem proprium cum determinatum exigat subiectum cui competit , & à quo dimanat , cum de illo prædicatur , prædicatur , de eo , quod est de illius definitione , ac perinde in secundo modo dicendi per se .

12 Circa tertium denique , quod inquirebamus , quid sit propositio de prædicato vniuersali , respondetur cum Aristotele in præsenti 1. libro cap. 4. *Quod vniuersaliter id competit , quod dicitur de omni per se , & secundum quod ipsum* . Pro

cuius

cuius explicatione est aduertẽdum, quod hęc tria, *de omni, per se, & secundum quod ipsum* habent se tanquam superius, & inferius: omnis enim propositio, quæ est de prædicato vniuersali, idest, secundũ quod ipsum, est per se; & omnis quę est per se, est de omni; non tamen omnis quę est de omni, est de per se, nec omnis, quę est per se, est de pręd icato secundũ quod ipsum.

13 Iuxta quam definitionem tria requiruntur ad prædicatum vniuersale, vt sumitur in pręsenti. Primum est, quod sit *de omni*, defectu cuius risibile non est pręd icatum vniuersale respectu animalis. Secundum est, quod sit *per se*. Defectu cuius album non est pręd icatum vniuersale respectu niuis, quia licet sit *de omni*, nõ tamen est per se, sed conuenit contingenter niui. Tertium est, quod conueniat subiecto *secundum quod ipsum*; idest secundum, quod tale est seu conuertibiliter; defectu cuius sensibile nõ est pręd icatum vniuersale respectu hominis, quia licet sit pręd icatum *de omni, & per se*; non tamen conuenit illi *secundum quod ipsum*, siquidem sensibile non conuenit homini secundũ quod est homo, sed secundum quod est animal; nec perinde dicitur conuertibiliter cum homine. Pręd icatum autem vniuersale ad modum explicatum eo ipso dicitur conuertibiliter cum subiecto.

QVÆSTIO VII.

Vtrum recte ab Aristotele definiatur demonstratio.

DEmonstratio duo includit, formam scilicet syllogisticam, & materiam præmissarum; ratione materiæ causat scientiam, licet ad id vt conditio forma syllogistica, seu bonitas consequentiæ requiratur. Et quia Aristoteles in libris priorum sufficienter formam explicuit syllogisticam; nunc demonstrationem quoad materiam dupliciter definit. Primo in ordine ad effectum, seu finem, *quod sit syllogismus faciens scire*. Secundo per ea quibus demonstratio debet constare, videlicet, quod sit *syllogismus ex veris, primis, & immediatis, prioribus, notioribus, & caussis conclusionis*. De vtraque ergo ista definitione inquirimus, an sit bona.

2 Dico primo. Prima assignata definitio demonstrationis est bona. Probatur, quia cum demonstratio sit instrumentum intellectuale, cuius finis est scientia, optime in ordine ad talem finem, qui simul est effectus demonstrationis, definitur. Ex quo etiam excellentia demonstrationis super alios syllogismos, qui non faciunt scire, deducitur. Cum au-

autem in ea definitione dicitur, quod demonstratio facit scire, si scire accipiatur pro actuali assensu scientifico (vt re vera videtur accipi) demonstratio accipitur, non pro toto syllogismo, vt includit præmissas, & conclusionem, sed solum pro præmissis in modo, & figura dispositis, quarum assensus sunt causa assensus conclusionis; ac perinde faciunt scire; si autem scire accipiatur pro habitu scientiæ, sic demonstratio sumpta pro assensu præmissarum, & conclusionis facit scire, quatenus talis, conclusionis assensus scientificus habitum generat scientiæ.

3 Dico secundo, optima est secunda assignata demonstrationis definitio. Probatur. Tum authoritate Aristotelis, & omnium eius interpretum. Tum etiam, quia optime aliquid definitur per suam causam materialem; ergo cum sic per secundam definitionem definiatur demonstratio, optime per illam definitur. Tum denique, vel maxime id probatur, explicando singulas definitionis particulas. Ex quarum explicatione non solum bonitas prædictæ definitionis comprobabitur, sed & omnia quæ aduersus illam poterunt obijci, obiter diluentur.

4 Demonstratio igitur est *syllogismus ex veris*. *Syllogismus* ponitur loco generis, quia enthimema, cum in illo non coniugatur medium cum extremitatibus, non est demonstratio. Debet autem demonstratio constare ex præmissis *veris*,

quia licet verum possit inferri ex falso, non tamen tanquam ex causa; qualiter conclusio in demonstratione sequitur ex pręmissis. Vnde cum conclusio demonstrationis vtpote scientifica non solum debeat esse vera, sed & necessaria, præmissę non solum debent esse veræ, sed & necessariæ, propositiones videlicet *de omni & per se*.

5 Debet etiam constare demonstratio *ex primis, & immediatis*, & quamuis in in re idem sit aliquam propositionem esse primam & immediatam, ponitur tamen vtrumque (vt ait D. Thomas hic lect. 4.) ad explicandum, quod dicitur propositio immediata quatenus non est altera prior per quam probatur, & dicitur prima in ordine ad conclusionem, quia est prior illa.

6 Omnis autem demonstratio debet constare ex propositionibus immediatis, formaliter, vel virtualiter proxime, vel remote, vt explicat Diuus Thomas hic lectione 4. quia in demonstratione verbi gratia, primæ passionis præmissæ debent in se ipsis esse immediatæ, & quæ per aliud non possunt probari, aut demonstrari. In demonstratione autem aliarum sequentium passionum, licet præmissæ sint per alias priores propositiones demonstrabiles, quia tamen nisi quis sciat easdem præmissas ad principia indemonstrabilia reducere, non potest medijs illis scientiam habere conclusionis, ipsæ præmissæ,

missæ, vt ad principia indemonstrabilia reductæ dicuntur virtualiter, & remote immediatæ, & sic omnis demonstratio debet procedere ex immediatis virtualiter saltem & remote.

7 Ex tribus reliquis definitionis particulis prius cum Aristotele explicatur vltima, quia ex illa deducuntur aliæ duę. Debet igitur demonstratio constare *ex causis conclusionis*. Pro quo est aduertendum, quod omnis præmissa ex qua infertur conclusio, est causa illius saltem in cognoscendo, quia est causa, vt illa cognoscatur, sed insuper possunt præmissæ esse causæ conclusionis in essendo, ac perinde etiam in cognoscendo: & quãuis hic possent accipi causæ conclusionis, vt abstrahunt à causis in essendo; vel solum in cognoscendo, vt hæc definitio competat etiam demonstrationi à posteriori: tamen quia Aristoteles hic solum intendit definire demõstrationem à priori seu *propter quid*, quia illa solum est simpliciter demostratio, & facit simpliciter scire, in hac definitione cum dicitur, quod demonstratio debet procedere ex causis conclusionis, intelligitur ex causis non solum in cognoscendo, sed in essendo. Per causas autem in essendo intelligimus veras causas phisicas, vel id quod se habet vt ratio formalis conclusionis etiam cum sola distinctione virtuali ab illa: qualiter inter passiones entis, licet

propter identitatem formalem vna non sit causa phisicè alterius, est tamen ratio formalis illius; & inter attributa diuina vnum consideratur, vt ratio formalis alterius, quod sufficit vt sic vnum per alterum demonstretur.

8 Aliæ denique vltimæ duæ particulæ, videlicet, quod demonstratio debeat procedere *ex prioribus, & notioribus*, ex præcedenti facile deducuntur, quia cum omnis causa, vel ratio formalis alicuius sit prior illo, si demonstratio debet procedere ex causis conclusionis, etiam ex prioribus ipsa conclusione: & ex notioribus illa, quia cum conclusio cognoscatur propter præmissas, præmissæ debent esse notiores ipsa conclusione.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum præmissæ sint certiores conclusione.

EX Aristotelę cap. 2. libri primi posteriorum deducitur, præmissas debere esse certiores, & notiores conclusione, quia *propter quod vnum quodque tale, & illud magis*: ergo cum propter præmissas certificemur de conclusione, ipsæ debent esse certiores conclusione. Circa hoc igitur dictum, & circa rationem illius in-

in præsenti de eius veritate dubitamus?
Videtur enim in primis ipsum assertum esse falsum. Primo, quia præmissæ sunt causæ naturales assensus conclusionis: ergo influunt totam suam certitudinem in conclusionem: ac perinde non sunt certiores illa. §. Secundo, quia in demonstrationibus Theologicis quandoque concurrit altera præmissa naturalis: ergo illa saltem non potest habere maiorem certitudinem, quam conclusio, quæ supernaturalem habet certitudinem ex certitudine alterius præmissæ de fide deriuata. Tertio, quia si omnes præmissæ essent certiores conclusione, cum ordine quodam plures passiones demonstrantur; assensus decimę, aut vndecimæ conclusionis nullam, vel remisissimam haberet certitudinem, contra manifestam experientiam, quod etiam de vltimis conclusionibus sumus certissimi. Sequela probatur, quia si prima principia indemonstrabilia sunt certiora prima conclusione, & hæc cum assumatur, vt principium ad demonstrandam secundam conclusionem, sit certior illa; deueniendo sic ordinate ad vltimas conclusiones, videtur quod illæ nullam, vel remisissimam habeant certitudinem.

2 Aduersus rationem autem conclusionis fundatam in illo axiomate *propter quod vnum quodque tale, & illud magis,* facit, quod illud plurimas habet instantias. Prima, quia paries est albus pro-

propter albedinem, & tamen albedo, nõ est magis alba. Secunda, quia sanguis minuitur propter sanitatem, & tamen sanitas non magis minuitur. Tertia, quia terra est calida propter solem; & tamen sol non est magis calidus. Quarta, quia cõclusio scitur propter prima principia: & tamen principia non magis sciuntur. Quinta, quia Petrus est homo propter patrem ipsum generantem: & tamen pater non est magis homo, quam ille. Sexta, quia Filius in diuinis spirat propter patrem communicantem ei virtutem spiratiuam: & tamen Pater non magis spirat, quam Filius. Septima, quia animal est risibile propter hominẽ: & tamen homo non est magis risibilis, quam animal.

3 His tamen non obstantibus, verum est, quod si solum propter præmissas, & non aliunde assentiatur quis conclusioni, certius assentietur præmissis, quam conclusioni, idque optima ratione ex prędicto axiomate recte intellecto comprobatur. Dixi, si quis conclusioni solum propter præmissas, & non aliunde assentiatur: nam vt optime aduertit noster Author in præsenti quæstion. 2. circa solutionem ad 8. argumentum si quis assentiatur huic conclusioni, Deus est, & propter præmissas, quibus illa à posteriori, & quoad nos demonstratur, & simul propter authoritatem Dei id dicentis, maiorem certitudinem habet conclu-

sio-

sionis quam præmissarum. Cõclusio autem quoad vtramque partem non melius, quam ex solutionibus obiectionum aduersus illam comprobabitur.

4 Vnde ad primã dico, quod cũ præmissarum assensus, licet sint causę naturales, sint etiã causæ æquiuocę assensus conclusionis non influunt in illum totam suã certitudinem, quia causa æquiuoca quamuis naturalis non producit effectum æqualis perfectionis cum ipsa. §. Ad secundã respondetur, quod licet præmissa naturalis secundum se sit minoris certitudinis, quam conclusio Theologica, vt tamen assumitur cum altera præmissa de fide, & ab illa eleuatur, habet certitudinem supernaturalem, & maiorem quam ipsa conclusio Theologica. Ad tertiam obiectionem neganda est sequela; quia excessus certitudinis præmissarum ad conclusionem, neque est perceptibilis, neque ita magnus, vt deueniendo ad vltimam conclusionem, illa habeat remisissimam certitudinem, quia talis remissio certitudinis non fit per modos determinatos, ita vt si primum principium alicuius scientiæ habeat certitudinem v. g. vt quatuor, prima conclusio habeat solum certitudinem vt tria, & secunda vt duo, & tertia vt vnum; sed fit talis remissio per partes proportionales ita vt forsan vltima conclusio habeat certitudinem, vt duo.

5 Ad secundum autem principale argumentum contra veritatem illius axio-

matis, vt respondeamus, est aduertendum, quod vt illud verificetur, aliquas diuersis in locis ei adhibet limitationes D. Thomas, vt 1. part. quæstion. 87. art. 2. & in 1. distinct. 12. quæst. 1. artic. 2. ad 2. & 2. metaph. lect. 2. & 1. Posteriorum lect. 6. ex cuius doctrina deducitur, quod vt prædictum axioma sit vndequaque verum, tres requiruntur conditiones. Prima, quod effectus, & causa conueniant in eadem ratione, & denominatione, & vnum sit tale, quia alterum est tale. Secunda, quod talis ratio in qua conueniunt, suscipiat magis, & minus. Et tertia, quod distinguantur causa, & effectus, & non sit eadem forma vtriusque: cum his enim conditionibus nullam prædictum axioma patitur instantiam, & illę quæ in argumento assignantur, ex defectu alicuius ex his conditionibus proueniunt. Vt ex defectu primæ conditionis quatuor priores instantiæ: paries enim, & albedo non conueniunt in denominatione albi, nec paries est albus, quia albedo est alba; sanguis autem & sanitas licet possint conuenire in ratione minutionis, non ideò sanguis minuitur, quia sanitas minuitur. Tertia etiam, & Sol non conueniunt in ratione calidi, nec terra est calida, quia Sol est calidus. Nec denique prima principia conueniunt in ratione, & denominatione sciri, quia prima principia non sciuntur. Defectu autem secundæ conditionis prouenit quinta instantia:

quia

quia licet filius sit homo propter patrem generantem, & talis causa, & effectus cõueniant in denominatioue hominis; ratio tamen hominis non suscipit magis, aut minus. Præterquam quod potest dici, quod pater nõ est causa per se filij, & hoc axioma soluta habet verum in causis per se, & quę sunt causę non solum rationis indiuidualis, sed etiam speciei. Defectu denique tertia conditionis proueniunt duæ vltimæ instantię, quia eadem est forma, & ratio spirandi in Patre, & in Filio, & eadem risibilitas in homine, & in animali.

6 Sic igitur explicatum, & limitatum prædictum axioma optime probat intentum Aristotelis, quia præmissarum assensus sunt causæ realiter distinctæ ab assẽsu conclusionis, & in talibus causis, & effectu nõ est eadẽ forma nec eadẽ certitudo & cõueniunt in denominatione certitudinis, & conclusio est certa, quia præmissæ sunt certæ, ac denique certitudo est ratio potens suscipere magis, aut minus: ergo si assensus conclusionis est certus propter præmissas, præmissæ sunt magis certæ.

QVAESTIO IX.

Vtrum adæquate diuidatur demonstratio in demonstrationem, quia & propter quid.

VT ad quæstionem respondeamus, opportet præmittere, quid sit demonstratio *quia* & *propter quid*, ad quod resolutorie est dicendum; demonstrationem *propter quid* esse per quam demonstratur, quid aliquid sit, & propter quid sit per causam eius propriam. Causa autem propria est illa, quę conuertitur cum suo effectu, vt causa propria risibilitatis, esse admiratiuum, quia conuertitur admiratiuum cum risibili. Et etiam causa propria licet magis mediata est rationalitas, quia etiam conuertitur admiratiuum cum rationali. Demonstratio autem *quia* (quæ non dicitur *quia*, idest per causam, sed quæ demonstrat, quod aliquid est) est illa per quam demonstratur, quod aliquid est, non tamen propter quid sit, tanquam per causam propriam, vt cũ demonstratur, quod aliquid sit per suum effectũ, vel per causam remotã nõ conuertibilem cum effectu, vt si demõstres lapide nõ respirare, quia nõ est animal, sic, omne respirans est animal, lapis non est animal: ergo

ergo lapis non respirat: esse enim animal, est causa remota respirandi; non tamen propria, quia non conuertitur cum effectu: licet enim omne respirans sit animal, non tamen omne animal respirat.

2 Hinc sequitur, non esse idem demonstrationem *propter quid*, & demonstrationem à priori, quia licet omnis demonstratio *propter quid*, sit à priori; non tamen omnis demonstratio a priori est *propter quid*. Demonstratio enim per causam remotam est à priori, siquidem omnis causa etiam remota est prior suo effectu: & tamen non est demonstratio *propter quid*, quia non est per causam propriam: similiter non est idem demonstratio à posteriori, ac demonstratio *quia*. licet enim omnis demonstratio à posteriori sit demonstratio *quia* non omnis demonstratio *quia* est à posteriori, sed solum illa quæ est per effectum; non autem illa quæ est per causam remotam.

3 His suppositis dicendum est, adæquate diuidi demonstrationem in demonstrationem *quia*, & *propter quid*. Conclusio cum Aristotele capit. 10. est communis omnium eius interpretum, & inter illos nostri Authoris in præsenti, quæstion. 5. & probatur, quia hæc diuisio datur per immediate contradictoria, scilicet per demonstrare aliquid per propriam illius causam, per quod constituitur demonstratio *propter quid*, & demonstrare aliquid non per propriam illius causam,

in

in quo consistit demonstratio *quia*, sed diuisio per contradictoria non potest nō esse adæquata, cum non possit aliquid contineri subdiuiso, cui non competat aliquod ex dictis membris contradictorijs: ergo prædicta diuisio est adæquata, id quæ amplius patebit ex solutione illorū, quæ aduersus eius sufficientiam obijciuntur.

4. Obijcies ergo, plures esse demonstrationes, quæ ad nullum membrum huius diuisionis pertinent, insufficiens ergo est præfata diuisio. Antecedens probatur primo, nam demonstratio, quam commentator appellat demonstrationem simpliciter, quæ demonstrat, quid sit aliquid & propter quia sit, non est determinate demonstratio propter quid, *aut* demonstratio, *quia*. Secundo, quia demonstratio per signum, cum illud possit non esse causa, aut effectus eius quod demonstratur, non est demonstratio, *quia* aut *propter quid*. Tertio, nam demonstratio deducens ad impossibile, non videtur ad aliquod mēbrum huius diuisionis pertinere. Quarto, quia neque etiam demonstratio, quæ procedit per negationem, videtur esse demonstratio *quia*, aut *propter quid*: quia negatio cum nihil sit, non potest esse causa, aut effectus alicuius. Quinto, quia demonstratio vnius effectus per alterum, quorum vnius non sit effectus, nec causa alterius, non potest esse demonstratio *quia* nec *propter quid*. Sexto, quia demonstratio in qua ex prædicato superiori colligitur

tur aliquid conuenire inferiori, vt si dicas, omne animal est substantia, omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia, nec est demonstratio, *quia* nec *propter quid*, cum animal non sit causa, aut effectus substantiæ. Septimo denique, quia cum demonstratur propositio singularis ex vniuersali, in qua continetur, non est demonstratio, *quia* aut *propter quid*, cum non sit per causam, nec per effectum.

5 Respondetur tamen, negando antecedens. Ad primam probationem respondetur demonstrationem, quam appellat commentator demonstrationem simpliciter, esse demonstrationem propter quid. Quia omnis demonstratio *propter quid*, cum demonstret, propter quid sit veritas conclusionis, virtualiter etiam demonstrat, quod illa sit, & si aliqua demonstratio id explicite demonstret, erit perfectior demonstratio intra demonstrationem propter quid. Ad secundam probationem respondetur, per demonstrationem a signo solum demonstrari, rem esse, non propter quid sit, siue signum sit causa remota, siue effectus, siue aliquid concomitans. Vnde talis demonstratio semper est demonstratio, *quia* cum illa non solum sit demonstratio per effectum, sed quæ demonstrat, rem esse non propter quid: & in hoc peccant plures obiectiones, dum accipiunt demonstractionem *quia*, quod sit solum ea, quæ est per effectu. Ad tertiam respondetur, quod demon-

monstratio deducens ad impossibile, si deducat ad impossibile per causam propriam vt si demonstretur lapidem non esse risibilem, quia sequeretur illum esse rationalem, pertinet ad demonstrationem propter quid; si autem deducat ad impossibile per effectum, vt si demonstretur lapidem non esse rationalem, quia sequeretur illum esse risibilem, aut per causam remotam, vt si probetur lapidem non respirare, quia sequeretur illum esse animal, pertinet ad demonstrationem *quia*. Ad quartam similiter respondetur; quod etiam negationes suo modo sunt causa, & effectus alterius negationis. Vnde demonstratio procedens ex negatione causæ propriæ, vt si sic demonstres pisces non respirare, omne respirans habet pulmonem, pisces non habent pulmonem: ergo pisces non respirant, est demonstratio propter quid: & demonstratio procedens ex negatione effectus, vt hæc; omne risibile est admiratiuum, nullus lapis est risibilis: ergo nullus lapis est admiratiuus: & quæ procedit per negationem causæ remotæ; vt hæc omne respirans est animal, nullus lapis est animal: ergo nullus lapis est respirans, pertinet ad demonstrationem *quia*. Ad quintam probationem, quidquid sit an vnus effectus possit demonstrari per alium, si talis detur demonstratio, illa erit demonstratio *quia*, cum ad illã pertineant omnes demõstrationes per quas demõstratur, rẽ esse,

&

& non propter quid sit. §. Ad sextam respondetur, illam demonstrationem pertinere ad demonstrationem *quia* eo, quod esse animal non est causa propria, vt aliquid sit substantia, sed quasi causa remota, quia animal non dicitur ad conuertentiam cum substantia. §. Ad vltimam denique probationem dico, quod præterquam quod cum ex vniuersali probatur singularis in illa contenta, cum id non fiat artificiose, & per verum medium distinctum à conclusione, sed solum per applicationem vniuersalis ad suas singulares, talis syllogismus vere non est demonstratio; si tamen esset demonstratio, illa esset demonstratio propter quid, quia vniuersalis se habet vt causa omnino proxima, & propria singularis.

QVÆSTIO X.

Vtrum diuisio demonstrationis in demonstrationem quia *&* Propter quid *sit vniuoca.*

CVm demonstratio sit instrumentum intellectuale ad generandam scientiam, resolutio huius quæstionis maxime dependet ex altera, an scilicet demonstratio, *quia* generet simpliciter scientiam. Ad quod resolutorie respondetur, quod licet imperfectam simpliciter tamen generat scientiam. Probatur primo, quia scien-

scientia, quam plures philosophi habent, quod Deus sit, licet comparata ad scientiam, quam de Deo habent beati sit multo imperfectior illa, & in comparatione illius possit dici secundum quid scientia; tamen absolute, & simpliciter est scientia. Et tamen illa habetur per demonstrationem, *quia* & per effectus: ergo demonstratio, *quia* generat simpliciter scientiam. §. Confirmatur, quia D. Thomas 1. part. quæst. 2. art. 2. & 3. absolute, & sine addito ait, Deum esse, demonstrari, idque pluribus rationibus, & omnibus ab effectibus demonstrat, sed quod absolute demonstratur, absolute & simpliciter scitur: ergo demonstratio à priori simpliciter generat scientiam.

2 Secundo probatur conclusio, quia assensus, qui habetur per demonstrationem per effectus est simpliciter assensus intellectualis, & habitus qui producitur per illum est habitus simpliciter intellectualis: ergo talis assensus, & habitus debent esse simpliciter in aliqua specie; non autem nisi in specie scientiæ: ergo ad illam simpliciter pertinet. Minor probatur, quia talis assensus, & habitus cum sit certus, & euidens non potest esse fidei, aut opinionis, & cum sit per discursum acquisitus non potest pertinere ad lumen primorum principiorum. Restat ergo, quæ pertineat ad habitum, & assensum scientificum.

3 Objicies primo, quod Aristoteles

(vt

(vt infra videbimus) definiens scire, ait quod scire est rem per causam cognoscere: ergo demonstratio per effectum non facit simpliciter scire. §. Respond. primo, quia ea definitio intelligitur de causis, vt abstrahunt à causis in essendo, simul & cognoscendo, & à causis solum in cognoscendo: & demonstratio per effectum licet non faciat scire per causas in essendo, facit scire per causas in cognoscendo; quia etiam effectus quatenus magis nobis noti sunt causæ in cognoscendo suæ causæ in essendo. Secundo dicitur, quod Aristoteles ibi solum definiuit scientiam, quæ sit perfectissime scientia, quæ solum est illa, quæ habetur per veram, & propriam causam in essendo. Inde tamen non sequitur, quod scientia per effectum non sit re vera simpliciter scientia, licet in comparatione ad aliam perfectissimam possit quodammodo vocari scientia secundum quid.

4 Obijcies secundo, quod demonstratio *quia* non quietat intellectum, sed ille manet suspensus quoad vsque radicem, & propriam causam veritatis sciat, proprium autem videtur scientiæ quietare intellectum: ergo per demonstrationem *quia* non videtur proprie, & simpliciter generari scientiam. §. Respondetur, quod cum per demonstrationem *quia* non attingatur, aut intendatur, quid sit obiectum, sed an illud sit, & hoc euidenter per illam probetur: quantum ad hoc per talem demonstrationem quietatur intellectus: licet quia talis

talis demonstratio est imperfecta, & solum tendit ad præambulum scientiarum, videlicet ad an est obiecti, maneat desiderium perfectius cognoscendi obiectum, & sciendi de illo quid, & propter quid sit.

5 Hinc sequitur resolutio quæstionis, quod videlicet vniuocè diuiditur, tanquam genus in suas species demonstratio in demonstrationem, *quia & propter quid*. Prima pars conclusionis probatur, quia quando aliqua duo simpliciter participant rationem superiorem, licet vnum multo perfectius, quam alterum, talis ratio superior vniuoce logice in illa diuiditur, licet in illa sit analogia phisica, sicut illa solum est inter hominem, & murem, quia simpliciter participant rationem animalis licet multo imperfectius mus quam homo, sed, vt vidimus, rationem demonstrationis, quæ in eo, quod est facere scire consistit, simpliciter participat demonstratio, *quia & propter quid*, licet hæc multo perfectus quam illa: ergo demonstratio vniuoce diuiditur in demonstrationem, *quia & propter quid*.

6 Nec obstat, quod Aristoteles definierit demonstrationem, quod procedat ex prioribus, & causis conclusionis, quod cum non competat demonstrationi *quia*, non videtur simpliciter esse demonstrationem. §. Non, inquam, id obstat, quia vt supra diximus, potest id intelligi in prædicta definitione de causis, & priori-

tate

tate in essendo, vel cognoscendo, & sic competit etiam demonstrationi, *quia*: vel si id intelligatur de causis in essendo, definiuit solam tunc Aristoteles demonstrationem propter quid, non quia illa sola sit simpliciter demonstratio, sed quia est perfectissima in genere demonstrationis.

7 Secunda autem pars conclusionis probatur, nam demonstratio *quia* & *propter quid* cum procedant per diuersa media, demonstratio videlicet *propter quid* per proprias causas; demonstratio vero *quia* per effectus, vel causas remotas, differunt essentialiter: ergo cum diuisio demonstrationis in illas non sit analoga, est generis in species: omnis enim diuisio essentialis est analoga, vel generis in species.

8 Obijcies, quod si id ita esset, demonstratio, *quia* & *propter quid*, circa diuersas, vel circa eandem materialiter conclusionem causarent assensus diuersæ speciei: causæ enim diuersæ speciei diuersum specifice producunt effectum. Id autem videtur falsum, aliàs in eadem scientia verbi gratia logicæ aut Philosophiæ cum circa diuersas conclusiones, & etiam circa eandem materialiter conclusionem dentur demonstrationes *quia* & *propter quid*, si illæ causarent assensum diuersæ speciei, cum per assensus generentur habitus, etiam darentur plures habitus diuersæ speciei, & sic nulla daretur vna scientia vnitate specifica athoma.

9 Re-

9 Respondetur primo, negando sequelam, quia cum demonstrationes sumptæ pro assensu præmissarum (sic enim causant conclusionis assensum) sint causæ æquiuocæ assensus conclusionis, quamuis demonstratio *quia* & *propter quid* differant specie: si tamen attingant sub eadem abstractione conclusionem, possunt assensum eiusdem speciei causare. Sicut Sol, quia est causa æquiuoca caloris, potest causare calorem, eiusdem speciei cum illo qui causatur per ignem, quamuis Sol essentialiter distinguatur ab igne. §. Secundo respond. quod etiam si demus assensus conclusionis ex demonstratione *quia* & *propter quid* esse specie distinctos ea illarum specifica distinctio materialiter se habet ad habitum, qui cum obiecta omnium assensum sub aliqua attingant ratione superiori, & sub eadem abstractione à materia, eiusdem est athomæ speciei.

QVÆSTIO XI.

Vtrum omnis demonstratio circularis sit vitiosa.

ALiqui antiqui, quos lib.1. posteriorum, cap.3. impugnat Philosophus, scientiam non aliter admittebant, nisi existimantes, quod per principia demonstrantur, & probantur conclusiones, & per con-

conclusiones principia, non de veniendo ad aliquod principium indemonstrabile, & per se notum: quorum errorem reijcit Philosophus, quia sequeretur, quod idem respectu eiusdem esset notius, & ignotius, occasione huius inquirimus, an omnis demonstratio circularis sit vitiosa.

2 Pro parte affirmatiua est ratio dubitandi, quia demonstratio circularis est, quod per principia probetur, & demonstretur conclusio, & per eandem conclusionem probentur, & demonstrentur principia. Sed hoc semper videtur vitiosum: ergo omnis demonstratio circularis videtur vitiosa. Minor probatur, quia ex eo semper videtur sequi inconueniens illarũ ab Aristotele, nempe, quod idem respectu eiusdem sit notius, & ignotius: si enim per principia demonstratur cõclusio, principia sunt notiora conclusione; & si rursus per conclusionem quomodolibet demonstrentur principia, eisdem principijs conclusio erit notior.

3 Pro explicatione est aduertendum, quod demonstratio circularis potest esse omnino vniformis, vel diformis: erit omnino vniformis cum per conclusionem formalissime, vt probatam, & notificatam per principia probantur, & demonstrantur ipsa principia; est autem diformis, cum per conclusionem, vel sub diuersa formalitate, vel causalitate sumptam, vel saltem per diuersum medium ac per princi-

ci-

cipia cognita ipsa principia .probantur & demonstrantur, vt exemplis in conclusione sequenti patebit.

4 Dicendum igitur est, demonstrationem circularem vniformem semper esse vitiosam, non vero demonstrationem circularem difformem. Prima pars conclusionis intenditur ab Aristotele, & conuincitur ex ratione posita dubitandi, & manifeste probatur, quia demonstratio circularis vniformis est cum ex conclusione formaliter vt illata, cognita, & manifestata ex præmissis ipsæ pręmissæ demonstrantur. Sed hoc est eandem conclusionem secundum eandem rationem, & per idem medium esse simul notiorem, & ignotiorem præmissis, quod omnino est impossibile: ergo omnino vitiosa, & impossibilis est demonstratio circularis vniformis,

5 Secunda autem pars conclusionis probatur: quia dupliciter potest fieri demonstratio circularis difformis. Primo, si per conclusionem in vno genere causæ demonstratam ex præmissis in alio genere causæ demonstrentur præmissæ. Secundo si per conclusionem ex præmissis demonstratione propter quid illatam demonstrãtur præmissæ à posteriori, vt per effectum, sed vtroque tali modo fiat demonstratio circularis, illa non est vitiosa: ergo demonstratio circularis difformis non est vitiosa. Minor quoad vtramque partem, & exemplis, & ratione probatur. Exempla

pla

pla primæ partis sunt apud Aristotelem, nam lib. 2. Posteriorum c. 13. docet posse demonstrari pluuiam esse ex abundantia vaporum: & rursus abundantiam vaporum ex pluuia. Et in libro secundo de cœlo ostendit stellas esse immobiles per se, quia sunt sphęricæ figurę, & rursus esse sphæricæ figuræ, quia sunt immobiles, quæ demonstrationes procedunt in diuerso genere causæ. Exemplum autem secundæ partis est communissimum: sæpe enim per effectus experimentaliter cognitos demonstramus causam esse, & rursus per causam demonstramus effectus à priori, & non solum quod sint, sed propter quod sint. Id autem vtrumque non esse inconueniens manifeste probatur. Quia non inconuenit eandem conclusionem in vno genere causæ esse posteriorem, & minus notam, quam præmissas, & in alio genere causæ esse priorem & notiorem ipsis præmissis, quia id non est idem respectu eiusdem secundum eandem rationem, sed potens secundum diuersam rationem, & formalitatem esse notius & ignotius; similiter cum demonstratur causa per effectum, & rursus effectus per causa, id non est, idem respectu eiusdem in eodem genere, sed potius in diuerso genere cognitionis esse notius & ignotius: Causa enim secundum se est notior effectu; effectus autem in genere cognitionis experimentalis potest esse notior sua causa. Et per hoc patet solutio ad aliqua,

quæ aduersus primam conclusionis partem poterant obijci: omnes enim demõstrationes circulares, quæ ab Aristotele, & ab alijs admittuntur re vera non sunt vniformes, sed difformes, & patet etiam ad rationem.

6 Obijcies tamen potest, quod inductio ascensus videlicet, & descensus, vterque procedit ex experimentaliter notis. Et tamen in eo datur circulatio: ergo circulatio vniformis in tali argumentatione non est vitiosa; ac perinde nec videtur esse vitiosa in argumentatione per demonstrationem. Minor probatur, quia per ascensum ex singularibus probatur vniuersalis, & per descensum ex vniuersali probantur singularia: ergo in ascensu, & descensu fit circulatio vniformis, siquidem conclusio ascensus assumitur in descensus pro antecedenti, & antecedens pro consequenti.

7 Respondetur, quod licet in ascensu, & descensu quoad apparientiam videatur circulatio, re vera non est, quia tam per ascensum, quam per descensum ex singularibus probatur vniuersalis; per ascensum quidem veritas illius, per descẽsum autem ipsiusmet vniuersalis falsitas. Vnde singularia, siue assumantur in ascẽsu pro antecedenti, siue in descensu pro cõsequenti, semper assumũtur ad probandam veritatem vel falsitatem vniuersalis: ac perinde semper vt notiora ipsa vniuersali & sic in re non est circulatio, sed diuer-

uersus modus probandi veritatem, vel falsitatem eiusdem propositionis per eadem singularia.

QVÆSTIO XII.

Quid sit scientia?

POstquam egimus de demonstratione, iam de illius effectu, scilicet de scientia agere opportet. Scientia autem sumitur, & pro scientia actuali, & pro scientia habituali, & de illa vtroque modo inquirimus, quid sit, & qualiter definiatur. Scientia autem actualis, siue scire, est *rem per causam cognoscere, & quod illius est causa, & quod aliter se habere non potest*. Pro cuius definitionis intelligentia reuocanda sunt in memoriam, quæ supra dixmus, quod causæ possunt accipi pro causis solum in cognoscendo, vel per causis in essendo simul, & cognoscendo. Et si hæc definitio comprahendat omnem scientiã actualem, à priori, vel à posteriori, cum dicitur in illa quod *scire est cognoscere semper causam*, debet intelligi per causam saltem in cognoscendo. Aristoteles tamen, quia forsan solum intendit definire scientiam *propter quid*, per *causas*, intelligit causas, quę sunt causæ in essendo simul, & cognoscendo, & intelligitur de causis propriæ in essendo, vel saltem de rationibus formalibus, qualiter ens est ratio

formalis suarum passionum, & vnum attributum diuinum est ratio formalis alterius. Alia autem definitionis particula, videlicet, quod sciens non solum debet cognoscere rē per causam, sed cognoscere, *quod illius est causa*, ponitur ad denotandum, quod vt aliquis vere sciat, debet reducere conclusiones ad sua principia, & cognoscere, quod sunt principia illius. §. Vltima denique particula, videlicet, *quod aliter se habere non possunt*, ponitur, quia scientia non debet esse de contingētibus, sed de necessarijs. Vnde vt aliquis vere sciat, non solum debet cognoscere illud ita esse, sed & quod aliter se habere non potest.

2 Obijcies tamen, quod plures scientiæ non sunt de eo, quod aliter se habere non potest; nam scientifice cognoscitur, quod homo est risibilis, quod tamen potest supernaturaliter aliter se habere, ablata supernaturaliter ab homine risibilitate & scientifice cognoscitur, quod in vere sunt tonitrua; & tamen naturaliter aliter potest se habere. Male igitur definitur scire, quod sit cognoscere, rem aliter se habere non posse.

3 Ad primam partem argumenti respondent aliqui, quod scientia non est de actuali conuenientia risibilitatis cum homine, sed de eo quod ei debetur risibilitas; falluntur tamen. Hæc enim propositio, homo actualiter est risibilis, est vere scibilis, quia conuenientia actualis risi-

risibilitatis cum homine, & aliarum passionum habet causam naturalem necessariam, scilicet ipsius hominis rationalitatem. §. Alij autem ad vtramque partem argumenti respondent, quod non scitur absolute hominem esse risibilem, aut in vere esse tronitua, sed quod homo naturaliter est risibilis, & regulariter in vere sunt tronitua, & huiusmodi obiecta nullatenus possunt aliter se habere. §. Sed certe si obiectum sciruni sit totum id, omnes scientiæ essent æqualis certitudinis contra communem sententiam asserentem, esse gradus certitudinis in scientijs, & vnam esse certiorem alia. Vnde melius respondetur, iuxta ea quæ sup. quæst.6. num.5. diximus, quod non omnes scientiæ sunt in eodem gradu certitudinis, sed aliæ sunt de obiectis, quæ aliter naturaliter, nec supernaturaliter se habere possunt, vt quod triangulus habeat tres angulos, alię de his quæ naturaliter aliter se habere non possunt, vt quod homo est risibilis; aliæ de his quæ saltim regulariter aliter se habere non possunt, vt quod in vere sunt tronitua. Et ita quando in definitione scientiæ dicitur, quod scire est cognoscere rem aliter se habere non posse, debet intelligi iuxta diuersos prædictos gradus necessitatis, & certitudinis, ita quod de quolibet scibili cognoscatur illud in aliquo genere aliter se habere non posse.

4 Scientia autem habitualis est *habitus verus, certus, & euidens per demonstrationem acquisitus*. Prima particula, scilicet *habitus* ponitur loco generis, imò & posset addi, vel subintelligi habitus intellectualis, tanquam genus proximius in quo scientia cum alijs habitibus intellectualibus conuenit. Secunda autẽ particula scilicet *verus*, ponitur ad differentiam habitus erronei, qui est habitus inclinans ad falsum. Tertia autem particula scilicet *certus*, ponitur ad differentiam habitus opinionis, & fidei humanæ ac suspicionis, vel aliorum (si qui alij sunt habitus, vel assensus incerti, & formidolosi) Pro quo nota, quod certitudo (vt ex D.Th.in 3.dist.29.q.1.ar.4 deducitur) est firma adhæsio intellectus suo intelligibili. Per fidem igitur humanam, nec conuincitur intellectus, nec firmiter adhęret obiecto credito, & similiter, nec per habitum opinatiuum assentitur quis firmiter cõclusioni, quia vel ex principijs incertis deducitur, vel si ex certis, & euidentibus; non tamen vt per certam & euidentem consequentiam ex illis illatam ad illam habitus opinatiuus inclinat: scientia autẽ debet esse habitus certus, vtpote per demonstrationem ex certis principijs & per euidentem consequentiam genitus. §. Altera particula, videlicet *euidens*, vt explicetur, est notandũ, quod in scientia non requiritur euidẽtia propter se ipsam, sed propter certitudinem. Vnde si certitudo posset ha-

haberi absque euidentia, illa sufficiet ad substantiam, & essentiam scientiæ, vt in Theologia nostra pro hoc statu: quia cũ inuitatur principijs si de diuina creditis, ex illis per euidentem consequentiam deducitur assensus certus; non tamen euidens conclusionis, qui cum sit assensus ex principijs per discursum acquisitus, est vere & quoad substantiam scientificus. Euidentia igitur non est de essentia scientiæ, licet semper sit maxima illius accidentalis saltim perfectio. Vnde & Theologia nostra prout in via, licet habeat essentiam scientiæ; non tamen statum perfectionis scientiæ, quem habebit in patria, vbi illius certitudini adiungetur euidentia: siquidem principia, quæ modo obscure credimus, tunc clare per scientiam beatam videbimus. Non igitur euidentia per se requiritur ad scientiam; requiritur tamen necessario cum absque illa non potest haberi certitudo. Vnde cum in scientijs naturalibus non possit haberi certitudo absque euidentia, ob id in illis requiritur euidentia. Et ita quia Aristoteles scientiam naturalem definiebat, asserit, illam debere esse habitum certum, & euidentem.

5 Obijcies, quod ad omnem scientiã, quæ substantiam, & essentiam obtinet scientiæ, debet conuinci intellectus, cum omnis assensus scientificus debeat haberi per demonstrationem: sed absque euidentia non conuincitur intellectus ad as-

sensum scientificum. Ille igitur non datur absque euidentia. Minor probatur, quia nullus conuincitur assentiri præmissis etiam à Deo reuelatis, nisi illas euidenter cognoscat. Sed non potest conuinci ad assensum conclusionis ex præmissis, nisi ad assensum præmissarum conuincatur: ergo nullus potest conuinci ad assensum conclusionis, nisi ex præmissis euidenter cognitis. §. Respondetur quod ad assensum scientificum, qui per demonstrationem habetur, sufficit, quod quis ex suppositione assensus præmissarum ad illum conuincatur, nec requiritur, quod ad ipsum præmissarum assensum conuincantur, aut necessitetur: cum ergo quis; licet libere fide diuina credit aliqua principia, ex suppositione quod illis certo, & infallibiliter assentitur, necessitatur ad assensum conclusionis ex talibus principijs per euidentem consequentiam illatæ.

6 Per vltimam tandem definitionis particulam, videlicet, quod scientia sit habitus *per demonstrationem acquisitus*, distinguitur scientia à lumine primorum principiorum, quod licet sit certum, & euidens, non acquiritur per demonstrationem, nec inclinat ad veritates medio discursu, sed immediate in seipsis attingendas. Distinguitur etiam ab habitu fidei diuinæ, qui non per discursum, sed immediate in sua inclinat obiecta. Distinguitur etiam à prudentia, & arte, quæ cũ ver-

versentur circa singularia, quæ non possunt demonstrari, nequeunt haberi per demonstrationem. Distinguitur denique à scientia Dei & Angelorum, quæ quamuis possit aliqualiter dici, quod habetur per demonstrationem, quatenus Deus & Angeli cognoscunt ex parte obiecti vnum esse propter aliud; tamen quia ex parte cognoscentis cognitio vnius non est causa cognitionis alterius; siquidem vnica, & eadem cognitione principia & conclusionem attingunt, non conuenit eis hæc definitio scientiæ saltem, vt intellecta ab Aristotele, qui cum omnem hanc suam doctrinam fundet in eo, quod omnis doctrina & disciplina ex præexistente fit cognitione, cum ait scientiam esse habitum per demonstratione acquisitum, intelligit de demonstratione proprijssime, & formaliter, & cum per proprium, & formalem discursum ex cognitione præmissarum cognitio, & assensus generatur conclusionis.

QVAESTIO XIII.

Quid sit scientia subalternans, & subalternata.

VNam scientiam subalternari alij generaliter, & minus propriè est, vnam scientiã quomodolibet contineri sub alia.

Ex quo patet, quod patres eiusdem scien-
tiæ non dicuntur etiam hoc generali mo-
do vnam partem subalternari alij, quia
non sunt diuersæ scientiæ, sed eadem
scientia, dicitur tamen in hac generali ac-
ceptione vnam scientiam subalternari
alij, si ad finem illius ordinetur, in quo
sensu ars frenefactiua subordinatur eque-
stri, hæc militari, & militaris politicæ.
Sed certe ista non est proprie subalter-
natio, sed solum, quod vna scientia aut
ars subordinetur alij, & illi deseruiat.
Vnde hoc & aliis modis subalternationis
impropriè relictis, varijsque circa subal-
ternationem propriam scientiarum omis-
sis sententijs, illam breuiter explicare
conabimur.

2 Dico igitur primo. Ratio essen-
tialis, & propria subalternationis scien-
tiarum consistit in eo, quod vna scientia
per se, & vniuersaliter in omnibus suis
principijs dependeat ab altera. Vnde si
hoc reperiatur, etiamsi omnes aliæ con-
ditiones ad subalternationem desint ratio
propriæ subalternationis reperietur.
Conclusio est communis, illamque præci-
pue docet Caiet. 1. p. q. 1. art. 2. ex eiusque
doctrina pro illius explicatione suppono,
quod proprium est scientiæ, non attinge-
re veritates immediate in se ipsis, sed vt
ex principijs deductas. Vnde cum non
sit dabilis processus in infinitum, deuien-
dum est ad aliquod principium per se
notum. Et cum sic attingere, & cogno-
sce-

scere talia principia, non sit illud cognoscere scientifice, nulla scientia per se potest principia sic immediata cognoscere: ac perinde cum omnis scientia dependeat à cognitione talium principiorum; dependet etiam à lumine, per quod talia principia cognoscuntur. Et in hoc sensu potest dici, quod omnis scientia subalternatur lumini primorum principiorum. Quia tamen non omnis scientia immediatè coniungitur cum lumine primorum principiorum, nec suas conclusiones reducit vsque ad principia per se nota, sed principia alicuius scientiæ sunt conclusiones ddmõstratæ alterius scientiæ superioris, sicut omnis scientia subalternatur lumini primorum principiorum, quia ab illa accipit sua principia; ita illa scientia, quæ per se ipsam non potest sua principia reducere ad principia per se nota, sed eius principia sunt conclusiones alterius scientiæ, huic scientiæ proprie subalternabitur illa. Et cum hæc inter aliquas scientias fuerit dependentia, etiãsi aliquæ conditiones accidentales ad subalternationem desint, erit proprie subalternatio. Vt totum hoc patet in nostra Theologia, quæ teste D. Thom. 1. par. q. 1. art. 2. vere & propriè subalternatur scientiæ Dei, & Beatorum, quia principia nostræ Theologię non sunt in illa nota, sed euidenter cognoscuntur per scientiam Dei, & Beatorum, quamuis non concurrant ad eadem subalternationem aliæ ac-

cidentales conditiones; siquidem obiectũ nostrę Theologię non addit aliquam differentiam accidentalem supra obiectum scientię Dei, & Beatorum.

3 Hinc sequitur vera intelligentia illius, quod in cap.10. lib.1. posteriorum asserit Aristoteles, quod scientia subalternata dicit solum *quia*, subalternans vero *propter quid*. Non enim, idest, quod scientia subalternata non demonstret suas conclusiones propter quid & per propriã causam, sed quod sistendo in se ipsa scientia subalternata, non reducit conclusiones ad principia per se nota, ac perinde non attingit per se ipsam ad totum, quod requiritur, vt proprie dicatur attingere suas conclusiones *propter quid*, id enim perfecte non fit, vsque dum reducantur conclusiones ad prima principia per se nota, & solum dicitur scientiam subalternatam dicere *propter quid* secundum quod coniungitur scientię subalternanti.

4 Dico secundo, vt pręfatam rationem propriæ subalternationis vnius scientię ad alteram aliquę scientię obtineant, exigunt quod illarum obiectum supra obiectum scientiæ subalternantis addat aliquam differentiam accidentalem illi extraneam, quia si addat differentiam essentialem, non constituet scientiam formaliter distinctam, sed partem eiusdem sciẽtię, quia ad eandem scientiam pertinet agere de ratione generica, & illius speciebus; & si addat differentiam accidentalẽ,

non

non communem, sed propriam, nec etiam constituet diuersam scientiam, quia ad eandem scientiam pertinet agere de aliquo obiecto, & de illius proprietatibus. Vt igitur scientia subalternata sit distincta à subalternante, si addat aliquid supra obiectum illius, debet addere differentiam accidentalem illi extraneam, & talem differentiam ex qua oriantur diuersæ passiones. Defectu cuius linea v.g. alba per albedinem, licet sit differentia accidentalis lineæ, quæ est obiectum Geometriæ, non constituitur obiectum alicuius scientiæ Geometriæ subalternatæ, quia ratione albedinis non habet linea speciales passiones ad ipsam lineam non omnino materialiter pertinentes, quæ possint de linea alba per aliquam scientiam subalternatam Geometriæ demonstrari. Si igitur supra obiectum alicuius scientiæ addatur aliqua differentia illi extranea, ratione cuius à tali obiecto cum prædicto additamento aliquæ oriantur passiones, quæ secundum se ab illo non oriebantur, scientia, quæ versetur circa tale obiectum complexum, vere dependebit in suis principijs à conclusionibus scientiæ, quæ circa obiectum cui talis additur differentia, versatur: ac perinde erit illi subalternata Nec intendimus, quod omnis subalternatio petat hanc conditionem, cum absque illa reperiatur propria subalternatio Theologiæ nostræ ad scientiam Beatorum: sed quod omnis scientia, cuius obie-

biectum addit sic differentiam accidentalem ad obiectum alterius scientiæ, proprie illi subalternatur.

5 Obijcies, quod si obiectum scientiæ subalternatæ adderet differentiam accidentalem supra obiectum scientiæ subalternantis, scientia subalternata non esset proprie scientia. Quia obiectum cum tali additamento resultaret ens per accidens. Tum, quia ex aliquo, & eius accidente communi non potest resultare vnum ens per se, sed vnum ens per accidens. Tum etiam, quia obiectum cui talis additur differentia, & ipsa differentia ad diuersa pertinent genera. Sed ex rebus diuersorum generum non potest resultare vnum ens per se, sed vnum ens per accidens: ergo obiectum scientiæ superioris cum tali additamento non esset vnum ens per se, sed per accidens: Sed iuxta commune proloquium Philosophorum, de ente per accidens non potest esse scientia, quia de illo cuius est scientia, debet esse definitio, & debet habere passiones de ipso demonstrabiles: & conflatum ex rebus diuersi generis, quale est ens per accidens, non potest habere aliquam definitionem, cum quælibet talis res ex quibus componitur, diuersam habeat essentiam, nec posset aliquas habere passiones, cum illæ non possint, nisi à determinata essentia dimanare. §. Confir. nam obiectum scientiæ subalternatæ v. g. Musicæ, vel est solus numerus, vel solum sonorum, aut nu-

numerus simul, & sonorum. Non solus numerus, quia ille est obiectum Arithmeticæ; nec solum sonorum quia id vtpote obiectum auditus pertinet ad obiectũ Philosophiæ, quæ agit de sensibus animalis: ergo obiectum Musicæ est totum hoc, scilicet numerus sonorus. Et eodem modo obiectum Perspectiuæ non est solum linea, quia illa est obiectum Geometriæ, nec est solum visualitas, quia illa vtpote obiectũ visus, ad obiectum pertinet Philosophiæ: ergo obiectum illius est totum hoc, scilicet linea visualis; & ob id istæ scientiæ dicũtur mediæ inter phisicam, & mathematicas. Sed compositum ex numero, & sonoreitate, seu numerus sonorus, & compositum ex linea, & visualitate, seu linea visualis, cum constet ex rebus diuersi generis, est ens per accidens; ac perinde non proprie scibile: ergo si obiectum scientiæ subalternatæ addat differentiam accidentalem supra obiectum subalternantis subalternata non est proprie scientia.

6 Respondetur ad argumentum negando, quod obiectum scientiæ subalternatæ sit ens per accidens, quia licet ex rebus diuersi generis ex æquo concurrentibus non posit resultare ens per se, bene tamen si non ex æquo, sed vna in recto, & altera in obliquo ad illius compositionem concurrant, & sic concurrunt ad compositionem obiecti scientiæ, subalternatæ, differentia quam illa addit supra obiectum scientiæ subalternantis: & ip-

ipsius scientiæ subalternantis obiectum. Non quidem (vt aliqui existimant) ita vt obiectum scientiæ subalternantis omnino materialiter se habeat ad id quod supra illud addit subalternata; si enim ita esset, obiectum v. g. Perspectiuæ solum esset visuale in concreto, quod licet dicat visualitatem connotando subiectum, accideret illi, quod talem visualitatis subiectum esset linea, vel quodlibet aliud. Non igitur sic dicimus concurrere lineam ad obiectum Perspectiuæ, sed licet in obliquo per se tamen, ita vt in linea sit principium, vt visualitas illi coniuncta habeat specialem essentiam, & passiones, quas non haberet, si alij subiecto coniungeretur sicuti linea est principium superficiei, & ad speciem quantitatis, quæ est superficies, concurrit quidem linea in obliquo, non tamen omnino materialiter, & accidentaliter, sed per se quatenus est principium superficiei, & ita licet linea, & visualitas sint res diuersi generis, non ex æquo concurrunt ad obiectum Perspectiuæ, sed licet per se, linea in obliquo, & visualitas in recto ex vtroque resultat vnũ per se definibile, & scibile. Per hoc patet ad confir. non enim dicimus obiectum v.g. Perspectiuæ esse solam lineam, nec solam visualitatem, aut obiectũ Musicæ esse solum numerum, aut solum sonorum, sed numerũ sonorum, & obiectum Perspectiuę lineam visualem; non quidem vtrumque in recto, sed visualitatem in recto, & lineam

neam in obliquo, vt principium visualitatis, & sonorum in recto, & numerum in obliquo, vt principium sonoreitatis: & sic non sunt talia obiecta entia per accidens, sed per se, ac perinde vere, & proprie scibilia.

QVÆSTIO XIV.

Vtrum in non habente scientiam subalternantem, possit subalternata vere esse scientia.

PRo resolutione quæstionis est aduertendum, quod non habens scientiam subalternentem, potest accipere illius conclusiones, quæ sunt principia subalternatæ vel per fidem diuinam, qualiter Theologus viator accepit per fidem diuinam,& vt a Deo reuelata principia Theologus viator accepit per fidem diuinam, & vt a Deo reuelata principia Theologiæ, quæ sunt conclusiones notæ in scientia Beatorum cui nostra subalternatur Theologia. Vel potest accipere principia scientiæ subalternatæ per fidem humanam, & hoc modo dupliciter. Primo, vt talis fides maneat intra limites fidei humanæ, nec transeat ad aliquam certitudinem moralem; vt si talia principia, accipiat quis ab vno, vel altero quantumuis magnæ opinionis Magistro, & in tali scientia subalter-

ternante perito: illius enim quod talis asseueret, etiamsi dicat, id esse in tali scientia subalternante euidenter demōstratum, qui id ab illo audit, non potest ob id habere plusquam fidem humanam fallibilem, nec vllatenus pertingentem ad rationem certitudinis moralis: Talis enim Magister licet existimetur, & habeatur in tali scientia subalternante vt peritus, & doctus, re vera potest non esse doctus, & conclusionem, quam mihi tradit, re vera non demonstrasse, sed per aliquem paralogismum, qui sibi videbatur demonstratio, illi assensum præbuisse, & licet etiam si re vera sit doctus potest me ex malitia, vel ex alia causa fallere, & conclusionem tradere pro demonstrata, quam re vera, nunquam demonstrauit, nec forsan demonstrabilis est. Vel secundo aliter potest quis ab alijs accipere principia alicuius scientiæ subalternatæ, ita vt de illorum veritate habeat certitudinem moralem, vt si omnes fere, qui in scientia subalternante habentur, vt dicti verbis, & scriptis absque contradictione aliquorum conspirent in asseuerendo talia principia vere, & euidenter in scientia subalternante demonstrari.

2. Dico primo. Absque scientia subalternante, si tamen illius conclusiones, quæ sunt principia scientiæ subalternatæ aliquis fide diuina accipiat, & credat, potest ex illis per euidentem consequentiam deducere conclusiones scientiæ subalternatæ,

natæ, ita vt veram habeat scientiam subalternatam, licet non cum omni perfectione accidentali, quam talis scientia haberet, si in eodem subiecto coniungeretur cum scientia subalternante. Conclusio quo ad vtramque illius partem probatur, nam Theologia nostra pro hoc statu, vt communiter cum D. Thoma 1. par. quæst. 1 art. 2. docent Theologi, est vere scientia, quoad essentiam saltem, & substantiam scientiæ. Et cum (vt ibidem asseritur) subalternetur scientiæ Beatorum, licet in nobis pro hoc statu cum tali scientia subalternante non coniungatur; quia tamen ipsas conclusiones, quæ sunt notæ in scientia Beatorum per fidem diuinam accipimus, & licet obscure, certissime tamen illi assentimur, ex illisque per euidentem consequentiam, conclusiones deducimus theologicas, quarum assensus & habitus per illam genitus licet non euidens, vtpote ex principijs non euidenter cognitus deductus cum sit certus, & per demonstratione, & discursum acquisitus: ac perinde distinctus per certitudinem ab opinione, & fide humana, & per discursum a fide diuina, & lumine primorum principiorum, quorum vtrumque immediate, & sine discursu sua attingit obiecta, est vere assensus, & habitus quoad substantiam scientificus, licet non habeat statum, & perfectionem accidentalem scientiæ, vsque dum coniungatur cum scientia, subalternante, & media illa

illa non solum certitudo, sed euidentia habeatur principiorum Theologiæ, ipsaque talia principia vsque ad prima reducantur.

3 Dico secundo. Si quis non habens scientiam subalternantem, illius conclusiones, quæ sunt principia subalternatæ accipiat per fidem humanam peruenientem ad certitudinem moralem; ad modum quo sic ad certitudinem moralem posse peruenire explicuimus, ex talibus principijs potest per euidentem consequẽtiam deducere conclusiones scientiæ subalternatæ, & illarum habere assensum, & habitum quoad substantiam scientificum, licet non cum tanta perfectione accidentali ac si haberet scientiam subalternantem, & illius conclusiones sciret resoluere ad sua prima principia. Hanc forsan conclusionem solum intendunt qui in absentia scientiæ subalternantis admittunt, posse dari scientias subalternatas accipiendo illarum principia à peritis in scientia subalternante. Et probatur, quia cum sic veritatis talium principiorum habetur certitudo moralis, ex illis potest haberi similis certitudo conclusionis, quæ dato, quod sit aliqualiter inferior ad euidentiam, & certitudinem metaphisicam; est tamen sufficiens ad speciem, & substantiam sciẽtiæ, siquidem excluderet omnem hæsitationem, & formidinem: ac perinde cum talis assensus, & sit certus, & per verum discursum, & demonstrationem acquiratur,

tur habebit quidquid requiritur ad speciẽ, & substantiam scientiæ, licet in gradu inferiori ad scientias habẽtes certitudinem, & euidentiam metaphisicam; & absque perfectione accidentali, quam talis scientia subalternata haberet, si in eodem subiecto coniungeretur, & continuaretur cum cum subalternante.

4 Dico tertio, qui semel habuit scientiam subalternantem, & oblitus illius demonstrationum iam non scit illius conclusiones reducere ad sua prima principia; si tamen euidentem habeat notitiam, quod aliquando easdem conclusiones vere demonstrauerit, habet perinde euidentiam quo ad an est veritatis talium conclusionum, & ex illis potest per euidentem consequentiam deducere conclusiones scientiæ subalternatæ, earumque assensum, & habitum quoad substantiam, & speciem scientificum habere, licet absque perfectione accidentali reducendi principia talis scientiæ subalternatæ ad principia per se nota. Hanc conclusionem licet expræsse in authoribus non inueniam, manifeste, immo à fortiori videtur mihi deduci ex præcedenti: si enim vt quis habeat scientiam subalternatam; sufficit quod, communiter omnibus, & absque contradictione asseuerantibus aliquas conclusiones, vere in scientia subalternante demonstrari. habeat perinde euidentiam moralem veritatis talium conclusionum, vt ex illis per euidentem consequentiam conclusio-

nes deducat scientiæ subalternatæ, à fortiori ad id sufficit, quod ipse euidenter recordetur, se aliquando eiusdem conclusiones scientiæ subalternantis vere demonstrasse, licet tunc medij demonstrationem oblitus non sciat illas demonstrare, & ad principia per se nota reducere; ex hoc enim maiorem, ne dicam æqualem euidentiam moralem habebit veritatis prædictarum conclusionum.

5 Vltimo tandem dico. Non habens scientiam subalternantem per id solum, quod ab vno, vel altero Magistro accipiat illius conclusiones, quæ sunt principia scientiæ subalternatæ, non potest ex illis ita conclusiones scientiæ subalternatæ deducere, vt illarum habeat assensum, & habitum quo ad substantiam scientificum. Oppositum huius conclusionis videntur aliqui recentiores docere. Conclusio tamen mihi videtur hac ratione efficaciter probari, quia vt assensus, & habitus sit quoad speciem, & substantiam scientificus, debet esse ita certus, vt omnem excludat formidinem, & hæsitationem. Sed ex præmissis sic solum ab vno, vel altero acceptis non potest acquiri assensus aut habitus ita certus: ergo nec qui sit quo ad speciem, & substantiam scientificus. Maior cum consequentia patet. Et minor probatur, quia certitudo conclusionis deriuatur ex certitudine præmissarum. Sed præmissarum, ob id solum, quod sic quis ab vno, vel altero accipiat, non potest habe-

re

re certitudinem omnem excludentem formidinem : ergo ex præmissis sic acceptis non potest haberi ea conclusionum certitudo . Minorem in qua est difficultas, negant Authores oppositæ sententiæ . Dicentes , quod licet propter authoritatem vnius , vel alterius absolute aliquid dicenti , non possit quis de illo certificari , bene tamen si id alius asserat , non vt particularis homo , sed vt doctus, & vt magister , & vt in tali scientia scientaficus , tamen vt in fundamento ad resolutionem quæstiones præiacto dicebam , licet vnus vel alter, qui mihi aliquid in aliqua scientia , vere demonstrari asseuerat , habeatur communiter , vt peritus, & doctus in tali scientia , & ille asserat , se id vt scientificum in tali scientia asseuerare , non potero non manere dubius , an re vera ita vt scientificus id asserat , an vero ex malitia, vel ex ignorantia , vel ex alio fine me fallat .

6 Aduersus tres priores conclusiones obijcies , quod Aristoteles , & D. Thomas nullatenus videntur admittere , in aliquo esse veram scientiam, nisi illius conclusiones resoluat vsque ad prima principia per se nota , sed qui principia scientiæ subalternatæ, quæ non sunt per se nota, sed conclusiones demonstrabiles in scientia subalternante non habens ipsam scientiam subalternantem , accipit per fidem diuinam , vel humanam quantumuis ad certitudinem moralem peruenientem non scit illas

ad

ad talia principia per se nota resoluere: ergo non habet veram scientiam subalternatam, quæ speciem, & substantiam obtineat scientiæ. Consequentia est euidens. Et minor certa. Quia talia principia cum sint conclusiones demonstrabiles per scientiam subalternantem, solum per ipsam scientiam subalternantem, possunt ad prima principia per se nota resolui. Maior autem, in qua est difficultas probatur aliquibus testimonijs Arist. & D. Thomæ. Aristoteles enim cap. 2. huius libri, redens rationem, quare demonstratio debeat procedere ex primis, & immediatis, inquit. *Quia non sciet, non habens demonstrationem ipsorum: scire enim non per accidens ea quorum non est demonstratio, nihil aliud est sane quam demonstrationem habere.* Quorum verborum sensus est, vt explicat D. Thomas, quod non contingit; aliquem habere scientiam, nisi habeat demonstrationem eorum, quorum potest esse demonstratio, quia aliàs non posset resoluere conclusiones vsque ad prima principia; qui enim procedit ex præmissis mediatis & demonstrabilibus (inquit D. Thomas) si non habet demonstrationem illorum, non sciet præmissas, & ex consequenti neque conclusionem propter præmissas. Et in q. 14. de veritate art. 9. sic ait sanctus Doctor: *Quæcumque sciuntur, propriè accepta scientia, cognoscuntur per resolutionem in prima principia, quæ per se præsto sunt intellectui, & sic omnis scientia in visione rei præsentis*

per-

perficitur. Vnde impossibile est, quod de eodem sit fides & scientia. Et in 3. distinction. 33. quæstione 1. art. 2. quæstiuncula 4. ait: *Si esset aliqua scientia quæ non posset reduci ad principia naturaliter cognita non esset eiusdem speciei cum alijs scientijs, neque vniuoce scientia diceretur*.

7 Respondetur negando maiorem. Et ad testimonium Aristotelis potest dici primo, quod ibi Aristoteles loquebatur de scire *propter quid*, quod, vt explicuimus quæstione præcedenti, perfecte non habetur, vsque dum reducantur conclusiones ad prima principia per se nota, & ideo in casibus trium priorum nostrarum conclusionum licet quis habeat veram scientiam subalternatam, illa dicitur *quia*, & non *propter quid*, quatenus vt non continuata cum sua subalternante non peruenit ad resolutionem suarum conclusionum vsque ad prima principia per se nota, quod requiritur ad scientiam perfecte *propter quid*; erit tamen scientia quoad speciem & substantiam scientiæ, siquidem erit habitus certus per demonstrationem & discursum acquisitus. §. Vel secundo respõdetur, quod Aristoteles ibi solum intendit, quod omnis scientia per se exigit quod per se ipsam, vel per continuationem cum scientia superiori resoluat conclusiones vsque ad prima principia per se nota, non tamen obstat, quod per accidens si aliquis certo cognoscat verita-

tem principiorum alicuius scientiæ, illa accipiens per fidem diuinam, vel per fidem humanam peruenientem vsque ad euidentiam moralem, vel quomodolibet aliter, dummodo illa certo cognoscat, ex talibus principijs posit deducere conclusiones, illarumque habere assensum & habitum quo ad speciem & substantiam scientificum.

8 Ad testimonium autem D. Thomæ ex quæstione de veritate desumptum respondetur, quod in illo solum intendit sanctus Doctor, quod quecumque sciuntur proprie, id est perfecte scientifice, cognoscũtur per resolutionem ad prima principia; non autem quod absque tali resolutione non posit haberi scientia licet imperfecte, speciẽ tamen & substantiam obtinens scientiæ. Quod in eodem testimonio insinuat D. Thomas dicens, quod omnis scientia in visione rei præsentis perficitur; in eo perinde innuens quod absque tali visione rei scientia, licet non ita perfecta, potest reperiri. Idemque denique confirmat ex eo, quod inquit non posse compati simul de eodem scientiam & fidem, quod vtique est verum de scientia habente eam perfectionem euidẽtiæ, non autem de omni scientia, siquidem nostra nunc Theologia de aliquibus obiectis compatitur simul cum fide.

9 Ad secundum denique testimonium Diui Thomæ respondetur, in illo solum intendere, quod scientia quæ per se non pos-

posset resoluere conclusiones vsque ad prima principia, non esset vniuoce scientia cum alijs, omnis tamen scientia subalternata, cum per se exigat continuari cum subalternante, per se habet quod mediante illa possit resoluere conclusiones vsque ad prima principia, & si id de facto facere non potest, cum ea impossibilitas non competat ei ex meritis ipsius scientiæ, sed per accidens ratione subiecti, id non tollit ab ea rationem scientiæ, sed solum perfectionem accidentalem, quam haberet ex continuatione cum subalternante, & per illam resoluendo suas conclusiones vsq; ad prima principia.

10 Aduersus quartam autem conclusionem obijcies celebre testimonium Diu. Thomæ 1. part. quæstione 1. art. 2. vbi explicans qualiter sacra doctrina, id est Theologia nostra accipiens per fidem diuinam sua principia, sit vere scientia, ait sanctus Doctor. *Vnde sicut musica credit principia tradita sibi ab Arithmetico, ita doctrina sacra credit principia reuelata sibi à Deo.* Sentire ergo videtur Diuus Thomas, quod sicut Theologus ex principijs reuelatis à Deo habet veram scientiam Theologiæ; ita & musicus ex principijs, vt ab Arithmetico illi dicuntur, habet veram scientiam Musicæ: si enim Musicus ex principijs sic creditis & ab Arithmetico acceptis non haberet veram scientiam,

sed opinionem conclusionum ad Musicam pertinentium, vt nos in quarta asserimus conclusione, non solum exemplum adductum à Diu. Thoma ad eius conduceret intentum, quod Theologia nostra est vere scientia, sed potius ex illo oppositum sequeretur, nempe quod sicut Musicus ex principijs, quæ credit vt sibi traditis ab Arithmetico, non habet veram scientiam Musicæ, ita nec Theologus ex principijs creditis habet veram scientiam Theologiæ.

11 Respondetur, quod Diu. Thomas non adducit exemplum, quoad omnia, sed solum quoad id quod sicut Musicus credit principia ab Arithmetico, ita & Theologus accipit principia Theologiæ per fidem diuinam: cum differentia tamen quoad applicationem, nam cum principia Theologiæ credita fide diuina, habeant certitudinem, sufficiunt vt ex illis sic certo creditis Theologus per euidentem consequentiam deducat conclusiones Theologicas, illisque certum licet non euidentem præbeat essensum, quod sufficit vt ille sit quoad substantiam scientificus: Ex principijs autem creditis fide humana non perueniente ad euidentiam moralem, qualiter ostendimus non peruenire, si Musicus ab vno vel altero Arithmetico illa accipiat, non poterit haberi assensus nec euidens conclusionum; ac perinde nec quoad speciem & substantiam scientificus, & sic exemplum

Diu.

Diu.Thomæ ad id ad quod illud adducit, conducit, nec poteſt aduerſus eius intentum retorqueri, quia licet conueniant Muſicus & Theologus in accipiendo ſua principia per fidem, Theologus aſſentitur illis per fidem diuinam, ac perinde ex illis poteſt deducere aſſenſum ſcientificum & certum concluſionum; Muſicus autem aſſentitur principijs Muſicæ per fidem mere humanam incertam, & fallibilem: ac perinde ex illis non poteſt deducere aſſenſum certum & ſcientificum concluſionum.

QVÆSTIO XV.

A quo deſumatur vnitas & diuerſitas ſcientiarum.

LAtiſſime hanc materiam aliqui diſputant, ſed cum de illa circa quamlibet ſcientiam in particulari tractetur, non eſt opus hic ad illas deſcendere, ſed principia generalia ad vnitatem & diuerſitatem ſcientiarum cum noſtro authore hic quæſt.7. reſolutorie tradere. Aduertendo prius quod hic non loquimur de vnitate ſimplicitatis ſcientiarum, an videlicet quælibet ſcientia ſit vnus ſimplex habitus plurium partialium habituum compoſitionis expers. De hoc enim late egimus lib.1. quæſt.7. ſed agimus nunc

 de

de vnitate numerica, generica, & specifica scientiarum.

2 Dico igitur primo. Vnitas & distinctio numerica scientiarum, sicut & aliorum accidentium ex vnitate vel diuersitate subiecti, intellectus videlicet, est desumenda. Fundamentum huius conclusionis cum sit idem ac indiuiduationis, & distinctionis numericæ aliorum accidentium, ad libros de generatione remittimus.

3 Dico secundo. Scientiæ & omnes habitus intellectuales differunt genere, non præcise ex subiecto, sed vel ex fine aut ex diuerso modo procedendi, qualiter ex diuerso modo procedendi differunt scientia, fides, & opinio penes formidinem, certitudinem, & claritatem: & etiam ex diuerso modo procedendi differunt intellectus, scientia, sapientia, ars, & prudentia, ac denique ex fine differunt habitus practicus, & speculatiuus: huius enim finis est specalatio, alterius vero opus.

4 Dico tertio. Scientiæ sumunt suam vnitatem, & diuersitatem specificam ab vnitate, vel diuersitate specifica obiecti. Conclusio est communis, & probatur, quia scientia quælibet est tendentia in suum obiectum admodum quo quilibet motus est tendentia in suum terminum: sed quælibet tendentia, & motus ab vnitate, vel diuersitate specifica sui termini vnitatem, vel diuersitatem accipit speci-

ci-

cificam: ergo illam accipiunt ſcientiæ ab vnitate, vel diuerſitate ſpecifica ſui obiecti. Maior cum conſequentia patet. Minor vero probatur, quia terminus alicuius tendentiæ comparatur ad illam, vt illius finis, ad quem per ſe ordinatur: ſed quælibet res ab illo ſumit ſuam ſpeciem, & vnitatem, ad quod per ſe ordinatur, cum ſit propter illud: ergo omnis tendentia ſumit ſuam vnitatem, aut diuerſitatem ſpecificam à ſuo termino.

5 Dico quarto. *Vnitas vel diuerſitas ſpecifica obiecti ſcientiarum, à qua ſcientiæ ſumunt ſuam ſpecificationem, non debet eſſe vnitas, vel diuerſitas ſpecifica obiecti in eſſe entis, ſed formaliter in eſſe obiecti.* Concluſio eſt communis,& probatur ratione, & exemplo, exemplo quidē in obiectis ſenſuum: color enim quamuis in eſſe entis, & in genere qualitatis non ſit ſpecies athoma, cum diuidatur in plures ſpecies coloris, tamen in ratione viſibilis, & formaliter in ratione obiecti potentiæ viſiuæ eſt ſpecies athoma: & ob id potentia viſiua eſt vna ſpecie athoma, quod ita non eſſet, ſi ſpeciem acciperet à ſuo obiecto in eſſe entis: eodem ergo modo ſcientiæ non accipiunt vnitatem vel diuerſitatem ſpecificam ab vnitate,vel diuerſitate ſpecifica obiecti in eſſe entis,ſed formaliter in eſſe obiecti, & in eſſe ſcibilis. Idque etiam ratione probatur, quia diuerſæ ſpecificè ſcientiæ circa obiectum idem, & eiuſdem prorſus ſpeciei in eſſe entis

versantur, sub diuersa tamen ratione, formaliter in esse obiecti, & in esse scibilis illud attingentis: ergo scientiæ non sumunt speciem ab obiecto in esse entis, sed formaliter in esse obiecti.

6 Vltimo tandem dico. Ratio formalis sub qua constituitur obiectum formaliter in esse obiecti scientiarum, & sub qua distinguuntur formaliter obiecta scientiarum, est abstractio à materia. Conclusio deducitur ex Aristotele 6. metaph. text. 2. & ex D. Thoma pluribus in locis, specialiter 1. Posteriorum, sectione 41. dicente: *Genera scibilium distinguuntur secundum diuersum modum cognoscendi, sicut alio modo cognoscuntur, quæ definiuntur cum materia, & eaque sine materia, Vnde aliud genus scibilium est corpus naturale, & corpus mathematicum & vtrumque horum generum distinguitur in diuersos modos, & rationes cognoscibilitatis.* Et probatur, quia in tantũ aliquid est cognoscibile, in quantum est immateriale: materialitas enim obest cognoscibilitati actiuæ, & passiuæ, vt colligitur ex D. Thoma 1. parte. quæstion. 14. art. 1. ergo formaliter aliquid constituitur in esse cognoscibilis in quantum est immateriale, & abstrahit à materia; & formaliter distinguitur in esse cognoscibilis, & in esse scibilis pœnes diuersam maiorem, vel minorẽ immaterialitatem, & abstractionẽ à materia.

7 Obijcies primo, quod vt ex D. Tho. pluribus in locis deducitur, diuersitas scien-

scientiarum desumitur ex diuersitate mediorum: ita enim asserit 6. Metaphisicæ lect. 1. cum definitio sit medium demonstrationis, & per consequens principium sciendi, opportet, quod ad diuersum modum definiendi sequatur diuersitas in scientijs speculatiuis: ergo non ex obiecto, sed ex diuersitate, vel vnitate mediorum desumitur vnitas, vel diuersitas specifica scientiarum.

8 Respondetur, quod cum obiectum scibile distinguatur ab obiecto aliter cognoscibili, quod scibile dicit cognoscibilitatem per aliquod medium ex quo cognoscatur: cum dicimus vnitatem vel diuersitatem specificam scientiarum desumi ab obiecto scibili, vt scibili, non potest illud accipi absque respectu ad medium per quod potest scientifice cognosci, & de illo demonstrari passiones. Vnde, & à medijs quibus aliquid scientifice cognoscitur, & ab ipso obiecto, vt per talia media scibili vnitas specifica scentiarum desumitur; diuersimode tamen: à medijs enim desumitur causaliter, ab obiecto autem secundum quod in illud vnitas, vel diuersitas formalis mediorum refunditur, sumitur formaliter: media enim se habent, vt principium sciendi; obiectum vero vt terminus scientiæ, & cum scientia (vt diximus) sit tendentia in obiectum, consequens est, quod à principio causaliter, & ab obiecto formaliter suam accipiat

vnitatem, vel diuersitatem specificam. Sicuti eadem ratione motus aliquando à termino *à quo* causaliter suam accipit vnitatem, vel diuersitatem specificam licet formaliter illam semper accipiat à termino *ad quem*. Et similiter relatio causaliter accipit à fundamento suam vnitatem, vel diuersitatem specificam, formaliter tamen à termino. Aduertendum tamen est, quod sicut non ab obiecto in esse entis, sed formaliter in esse obiecti, & sub ratione abstractionis à materia, sumitur vnitas, & diuersitas specifica scientiarum; ita etiam eo modo quo illa causaliter sumitur à medijs, seu a principijs, nō sumitur ab illis in esse entis, sed formaliter in esse principiorum acceptis, & quatenus sub eadem, vel diuersa cadunt abstractione à materia.

9 Obijcies secundo, quia abstractio à materia, quam dicimus esse rationem formalem obiecti scientiarum, vel est ipsa abstractio actualis passiua proueniens in obiecto, per id quod actum terminet scientiæ, vel est abstrabilitas obiecti, quatenus est considerabilis absque consideratione materiæ, etiamsi realiter illam concernat. Sed neutrum istorum potest esse: ergo nulla abstractio à materia potest esse ratio formalis obiecti scientiarum. Minor quoad primam partem probatur. Quia talis abstractio actualis passiua obiecti non potest illud

con-

constituere in ratione specificatiui scientiæ, cum iam supponatur illa specificata, & in elicientiam actus prorrumpens, cum ab eo quod obiectum ipsum actum terminet scientiæ, proueniat. Quoad secundam vero partem probatur minor. Quia idem obiectum eodem modo abstrahibile à materia potest attingi à diuersis formaliter scientijs, vt Deus sub eadem abstractione à materia attingitur à Theologia, & à Methaphisica: ergo ea abstrahibilitas à materia non potest esse ratio formalis constitutiua obiecti in ratione scibilis.

10 Respondetur, negando minorem quoad secundam eius partem. Et ad probationem eius dico, quod non quælibet immaterialitas obiecti, & abstrahibilitas illius à materia constituit illud in ratione specificatiui scientiarum, sed vt est attingibile sub tali, vel tali medio, & ita non solum idem obiectum in esse entis, sed etiam eandem habens immaterialitatem potest à diuersis scientijs formaliter attingi, dummodo per diuersum medium ab illis attingatur, & eadem diuersitas medij refunditur in ipsum obiectum, & facit illud formaliter diuersimode immateriale, & diuersimode a materia abstrahibile: & hoc semper debet reduci ad id, quod obiectum, vt per tale medium attingitur, vt magis, vel minus a materia abstractum, est considerabile. Specialiter tamen de Deo potest dici, quod licet

Metaphisica, & Theologia sub eadem abstractione à materia agant de Deo, nihilominus sunt diuersæ scientiæ: quia Metaphisica attingit Deum sub ratione naturali. Theologia vero sub ratione supernaturali: & differentia scientiarum per maiorem, vel minorem abstractionem a materia est inter scientias naturales; non vero inter eas quarum vna est naturalis, & altera supernaturalis: immo neque in scientijs supernaturalibus inter se: illæ enim inter se distinguuntur penes id, quod sint maiores, vel minores participationes scientiæ diuinæ, qualiter distinguuntur scientia infusa, & beata, licet vtraque sub eadem abstractione à materia attingat obiectum.

11 Obijcies tertio, quod logica Theologia, & Metaphisica sub eadem abstractione à materia videntur sua attingere obiecta; sub abstractione videlicet ab omni materia, in qua non videtur posse esse maiorem, vel minorem abstractionem. Et tamen tales scientiæ sunt formaliter diuersæ: ergo vnitas, vel diuersitas formalis scientiarum non sumitur ab obiectis sub abstractione à materia.

12 Respondetur, quod præter differentiam, quam inter Theologiam ex vna parte, & Logicam, & Metaphisicam ex alia poenes naturalem, & supernaturalem versatur, in ipsa abstractione a materia, licet obiectum talium omnium scientiarū

ab-

abstrahat ab omni materia, reperitur differentia, quam assignauimus lib. 1. quæstion. 6. numer. 5. nempe, quod cum obiectum Metaphisicæ realiter sit in materia, abstrahit positiue ab illa; obiectum autem Logicæ, & Theologiæ cum realiter non sit in materia, abstrahit negatiue ab illa. Obiectum quidem Theologiæ propter sui perfectionem, quia propter suam perfectionem, & actualitatem omnis materiæ, & potentialitatis est expers. Obiectum autem Logicæ propter sui imperfectionem, quia eo quod est minimæ entitatis, non habet materiam.

13 Vltimo tandem obijcies, quod si per diuersam abstractionem a materia diuersificarentur obiecta scientiarum naturalium cum triplex sit tantum materia, a qua obiectum scientiæ naturalis possit abstrahere: materia videlicet singularis, sensibilis, & intelligibilis; triplex tantum daretur species athoma scientiæ naturalis. Consequens autem est falsum, cum intra abstractionem a materia sensibili plures specificè distinctæ scientiæ Mathematicæ assignentur: ergo non distinguuntur species scientiarum penes diuersam abstractionem a materia. Confir. nam aliquæ scientiæ sunt, quarum obiecta non habent abstractionem à materia specialem, & ab abstractione obiectorum aliarum scientiarum distinctam, scientiæ videlicet, quæ inter Phisicam, & Mathematicas vocantur mediæ, vt Perspectiua, & Musica; siquidem

dem enim versentur Perspectiua circa lineam visualem, & Musica circa numerum sonorum, nec omnino abstrahunt à materia sensibili: sonus enim & visualitas illam concernit, nec omnino concernunt materiam sensibilem: numerus enim, & linea ab illa abstrahit: ergo scientiæ naturales non constituuntur, nec distinguntur, penes diuersam abstractionem à materia.

14 Respondetur ad argumentum, quod licet triplex tantum sit in genere abstractio à materia penes triplicem tantum terminum *à quo*: ac perinde triplex sit gradus scientiarum naturalium, Phisicæ videlicet, Mathematicarum, & Metaphisicæ; intra eundem tamen gradum immaterialitatis dantur diuersæ species scientiarum, quatenus intra illam obiectum vnius scientiæ abstrahit abstractione formali ab aliquo, à quo non abstrahit alterius scientiæ obiectum. Et hac ratione intra gradum abstractionis à materia sensibili, specifice diuersæ sunt scientiæ Mathematicæ. Et si inquiras, quare eadem ratione intra gradum abstractionis à materia singulari non constituuntur diuersæ specifice scientiæ in Phisica. Præter hoc, quod ad id insinuauimus supra libr. 1. quæst. 6. numer. 6. amplius id explicabimus quæstione prima proœmiali Phisicorum.

Ad confirmationem respondetur, quod sicut Perspectiua, & Musica dicuntur sciētiæ mediæ inter Phisicam, & Mathema-

ticas, ita etiam habens abstractionem mediam inter illarum abstractionem: siquidem (vt argumentum probat) nec omnino concernunt materiam sensibilem, nec omnino ab illa abstrahunt. Per hanc tamē abstractionem mediam distinguitur formaliter obiectum harum scientiarum ab obiecto Mathematicarum, quod omnino abstrahit a materia sensibili, & ab obiecto Phisicæ, quod omnino concernens materiam sensibilem, solum abstrahit à materia singulari.

QVÆSTIO XVI.

Vtrum scientia, & opinio circa idem in eodem subiecto possint esse simul.

OPinio, & fides humana intra limites fidei humanæ permanens, nec manens, nec perueniens ad certitudinem moralē conueniunt in incertitudine, & formidine alterius partis, quæ formido, & incertitudo debet esse ex parte subiecti, ita vt subiectum aliquid fide humana credens vel opinans, ita illi assentiatur, quod existimet aliter illud posse se habere: & ideo Aristoteles non posuit formidinem, sed contingentiam esse de ratione opinionis; in re tamen idem sunt, quia siquis alicui assentitur existimans, illud aliter se habere posse, assentitur vtique illi cum

for-

formidine alterius partis & cum hæsitatione, an oppositum sit verum. Ob hanc igitur conuenientiam in formidine & in certitudine fidei humanæ & opinionis non specialiter inquirimus de compatibilitate scientiæ cum fide humana, sed solum cum opinione, quia hæc eodem modo ac fides humana est compatibilis vel incompatibilis cum scientia. De fide autem diuina, quæ in certitudine nõ pugnat cum scientia, sed solum propter obscuritatem, & quæ perinde cum scientia in statu ineuidentiæ, vt cum Thelogia Viatorum circa idem obiectum cõparatur, an cum scientia euidenti sit incompatibilis, ad secundam secundæ quæst. 1. art. 4. pertinet explicare.

2 Pro explicatione est aduertendum, quod triplex potest esse comparatio scientiæ & opinionis circa idem obiectum, actus videlicet scientiæ cum actu opinionis, habitus cum habitu: ac denique actus cum habitu, & de omnibus his breuiter dicemus, an sint compatibiles simul in eodem subiecto.

3 Dico igitur primo. Actus scientiæ & opinionis circa idem obiectum nec de potentia Dei absoluta possunt in eodem subiecto simul compati. Oppositum tenent plures recentiores. Sed conclusionem tenent communiter Thomistæ, & inter illos noster author hic quæstione vltima, illaque deducitur ex varijs testimonijs D. Thomæ q. enim 14. de veritate

art.

art.9. ad 6.ita asserit: *Non videtur possibile quod aliquis de eodem habeat scientiam, & opinionem, quia opinio est cum formidine, alterius partis quam formidinem scientia excludit.* Posteriorum lect.44. inquit. *Manifestum esse quod non omnino contingit simul idem scire & opinari quia simul homo haberet existimationem, quod posset aliter se habere, & quod non posset aliter se habere.* Et 2.2. quæst.1. art.5. ad 4. ait. *Quod de eodem secundum idem non potest in uno homine esse simul scientia neque cum opinione, neque cum fide, alia tamen & alia ratione: scientia enim cum opinione simul esse non potest simpliciter de eodem, quia de ratione scientia est, quod id quod scitur, existimetur esse impossibile aliter se habere, de ratione vero opinionis est, quod id quod est opinatum existimetur possibile aliter se habere.*

4 Et probatur conclusio, quia actus seu assensus scientiæ & opinionis circa idem obiectum opponuntur priuatiuè priuatione certitudinis, quam ex parte subiecti dicit assensus opinatiuus. Sed implicat priuatiue opposita simul compati in eodem subiecto, sicuti implicat in eodem subiecto esse simul lucem, & tenebras, seu idem subiectum esse simul lucidum & tenebrosum; ergo implicat, in eodem subiecto circa idem obiectum reperiri simul assensum scientiæ, & opinionis. Maior probatur, & explicatur, quia assensus scientiæ dicit in subiecto certitudinem, & quod intellectus scientifice assentiens, cer-

to iudicet obiectum, cui assentitur, aliter se habere non posse; assensus autem opinionis dicit in subiecto incertitudinem & formidinem, & quod intellectus opinatiue alicui assentiens nō iudicet de illo, quod aliter se habere non possit, sed potius maneat dubius, & cum formidine, an aliter possit se habere, sed hoc est assensum opinatiuū dicere seu causare in subiecto priuationem illius certitudinis, quam in eodem subiecto causat assensus scientificus: ergo tales assensus opponuntur priuatiue: ac perinde implicat esse simul in eodem subiecto. §. Confirmatur primo, quia si circa idem obiectum essent simul in eodem intellectu assensus scientiæ, & opinionis, talis intellectus simul esset de eodem obiecto certus, & incertus, simulque de illo iudicaret, quod aliter se habere non potest, & quod aliter potest se habere, in quo manifesta inuoluitur contradictio. Confirmatur secundo, quia vt communiter docent Thomistæ circa ar.4 & 5. quæstionis primæ ex 2.2. actus fidei; & visionis circa idem obiectum implicant simul in eodem subiecto, quia alias esset simul videns, & non videns, clare & obscure idem obiectum cognoscens, sed non minus implicat, eundem intellectum esse simul certum, & incertum de eodem obiecto (sicut enim obscuritas dicit priuationem claritatis, ita & incertitudo dicit priuationem certitudinis.)

5 Dices ad argumentum, & illius con-

confirmationes, quod licet repugnet, eundem intellectum de aliquo obiecto per idē medium esse simul certum, & incertum, non tamen id implicat per diuersa media, & quia assensus scientiæ, & opinionis per diuersa habentur media, non implicat, quod de eodem obiecto sint simul in eodem intellectu, quia ex eo solum sequeretur, intellectum per vnum medium certificari de tali obiecto, & non per aliud.

6 Contra hoc tamen est, quod etiam per diuersa media non potest intellectus esse simul certus, & incertus de aliquo obiecto, sicut neque per diuersa media potest illud clare, & obscure videre. Nam si ego v. g. per medium scientificum certitudinem habeo, quod homo est risibilis, accedente ad probationem eiusdem veritatis medio probabili, cum illud non destruat medium scientificum, non facit me tali veritati cum formidine assentiri, aut iudicare, quod tale obiectum aliter se habere potest, sicuti me euidenter sciente aliquid, aut illud clare experimentaliter cognoscente, si accedat aliquis dicens id ita esse, cum talis authoritas dicentis non destruat medium, quo id agnosco scientifice, aut notitiam experimentalem, quam illius habeo, non facit me id clare non cognoscere; ergo neque per idem nec per diuersum medium potest aliquis simul esse de aliquo obiecto certus, & incertus, sicut nec illud clare, & obscure cognoscere.

7 Di-

7 Dico secundo. Habitus scientiæ, & opinionis non possunt naturaliter in eodem subiecto compati; bene tamen de potentia Dei absoluta: Prima pars probatur, quia cum habitus scientiæ, & opinionis inclinent in assensus priuatiue oppositos, licet ipsi habitus nõ dicant actualem oppositionem priuatiuam, quia habitus opinionis non dicit actualem priuationem certitudinis; quatenus tamen tales habitus inclinant in actus sic oppositos, opponuntur quasi contrarie: ac perinde naturaliter in eodem subiecto sunt incompatibiles. Probatur consequentia, quia licet contrariè opposita possint in esse imperfecto, & in gradibus remissis simul naturaliter in eodem subiecto compati; non tamen cum alterum illorum est in esse perfecto, qualiter est quilibet habitus sciẽtiæ.

8 Secunda autem pars conclusionis licet ab aliquibus ex his qui præcedentem tenent conclusionem, negetur, mihi videtur multo probabilior, quia cum habitus scientiæ, & opinionis vterque sit positiuus, nec vnus dicat actualem priuationem alterius, non est, cur supernaturaliter, & de potentia Dei absoluta vnus simul cum altero in eodem subiecto conseruari non possit, maxime cum contraria etiam in in esse perfecto, & intenso simul possint supernaturaliter compati.

9 Dico tertio. Habitus scientiæ naturaliter est compatibilis cum actu opinio-

nionis : habitus autem opinionis non potest naturaliter compati cum actu scientiæ : bene tamen de potentia Dei absoluta. Prima pars conclusionis probatur, quia inter habitum, & actum per se non est oppositio, sed solum ratione habitus quem generat actus : ergo cum non vnico actu opinionis generetur habitus opinatiuus, potest habitus scientiæ naturaliter compati cum aliquo actu opinatiuo. Secunda autem pars conclusionis probatur, quia cum quilibet actus scientiæ habitum generet scientiæ, actus scientificus licet non per se ipsum, tamen per habitum quem generat incompatibilis naturaliter est cum habitu opinatiuo. Tercia denique pars conclusionis deducitur ex conclusione præcedenti; quia cum actus scientiæ solum ratione habitus scientifici, quem generat, sit incompatibilis cum habitu opinatiuo, cum ipsi tales habitus de potentia Dei absoluta possint simul compati, à fortiori actus scientiæ & habitus opinatiuus.

10 Aduersus primam tamen conclusionem obijcies primo testimonia D. Thomæ, in quibus oppositum illius expræsse videtur asserere. Nam 3. part. quæst. 9. artic. 3. ad 2. ita ait, *& similiter opinio ex syllogismo dialectico causata est via ad scientiam, quæ per demonstrationem acquiritur, quæ tamen acquisita, potest remanere cognitio quæ est per syllogismum dialecticum quasi consequens scientiam demonstratiuam,*

tiuam, quæ est per causam. Hæc D.Thomas, in quibus clare docet cognitionem opinatiuam, quæ habetur per syllogismum dialecticum, non excludi per cognitionem scientificam eiusdem obiecti. Et clarius id docet in 3.dist.31. quæst.2. art.1. quæstiuncula 2. ad 4. per hæc verba: *Ad quartum dicendum, quod opinio & scientia quamuis sint de eodem, non tamen secundum idem medium, sed secundum diuersa, & ideo possunt esse simul*. Et constituit ibi sanctus Doctor differentiam inter scientiam & opinionem ex vna parte, & scientiam & fidem ex alia, quod hæc, quia non sunt per diuersum medium non possunt esse simul in eodem circa idem obiectum, bene tamen scientia & opinio, quia sunt per diuersum medium.

11 Respondetur, quod in neutro prædicto testimonio intendit D.Thomas cognitionem vere opinatiuam cum cognitione scientifica circa idem obiectum posse simul in eodem obiecto compati: alias sanctus Doctor esset sibi contrarius, cum oppositum expresse asserat in testimonijs pro prima conclusione adductis, sed quod in istis intendit, est, quod cum per syllogismum dialecticum per diuersum mediũ probetur de aliquo obiecto, quod de illo aliquando per demonstrationem per aliud medium ostenditur; tunc cum cognitione scientifica per demonstrationem habita, manet, non quidem ipsa cognitio opinatiua, siquidem manere non potest cum

for-

formidine talis veritatis, & absque formidine non est essentialiter cognitio opinatiua, sed manet ex syllogismo dialectico ipsa cognitio scientifica cum maiori extensione subiecti, quam si ad illam sola demonstratio concurreret, quia cognoscit saltim in actu signato quod tale obiectum, quod per demonstrationem attingitur, non solum habet necessariam connexionem cum causa per quam demonstratur, sed probabilem connexionem cum causa per quam per syllogismum dialecticum probatur. Et hoc est cum cognitione scientifica de aliquo obiecto manere simul cognitionem saltem in actu signato quod tale obiectum habet connexionem probabilem cum alijs causis, quæ cognitio relinquitur ex syllogismo dialectico. Desumitur hæc doctrina ex D Thoma 1.2.qu.67. art.3. in corpore. Hoc igitur intendit D. Thomas in vtroque prædicto testimonio, & in hoc constituit differentiam inter scientiam & opinionem ex vna parte cum scientia & fide ex alia, quia cum per fidem seu testimonium dicentis solum asseueretur obiectum, nullaque illius veritatis assignetur causa, non solum cum cognitione scientifica euidenti incompatibilis est cognitio obscura fidei, sed nec ex testimonio dicentis aliquid relinquitur, per quod cognitio scientifica vel extensiue augeatur, quia ex eo non habetur aliqua noua connexio obiecti cum aliqua sui causa. Et hoc est quod voluit dicere Diu. Thomas, quod

quod cognitio fidei & ſcientiæ non eſt per diuerſum medium aliquam afferens connexionem obiecti cum aliqua ſui cauſa, ad differentiam ſyllogiſmi dialectici, qui affert diuerſum medium a demonſtratione, eo quod nouam aliquam vel probabilem affert connexionem obiecti cum aliqua ſui cauſa.

12 Obijcies ſecundo. Quod, vt in principio quæſtionis diximus, eodem modo cum aſſenſu ſcientifico eſt incompatibilis opinio, ac fides humana poteſt peruenire ad tantam certitudinem & claritatem, vt cum illa non ſit incompatibilis aſſenſus ſcientificus. Ergo ſimiliter & opinio. Minor probatur. Nam omnibus vniformiter & abſque contradictione alicuius teſtantibus, ſe vidiſſe Solis eclypſim, id fide humana credo. Et tamen ita omnino certe & abſque formidine, quod ſi poſtea id per demonſtrationem Aſtrologicam ſcientifice cognoſcam, non ſit per quid talis aſſenſus ſcientificus cum prædicto aſſenſu fidei humanæ repugnet, ſiquidem vterque eſt certus & euidens, licet vnus ſit per cauſam, alter per teſtimonium dicentis. §. Nec valet dicere cum aliquibus quod aſſenſus ſcientiæ attingit obiectum in ſe, per aſſenſum autem talem fidei humanæ non videtur obiectum in ſe. §. Non, inquam, id valet, quia etiam per ſcientiam à priori alicuius obiecti videtur obiectum in ſe, & per ſcientiam à poſteriori non videtur obiectum in ſe, ſed

sed solum quoad an est. Et tamen vterque assensus per tales diuersas scientias est simul compatibilis. Ergo etiam assensus scientificus eclypsis per propriam causam & assensus illius per fidem humanam, cum est certus & euidens, sunt compatibiles.

14 Respondetur hoc argumento meo videri conuinci, tales assensus esse simul compatibiles tamen re vera in eo casu assensus propter authoritatem omnium id ab experientia asserentium, non est fidei humanæ, sed scientiæ moraliter euidentis, quia virtualiter habetur medio hoc discursu, id quod omnes vniformiter & absque contradictione aliquorum se vidisse testantur, ita re vera est; sed omnes vniformiter & absque contradictione aliquorum se vidisse testantur Solis eclypsim, ille igitur vere fuit. Cuius discursus cum maior euidenter moraliter cognoscatur, & minor experientia; auditus ex talibus præmissis deducitur assensus conclusionis, quoad an est, certus & euidens certitudine euidentiæ moralis, ac perinde scientificus, nec incompatibilis cum assensu eiusdem conclusionis scientifico à priori, cum autem nos diximus eodem modo esse incompatibilem cum assensu scientifico assensum opinionis & fidei humanæ, loquimur de assensu fidei humanæ intra limites fidei humanæ sistente & non perueniente per aliquem vel virtualem discursum moraliter euidentem ad certitudinem & euidantiam moralem.

15 Obijcies tertio, quia eandem oppositionem, quam habent actus scientiæ & opinionis, habent & habitus. Ergo vel isti etiam de potentia Dei absoluta non possunt simul compati in eodem subiecto, vel saltim de potentia Dei absoluta possunt etiam compati & actus. Antecedens probatur. Quia sicut actus scientiæ est certus & actus opinionis incertus, ita etiam & habitus scientiæ est certus & habitus opinionis incertus. Ergo si ratione certitudinis & incertitudinis opponuntur actus scientiæ & opinionis, eandem oppositionem habent & habitus.

16 Respondetur negando antecedens, quia actus scientiæ actualiter & in exercitio communicat subiecto suam certitudinem, & actus opinionis suam incertitudinem. Et implicat (vt explicuimus) quod idem intellectus sit simul actualiter & in exercitio certus & incertus. Habitus autem scientiæ & opinionis habent suam certitudinem aut incertitudinem solum in actu primo & actualiter non explicatam in actum: ac perinde non communicant illam in exercitio subiecto, in quo talis residet habitus.

F I N I S.

IN-

INDEX
RERVM,

Quæ in hoc tomo continentur.

L. *librum*. Q. *quæstionem*. N. *numerum in eadem quæstione designat*.

A

Pro-

ca-

C

D

De-

Ens

ali-

H

In-

L

&

Nu-

Poſt-

la.

For-

Pro-

Q

Re-

Ha-

S

Ali-

V

que prędicabilia, l.4 q.1.n.4.

Vniuersale est genus inter medium ad quinque prędicabilia, libro 4. quæst.2.

Vniuoca & æquiuoca definiuntur & explicantur, l.6.q.2.

FINIS.

